T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYVALIK'TA SOSYAL VE SİYASİ HAYAT (1940-1950)

Göktuğ İPEK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nejdet BİLGİ

MANİSA–2016

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYVALIK'TA SOSYAL VE SİYASİ HAYAT (1940-1950)

Göktuğ İPEK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nejdet BİLGİ

MANİSA–2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 13/10/2016 tarih ve 29/15 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Göktuğ İPEK'in ***"Ayvalık'ta Sosyal ve Siyasi Hayat (1940-1950)"*** Konulu tezi incelenmiş ve aday 04/11/2016 tarihinde saat 14.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 120 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu değiştirilir veya adayın isteği halinde tezsiz yüksek lisans programına geçişi sağlanır.

BAŞKAN
Yrd. Doç. Dr. Neşet Bilgi

ÜYE
Prof. Dr. Mevlüt Çelebi

ÜYE
Prof. Dr. Nurettin Gürmen

	Evet	**Hayır**
Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	☐
Tez, mutlaka basılmalıdır.	☐	☐
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.	☐	☐
Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.	☒	☐
Tez, basımı gereksizdir.	☐	☐

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Ayvalık'ta Sosyal Ve Siyasi Hayat (1940-1950)" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/09/2016
Göktuğ İpek
İmza

ÖZET

AYVALIK'TA SOSYAL VE SİYASİ HAYAT (1940-1950)

Bu çalışmayla Ayvalık'ın 1940-1950 yılları arasındaki sosyal, siyasi ve ekonomik durumu incelenerek Ayvalık tarihine ışık tutulması ve bu sayede hem yerel tarih çalışmalarına hem de Türkiye'nin söz konusu tarihler arasındaki durumuna katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışma, toplam beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, Ayvalık'ın I. Dünya Savaşı sonrası Yunanlılar tarafından işgal edildiği tarih olan 1919'dan 1940 yılına kadarki devresi incelenmiştir. I. Bölüm'de; Ayvalık'ın idari ve demografik yapısı ele alınmış, ilçenin mülki yapısı, idarecileri ve nüfus yapısı incelenmiştir.

II. Bölüm'de; 1940-1950 yılları arasında Ayvalık'ın sosyal hayatı mercek altına alınmış, bu kapsamda sağlıktan eğitime, ulaşımdan basın ve kültürel hayatına kadar çeşitli konular ayrıntılı olarak incelenmiştir.

III. Bölüm'de; Ayvalık'ta yetiştirilen başta zirai ürünler olmak üzere bağcılık, hayvancılık ve balıkçılık gibi şehrin diğer besin ve geçim kaynakları incelenmiştir. Ayvalık'ın ticari hayatı ise yıllar bazında ele alınmıştır. Son olarak da sanayisi ve doğal kaynakları verilmiştir.

IV. Bölüm'de; Ayvalık Belediye teşkilatı, 1940-1950 yılları arasında görev yapan belediye başkanları ve mevcut belediye meclisi tutanaklarına göre Ayvalık değerlendirilmiştir.

V. Bölüm'de; Ayvalık'ın tek partili ve çok partili hayatı, partilerin faaliyetleri, partiler arasındaki ilişkiler ile 1940-1950 yılları arasında yapılan belediye ve genel seçimler ele alınmıştır.

Bu çalışmada; kitap, dergi, gazete, arşivler, resmi yayınlar ve sözlü kaynaklardan faydalanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, Ayvalık'ın özellikle II. Dünya Savaşı boyunca başta zeytinyağı olmak üzere birçok ekonomik sıkıntı yaşadığı, savaş sonrasında çok partili düzene geçilmesiyle beraber siyasi hayatının gözle görülür derecede hareketlendiği, çeşitli kurum ve kişilerin ön ayak olmasıyla sosyo-kültürel hayata da öncülük etmiştir.

ABSTRACT

SOCIAL AND POLITICAL LIFE IN AYVALIK (1940-1950)

With the purpose of contributing to the works that focus on the contemporary history of Turkey and local historical works on its parts, this thesis is intended to highlight the social, political and economic situation in Ayvalik between years 1940-1950.

This work consists of five parts. The introductory part presents the period between 1919 and 1940 when Ayvalik was invaded by the Greek following the end of World War I. In the first part, the administrative and demographical structure of Ayvalik is reviewed to analyze the civilian settlement, administrators and population structure in the district.

In part II, the social life in Ayvalik between years 1940-1950 is emphasized and various aspects in this context from welfare to education, transportation to media and cultural life are investigated in detail.

In part III, the nutrition and livelihood sources in Ayvalik are presented in categories such as agricultural products, grapery, livestock and fishery. The commercial life in the district is investigated on a yearly basis along with its industry and natural sources.

In part IV, Ayvalik is evaluated upon its municipality and mayors that have been on duty between years 1940-1950 according to the available proceedings of the municipal council.

In part V, single party and multi-party periods along with their influences on Ayvalik are reviewed. Actions taken by political parties, relationships between parties as well as general and municipal elections held between years 1940-1950 are discussed.

Sources such as books, magazines, newspapers, archives, official publications and oral sources have been used in preparation of this thesis. It has been concluded that Ayvalik has gone through various economic problems related mainly to olive oil production, especially during World War II, and that following the transition to the multi-party period, the political life in the disctrict has noticeably become invigorated which affected also the socio-cultural life in the leadership of certain individuals and institutions.

ÖNSÖZ

Çalışma konumu seçtiğim tarihten itibaren yardımlarını, bilgisini, zamanını benden esirgemeyen ve çalışmanın her kısmıyla yakından ilgilenen saygıdeğer hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nejdet BİLGİ'ye, çalışmamla ilgili önemli bir kaynağın bulunduğu yeri öğrenmeme yardımcı olan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. M. Ali Galip ALÇITEPE'ye, çalışmamın tamamlanmasında, son haline getirilmesinde ve gözden geçirilmesinde büyük emeği olan Gülden KURU'ya, bütün öğrenim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Göktuğ İPEK

Manisa, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET…… vi
ABSTRACT…… vii
ÖNSÖZ…… viii
İÇİNDEKİLER…….. ix
KISALTMALAR…… xiii
GİRİŞ
A. Ayvalık'ın Coğrafi Yapısı 1
B. İşgalden 1940'a Kadar Ayvalık 2
1. İşgalden Kurtuluşa Kadar Ayvalık…… 2
2.Kurtuluştan 1940'a Kadar Ayvalık 7

I. BÖLÜM
AYVALIK'TA İDARE, BELEDİYE VE NÜFUS 12
A. Ayvalık'ın Mülki Yapısı 12
B. Ayvalık'ın İdarecileri 17
1. Kaymakamlar 17
a. Mehmed Salahaddin Alağ (1939-1943) 17
b. Gafur Soylu (1943-1944) 17
c. Ahmet Mekki Keskin (1944-1945) 19
d.Şadan Altınok (1945-1946) 20
e. Hamdi Vala Kurtiz (1946-1947) 21
f. Abdullah Parla (1947-1947) 22
g. Mustafa Asım Oğuz (1947-1947) 23
h. Muhterem Vefa Veznedaroğlu (1947-1949) 26
i. Ahmet Akbil (1949-1950) 32
j. Şevket Yurdakul (1950-1950) 33
k. Osman Tolga (1950-1952) 34
C. Ayvalık Belediyesi ve Çalışmaları 35
1. Ayvalık Belediye Teşkilatı 35
2. Ayvalık Belediye Başkanları 39
a. Şevket Osman Karaca (1939-1942) 39
b. Muharrem Onursal (1942-1946/1946-1950) 42

c. Hüseyin Avni Baskın (1950-1954/1955-1956) 43
3. Belediye Meclisi Tutanaklarına Göre Ayvalık 47
a. 1940-1941 Yıllarında Ayvalık 47
b. 1942-1943 Yıllarında Ayvalık 52
c. 1944 Yılında Ayvalık 60
d. 1948-1949 Yıllarında Ayvalık 61
D. Ayvalık'ın Nüfus Yapısı 68
1. 1940'a Kadar 68
a. 1927 Nüfus Sayımı 68
b. 1935 Nüfus Sayımı 71
2. 1940 -1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre 87
a. 1940 Nüfus Sayımı 87
b. 1945 Nüfus Sayımı 88
c. 1950 Nüfus Sayımı 89

II. BÖLÜM
AYVALIK'TA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT 91
A. Sosyal Hayat 91
1. Gündelik Hayat 91
a. Şehir Kulübü ve Kahvehaneler 91
2. Sağlık ve Sağlık Kurumları 96
3. Eğitim ve Eğitim Kurumları 104
4. Spor 111
B. Kültürel Hayat 114
1. Tiyatro ve Sinema 114
2. Halkevi 118
3. Basın Hayatı 126
a. Ayvalık Gazetesi 126
b. Körfez Gazetesi 128
C. Ulaşım 134
1. Karayolu 134
2. Denizyolu 142
D. 1944 Ayvalık Depremi 147

III. BÖLÜM
AYVALIK'TA İKTİSADİ HAYAT 153
A. Ziraat ve Hayvancılık 153
1. Zirai Ürünler ve Üretim 153
a. Sınai Ürünler 157
(1) Zeytin 157
(2) Pamuk 170
(3) Tütün 171
b. Hububat Ürünleri 173
(1) Buğday 173
(2) Arpa 174
(3) Yulaf, Çavdar, Mısır 175
c. Bakliyat Ürünleri 176
2. Meyvecilik, Sebzecilik 177
3. Bağcılık 178
4. Hayvancılık 179
5. Balıkçılık 179
B. Ticaret 184
1. Ayvalık'ta Ticari Hayatın Gelişimi 184
2. Zeytin Ürünleri Ticareti 186
a. 1940-1943 Yılları Arasındaki Ticari Durum 186
b. 1944-1945 Yılları Arasındaki Ticari Durum 191
c. 1946 Yılındaki Ticari Durum 201
d. 1947 Yılındaki Ticari Durum 206
e. 1948 Yılındaki Ticari Durum 211
f. 1949 Yılındaki Ticari Durum 216
g. 1950 Yılındaki Ticari Durum 221
3. Esnaf ve Sanatkârlar 224
4. Bankalar 227
C. Sanayi 229
1. Fabrikalar 229
a. Zeytinyağı Fabrikaları 229
b. Prina Fabrikaları 233
c. Un Fabrikaları 234

d. Çırçır Fabrikaları 235
e. Buz Fabrikası 236
f. Kereste Doğrama Fabrikası 236
2. İmalathaneler 236
a. Sabun İmalathaneleri 236
b. Çorap ve Fanila İmalathaneleri 236
c. Teneke İmalathaneleri 238
d. Torba İmalathaneleri 238
3. Diğer Tesisler 238
D. Doğal Kaynaklar 239

IV. BÖLÜM
AYVALIK'TA SİYASİ HAYAT 242
A. Tek Parti Döneminde Ayvalık'ta Siyasi Hayat 242
1. Cumhuriyet Halk Partisi 242
B. Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi 246
1. Demokrat Parti'nin Ayvalık'ta Örgütlenmesi 246
2. Demokrat Parti'nin Ayvalık'taki Faaliyetleri 255
3. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ayvalık'taki Faaliyetleri 281
4. Diğer Partiler 311
5. Ayvalık'ta Partiler Arasındaki İlişkiler 318
a. 1946 Yılındaki İlişkiler 318
b. 1947 Yılındaki İlişkiler 322
c. 1948 Yılındaki İlişkiler 328
d. 1949 Yılındaki İlişkiler 341
e. 1950 Yılındaki İlişkiler 361
C. 1950 Yılına Kadar Ayvalık'ta Seçimler 383
1. 1946 Belediye Seçimleri 383
2. 1946 Genel Seçimleri 390
3. 1950 Genel Seçimleri 408
4. 1950 Belediye Seçimleri 421
SONUÇ 439
BİBLİYOGRAFYA 443
EKLER .....

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
A.Ş.	Anonim Şirket
bkz.	Bakınız
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
der.	Derleyen
DP	Demokrat Parti
ed.	Editör
MP	Millet Partisi
s.	Sayfa
S.	Sayı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSEKP	Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi

GİRİŞ

A. Ayvalık'ın Coğrafi Yapısı

Bir bölgenin yerleşim yeri olabilmesi ve yerleşim yeri olduktan sonra gelişebilmesi için coğrafi özellikleri oldukça önemlidir. Verimli topraklar, uygun iklim şartları, ulaşım kolaylığı vb. gibi etmenler bu kapsama girmektedir. Ayvalık da öncelikle coğrafi konumu gereği böyle bir avantaja sahip olmuştur.[1]

Ayvalık'ın kuzeyinde Burhaniye ve Edremit Körfezi, güneyinde Dikili, doğusunda Bergama ve batısında Ege Denizi vardır. Doğal sınırları ise; kuzeyde Bezirgan Tepesi, Gömeç (Armutova), Demirci Deresi ve Gümüşlü Yolu, güneyde; Altınova ve Esirlik, doğuda; Sazanlık Deresi, Hisar ve Demir Boğazı, güneybatıda; Kaplan Dağı'dır.[2]

Madra Dağı'nın birer kolu olan Kaplan Dağı ve Yaylacık Dağı ilçe sınırlarına girince alçalarak devam eder ve hafif eğimli tepeler şeklinde kıyıda son bulur. Bir çıkıntı halinde denizde son bulan Kaplan Dağı Sarımsaklı Yarımadası'nı meydana getirmiştir. Sarımsaklı, çok girintili çıkıntılı olduğu için yarımadanın her iki tarafında koylar oluşmuştur. Bunlar, Çamlık, Sarımsaklı ve Altınkum'dur.[3] Kuzeyinin yüksekliği az olan tepelerle sınırlanması iç bölgelerden ziyade denizle olan bağlantısını güçlendirmiş, kuzey ve güneyinde yer alan komşularıyla daha yakın ilişkiler kurulmasını sağlamıştır.[4]

İklimine bakıldığında ise yıllık ortalama sıcaklığın 16 °C olduğu görülmektedir. En soğuk ayda bile sıcaklık 7 °C'nin altına düşmediği, mayıs-eylül ayı arasında sıcaklık 20 °C üzerinde olduğu için turizm gelişmiştir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı bir iklime sahip olması Ayvalık'ı Akdeniz iklimine dahil etmektedir. Yaz aylarında kuzeyden, gündüzleri denizden karaya, geceleri karadan denize esen yerel meltem rüzgarı (İmbat) havayı serinletmektedir.[5]

752 tür bitki barındıran Ayvalık'ta, kökeni Anadolu olan ve Avrupa'da

---

[1] Aylin Yılmaz Kocadağlı, "Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Ayvalık", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 22, Yıl: 2011, s. 92.

[2] Doğan Aka, *Ayvalık İktisadi Coğrafyası*, Ülkü Matbaası, İstanbul 1944, s. 5-6; Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998, s. 11; Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, Dünya Kitapları, İstanbul 2004, s. 30.

[3] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 6-7; Kocadağlı, "Şehir", s. 93.

[4] Süheyla Balcı Akova, "Ayvalık Şehrinin Nüfus Özellikleri", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 22, Yıl: 2011, s. 60.

[5] Kocadağlı, "Şehir ", s. 95; Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 8-9.

bulunmayan 17 tür bitkiyle dünyada başka hiçbir yerde bulunmayan 4 endemik türe ev sahipliği yapmaktadır.[6] Ayrıca bölgede pek çok türde ot da yetişmekte olup, bu otlar Ayvalık mutfağında sıkça kullanılmaktadır. Ayvalık'ın asıl bitki örtüsü olan Akdeniz orman yapısı zamanla yok olmuş, yerini maki ve garig formasyon almıştır. Bu yapı dahilinde Ayvalık'ta en sık; kermez meşesi, keçiboğan, sakız, yabani zeytin ve akçakesme ağaçlarına rastlanmaktadır.[7]

B. İşgalden 1940'a Kadar Ayvalık

1. İşgalden Kurtuluşa Kadar Ayvalık

Yunanistan Başbakanı Venizelos'un 21 Mayıs 1919'da İzmir Fevkalade Komiserliği'ne çektiği telgrafta Ayvalık'ın işgalinin sebebi açıkça görülmektedir. Venizeolos, "Repolis"ten aldığı telgrafta Ayvalık'taki Rumların Türklere saldırdığını, Türklerin de karşılık vermesi durumunda ırkdaşlarının korunması için Ayvalık'a bir bölük asker ve yirmi kişilik bir jandarma grubu gönderilmesini istemiştir. Ayvalık'taki Türklerin yerli ahaliden olmadığını ve sonradan geldiklerini belirten başbakan, Türklerin tehcirini kendisinin halledeceğini, Rumların saldırısına müsaade edemeyeceğini ifade etmiştir.

Ayvalık Rumlarının Midilli'ye yakın olmaları sebebiyle I.Dünya Savaşı'nda Türklerin durumu hakkında Midilli'ye haber gönderdikleri anlaşılınca o zamanki hükümet casusluğu engellemek için Rumları dışarıya göç ettirmiş, onların yerine de az sayıda Rumeli Boşnak'ını Küçük Köy'e yerleştirmiştir.[8] İşte Venizelos'un Rumların zulmünden bahsettiği Türkler bunlardır.[9]

İzmir'in işgalinin ardından Ayvalık'ın işgali de artık an meselesiydi. Evlerde erkekler gizlice silahlarını hazırlarken, kadınlar da mavi beyaz bezleri birbirine ekleyerek yüzyıllardır Ayvalık'ta dalgalanmasını istedikleri bayraklarını hazırlamaktaydılar. Fakat 172. Alay Kumandanı Ali Bey Ayvalıklı Rumların bu hazırlıklarının farkındadır.[10] Bu yüzden daha I. Dünya Savaşı sırasında Midilli'den gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı Ayvalık'ın doğusuna yapılmış olan tahkimatı yeniden düzenletmiştir. Ayrıca şehirde sıkıyönetim ilan ederek asayişi sağlamaya

[6] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 31.
[7] Kocadağlı, "Şehir", s. 96.
[8] I. Dünya Savaşı sırasında, 1919 yılı başlarından itibaren Rumlar Yunan adalarından Ege kıyılarına baskınlarını sıklaştırmıştır. Ayvalık'a da gelen bu Rum eşkıyalar Küçük Köy'de köylüler ile çarpışmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Turan, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları Ve Tedbirler", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 6, Yıl: Kasım 1990, s. 349-360.
[9] İsmail Aka ve diğerleri, *Türk İstiklal Harbi Başında Milli Mücadele*, Akademi Kitabevi, İzmir 1993, s. 28.
[10] Hıfzı Erim, *Ayvalık Tarihi*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara 1948, s. 66-67.

çalışmıştır.[11] Emrinde toplam 500 asker bulunan Ali Bey, elindeki kuvvetini arttırmak için Ayvalık'ın çevresinde bulunan köylere başvurmuştur. Böylece Kozak Nahiyesi'nde bir milis bölüğü teşekkül etmiştir. Bundan başka Altoınova, Araplar, Murateli, Gömeç, Burhaniye ve civar köylerden bu çağrıya olumlu cevap veren olmuşsa da eldeki silah sayısı az olduğundan 150 kişilik bir milis kuvveti oluşturulabilmiştir.[12]

26 Mayıs 1919'da bir Yunan torpidosu Ayvalık'a gelmiş, aynı gün bir İngiliz harp gemisi yanında bir Yunan torpidosu ve Yunan askerlerini taşıyan nakliye gemisiyle limana girmiştir.[13] Yunan askerleri ve torpidoları Dalyan Boğazı'nda göründüğünde fabrikalar düdüklerini, kiliseler çanları çalarak Yunanlıları karşılamıştır. Rum ahali evlerine Yunan bayrakları asmış, "Yaşasın Venizelos!" diye bağırarak ve Türklere hakaret ederek sahile koşmuştur.[14] İngiliz harp gemisinin komutanı, Yarbay Ali Bey'le görüşmek istemiş ve kendisini gemiye davet etmiştir. Durumdan şüphelenen Ali Bey, alayının başından ayrılamayacağını belirterek yerine Binbaşı Tevfik Bey ile bir mülazım göndermiştir. İngiliz komutan, Binbaşı Tevfik Bey'e Yunanlıların yanlışlıkla buraya geldiğini, İtilaf Devletleri'nin Ayvalık'ın işgaline müsaade etmeyeceğini söylemiştir. Gerçekten de bu görüşmeden sonra Yunan torpidoları limanı terk etmiştir. Ertesi gün Yarbay Ali Bey ile de görüşen İngiliz komutan, Ali Bey'den şehir müdafaa edip etmeyeceğini, bunun için emir alıp almadığını sorduktan sonra Yunanlıların Ayvalık'ı işgal etmeyeceğini tekrarlamış, birkaç saat sonra İngiliz torpidosu da Ayvalık'ı terk etmiştir.[15]

İşgal güçleri Ayvalık'ı 27 Mayıs 1919'da işgal etmeyi planlamıştır. Fakat bundan görüldüğü gibi vazgeçilmiştir. Bunun sebepleri; bir direnişle karşılaşmaktan çekinmeleri, Yunan kuvvetlerinin sayıca az olması ve işgal için takviye kuvvet getirilmesine karar verilmesidir.[16] Bu sebeplerden dolayı işgal 29 Mayıs 1919'a ertelenmiştir. İşgal, 29 Mayıs sabahı gün doğmadan önce başlamıştır. Yunan kuvvetlerinin bir kısmı Sıçan Adası üzerinden Ayvalık'ın kuzeyine, diğer kısmı da kıyıdan olmak üzere iki koldan çıkarma yapmıştır. Yerli Rum milisler tarafından da

[11] Haluk Selvi, "Ayvalık'ın İşgali Ve Belediye Çeşmesi Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 51, Yıl: Kasım 2001, s. 847.
[12] Aka vd., *Türk İstiklal*, s. 29.
[13] Zekeriya Özdemir, *Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleri*, Kanomat Ltd. Şti., Ankara 2001, s. 120.
[14] Mustafa Balcıoğlu, "İlk Kurşun Ve Ali Çetinkaya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 39, Yıl: Kasım 1997, s. 926-927.
[15] Aka vd., *Türk İstiklal*, s. 31.
[16] Bayram Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e,* s. 119-120.

desteklenen Yunan kuvvetleri 1500 kişilik piyade, topçu ve makineli tüfek birliklerinden oluşurken 172. Alay'ın mevcudu 24 subay, 150 er, 300 milis, 1189 tüfek ve 4 makineli tüfekten ibarettir. Yarbay Ali Bey Yunanlıların işgalini önceden tahmin ettiği için alayın ağırlıklarını ve telgraf malzemelerini Altınova yolundaki kışlalara naklettirmiştir.[17]

Yarbay Ali Bey Ayvalık'ın işgali üzerine 29 Mayıs 1919'da şu telgrafı göndermiştir:

"Dün yine Yunan hükümetinin iki torpidosu ve iki nakliye gemisinin hamil oldukları kuvve-i askeriyesi Ayvalık limanı haricine geldi. Demir attı ve İngiliz mümessili ile bu kuvvetin kumandanı görüşerek mumaileyh mümessil vasıtasiyle Ayvalığı işgale memuren geldiğini ve memurin-i mülkiyenin yerlerinde ibkası ile yalnız kuvve-i askeriyenin kan dökülmeye mahal kalmadan çekilmelerini hükümet-i mülkiyeye ve bilvasıta bize tebliğ etti. Bu defa ihraç ve işgal hareketinin kat'i olacağını anladım. Düşman kuvvetinin fazla olmasıyle beraber şehrin vaziyetini nazar-ı dikkate alarak işgali men' ve mukabele etmek üzere tertibat aldım ve bunda indel'iktiza Kozak nahiyesine doğru çekilmeyi esas ittihaz ettim. Sabah oldu. Şafakla şehirde müteşekkil salibahmer efrat ve zabitanı ile şehre çıkarılmış olan Yunan askeriyle takviye edilmiş olan kuvvetle müsademe başladı. Düşmanın asıl büyük ihracı kasabanın şimalinde yapmakta olduğu görülüyordu. Bu ihracın hitamı ile beraber yandan sağ cenahımıza bir tesir icrası suretiyle kuvvetimizi geri atmak ve müsademeyi şehrin haricine sevk ve ikame etmek isteyecekleri görülüyordu. Bu hal karşısında zevale kadar bazı hafif ve bazen şedit ateş devam etti ve Alayımın efrat ve zabitanı tamamen vazifesini yaptı. Maruz istikamette zeytinliklere tedricen çekilmek zamanı geldi ve o suretle çekildik. Zeytinlikler kenarında ahz-ı mevki olundu ve şu suretle Ayvalık sukut etmiş oldu. Bundan sonra düşman üzerimize gelemedi ve şehrin üzerindeki sırtları işgal ile iktifa etti. Tarafımızdan kıymettar bir zabitimiz şehit ve birkaç mecruh vardır. Diğer tarafın dahi her halde fazlaca zayiatları olduğu muhakkaktır. Şehir dahilinde ancak birkaç Osmanlı memuru ve Müslüman kalmıştır, diğerleri kamilen çekilmiştir. Berveçh-i maruz temas muhafaza edilmektedir. Karargah Murateli kariyesine nakledilmiştir. Maalesef şimdiye kadar mıntıkam dahilinde bulunan Edremit, Burhaniye ve Bergama kazalarından hiçbir şekil ve surette olarak kuvvetle muavenet icrası için teşebbüslerime karşı daima ihmal ve taallül ile mukabele gördüm, şimdilik kuvvetimin fazla sarsılmasına meydan vermiyerek gerek kuvve-i askeriye ve gerekse biraz tedarik edilmeye başlayan gönüllü kuvve-i milliye ile vaziyeti muhafaza ve işgalin tevessüünü men' ve Ayvalığın tazyik altında tutumak esasını takip ettim ve edilecektir. Mevadd-ı askeriyeden bir miktar erzaktan başka Yunanlıların eline hiçbir şey terk edilmemiştir. Muhaberenin şimdilik Burhaniye Kazası vasıtasiyle yapabileceği maruzdur.

29 Mayıs 335

Ayvalık Mıntıka Kumandanı Kaymakam Ali"[18]

Haziran ayından itibaren Ayvalık'ta yoğun bir direniş ve teşkilatlanma faaliyeti görülmüştür. Milli kuvvetler nitelik ve nicelik bakımından daha etkili

[17] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 121.

[18] A. Hilmi Ergeneli, "1919'da Ayvalık Savunması İle İlgili Anılar", *Belleten*, Cilt: 48, Sayı: 189-190, Yıl: Ocak-Nisan 1984, s. 196-197; Hıfzı Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 73-75.

olmaya başlamıştır.[19] Ayvalık'taki direniş sadece bölge halkının moralini yükseltmekle kalmamış, aynı zamanda Anadolu'ya da umut ışığı olmuştur. Ayvalık direnişinden sonra farklı bölgelerde direnişler başlamış, Balıkesir bölgesi milli direnişin simgesi haline gelmiştir. İstanbul Hükümeti tarafından aranan Milli Mücadele taraftarları da Kuzey cephesine katılarak yakalanmaktan kurtulmuştur.[20] 19 Haziran 1919'da Ayvalıklı gazeteci Mehmet Bey İstanbul basınından bazı Türk ve Fransız gazetelerine Ayvalık cephesindeki savaşlarda yaralanan askerlerin Burhaniye'ye götürüldüğünü, askerlerin burada büyük bir kalabalık tarafından karşılandığını ve çatışmaları devam ettiğini bildirmiştir.[21]

1919 yılının temmuz ayı başlarında iki taraf arasındaki çatışmalar şiddetlenmiştir. Bu çatışmaların bir kısmı Yarbay Ali Bey'in Bergama Cephesi'nde bulunduğu esnada olmuştur. Milis kuvvetlerin başındaki Kaymakam Hamdi Bey, Ali Bey'in yokluğunda emrindeki az sayıdaki kuvvetle Ayvalık'a saldırmış, az olan cephanesi de tükenince geri çekilmeye mecbur olmuştur. Murateli'nde bulunan karargah da önce daha geriye, sonra da Karaağaç'a taşınmak zorunda kalmıştır. Türk kuvvetlerinin sayısının az olduğunu anlayan Yunanlılar sürekli saldırarak sıkıştırıldıkları dar cepheyi genişletmeye çalışmıştır.[22] 11 Temmuz'da yapılan çetin mücadeleler sonucunda Yunanlılar Murateli, Araplar, Kozak ve Gömeç'i ele geçirerek yakmıştır.[23] Ağustos 1919'dan 1920 yılının ortalarına kadar Ayvalık'ta kısmen sükunet hakim olmuştur.[24] Ancak bu kısmi sükunete rağmen Yunanlılar 1919'un son aylarında Ayvalık'taki kuvvetlerinin sayısını arttırmıştır.[25] 1919 yılının kasım ayında ise Yarbay Ali Bey Meclis-i Mebusan'da Afyon milletvekilliğine aday gösterildiği için cepheden ayrılmıştır. Hamdi Bey de Heyet-i Merkeziye'de görevlendirilmiştir. Bu yüzden Ayvalık Mıntıka Kumandanlığı'na Yarbay Sait Bey, Ayvalık Milli Alay Kumandanlığı'na da Pelitköylü Mehmet Bey atanmıştır. Bu sırada milli kuvvetlerin düzenli bir şekilde örgütlenmesi için de çalışmalar devam etmiştir. Milli kuvvetler, Ayvalık cephesinde Yunan askerilerine pusular kurmuş, baskınlar yapmış, keşif ve takip seferlerinde bulunmuştur. Halkı Milli Mücadele'ye dahil etmişler, gerektiğinde zor dahi kullanmışladır. Örneğin, Ayvalık'taki emval-i

[19] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 147.
[20] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 152.
[21] Aydın Ayhan, "Milli Mücadele'de Ayvalık Cephesi II", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Yıl: 1990, Sayı: 39, s. 29.
[22] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 92-93.
[23] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 168.
[24] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 172.
[25] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 184.

metruke zeytinliklerinden elde edilen ve mültezimlere ait olan zeytinyağlarına Edremit Kuvay-ı Milliye'si adına Çerkes Şevket Bey tarafından el konulmuştur.[26]

1920 yılının mayıs ayında Yunanlılar ilerleyen zamanlarda yapacakları büyük çapta saldırı için Midilli'den kalkan keşif uçakları ile Ayvalık bölgesinde uçuşlar yapmıştır. Haziran ayı başında bu uçuşlar hızlanmış, Ayvalık, Soma ve Akhisar cephelerine takviye ve tahkimat yapılmıştır.[27]

26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz sonucu yenilen Yunan ordusu takip edilmeye başlanmış, 9 Eylül'de İzmir kurtarılmıştır. II. Ordu ise Bursa-Balıkesir yönünde Yunanlıları takip etmeye devam etmiştir. Bir yandan da İbrahim Ethem Bey'in milis kuvvetleri Yunan askerlerine kaçışları esnasında kayıplar verdirirken diğer yandan da yerleşim yerlerini kontrol altına almıştır. Balıkesir, Kepsut, Bigadiç, Edremit, Burhaniye ve Ayvalık'a ilk önce bu milis kuvvetler girmiştir.[28]

Batı Cephesi Komutanlığı'nın ise 13 Eylül'deki emriyle 1. Ordu, 2. Kolordu'ya bağlı 2. Süvari Tümeni'ni Menemen, Foça, Bergama, Ayvalık ve Edremit'in taranması ve kıyıların kontrol altına alınması için görevlendirmiştir. Tümen, 14 Eylül'de Dikili'ye ulaşmış, 15 Eylül 1922'de de Ayvalık'a girmiştir. Tümeni, Ayvalıklı Rumlar, metropolitleri ile birlikte bando eşliğinde karşılamıştır. Bu karşılamada şehre bir gün önce bir müfreze ile gelen Yüzbaşı Galip Bey'in payı vardır. Tümen, Sabri Bey'in Sefa'da hazırladığı evlere yerleşmiştir. 16 Eylül'de 2. Süvari Alayı'nın bir takımı Alibey (Cunda) Adası'na geçmiştir. İlçe kaymakamlığına da bu alayın kumandanı Kemal Bey atanmıştır.[29]

Bayram Bayraktar'ın Yunanlı yazar Şiça Karaiskaki'den aktardığına göre, Ayvalık düzenli askeri birliklerin kontrolüne 6 Eylül 1922'de geçmiştir.[30] Karaiskaki, Albay Ahmet Zeki Bey komutasındaki II. Süvari Tümeni'nin Ayvalık'a girdiğini, Ahmet Zeki Bey'in "öce ve kana susamış" biri olduğunu öne sürmüştür. Çünkü kendisini ziyarete gelen Ayvalık Metropoliti Grigoryas'a "Başlarınızın hala omuzlarınızın üzerinde durduğunu hayretle görüyorum!" demiştir. Yazar, Türklerin gelir gelmez sıkıyönetim ve akşam beş ile sabah yedi arası sokağa çıkma yasağı ilan ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca kumandanın emrindeki tümenin tüm masraflarını

[26] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 176.
[27] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 193.
[28] İbrahim Ethem Akıncı, *Demirci Akıncıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 387.
[29] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 101-102; Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 256.
[30] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 257-258; Doğan Aka, *Ayvalık İktisadi,* s. 34'te de Ayvalık'ın 6 Eylül 1922'de kurtulduğu belirtilmiştir.

Ayvalık ve Cunda halkına ödettiğini de ileri sürmüştür.[31]

Yunan işgali sonrası ilk defa organize bir şekilde ve devletin yasal organları kullanılarak Ayvalık'ta başlatılan direniş, diğer bölgelerde görülen bireysel direnişlerden ciddi farklar taşımaktadır. Önce Ayvalık'ta, daha sora cephe oluşturularak geri bölgelerde başlatılan direniş sayesinde ilk başlarda mücadeleye sıcak bakmayan Bergama ve Akhisar gibi bölgelerin halklarını da olumlu anlamda etkilemiştir.[32]

2. Kurtuluş'tan 1940'a Kadar Ayvalık

Ayvalık'ın düşman işgalinden kurtarılmasından kısa bir süre sonra Amerikan Kızıl Haçı'ndan bir teşekkül Ayvalık'a gelmiştir. Bu kuruluşun yardımıyla Yunanistan'a gitmek isteyen Ayvalıklı Rumlar gemilerle Midilli ve diğer Yunan adaları ile şehirlerine gitmişlerdir. [33]

Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinin ardından 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi imzalanmış, sonrasında da 20 Kasım 1922'de Lozan Konferansı başlamıştır. Konferansın en önemli konularından biri de nüfus mübadelesi olmuştur. Zira Türkiye ile Yunanistan bulunan azınlıkların sıkıntıları gün geçtikçe artmakta ve sorunlara yol açmaktadır. Özellikle, Türkiye'den yoğun bir Rum nüfusu Yunanistan'a geçmiştir. Yunanistan Başbakanı Venizelos, Milletler Cemiyeti'nin Lozan Konferansı'ndan önce nüfus hareketliliğini incelemesi için görevlendirdiği Norveçli Dr. Fridjorf Nansen'den, Yunanistan'daki yer problemi sebebiyle 350.000 Türk'ün Anadolu'da Rumlardan boşalan yerlere yerleştirilmesini istemiştir.[34] Daha Lozan Antlaşması imzalanmadan 14 Ekim 1922'de Midilli'den ilk muhacirler Ayvalık'a gelmiş, bu kafile doğrudan Cunda Adası'na indirilmiştir.[35] Onlardan yaklaşık bir yıl sonra da Girit Adası ve Rumeli şehirlerinden muhacirler gelmeye başlamıştır.[36]

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması sonucu kurulan Karma Komisyon 7 Ekim 1923'te toplanarak çalışmalarına başlamıştır. Karma Komisyon'un hazırlıklarının devam ettiği esnada Türkiye ve Yunanistan arasında ilk olarak Midilli Müslümanlarının nakledilmesine karar verilmiştir. Türk hükümeti,

---

[31] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 258.
[32] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 262-263.
[33] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 103.
[34] Gönenç Turan, *Mübadelede Ayvalık*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 2008, s. 47-48.
[35] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 103.
[36] Elif Yılmaz, "Demirden Leblebi: Girit-Ayvalık'a Yerleşen Girit Mübadilleri", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 22, Yıl: 2011, s. 168.

Midilli'den gelecek bu muhacirlerin karşılanacağı yer olarak Ayvalık'ı seçmiştir.[37] 3 Aralık 1923'te ise Giresun isimli Türk gemisiyle Kandiye'den 1029, Resmo'dan 900 Girit Türkü, 1924 yılı temmuz ayında ise Burgaz isimli gemi ile 300 mübadil Ayvalık'a gelmiştir.[38]

Mübadillerin yerleştirilmesinde faydalanılacak kaynaklar arasında ilk sırada Rumlardan kalan mallar yer almıştır. Karesi Vilayeti'ne gönderilen bir tebligatta Ayvalık'ta Rumlardan kalan "emval ve emlakın" mübadillere tahsis edilmesi talimatı verilmiştir.[39] Ayvalık İmdad-ı Sıhhiye Heyeti Başkanı'nın Ekim 1923'te verdiği bilgiye göre, Midilli'den gelen 7010 kişinin 5400'üne emlak ve arazi tahsis edilerek yerleştirilmiş, ancak henüz mübadil nakilleri bitmemiştir.[40] 23 Mart 1924 tarihli Zafer-i Milli gazetesi ise Ayvalık'a 14971 kişinin yerleştiğini yazmıştır.[41]

Midilli ve Girit'ten gelen mübadiller zeytincilik ve bağcılıkla uğraşan kişiler olduğu için Ayvalık'a yerleştirilirken mübadillerin bu özellikleri dikkate alınmıştır.[42] Ayvalık'taki zeytinlikler ve diğer mallar mübadillerin geldikleri yerlerde bıraktıkları mülklerine göre dağıtılmıştır. Geldikleri yerlerde hiçbir şeyi olmayanlara ise aile başına 20'şer ağaç zeytin verilmiştir.[43] Ancak düzenlenen yasalara rağmen, Ayvalık'ta da mübadiller haksızlığa uğramıştır. Ayvalık'ta iskan hakkı bulunmayan gayri mübadil "Malatyalılar" adlı şirketin binlerce zeytin ağacından hisse vermediği görülmüş, şirket çalışanları mübadillere kötü davranmışlardır. Memurlarının yersiz hareketleri de mübadilleri hayal kırıklığına uğratmıştır.[44]

İskan işleri, diğer bölgelerde olduğu gibi Ayvalık'ta da uzun süre devam ettiği için üretim faaliyetlerine hemen başlanamamıştır. Tapu kayıtlarının düzensizliği, resmi evraklardaki yanlışlıklar ve taşınmaz mallar hakkındaki iddialar çalışmaları zorlaştırmıştır. Bir gün bir mübadile verilen mallar, ertesi gün başka bir mübadile verilmiş, mübadiller geride bıraktıklarına karşı alacakları mallar için hükümet kapılarını aşındırmıştır. Bu sebeplerden dolayı zeytinlikler bakımsız, fabrikalar işlemez, ticari işletmeler çalışmaz durumda kalmıştır.[45]

Nihayet 1934 yılında mübadillere verilen malların tapu meselesi halledilmiş,

[37] Turan, *Mübadelede*, s. 57.
[38] Turan, *Mübadelede*, s. 61.
[39] Turan, *Mübadelede*, s. 72-73.
[40] Turan, *Mübadelede*, s. 77.
[41] Turan, *Mübadelede*, s. 77.
[42] Turan, *Mübadelede*, s. 80.
[43] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 40.
[44] Turan, *Mübadelede*, s. 78-79; Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 103.
[45] Turan, *Mübadelede*, s. 81; Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 103; Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 40.

halk zeytinliklerinin bakımıyla ilgilenmeye başlayabilmiştir. Ancak Doğan Aka'ya göre, halkın işletme vasıta ve imkanlarından mahrum oluşu (özellikle sermaye ve kredi yokluğu) sebebiyle halk uzun süre topraktan yeterli verimi alamamıştır. Hıfzı Erim'e göre ise, Ayvalık halkının durumu gün geçtikçe düzelmekte iken, Alibey Adası bir türlü kalkınamamıştır. Zira adada yaşayan zenginler ve iş sahipleri memurlarla anlaşarak Ayvalık'a taşınmış, adada sadece fakirler kalmıştır. Erim ayrıca, mübadelede aile başına verilen 20 ağaç zeytinle geçinemeyen bu fakir halkın başka yerde çalışmak için şehri terk ettiğini böylece adanın neredeyse boşaldığını belirtmiştir.[46]

Şemsettin Sarıeren, iskan işlerinin yıllarca sürdüğünü, birçok kişinin haklarından vazgeçerek başka yerlere göç ettiğini belirtmiştir. Mübadeleyle Ayvalık'a gelenlerin sayısı 27-28 bin iken, iskan hakkı olarak verilen ve yeri belli olmayan zeytinliklerin birden fazla aileye verilmesi ve yaşanan anlaşmazlıklar yüzünden fakir halkın zeytinliklerini satarak Ayvalık'ı terk ettiğini, böylece nüfusun birkaç sene sonra 12-13 bine düştüğünü ifade etmiştir. Şansı yaver gidenler ise bu fırsattan yararlanarak muazzam servetlere, fabrikalara ve on binlerce ağaç zeytine sahip olmuştur.[47]

Ayvalık, bir yandan savaşın ve mübadelenin yaralarını sarmaya çalışırken diğer yandan da reform ve inkılapların yakından takipçisi ve öncüsü olmuştur. İlçe, 1920 ve 1930'lu yıllarda her bakımdan adeta yeniden inşa edilen bir şehir görünümündedir. Bu yeniden inşa sürecinde Ayvalık'ın öncü isimleri ve çeşitli kurumları rol oynamıştır. Bu öncü isimlerden biri İbrahim Ethem (Akıncı) Bey'dir. Ayvalık'a ilk girenlerden olan İbrahim Ethem Bey, müfrezesi terhis olduktan sonra 11 Eylül 1922'de Ayvalık'a kaymakam olarak atanmıştır. İbrahim Ethem Bey'in Ayvalık'a atanmasının sebebi, mübadeleyle Yunanistan'dan gelen göçmenlere verilecek taşınır ve taşınmaz mallar meselesinin karmaşık bir hale gelmeden çözülmesi isteğidir. Hükümet onun hukuk, idare ve zorluklarla mücadele edebilme özelliğini Ayvalık'ta kullanmak istemiştir.[48] Görevde kaldığı süre boyunca ayrıca Ayvalık'a toplam 2200 tane çam ağacı diktirmiştir. İbrahim Ethem Bey'i Muhip Özyiğit takip etmiştir. 1928-1932 yılları arasında belediye başkanlığı yapan Özyiğit,

[46] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 103-104; Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 40.
[47] Şemsettin Sarıeren, Birbirinden bihaber iki içtimai zümre, *Ayvalık*, 8 Eylül 1949.
[48] İsmail Oğuz, *Kuva-yı Milliyecilikten Valiliğe: İbrahim Ethem Akıncı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Manisa 2014, s. 145-146.

dönemin Ayvalık Belediyesi Zabıta Amiri Nuri Özer'in büyük özverisiyle 4000 çam fidanını Ayvalık sırtlarına diktirmiştir.[49] Böylece Ayvalık'ın sahip olduğu bugünkü görünümünün temelleri o tarihlerde atılmıştır.

Ayvalık'ın sosyal ve kültürel hayatındaki en önemli kurumlarından biri de Ayvalık Türk Ocağı olmuştur. 1923 yılının ocak ayında açılan Ayvalık Türk Ocağı, mübadillerin uyum sorununu aşmasına ve ulusal bilinç kazanmasına yardımcı olmuştur.[50] Yapılan reformların özümsenmesi, halkın aydınlatılması ve sosyo-kültürel seviyesinin arttırılması için kurslar açılmış, ders ve konferanslar verilmiş, müsamereler düzenlenmiş, müzik ve spor etkinlikleri yapılmış, kütüphane kurulmuş, sağlık hizmetlerinde bulunulmuştur.[51] Türk Ocağı'nın Ayvalık şubesi 1931 yılında Türk Ocakları kapatılana kadar Ayvalık'taki etkinliklerini sürdürmüştür.

Türk Ocağı'nın misyonunu tüm Türkiye'de olduğu gibi Ayvalık'ta da Halkevi üstlenmiştir. 1932'de açılan Halkevlerinin Ayvalık şubesi ancak 1935 yılında açılabilmiştir.[52] Bu tarihten kapatıldığı 1951 yılına kadar Ayvalık'ın sosyal ve kültürel hayatında çok önemli rol oynamıştır.[53]

Ayvalıklıların görece ekonomik hayatının getirdiği refah, geldikleri ve yerleştikleri bölge itibariyle sahip oldukları sosyo-kültürel seviye Cumhuriyet devrinin önemli bir şehri haline gelmelerine neden olmuştur. 1924 yılında açılan sinema[54], 1926 yılında kurulan elektrik santrali[55] sosyo-kültürel hayatının gelişmişliğine birer örnektir. Ayvalıklıların sahip olduğu birlik ve beraberlik bilincine bir örnek ise, 1925 yılında kurulan Türk Tayyare Cemiyeti Ayvalık Şubesi'nin ön ayak olmasıyla ve Ayvalıklıların bağışlarıyla alınan bir uçağın Türk Tayyare Cemiyeti'ne armağan edilmesidir.[56]

1925 yılında ayda bir kez İstanbul'da yayımlanan Türkiye Salon ve İlanat Gazetesi'nden de Ayvalık'ın o tarihlerdeki durumuyla ilgili bilgi edinmek mümkündür. Her yerde yaşanan bankasızlık sıkıntısının Ayvalık'ta da olduğunu belirten gazete, bu yüzden 1924 yılında iki yabancı müessesenin Ayvalık'taki

---

[49] Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 106-107.
[50] Serap Taşdemir, "Ayvalık Türk Ocağı Ve Etkinlikleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 28, Yıl: 2010, s. 343.
[51] Taşdemir, "Ayvalık Türk", s. 346-347.
[52] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 981, Dosya No: 805, Sıra No: 1, 02.01.1936, s. 1-2.
[53] Ayrıntılı bilgi için "Halkevi" bölümüne bakınız.
[54] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 113.
[55] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 117.
[56] Ayrıntılı bilgi için bkz. Serap Taşdemir, "Ayvalık Halkının Türk Tayyare Cemiyeti'ne Desteği: Güzel Ayvalık Tayyaresi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 11, Yıl: Bahar 2010, s. 65-84.

zeytinyağlarını ucuza alarak yüksek fiyattan piyasaya sürdüğünü ifade etmiştir. Ayvalık'ta, 1925 yılı itibariyle çoğunluğu zeytinyağı ve sabun olmak üzere 24 fabrika mevcuttur.[57]

Ahmet Yorulmaz, dönemin Belediye Başkanı Muhip Özyiğit'in 1931'de kaleme aldığı bir rapordan bilgiler aktarmıştır. Bu rapora göre, o tarihlerde Ayvalık'a düzenli olarak vapur seferleri yapılmakta, yurtdışına denizyoluyla zeytinyağı ve prina ihraç edilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yine bu tarihlerde Ayvalık'ta 20 tane zeytinyağı fabrikatörü, 10 tane de sabun firması bulunduğu görülmektedir.[58]

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmaya hız veren ve bunda başarılı da olan Ayvalık, Atatürk'ün çizdiği hedefler doğrultusunda ilerlemiştir. 1939 yılında patlak veren II. Dünya Savaşı ise tüm ülke gibi Ayvalık'ı da özellikle ekonomik açıdan etkilemiş, savaşın getirdiği sıkıntıların izleri uzun yıllar silinmemiştir.

[57] *Türkiye Salon Ve İlanat Gazetesi*, 1925, s. 1-7; Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 14-21.
[58] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 134-136.

I. BÖLÜM

AYVALIK'TA İDARE, BELEDİYE VE NÜFUS

A. Ayvalık'ın Mülki Yapısı

Zeki Arıkan'ın Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde yer alan 1772 tarihli bir belgeden aktardığına göre, Ayvalık'ın o tarihlerde Voyvoda tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır.[1] Bu da Ayvalık'ın köy olmaktan çıkıp kaza merkezi olduğunu göstermektedir.[2] Yorgo Sakkari, 18. yüzyılın ortalarında Ayvalık'ın ulaştığı ekonomik refahın Rahip İkonomos tarafından elde edilen bir fermanla olduğunu belirtmiştir. İkonomos'un en büyük hizmetinin Türk derebeyliklerine bağlı bulunan Ayvalık'a muhtariyet sağlaması olduğunu iddia eden Sakkari, Çeşme Deniz Savaşı'nda yenilen Cezayirli Hasan Bey'in İkonomos'un çiftliğinde ağırlandığını, İstanbul'a dönüşünde de yüksek mevkilere çıktıktan sonra minnettarlığının göstergesi olarak Ayvalık'a özerklik sağlayan bir ferman verdiğini öne sürmüştür. Bu fermana göre; Ayvalık'ta hiçbir Türk ailesi yaşamayacak, Ayvalık bundan sonra müstakilen idare edilecek, vali Türk olacak fakat Ayvalıklılar tarafından seçilecek ve yine onlar tarafından görevden alınabilecektir. Sakkari'ye göre, bu fermandan sonra Osmanlı Devleti Ayvalık'ta sadece bir voyvoda ve kadı bulundurabilmiştir. Ancak onların yetkileri de oldukça sınırlıdır.[3]

Hıfzı Erim, Yorgo Sakkari'den Ayvalık'ın yönetim şekline dair şunları aktarmıştır:

"Ayvalık; İkonomos'un elde ettiği imtiyazlar ve hususi müsaadeler sayesinde Raayanın bulunduğu Türkiye şehirlerinin diğerleri gibi istisnaiyete sahip idi. Memlekette Türkiye hükümetini temsil edenler halkça "ağa" denilen bir mutasarrıftan ve hakim vazifesini gören bir kadıdan ve bir de gümrük memurlarından ibaret bulunuyordu. Mutasarrıfın icra kuvveti pek az ve mahdut idi. Kadıyı ise pek az davalar meşgul ediyordu.

Halkın işleri kurum-cemaat üyelerinden üç üyenin eline bırakılmıştı. Bu üç üye, Ayvalık'ın, en büyük olan yukarı, orta ve aşağı mahallelerinin ileri gelenleri ile ve diğer halkı arasında her sene mayısın ilk gününde seçilirdi. Toplanan halkın gösterileri arasında seçilenler büyük bir alay halinde hükümet konağında bulunan şehir "ağa"sının yanına getirilirdi. Orada, memleket idaresi bir sene süre ile seçilen bu üyelere devrolunduğuna dair bir tutanak düzenlenir ve ağa tarafından onaylanırdı. Üyelerin başlıca görevleri:

1-Vergilerin gerek hükümete karşı olan memleketin borcuna, gerek cemaatler

[1] Zeki Arıkan, "1821 Ayvalık İsyanı", *Belleten*, Yıl: Ağustos 1988, Cilt: 52, Sayı: 203, s. 583
[2] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 10.
[3] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 17-18; Remzi Gücü, *Geçmişten Geleceğe Edremit Körfezi Tarihi*, Burhaniye Ticaret Odası Kültür Yayınları, Balıkesir 2011, s. 121.

(kurumlar) ihtiyaçlarına yetecek şekilde düzenlenip toplanmasının sağlanması.

2-Memleket ekonomisinin sağlanması.

3-Memleketin emniyet ve asayişini ki, bunun için ekseriya 250 kişiden ibaret yerli asker veya gece bekçileri bulundurmakla olurdu.

Seçilen bu üç üye kimseye hesap vermiyecek derecede geniş bir yetkiye sahipti.

Bu üç üyeden başka dokuz vekil ile iki de katip seçilirdi. Bu vekiller cemaatin üç üyesi ile beraber on iki kişilik meclisini teşkil ederdi."[4]

Zeki Arıkan'a göre böyle bir fermanı doğrulamak mümkün değildir. Ayrıca fermanın verildiği söylenen tarih olan 1773 ile Cezayirli Hasan Paşa'nın sadrazam olduğu tarih olan 1789 arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bunun yanı sıra Cezayirli Hasan Paşa ile ilgili çalışmaların hiçbirinde onun Ayvalık'ta konakladığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.[5] Arıkan ayrıca, incelenen hiçbir belgede bu fermandan söz edilmediğini, hem Şanizade hem de Cevdet Paşa Tarihi'nde Ayvalık'ın "cesim mukataa" olarak geçtiğini, bunun da şehrin özerk olmadığını kanıtladığını belirtmiştir. Çünkü mukataa olan bir yer, her türlü mali hakkın yanında bazı idari ve düzenleyici hakların da korunduğu ve bu hakların malikane sahibine ait olduğu bölgelerdir.[6]

Ayvalık'ın bu özel durumunu böyle bir fermandan ziyade 1774 yılında Rusya ile yapılan Küçük Kaynarca Antlaşması'na dayandırmak daha akla yakındır. Zira bu antlaşma ile ülkedeki yabancı elçiler ve konsoloslar güçlenmiş, bazı gayrimüslim tebaa da birtakım ayrıcalıklar elde etmiştir. Antlaşmayla beraber kıyı limanlarında konsolosluklar açılmış, bu konsoloslar Osmanlı Devleti'nden bazı imtiyazlar sağlamıştır. Ayvalık da bu antlaşma sayesinde böyle kısmi bir özerklik elde etmiş olabilir.[7]

1786 yılında Karesi Sancağı'na kaza olarak Ayvalık da dahil edilmiştir.[8] Ayvalık ve çevresinin 19. yüzyılın başlarından itibaren Hüdavendigar Vilayeti'nin Karesi Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi olup, kendisine bağlı sadece bir köyü olduğu görülmektedir.[9] 1864'teki düzenlemeyle Ayvalık livası lağvedilmiş, tekrar kaza olarak Karesi Sancağı'na bağlanmıştır. Bu tarihte kendisine bağlı Yund (Cunda)

---

[4] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 24-25.
[5] Arıkan, "1821", s. 584.
[6] Arıkan, "1821", s. 585.
[7] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 6; Charles Eliot, *Turkey in Europe*, Edward Arnold Publishers, London 1908, s. 283.
[8] Abdülmecid Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2003, s. 18.
[9] Arıkan, "1821", s. 583.

Adası Nahiyesi vardır.[10] 1881'de Karesi Vilayeti'ne, 1888'de de tekrar Karesi Sancağı'na bağlı bir kaza olmuştur.[11] Kendisine bağlı nahiye ve köyü en az olan kazalardan biri Ayvalık olmuştur. Liva olduğu yıllarda kendisine bağlı Kafir ağılı ve Yund Adası olmak üzere iki yerleşim yeri vardır. Bu yerler Ayvalık'a çok yakın olduğu için daha sonraki tarihlerde kaza ile birleşmiştir. 1910 yılına kadar Ayvalık'a bağlı Küçükköy isminde sadece bir köy vardır. 1911'den sonra bu köyün yanı sıra Yund Adası da tekrar nahiye yapılarak Ayvalık'a bağlanmıştır.[12]

Tablo 1: 1940 Yılında Ayvalık'a Bağlı Köyler[13]

Bölgeler	**Köyler**
Merkez Nahiye	Araplar Köyü
	Bağyüzü Köyü
	Hacıveliler Köyü
	Küçük Köy
	Murateli Köyü
	Tıfıllar Köyü
Alibey Nahiyesi	–
Altınova Nahiyesi	Akçapınar Köyü
	Bektaşdere Köyü
	Beşiktepe Köyü
	Bulutçeşme Köyü
	Çakmak Köyü
	Çamoba Köyü
	Karaayıt Köyü
	Kocaeliler Köyü
	Mezarardı Köyü
	Odaburnu Köyü
	Türközü Köyü
	Üçkabaağaç Köyü

Cumhuriyet döneminde de Balıkesir'e bağlı bir kaza olan Ayvalık'ın 1928-1929 yıllarında kendisine nahiye olarak sadece Alibey vardır. Ayvalık merkez nahiyesine bağlı bir köy ve on mahalle varken, Alibey Nahiyesi'ne bağlı dört mahalle mevcuttur.[14] 1935 yılı itibariyle kendisine bağlı Altınova ve Alibey (Cunda) olmak üzere iki nahiyesi mevcuttur. Bu nahiyelerden Altınova'ya bağlı 10 köy,

[10] Mutaf, *Salnamelere*, s. 65-66.
[11] Mutaf, *Salnamelere*, s. 75.
[12] Mutaf, *Salnamelere*, s. 77.
[13] *20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı*, s. 81.
[14] *Köylerimiz*, Matbaası, Ankara 1928, s. 375; *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1928-1929*, Devlet Matbaası, İstanbul 1929, s. 356.

merkeze bağlı 6 köy vardır. Alibey Nahiyesi'ne bağlı köy ise bulunmamaktadır.[15] 1940 yılında Altınova Nahiyesi'ne bağlı köylerin sayısı 12'ye çıkmış, merkeze bağlı köy sayısında değişiklik olmamıştır. Bu köyler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Harita 1: 1944 Yılında Ayvalık'a Bağlı Köyler Ve Bazı Adaları Gösteren Harita

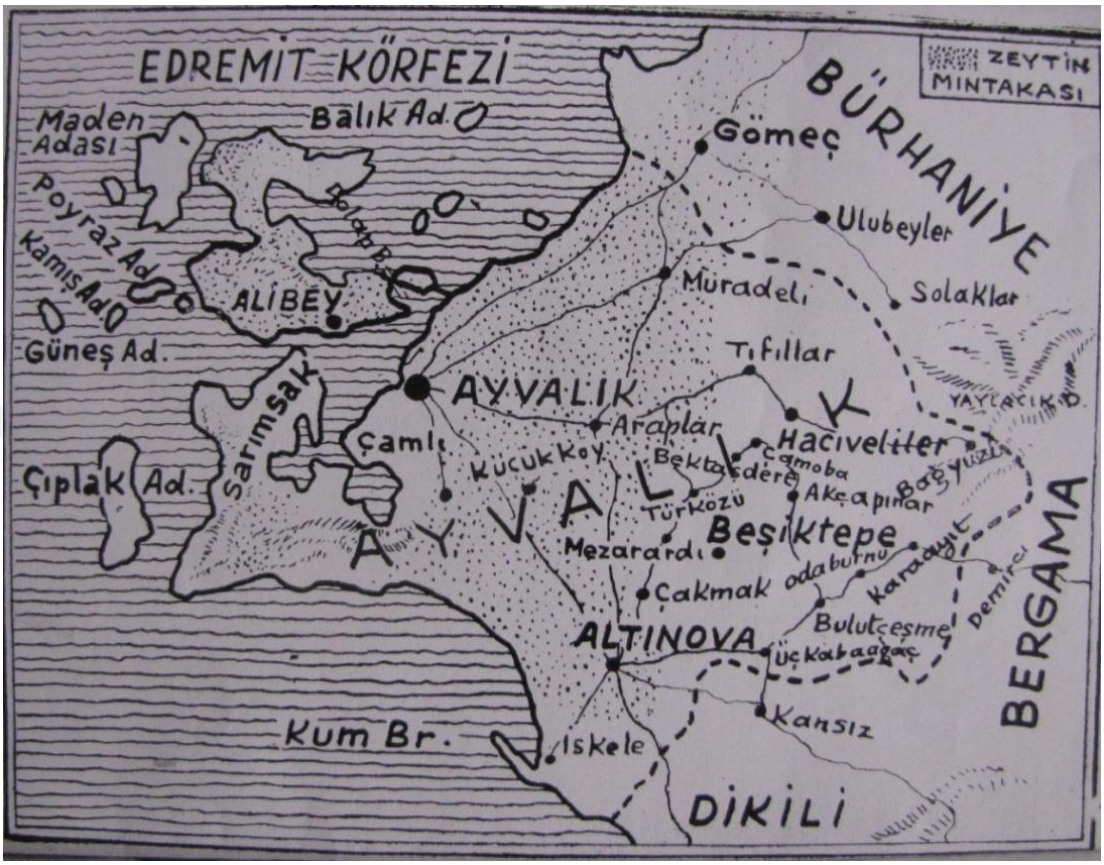

Kaynak: Doğan Aka, *Ayvalık İktisadi Coğrafyası*

1945 yılında Altınova Nahiyesi'ne bağlı köylerin sayısı 11'e düşmüş, merkeze bağlı köylerin sayısı aynı kalmıştır.

Tablo 2: 1945 Yılında Ayvalık'a Bağlı Köyler[16]

Bölgeler	**Köyler**
Merkez Nahiye	Araplar Köyü
	Bağyüzü Köyü
	Hacıveliler (Sadaklar) Köyü
	Küçükköy
	Murateli Köyü
	Tıfıllar Köyü

[15]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlk Teşrin 1935*. s. 13.
[16]*Genel Nüfus Sayımı 21-10-1945*, s. 75.

Alibey Nahiyesi	–
Altınova Nahiyesi	Akçapınar Köyü
	Bektaşdere Köyü
	Beşiktepe Köyü
	Bulutçeşme Köyü
	Çakmak Köyü
	Çamoba Köyü
	Karaayıt Köyü
	Mezarardı Köyü
	Odaburnu Köyü
	Türközü Köyü
	Üçkabaağaç Köyü

1950 yılında da Altınova Nahiyesi'nde 11 köy, merkeze bağlı 6 köy vardır. Bu köylerin isimleri şunlardır:

Tablo 3: 1950 Yılında Ayvalık'taki Köyler[17]

Bölgeler	**Köyler**
Merkez Nahiye	Araplar Köyü
	Bağyüzü Köyü
	Hacıveliler (Solak) Köyü
	Küçükköy
	Murateli Köyü
	Tıfıllar Köyü
Alibey Nahiyesi	–
Altınova Nahiyesi	Akçapınar Köyü
	Bektaşdere (Ferhat) Köyü
	Beşiktepe Köyü
	Bulutçeşme (Musalar) Köyü
	Çakmak Köyü
	Çamoba (K. Çetlenbik) Köyü
	Karaayıt Köyü
	Mezarardı Köyü
	Odaburnu (Eskioba) Köyü
	Türközü (Osmaniye) Köyü
	Üçkabaağaç Köyü

[17] *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*, s. 92-93.

B. Ayvalık'ın İdarecileri

1. Kaymakamlar

a. Mehmed Selahattin Alağ (1939-1943)

Mehmed Salahaddin Alağ, 1305 (1889) yılında Edirne'de doğmuştur. Babası Askeri İdadi Riyaziye Muallimi Ali Efendi, annesi ise Fatma Hanım'dır.[18] Edirne İdadisi'nde eğitimini tamamladıktan sonra Mülkiye'ye girmiş ve 1911 yılında buradan mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonraki ilk görev yeri ve görevi Kastamonu Maiyet Memurluğu olmuştur. 11 Mayıs 1914 yılında ise memleketi olan Edirne'de Tahrirat Kâtipliği görevine atanmıştır. Ancak burada fazla kalmamış, iki ay sonra Menteşe Sancağı'na bağlı Milas Kazası'nın Selimiye Nahiyesi Müdürlüğü'ne atanmıştır. İki yıl bu görevde kaldıktan sonra sırasıyla Gökabad ve Küllük (Güllük) Nahiye Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. 1918'e gelindiğinde ise kaymakamlığa terfi ederek Tutak Kaymakamı olmuştur. Fakat bu görevine kendi isteği ile gitmeyerek devlet hizmetinden ayrılmıştır. Tarım, serbest ticaret ve vapur acenteliği işleriyle uğraştıktan sonra deniz ulaşımının devlet kontrolüne alınmasıyla 1932 yılında tekrar devlet memuru olmuştur. Bunun üzerine; 1933-1936 tarihleri arasında Ermenek, 1936-1939 arası Tatvan Kaymakamlığı yapmıştır.[19]

Ayvalık gazetesinde yer alan bir habere göre, Temmuz 1939'da Ayvalık Kaymakamlığı'na atanmıştır.[20] Bu görevini Ekim 1943'ün sonuna kadar sürdürmüştür. Gazete, Salahattin Alağ'ın ilçedeki kaymakamlığını tam bir dürüstlük içinde yaptığını belirtmiş ve sağlam bir ahlaka sahip olduğu için Ayvalıklıların kendisine minnettar kaldığını ifade etmiştir.[21]

Ayvalık'tan sonra, 1943-1945 yılları arasında Çatalca Kaymakamlığı yapmıştır. 6 Eylül 1945'de Vali Muavinliği'ne terfi ettirilmiştir. Bu tarihten sonra da 1945-1951 yılları arasında Erzincan, 1951-1952 arasında Denizli ve 1952-1954 yılları arasında Bolu Vali Muavinliği yapmıştır. 13 Haziran 1954'de Bolu Vali Muavini iken yaş haddinden dolayı emekli edilmiştir. Tam tarihi bilinmemekle birlikte 1969 yılında sonra vefat ettiği anlaşılmaktadır.[22]

b. Gafur Soylu (1943-1944)

Gafur Soylu 1322 yılında Niğde'de doğmuştur. Anne adı Şekure, baba adı Yusuf'tur. Gafur Bey, Niğde Lisesi ve Adliye Meslek Müstantik Şubesi'nde okuduktan sonra 1930 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. 10 Mart 1322

[18] Ali Çankaya Mücellidoğlu, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler,* C.4, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 1363; Sosyal Güvenlik Kurumu Arşivi, *Nüfus Kayıt Örneği*.
[19] Mücellidoğlu, *Yeni C.4*, s. 1363.
[20] "Kaymakamımız Gidiyor", *Ayvalık*, 27 Temmuz 939.
[21] "Kaymakamımız B. Salahattin Alağ", *Ayvalık*, 28 1 ci Teşrin 1943.
[22] Mücellidoğlu, *Yeni C.4*, s. 1363.

(1925)'de devletteki görevine başlamıştır. Mart-Temmuz 1925 arası Niğde Mahkemesi Zabıt Katibi, Ağustos-Ekim 1925 arası Ulukışla Mal Müdürü, Ekim-Kasım 1925 arasında Niğde Mahkemesi Asliye Kitabeti görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerden sonra 1925-1926 tarihleri arası Mahkeme-i Asliye Müdde-i Umumi Kitabeti, 1926-1927 arası Ankara Hukuk Mahkemesi Zabıt Katibi, Ocak-Haziran 1927 arası Ankara Vilayeti İskan Kitabeti, Haziran-Kasım 1927 arası İskan Umum Müdürlüğü Muhacirin ve Aşair Şubesi Kitabeti, 1927-1928 arası İskan Umum Müdürlüğü Muhacirin Şubesi Kitabeti, 1928-1930 arası İskan Umum Müdürlüğü Memurin Mümeyyizi, Mart-Mayıs 1930 Muhacirin Şubesi Mümeyyizi, 1930-1931 arası Nüfus Müdürlüğü Şubesi 1. Şefi olarak çalışmıştır. Bu tarihten sonra ise kaymakamlığa terfi ettiği görülmüştür.

Kaymakam olarak ise sırasıyla; 1931-1932 arası Foça Kaymakamlığı[23], Mayıs-Ekim 1932 arası Urla Kaymakamlığı, 1932-1933 arası tekrar Foça Kaymakamlığı yapmıştır. 1933-1935 arası Tire Kaymakamlığı yapmış[24], ardından Osmaniye'ye atanmış ve burada da Mayıs 1936'ya kadar kalmıştır. 1937'ye kadar Feke Kaymakamlığı yapmış sonra tekrar Osmaniye'ye geri dönmüş ve 1938'e kadar burada kalmıştır. Sonrasında vekaleten Seferberlik Müdürlüğü 2. Şube Şefliği'ne atanmış ve 1939'a kadar bu görevi sürdürmüştür.[25] 1939-1940 arası Bakırköy[26], 1940-1943 arası Beyoğlu Kaymakamlığı yapmıştır.[27]

5 Kasım 1943-27 Mayıs 1944 arası ise Ayvalık Kaymakamlığı yapmıştır.[28] Ayvalık gazetesi, Gafur Soylu'nun Ayvalık'a gelerek göreve başladığını, yüksek başarıları ile İstanbul halkının takdir ve sevgisini kazanan kaymakamın Ayvalık'ta da büyük başarılar göstermesini temenni ettiğini belirtmiştir.[29]

Ayvalık'taki görevinin ardından Haziran-Eylül 1944 arası Seyhan Vali Muavinliği, 1944-1945 arası da Bahçe Kaymakamlığı yapmıştır.[30] 1945-1947 arası Van Valiliği, Ağustos-Kasım 1947 arası Kastamonu Valiliği, 1947-1950 arası Emniyet Genel Müdürlüğü[31], 1950-1953 arası Merkez Valiliği, 1953-1954 arası Manisa Valiliği yapmıştır. Manisa Valisi olduğu esnada Alaşehir bölgesi İmam Çeşmesi mevkiinde çıkan yangının söndürülmesindeki gayretlerinden dolayı

[23] Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 62 Dosya No: 9 Sıra No: 19, 12.04.1931.
[24] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 76 Dosya No: 9 Sıra No: 9, 25.03.1933.
[25] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 120 Dosya No: 15 Sıra No: 20, 14.07.1938.
[26] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 126 Dosya No: 45 Sıra No: 12, 21.12.1938.
[27] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 140 Dosya No: 24 Sıra No: 15, 03.08.1940.
[28] Resmi Gazete, Sayı: 5533, 16.10.1943, s. 1; İçişleri Bakanlığı Arşivi, Kurum Sicil No: 2724.
[29] Yeni Kaymakamımız", *Ayvalık*, 18 2 ci Teşrin 1943.
[30] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 169 Dosya No: 21 Sıra No: 12, 05.08.1944.
[31] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 194 Dosya No: 29 Sıra No: 12, 07.11.1947.

kendisine takdirname verilmiştir.[32] 1954-1960 İller Bankası İdare Meclisi Reisliği[33] ve son olarak da Kasım 1960'a kadar Adana Valiliği yapmıştır. 1 Aralık 1960 tarihinde de emekli olmuştur.[34] 16 Mart 1979 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.[35]

c. Ahmet Mekki Keskin (1944-1945)

Ahmet Mekki Keskin 1 Temmuz 1911'de Beyşehir'de doğmuştur.[36] Babasının adı Hakkı Efendi, annesininki ise Zehra Hanım'dır. Mekki Keskin, Konya Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra 1930'da Konya Merkez İsmetpaşa İlkokulu'nda öğretmenliğe başlamıştır. 1933'e kadar bu görevini sürdüren Keskin, bu tarihte askerlik görevini yerine getirmek için askere gitmiştir. Teğmen rütbesi ile terhis olduktan sonra 1935'de lise diploması alabilmek için sınava girmiş ve başarılı olmuştur. Bunun üzerine Ankara Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Hukuk Fakültesi'nde okurken Gazi Terbiye Enstitüsü İdari Asistanlığı yapmıştır.[37] 1938 yılında da burayı bitirerek bir yıl sonra kaymakam stajyerliğine başlamıştır. Üç yıl boyunca staj yapan Keskin, 1942-1944 arası Ladik Kaymakamı olmuştur.[38]

7 Haziran 1944'te de Ayvalık Kaymakamlığı'na atanmıştır.[39] Yaklaşık bir ay sonra Ayvalık'a gelerek görevine başlamıştır.[40] Ayvalık gazetesi, Mekki Keskin'in Ayvalık'taki görevi esnasında ilçe bucak ve köylerinde yapılan okul, sağlık korucusu ve ebe evi, halkevi, parti binası, köy konağı ve yol inşaatı gibi çalışmaların sıkı takip ve denetçisi olduğunu belirtmiştir. Özellikle okul ve yolların inşaatlarının bitirilmesi hususunda vali tarafından verilen özel emrin yerine getirilmesinde büyük enerji sarf ettiği ifade edilmiştir.[41] 24 Temmuz 1945'e kadar Ayvalık'taki görevini sürdürmüştür[42], 16 Ağustos günü de yeni görev yeri olan Tutak'a gitmek için Bursa Vapuru ile Ayvalık'tan ayrılmıştır.[43]

---

[32] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 133 Dosya No: 83 Sıra No: 14, 14.10.1953.
[33] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 134 Dosya No: 107 Sıra No: 12, 18.01.1954.
[34] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil Numarası: 2724, Atilla Bayram, "1923-2004 Dönemi Emniyet Genel Müdürleri Biyografileri", *Polis Dergisi*, Yıl: Ocak-Şubat-Mart 2004, Sayı:39 (159. Yıl Özel Sayısı), s. 66.
[35] tr.wikipedia.org/wiki/Gafur_Soylu, Erişim Tarihi: 07.01.2016.
[36]Sosyal Güvenlik Kurumu Arşivi, *Nüfus Kayıt Örneği*; *TBMM Albümü (1920-2010),*C.2, Ed.: Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 653; Menderes Çınar, *Türk Parlamento Tarihi XIII. Dönem,* IV. Cilt, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2012, s.2001. Ancak; Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi X. Dönem,* II. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 602'de Mekki Keskin'in 1915'de doğduğu belirtilmiştir. Dört kaynaktaki diğer bilgilerle karşılaştırıldığında, sadece doğum tarihindeki farklılık, X. Dönem Parlamento Tarihi kitabında bir hata yapıldığı kanısını uyandırmıştır.
[37]Öztürk, *Türk X.,* s. 602-603; *TBMM Albümü*, s. 653.
[38]Çınar, *Türk VIII.,* s. 2001.
[39] Resmi Gazete, Sayı: 5724, 7 Haziran 1944, s. 7086.
[40] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 27 Temmuz 1944.
[41] "İlçemizde Kültür Faaliyetleri", *Ayvalık*, 28 Haziran 1945.
[42] Resmi Gazete, Sayı: 6065, 24.07.1945, s. 9105.
[43] "B. Mekki Keskin", *Ayvalık*, 16 Ağustos 1945.

Ardından 1945-1946 Tutak[44], 1946-1947 Doğubeyazıt[45], 1947-1950 Uzunköprü, 1950 yılı içerisinde Şile[46] ve 1950-1953 arasında Eminönü Kaymakamlığı yapmıştır. Eylül 1953'de İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı olmuş ve aynı zamanda Daimi Meclis Üyeliği de yapmıştır. Bu görevleri esnasında Demokrat Parti'den X. dönem Konya Milletvekilliği'ne seçilmiştir. İçişleri ve Meclis Hesapları İnceleme Komisyonu'nda çalışmıştır. X. Yasama Dönemi bitince milletvekillikten ayrılarak tekrar İstanbul Belediye Başkan Yardımcılığı'na dönmüştür. Aynı zamanda avukatlık da yapan Keskin, XII. ve XIII. dönemlerde tekrar Konya Milletvekili seçilmiştir.[47] Bu dönemlerde de Millet Meclis Başkanvekilliği yapmıştır. Yabancı dil olarak da biraz Fransızcası vardır.[48] 31 Mart 1969 yılında emekliye ayrılmıştır.[49] Emekliye ayrıldıktan sonra ise Emekli Sandığı ve Bağ-Kur Yönetim Kurulu Üyeliklerinde bulunmuştur.[50] 1981 yılında vefat etmiştir.[51]

d. Şadan Altınok (1945-1946)

Şadan Altınok 1326 yılında İstanbul'da doğmuştur. Annesinin adı Safiye, babasının adı ise Emin'dir. 1929-30 dönemi İstiklal Lisesi mezunu olup 1935 yılında da Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir.

İlk olarak 18 Kasım 1936'da başladığı Ankara Vilayeti Maiyet Memurluğu görevini 1937 yılına kadar sürdürmüştür. Ardından 1938'e kadar İstanbul Vilayeti Maiyet Memurluğu, 1938-1941 yılları arası Edremit Kaymakamlığı, 1941-1942 arası Şemdinli Kaymakamlığı, Ağustos-Aralık 1942 arası Pasinler Kaymakamlığı görevlerinden sonra Ocak-Ağustos 1943 arası Dahiliye Vekaleti Levazım Müdürlüğü yapmıştır. 1943-1945 arasında ise yine Dahiliye Vekaleti'nde Hususi Kalem Müdürlüğü yapmıştır.[52] Bu tarihte sonra kaymakamlığa geri dönmüştür. Kaymakamlığa geri döndükten sonraki ilk görev yeri de Ayvalık olmuştur. 22 Ağustos 1945'te İzmir yolu ile Ayvalık'a gelerek ertesi gün görevine başlamıştır.[53] Ayvalık Kaymakamı iken 1945 yılında ilköğretim alanında gösterdiği gayret ve mesaiden dolayı İçişleri Bakanlığı tarafından takdir edilmiştir. 26 Kasım 1946'ya kadar Ayvalık'ta görev yapmışsa da, aslında ekim ayında Poshof Kaymakamlığı'na

[44] Çınar, *Türk VIII.*, s. 2001.
[45] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 186 Dosya No: 35 Sıra No: 1, 21.09.1946.
[46] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 215 Dosya No: 25 Sıra No: 4, 10.07.1950.
[47] Öztürk, *Türk X.,* s. 603.
[48] Çınar, *Türk VII.,* s. 2002.
[49] Çınar, *Türk VIII.*, s. 2001.
[50] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 256 Dosya No: 64 Sıra No: 19, 18.09.1970; BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 327 Dosya No: 13 Sıra No: 4, 21 Şubat 1975.
[51] SGK Arşivi, *Nüfus Kayıt Örneği*.
[52] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 3974
[53] "Yeni Kaymakamımız", *Ayvalık*, 23 Ağustos 1945.

atanmıştır. Ancak bu görevine hiç başlamamış bunun yerine Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Muavinliği görevine tayin edilmiştir. Bu görevi, son atanma tarihi olan Temmuz 1949 yılına kadar sürdürmüştür.[54] Ancak bu görevden ne zaman ayrıldığı ve 1954 yılına kadar hangi görev(ler)de bulunduğu bilinmemektedir. 30 Mart 1954'de ise Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Reisliği'ne atanmıştır.[55]

1950 genel seçimlerinden sonra Ayvalık gazetesinde yer alan bir haberde, seçimlerdeki tutumları sebebiyle haklarındaki şikayetlere istinaden soruşturma açılan ve soruşturma sonucu emekliye sevk edilen yedi kaymakamdan bahsedilmiştir. Gazete de bu durumdan, Ayvalık Kaymakamı olduğu sırada DP'lilere kötü muamele yaptığını iddia ettiği Şadan Altıok'un da emekliye sevk edileceği sonucunu çıkarmıştır.[56]

e. Hamdi Vala Kurtiz (1946-1947)

1329 Selanik doğumludur. Anne adı Hacer, baba adı Ali Rıza'dır.[57] Üç yaşında Selanik'ten ayrılan Kurtiz, ailesindeki bürokrat olma geleneğini sürdürmüştür. Önce Robert Koleji'nde okumuş daha sonra İzmir Amerikan Koleji'ne geçmiştir. Burada misyonerlik faaliyetleri yapıldığını görmesi üzerine arkadaşlarıyla birlikte Türk Harsını Koruma Derneği'ni kurmuştur.[58] Babası ölünce ailesinin varlıklı olan tarafıyla ilişkisi kopmuş, önce İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne gitmiş sonra ise eğitimini Ankara Hukuk'ta tamamlamıştır.[59]

Kurtiz'in ilk görevi Gedikpaşa Ermeni Protestan Okulu'nda Türkçe Öğretmenliği'dir. Burada 1931-1932 yılları arasında görev yapmıştır. Bu görevin ardından aday sıfatıyla 1932-1933 arası Şeyhler Nahiyesi Müdürlüğü, yine aday olarak beş ay boyunca Bahçecik Nahiyesi Müdürlüğü yapmıştır. Kasım 1933 tarihinde bu göreve aslen getirilmiş ve Temmuz 1937'ye kadar devam etmiştir. Daha sonra sırasıyla Sümerbank Muamelat Müdürlüğü, Küçükyozgat ve Kırıkkale Nahiye Müdürlükleri görevini 1942 yılına kadar ifa etmiştir. Temmuz 1942 yılından itibaren Reşadiye kazasında kaymakamlığa başlamıştır. Burada Eylül 1943 yılına kadar kaldıktan sonra Kandıra Kaymakamı olarak Ağustos 1944'e kadar çalışmıştır. 1944-1946 arası Poshof Kaymakamlığı, 18 Kasım 1946-27 Şubat 1947 arası Ayvalık

[54] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 3974.
[55] BCA, Fon No: 30.11-1-0, Kutu No: 244, Dosya No: 14, Sıra No: 5, 30 Mart 1954.
[56] "7 Kaymakam tekaüt edildi", *Ayvalık*, 22 Haziran 1950.
[57] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 3591.
[58] Faruk Bildirici,"Tuncel Kurtiz", www.farukbildirici.com/index.php?Did=250, Erişim Tarihi: 09.01.2016
[59] Olkan Özyurt, "Ne hayırlı bir evlat oldum ne de iyi bir baba", www.sabah.com.tr/pazar/2013/02/10/ne-hayirli-bir-evlat-oldum-ne-de-iyi-bir-baba, Erişim Tarihi: 09.01.2016.

Kaymakamlığı, Şubat 1947-Ağustos 1948 arası Sütçüler Kaymakamlığı yapmıştır. Üç ay Silifke Kaymakamı olduktan sonra 1948-1950 arası Tarsus Kaymakamlığı yapmıştır.[60] Tarsus Kaymakamı olduğu esnada şehir stadını yaptırdığı için stada "Kurtiz Stadı" adı verilmiştir.[61] Tarsus'tan sonra 1950-1952 arası Edremit, 1952-1953 arası Gediz, 1953-1954 arası Bozüyük, 1954-1955 arası Eskipazar, 1955-1958 arası da Çorlu kaymakamlığı yapmıştır. Bu tarihten sonra ise Temmuz 1960 yılına dek İstanbul Vali Muavini, Mayıs 1961 yılına kadar Hatay Vali Muavini ve Ocak 1963'e kadar da Sivas Vali Muavini olmuştur. Sivas'taki görevinden sonra tekrar kaymakamlığa dönerek Sarıyer Kaymakamlığı'na atanmıştır. Bu görevini Mart 1968'e kadar sürdürürken aynı zamanda Temmuz 1964-Mayıs 1966 arası tekrar İstanbul Vali Muavinliği ve Mayıs 1966-Mart 1968 arası Edirne Vali Muavinliği görevlerini de yerine getirmiştir. Son olarak ise İstanbul Valiliği emrindeyken Artvin Savunma Sekreterliği yapmıştır. 13 Temmuz 1973 yılında da emekliye ayrılmıştır.

Hamdi Vala Bey mesleğiyle alakalı Michigan Üniversitesi'ndeki belediye idarecileri için yapılan yüksek tekamül kursunu 6 Şubat 1948 tarihinde iyi derece ile bitirmiştir. Katıldığı bu kurs esnasında Amerika'da edindiği izlenimleri İdare Dergisi'nin iki sayısında anlatmıştır.[62] Ayrıca yine London and Swansea Mahalli İdareciler Kursu'na da katılmıştır.[63] Kendisi soyadı kanunu çıktığı zaman Ergenekon Destanı'ndan esinlenerek Kurtiz soyadını almıştır. Spora meraklı olup iyi bir tenisçi ve atlettir.[64] İyi bir kitap okuru olmasının yanında şiirle de ilgilenmiştir.[65]

f. Abdullah Parla (1947-1947)

Kendisi 1911'de Taif'te doğmuştur. Babası Abdülkadir Bey, annesi Sıdıka Hanım'dır. 1928 yılında Harbiye'ye girmiş ve sonrasında hukuk eğitimi almıştır. 1934 yılında Delice Nahiye Müdürlüğü, 1934-1938 yılları arasında da Zir Nahiye Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1938 yılında atandığı Polatlı Kaymakamlığı görevini 1940 yılına kadar sürdürmüştür.[66] Sonrasında sırası ile 1940-1941 yıllarında Bandırma[67], Eylül-Ekim 1941 arası Kiğı Kaymakamlığı yapmıştır.[68] Kasım ayında Pazarcık Kaymakamlığı'na atanmıştır.[69] 1941-1947 yıllarında Ankara 5. Seferberlik

[60] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 3591.
[61] "Tarsus Gençlerinin Sayını Velimizden Dileği, *Tarsus*, 1 Haziran 1950, "Kurtiz Stadyomunda Yarın Yapılacak Futbol Maçı", *Tarsus*, 25.03.1950.
[62] Vala Kurtiz, "Amerika'da Gezi Notları", *İdare Dergisi*, Sayı: 188, Yıl: Eylül-Ekim 1947, s. 14-24; Vala Kurtiz, "Amerika'da Gezi", *İdare Dergisi*, Sayı: 189, Yıl: Kasım-Aralık 1947, s. 18-22.
[63] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 3591.
[64] Bildirici, "Tuncel Kurtiz".
[65] Özyurt, "Ne hayırlı bir evlat oldum ne de iyi bir baba".
[66] Resmi Gazete, Sayı: 3895, 30.04.1938, s. 1.
[67] Remi Gazete, Sayı: 4576, 01.08.1940, s. 1.
[68] Resmi Gazete, Sayı: 4899, 29.08.1941, s. 1.
[69] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 149 Dosya No: 30 Sıra no: 15, 13.11.1941.

Müdürlüğü yapmış ve 3 Mart 1947'de Ayvalık Kaymakamlığı'na atanmıştır.[70] Ayvalık gazetesinin haberine göre, başka bir yere tayin olacağı için haziranda bir ay izinli olarak Ayvalık'tan ayrılmıştır.[71] Nitekim 9 Temmuz 1947'de Emniyet Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olmuştur.[72] Bu görevini ne kadar sürdürdüğü tam olarak bilmemekle beraber bir belgeden 1949 yılında Zatişleri Müdürü olduğu ve bu tarihte Bayındırlık Bakanlığı Hukuk Müşavirliği görevine getirildiği anlaşılmaktadır.[73] Bu görevde de ne kadar kaldığı bilinmemekle birlikte yine başka bir belgede 1954 yılında Karayolları Umum Müdürlüğü İdari İşler Dairesi Başkanlığı'ndan PTT Umum Müdürlüğü Muavinliği'ne atandığı görülmektedir.[74] Temmuz 1954'de PTT Genel Müdür Muavinliği'ne atanmıştır.[75] Milliyet gazetesinin bir ay sonraki bir haberinde yeni kurulan Başbakanlık Tevzi ve Tahsis İşleri Reisliği'ne Abdullah Parla'nın atandığı bilgisi yer almaktadır.[76] 1959 yılındaki bir habere göre ise Abdullah Parla, Ocak 1959 yılında Türk Hava Yolları Genel Müdürü olmuştur.[77] Bu görevi esnasında Adnan Menderes'in 1959 yılındaki Londra gezisi kafilesinde bulunan Abdullah Parla yaşanan uçak kazası sonucu hayatını kaybetmiştir.[78]

g. Mustafa Asım Oğuz (1947-1947)

Konya Maiyyet Memuru olarak stajını tamamlayan M. Asım Oğuz 1940 yılında Kemaliye Kaymakamlığı'na atanmıştır.[79] 1945 yılında Pülümür Kaymakamı iken Reyhanlı Kaymakamlığı'na tayin olmuştur.[80]

Temmuz 1947'de ise Ayvalık Kaymakamlığı'na getirilmiştir.[81] Ağustos ayında da Ayvalık'a gelerek görevine başlamıştır.[82] Ayvalık gazetesinde yer alan bir haberde, Ayvalık'ın su sorunu kanunsuz bir şekilde yürütüldüğü için Ayvalıklıların, bu işte çalışan güvenilir olmayan kişileri doğru yola sevk etmek amacıyla haklı olarak eleştirilerde bulunduğu belirtilmiştir. Halkın bu eleştirilerine tahammül edemeyen Kaymakam Mustafa Asım Oğuz'un da bir toplantıda "İt ürür kervan yürür!" dediği iddia edilmiştir. Gazeteye göre, bu deyimdeki "it" tabiri ile hakkını

[70] Resmi Gazete, Sayı: 6546, 03.03.1947, s. 1.
[71] "Kaymakamımız", *Ayvalık,* 5 Haziran 1947.
[72] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 192 Dosya No: 18 Sıra No: 1, 02.07.1947; Resmi Gazete, Sayı: 6653, 09.07.1947, s. 1.
[73] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 203 Dosya No: 4 Sıra No: 1, 04.02.1949.
[74] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 136 Dosya No: 49 Sıra No: 11, 15.06.1954.
[75] Resmi Gazete, Sayı: 8744, 2 Temmuz 1954, s. 1.
[76] "Tahsis ve Tevzi Reisliği kuruldu", *Milliyet*, 1 Ağustos 1958.
[77] "T.H.Y. Umum Müdürü Abdullah Parla oldu", *Milliyet,* 16 Ocak 1959.
[78] "Menderes'in uçağı düştü", *Akşam*, 18 Şubat 1959.
[79] Resmi Gazete, Sayı: 4501, 06.05.1940, s. 13750.
[80] Resmi Gazete, Sayı: 6170, 03.12.1945, s. 9665.
[81] "Kaymakamlar arasında nakiller", *Türk Dili*, 16 Temmuz 1947; Resmi Gazete, Sayı: 6662, 19.07.1947, s. 12682.
[82] "Yeni Kaymakamımız", *Ayvalık*, 14 Ağustos 1947.

arayan halk kastedilmiştir. Bu yorumu yapan gazete, bu durumda kaymakamın da ne olması lazım geldiğini hatırlatarak kendisini daha dikkatli konuşmaya davet etmiştir.[83]

Bir diğer haberde ise, Küçükköy'den 1928 doğumlu Feriz Kılınç isimli kişinin askerlik muayenesi esnasında cebinden 8-10 santimlik bir bıçak çıkması üzerine, Mustafa Asım Oğuz'un heyetin önünde Feriz Kılınç'a "Ulan bu ne? Eşek oğlu eşek!" diyerek iki tokat attığı öne sürülmüştür. Feriz Kılınç da bunun üzerine "Kaymakam bey beni ne dövüyorsunuz? Biz, çoban adamız daima kırda gezeriz. Bu küçük bıçağa ihtiyacımız katidir." diye karşılık vermiştir. Haberde, bu olayı gururuna yediremeyen Feriz Kılınç'ın kaymakamı hakaret ve dövme fiillerinden mahkemeye verdiği bilgisi verilmiştir.[84]

Bu haberler üzerine, gazetenin tabiriyle, kanun yolunda kendini hizmete adayan ve bundan şeref duyan gazetenin idarecilerini sindirmek ve neşriyatını susturmak için kaymakam, 29 Eylül'de gazeteye iki yazı göndermiştir. Bu yazılardan ilki şudur:

"1-Ayvalık gazetesine

Çıkarmakta olduğunuz gazetenin 25.09.947 tarihli 1099 sayılı nüshasının 4 üncü sütunlarında "Nezih olalım" "Halamı dayak" başlıklı yazıları yazanların hüviyetlerinin kaymakamlığa bildirilmeleri rica olunur.

Kaymakam Mustafa Oğuz"[85]

İkincisi de şöyledir:

"2-Ayvalık gazetesine

1-Yapılan tetkikte yalnız matbaa hakkında matbuat kanununun 3 üncü maddesi gereğince tanzim olunmuş 29.7.947 günlü Halil Fehmi Baskın imzalı bir beyanname olup mevcut olup neşreylediğiniz mevkut gazeteye dair yeni matbuat kanununun 9 cu maddesi veçhile verilmiş bir beyanname dosya meyanında görülmemiştir. İdarenizce verilmiş olduğu tahmin olunan mezkur 9 cu maddeye müstenit beyannamenin hangi tarih ve numaralı yazınıza rapten kaç tarihli zimmetle ve kimin imzasile kaymakamlığa tevdi olunduğunun ve kaymakamlıkça müessesenize 17 ci madde mucibince tanzim olunan beyannamenin alındığına dair olan ilmühaberin tarih ve numarasının acele itasının. 2- Müessesenizin idare müdürü varsa isminin bildirilmesini rica ederim.

Kaymakam Mustafa Oğuz"[86]

Kaymakamın bu yazıları üzerine Ayvalık gazetesi olayı, kanun çerçevesi sokulmuş yeni bir baskı örneği olarak değerlendirmiştir. Bunun gerekçesi olarak da, bir sene önce aşağı yukarı aynı soruları o zamanki Kaymakam Şadan Altıok'un da sorduğunu ve cevaplarının verildiğini, hatta iki ay önce de Balıkesir Valisi Fazlı

[83] "Nezih Olalım", *Ayvalık*, 25 Eylül 1947.
[84] "Halamı Dayak", *Ayvalık*, 25 Eylül 1947.
[85] "Baskı Kalkmamıştır", *Ayvalık*, 2 Ekim 1947.
[86] "Baskı Kalkmamıştır", *Ayvalık,* 2 Ekim 1947.

Güleç'in emniyet vasıtasıyla üç defa aynı soruları sormuş olmasını göstermiştir. 24 senedir kanuni formaliteyi bitirmeden aynı şekilde yayımlandığını dile getiren gazete, Mustafa Asım Oğuz'un neden şimdi bu şekilde hareket ettiği sorusunu sorarak, sebeplerinin araştırılmasını yetkililere bırakmıştır. Kaymakamın bu iki yazısına gazetenin verdiği cevaplar ise şu şekilde olmuştur:[87]

"Ayvalık Kaymakamlığına
29/9/947 tarih ve 1348/461-1 sayılı yazıları karşılığıdır.
1-(Ayvalık) namı altında neşredilen gazetenin kanuni beyannamesi verilmiş ve 17 ci madde mucibincede alınması gereken ilmühaber yüksek vilayet makamının 23-2942 gün ve emniyet k. 584 sayılı emrilerile makamın 28-7-942 ve emniyetin 417 sayısını taşımakta olduğu.
2- Müessesemizin idare müdürü bulunmadığı bildirilir.
Halil Fehmi Baskın"[88]

"Ayvalık Kaymakamlığına
29-9-947 tarih ve 1349 642-1 sayılı yazıları karşılığıdır.
1-1099 sayılı nüshamızda (Nezih olalım) ve (Halamı dayak) başlıklar altında yazılan yazılar, askerlik muayenesi yaptırırken haksız yere dövdüğünüzü iddia eden ve dava arzuhalini Balıkesir valiliğine 19-9-947 tarih ve 206 mersule numaralı posta makbuzu ile gönderen küçük köykü Feriz'in bizzat matbaamıza vaki şikayeti üzerine.
2-Su meselesini konuşmak üzere belediyede su komisyonunda toplu bulunduğunuz bir sırada halkı (it) yapmak suretile (İt ürür kervan yürür) diye hakkını arayan halka karşı sarf ettiğiniz gayri nezih sözü hazmedemeyen komisyon içinde bulunanların bize haber vermeleri üzerine gazetemiz tarafından yazılmış olduğu bildirilir.
Ayvalık gazetesi sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden Halil Fehmi Baskın"[89]

Yaşanan dayak hadisesi üzerine dava açan Feriz Kılınç'ın başvurusu üzerine kaymakam hakkında tahkikat başlatılmıştır. Bu işe defterdar ile Edremit Kaymakamı memur edilmişlerdir.[90] Ocak 1948'de ise Balıkesir Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmasına karar verilmiştir.[91]

Ayvalık gazetesi 23 Ekim 1947'de M. Asım Oğuz'un daha küçük bir yere tayin edildiğini bildirmiştir.[92] 13 Kasım'da ise Antalya'ya bağlı bir kazaya nakledildiği haberini almıştır.[93] Türk Dili gazetesi ise 25 Kasım'da M. Asım Oğuz'un Fenike Kaymakamlığı'na nakledildiği bilgisini vermiştir.[94] Bu görevini Temmuz 1948'e kadar sürdürmüş, daha sonra Ulukışla Kaymakamlığı'na

[87] "Baskı Kalkmamıştır", *Ayvalık*, 2 Ekim 1947.
[88] "Baskı Kalkmamıştır", *Ayvalık*, 2 Ekim 1947.
[89] "Baskı Kalkmamıştır", *Ayvalık*, 2 Ekim 1947.
[90] "Kaymakam Hakkında Tahkikat", *Ayvalık*, 9 Ekim 1947.
[91] "Mahkemeye verildi", *Ayvalık*, 22 Ocak 1948.
[92] "Ayvalık Kaymakamı", *Ayvalık*, 23 Ekim 1947.
[93] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 13 Kasım 1947.
[94] "Ayvalık Kaymakamlığı", *Türk Dili*, 25 Kasım 1947.

atanmıştır.[95] Mayıs 1952'de Çoruh Hukuk İşleri Müdürü iken tekrar kaymakam olarak Mudurnu'ya tayin edilmiştir.[96] 1953'ün sonunda Ladik Kaymakamlığı'na[97], Haziran 1956'da Sivas Vali Muavinliği'ne[98], Ağustos 1958'de Kayseri Hukuk İşleri Müdürlüğü'ne[99], Ocak 1960'da 5439 sayılı kanunun 2. maddesi uyarınca Siirt Vali Muavinliği'ne istihdam edilmiştir.[100] Nisan 1961'de Tunceli Vali Muavinliği'ne[101], Kasım 1962'de Samsun Vali Muavinliği'ne[102], Ekim 1964'te –aynı zamanda Kayseri Hukuk İşleri Müdürü iken 5439 sayılı kanunun 2. Maddesine göre- Adana Vali Muavinliği'ne getirilmiştir.[103]

h. Muhterem Vefa Veznedaroğlu (1947-1949):

20 Mayıs 1910'da İstanbul'da doğmuştur. Lise eğitiminden sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ne girerek hukuk eğitimi almış ve 27 Ekim 1936'da buradan mezun olmuştur. Hukuk okurken bir yandan da 1931-1934 yılları arasında Fener Nahiyesi Tahrirat Kâtipliği, 1934-1935 arası İstanbul Vilayet Hakîmliği Kalemi Kâtipliği, 1935-1936 arası PTT Umum Muamelat Müdürlüğü 4. Şube Memurluğu, 1936-1937 arası Emniyet Umum Müdürlüğü 1. Şube Memurluğu yapmıştır. Eylül-Ekim 1937 arasında ise Emniyet Umum Müdürlüğü 4. Sınıf 2. Muamelat Memurluğu yaptıktan sonra askerlik görevini ifa etmek için askere gitmiş, 1938 yılında teğmen rütbesiyle terhis olmuştur. Terhis olduktan sonra askere gitmeden önceki görevine Haziran 1939 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra memurluğunda yükselerek 1942'ye kadar Şarkışla Kaymakamlığı yapmıştır. Şarkışla Kaymakamlığı'ndan sonra 1942-1944 arası Nizamiye Kaymakamlığı yapmıştır. Buradaki görevi esnasında köylerden eksik fiyatla yağ toplatmak, kardeşini iki memuriyette çalışıyor göstermek ve başka altı suçtan hakkında soruşturma açılmıştır. Bu suçlamaların bazılarından beraat etmiş, bazılarından ise mahkum olmuştur. Nizamiye'den sonra 1944-1945 arası Malazgirt Kaymakamlığı yapmıştır.[104] Ancak bir belgede Malazgirt Kaymakamlığı'na atanma tarihi olarak Aralık 1943 yer almaktadır.[105] 1945-1947

[95] Resmi Gazete, Sayı: 6967, 26.07.1948, s. 14469.
[96] Resmi Gazete, Sayı: 8105, 09.05.1952, s. 3554.
[97]Resmi Gazete, 8596, 30.12.1953, s. 7862.
[98] Resmi Gazete, Sayı: 9340, 23.06.1956, s. 14642-14643.
[99] Resmi Gazete, Sayı: 9976, 08.08.1958, s. 19947.
[100] Resmi Gazete, Sayı: 10418, 29.01.1960, s. 528.
[101] Resmi Gazete, Sayı: 10782, 14.04.1961, s. 3847'de Ağrı Vali Muavini iken Tunceli Vali Muavinliği'ne atandığı belirtilmiştir.
[102] Resmi Gazete, Sayı: 11260, 19.11. 1962, s. 9201.
[103] Resmi Gazete, Sayı: 11829, 10.10.1964, s. 2.
[104]İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4559.
[105] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 164 Dosya No: 28 Sıra No: 11, 23.12.1943.

arasında ise Mahalli İşler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olmuştur.[106] 1946 yılında bu görevinde iken "Cumhuriyet İdarecileri" adıyla bir kitap yayımlamıştır.[107]

Daha sonra tekrar kaymakamlık görevine dönmüş, Ayvalık gazetesindeki 13 Kasım 1947 tarihli habere göre Ayvalık'a atanmıştır.[108] 1 Aralık 1947'de de görevine başlamıştır.[109] Haziran 1948'de ilçenin bazı işlerini halletmek üzere Ankara'ya gitmiştir. Kaymakam, Bayındırlık Bakanlığı'ndan İller Bankası'na devredilen içme suyu projesinin, İller Bankası tarafından bir an önce eksikliklerinin tamamlanmasını sağlamıştır. Ayrıca proje bakanlık tarafından onaylandıktan sonra asgari 200.000 liralık yardım vaadi de almıştır. Buna ek olarak, Altınova'nın elektriğe kavuşması için İller Bankası'ndan 50.000 liralık borç ve bakanlığın birikmiş fonundan da 20.000 liralık yardım temin etmiştir. Bunların yanı sıra, Altınova ve Alibey bucaklarının harita ve imar planlarının İller Bankası tarafından parasız olarak yapılması teşebbüsü de olumlu sonuçlanmıştır.[110]

Ayvalık gazetesi 15 Temmuz'da, Çamlı'da "tesis ve tamir" edilen emniyet karakoluna yaz ayını geçirmek için kaymakamın taşınacağı haberine yer vermiştir. Gazete, aldıkları bu haberin ne derece doğru olduğunu bilmemekle beraber, resmi binalarda vekalet emri olmadan hiçbir memurun oturamayacağını belirtmiştir.[111]

Gazete, bu ve başka konularla ilgili Haziran 1949'da İçişleri Bakanı ve Balıkesir Valisi'nin dikkatini çekmek için dört maddeden oluşan bir yazı yayımlamıştır. Yazıda şunlar sıralanmıştır:

"1- Valilere, kaymakamlara mahsus kanunu gereğince birer ikametgah tahsis edilmekte ve tefriş de olunmaktadır.

İlçemizde kaymakamlık evi kasabanın en mutena bir yerinde döşeli ve deniz kenarındaki çiçekli, kameriyeli bahçesiyle her türlü istirahat vasıtalarına haizdir.

Ayvalık kaymakamı, bu evi geçen yaz olduğu gibi kışlık bir ikametgah olduğu zehabına kapılarak, Ayvalığın sayfiyesi olan (Çamlık) mevkiine göç etmiştir. Fakat bu göç keyfiyeti şöyledir:

Çamlık mevkiinde karakol binası olarak satın alınan öteden beri bu maksadla kullanılan ve bekçilerin barındıkları kulübemsi evden bekçiler çıkarılmış ve oraya kaymakam yerleşmiştir. Bekçilerde genç karılarıyla sokak ortasında sefil ve perişan bir halde kalmışlardır, etraftan tedarik edilen çadır parçaları içinde müşahede edilen vaziyet kötü bir örnek teşkil etmektedir.

Şimdiye kadar gelen kaymakamlar; ya çamlıkta oturmamışlar yahut

[106] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 175 Dosya No: 13 Sıra No: 1, 16.05.1945.
[107] Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhterem Vefa Veznedaroğlu, *Cumhuriyet İdarecileri 1946*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1946.
[108] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 13.11.1947.
[109] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4559.
[110] "Kaymakamımız Ankaradan geldiler", *Körfez*, 2 Temmuz 1948.
[111] "Acaba doğru mu?", *Ayvalık*, 15 Temmuz 1948.

keselerinden kiralarını ödedikleri evlerde yaz safasını sürmüşlerdir.

Bu millet, kaymakamlara yazlık ve kışlık ev tahsis edecek kadar zengin ve hovarda değildir. Tamamen kanunsuz, keyfi olan, halka ve hakka hürmetsizlikden başka mana ifade etmeyen bu vaziyetin ıslahı lazımdır.

Kanuni muktezası yapılmasını ve kanunun memlekette hakim olduğunun halka isbat edilmesini isteriz.

2- İki yıl önce bir tenis kulübü kuruldu. Çamlık'ta birde kord yaptılar.

Şimdide bir lokal inşa edilmektedir. Bu münasebetle eşya piyangosu tertip edildi. Beheri beşer lira olan piyango biletlerini satmak için kaymakam Muhterem Vefa Veznedaroğlu ticarethaneleri dolaşmakta ve bilet satmaktadır. Satın alınması teklif edilen bilet adedinin çok olması memnuniyetsizliği mucip olmaktadır. Bu hareketin kanuna uyan tarafını öğrenmek istiyoruz.

3- Kaymakam sayın Muhterem Vefa Veznedaroğlu tenis kulübünün başkanıdır. Kendisinin resmi sıfatı ve mevkii ile bu iş kabili te'lif imidir?

4- Sayın kaymakam tenis kulübü işleriyle çok meşgul olduklarından kendilerini arayan iş sahipleri resmi makamında bulamamaktadır.

Tenis kulübü ve mevzuu acaba, verem savaşı, hastane derneği ve doğum evi mevzularına tekaddüm edebilir mi?"[112]

Ayvalık gazetesinin M. Vefa Veznedaroğlu ile ilgili kaleme aldığı bu yazıdan sonra Körfez gazetesi de cevap niteliğinde ve kaymakamı savunan bir yazı yayımlamıştır. Yazıda, Ayvalık gazetesinin bu yazıyı başka bir suçu örtmek için kaleme aldığını, yazının haksız ve kıymetsiz bir iğneleme olduğunu öne sürmüştür. Yazının devamında ise kaymakam şöyle savunulmuştur:

"(...) Başımızı biraz evvele çevirerek hadiseyi tahlil edelim.

Şimdi üzerinde mevsim sporları yapılan ve 19 mayıs gençlik bayramları kutlanan Hüsnü Uğural spor sahası, her halde Ayvalığımız için mucibi iftihar bir himmetin hediyesi ve eski kaymakam Hüsnü Uğural'ın amele ile terini döktüğü bir eserdir.

Uğural gitti; Saha bize kalmadı mı? O kaymakam için de neler yazılmamış, neler söylenmemişti? O zaman da şimdi ki eller kötü kötü yazmış, aynı diller uzanmamış mı idi?

Şimdi sormak isteriz: Kasabamızda ve mutena bir yerinde vücuda getirilmeğe çalışılan tenis varlığı ve lokali, şimdi ki kaymakamın şahsi malı mıdır?

Cemiyetler kanununa göre Ayvalık'ta ilk defa ve hali hazır kaymakam ve güzide arkadaşlarının unutulmayacak himmetleriyle teessüs eden bu varlık gayrimeşru ve asrın icaplarına aykırı mıdır? (...)

(...) Keşke her kaymakam imara muhtaç ve müstenit Ayvalığımızda böyle çeşitli hizmetler eserler başarıp bıraksalar ve keşke her amir ve memur, kasabamızda hatırasını yaşatacak bir varlığın ve eserin hadimi olsalar.

Yapılan her iyi iş ve eser bir kasaba halkına mal edildikçe bundan duyulacak zevk şüphesiz ki büyük olur; Bu zevkin tadını almaktan mahrum olanların nefret ve tiksinti ile karşılanan manasız ve kötü, şahsiyata matuf yazıları, itibar görmekden uzak kalacaktır (...)

(...) Bize vesika olan tek nokta; O yazıları yazanların şimdiye kadar memleket uğrunda sebketmiş ufacık bir hizmetleri ve kaydedilmiş bir faydalarının

[112] "İç İşleri Bakanının, Balıkesir Valisinin Dikkat Nazarlarına", *Ayvalık*, 16 Haziran 1949.

bulunmaması ve sırf delalet içinde haşır neşir ola gelmeleridir…"[113]

Tenis kulübü ile alakalı ayvalık gazetesinin başka bir haberinde, M. Vefa Veznedaroğlu'nun kulübün başkanı olduğu esnada kulübe bir bina yapıldığından bahsedilmiştir. Gazeteye göre, Veznedaroğlu, başka bir yere tayini vesilesiyle kulübü olağanüstü toplamıştır. Toplantıda, kulübün 12.800 lira borcu bulunduğunu söylemiştir. Kendisinden hesaplar istenilmiş, ruznameye göre bu işin inceleneceğini ve hesapların hazırlanacağını söylemişse de herhangi bir sonuç elde edilmeden toplantı sona ermiştir.

Gazetenin öğrendiğine göre, lokal olarak yapılan bu bina, umumi heyetten alınan izin yok sayılarak, hatta idare heyetinden dahi geçirilmeyerek başkan tarafından yapılmış ve sonrasında da hiçbir hesap vermeden Ayvalık'tan ayrılmıştır. Bu durum karşısında kulüpten alacağı bulunanların "elleri böğründe" kalmış, kulüp üyeleri arasında ve çevrede dedikodular başlamıştır. Bu yüzden de takrir verilerek Veznedaroğlu'ndan "öteye beriye savrulan meteliklerin" hesabının sorulmasına karar verilmiştir.[114]

12 Haziran'da Demokrat Parti'nin yaptığı mutat haftalık toplantıda, görevli olarak bulunan polis memuru ile Demokrat Parti (DP) Başkanı arasında, polisin toplantıda bulunmaya yetkisi olup olmadığı konusunda bir tartışma yaşanmıştır. Olay daha sonra büyümüş, komiserin de dahil olduğu, binanın camlarının kırılmasına kadar varan bir arbede yaşanmıştır.

Bu olay sonrasında kaymakam, konuyla ilgili bir haber yayımlayan Yeni Asır Gazetesi'ne bir cevap göndermiştir. Cevap yazısında yaşananlar şu şekilde aktarılmıştır:[115]

"12/6/949 tarihinde ayvalık demokrat partililerin kendi binalarında yaptıkları umumi toplantıya cemiyetler kanununun yirmi dokuzuncu maddesinin verdiği yetkiye göre düzenlenmiş bulunan belgeyi haiz polis memurunun demokrat parti başkanı tarafından vesikası sorulmuş memur tarafından vesika ibraz edilince bir suretini vermesi istenilmiş memurda, örnek vermek salahiyeti ve mecburiyeti olmadığını ifade edince vesikasının yolsuz ve memurun da toplantıda bulunmağa yetkisi olmadığı iddiasiyle toplantıyı terk etmesi, aksi halde zorla dışarı atılacağı ihtar edilmiş, sivil polis memuru, vesikanın kanuna göre düzenlendiğini böyle olmasa bile şikayet mercilerine müracaat edilmesi lazım geldiğini ve binayı terk edemiyeceğini cevaplamıştır.

Bunun üzerine başında demokrat parti başkanı ve iki arkadaşı zor kullanarak memuru parti binasından dışarıya çıkarmıştır. Memura karşı suç işleyen parti başkanı ve diğer iki kişi hakkında kovuşturma yapmak üzere karakola getirilmeleri

[113] "Zavallıları Kınamamalıdır", *Körfez*, 20 Haziran 949.
[114] "Tenis", *Ayvalık*, 25 Ağustos 1949.
[115] "Ayvalık Kaymakamlığının bir cevabı", *Yeni Asır*, 24 Haziran 1949.

savcı tarafından komiser muavinine emir edilmiş, demokrat parti binasına bu emri yerine getirmek üzere yalnızca giden komiser muavini de hakaret ve tecavüze uğramıştır.

Hadiseye el koyan savcı suçlular hakkında bizzat soruşturma yapmış ve işi mahkemeye intikal ettirmiştir.

Demokrat partiye bir tecavüz vaki olmuşsa mesullerinin ceza göreceği gayet tabiidir."[116]

M. Vefa Veznedaroğlu'nun yaşananlar karşısındaki bu tutumu üzerine Ayvalık gazetesi, bir partilinin mensup olduğu parti adına konuşması normalken, resmi bir ağzın bir partili gibi değil tarafsız konuşması gerektiğini ifade etmiştir. Kaymakamın da Yeni Asır gazetesine tıpkı bir partili gibi konuştuğunu belirtmiştir. Gazeteye göre, resmi bir sıfatı olanlar olayları tarafsız bir açıdan inceleyerek yorum yapmalıdır, ancak kaymakam Ayvalık'a geldiği günden beri bunun tam tersi şekilde davranmıştır. Sonrasında olay, gazetenin kendi açısından doğru olarak düşündüğü şekliyle anlatılmış ve kaymakam bir partili gibi değil resmi sıfata sahip temiz bir insan gibi konuşmaya davet edilmiştir.[117]

Mayıs 1949'da Ayvalık gazetesi, M. Vefa Veznedaroğlu'nun İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne atanacağı yönünde Ankara'dan aldığı bir bilgiyi haber yapmıştır.[118] Körfez gazetesi de Ayvalık gazetesinin bu haberinin asılsız olduğu yönünde bir haber yapmıştır.[119] Nitekim Körfez gazetesinin de belirttiği gibi bu haber doğru değildir. Zira Veznedaroğlu, bu haberden sonra 2 ay daha görevine devam etmiştir.[120]

M. Vefa Veznedaroğlu'nun Beyoğlu Kaymakamlığı'na atanması üzerine ise Ayvalık gazetesi şu yazıyı kaleme almıştır:

"Evet, Ayvalık kaymakamı muhterem Vefa Veznedaroğlu terfii rütbe ederek Beyoğlu kaymakamlığına naklen gidiyormuş. Güle güle gitsinler yolları da açık olsun.

Ayvalığımızdan ayrılışınızdan bizler değil, çok üzülenler ve müteessir olanlar vardır. Bizler ancak (Açtırdığınız iki Genel ev, tesis ettirdiğiniz bir Tenis kulübü, bir Tenis Sahası ve asri Tenis Lokali) gibi asarınızı zikrü tadadla gönül ferahlılığı his ediyoruz. Şüphesiz ki bu canlı varlıklar, hep sizin fartı gayretinizin ve himematı masrufenizin mahsulleridirler. Siz de bunlarla öğünebilirsiniz.

Gerçi 13 bin lira kadar da bu asarsın tesis ve inşasından mütevellit borç kalmış ise de yaranı vefadaranın bunu ödeyecekleri ve arkanızdan icraya müracaat ettirmeyeceklerini kuvvetle tahmin ederim (...)

(...) Gittiğiniz yerde de saati mesaide dairenizde bulunmak kaydiyle Ayvalıkta olduğu gibi aynı şekilde yorulmaz bir sayile idamei faaliyet ederseniz pek yakında

---

[116] "Ayvalık Kaymakamlığının bir cevabı", *Yeni Asır*, 24 Haziran 1949.
[117] "Bir Partici Gibi konuşuyor!", *Ayvalık*, 30 Haziran 1949.
[118] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 5 Mayıs 949.
[119] "Kaymakamımızın ayrılacağı haberi asılsızdır", *Körfez,* 13 Mayıs 949.
[120] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4559.

valiliğine terfiinizi tebrik şerefine nail olacağınızı kuvvetle ümit ederim.

Fırsatı ganimet bilerek, sizi sevenleri ziyaret ve eski hatıraları ihya etmek için Ayvalığa teşriflerinizi yalvaranların bu cazib arzularına tercüman olarak keyfiyeti arz ederim.

Bahtü talihiniz açık, ikbaliniz parlak, kısmetiniz bol olsun. Haydi maasselameti!"[121]

M. Vefa Veznedaroğlu'nun Ayvalık'tan başka bir yere tayini vesilesiyle ayrılışı sebebiyle Ayvalık Belediyesi tarafından 80-100 kişilik bir ziyafet verilmiştir. Ayvalık gazetesi de, aylardır memurlarının maaşını veremediğini iddia ettiği belediyenin Veznedaroğlu'na "bol keseden hovardaca" bir ziyafet vermesini millete açık bir hakaret olarak değerlendirmiştir. Gazeteye göre, Ayvalıklılar, memleketin birçok sıkıntısı ve ihtiyacı varken böyle gereksiz bir ziyafet verilmesini unutmayacaklardır. Gazete, daha önce de birçok kez Vali Fazlı Güleç'e de bu tarz ziyafetler verildiğini, bu ziyafetlerin masraflarının üstünün örtüldüğü gibi bu ziyafete yapılan masrafın da yeni kanalizasyon masrafına eklenerek üstünün örtülebileceğini iddia etmiştir.[122]

M. Vefa Veznedaroğlu, Ayvalık'taki görevi sırasında tüm bu bahsi geçen olaylara ek olarak Dilaver Turhan isimli vatandaşı zorla zeytinliğinde çıkartmış, kahvesini kumar oynattığını ileri sürerek 3 ay kapatmış, şahsın türbe ve tekke açtığını iddia ederek adliyeye sevk etmiştir. Bu olaylar karşısında hakkında soruşturma açılmış, yapılan müfettiş incelemesi sonucunda beraat etmiştir.[123]

Ayvalık'ın en tartışmalı kaymakamı olan M. Vefa Veznedaroğlu, buradaki görevinden sonra Beyoğlu Kaymakamlığı'na tayin edilmiş, Ağustos 1949-Eylül 1950 arasında Beyoğlu Kaymakamlığı yapmıştır. Beyoğlu Kaymakamı iken bir vatandaşı dövmüş, ancak aftan yararlanarak beraat etmiştir. Eylül 1950 yılında atandığı Mahalli İşler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğü görevini üç ay sürdürdükten sonra 7 Aralık 1950'de istifa etmiştir.[124] Emekli olduktan sonra avukatlık yapmıştır.[125] 14 Nisan 1968'de ani bir hastalık sonucu vefat etmiştir. Vefat ilanının yer aldığı haberden aynı zamanda Darüşşafaka Lisesi Müdür Vekilliği, Darüşşafaka Cemiyeti İdare Heyeti Azalığı ve Umumi Kâtipliği görevlerinde bulunduğu da anlaşılmaktadır.[126]

---

[121] "Ayvalık Kaymakamı Gidiyormuş", *Ayvalık*, 28 Temmuz 1949.
[122] "Memurlarına Maaş veremiyen belediyenin israfı", *Ayvalık*, 25 Ağustos 1949.
[123] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4559.
[124] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4559.
[125] "Prof. Dr. Halid Ziya Konuralp", *Cumhuriyet*, 27 Kasım 1953.
[126] "Darüşşafaka Cemiyetinden", *Milliyet*, 14 Nisan 1968.

i. Ahmed Akbil (1949-1950)

15 Mart 1913'de Rize'de dünyaya gelmiştir.[127] Babası Rize'de çilingirlik yapmış olan Mehmed Efendi, annesi de Sıdıka Hanım'dır. 1932'de Kastamonu Lisesi'ni bitirmiş ve ardından Mülkiye'ye girmiştir. 1935'de Mülkiye'den mezun olduktan sonra askerliğini yapmak üzere orduya katılmıştır. Mayıs 1936'da Yedek Teğmen olarak terhis olduktan sonra Dikmen Nahiyesi Müdürü olmuştur. Bu görevi esnasında kaymakamlık stajını tamamlayarak 1939'da Meriç Kaymakamı olmuştur. Nisan 1941'de Dâhiliye Vekâleti Zât İşleri Umum Müdürlüğü 2. Şube Şefi olmuştur. Altı ay sonra aynı şubede müdür yardımcısı olmuş, bu görevini 1943 yılına kadar sürdürmüştür. 1943-1946 arası Kartal, 1946-1949 arası Kadıköy Kaymakamlığı yapmıştır.[128]

Ayvalık gazetesinin 1 Eylül 1949'daki sayısında, Ayvalık Kaymakamlığı'na tayin edilen Ahmet Akbil'in geçen perşembe günü vapurla Ayvalık'a gelerek görevine başladığı bilgisi verilmiştir.[129] Ocak 1950'de ise izinli olduğu görülen kaymakam[130], 2 Şubat'ta Bursa Vapuru ile Ayvalık'a gelmiş, kendisini, mülki ve adli erkan ile Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Başkanı ve Belediye Başkanı karşılamıştır.[131] Körfez gazetesinin hususi olarak öğrendiğine göre, ağustos ayında Ahmet Akbil Mersin Valiliği'ne atanmıştır.[132] Ancak ilgili diğer kaynakların hiçbirinde bu bilgi yer almamıştır. Zaten gazete, bir ay sonraki haberinde Ahmet Akbil'in Beyoğlu Kaymakamlığı'na atandığı bilgisini vererek yanlışını düzeltmiştir.[133] Ayvalık gazetesi de, Ahmet Akbil'in Ayvalık'ta görev yaptığı süre boyunca halka iyi davrandığını ve demokrat ideallerle çalıştığını iddia etmiştir. Ayrıca, yeni görevine başlamak için deniz yoluyla Ayvalık'tan ayrılırken binlerce Ayvalıklı tarafından gözyaşları içinde uğurlandığını belirtmiştir.[134]

Akbil, Ayvalık'taki görevi ardından 1950-1951 arası da Beyoğlu Kaymakamlığı yapmıştır.[135] 1951'de terfi ettirilerek Bilecik Valisi olmuş[136], 1952'de Zonguldak Valiliği'ne tayin olarak burada bir yıl görev yapmıştır. Zonguldak Valiliği

---

[127]SGK Arşivi, *Emeklilik Sicil Beyannamesi*.
[128] Ali Çankaya Mücellidoğlu, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C.5, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 2150-2151.
[129] "B. Ahmet Akbil", *Ayvalık*, 01.09.1950.
[130] "Kaymakamımız ay başında gelecek", *Körfez*, 30 Ocak 1950.
[131] "Kaymakamımız geldi", *Körfez*, 6 Şubat 1950.
[132] "Kaymakamımız vali oldu", *Körfez*, 4 Ağustos 1950.
[133] "Kaymakamımız", *Körfez*, 8 Eylül 1950.
[134] "Kaymakamımızı Uğurlarken", *Ayvalık*, 14 Eylül 1950.
[135] Mücellidoğlu, *Yeni C.5*, s. 2150.
[136] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 126 Dosya No: 56 Sıra No: 10, 25.07.1951.

esnasında orman yangınlarının ve ağaçların kesilmesinin önlenmesi için gösterdiği çabadan dolayı takdirname almıştır.[137] 1953'de ise Merkez Valiliği'ne tayin edilmiştir.[138] Bu görevi sırasında Ekim 1960'da Danıştay Üyesi olmuştur. En azından 1969 yılına kadar bu görevi sürdürdüğü anlaşılmaktadır.[139] Ahmed Akbil, 5 Şubat 1989 yılında vefat etmiştir.[140]

j. Şevket Yurdakul (1950-1950)

1323 yılında Kıbrıs'ta doğmuştur. Anne adı Müride, baba adı Adem'dir. 1931 yılında Kıbrıs Lisesi fen kısmını bitirmiştir. 1934-35 yılında da Kadastro Mektebi'nden mezun olmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni ise 1938 yılında bitirmiştir.[141]

1932 yılında kendisi gibi İstanbul'daki Kıbrıslı öğrencilerle birlikte Kıbrıs Türk Talebe Birliği'ni kurmuştur. Cemiyeti kurarken Atatürk'ü cemiyetin hami başkanı yapmak istemişler hatta bunu cemiyetin nizamnamesine de koymuşlardır. Fakat başvurdukları yetkili merciler Atatürk'ün Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay ve Türk Hava Kurumu gibi cemiyetler haricindeki bir cemiyetin başkanlığını kabul etmeyeceğini söylemişlerdir. Buna rağmen öğrenciler vazgeçmeyerek Atatürk'e başvurmuşlar ve Atatürk de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İl Başkanı'na başvurmalarını salık vermiştir. Şevket Yurdakul'un bu olaydan başka Atatürk ile bir anısı daha vardır. Yurdakul hukuk öğrenciliği sırasında bir hafta sonu arkadaşıyla ders çalışmak için Yalova'ya gider. Kılıç Ali, Salih Bozok, Tevfik Rüştü Aras gibi Atatürk'e yakın isimler de genellikle iki arkadaşın Yalova'da kaldıkları Taş Otel'in bahçesinde oturmaktadırlar. Bir gün bu zevat yine bahçede otururken birden Atatürk çıkagelmiş ve bunu gören iki arkadaş hemen oraya koşmuşlar. Bu iki genç öğrenci ile sohbet etmeye başlayan Atatürk Şevket Bey'e adını sormuş ve o da "Şevket Yurdakul" diyince Atatürk Mehmet Emin Yurdakul ile akrabalığı olup olmadığını ve nereli olduğunu sormuş. Şevket Bey de Mehmet Emin Yurdakul ile herhangi bir akrabalığı olmadığını ve Kıbrıslı olduğunu söyleyince Atatürk de o halde neden bu soyadını aldın demiş. Bunun üzerine Şevket Bey Kıbrıs'ın anayurt için İngilizlere kul olarak verildiğini kendisi de orada doğduğu için Yurdakul soyadını aldığını belirtmiş. Onun bu sözleri üzerine Atatürk "şimşek gibi çakan" gözlerini Şevket Bey'inkilere

[137] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 130 Dosya No: 72 Sıra No: 18, 10.09.1952.
[138] BCA, Fon No: 30.18-1-2 Kutu No: 131 Dosya No: 1 Sıra No: 9, 22.01.1953.
[139] Mücellidoğlu, *Yeni C.5*, s. 2151.
[140]SGK Arşivi, *Nüfus Kayıt Örneği*.
[141] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4583.

dikerek "Elbet orası da bir gün kölelikten kurtulacaktır!" demiştir.[142]

29 Eylül 1931'de devlet görevine başlayan Yurdakul'un ilk görevi Mersin Tapu Katipliği olmuştur. 1935 yılına kadar bu görevde kaldıktan sonra 1936'ya kadar Eminönü Tapu Katipliği, 1938'e kadar da Beşiktaş Tapu Sicil Katipliği yapmıştır. Daha sonra Ağustos-Kasım 1938 arası Tapu Umum Müdürlüğü Tahakkuk Kalemi Memurluğu, 1938-939 arası Eminönü Tapu Sicil Muhafız Muavinliği, Haziran-Eylül 1939 arası aday olarak Kırklareli Maiyet Memurluğu ve sonrasında da 1942'ye kadar aslen bu görevi sürdürmüştür. Bu tarihten sonra yükselerek kaymakam olmuştur. 1942-1944 arası Kozan, Eylül-Ekim 1944 arası Şemdinli, 1944-1947 arası Gürpınar, 1947-1949 arası Arapsun, Mart-Ağustos 1949 arası Nevşehir, 1949-1950 arası Bor, Ocak- Ekim 1950 arası Çatalca Kaymakamlığı yapmıştır.[143] 8 Eylül'deki Ayvalık Gazetesi'nde yer alan habere göre Ayvalık Kaymakamlığı'na atanmıştır.[144] 27 Ekim'de başladığı kaymakamlık görevini 7 Kasım 1950'e kadar yapmıştır.[145]

1950-1955 arası Silivri[146], 1955-1958 arası Şile, Mart-Kasım 1958 arası tekrar Çatalca, 1958-1959 arası Zeytinburnu, Haziran-Eylül 1959 arası Taşköprü Kaymakamlığı yaptıktan sonra 29 Ağustos 1958'de emekli olmuştur. Ancak 18 Şubat 1965'de emekliliğinin iptali Danıştay tarafından onaylanmış ve tekrar göreve dönmüştür. Bu tarihten sonra Ocak-Eylül 1966 arası Düzce ve 1966-1970 arası Babaeski Kaymakamı olmuştur. 1970-1972 arasında ise Babaeski Kaymakamlığı'nın yanı sıra İstanbul ili emrinde çalışmıştır. 13 Temmuz 1972'de yaş haddinden dolayı emekli olmuştur.[147]

k. Osman Tolga (1950-1952)

1 Ağustos 1912'de İzmir'de doğmuştur. Baba adı Ali, Anne Adı Havva'dır.[148] 1932'de İzmir Erkek Lisesi'ni bitirmiştir. Daha sonra da 1936-1937 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra askere gitmiş ve 1938 yılında asteğmen olarak terhis olmuştur. Askerlik görevinden sonra 1942'ye kadar Davutlar Nahiyesi Müdürlüğü yapmıştır. 1942-1944 Yeşilova, 1944-1946 Muradiye, 1946-1950 Pınarbaşı Kaymakamlığı

[142] Derviş Manizade, *65 Yıl Boyunca Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, İstanbul 1993, s. 76.
[143] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4583.
[144] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 08.09.1950.
[145] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4583.
[146] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 218 Dosya No: 38 Sıra No: 18, 24.10.1950.
[147] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4583.
[148] SGK Arşivi, *Nüfus Cüzdanı Örneği*.

yapmıştır. Nisan-Eylül 1950 arası Emniyet Genel Müdürlüğü 3. Sınıf Emniyet Müdürlüğü yaptıktan sonra tekrar kaymakamlığa dönmüş, Eylül-Kasım 1950 arası Silivri Kaymakamlığı yapmıştır.[149] Ardından 24 Ekim 1950'de Ayvalık Kaymakamlığı'na tayin olmuştur.[150] Ayvalık'taki görevine başlayana kadar yerine Vilayet Maiyet Memuru Erol Yavuz vekalet etmiştir.[151] Osman Tolga ise 15 Kasım'da vapurla Ayvalık'a gelmiş, ertesi gün de görevine başlamıştır.[152] 12 Eylül 1952'e kadar da bu görevi sürdürmüştür.[153] 1952-1965 Emirdağ, 1965-1966 Gördes[154], 1966-1968 Kadirli, 1968-1969 yılları arası Tirebolu Kaymakamlığı yapmıştır. Son olarak da 1969-1972 arasında Çanakkale Hukuk İşleri Müdürlüğü yapmıştır.[155] 10 Aralık 1972'de vefat etmiştir.[156] Aynı zamanda kendi yazdığı bir kitabı da vardır.[157]

B. Ayvalık Belediyesi ve Çalışmaları

1. Ayvalık Belediye Teşkilatı

Hıfzı Erim'in Yorgo Sakkari'den aktardığı bilgilerden, Ayvalık'ta belediye teşkilatının 1860'ların sonu-1870'lerin başında kurulduğu sonucu çıkmaktadır. Zira Yorgo Sakkari bu tarihlerden önce Ayvalık'ta belediye teşkilatından bahsetmemiştir. Sakkari'nin verdiği bilgiye göre, Ayvalık'taki belediye seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır. Hükümet, seçilen üyelerden hangisini uygun görürse onu belediye başkanı olarak atamaktadır. Ayvalıklıların hepsi Rum olduğu için belediye üyelerinin tamamı Rumlardandır. İdare heyeti ise; metropolit ile birlikte beş üyesi Rumlardan, kaymakam, kadı, müftü, mal müdürü ve tahrirat katibi olmak üzere beş üyesi de Türklerden oluşmaktadır. Sakkari, belediye seçimlerinin usulüne uygun yapılmasına rağmen toplantılara kaymakamın başkanlık yaptığını belirtmiştir.[158]

Ahmet Yorulmaz'ın Osmanlı Salnameleri'nden aktardığına göre, 1875 yılında Ayvalık'ın Belediye Başkanı Strati Bedovu Efendi iken 1876 salnamesindeki bilgilere göre belediye üyeleri; Atanaş Handopulu, Nikolaki Yopucaki, Vabaşli Nikola'dır. Katip ise Vanklinu Ikonomidi'dir. 1887 yılında Dimitri Gonata Efendi

[149]İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4528.
[150] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 218 Dosya No: 37 Sıra No: 18, 24.10.1950.
[151] "Kaymakam gene değişti", *Ayvalık*, 10 Kasım 950.
[152] "Kaymakamımız", *Ayvalık*, 16 Kasım 950.
[153] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4528.
[154] BCA, Fon No: 30.11-1-0 Kutu No: 310 Dosya No: 2 Sıra No: 13, 22.01.1965.
[155] İçişleri Bakanlığı Arşivi Kurum Sicil No: 4528; Resmi Gazete, 13258, 25.07.1969, s. 2.
[156]SGK Arşivi, *Nüfus Kayıt Örneği*.
[157] Ayrıntılı bilgi için bkz.:Osman Tolga, *Ziya Gökalp ve İktisadi Fikirleri*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1949.
[158] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 50.

belediye başkanlığı yapmış, 1889 ve 1891 yıllarında vekil olarak görev yapan Yorgaki İkonomidi Efendi'nin her iki döneminde de belediye bir heyet tarafından idare edilmiştir.[159]

1894 ve 1895'te belediye başkanı Miltiyadi Salta Efendi, üyeler; Nikolaki Hacı Mali Efendi, Penayi Hacı Dimandi Efendi, Nikolaki Emanit Efendi, Estarati Hacı Yani Efendi, Kontanti Apostoldi Efendi, Atnaş Kalpaki Efendi'dir. Katipler; Hüseyin Hüsnü Efendi ve Vankil Saliyar Efendi'dir.[160]

1896 ve 1897'de belediye başkanı olarak Konstanti Apostolidi (Kostanti Apostavlid) Efendi görev yapmıştır. Üyeler ise; Nikolaki Sığana (Nikolaki Siganu) Efendi, Sakarati Papadalı (İstrati Papadol) Efendi, Konstanti Koknar (Konstanti Keveknar) Efendi, Yenidalı Vasil (Yeni Deli Vasil) Efendi, Nikolaki Babuçati (Nikalolaki Payucan) Efendi, Kigorki Kefelali (Kivergi Kefaladili) Efendi, Yorgani Manulaki/İstrati Heci Yani Efendi'dir. Katipler ise; Nuri ve Dimitraki/Vankıl Salyar Efendi'dir.[161] Hicri 1314 yılına ait Hüdavendigar Salnamesi ile ilgili yapılan başka bir çalışmada, belediye başkanı olarak Mihaliki Karçakli Efendi'nin adı geçmektedir. Üyeler; Kosti Ananosti Efendi, Yoni İstirati Efendi, Yorgi Hristodolu Efendi, Mihaliki İstronkli Efendi, Yorgaki Hacı Minolaki Efendi, Nikolaki Siganus Efendi, Penapi Yani Hacı Angil Efendi'dir. Katip; Nuri Efendi, sandık emini; Dimitraki Efendi'dir.[162]

Hicri 1320 (1902/1903) Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi'ne göre, Ayvalık Belediye Başkanı Mihaliki Karçıklı Efendi'dir. Üyeler; Mihalaki Litrongil Efendi, Nikolaki Emaniyet Efendi, Yorgaki Malil Efendi, Yanko Sıdıroğlu Efendi, İstilyanu Patrikil Efendi, İstradi Efendi'dir. Katip; Hüseyin Fikri Efendi, sandık emini; Angil Salyari Efendi'dir.[163] Hicri 1322 tarihli Hüdavendigar Vilayet Salnamesi'nde de belediye başkanı aynıdır. Üyeler ise; Yorgaki Kaldi Efendi, İstefenaki Hacı Goryoki

---

[159] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 208.

[160] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 208; Emine Usta, *H. 1311-H. 1312 Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 24-25.

[161] Turhan Gergüy, *Hicri 1313-1314 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniveristesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 81; Gamze Nur Karaca, *H. 1313 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 58-59.

[162] Mehtap Türk, *H. 1314 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 37.

[163] Hakan Şahin, *Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar Sene 1320/1902-1903*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 29.

Efendi, İsteretiflori Efendi'dir. Katip; Kasti Efendi, sandık emini; Panayi Efendi'dir.[164] Ahmet Yorulmaz da Mihaliki Karcikli'nin 1900, 1901, 1903, 1906, 1907 yıllarında belediye başkanlığı yaptığını belirtmiştir.[165] 1913 yılı itibariyle Ayvalık'a bağlı bulunan Yunda (Cunda) Nahiyesi'nin de belediyesi mevcut olup, belediyenin o tarihteki geliri 800 liradır.[166]

Cumhuriyet dönemine baktığımızda ise 1940 yılına kadar sırasıyla şu isimlerin belediye başkanlığı yaptığı görülmektedir: Nişli Hakkı Bey (çok kısa bir süre görev yapmıştır), Namık (Esen) Bey (1926), Halit Remzi Bey (1926-1928), Muhip Özyiğit (21.05.1928-26.06.1932), Kadri Aral (06.07.1932-30.11.1934), H. Basri Akın (01.12.1934-30.11.1937), Ali Komili (01.12.1937-30.04.1939), Şevket Osman Karaca (01.05.1939-30.10.1942).[167]

Ayvalık Belediyesi olarak kullanılan bina Osmanlı döneminden günümüze kadar değişmemiştir. Ne zaman inşa edildiği bilinmemekle beraber, belediye teşkilatının kurulduğu 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra inşa edilmiş olma ihtimali yüksektir. Günümüzde de Ayvalık Belediyesi olarak kullanılan bina Cumhuriyet Meydanı'nın deniz kenarındaki kısmında yer almaktadır. Ahmet Yorulmaz'ın verdiği bilgiye göre, Cumhuriyet devrinde sadece üst kat belediye olup alt kat kahvehane olarak hizmet vermiştir. Atatürk 1934 yılında Ayvalık'ı ziyaret ettiğinde arka kapıdan yukarı çıkarak (o tarihlerde arka kapı kullanılmaktadır) deniz tarafında yer alan balkonda oturmuştur.[168] Muhtemelen 1944 yılına kadar üst kat belediye binası, alt kat kahvehane olarak kalmıştır. Zira 1944 depreminde belediye binası büyük hasar görmüştür. Bu yüzden yaklaşık bir buçuk sene itfaiye garajı belediye olarak kullanılmıştır. Bir buçuk senenin sonunda belediye binasının tamiratı bitirilerek altlı üstlü modern bir bina haline getirilmiştir. Alt kat tamamen betonarme kolonlarla sağlamlaştırılmıştır. Üst kat ise aralardaki bölmeler kaldırılarak geniş ve güzel birkaç kısma ayrılmıştır. Üst kattaki nikah salonu da büyük bir toplantı salonu şekline getirilmiştir. Dönemin Belediye Başkanı Muharrem Onursal binanın döşeme işiyle de yakından ilgilenmiştir. Türk Dili gazetesine göre, değerli bir emeğin ürünü olduğuna herkesin hemfikir olduğu yeni belediye binası, bütün vatandaşların

[164] Nafia Demir, *H. 1322 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007, s. 22.
[165] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 208.
[166] Bilgi, *Dr.*, s. 69.
[167] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 110-111.
[168] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 41-42.

takdirini toplamıştır.[169]

Üst kattaki büyük salon belediye meclisi toplantı ve nikah salonu olarak kullanılmıştır. Diğer odalar muhasebe ve belediyenin diğer alt birimlerine ayrılmıştır. Belediye başkanının odası ise aşağıda sol tarafta, zabıta amirliği de sağ taraftadır. Yorulmaz, sadece köşe taşlarında sarımsak taşı kullanılan, geri kalan kısmı beyaz badanalı olan belediye binasının dış cephesinin yakın yıllarda tamamen sarımsak taşıyla kaplandığını belirtmiştir.[170]

Tablo 70: Ayvalık Belediyesi'nin 1946 Ve 1947 Yıllarındaki Gelirleri İle 1948 Yılı Tahmini Bütçesi[171]

Yıllar	Vergi ve Resimler	Muhtelif Gelirler	Bağış ve Yardımlar	Toplam
1946 (Tahsil Edilen)	67.299 lira	55.168 lira	29.404 lira	151.871 lira
1947 (Tahsil Edilen)	83.659 lira	97.550 lira	20.566 lira	201.775 lira
1948 (Tahmini Bütçe)	76.330 lira	93.780 lira	36.850 lira	206.960 lira

1947 yılında gelirin arttığı görülmektedir. 1948 yılı tahmini bütçesi ise bir önceki yıla yakındır. En çok gelir 1946 yılında vergi ve resimlerden, 1947 yılında muhtelif gelirler başlığı altında bulunanlardan elde edilmiştir.

Tablo 71: Ayvalık Belediyesi'nin 1946 Ve 1947 Yıllarının Giderleri İle 1948 Yılı Bütçesinin Birimlere Göre Dağılımı[172]

Birimler	Yıllar		
	1946 (Giderler)	1947 (Giderler)	1948 (Bütçe Ödeneği)
İdare ve Hesap İşleri	16.485 lira	37.200 lira	38.860 lira
Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri	10.776 lira	21.780 lira	22.530 lira
Bayındırlık İşleri	105.102 lira	107.140 lira	116.570 lira
Temizlik ve Aydınlatma İşleri	20.422 lira	19.335 lira	29.000 lira
Toplam	152.785 lira	185.454 lira	206.960 lira

Giderler de gelirlerle doğru orantılı olarak artmıştır. 1946 ve 1947 yılında en çok gider bayındırlık işlerinde yapılmıştır. En az ise 1946'da sağlık ve sosyal yardım işlerinde, 1947'de temzilik ve aydınlatma işlerinde olmuştur. 1948 yılı tahmini ödeneğinde de en fazla ödenek bayındırlık işlerine ayrılmıştır.

[169] "Şirin Ayvalık", *Türk Dili*, 21 Mayıs 1946.
[170] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 43.
[171] *Belediyeler*, s. 238.
[172] *Belediyeler*, s. 238.

Tablo 72: 1948 Yılı Bütçesine Göre Ayvalık Belediyesi'nde Çalışanların Birimlere Göre Alacakları Toplam Aylık Maaş Tutarı[173]

Birimler	Memur Sayısı	Hizmetli Sayısı	Aylık Tutar (Toplam)
Başkanlık (İdare ve Muhasebe)	4	11	2.700 lira
Fen Heyeti (Yapı ve Yollar)	1	–	350 lira
Elektrik	–	9	1.500 lira
Sağlık	3	3	1.085 lira
İtfaiye	–	5	635 lira
Diğer Hizmetler	–	4	357 lira
Genel Toplam	8	32	6.627 lira

En fazla maaşı idare ve muhasebe bölümlerinde çalışanlar almaktadır. Bunu, elektrik ve sağlık birimleri takip etmiştir.

2. Ayvalık Belediye Başkanları

a. Şevket Osman Karaca (1939-1942)

Şevket Osman Bey, 1882 yılında Midilli'de doğmuştur. Annesi Ayşe Sıdıka Hanım, babası Osman Nuri Bey'dir. Osman Nuri Bey'in babasının Saatçi Veli Efendi, annesinin adının da Veside olduğu bilinmektedir. Şevket Osman Bey'in Raika Rukiye ve Hüseyin Avni adında iki kardeşi vardır.[174] Kendisi genç yaşta ticarete atılmış, işi gereği sık sık Midilli'den Ayvalık'a gelerek burada kalmıştır. Ayvalık'ta Rum bir iş ortağı da vardır. Genç yaşta evlenmiş, fakat hiç çocuğu olmamış ve daha sonra eşinden ayrılmıştır. Yakın arkadaşların biri ve mübadeleden sonra Ayvalık'ın önemli ve köklü ailelerinden olan Sezai Ömer Madra'nın kız kardeşi Nebile Hanım, genç yaşta dul kalınca Şevket Osman Bey kendisiyle evlenmiştir. Nebile Hanım'ın üç çocuğunu da nüfusuna almış, sonrasında üç çocukları daha olmuştur.[175]

Şevket Osman Bey, Ayvalık Yunanlılar tarafından işgal edildiğinde kasabadadır. Üstü hasır sepetle örtülü bir at arabasıyla Ayvalık'tan kaçarak Edremit'te Kaymakam Köprülü Hamdi Bey'in milis kuvvetlerine katılmıştır. İşgal günlerinde Ayvalık Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Reisi olarak görev almıştır.[176] Mehmet N. Karaca'nın Ayvalık Ticaret Odası yayın organı olan Yakamoz dergisinden aktardığına göre; Şevket Osman Bey, gerek işgal günlerinde gerekse

[173] *Belediyeler*, s. 238.
[174] Mehmet N. Karaca (der.), Osman N. Karaca, İstanbul 2016, [s. 1]. Bu kitabın sayfa numarası olmadığı için numaralandırma tarafımızdan yapılmıştır.
[175] Karaca, *Osman*, [s. 2].
[176] Karaca, *Osman*, [s. 4].

işgal sonrasının Ayvalık'ının en önemli kişilerinden birisidir. Özellikle işgalden sonra onun isminin geçmediği hiçbir olay, kurum ve kuruluş yoktur.[177] Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal'in Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine Şevket Osman Bey Ayvalık halkı adına Mustafa Kemal'e bir telgraf çekmiştir. Mustafa Kemal'in verdiği cevap ise şu şekildedir:

"Ayvalık Müdafa-ı Hukuk Cemiyeti Reisi Şevket Osman beye teşekkür ve milletimiz için mütemeyyen olmasını niyaz ederim. 30.10.1339 Reisicumhur Mustafa Kemal."[178]

Şevket Osman Bey mübadeleden önce Ayvalık'a yerleşmiş, Mübadele Komisyonu'nda görev almıştır. Ayvalıklı Rumların İngiliz gemileriyle Yunanistan'a gönderilmesine nezaret etmiş ve Ayvalık'a gelen Türkleri karşılamıştır. Ayvalık Ticaret ve Sanayi Odası'nın kuruluşunda da bir numaralı üye olarak adı geçmektedir. Ardından Kent İdare Meclisi'nde görev almış, Ayvalık Belediyesi'nin yeniden yapılandırılmasına öncülük ederek uzun yıllar belediye meclisinde çalışmıştır.[179] Soyadı kanununun çıkmasından sonra en büyük çocuğunun isteği üzerine Karaca soyadını almıştır.[180] Uzun yıllar belediye meclisinde görev almasının yanı sıra aynı zamanda CHP Ayvalık İlçe Başkanlığı da yapmıştır.[181] Ardından 1 Mayıs 1939 tarihinde Ayvalık Belediye Başkanlığı'na seçilmiş ve bu görevini 30 Ekim 1942'ye kadar sürdürmüştür.[182] Karaca, siyasi hayattaki görevlerinin yanında zeytinyağı ve sabun ticareti yapmaya da devam etmiştir.[183]

Ayvalık gazetesinin 11 Temmuz 1946'daki haberinde CHP'den istifa eden 58 kişi arasında Şevket Osman Karaca'nın adına da yer verilmiştir. Kendisi siyasi hayatına bu tarihten itibaren DP'de devam etmiştir.[184]

Ayvalık gazetesi, 19 Eylül 1946 tarihli sayısında Şevket Osman Karaca'nın belediye başkanlığı zamanında pasif korunma teşkilatı için 2400 lira değerinde satın alınan ve 1946 yılı itibariyle değeri 12000 liradan fazla olan malzeme ve ilaçlardan sadece kauçuk elbiselerin durduğunu, diğer malzeme ve ilaçların mevcut olmadığı iddiasını dile getirmiştir. Gazete, iddianın doğru olup olmadığını bilmemekle beraber pasif korunma işinde ilaç ve malzeme sarf edilmediği için söz konusu iddia doğru ise

[177] Karaca, *Osman*, [s. 3].
[178] Karaca, *Osman*, [s. 4].
[179] Karaca, *Osman*, [s. 5].
[180] Karaca, *Osman*, [s. 6].
[181] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.
[182] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 110.
[183] Orak, Türkiye, s. 481; Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.
[184] "İç Haberler", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.

malzeme ve ilaçların nerede kullanıldığının dedikoduların önüne geçilmesi açısından açıklanmasını belediyeden istemiştir.[185]

1946 yılında DP'ye geçen Şevket Osman Karaca, 1950 belediye seçimlerinde DP listesinden belediye meclisi üyeliği için aday olmuş, 3 Eylül 1950'de yapılan seçim sonucunda 3309 oy alarak belediye meclis üyesi seçilmiştir.[186] Belediye seçimlerinden sonra yaşanan olaylar sebebiyle Körfez gazetesi Şevket Osman Karaca ile ilgili bir iddia gündeme getirmiştir.[187] Gazete 17 Kasım 1950'deki sayısında, Şevket Osman Karaca'nın, Avni Baskın'ın belediye başkanlığının kanuni olmadığı gerekçesiyle seçimlerin yenilenmesinin Danıştay'a taşınmasından memnun olduğu belirtilmiştir. Gazete, Karaca'nın Avni Baskın'ı kontrol altında tuttuğu, Avni Baskın bir şey bilmediği için kendilerini zan altında bırakacak bir şey yapmasından korktuğu, başkanlık seçimi yenilenecek olursa kendisi başkan olarak her kesimden insanı memnun edecek bir idare sistemi kurma hazırlığından olduğu şeklindeki iddiaların kendilerine kadar geldiğini öne sürmüştür. Gazeteye göre, Karaca daha önce belediye başkanlığı yaptığı için kendisinden tekrar istifade etmek mümkün değildir. Bu yüzden de Ayvalık'a hizmet etmek istiyorsa meclis üyeliği görevini daha genç birine bırakmasını önermiştir.[188]

Şevket Osman Karaca'nın cevabı Körfez gazetesinin 1 Aralık 1950'deki sayısında yayımlanmıştır. Kendisi şunları dile getirmiştir:

"Riyaset sandalyesine birkaç defa oturmuş bir hemşeri sıfatiyle söyleyebilirim ki, mevki düşkünü ve makam hastası da değilim. Mamafih tecrübe edildiğime, benden istifade sağlanmıyacağına göre, müstakbel belediye başkanlığına hazırlandığımın tezat teşkil ettiğinin farkına varmayan yazar, vazifeye geçtiğim takdirde muvafık ve muhalifi memnun edecek bir irade sistemi takip edeceğimi ve güya belediye başkanını kontrol edecek mesuliyeti mucip bir vaziyetin meydana gelmemesini teminen direktiflerde bulunduğumu beyanla, bu vazifenin aşinası olduğumu itiraf ederken hemen akabinde tebdili fikrederek meclisteki yerimi terk etmekliğimi tavsiyesini de ihmal etmemesi garabeti, aynı tezatlara müvazi olarak güldürücü bir hale giriyor.

Halkın itimat ve arzusu ile seçilmiş bir belediye meclisinde üzerime düşen vazifeyi ifa ederken hiçbir tesire kapılmayacağımı, fikir ve kanaatlerimi söylemekten çekinmeyeceğimi kıymetli hemşehrilerime bu vesile ile arz ederek gazetenizin böyle belde için verimsiz ve tezatlarla dolu yazılara iltifat etmemesini diler, cevabımı ilk çıkacak nüshanın aynı sütununda neşrini rica ederim."[189]

Karaca, Ayvalık'ın siyasal, sosyal ve ekonomik hayatındaki en önemli

[185] "Belediyeden soruyoruz", *Ayvalık*, 19 Eylül 1946.
[186] "İlçemiz Belediye seçimi", *Körfez*, 8 Eylül 950.
[187] Ayrıntılı bilgi için "1950 Belediye Seçimleri" kısmına bakınız.
[188] "Müstakbel belediye başkanının hazırlığı", *Körfez*, 17 Kasım 950.
[189] "Körfez gazetesi Müdürlüğüne", *Körfez*, 1 Aralık 950.

kişilerden birisidir.[190] Sert bir mizaca sahip olmasına rağmen kendisi şehrin sevilip sayılan isimlerinden olmuştur.[191] Fakat aynı zamanda esprili bir yönü de vardır. Bu yönü ile ilgili torunu Mehmet N. Karaca'nın bir hatırası onun bu özelliğini destekler niteliktedir. 1968 yılında bir kardeşi dünyaya gelen Mehmet N. Karaca, futbolu sevdiği için kardeşinin adının Metin olmasını istemiştir. Durum telgrafla Ayvalık'a bildirilmiş, Şevket Osman Karaca da neden Turgay değil de Metin ismi koyulduğunu sorarak aslında kendi adının verilmesini ima etmiştir. Sonradan torununa Ali Şevket ismi verilerek bu isteği yerine getirilmiştir.[192]

Yaşamının son dönemlerinde Makula Dejenerasyonu (Sarı Nokta) hastalığı sebebiyle görme yetisini kaybetmiştir.[193] 18 Temmuz 1971 yılında tedavi gördüğü İstanbul'da vefat etmiştir. 21 Temmuz'da ise Ayvalık Kabristanlığı'na defnedilmiştir.[194]

b. Muharrem Onursal (1942-1946/1946-1950)

Kendisi de mübadil olan Muharrem Onursal'ın babası Fahri Bey mübadele ile Ayvalık'a geldiğinde oldukça varlıklı bir kişidir. Mübadele komisyonu kurulduğunda Fahri Bey de bu komisyonda görev almıştır. Gelenlere komisyon tarafından kişi başı 20 ağaç zeytin verilmesini az bulan Fahri Bey 100 ağaç verilmesini önermiştir. Komisyonun diğer bir üyesi Sağır Mustafa Bey ise buna karşı çıkmış, herkese 100 ağaç zeytin verilirse kendi zeytinliklerinde çalışacak işçi bulamayacaklarını iddia etmiştir. Aralarında yaşanan tartışma sonucu Fahri Bey'e tokat atılması üzerine kendisi komisyondan çekilmiştir. Anlatılanlara göre, bir süre sonra bu olayın üzüntüsüne dayanamayarak vefat etmiştir.[195]

Muharrem Onursal, belediye başkanı olmadan önce 10 yıl Kredi Kooperatif Müdürlüğü yapmıştır.[196] Ardından Şevket Osman Karaca'dan sonra Ayvalık Belediye Başkanı olmuştur. Onursal, ilk başkanlığını 1 Kasım 1942-26 Mayıs 1946 tarihleri arasında, savaşın devam ettiği ve çok partili hayatın ilk yıllarında, ikinci başkanlığını ise 1 Haziran 1946-3 Eylül 1950 arasında, çok partili hayatın kurulmasıyla Ayvalık'ın siyasi hayatının canlandığı ve sertleştiği bir dönemde

[190] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.
[191] Engin Aksel ile yapılan söyleşi, 02.05.2016.
[192] Mehmet N. Karaca ile yapılan söyleşi, 12.04.2016.
[193] Karaca, *Osman*, [s. 6].
[194] Karaca, *Osman*, [s. 7].
[195] Cihat Teker ile yapılan söyleşi, 11.11.2013; İbrahim Karayıldız ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[196] "Belediye Başkanı Ayvalık gazetesine tekrar cevap veriyor", *Körfez*, 4 Ağustos 1950.

yapmıştır.[197] Kendisi, başkanlığı döneminde DP'nin muhalefetine ve suçlamalarına belki de en fazla maruz kalan kişi olmuştur.[198]

Başkanlık yaptığı tarihlerde gerek gençleri spor vb. alanlarda desteklemesiyle, gerekse Halkevi'nin hem başkanlığını yapması hem de çalışmalarında aktif rol alması bakımından Ayvalık'ın kültürel hayatındaki en önemli kişilerden birisi olmuştur.[199] Ahmet Yorulmaz, kendisini emsalsiz bir belediye başkanı olarak tanımlamıştır. O; keman çalan, orkestra çalışmalarına katılan, temsillerde rol alan, misafirinin kahvesini cebinden ödeyen, belediyeden ilaçlarının alınmasını isteyen vatandaşa kendi parasıyla ilaç alan ve belediyenin geliri yetmeyince çalışanların maaşını cebinden veren fedakar bir kişidir. Ayvalık'ı çok seven Onursal, yakınlarına "Ayvalık sarışın bir kadın gibidir, kopamıyorum ondan! Midilli'deki servetim şimdi elimde olsaydı suyunu ben getirirdim." demiştir.[200] Onursal, belediye başkanlığından sonra 1954 yılında kendisinin neşriyat müdürü, Nejat Sarlıcalı'nın ise sahibi olduğu kısa ömürlü olan Halk gazetesini çıkarmıştır.[201] 1958 yılında ise vefat etmiştir.[202]

c. Hüseyin Avni Baskın (1950-1954/1955-1956)

Aslen Erzurumlu olup 1312'de dünyaya gelmiştir. Ömer Ağazadelerden, 93 Harbi'ndeki Erzurum Muharebesi'nin kahramanlarından Nene Hatun'un torunlarındandır. Büyükbabası 93 Harbi'nden sonra Ankara'ya, daha sonra oradan da Keskin'e hicret etmiştir. Babası Jandarma Subayı Erzurumzade Halil Efendi'dir. H. Avni Bey, ilk ve rüştiye tahsilini Keskin'de yapmış, 1328 yılında Ankara Darülmuallimin'e girmiş ve 1331'de birincilikle mezun olmuştur.

1332'de yedek subay olarak askere gitmiş, I. Dünya Savaşı'nda 1332 yılı ağustos ayından 1333 yılı sonuna kadar Romanya Cephesi'nde kalmıştır. Bu cephede yaralanmış, Rus siperlerine girip bir Rus askerini esir aldığı için harp madalyası ile taltif edilmiş, 25. Fırka Kumandanı Şükrü Bey tarafından mülazımlığa terfi ettirilmiştir. Ayrıca Makenzen Ordular Grubu Karargahı'ndan da 500 liralık para ödülü almıştır. Zağna Baskını esnasında ileri karakolda aldığı tedbir ile fırkanın firar etmesini engellediği için bizzat Alman cephesinin kumandanı Ekert tarafından

[197] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 110.
[198] Ayrıntılı bilgi için "Partiler Arasındaki İlişkiler" bölümüne bakınız.
[199] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013; Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 115.
[200] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 42.
[201] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 88.
[202] kivancsarlicaliilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/10/02/814788/icerikler/tarihcemiz_766903.html m, Erişim Tarihi: 20.09.2016.

Alman Krodöförü ile taltif edilmiştir.

1334 yılı başında Filistin Cephesine gönderilmiş, Halep önlerindeki Dümdar Muharebesi'nde 127. Alay 7. Bölük Kumandanı olarak bölüğü ile düşmanın arasında kalmış, yaptığı yarma harekatı ile bölüğünü zayiat vermeden kurtarmıştır. Bunun üzerine Alay Kumandanı Binbaşı Mehmet Tenzil Bey tarafından 600 lira ile ödüllendirilmiş ve 1. Tabur Kumandan Vekilliği'ne terfi etmiştir.[203]

Milli Mücadele esnasında kendisine bağlı 120 atlı milis kuvvetin kumandanı olarak Kaplan Naci ile birlikte Bilecik, Tavşanlı, Emet, Demirci, Gördes ve Simav'da savaşmıştır. Düzenli orduya geçiş aşamasında Mustafa Kemal'in tarafında yer alarak emrindeki 170 atlı ile Ankara'ya giderek Mustafa Kemal'e bağlılığını bildirmiş, para ile mükafatlandırılmıştır. Sonrasında 4. Fırka 58. Piyade Alayı 1. Tabur Yaverliği'ne tayin edilmiştir. Eskişehir'deki Tahtalıbaba Muharebesi'nde alayın ricatı ile ordunun sol tarafının düşman tarafından sarılması ve fırkanın esir düşme tehlikesi baş gösterdiğinde Sındırgılı Şükrü Çavuş ve 17 erle Tahtalıbaba'nın ilerisindeki tepede yaptığı savunma ile orduyu tehlikeden kurtarmıştır.

Nasuhçal Muharebesi'nde ordunun son cenahını tehdit eden düşman tümenini bölüğü ile yaptığı müdafaa neticesinde beş saat oyalamıştır. Mangaldağı Muharebesi'nde alayın bütün subaylarının yaralanması ya da ölmesi üzerine tabur komutasını uhdesine almış, taburun da ricatı üzerine bizzat kullandığı bomba ile durumu kurtarmış ancak ağır şekilde yaralanmıştır. Geri çekilme esnasında özellikle Elvanlar Muharebesi'nde alayını hezimetten şahsen kurtarmış, Alay Kumandanı Rüştü Bey tarafından mülazım-ı evvelliğe terfi ettirilmiştir. Büyük Taarruz'da ise alayı ile birlikte düşmanı kovalayarak Ayvalık'a gelmiş, terhis olduktan sonra Ayvalık'a yerleşmiştir.

Ayvalık'a yerleştikten sonra bir yıl tuhafiyecilik yapmış, ardından matbaacılığa başlayarak 1 Eylül 1924'te Ayvalık gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulunca Ayvalık İlçe Başkanı olmuş, kısa sürede partinin Ayvalık'ta güçlenmesini sağlamıştır. Partinin kapatılmasının ardından yine gazetesinin başına dönmüştür. Fakat partideki arkadaşlarının bir kısmının vefat etmesi, bir kısmının da Ayvalık'tan ayrılması üzerine yalnız kalmış, CHP yöneticilerinin matbaa işlerini kendisine vermemesi yüzünden maddi sıkıntı yaşamıştır. 1946 yılında DP'nin kurulmasıyla bu partiye katılmış, siyasi hayatına bu

[203] "Belediye başkanlığına H. Avni Baskı seçilmiştir", *Ayvalık*, 14 Eylül 950.

parti altında devam etmiştir. DP'nin 1950 seçimlerinde iktidar olmasıyla partiden Balıkesir milletvekili seçilen Vacit Asena yerine DP İlçe Başkanı olmuştur.[204]

Siyaset meydanlarının hırçın, asi, parlak ve sürükleyici konuşmacısı Avni Baskın, 1950 belediye seçimlerinin ardından Ayvalık Belediye Başkanı seçilmiştir.[205] Ancak Avni Baskın'ın seçimlerde kanunlara aykırı hareket ettiği yolunda tartışmalar yaşanmıştır.[206] Başkanlığının ilk dönemi 13 Temmuz 1954'e kadar sürmüştür.[207] Belediye Başkanlığı döneminde iki aracın yan yana geçemeyeceği kadar dar olan Hükümet Caddesi'ni (şimdiki Atatürk Caddesi) kuzeye doğru genişletmek için yolun her iki tarafındaki binaları yıktırmıştır. Yıktırdığı binalara karşılık olarak da mal sahiplerine şehrin başka yerlerinde arsa ve ev vermiştir. Yine o tarihlerde Dereboyu olarak bilinen cadde, denize kadar uzanan ve adeta ilçenin çöplerini denize taşıyan caddedir. Avni Baskın belediye başkanı olduktan sonra bu derenin üzerine kapamak ve normal bir cadde haline getirmek için kolları sıvamıştır. Balıkesir'den Nuri Kalfa isimli bir kişiyi getirterek burayı kapatmasını istemiş, bazı vatandaşların bunun başarılamayacağını söylemesine aldırmadan kısa sürede caddeyi bugünkü haline getirilmesini sağlamıştır. Ve caddeye Talatpaşa Caddesi (hala aynı isim kullanılmaktadır) adını vermiştir.[208] Başkanlığının bu ilk dört yılı oldukça çalkantılı geçmiştir. Çünkü söz konusu Hükümet Caddesi'nin genişletilmesi meselesi yüzünden hakkında birçok dava açılmış, Balıkesir Milletvekili Vacit Asena ile yaşadıkları kişisel çekişmeler yüzünden DP'den ihraç dahi edilmiştir.[209]

Baskın'ın İsmet İnönü'yü sevmemesinden faydalanmak isteyen DP içindeki karşıtları, DP Balıkesir İl Teşkilatı vasıtasıyla İsmet İnönü'nün Balıkesir'deki CHP kongresine gelmesine engel olmuşlar ve suçu Avni Baskın'a atmışlardır. Ahmet Yorulmaz'a göre, birileri çıkıp "İsmet Paşa'nın derisi yüzülüp saman doldurulmalıdır!" dedikten sonra suçu yine Avni Baskın'a atmışlardır. 1954 seçimlerinin yaklaşmasıyla Avni Baskın ve Vacit Asena arasındaki kavga iyice su yüzüne çıkmış, partide Vacit Asena'nın ağır basması üzerine Avni Baskın partiden ihraç edilmiştir. Ahmet Yorulmaz'a göre, Avni Baskın'ın DP'den ihraç edilmesinin tek sebebi parti içi mücadeleler değildir. Baskın'ın belediyeye gelir sağlamak için

[204] "Belediye başkanlığına H. Avni Baskın seçilmiştir", *Ayvalık*, 14 Eylül 950.
[205] Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz Bırakanlar*, Geylan Kitabevi, İzmir 1998, s. 134.
[206] Ayrıntılı bilgi için "1950 Belediye Seçimleri" bölümüne bakınız.
[207] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 110.
[208] İbrahim Karayıldız ile yapılan söyleşi, 13.11.2013; Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 112.
[209] Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz*, s. 134.

aldığı bazı ekonomik kararların Ayvalıklı kimi zeytinyağı fabrikatörlerini rahatsız etmesi de partiden ihraç edilmesinin bir diğer sebebidir.[210]

Avni Baskın, DP'den ihraç edilmesi üzerine 1954 yılındaki belediye seçimlerine Türkiye Köylü Partisi'nin adayı olarak katılmıştır.[211] Ayvalık'taki seçimleri Türkiye Köylü Partisi'nin kazanması üzerine Avni Baskın da ikinci kez belediye başkanı seçilmiştir. 23 Aralık 1955'te ikinci kez seçildiği başkanlık görevini ancak 10 Şubat 1956'ya kadar sürdürebilmiştir.[212] Zira Avni Baskın'ın belediye başkanı seçilmesine İl İdare Heyeti itiraz etmiş, valilik de itirazı uygun bularak seçimi kabul etmemiştir. İkinci defa Avni Baskın'ın seçilmesi üzerine durum Dahiliye Vekaleti'ne bildirilmiş, vekalet de seçimi kabul etmediğini bildirmiştir. Bunun üzerine 10 Şubat'ta seçimin yeniden yapılmasına karar verilmiştir.[213] 10 Şubat'ta yapılan seçimlerde DP'liler Faruk Saylam'ı, Köylü Partililer de Cevdet Baskın'ın aday göstermiştir. Seçim sonucunda 22 üyeden 10'unun oyunu Faruk Saylam, 11'inin oyunu Cevdet Baskın almıştır. Böylece Cevdet Baskın belediye başkanlığına seçilmiştir. Ayvalık gazetesine göre, Faruk Saylam bu sonuç üzerine kaymakamlığa giderek kendisinin başkan seçilmesinin sağlanmasını istemiş, kaymakam durumu valiye bildirmiş, seçim mazbatası ilgili makama gitmeden valinin emri ile seçim iptal edilmiştir. Dört gün sonra yenilenen seçim sonucunda Faruk Saylam 9 oy almış, 14 oy alan Reşit Ertekin yeni belediye başkanı olmuştur.[214]

1950 seçimlerinde DP'yi Ayvalık'ta zafere götüren iki isim olan Avni Baskın ve Vacit Asena'nın yaşadıkları parti içi kavgalar Avni Baskın'ın partiden ihracıyla sonuçlanmışsa da ikilinin siyaset sahnesindeki çekişmesi devam etmiştir. Avni Baskın Ayvalık gazetesindeki bir başyazısında siyasetteki yozlaşmanın sebebi olarak bir "utanmaz adam" portresi çizmiştir. Yazıda bu "utanmaz adam"ın kim olduğunu belirtilmemişse de Vacit Asena bu kişiden kastedilenin kendisi olduğunu öne sürerek Avni Baskın'a dava açmıştır. Yargılama sonucunda Baskın mahkum olmuş, ancak Yargıtay'ın kararı bozmasıyla beraat etmiştir. Vacit Asena'nın da üyesi olduğu Tahkikat Komisyonu kurulunca, Avni Baskın'ın oğlu H. Fehmi Baskın da dahil bazı kişiler, Tahkikat Komisyonu'nun isteği üzerine söz konusu davanın Burhaniye Ağır

[210] Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz*, s. 136-137.

[211] Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz*, s. 135-136'da Avni Baskın'ın Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi'nden seçime katıldığını belirtmiştir. Ancak Ayvalık gazetesinin ilgili sayıları incelendiğinde bu bilginin yanlış olduğu görülmektedir. Türkiye Köylü Partisi'nin DP'den ayrılanlar tarafından kurulması, Avni Baskın'ın bu partiden aday olmasını daha mantıklı kılmaktadır.

[212] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 110.

[213] "Belediye Reis seçimi yenilenecek", *Ayvalık*, 7 Şubat 1956.

[214] "Dr. Reşit Ertekin Belediye Reisliğine Getirildi", *Ayvalık*, 14 Şubat 1956.

Ceza Mahkemesi'nde tekrar görüldüğünü belirtmiştir. Tekrar görülen dava üzerine Avni Baskın altı ay hapis cezasına, gazetenin sahibi konumundaki H. Fehmi Baskın da ağır bir para cezasına çarptırılmıştır. 27 Mayıs'a uzanan günlerde üst rütbeli bir asker ülkenin ihtilale gittiği, para cezasını ödemelerine gerek olmadığı yönünde Ayvalık gazetesine bir haber göndermiştir. Nitekim 27 Mayıs sonrasında çıkarılan basın affıyla hem Avni Baskın hapisten çıkmış hem de gazete para cezasından kurtulmuştur. [215]

Ahmet Yorulmaz'a göre Avni Baskın, Kurtuluş Savaşı'nın büyük acılar çekmiş kuşağındandır. Karakterinde halkın yanında olmak bulunduğu için dönemin tek partisinin karşısında yer alan DP safında yer almıştır. Propaganda konuşmalarında "sivri sözcükler" kullandığı için meşhur olmuş, Ayvalık'a hizmet etmek için çabalamış, halk kütlelerini peşinden sürüklemiştir. DP'den ihraç edildikten sonra da "halkçı-savaş çocuğu" çizgisini devam ettirmiştir. Kendisi 1963 yılında ise vefat etmiştir.[216]

3. Belediye Meclisi Tutanaklarına Göre Ayvalık

a. 1940-1941 Yıllarında Ayvalık

1940 yılının şubat ayında yapılan ilk toplantıda Belediye Başkanı Şevket Osman Karaca'nın başkanlığında 13 üye toplanmıştır. Belediye meclisi toplantısının ilk konusu Ayvalık'taki fırıncı ve unculardır. Ş. Osman Karaca bir buçuk aydan beri bu konuyla ilgilendiğini söyleyerek fırıncı ve uncuların ekmek fiyatlarını sebepsiz yere yükselttiğini belirtmiştir. Belediyenin bu durumla mücadele etmesi için 6000 liranın ayrılması teklifinde bulunmuştur. Üyelerden Hilmi Usmenbaş, bu zor zamanlarda halka ekmeğin daha az zamla verilmesi gerektiğini, diğer bir üye Necdet Sağun ise belediyenin ekmek mi yapacağı yoksa un mu getirteceğinin belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Ş. Osman Karaca da her ikisinin de yapılabileceğini belirtikten sonra bu teklif oy birliği ile kabul edilmiştir.[217]

Görüşülen ikinci konu ise şehir içme suyu meselesidir. Bu konuyla ilgilenmesi için daha önceden bir üye belirlenerek Ankara'ya gönderilmiştir. Konuyla ilgili görüşmelerde bulunan Niyazi Ülke, Ankara'da Devlet Su İşleri Müdürü ile görüşmüştür. Bu görüşmeden anlaşılmaktadır ki Ayvalık'a içme suyunun getirilebilmesi için Belediyeler Bankası'na depozito olarak 7000 lira yatırılması

[215] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 66-67.
[216] Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz*, 135-137.
[217] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Şubat 1940, 1. İçtima, s. 1.

gerekmektedir. Ayrıca Devlet Su İşleri Müdürlüğü kendisinin ve iki şirketin konuyla ilgili yaptığı çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi istemiştir. Bunun üzerine bankaya önceden yatırılan 2300 liraya ilaveten 4700 lira daha yatırılmasına karar verilmiştir.[218]

Bu konu konuşulduktan sonra Ayvalık'ın şehir planı tartışmaya açılmıştır. Bu şehir planı daha önce Ankara'ya gönderilmiş ancak eksikleri olduğu için iade edilmiştir. Ş. Osman Karaca, sahil şeridi haricinden kalan arsa ve boş alanların şehir planını ilgilendirmediğini söyleyerek satılması teklifini getirmiştir. Ve bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi vermesi için belediyede görevli fen memurunu çağırmıştır. Fen memuru, sahil caddesinin daha önceden 16 metre yapılmasına karar verildiğini ve yapıldığını, bu yüzden burasının dışında kalan yerlerin satılmasında herhangi bir mahsur olmadığını söylemiştir. Ancak üyelerden satılması söz konusu olan bu arsaların sahipleri olduğu için başkalarına satılamayacağını konusunda itiraz gelmiştir. Bunun üzerine oya konulan bu konu söz konusu arsaların ilgili kimselere satılması oy birliği ile kabul edilmiştir.[219]

Çamlı (şimdiki Çamlık) ile Alibey Adası arasında yolcu taşımacılığı yapan tekneler tutanaklardan anlaşıldığına göre oldukça eskidir. Belediye, tekne sahiplerinden bu teknelerin yenilenmesini üç senedir istediği halde tekne sahipleri bunu yapmamıştır. Bunun üzerine de belediye bu işi kendi üzerine almaya karar vermiştir ve 7000 liraya iki tekne alınması teklifinde bulunulmuştur. Ancak üyelerden bazıları bu paranın yeterli olmayacağını ve yeni tekne almak yerine eskilerinin yenilenmesinin daha uygun olacağını söylemişlerdir. Bazıları da bu teknelerin halkın hayatını tehdit ettiğini bu yüzden de onları yerine yenisinin alınması gerektiğini savunmuştur. Fen memuru da bu teknelerin kullanılmayacak halde olduklarından ve ıslahının mümkün olmadığından bahsetmiştir. Sonrasında yapılan oylamada iki yeni teknenin alınması çoğunlukla kabul edilmiştir.[220]

Mart ayında toplantı yapılmadığı görülmektedir. Nisan ayında yapılan ilk toplantı da ise belediye elektrik santraline ait makinelerin tamir edilmesi konusu ele alınmıştır. Başkan, silindir ve pistonlar aşınmış olduğu için santralden beklenilen verimin alınamadığı ve bu arıza sebebiyle daha fazla malzeme harcandığı bilgilerini vermiştir. Mazot fiyatları yükseldiği için mefruşat, mezbaha masrafı, yol tamiratı ve

[218]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Şubat 1940, 1. İçtima, s. 2.
[219]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Şubat 1940, 1. İçtima, s. 3-4.
[220]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Şubat 1940, 1. İçtima, s. 4-6.

rıhtım ile iskele tahsisatı gibi tahsisatlardan 1940 senesinin mazot ihtiyacını karşılamak için aktarım yapılması talep edilmiştir. Üyelerden Vacit Asena, mezbahada kesilecek hayvanlar için ayrı yer olmadığından mezbahanın kötü ve pis koktuğunu bu yüzden de bu hayvanlar için ayrı bir ahır yapılması amacıyla mezbaha tahsisatının kesilmemesini talep etmiştir. Asena'nın bu talebi olumlu karşılanmış ve görüşülen her iki konu da oy birliği ile kabul edilmiştir.[221] Aynı gün görüşülen bir diğer konu da araba pazarının ıslahı ve eski pazar yerinin taksi durağına çevrilmesi olmuştur. Son komisyon toplantısında eski pazar yerinin meydana dönüştürülmesine karar verilmiştir. Ancak burasını bu durumda bırakmak doğru olmayacağı için başkan, hâl için ayrılan tahsisattan buraya aktarılarak 45 baraka yapılması ve böylece gelir elde edilmesi teklifinde bulunmuştur. Bu barakaların 5000 liraya mâl olacağının belirtilmesi üzerine bu meblağın yeterli olup olmayacağı konuşulmuştur. Fen memuru da yapılan hesaplamaya göre bu paranın kesinlikle yeteceğini söylemiştir. Bütün üyeler de bu işin bir an önce halledilmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varmıştır.[222]

Nisan ayında yapılan bir diğer toplantıda önce 1940 yılı bütçesi görüşülmüştür. Üyelerden Necdet Sağun, Çamlı mevkii sayfiye yeri olduğu için bu bölgeye elektrik götürülmesi teklifinde bulunmuştur. Buradan da o tarihlerde Çamlı'da elektrik olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak tutanaklardan anlaşıldığına göre Çamlı'ya elektrik götürülmesi için daha önce belediyenin fen işleri bir inceleme yapmış ve çok masraflı olacağı gerekçesiyle olumsuz rapor vermiştir. Buna rağmen encümen tarafından yeni bir komisyon kurularak bu konunun tekrar incelenmesine karar verilmiştir.[223] Bir önceki toplantıda görüşülen araba pazarındaki eski barakaların yenilenmesi konusu yeniden gündeme gelmiştir. Konuyla ilgili inceleme yapan üyelerden Vacit Asena, söz konusu yer hakkında yapılmak istenen düzenlemenin şehir planına uygun olduğunu ama bu planının iki senelik olduğunu ve uygulamanın da seneler alacağını belirtmiştir. Bunun üzerine daha hesaplı ve ölçülü bir plan yapılması için bu konunun tetkik edilmesine karar verilmiştir.[224] Bir başka görüşülen konu da Ayvalık'ta mavnacılık yapanların 30 Ocak'ta belediyeye yaptıkları bir başvurudur. Mavnacılar bu başvurularında belediyenin kendilerinden aldıkları verginin kaldırılması talebinde bulunmuşlardır. Ancak belediye başkanı

[221]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Nisan 1940, 1. İçtima, s. 1-4.
[222]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Nisan 1940, 1. İçtima, s. 4-6.
[223]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 5 Nisan 1940, 2. İçtima, s. 1-2.
[224]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 5 Nisan 1940, 2. İçtima, s. 3.

mavnacıların çok para kazanmalarına rağmen belediyenin aldığı verginin sadece 80 lira olduğunu ve mavnacıların her sene bu istekte bulunduklarını söyleyerek bu isteğin daha önce olduğu gibi bu sene de reddedilmesini istemiştir. Ve bu istek oy birliği ile reddedilmiştir.[225]

Çamlı'ya elektrik verilmesi için kurulan komisyon raporunu hazırlamıştır. Rapora göre bu iş 2000 ile 2500 lira arasında bir maliyetle halledilebilecektir. Daha önceki toplantıda bu konuyla ilgili birçok üye fikrini söylediği için bu toplantıda üyeler söz alma gereği hissetmemiştir. Yapılan oylama ile Çamlı'ya elektrik verilmesi işi oy birliği ile kabul edilmiştir.[226] Bir diğer görüşülen konu da yine daha önceki bir toplantıda konuşulmuş olan araba pazarının ıslahı konusudur. Araba pazarının ıslah edilerek sebze-meyve hâline çevrilmesi için rapor hazırlanmıştır. Programlı maddeler kapsamında bulunan 4740 liranın bu işe tahsis edilerek 38 tane dükkan yapılması oy çokluğuyla kabul edilmiş ve onaylanması için kaymakamlığa gönderilmiştir.[227]

Nisan ayından kasım ayına kadar belediye meclisinin toplanmadığı görülmüştür. Kasımda yapılan toplantıda belediye meclisi başkanı, yardımcısı, meclis kâtipleri ve azaları seçilmiştir. Kasım ayındaki bu toplantıdan araba pazarının hâl yapılması işinden bazı malzemelerin bulunamaması ve diğerlerinin de fiyatlarının yükselmesi sebebiyle vazgeçildiği anlaşılmaktadır. Bunun yerine kazanın un ihtiyacı gündeme alınmıştır. Toplantıda, Ayvalık hububat yetiştirilebilecek bir yer olmadığı için un ihtiyacının dışarıdan karşılandığı, bu yüzden de un ve dolayısıyla ekmek fiyatlarının yükseldiği, ileriki zamanlarda bu konuda sıkıntı çekmemek için buğday ya da un alınması gerektiği, böylece fiyatların yükselmesinin önlenmesi ve ekmek fiyatlarının ucuzlatılmasının planlanması konuşulmuştur. Ancak bu iş için kullanılmak istenen para programlı maddeler kapsamında olduğu için bu paranın kullanılıp kullanılamayacağı konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Nihayetinde belediyenin kazanın un ihtiyacının karşılamak için bu parayı kullanmasına ve gerekli teşebbüslerde bulunmasına oy çokluğuyla karar verilmiştir.[228]

1940 yılında yapılan son toplantıda belediye meclisi ilçenin buğday, un ve mazot ihtiyaçları görüşmek ve belediye meclisinden tahsisat ile salahiyet almak için olağanüstü olarak toplanmıştır. Bu ihtiyaçların karşılanması için programlı maddeler

[225]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 5 Nisan 1940, 2. İçtima, s. 3-4.
[226]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 29 Nisan 1940, 4. İçtima, s. 3-4.
[227]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 29 Nisan 1940, 4. İçtima, s. 4-6.
[228]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 4 Kasım 1940, 1. İçtima, s. 1-3.

kapsamında olan hâl tahsisatından para alınmışsa da yeterli olmamıştır. Bu konunun halledilerek Ayvalık'ın un ihtiyacının karşılanabilmesi için Toprak Ofisi ile bir aydır yapılan görüşmeler neticesinde İstanbul'daki Toprak Ofisi'nden un yapmak için günde 5 ton ve ayrıca peşin para ile de haftada 15 ton buğday alınması gerektiği belirtilmiştir. Belediye başkanı da bu işin parasının programlı maddeler kapsamında bulunan tahsisatlardan alınması teklifinde bulunmuştur. Bu teklife göre; lağım tahsisatından 2500, içme suyu tahsisatından 3552 lira 62 kuruş, imar planı tahsisatından 4357 lira 50 kuruş, gaz tahsisatından 750 lira 35 kuruş, toplam 11.170 lira 47 kuruşun buğday, un ve mazot temin edilmek üzere aktarılması ve aynı yıl içinde tekrar yerlerine koyulması öngörülmüştür. Konu hakkında konuşan birkaç üyenin de olumlu görüş bildirmesi üzerine bu teklif ittifakla kabul edilmiştir. Bu teklifin kabul edilmesi üzerine ilçenin ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra bir de depo kurularak stoklanan mallarının bir banka ile anlaşarak ticaretinin yapılması yönünde başkan Karaca bir başka teklif daha sunmuştur. Bu konu hakkında yapılan görüşme sonucunda bankalar ile 20.000 liraya kadar bir mukavele yapılmasına, gerektiğinde tüccarlarla da anlaşılmasına ve depo kurulmasına karar verilmiştir.[229]

1941 yılındaki ilk toplantıda ilçenin içme suyu projesi ele alınmıştır. İlçeye içme suyu getirilmesi için müteahhitin açtığı kuyulardan gelen suyun incelenmesine karar verilmiştir. Ancak daha sonra belediyenin düşündüğü gibi kuyuların bulunduğu yerle ilgili "Bay Valter"ın bir ön projesi olmadığı anlaşılmıştır ("Bay Valter" isimli kişi bu iş için getirtilen yabancı bir mühendis olmalıdır). Böyle bir ön proje olmadığı için de getirilecek suyun şüpheli ve masraflı olacağı, bu yüzden daha yakınlardan su getirtilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu proje ile ilgilenen mühendis kışlalar mevkiinde bir deneme kuyusu açılması için müteahhitle anlaşmaya varmıştır. Müteaahit bu iş için 480 lira isteyince belediyeye vekâlet etmekte olan ve bu konuyla ilgilenen Fahrettin Katrinli bu meblağı pahalı bularak belediyenin kendi imkânlarıyla bu işi yapmasına karar vermiştir. İtfaiyecileri bu işe görevlendirmiş ve yedi metre kadar kazıldığı esnada vekâletteki görevinden çekilmiştir. Bu esnada mühendis kazılan bölgede su olmadığını ve incelemeler sonuncunda olan suyun da içilemeyeceği gerekçesiyle sondaj çalışmasını durdurmuştur.[230]

Aralık 1940'da buğday ve un ihtiyacının karşılanması için alınan karar neticesinde ilçenin bu ihtiyaçları düzenli olarak karşılanmaya başlanmıştır. Şimdiye

[229]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 23 Aralık 1940, Fevkalâde İçtima, s. 1-4.
[230]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 7 Şubat 1941, 1. İçtima, s. 1-4.

kadar 1655 çuval un, 159.5 ton buğday getirtilmiştir. Getirtilen bu buğdayların bir kısmı da stok edilmiştir. Bunun yanı sıra 1000 teneke gazyağı ile 1500 teneke de benzin alınmıştır.[231]

Nisan ayındaki toplantıda belediye vergi ve masraf bütçeleri, elektrik santralinin masraf bütçeleri okunarak incelenmek üzere bütçe komisyonuna sevk edilmiştir. Daha sonra Şehir Kulübü'nün belediyeden para yardımı talebi görüşülmüş, görüşmelerden anlaşıldığına göre geçen yıl kurulduğu anlaşılan Şehir Kulübü'ne bir defaya mahsus 1000 liralık bir para yardımı yapılmıştır. Ancak artık kendi masraflarını karşılayabildiği için bu teklif reddedilmiştir. Ayvalık'taki İş Bankası şubesinin elektrik giderinin yarısının alınması yönündeki talebi komşu ilçelerdeki prosedürün öğrenildikten sonra incelenmesine karar verilmiştir.[232]

b. 1942-1943 Yıllarında Ayvalık

Üyelerden Vacit Asena Ayvalık halkının birkaç günden beri fırınların önünde toplanarak sanki ekmek kıtlığı yaşanacakmış gibi izdiham yarattığından bahsetmiştir. Asena'ya göre bunun sebebi fırıncılara ekmek yapılması için verilen günlük unun eksik olmasıdır. Bu sorunu çözmek için de 13 Şubat'tan itibaren ve bir defaya mahsus olarak ekmek karne fişleri fırınlardan tamamen toplanarak her fırına fişlerine göre dört günlük un verilmesini ve fırıncıların toplanan fişlere karşılık bu ekmekleri satmasını teklif etmiştir. Vacit Asena'nın bu teklifi meclisçe kabul edilmiştir.[233]

Nisan ayındaki toplantıda belediyenin 1942 yılı vergi ve masraf raporu görüşülmüştür. Raporla ilgili söz alan Hilmi Usmenbaş, 20 yıldan beri belediyenin bütçesini arttıracak bir vergi bulunamadığından yakınmaktadır. Yıllardır aynı vergiler alındığı için kasabada hiçbir yenilik yapılamamaktadır. Bunun sorumlusu da belediyedir. İkinci bir konu da belediye çalışanlarının çok az maaş almaları ve kadro sıkıntısı yüzünden çalışanlara çok iş düşmesidir. Usmenbaş'ın eleştirdiği son konu ise ortaokul için belediyenin tahsisat vermemesidir. Kasabanın ortaokulunun ne fizik ne de kimya laboratuarı yoktur. Ayrıca hâlâ okulun avlusu düzenlenememiştir. Hilmi Usmenbaş'ın bu eleştirilerinden sonra 1942 yılı bütçesinin vergi kısmına ait maddeler tek tek görüşülmüştür. 50 maddeden oluşan vergi bütçesi 92.791 lira olarak tespit edilmiştir. Daha sonra da 91 maddeden oluşan masraf bütçesi görüşülmüştür. Masraf bütçesi de tıpkı vergi bütçesi gibi 92.791 liradır. Ve her iki bütçe ittifakla

[231]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 10 Şubat 1941, 2. İçtima, s. 2.
[232]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakaları, 7 Nisan 1941, 1. İçtima, s.1-3.
[233]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 12 Şubat 1942, 2. İçtima, s. 1-2.

kabul edilerek muhasebeye sevk edilmiştir.[234]

Bütçe görüşmesinden sonra Hilmi Usmenbaş bir teklifte bulunmak üzere söz almıştır. Usmenbaş, kasabaya sabahları haberlerin dinlenebilmesi için elektrik verildiğini, aslında sabah haberlerinin çoğunun öğlen de aynı olduğunu belirtmiş, hem bunun için hem de elektriğe harcanan mazottan tasarruf edebilmek için bundan sonra sabahları elektrik verilmemesini teklif etmiştir. Muharrem Onursal da, sabah elektriğinin verilmeyerek gece saat 24.00'a kadar verilen elektriğin 02.00'a uzatılması ve öğlen haberlerden sonra da kesilmesi teklifinde bulunmuştur. Onursal'ın bu teklifi yaz sonunda gerekirse saatlerin yeniden düzenlenmesine karar verilerek kabul edilmiştir.[235]

Kasım ayında dördüncü seçim devresinin sona ermesi üzerine 21 kişinin katılımıyla yapılan seçimlerde 20 oyla Muharrem Onursal belediye başkanı seçilmiştir. Sonrasında birinci reis vekilliğine Haydar Sezen, ikinci reis vekilliğine de Hüseyin Hıfzı Vardar seçilmiştir. Reis vekillerinin seçilmesinden sonra meclis kâtip ve azalarının seçimi yapılmıştır.[236]

Belediyeye Dahiliye Vekâleti'nden ehl-i vukuf seçimi hakkında bir tamim gelmiştir. Toplantıda konuşulanlardan anlaşılmaktadır ki ehl-i vukuf seçimi için bölgelere belli kriterler sunulmuştur. Zira 1942 yılında Ayvalık'ın nüfusu on binden fazla olduğu için beş ehl-i vukuf seçilmesi gerekmiştir. Seçilecek bu kişilerin kasabanın sınırlarını ve gayrimenkullerini bilmesi gerekmektedir. Çünkü bu kişiler gerektiğinde mahkemelerin, tapu ve iskan dairelerinin de faydalanabileceği kişiler olmalıdır.[237]

Kasım ayında yapılan görüşmelerden kasabanın içme suyu sorununu hâlâ çözülemediği anlaşılmaktadır. Belediye Fen Memuru Suphi Gür'ün verdiği izahata göre Altınova'da bir tecrübe kuyusu açılması gerekmektedir. Üyelerden Basri Akın daha önceden kışlalar bölgesinde su arandığını ve bunun için meclisin yetki vermediğini belirterek o dönemki reis vekili Fahrettin Katrinli hakkında kanuni takibat yapılmasını talep etmiştir. Yeni yapılan tetkiklerden anlaşıldığına göre Altınova içme suyu için uygun mevkiidir. İçme suyu işinin araştırılması için meclis ve riyasete yetki verilmesine karar verilmiştir.[238]

---

[234]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 28 Nisan 1942, 3. İçtima, s. 4-8.
[235]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 28 Nisan 1942, 3. İçtima, s. 14.
[236]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 2 Kasım 1942, 1. İçtima, s. 2-3.
[237]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 11 Kasım 1942, 2. İçtima, s. 4.
[238]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 14 Kasım 1942, 3. İçtima, s. 1-3.

1943 yılında yapılan olağanüstü toplantıda TBMM'de kabul edilen 4320 sayılı mebus seçimi kanunun 13. maddesine binaen kazanın büyüklüğüne göre belediye meclisi azalarından 4 ile 10 kişi arasında bir teftiş heyeti seçilmesi gerekmektedir. 10 kişiden oluşacak olan bu heyet mebus seçimi için hazırlanacak defterleri inceleyecek ve seçime ait diğer kanunî yetkileri kullanacaktır. CHP ilçe teşkilatının meclis azalarından aday gösterdiği; Ahmet Yereli, Sülün Bayman, Mehmet Cömert, Haydar Sezen, Naci Özel, Burhan Erçin, Hüsniye Doğan, Hüseyin Hıfzı Vardar, Cazim Erman ve Şemsettin Sarıeren bu teftiş heyetine seçilmiştir.[239]

Belediye Başkanı Muharrem Onursal belediyenin aldığı vergileri attırmak için azalardan mürekkep bir heyet oluşturularak çalışma yapılması teklifinde bulunmuştur. Başkana göre, 80-90 bin liralık bir bütçe kasabanın ihtiyaçlarını karşılamamakta, belediyenin daha iyi hizmet verebilmesi ve halka daha faydalı olabilmesi için daha fazla vergi geliri elde etmesi gerekmektedir. Kendisiyle aynı görüşte olan azalar böyle bir komisyonun kurulmasına karar vermiştir. Bu komisyonda yer alacak azalar; Hüsniye Doğan, Hüseyin Hıfzı Vardar, Haydar Sezen, Fadıl Yanyalı, Necdet Sağun, Nuri Özer, Ali Rıza Goral, Yahya Akıncı ve Cazim Erman'dır.[240]

Belediye Başkanı göreve başladıktan sonra belediyenin sağlık işleriyle ilgili incelemeler yapmıştır. Bu incelemeleri esnasında özel olarak yaptırılan etüv dairesinin henüz bitirilmediğini görmüştür. Bu esnada savcı belediyeye başvurarak hapishanede bitlenme vakasının meydana geldiğini, mahkûmların kıyafet ve diğer eşyalarının etüvden geçirilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine yapılan incelemede etüv makinesinin çalışmadığı görülmüştür. Bu etüv makinesi İstanbul'dan fen memuru Suphi Gür tarafından binlerce liraya alınmıştır. Tamir edilmeden kullanılmasına imkân olmayan etüvün, gerekli para harcanmasına rağmen etüv dairesinin tamamlanamaması ve haddinden fazla bir para harcanmasına karşın hamamın hâlâ bitirilememesiyle alakalı fen memurundan bilgi alınmasına karar verilmiştir.[241]

Etüv makinesi ve etüv dairesi ile ilgili fen memurunun gönderdiği cevaba göre etüv makinesi sanki İstanbul'dan değil de makineyi taşıyan motorcudan alınmış gibi gösterilmiştir. Belediyenin böyle bir makine alınması konusunda herhangi bir

[239]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 22 Ocak 1943, Fevkalâde İçtima, s. 1.
[240]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 12 Şubat 1943, 2. İçtima, s. 5-9.
[241]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Nisan 1943, 1. İçtima, s. 4-6.

kararı olmamasına rağmen fen memuru İstanbul'da iken belediyeye telgraf çekerek etüv makinesi alınması için para gönderilmesini talep etmiştir. Fakat makineyi satın aldığına dair bir fatura getirmemiştir. İlgili evrakların incelenmesi için konunun hukuk encümenine gönderilmesine karar verilmiştir.[242]

1943 yılı bütçesi önceki yıl olduğu gibi madde madde görüşülmüştür. 53 maddeden oluşan varidat bütçesi ve 112 maddeden oluşan masraflar bütçesi 153.632 lira olarak kabul edilmiştir. Kasabanın kuzeyinde bulunan ve hava haber verme teşkilatının gözetleme sığınağı bulunan Profitilya Tepesi'nin ismi, Türkçe olmaması, İstiklâl Savaşı'nda ilk kurşunun buradan atıldığı için tarihi bir öneme sahip olması, tepede gözetleme sığınağı olduğu için halkın bu ismi çok sık kullanması yüzünden milli değerlere uymaması sebebiyle Profitilya yerine İlk kurşun ismi kabul edilerek tepenin adı İlk Kurşun Tepesi olarak değiştirilmiştir.[243]

1943 yılı bütçesi meclis tarafından onaylandıktan sonra tasdik edilmesi için murakabe makamına gönderilmiştir. Ancak bütçenin yedi kısmı üzerinde değişiklik yapılması talebiyle iade edilmiştir. Bu kısımlar: *"1- Elektrik bütçesinin mülhak ve müstakil olarak tefriki ve bütçeden tamamen ihracı. 2- Fen memuru tahsisatının bütçede yeniden ihyası ve belediye kalfalığının lağvı. 3- Hava karşı koruma tahsisatına ilave. 4- Mefruşattan tenzilât. 5- Müteferrikadan tenzilât. 6- Temizlikten tenzilât. 7- Belediye reisi tahsisatının tenzili (...)"*

Murakabe makamı elektrik bütçesi ile ilgili kararına sebep olarak Nafıa Vekâleti'nin teşkilat kanununu sebep göstermiştir. Aslında belediye daha önce elektrik işletmesinin kapatılmasına karar vererek böyle müstakil bir elektrik idaresini yönetmeyi beceremediğini kabul etmiştir. Ve bu kararı da Nafıa Vekâleti teşkilatı kanununa uygun olarak yapmıştır. Fen memurluğu bütçesinin ihyası konusunda ise 1580 numaralı belediyeler kanununun 88. maddesinin son fıkrasına göre belediyelerdeki memur ve müstahdem kadroları ile bunların sayısı ancak bütçe ile tespit edilebildiği ve 70. maddeye göre de buna sadece belediye meclisinin yetkisi olduğu belirtilmiştir.[244]

Belediye, kasabaya içme suyu getirmek için anlaşılan müteahhit ile daha sonra yaşanan anlaşmazlık sonucu mahkemelik olmuştur. Ancak daha sonra müteahhit vekili belediyeye gelerek bu işi sulh yolu ile çözmek istediklerini

[242]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 16 Nisan 1943, 2. İçtima, s. 3-4.
[243] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 29 Nisan 1943, 3. İçtima, s. 3-16.
[244]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 24 Mayıs 1943, Fevkalâde İçtima, s. 1-3.

söylemiştir. Muharrem Onursal'a göre su işinin bu hale gelmesinin tek sebebi fen bürosudur. Çünkü fen memurunun incelemesiyle riyaset harekete geçememiş ve memur fen heyeti karışır diye işi sürüncemede bıraktırmıştır. Şimdi ise müteahhitin teklifi üzerine hem davadan kurtulma hem de su işinin hallolma ihtimali doğmuştur. Bunun için konuyla ilgili fenni ve hukuki konuların riyaset ve hukuk encümenince tetkik edilmesine karar verilmiştir.[245]

Yapılan birinci ve ikinci reis vekilliği seçimi sonucu bu görevlere yine Haydar Sezen ve Hüseyin Hıfzı Vardar seçilmiştir. Diğer encümen üyeliklerine ise önceki encümen üyeleri olan şu isimler seçilmiştir:

Meclis Katipliği'ne; Ali Rıza Goral ve Yahya Akıncı,

Bütçe Encümeni'ne; Necdet Sağun, Nuri Özer, Ahmet Yereli, Sülün Bayman, Mehmet Cömert,

Hukuk Encümeni'ne; Haydar Sezen, Seyit Dramalı, Cazim Erman ve Hilmi Usmenbaş,

İmar ve Sıhhat Encümeni'ne; Fadıl Yanyalı, Muharrem Onursal, Hüseyin Hıfzı Vardar, Rebil Aral, Hüsniye Doğan ve Cemal Ağralı seçilmiştir.[246]

1943 yılının sonuna gelinirken "mesai raporu" kaleme alınmıştır. Bu rapor Ayvalık'ta 1943 yılında yapılanları ve sonrasında yapılacakları topluca vermesi bakımından önemlidir. Bu yüzden raporu burada vermek yerinde olacaktır:

"Mesai Raporu:

I- <u>Belediye İşleri :</u>

Belediyemiz teşkilatı üzerinde müessir tedbirler ittihaz edilmiş ve düne nazaran belediye idaresini felce uğratan iaşe işleri bir intizama alınmıştır.

A) Belediye baş kâtipliğinin ihtası iaşe bürosunun ayrıca teşkili muhasebe bürosuna gerek büro gerekse tahsilat üzerinde yeni elemanlar verilmesi buradaki işlerin daha hareketli ve intizamlı cereyanına sanik olmuştur.

B) Belediye veterinerliği hükümet baytarlığına zamimeten verilmiş, belediye doktorunun askerlik vazifesine alınmış olması hasebi ile bu vazife de vekâleten hükümet doktorluğuna devredilmiştir. Sıhhat dairesi işleri muntazam devam etmiş ve fakir hastalara bu sene bol miktarda kinin tevzi edilmiş memleketin sıhhı umuru ile yakinen ve ciddi surette alakadar olunmuştur.

C) Elektrik santrali yeni bir elektrik şefine tevdi olunmuş gerek makinalarda gerekse mahrukatta ve makinaların kayışlarında yenilikler ve tedbirler ittihaz edilmiş mezbahanın iyi bir surette işlemesi temin ve itfaiye aynı kadrosu ile daima faal ve uyanık bulundurulmuştur.

D) Parka bu senede yakın alaka gösterilmiş halkevi bandosunun her pazar orada çalışması ve burada açtırılan bir büfe ile halkın ihtiyacının karşılanması temin edilmiş hali hazır çamlıklarda tırtıl mücadelesine ciddi ve sıkı bir surette ve hali

[245]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 24 Mayıs 1943, Fevkalâde İçtima, s. 14-16.
[246]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Kasım 1943, 1. İçtima, s. 1-2.

araziye yeniden çam dikme faaliyetine her sene olduğu gibi ehemmiyetle devam olunmuştur.

E) Belediye zabıtası mesaisinde cidden çalışmış gerek tanzifata gerekse umuru belediyeye ve bilhassa iaşe işlerinde başarılı vazifeler görmüştür. Bozuk bir kadro ile çalışmaya çabalıyan tanzifat işleri yeni kadrosu ile memlekette müessir bir temizliye imkan vermiş ve esasen kötü bir durumu olan kasabanın temizliğinde büyük gayret sarf etmiştir. Fen Bürosunun aksaklığı müşahede edilerek bu husus meclisi alinize de arz olunmuş ve müessir kararlarınızla bu yerin de ıslahı çaresi araştırılmışsa da maalesef bazı hadisat dolayısı ile bu Büro eyi bir şekle irca edilememiştir.

2- <u>İaşe İşleri :</u>

İaşe işlerinde bilhassa geçen sene en büyük zorluğu ekmeklik hububatın temininde gördük. Ve fakat yine de müessir tedbirler sayesinde temin ettiğimiz hububatla pahalı ekmek yediysekte aç kalmadık.

A) Zirai istihsal bölgesi olmayan kasabamız için ne gibi zorluklarla ve maddi fedakarlıklarla Konya ve Eskişehir'den buğday mübayaa edebildiğimizi tahattur etmek kâfidir. Bir kere kış devresine girilirken bir milim dahi buğday stoku yapılmamış olması ve nihayet on beş gün sonra da kasabanın tamamen aç kalmak tehlikesine maruz bulunması bu hususta çekilen acı ve sıkıntılı anların dehşetini göz önüne almağa kâfidir. Böyle olmakla beraber tetbirli ve müessir sür'ati kasabamızla daima furunlarımızda ekmek eksik olmadı. Ve yalnız hasat mevsimine yakın zamanlarda biraz pahallı yedikse de sıkıntıya düşmedik.

B) Akaryakıtta da kasabamız İzmirden üç ayda beş ayda bir gönderilecek beş on ton mazot beş altı yüz teneke benzin ve gaz yağı ile idare etmekte ve büyük sıkıntıya maruz kalmakta idi. Hele kış aylarında bunların hiç birisi gönderilmemeye başlandı. Çünkü İzmirde de mevcut yoktu. Nihayet büyük zorluklarla İskenderundan kendi vasıtamız ve kaplarımızla kazanın gerek benzin gerek mazot gerekse motorin ihtiyacını temin ettik. Bir çok hallere nazaran kasabamız bu suretle kendi ve en çok akar yakıta sahip olmak sureti ile medeni haklarından mahrum olmamış olduk. Gerçi fevkalade şartlar bazı zamanlarda birçok nihkak sahiplerini tam tatmin edememiş ve bittabi normal zamanlarda vaziyetin teminine pek tabii olarak imkan bulunamamıştır.

C) Fiat murakabesi üzerinde ciddi ve müessir tetbirlerimizle her yere nazaran kasabamız hayatını ucuzlatmaya çalıştık. Hakikaten bir çok yerlere nazaran kasabamız gerek toprağının azlığı ve gerekse susuzluğu ile bir hususiyet ifade etmesine rağmen en ucuz bir yer olarak tavsif edildi.

D) Halka dağıtma usullerinde de bazı değişiklikler yaptık. Her zaman yapılan tevziatlarda izdihama sebebiyet verilmekte belediye dairesi iş bakımından tamamen felce uğratılmakta ve bu suretle de vatandaşlarımıza istiraplı anlar yaşatmakta idi. Bir işçi bir çiftçi işinden günlerce kaldığı gibi aynı zamanda açlığa maruz kalıyordu. Buna sureti katiyede bir nihayet verdik. Ve bütün tevziatı memurlarımız vasıtası ile herkesin evine uğramak sureti ile daha insani ve medeni bir şekilde yapmakla iyi bir şekil bulduğumuzu tahmin ediyoruz.

3- <u>Belde İşleri :</u>

Geçen sene vazifeye başlarken belediyeye ait birçok karışık sualle mirasları da tevarüs etmiş bulunuyordu. Bittabi bunlar belediye için senelerce birer dert olmaktan ibaret kalmış ve şüphesiz bu kabil işlerin halli de bu sene için hemen mümkün olamamıştır. Takdir buyurursunuz ki senelerce süren bir derdin tedavisi beş on ayda ikmal edilemezdi. Böyle olmakla beraber her işi memleket ve amme menfaatine uygun olarak daima halletmek şiar ve prensibini gaye edinmiş olmamız

ve bu vadide hüsniyetle hareketimiz geçen bir senelik devrede yine belde işleri için bir kazançtır.

A) Satılmış bazı sokak ve aralıklar meselesinde sıkı bir takip safhası devam etmektedir. Ancak buna sebebiyet verenler hakkında vilâyet idare heyetinde takibat kararı ittihaz edilmiş olması kadastronun bir kısım sokaklar üzerinde çap kesmiş bulunması ve bazı tapu senedlerinde bu mahallerin tamamen hududları içine girmiş bulunması ve bu yerlerin satın alanlar tarafından buralarda tasarruf hakkı iddiası hali ile belediyemiz bu mahallerin eski ifrağına imkân bulamamıştır. Çünkü bu yerleri eski haline bu gün irca edebilmek bu kadar karışık ve bu kadar ihrilât yapmış bir mevzuu olduğundan ancak mahkeme kararına vabeste olmakla belediyemiz bizzarur bu yolu ihtiyar etmek kararında kalmıştır. Bittabi her iki safhada mahkeme cereyan edeceğine nazaran buna ait evrakta daha bu ay içinde şurai devletten C.M. umumiliğine tevdi edilmiş olmakla evrakın iki nüsha hazırlanarak gerek alanlar gerekse satanlar hakkında mahkemenin başlanması kuvveden çıkmış ve bir gün meselesi olmuştur.

B) Elektrik davaları üzerinde yine meclisi alinizin verdiği salahiyete istinaden bir vekil tutulmuş ve üç dava da açılmıştır. Müteahhitle ayrıca sulhan konuşma ve anlaşma da yapılmış ve nihayet uzun senelerden beri devam ede gelen ve belediyemize bir çok zamanlar büyük derd ve meşgale olan bu safhanında ortadan kaldırılmasına çalışılmıştır. Buna ait raporda derdesti takdimdir. Şüphesizki yüksek meclisiniz bu hususstaki müessir kararını ittihaz etmiş olacaktır.

C) Elektrik hesabatının tetkikinde göze çarpan hususat ve tahkikat safhaları hitam bulmuş ve evrak idare heyetine sunulmuştur. Nihayi karara göre keyfiyet mahkemeye tevdi edilecektir.

D) Etüv işinde de bir sui halin tevsiki ile yine meclis safahatından evvelce geçmiş ve bu işte de vazifeden mütevellit bir sui istimalin mevcudiyeti hasebi ile keyfiyet idare heyetine tevdi olunmuştur. Etüvü memleketin sıhhı durumuna cevap verecek hale koymaya çalışıyoruz.

E) Halk evi arsasına ait istimlâkat davaları son safhasındadır. Jandarma umum kumandanlığı ile cereyan eden eski fişek davası da sona erdirilmiş belediyemiz beş yüz liralık bir bedel yerine doksan lira gibi cüz'i bir tediyat yapmak sureti ile bu iş halledilmiştir.

F) Elektrik işletmesi yeni santral şefi ile iyi bir hale girmiştir. Daima iş başında alakalı bir şef ve muhasebesi daima belediye mesulluğu elinde güzel veçhe arzetmekte bulunmuştur. Eski santral şefliği belediyeden ayrı ve müstakil bir idare imiş gibi tamamen manasız bir şekil taşıyordu. Aldığımız müessir tetbirlerle bu hale bir son verdik.

G) Şehir planı içinde iyi hamlelerimiz mevcuddur. Mütemadi kararımız ve yazışımız karşısında harekete geçen belediye imar heyeti fen şefliği bu vadide yakın alakasını izhar etmektedir. Elimizde mevcut kadastral haritaların tasdiki için bütün paftalar ve hesapların heyeti umumiyesi bu heyet gönderilmiştir. Haritamızın tasdikini müteakip plana başlanacaktır.

H) Kasabamızın yegâne medarı iftiharı ve sayfiyesi olan Çamlı üzerinde belediyemiz ihmal göstermemiştir. Bütün bu sahanın tamamı ihzar ve tapuya tevdi edilmiştir. Aynı zamanda bu mahalde boş arsalarda yeniden inşaat için bir yapı kooperatifi teşkili temin edildi. Çamlı yolunun tamiri hususunda çareler düşünülmüştür. Çamlı ve Ayvalık arasında İzmirin atlı tramvaylarından bir tramvay hattı temini üzerinde sayın Valimizin yakın alakaları ile teşebbüse geçilmiş ve fakat Karşıya tramvayların henüz tavsiye edilmediğinden buna imkan bulunamamıştır.

İ) İçme Suyu :

Çeşmeler bu sene devam eden ve muhitimize bir felâket olacak kadar ciddi bir durum arzeden kuraklığa rağmen su yollarında alınan ciddi tetbir ve inşasından beri açılmamış su yollarının yeniden açtırılarak bu mahalle isalesi sureti ile halkın mühim ihtiyacına cevap vermiştir. Başka senelerde bu kadar kurak olmamasına rağmen çeşmelerin susuzluğu her zaman vaki olurdur. Fakat bu sene ki sistemli ve azimli mesaidir ki halkı susuzluk tehlikesine maruz bırakmamıştır.

Yedi kuyuların sularının içme suyu olarak kullanılması orada ciddi bir tedbirin alınmasını icap ettirmiştir. Çünkü muhtemel ve muhakkak bir hastalığa sebebiyet verecek buradaki pisliğin sulara karışmış olmasına bu kadar sene müsamaha edilmiş olması şayanı hayrettir. Bunun için burada bir depo tesisine suları bu mahalle motorla kuyulardan alıp depo etmek ve oradan sakalara burmalarla vermek daha temiz daha yerinde bir iş olacaktır. Şimdiye kadar yapılamamasına fen memurluğunun hadisesi zahip olmuştur.

Kasabanın esas içme suyuna gelince: Yüksek meclisinizin verdiği salahiyete istinaden müteahitle yapılan bir anlaşma neticesinde keyfiyet mahkeme safhasından alınmış ve yeniden bir zeyli mukavele ile tecrübe kuyusunun Eylül ayı iptidasında açılmasına başlanmıştır. 30 Eylülde kuyuyu bize teslim edecek olan mümaileyh bu taahüdünü ifa edemediği görünce kuyudan kaya çıktı kuyu yerini tebdil edin diye işi başka mecraya intikal ettirmek istemiş ve fakat müzeyyel mukavelenin kuvvetli kat'i hükümleri karşısında yeniden işe devama tevessül edilmiş ve nihayet iş başına mutlak surette bir yüksek mühendis gönderilmesi ve bu mahalde kullanacağı alat ve edevatın oldukça mükemmel olması icap ederken bunlara riayet etmiyerek iptidai bir takım alatlar belediyeye ve beldeye iş yapmaktan ziyade bu işte yalnız para kazanmasını istihdam eylemesi suiniyetinin bariz olarak tebarüz etmiş olması üzerine nihayet bizce hayati bir dava olan bu vadide mümaileyhin yalnız maddi safhada hiçbir vecaide riayet etmiyerek belediyemizi istismara teşebbüs etmiş olması bütün hakkımızdan emin olarak bahşettiği salahiyete istinaden feshi cihetine tevessül edilmiştir.

Sayın valimizin bu hususta kasabamıza gösterdiği yakın alakayı burada zikretmeği bir vazife bilirim. Maden tetkik arama enstitüsü müdürünün Balıkesir suyu için vilayete kadar gelmesinden istifade tetkikler neticesinde küçük köy ile Karloca mevkii arasındaki sahadan kasabaya beş kilometre mesafede bir artizyenin açılması muvafık olacağı kanaati ile raporlarını vermişler ve devlete ait sondaj makinasından istifade çaresi için muktez muamelenin yapılmasını bildirmişlerdir. Görülüyorki su işlerinde de sistemli bir faaliyet mevcuttur.

J-Gece san'at okulları için Orta mektep yanındaki bahçenin istimlâki sona ermiş ve bu mahal belediyemiz tarafından maarif vekâletine terk edilmek üzere tapusu alınmıştır. Yalnız bahçenin üçte bir hissesi hazineye ait olduğundan bu mahallinde kanuni hükümler dahilinde cüz'i bir bedelle istimlâkine tevessül edilmiştir.

K- Belediyeye varidat temini hususunda teşkil elden komisyon halen faaliyetine devam etmektedir. Memleketin içme suyu için halkın her kilo zeytine 30 santim teberruda bulunması belediye kanununun 26 ıncı maddesi hükümleri dahilinde bulunduğundan bu hususa teşebbüs ve tevessül edilmiştir. Yakında mazbatalar yüksek meclisinize sunulacaktır.

Belediyemizin bu vadide memlekete nafi olabilmesi ve belde işlerini bihakkin mendi ve içtimai vasıflar dahilinde tetvir edebilmesi ancak onun mali imkanlarının istihtaatine münhasır olduğuna nazaran beldemizin güzelleşmesini belediyemizin kudretli bir duruma girmiş olması maddi varlığın temini ile mümkündür. Bunun için son söz olarak gerek sayın meclisinizden gerekse varidatı arama komisyonundan bu

hususun daima göz önünde bulundurulmasını diler iş bu mesai raporunu meclisi alinize saygı ile sunarım. I/II/1943"[247]

c. 1944 Yılında Ayvalık

Ayvalık'ın içme suyu sıkıntısını çözmek için Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından gerekli olan çelik borular bulunmuş ve belediyece satın alınmıştır. Sondaj aletlerinin de yakında Salihli'den temin edileceği belirtilmiştir. Böylece kısa bir süre sonra çalışmalara başlanması öngörülmüştür.[248] Kaymakamlığın gönderdiği yazılara göre elektrik motorlarında zaman zaman sebebi belli olmayan arızalar meydana gelmektedir. Bundan dolayı da motorların tamir edilmesi istenmektedir. Encümen üyelerinden Nuri Özer, nihayetinde bunların birer makine olması sebebiyle bu tip durumların yaşanmasının gayet normal olduğu, zaten santralde bu işin ehli bir makinist bulunduğunu belirtmiştir. Özer, buna rağmen kaymakamlığın ısrarla bu konuya dair yazılar yollamasını itimatsızlık olarak değerlendirmiştir. [249]

Kaymakamlık vasıtasıyla gelen bir ziraat mühendisi insan gübresinden zeytin ağaçları için faydalanılmasına yönelik bir teklifte bulunmuştur. Ancak üyelerden ikisi bunun her ne kadar hem temizlik hem de zeytin ağaçları için yararlı olacak bir fikir olarak görse de belediyenin bunu gerçekleştirmek için imkanlarının yeterli olmayacağını belirtmişlerdir. Konu incelenmek üzere varidatı artırma ve araştırma komisyonuna sevk edilmiştir.[250] Elektrik işletmesinin o tarihlerde zarara uğradığı anlaşılmaktadır. Bunun iki sebebinden biri akaryakıt fiyatlarının yükselmesi, diğeri ise 30 kuruş üzerinden yapılan tarifelendirmenin Nafıa Vekaleti tarafından 28 kuruşa düşürülmesi ve bunun altı ay sonra onaylanmasıdır. Bu durumu düzeltmek için yeniden bir ücret belirlemesi yapılarak konuyu yakından takip etmesi için belediye başkanının Ankara'ya gitmesi teklif edilmiştir. Ancak başkan vekaletin teşkilat kanununa göre itiraz haklarının bulunmadığını belirtmiş, konunun bütçe encümenince araştırılması önerisi reye sunularak kabul edilmiştir.[251] Tutanaklarda bu seneye ait bir mesai raporu bulunmamaktadır.

[247]Ayvalık Belediye Meclisi 1943 Yılı Mesai Raporu, 1 Kasım 1943, s. 1-4.
[248] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 4 Şubat 1944, s. 2.
[249] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 15 Şubat 1944, s. 5.
[250] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 5 Nisan 1944, s. 4.
[251] Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 5 Nisan 1944, s. 5-6.

d. 1948-1949 Yıllarında Ayvalık

Bu tarihlerde Ayvalık'a yeni bir elektrik santrali yapılacağı anlaşılmaktadır. Yapılacak olan bu elektrik santralinin projesi Bayındırlık Bakanlığı tarafından da onaylanmıştır. İller Bankası santrale ait makine ve malzemeleri İngiltere'den sipariş vermiştir. Kasabaya gelen mühendis yaptığı incelemeler sonucu santralin yeri için pirina fabrikasının yanını veya karşısını uygun bulmuştur. Çünkü buhar makineleri kullanılırsa buraya yakın olması gerekmektedir ki pirina küspelerinden faydalanabilinsin.[252]

İçme suyu işinin halen halledilemediği ve fakat önemli ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Altınova'da da açılacak olan tercüme kuyusu açılmış ve projenin arazi işleri halledilmiştir. Kuyudan alınan su numuneleri Ankara Refik Saydam Hıfzısıhha müessesesine gönderilmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Tahmini hesaplamalara göre masraf 700.000 lirayı bulacaktır.[253]

İki seneden beri Balıkesir-Ayvalık arasında müteahhit tarafından çalıştırılan otobüsün işletme süresi dolmuştur. Bu otobüsün Ayvalık-Çamlı arasında çalıştırılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Çünkü üç kilometrelik bir mesafe olan bu yolda birçok Ayvalıklı'nın evi bulunmaktadır. Ayrıca şimdiye kadar denizden yapılan yolcu taşımacılığı motorların eski ve bozuk olması sebebiyle artık tehlike arz etmeye başlamıştır. Yapılan hesaplara göre masraf kilometre başı 40 kuruş civarındadır. Üyelerden H. Hıfzı Vardar sadece Cumhuriyet Meydanı ile Çamlı arasına değil aynı zamanda yine meydandan pirina fabrikasına da otobüs konulması için tetkik yapılmasını teklif etmiştir. Ancak M. Onursal bu yolun dar ve kasisli olması yüzünden otobüsün zarar göreceğini öne sürmüştür. Zaten bu otobüsün Ayvalık-Çamlı arasına konulmak istenmesinin en önemli sebebi Çamlı'nın sayfiye yeri olması ve halkın güzel havalarda sık sık buraya gitmesidir. Ancak H. Hıfzı Vardar Çamlı halkının zengin olduğunu, isterse Ayvalık'a kendi arabaları ile gelebileceğini, zengin halk yerine fakirleri düşünmek gerektiği eleştirisinde bulunmuştur. Nihayetinde yapılan oylamada Ayvalık-Çamlı hattına otobüs seferleri yapılması çoğunlukla kabul edilmiştir.[254]

Türk Ocakları'nın kapatılmasının ardından Ayvalık'taki Türk Ocağı da kapatılmış ve binası belediyeye devredilmiştir. Enver Alay'a göre binanın önünde

[252]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 2 Şubat 1948, 1. İçtima, s. 1.2.
[253]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 2 Şubat 1948, 1. İçtima, s. 2.
[254]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 2 Şubat 1948, 1. İçtima, s. 2-4.

yer alan sinema binası da ileride yıkılacağı için eski Türk Ocağı binasının otel haline getirilmesi daha uygundur. Zira böylece deniz manzaralı bir otel yapılmış olacaktır. Belediyenin bunu yapacak imkânı yoksa bir şahsa yaptırılarak harcanan para nispetinde o şahsa kiralanabilir. Mustafa Sipahilere'e göre ise binanın alt kısmını hâlâ Gençlik Kulübü ile Avcılar Kulübü kullanmaktadır. Eğer bina otel yapılırsa bu kulüpler binayı kullanamayacaklardır. Muharrem Onursal ise binanın tamire muhtaç olduğunu, tamir ettirmenin de belediyeye büyük külfet olacağını bu yüzden de binanın satılması teklifinde bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda binayla ilgili üç teklif ortaya çıkmıştır; satılması, satılmaması ve binanın etüdünün yapılması için komisyona sevki. Ancak konu üzerinde tam bir anlaşma sağlanamadığı için konu ileriki bir toplantıya ertelenmiştir.[255] 8 gün sonra yapılan toplantıda konu tekrar ele alınmış, belediyenin bu binayı tamir ettirecek maddi durumu olmaması göz önünde bulundurularak binanın değerinin tespit edilerek binaya talip olan resmi kurumlar ile temasa geçilmesine karar verilmiştir.[256]

Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da belediye başkanı tarafından meclise senelik mesai raporu okunmuştur. Bu yıl ki raporu da burada vermek doğru olacaktır. Yalnız raporun ilk sayfasındaki yazılar dağıldığı için hepsini okumak mümkün olamamıştır. Bu yüzden okunamayan yerler boş bırakılarak verilmiştir:

"(Senelik Mesai Raporu)"

"Yüksek Meclisinizce her toplantı dönemi başladığında Belediye kanunun ... ıncı maddesine tevfikan senelik mesai raporunu okurken meclis arkadaşlarımdan aldığım kuvvet ve gördüğüm yardıma dayanarak ... ve belde işlerindeki ağır hizmetleri ifaya ve bilhassa ana ve esaslı ihtiyaçlarımızı bir an evvel kuvveden ... çıkarmağa, bu sayede muvaffak olduğumu söyleyebilirsem ancak bir hakikati ifade etmiş olurum.

Bir senelik mesai müddetinde her türlü zorluğu ... ederek çalışmış olan siz arkadaşlarımla bir senelik müddet zarfında neler yapıldığını ortaya koymak ve hadisatı hep beraber bir kerre gözden geçirmeyi faydalı görerek mesai raporunu o şekilde tanzim ve son bir senelik çalışmaları da nazarı tasvibini sunmuş bulunuyorum.

Belde hizmetleri derken yaşadığımız şu kasabanın bir çok içtimai, medeni, insani ve bedii, sıhhi ihtiyaçlarını temin etmek gayesinin mes'uliyetini ve omuzlarımıza yüklemiş bulunduğumuzu hissederek tam bir hemşehri duygu ve hissiyle ... olarak azim irademizi tekrarlamış oluyoruz. Bizdeki bu ruh ve arzu ile işi almış ve vazifelenmiş bizlerden beldede yaşayan tek bir hemşehrinin düşüncesinden ayrı ve aykırı bir düşünceye sahip olmasına imkan varmıdır? Maksadım şudurki kasabada her kim olursa olsun kafasında taşıdığını gözü ile görmek arzusu izhar ettiği ve varlığı ile tesahüp etmek istediği her ihtiyaç mevzuunu bizde anlıyor ve hissediyoruz. Ancak şu fark ile ki o hududsuz bir arzu içinde yapılamamaktan

[255]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 7 Haziran 1948, 2. İçtima, s. 5-7.
[256]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 15 Haziran 1948, 4. İçtima, s. 7-8.

mütevellit bir eza, bizler ise yapamamaktan ileri gelen bir ezap içindeyiz. Beldenin ve belediyenin bu yönden izdirabı ... ve elimdir.

Beş senedir sunduğum mesai raporlarında ... tekrarladığım bu husus Ayvalık Belediyesinin mali kudretsizliği hasebiyledir. Haddizatında kasabanın fena kuruluş tarzı binlerce liranın temizlik işlerinde heder olmasını icap ettiriyor. Hali hazırda çeşmelerin su yollarının eski şekli muhafaza etmiş olması her sene bunların çok masraflarla ıslahını icap ettirirken kasabaya isalesini düşündüğümüz su mevzuu mali istitaatsizlik yüzünden halledemiyoruz. Daha buna ait misaller çoktur.

Demekki mali imkânsızlıklar bilhassa esas ve ana davaların sür'atle halledilmesine maalesef imkân bahşetmemektedir. Hal böyle iken deruhte ettiğimiz gönül üzüntüleri içerisinde aldığımız işi sonuna kadar getirmek azmi imaniyle çalışıyoruz. Kabul etmek lâzımdırki Belediyenin bu ahval ve şerait altında ve Ayvalık'ın mühim işlerini sinesinde taşıyan ehemmiyetli bir kasabasında hal ve vaziyet yukarıda arzettiğim şekilden başka türlü izah edilemez. Bizler halâ bu diyarın uzun senelere ait dertleriyle mahmul ve Belediye kanununun emrettiği mecburi hizmetlerin başta gelenlerini ve ana mevzularını halletmeye çalışmakla vazifeyi ifaya hasrı nefis etmiş bulunuyoruz. Gönül isterdiki yirmi üç seneden beri birçok işlerin başarısı kasabada abide gibi yükselir. Bizlerden başka hizmetlerin ikmaliyle bu abideye birkaç taş ilave edebilmiş olalım. Ne çareki hala beldenin mühim işlerinin iptidasında bulunuyoruz. Ve onları halle çalışıyoruz. Daima tekrarında büyük bir iftihar duyduğum arkadaşlarımın yakın alakası sayesindedirki vazifemiz hitama ererken çok şükürki başarılı olarak ve ödevini yapmış insanların gururu ile ve huzuru kalple bir kısım mühim işlerimizin ... fiile çıktığını müşahede ederek nöbetimizi devretmiş olacağımıza inanıyorum. Duygu ve imana sebep; Belediye meclisimizin her konuda gösterdiği tesanüt ve anlayışın bir tecellisidir. İşte bu sebepledirki bir sene zarfında Belediyemiz muhitine verimli olmaya çalışmış ve mühim işler başarma imkânlarını elde etmiştir. Yapılmış işlere gelince:

<u>BELEDİYE İÇ İŞLERİ</u> 948 senesinde

... esaslarına ve meclisinizce çizilen kadro dahilinde faaliyete başlıyan Belediyeniz bütün servislerinde faaliyetini normalin üstüne çıkarmağa çalışmış ve bu surette vazifesini yapmıştır. 947 sene sonunda bütün Belediyelere ikinci bir yardım yapılmış olduğu halde Belediyemize sağlam bir bütçe ile iş gördüğü ve memur ve müstahdem ücretlerinin normal zamanlardaki nisbet ve esas dahilinde %30 u geçmemiş olması hasebiyle yardım yapılmamıştır. Belediyemiz Türkiyenin Belediyeleri içinde iyi durumlu bir bütçe ile idare edilmiş olmakla istisna teşkil etmiştir. Bu vaziyetini yüksek meclisin ciddi faaliyetine bütçe encümenimizin dikkatli mesaisine medyunuz. 948 senesinde yeni kabul edilen Belediye vergisi resimleriyle maddi vaziyetimiz daha müsait bir hale intikal etmiş iken geçen seneki hükümet yardımı bu sene yapılmadığı halde para bakımında o kadar sıkıntı çekilmemiştir.

Bütçe tahsisleri dahilinde varidat bütçemize nazaran tahsilatın iyi bir surette tahsil olunduğuna kaniyim. Bu suretle memur ve müstahdemlere maaş ücretlerini tediyeye imkân bulduk. Kasaba dahilinde sokakların kaldırım tamiratını sahil caddesinin kaldırım inşaatını sandoviç yolun banketlerindeki kaldırım inşaatını kısmen ikmal ve idame ettik. Orta okulun önündeki rıhtımı inşa ve o kısmın diğer rıhtımlarla bağlanmasını temin eyledik. Ve parkın önüne kadar olan yıkık rıhtımları yeniden inşa ettirdik. Çamlıya kadar deniz kenarındaki duvar aksamını baştan başa tamir ettirdik. Çamlı yolunu sefa tepesinden çamlı gazinonun önüne kadar ve iskele bahçeler yokuşu dahil şose olarak inşa ettirdik. İtfaiye vesaitinden arazözü, büyük motopompu ve fiyat motörlerini esaslı tamir ettirdik. İtfaiyeye yeni hortum mübayaa eyledik. Şimdi yeni bir motörle küçük motopompu ihya etmeğe çalışıyoruz. Buda

İstanbul'da hazırlanmak üzeredir. Müteahhitlerden şehirlerarası işlettikleri otobüslerin müddeti hitam bulduğu için tesellüm ettik. Çamlı ve Cumhuriyet alanı arasında bu yaz müddetince otobüs servisleri yaptık. Ve muayyen saatlerde intizamla çalışan bu vesait halkı çok memnun etmiş oldu. Tecrübe mahiyetinde yapılan bu işte Belediyenin bu vazifeyi deruhte etmesi yerindedir. Temizlik işlerinde kasabanın durum ve hususiyetlerini göz önünde bulundurarak mücadele ettik. Sıtma mücadelesinde muhtelif sahaları geniş ölçüde D.D.T. li mazotlarla ilaçlattık. Her eve mazotlu D.D.T. pulverize ettik. Temizlik mevzuunda kasabanın durumu motörlü çöp vasıtalarına lüzum hissettirmektedir. Bunu burada zikri bir vazife bilirim. Çamlı sahasında temizlemiye tabi tuttuğumuz cihetle ayrı ayrı ekiplerle kasabanın temizleme esaslarına bağlanması şayanı tavsiyedir. Muhtelif sahalarda çöp sandıkları tesisi zaruridir. Velhasıl bütçe dahilindeki ödeneklerimizin mahalline sarf etme gayesini istihdaf eden iyi niyet ve görüşlerimizle belediye ve belde sakinlerine bir tek kelime ile faydalı olmağa çalıştık. Bürolarımızda her işi sür'atle çıkarmağı vatandaşların işlerini teshili şuar edilmiş bulunan Belediye teşkilâtımız çalışmalarını azaltmadı, bilakis arttırdı. Belediye teşkilat kadrosunun iyi çalıştığını bu suretle izah etmek isterim. Esasen vazifesine bağlı olmıyan ve bu sahada Belediyeye ve vatandaşa faydalı bulunmıyan bir kimsenin tavzifini prensip itibariyle takbih eden bir haleti ruhiye taşımakta olduğumuz muhakkaktır.

<u>BELDE İŞLERİ :</u>

Bir senede yedi adi iki fevkalâde olmak üzere toplantı yapan Belediye meclisimiz cidden hayırlı ve isabetli kararlar almak suretiyle beldeye faydalı olmağa çalışmıştır.

Yeni kurulması mutasavver elektrik santralimizin siparişleri İngiltere'ye ısmarlanmış olup kasabanın elektrik projeleri ikmal olunmuş ve işin neticesi mütemadiyen takip edilmiştir. Banka son bir yazisiyle 410 bin liranın bu işe kafi gelmiyeceği mütealâsındadır. Verilen cevaptan bu farkın tezayüdüne sebep sorulmuş ve diğer malzemenin temini hususunda fedakârlık icap ediyorsa bankanın plâsman mevzuundan sağlanması lazım geleceği bildirilmiştir. Bu konuda çalışmalarımız müsbet devam etmektedir. Dahili telefon geçen sene fenni inşaatın ikmaliyle cumhuriyet bayramında işletmeye açılmıştır. Yeni devrelerin tesisini takip ediyoruz. İstanbul'la muharebe edilmesi ısrarındayız. İleride yeni şehir planı ile inşa edilecek postahanemizde dahili otomatik telefon çalıştırılacaktır. Telefon evvelemirde Belediyemizce idame ettirilmiş bir amme hizmeti bulunması bakımından son durumun neticesini raporumuzda zikre şayan gördük.

<u>BOĞAZ RESMİ :</u>

Belediye varidatına ilave edilen bu iradımızın ihya edilmesi zaruri bazı külfetleri olduğu ve bu hususun münakalât vekâletiyle ve D.Deniz yollariyle henüz bir anlaşmaya varılmamış olduğu ve neticede meclisinizin kararına bağlı bulunduğuna işaret etmek isterim. Boğazdaki fenerlerin bakım masraflarının deruhte edilmesi ısrarı karşısında Belediyemizin elde ettiği azamete mukabil külfet ihtiyar etmesi esasen prensip olarak kabul edilmiş bulunduğu cihette alınacak cevaba göre hareket edileceği tabiidir.

<u>İMAR PLANI :</u>

İmar planımız I/I000 leride ikmal edilerek ve tastikli olarak gelmiş bulunmaktadır. Beş yüzlüklerin bir kısmıda ihzar edilip gönderilecektir. Bu suretle kasabamızın imar mevzuu tamamlanmıştır. Belediye meclisimiz bu suretle ne kadar iftihar etse yeridir. Zira çeyrek asra yakın zamandan beri hizmet gören Ayvalık Belediyesi bu mühim işini bu devrede sıkı takip ve ısrarlı taleple ikmal etmiş ve kasabamız artık planlı bir şekilde imar hareketine hazır bulundurulmuştur. İmar

komisyonumuzun programı dahilinde kasabada ümran hareketlerinin derhal müşahedesi kısa zamanda mümkün olacaktır. Bu meyanda plandan faydalanarak çamlı mevkiinde ifraz edilmek suretiyle bir kısım arsaların satılması karargir olmuş bulunmakla elde edilecek varidatla kasabanın imarının bir kısmının sağlanmış olacağı muhakkaktır. Tapuda resmen ifraz muamelesi derdesttir. Bunu müteakip satışlar yapılacaktır.

SU İŞ :

Su Projelerimiz ikmal edilmiştir. Kat'i olarak Altın ova yeraltı sularından ve 13 kilometre mesafeden kasabaya su isale edilecektir. Son olarak belediyeden reyiç sorulmuştur. Tastikli projelerin bir nüshası içişleri bakanlığına sunulmuştur. Vekâletçe bir yardım sağlandıktan sonra iller bankasından derhal istikraz aktedilecek ve su işimiz başlamış olacaktır. İkmali keyfiyeti mahallin yardımına muhakkak başvurmak suretiyle temin olunabilir. Bu vadide Belediye meclisimizin gösterdiği yüksek ve yakın alâka neticesindedirki suyun menbaı tayin edilmiş ve isalesi kararlaştırılmış ve projeleri ikmal olunmuştur. Şimdi paranın temini yolundayız. Tamamı değilse bile bir kısmını elde edeceğiz. Bu suretle bakiyyesi memleket halkını ilgilendirmiş olacaktır. Belediye meclisimiz bu mevzuda ne kadar iftihar etse yeridir. Çünkü bu davayı kendi devresinde ikmal etmiş bulunmaktadır. Bunun için ayrıca gündemde bir madde mevcuttur. Ve bir takrirle bu hususta meclisin karar vermesini talep etmiş bulunuyorum.

ZEYTİNLİK YOLLARI :

Geçen sene su işini baltalıyan yeni siyaset kahramanları zeytin yollarına da dil uzatmış ve bu meyanda bilhassa Demokrat Parti başkanı Vacit Asena ve Ayvalık gazetesi eski sahibi Avni Baskın bir takım vatandaşlara zeytinlik yol paralarının tahsilini gayri kanuni olduğunu ve bu para belediyece istendiği takdirde savcılığa başvurulması tavsiyesinde bulunmuşlardır. Çünkü bir sene evvel mülkiye müfettişlerine şikâyette bulunan bu kimseler neticede bir aksaklık olmadığını anlayınca işi bu cepheden bozmağa yeltenmişlerdir. Biz icraatımıza ve takibatımıza devamla tahsilatımızı yapmış olduk. Bu sene Çeşnekir yolunun kaldırımlanması işini ikmal etmek üzereyiz. Derhal Nikita yoluna başlıyacağız. Ve oranın onarımı bitince eski köy karayer ve Gümüşlüye giden yolların bozuk kısmını ele almış olacağız. Alınan para mühim bir kıymeti ifade etmemekte ve bittabi her yolun derhal ikmalinide maalesef temin edememektedir. Karloca yolunun küçük köyle müşterek kısmını ileriki sene mütealâ etmek zorundayız. Zeytinli yolları davası bölgenin bir hususiyetidir. Bunu ihmal hükümet yollarından faidelenemiyecek vatandaşların çok sıkıntıya maruz kalmalarını intiaç edecektir. Develerin dahi söküp çıkaramadığı zeytin çuvallarının o zaman ne ile nakletmek mümkün olacaktır. Orasını tahmin ve tasavvur edemiyorum.

BELEDİYENİN SON GELİRLERİ :

Son çıkan Belediye vergi ve resimleri kanunu hükümleri dahilinde Belediyemize bir miktar tezyidi işletmenin hesap durumunu biraz selâha doğru getirme ümidini vermiştir. Ancak makinaların mütemadiyen tamire tabi tutulması işletmede oldukça mühim tamirat masrafının ihtiyarına vesile teşkil etmiştir. Bu makinaların yedek başka bir guruba teşhis edilmemiş olması faaliyetinde dahi şehrin ceryanını temin etme bakımından müşkülat çekilmesine sebep olmaktadır. Bu sene depremle yıkılan saat kulesini Hasan Uygun adında vatandaşımızın yaptığı yedi yüz lira bir yardımla bu eser ve hayrın tahakkukuna çalıştık. Saatı esasen tamire daha evvelce tevessül etmiştik. Saatı bu sene yerine yerleştirerek kuleyi inşa ettirdik. Kasabamız yeniden saatına ve saat kulesine kavuşmuş oldu. Buda Belediyemizin esasen üzerinde durduğu bir keyfiyeti şükürler olsunki hal eyledik. İstilâkine

muvaffak olduğumuz halk evi binalarını C.H.Partisini şahsiyeti maneviyesine onunda eski türk ocağı binasını Belediyemize devri suretiyle iptidai muamelesini tekemmül ettirmiş olduk. Ticaret ve sanayi odası bu kerre bir talebiyle bu türk ocağı binasını bizden talep etti. Ve o hususta yüksek meclisin nihai kararına baş vuracağımız tabiidir. Mezbahanın tamirine tevessül eyledik. Henüz ikmâl olunamadı. Fakat bir müddet sonra esaslı temiz bir et kesme mahallinin mevcudiyetine Ayvalıkta kuvvetle kanaat getirmiş olacağımız muhakkaktır. Santral işletme bürosu için ayrı bir yer temini hazırlamak üzereyiz. Hülâsa ve son söz olarak tevarüz ettirmek isterimki beldemizin esası olarak ele alması lazım gelen bir çok mevzuları bulunduğuna sizlerinde tam kamınız mevcuttur. Eğer bu güzel ve şirin Ayvalığa bir hizmet ifa edebilmek imkânını düşünüyor ve arzu ediyor isek ana davalarımızı hal ederek medeni bir şehir kisvesine bürünmesi hususunu sağlamağa çare ve tedbirlerini düşünmemiz lazım geldiği kanaatını arz eder önümüzdeki yılların belde hizmetlerinin ifasında daha verimli ve hararetli olacağına inanarak işbu mesai raporumu yüksek meclisinize saygı ile sunarım.

I/I0/1948"[257]

Ekim ayında yapılan başkan vekili seçimlerinde 9 oyla birinci başkan vekilliğine Basri Akın seçilmiştir. İkinci başkan vekilliğinde ise Haydar Sezen ve Hüseyin Hıfzı Vardar 6 oy almıştır. H. Hıfzı Vardar'ın adaylıktan çekilmesi üzerine Haydar Sezen ikinci başkan vekili olmuştur. Daha sonra meclis kâtipliği seçimleri yapılmış ve Yahya Akıncı ile Ali Sakallı seçilmiştir. Açık oylama ile yapılan bu seçimden sonra yine aynı yöntemle yapılan encümen seçiminde:

"Bütçe encümenine: Necdet Sağun, Nuri Özer, Basri Akın, Osman Tunay ve Nejat Sarlıcalı.

Hukuk idare encümenine: Haydar Sezen, Seyit Dramalı, Hilmi Usmenbaş, Adnan Özyeğit, Mustafa Sipahiler.

İmar ve sıhhat encümenine: Mehmet Ertem, Cemal Ağra, Necati Kabasakal, Rebii Aral, Hüseyin Hıfzı Vardar, Muharrem Onursal.

Tarife encümenine: Enver Alay, Münir Menlikli, Ali Rıza Goral, Kemal Yıldızer, İbrahim Aksoy, Rüstem Özkan. İttifakla seçildiler."

Daimi encümen üyeleri ise gizli oyla seçilmiştir. Üyeliklere; 12 oyla Necdet Sağun ve 11 oyla Nejat Sarlıcalı seçilmiştir.[258] Ancak 22 Ekim tarihli oturumda iki isim de belediyede aldıkları vazifelerin fazlalığını sebep göstererek daimi encümenlikten feragat etmiştir. Yerlerine 12 oyla H. Hıfzı Vardar ve 11 oyla Osman Tunay seçilmiştir.[259]

Eski Türk Ocağı'nın satılması için yapılan tetkik sonucu binanın Ayvalık Ticaret Odası'na satılmasına karar verilmiştir.[260] Bu satışın uygun olup olmadığının tespit edilmesi için konu Hukuk İdare Encümeni'ne sevk edilmiştir.

Meclis üyelerinden Nuri Özer, Gümrük Caddesi boyunca açıktan denize akan

[257]Ayvalık Belediye Meclisi 1948 Yılı Mesai Raporu, 1 Ekim 1948, s. 1-7.
[258]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Ekim 1948, 1. İçtima, s. 1.
[259]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 22 Ekim 1948, 2. İçtima, s. 1-2.
[260]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 22 Ekim 1948, 2. İçtima, s. 2-4.

pis sularla ilgili bir takrir vermiştir. Özer'in önerisine göre, bu pis sular septiç kuyuları vasıtasıyla tahta bir zemine alınarak denize akıtılmalıdır. Böylece kasabanın en işlek yerindeki bu pis su sorunu çözülmüş olacaktır. Aynı şekilde Altınova Caddesi'ndeki Bakkal Ali'nin dükkânından itibaren hamam yolunu takip ederek denize kadar gelen ve arabaların geçtiği birkaç sokak için de aynı şey yapılmalıdır. Bu sayede yapılacak kanallara yağmur suyu giremeyeceği için herhangi bir taşma durumu söz konusu olmayacaktır. Basri Akın da Sakarya Caddesi'ndeki iki sokağın aynı dertten muzdarip olduğunu söyleyerek bu iki sokak için de aynı yöntemin uygulanması talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine gerekli incelemelerin yapılması için konu İmar Encümeni'ne sev edilmiştir.[261]

1949 yılında İmar Encümeni'nden gelen rapora göre gider bütçesine Çamlı Gazinosu'nun tamiri için 11.000 lira konulmuştur. Raporda, Çamlı'nın müstesna bir yer ve mesiregâh olduğu belirtilmiştir. Bu tip yerlerin güzelleştirilmesi lazımdır. Ayvalık halkının yegâne eğlenme yeri burasıdır. Ayvalık-Çamlı arasına otobüs seferi konulduğunda halkın ne kadar rağbet ettiği görülmüştür. Ayrıca eğer gazino yapılırsa belediye buradan gelir de temin edebilecektir. Turizm bakımından Çamlı'nın önemi çoktur. Gelen misafirler burada oturacak yer olmamasından şikâyet etmektedir. Neticede yapılan oylamada Çamlı Gazinosu'nun tamiri için gerekli tahsisatın bütçeye konulmasına 12 oyla karar verilmiştir.[262] İmar Encümeni İlk Kurşun Tepesi'ne yapılacak anıt için de 4.000 lira bütçe koymuştur. Hilmi Usmenbaş'ın bir anısına göre Kazım Karabekir Ayvalık'taki kiliseleri kastederek "Burada gençlik yok mudur?" diyerek çanları göstermiştir. Burada Karabekir'in kastettiği Milli Mücadele'nin kazanılarak Ayvalık'ın Rumlardan kurtarıldığı ve tekrar Türk toprağı olduğudur. Ancak kiliseler Rumları hatırlattığı için bu soruyu sormuş olmalıdır. Hilmi Usmenbaş da böyle düşünüyor olsa gerek ki bu anıtın yapılmasına taraftar olduğunu ifade etmiştir. Bu tepede Milli Mücadele esnasında şehit olan iki askerin mezarına da rastlanmıştır. Ve naaşları nakledilmiştir. Kısıtlı bütçe yüzünden buraya şimdilik bir anıt yapılmasına, ileride etrafının ağaçlandırılmasına ve tepeye giden yolun yapılmasına karar verilmiştir.[263]

Haziran ayında su projesinde tecrübe kuyuları açma işinin bittiği görülmüştür. Bundan sonra artık tesis kuyularının açılması gerekmektedir. Bunun için de sondaj

[261]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 22 Ekim 1948, 2. İçtima, s. 4-5.
[262]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 14 Şubat 1949, 2. İçtima, s. 4-5.
[263]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 14 Şubat 1949, 2. İçtima, s. 6-7.

yapılacaktır. Plana göre beş kuyu açılacaktır.[264]

Kasabada dolaşan keçilerin gün geçtikçe artması sıkıntıya sebep olmuştur. İleride bu keçilerin çam ve zeytin ağaçlarına zarar verme olasılığı öne sürülerek Necdet Sagun tek çözüm olarak Ayvalık'ta mera olmadığı için keçilerin evlerden çıkmasına izin verilmemesini öne sürmüştür. Toplantıda halkın keçi yetiştirmesinin yasaklanamayacağı, çünkü ekonomik olarak yarı köylü yarı şehirli olan Ayvalık halkının keçi, tavuk gibi hayvanlar besleyerek az da olsa gelir elde ettiği belirtilmiştir. Bu yüzden keçilerin evlerde bakılması, buna uymayanlara da ceza kesilmesi daha uygun görülmüştür. Ancak vaktin geç olması sebebiyle celse kapatılmış bu konu da bir başka güne bırakılmıştır.[265]

Eski Türk Ocağı binasını satışı hakkında Hukuk İdare Encümeni binanın Ticaret Odası'na satılmasının hukuki olarak mümkün olmadığı ve açık arttırma usulüyle satılması gerektiği yönünde bir rapor vermiştir. Ancak görüşmelerden meclisi üyelerinin gönlünden binayı Ticaret Odası'nın alması geçtiği anlaşılmaktadır. Ancak bunun hukuki bir dayanağı olmadığı için daha önce alınan binanın Ticaret Odası'na satılması yönündeki karar iptal edilmiştir.[266] Binanın ne yapılacağı konusu hâlâ çözüme kavuşturulamamıştır. Muharrem Onursal belediyenin bu binayı tamir ettirecek maddi imkânı olmadığı için satılmasını isterken üyelerden bazıları da tamir ettirilerek belediyenin kullanmasını istemektedir. Sonuç itibariyle yapılan oylamada binanın açık arttırma usulüyle satılmasına oy birliği ile karar verilmiştir.[267]

D. Ayvalık'ın Nüfus Yapısı

1. 1940'a Kadar

a. 1927 Nüfus Sayımı

1927 nüfus sayımında Ayvalık'ın merkez, nahiye ve bunlara bağlı köylerinin nüfusu tek tek belirtilmemiştir. Ancak yine de şehir ve köylerdeki nüfusa dair bilgiler kadın-erkek sayısı üzerinden elde edilebilmektedir. Ayrıca nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, kaçının okuma-yazma bildiği veya bilmediği, medeni durumları ve mesleklere göre dağılımını da tespit etmek mümkün olmuştur.

Tablodan görüldüğü üzere Ayvalık'ın 1927 yılındaki toplam nüfusu 16.873 kişidir. Bu nüfusun 13.549'u (6.557'si kadın, 6.992'si erkek) şehirde, 3.324'ü de (1.663'ü kadın, 1.661'i erkek) köylerde yaşamaktadır. Medeni duruma baktığımızda

[264]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Haziran 1949, 1. İçtima, s. 1.
[265]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 1 Haziran 1949, 1. İçtima, s. 4-6.
[266]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 10 Haziran 1949, 2. İçtima, s. 1-2.
[267]Ayvalık Belediye Meclisi Tutanakları, 10 Haziran 1949, 2. İçtima, s. 6-7.

ise, şehirde yaşayan bekar kadınlarla evli kadınların sayısının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Erkekler arasında ise bekar erkek sayısı evli erkeklere oranla daha fazladır. Köylerde de aynı durum geçerlidir. Hem şehirde hem de köylerde dul kadın sayısıyla dul erkek sayısı arasındaki farkın fazlalığı dikkat çekmektedir. Muhtemelen erkeklerin savaşlarda ölmüş olması bu farka yol açmıştır.

Tablo 4: Ayvalık'ın 1927 Yılındaki Nüfusunun Cinsiyet Ve Medeni Duruma Göre Dağılımı[268]

Medeni Durum	Kadın			Erkek		
	Şehir	Köyler	Yekûn	Şehir	Köyler	Yekûn
Bekar	2.693	733	3.426	3.870	950	4.820
Evli	2.707	672	3.379	2.912	654	3.566
Dul	1.104	250	1.354	187	52	239
Boşanmış	52	8	60	17	5	22
Bilinmeyen	1	–	1	6	–	6
Toplam Yekûn			8.220			8.653
Genel Yekûn						16.873

Tablo 5: Ayvalık'ın 1927 Yılındaki Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı[269]

Yaş Grupları	Kadın			Erkek		
	Şehir	Köyler	Yekûn	Şehir	Köyler	Yekûn
1 yaşından küçük	157	29	186	142	39	181
1-2 yaş	356	89	445	307	77	384
3-6 yaş arası	477	123	600	578	153	731
7-12 yaş arası	734	188	922	849	232	1081
13-19 yaş arası	997	291	1288	977	228	1205
20-45 yaş arası	2.605	632	3237	2.591	526	3117
46-60 yaş arası	783	200	983	995	259	1254
61-70 yaş arası	288	83	371	381	111	492
71 ve üzeri	155	28	183	158	35	193
Yaşı bilinmeyen	5	–	5	6	1	7
Toplam Yekûn			8220			8645
Genel Yekûn						16865

Tabloya bakıldığında, kadınlar arasında en kalabalık yaş grubunu 20-45 yaş arasının oluşturduğu görülmektedir. Bu yaş aralığını bir önceki tabloda yer alan bekar kadın sayısıyla bağlantılı olarak değerlendirmek mümkündür. Erkekler arasında da aynı yaş aralığı birinci sırada yer almaktadır. Bunları kadınlarda 13-19 yaş arası, erkeklerde de 46-60 yaş arası takip etmektedir. Ancak erkeklerde 13-19 yaş arası ile 46-60 yaş arasında çok bir fark da yoktur. Yaşı bilinmeyenler ise nüfus cüzdanları olmadığı için belirlenememiş olabilir. Genel olarak bakıldığında ise, Ayvalık'ta 20-45 yaş arasının en çok olduğu görülmektedir.

[268] *Umumi Nüfus Tahriri 28 Teşrinievel 1927*, Ankara 1927, s. 3.
[269] *Umumi Nüfus Tahriri 28 Teşrinievel 1927*, s. 3.

Tablo 6: Ayvalık'ın 1927 Yılındaki Nüfusunun Okuma-Yazma Dağılımı[270]

Cinsiyet	Okuma-Yazma Bilenler (Şehir)	Okuma-Yazma Bilenler (Köyler)	Yekûn	Okuma-Yazma Bilmeyenler (Şehir)	Okuma-Yazma Bilmeyenler (Köyler)	Yekûn
Kadın	805	34	39	5.751	1.629	7.380
Erkek	2.152	306	458	4.840	1.355	6.195
Toplam			3297			13.575

Ayvalık'ın 1920'li yılların sonundaki okur-yazarlık oranı gerçekten de durumun vehametini gözler önüne sermektedir. Zira tablo incelendiğinde, hem şehir-köy bazında hem de kadın-erkek bazında okuma-yazma bilmeyenlerle bilenler arasında derin bir uçurum olduğu rahatlıkla görülebilir. Bu da bize Osmanlı'dan miras kalan ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden, sadece Ayvalık'ın değil tüm Türkiye'nin durumunu özetlemektedir. Böylece Harf İnkılabı ile başlayan okuma-yazma seferberliğinin önemi dikkat çekmektedir.

Tablo 7: Ayvalık'ın 1927 Yılındaki Nüfusunun Mesleklere Göre Dağılımı[271]

Meslekler	Kadın			Erkek		
	Şehir	Köyler	Yekûn	Şehir	Köyler	Yekûn
Zirai	184	82	266	1.736	788	2524
Sinai	23	11	34	614	85	699
Ticari	17	4	21	813	87	900
Serbest	13	–	13	81	14	95
Memur	1	–	1	133	11	144
Hakimler	–	–	–	23	–	24
Ordu	–	–	–	432	–	432
PTT	–	–	–	1	1	2
Muhtelif	8	–	8	301	76	377
Mesleksiz veya Mesleği Bilinmeyen	6.311	1.566	7877	2.858	598	3456
Toplam Yekûn			8212			8653
Genel Yekûn						16865

Nüfusun mesleklere göre dağılımına bakıldığında, kadınların en çok zirai alanda çalıştıkları yani toprakla uğraştıkları görülmektedir. İkinci sırada ise sanayi gelmektedir. "Ticaret" ve "Serbest" kategorilerinde toplam 34 kadının çalışıyor olması ilginçtir. Asıl çoğunluğu oluşturan mesleği bilinmeyen veya mesleksiz kadınlardır. Bunların, ev işleriyle uğraşan ve yaşlı kadınlar ile henüz çalışma çağında olmayan kız çocukları olduğu düşünülebilir.

Erkekler arasında da ziraatle uğraşanlar ilk sıradadır. Bunu ticaret takip etmektedir. Ayvalık'ın ana geçim kaynağının zeytin olduğu göz önünde

[270] *Umumi Nüfus Tahriri 28 Teşrinevel 1927*, s. 3.
[271] *Umumi Nüfus Tahriri 28 Teşrinevel 1927*, s. 17.

bulundurulduğunda, ziraatle uğraşan kadın ve erkeklerin zeytincilik yaptığı, ticaretle uğraşan erkeklerinde zeytinyağı ve buna bağlı olarak sabun ticareti yaptığı sonucu çıkarılabilir. Sanayi kolundaki erkekler üçüncü sırada yer almaktadır. Erkekler arasında da mesleksiz ya da mesleği bilinmeyenlerin, yaşlılar ve çocuklar olması muhtemeldir. Bu kategoride yer alanların sağlaması yaş gruplarının verildiği tablo ile yapılabilir. Mesleklerle ilgili tablodan ayrıca Ayvalık'ta görevli olan ordu mensuplarının, hakimlerin ve memurların sayısına da ulaşmak mümkündür.

Genel olarak bakıldığında mesleksiz veya mesleği bilinmeyenler ilk sırada bulunmaktadır. İş gücü olarak ise ziraatle uğraşanlar birinci, ticaretle ve sanayi ile uğraşanlar da ikinci ve üçüncü sıradadır. Buradan da Ayvalık'ta ziraatle ağırlıklı bir iş gücü olduğu, zirai alanda üretilenlerin de (zeytin başta olmak üzere) ticaretinin yapıldığı görülmektedir.

b. 1935 Nüfus Sayımı

1935 yılında yapılan nüfus sayımında Ayvalık ile alakalı daha ayrıntılı istatistikî veriler elde etme şansı bulunmaktadır. Bu sayımda sadece kasabanın kadın ve erkek nüfusu değil aynı zamanda toplam nüfusun yaşa, okur-yazarlık oranına, konuşulan dile, meslek gruplarına, doğum yerlerine vs. göre dağılımı da yer almıştır.

Tablo 8: 1935 Yılında Ayvalık'ın Nahiyeler Ve Köyler İtibariyle Nüfusu[272]

Bölgeler		**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
Şehir Merkezi		6.525	6.563	3.088
Merkez Nahiyesi	Araplar Köyü	122	124	246
	Bağyüzü Köyü	379	408	787
	Hacıveliler (Solaklar) Köyü	62	69	131
	Küçük köy	535	594	1.129
	Muratlı Köyü	68	75	143
	Tıfıllar Köyü	79	88	167
Yekûn		1.245	1.358	2.603
Alibey Nahiyesi		997	1.026	2.023
Altınova Nahiyesi	Altınova	1.360	1.420	2.780
	Akçapınar Köyü	144	132	276
	Beşiktepe Köyü	64	72	136
	Bulutçeşme Köyü	40	42	82
	Çakmak Köyü	165	152	317
	Çamoba (Kocaaliler) Köyü	153	156	309
	Karaayıt Köyü	143	137	280

[272]Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Balıkesir Vilayeti 20 İlkTeşrin 1935*, HüsnüTabiat Basımevi, İstanbul 1936, s. 13.

	Mezarardı Köyü	69	75	144
	Adaburnu Köyü	49	55	104
	Türközü Köyü	98	122	220
	Üçkabaağaç Köyü	96	81	177
Yekûn		2.381	2.444	4.825
Nahiye ve Köy Yekûnü		4.623	4.828	9.451
Ayvalık Kazası Yekûnü		11.148	11.391	22.539

Nüfusun çoğunlukla belediye teşkilâtının olduğu yerler olan Ayvalık şehir merkezi ile Alibey ve Altınova Nahiyesi'nde yaşadığı görülmektedir. Köyler bazında bakıldığında ise merkeze bağlı köyler daha kalabalıktır.

1927 yılı ile karşılaştırıldığında 8 yıl içerisinde toplam nüfus 5.666 kişi artmıştır. Toplam kadın ve erkek nüfusa bakıldığında kadın nüfusu 2928, erkek nüfusu ise 2738 kişi artmıştır.

Tablo 9: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı[273]

Yaş Grupları	**Rakamlar**			**Oranlar (%)**		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**	**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
0-24 yaş arası	3.237	3.224	6.461	49.7	49.1	49.4
25-49 yaş arası	2.124	2.082	4.206	32.4	31.8	32.1
50-74 yaş arası	1.005	1.129	2.134	15.4	17.2	16.3
75 ve üzeri	159	126	285	2.5	1.9	2.2
Yaşı bilinmeyen	–	2	2	–	0.0	0.0
Yekûn	6.525	6.563	13.038	100.0	100.0	100.0

Tablodan da görüldüğü üzere nüfusun çoğunluğunu 0-24 ve 25-49 yaş aralığında olan genç ve orta yaş grubu oluşturmaktadır. Oran bakımından da %49.7'yi kapsayan bu iki grup hemen hemen nüfusun yarısına tekabül etmektedir. Geri kalan gruplar ise bu iki grubun yarısından daha azdır. "Yaşı bilinmeyen" kategorisinde olan 2 kişinin ise muhtemelen kimlikleri olmadığı için yaşları tespit edilememiştir.

Tablo 10'da her yaş grubunun kadın ve erkek toplamı bir sonraki yaş grubuna eklenerek verilmiştir. Yani; "10 yaş altı" grubun toplam sayısı 2.734, "20 yaş altı" 2.285, "30 yaş altı" 2.227, "40 yaş altı" 1.733, "50 yaş altı" 1.386, "60 yaş altı" 1.056, "70 yaş altı" 801, "80 yaş altı", 395, "90 yaş altı" 134 kişidir. Bu verilere göre yukarıdan aşağıya doğru indikçe yani yaş grubu yükseldikçe hem cinsiyete göre hem de toplam rakamlara göre sayı azalmaktadır. Cinsiyet bakımından

[273] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 52.

değerlendirildiğinde de toplamda %0.2 fark ile erkek nüfus daha fazladır.

Tablo 10: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Yaş Ve Cinsiyete Göre Dağılımı[274]

Yaş Grubu	Rakamlar			Toplam Oran(‰)			Cinsiyet Oranı (%)		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
1 yaş altı	161	141	302	24.7	21.5	23.1	53.3	46.7	100.0
10 yaş altı	1.529	1.507	3.036	234.3	229.6	231.8	50.4	49.6	100.0
20 yaş altı	2.645	2.676	5.321	405.4	407.7	406.5	49.7	50.3	100.0
30 yaş altı	3.787	3.761	7.548	508.4	573.0	576.7	50.2	49.8	100.0
40 yaş altı	4.687	4.594	9.281	718.3	699.3	709.2	50.5	49.5	100.0
50 yaş altı	5.361	5.306	10.667	821.4	808.4	815.1	50.3	49.7	100.0
60 yaş altı	5.854	5.869	11.723	896.9	894.0	895.9	49.9	50.1	100.0
70 yaş altı	6.226	6.298	12.524	953.9	959.3	957.1	49.7	50.3	100.0
80 yaş altı	6.429	6.490	12.919	985.0	988.4	987.2	49.8	50.2	100.0
90 yaş altı[275]	6.500	6.553	13.053	996.1	998.3	997.3	49.8	50.2	100.0
Belirsiz	–	2	2	–	0.3	0.1	–	100.0	100.0
Yekûn	6.525	6.563	13.088	1000.0	1000.0	1000.0	49.9	50.1	100.0

Tablo 11: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Medeni Duruma Göre Dağılımı[276]

Medeni Durum	Rakamlar			Oran (%)		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Bekâr	2.868	3.707	6.575	44.0	56.5	50.2
Evli	2.568	2.633	5.219	39.6	40.1	39.9
Dul	1.033	193	1.226	15.8	3.0	9.4
Boşanmış	34	27	61	0.5	0.4	0.5
Bilinmeyen	4	3	7	0.1	0.0	0.0
Yekûn	6.525	6.563	13.088	100.0	100.0	100.0

Tablo 11'den çoğunlukta olan genç nüfus içinde bekâr oranının evlilere göre oransal bakımdan %10.3 daha fazla olduğu görülmektedir. Medeni durumu dul olanlar arasında ise kadınların ciddi bir farkla fazla oluşu dikkat çekmektedir. Medeni durumu bilinmeyenlerin ise hangi kategoride olduklarının neden tespit edilemediği hakkında bir tahminde bulunmak güçtür.

Tablo 12'ye göre, Ayvalık nüfusunun tamamına yakını Türkçe konuşmaktadır. Türkçeden sonra en çok konuşulan dil ise Rumca'dır. Onu Sırpça takip etmektedir. İlginç olan nokta ise Fransızca konuşan bir kadın ile İspanyolca

[274] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 53-56.
[275] Bu gruba dahil olup 100 yaşını geçmiş olan 1 erkek, 4 kadın olmak üzere toplam 5 kişi vardır.
[276] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 56.

konuşan üç erkeğin olmasıdır. Demek ki bu iki ülkede doğup sonrasında çeşitli sebeplerden dolayı Ayvalık'a yerleşmiş toplam dört kişi vardır. İspanyolca konuşanlar ise muhtemelen Yahudi'dir.

Tablo 12: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Anadillerine Göre Dağılımı[277]

Anadil	**Rakamlar**		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**
Türkçe	5.902	5.962	11.864
Arapça	–	2	2
Arnavutça	2	7	9
Boşnakça	6	13	19
Bulgarca	1	2	3
Çerkezce	–	2	2
Fransızca	1	–	1
İspanyolca	–	3	3
Rumca	575	530	1.105
Sırpça	38	42	80
Yekûn	6.525	6.563	13.088

Tablo 13: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Dine Göre Dağılımı[278]

Din	**Rakamlar**		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**
Müslümanlar	6.524	6.561	13.085
Ortodokslar	–	2	2
Protestanlar	1	–	1
Umumi Yekûn	6.525	6.563	13.088

Tablo 12 nüfusu konuştuğu anadili bakımından değerlendirildiğinde Türkçe konuşanların çoğunlukta olmasına rağmen Rumca, Sırpça vs. gibi dilleri de konuşanların olduğunu görülmüştü. Bu tabloya bakıldığında ise her ne kadar az da olsa Türkçe'den farklı dil konuşanların olduğu görülse de bu kişilerin farklı dil konuşmalarına rağmen Müslüman oldukları anlaşılmaktadır.

[277] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 57.
[278] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 57.

Tablo 14: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Tabiiyetlere Göre Dağılımı[279]

Tabiiyetler	Rakamlar		
	Kadın	Erkek	Toplam
Türkiye	6.523	6.552	13.085
Arnavutluk	–	1	1
İsviçre	1	–	1
İtalya	1	3	4
Yunanistan	–	7	7
Genel Yekûn	6.525	6.563	13.088

Yunanistan uyruklu yedi kişi olmasına karşın Rumca konuşan 1.105 kişi olması Yunanistan uyruklu her kişinin Rumca konuşmadığını göstermektedir. Çünkü buradaki nüfus mübadeleyle geldiği için bir kısmı Rumca konuşmaktadır.

Tablo 15: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Doğum Yerlerine Göre Dağılımı[280]

Tabiiyetler	Rakamlar		
	Kadın	Erkek	Toplam
A.Türkiye'de Doğanlar			
1.Aynı Kazada Doğanlar	1.632	1.594	3.226
2. Aynı Vilayetin Başka Kazasında Doğanlar	219	228	447
3.Başka Vilâyette Doğanlar	550	760	1.310
Yekûn	2.401	2.582	4.983
B.Yabancı Ülkelerde Doğanlar			
Arnavutluk	7	6	13
Bulgaristan	48	64	112
Fransa	–	1	1
Hollanda	–	8	8
İngiltere	3	2	5
İsviçre	1	–	1
İtalya	11	17	28
Romanya	4	6	10
Rusya	7	14	21
Yugoslavya	168	245	413
Yunanistan	3.867	3.601	7.468
Hicaz	–	1	1
Irak	–	1	1

[279]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 57.
[280]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 58.

Suriye	2	4	6
Saire	1	3	4
Bilinmeyen	5	6	11
Yekûn	4.124	3.981	8.105

Tabloya bakıldığında yabancı ülkelerde doğanların sayısının Türkiye'de doğanlardan neredeyse iki katı fazla olduğu görülmektedir. Türkiye'de doğanlar arasında ise aynı kazada doğanlar çoğunluktadır. Yabancı ülkeler içinde Yunanistan'da doğanların en fazla olması Ayvalık'ın mübadil bir şehir olduğunu göstermektedir. Ancak Tablo 12 ile kıyaslandığında 7.468 kişi Yunanistan'da doğmuş olsa da 1.105 kişi Rumca konuştuğuna göre geriye kalan 6.363 kişi Türkçe konuşmaktadır.

Tablo 14'e bakıldığında ise ilgi çekici bazı kıyaslamalar yapılabilir. Örneğin, İtalya'da doğan 28 kişi varken İtalyan vatandaşı olan kişi sayısı 4'tür. Yani ya 24 kişi sonradan başka bir vatandaşlığa (muhtemelen Türk vatandaşlığına) geçmiştir ya da zaten bu 24 kişi İtalyan vatandaşı hiç olmamıştır.

Tablo 16: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Meslek Gruplarına Göre Dağılımı[281]

Meslekler	**Rakamlar**		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**
1.Toprak Ürünleri	222	1.386	1.608
2.Sanayi ve Küçük Zanaatlar			
A.Memlehalar (Tuzlalar), Maden ve Taş Ocakları (çıkarma-işletme)	–	–	–
B.Toprak ve Taş Sanayii	–	6	6
C.İnşaat, Mobilya ve Bina Sanayii	–	102	102
D.Ağaç İşleme Sanayii	–	106	106
E.Demir Sanayii	–	79	79
F.Makine ve Alet İmalat Sanayii	–	21	21
G.Kimya Sanayii	–	60	60
H.Dokuma Sanayii	6	8	14
I.Kâğıt ve Baskı Sanayii	–	15	15
İ.Kösele, Deri, Kauçuk vs. Sanayii	–	17	17
J.Gıda, İçki ve Tütün Sanayii	–	195	195
K.Elbise Sanayii	66	174	240
L.Elektrik, Gaz ve Su İstihsal İle Tevzii	1	2	3
M.Sanayi Müesesseleri Fen ve İdare Memuru	–	10	10

[281] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 59.

O.Ne İş Yaptığı Bilinmeyen Sanayi İşçisi	22	257	259
Ö.Diğer Sanayi Kuruluşları	–	2	2
Yekûn	95	1.054	1.149
3.Ticaret	13	584	597
4.Nakliye ve Ulaşım	5	306	311
5.Serbest Meslekler ile Genel İdare ve Hizmetler	29	444	473
6.Ev Ekonomisi ve Şahsi Hizmetler	79	41	120
7.Mesleksiz, Mesleği Bilinmeyen	6.082	2.748	8.830
Umumi Yekûn	6.525	6.563	13.088

Tabloya bakıldığında, genel itibariyle toprak mahsullerinde çalışanların birinci sırada olduğu görülmektedir. Bunu sanayi ve küçük zanaatlar alanında çalışanlar takip etmektedir. Ancak bu alan daha çok ustalık ve güç gerektiren işlere dayalı olduğu için kadın çalışan sayısı azdır. Genel olarak bu alana bakıldığında ise küçük ölçekli işletmeler daha fazladır. Dönem dikkate alınırsa gerek Türkiye genelinde gerekse Ayvalık özelinde zaten büyük çaplı sanayi kuruluşlarından söz etmek pek de mümkün değildir. Bu yüzden bu tarihlerde Ayvalık ekonomisi toprağa ve küçük ölçekli işletmelere dayalıdır. Hangi alanda çalıştığı bilinmeyen sanayi işçisinin en çok oluşu ilginçtir. Bunu elbise sanayi takip etmektedir. Bu kol içinde de kadın çalışan sayısı en fazladır. Üçüncü sırada da gıda, içki ve tütün sanayi vardır.

Tablo 17: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Toprak Ürünleri Sektöründe Çalışanların Dağılımı[282]

Meslekler		**Rakamlar**		
		Kadın	**Erkek**	**Toplam**
Toprak Ürünleri	**Ziraat (Genel)**	118	981	1.099
	Bağcılık, Bahçıvanlık ve Çiçekçilik	104	269	373
	Aracılık ve Hayvan Yetiştirme ile Bakımı	–	62	62
	Ormancılık (İdare ve Koruma)	–	15	15
	Deniz, Göl, Nehir ve Kara Avcılığı	–	59	59
	Yekûn	222	1.386	1.608

[282] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 60.

Toprakla uğraşanlar arasında ilk sırayı ziraatla uğraşanlar oluşturmaktadır. İkinci sırada bağcılık, bahçıvanlık ve çiçeklilik yapanlar yer almaktadır. İş hayatında erkeklerin üstünlüğü dikkate alındığında kadınlar en çok yine ziraat ile bağcılık, bahçıvanlık ve çiçekçilik meslekleriyle uğraşmaktadır.

Tablo 18: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Toprak Ve Taş Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[283]

		Kadın	Erkek	Toplam
Toprak ve Taş Sanayii	**Taş Yontması (Heykeltraşlık Hariç)**	–	3	3
	Kiremitçilik, Tuğlacılık	–	3	3
	Yekûn	–	6	6

Bu sanayi sektöründe çalışanların sayısı oldukça az olup, hepsi erkektir.

Tablo 19: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta İnşaat, Mobilya Ve Bina Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[284]

		Kadın	Erkek	Toplam
İnşaat, Mobilya ve Bina Sanayii	**Köprü, Yol ve Kanalizasyon İnşaatı-Tamiratı**	–	6	6
	Demiryolu ve Tramvay İnşaatı-Tamiratı	–	1	1
	Bina İnşaatı-Tamiratı	–	65	65
	Boyacılık ve Alçıdan Eşya İmalâlatı	–	10	10
	Camcılık	–	1	1
	Döşemecilik ve Süsleme Sanatı	–	10	10
	Sıhhî Tesisat ve Su, Gaz Elektrik Tesisatı	–	9	9
	Yekûn	–	102	102

Bu sektörde ilk sırada bina inşaatı ve tamiratında çalışanlar bulunmaktadır. Onu, boyacılık ve döşemecilik kolları izlemektedir.

[283] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 60.
[284] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 60.

Tablo 20: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Ağaç İşleme Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[285]

		Kadın	Erkek	Toplam
Ağaç İşleme Sanayii	**Doğramacılık, Parkecilik, Bıçkıcılık**	–	10	10
	Deniz Vasıtası İnşaatı-Tamiratı	–	4	4
	Araba İmalâtı-Tamiratı	–	6	6
	Marangozluk ve Kakmacılık	–	69	69
	Sandık, Kutu ve Fıçı İmalâtı	–	12	12
	Küfe, Sepet, Süpürge vs. İmalâtı	–	4	4
	Mantar, Kamış, Saz vs. Mamûl Eşya İmalâtı	–	1	1
	Yekûn	–	106	106

Marangoz olarak çalışanların en fazla olduğu ağaç işleme sanayinde, ikinci sırada sandık, fıçı ve kutu imalatı yer almaktadır.

Tablo 21: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Demir Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[286]

		Kadın	Erkek	Toplam
Demir Sanayii	**Demircilik, Nalbantlık ve Bıçakçılık**	–	51	51
	Tenekecilik	–	19	19
	Bakırcılık ve Kalaycalık	–	9	9
	Yekûn	–	79	79

Demircilik sanayiinde demircilik, nalbantlık ve bıçaklık yapanlar çoğunluktadır. İkinci sırada tenekeciler yer almaktadır.

Tablo 22'ye bakıldığında makine ve alet imalat sanayii sektöründe çalışanlar da oldukça azdır. İlk sırada makine ve tamir işleri yapanlar ile saatçi ve kuyumcular bulunmaktadır.

[285] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 61.
[286] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 61.

Tablo 22: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Makine Ve Alet İmalat Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[287]

		Kadın	Erkek	Toplam
Makine ve Alet İmalat Sanayii	**Diğer Makine İmalâtı-Tamiratı**	–	1	1
	Vagon, Otomobil, Bisiklet, Uçak ve Gemi İmalâtı-Tamiratı	–	3	3
	Makine ve Tamir İşleri Atölyeleri	–	8	8
	Silah ve Mühimmat İmalâtı	–	1	1
	Saatçilik ve Kuyumculuk	–	8	8
	Yekûn	–	21	21

Tablo 23: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Kimya Ve Dokuma Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[288]

		Kadın	Erkek	Toplam
Kimya Sanayii	**Sabun, Mum ve Çamaşır Suyu İmalâtı**	–	60	60
Dokuma Sanayii	**Yün Sanayii**	–	1	1
	İpek, Pamuk ve Yün Sanayii	4	3	7
	Keten, Kenevir ve Hint Keneviri Sanayii	–	4	4
	İşlemecilik, Sırmacılık, Şerit, Kaytan ve Dantel İmalâtı	2	–	2
	Yekûn	6	8	14

[287] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 61.
[288] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 60.

Kimya sanayiinde 60 kişi çalışırken, dokuma sanayiinde çalışanlar 14 kişiden ibarettir. Her iki sektörde toplam 6 kadın çalışan vardır.

Tablo 24: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Kağıt Ve Baskı Sanayii İle Kösele, Deri, Kauçuk vb. Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[289]

		Kadın	Erkek	Toplam
Kâğıt ve Baskı Sanayii	**Ciltçilik, Kâğıtçılık, Deftercilik**	–	2	2
	Kitap ve Gazete Baskısı, Taş Baskı, Hakkaklık, Klişe İmâli ve Çinkografi	–	8	8
	Fotoğrafçılık	–	5	5
	Yekûn	–	15	15
Kösele, Deri, Kauçuk vs. Sanayii	**Tabaklık**	–	11	11
	Saraçlık, Deri ve Kösele Eşya İmalâtı (kundura hariç)	–	5	5
	Kemik, Boynuz ve Kehribar Eşya İmalâtı	–	1	1
	Yekûn	–	17	17

İki sektörde çalışanların sayısı birbirine yakın olup hepsi erkektir.

Tablo 25: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Gıda, İçki Ve Tütün Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[290]

		Kadın	Erkek	Toplam
Gıda, İçki ve Tütün Sanayii	**Değirmencilik**	–	5	5
	Ekmekçilik	–	68	68
	Reçel, Pasta, Şeker vs. İmalâtı	–	20	20
	Hamur İşleri İmalâtı	–	1	1
	Kasaplık (mezbahalar dahil)	–	36	36
	Peynircilik ve Sütçülük	–	16	16

[289] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 62.
[290] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 63.

	Konserve Gıda İmalâtı	–	1	1
	Kahve Hazırlığı	–	1	1
	Diğer Gıda Maddeleri Hazırlığı	–	3	3
	Alkollü İçki İmalâtı	–	6	6
	Alkolsüz İçki İmalâtı (buz dahil)	–	5	5
	Zaytinyağı ve Diğer Bitkisel Yağların Üretimi	–	2	2
	Tütün Sanayii	–	31	31
	Yekûn	–	195	195

Bu üç sektör bir arada verilmiş olmasına rağmen en fazla paya sahip olan gıda sektörüdür. Ekmekçilerin ve kasapların diğerlerine göre fazla olması gıda sektörünün iki temel kolunu vurgulamaktadır.

Tablo 26: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Elbise Sanayiinde Çalışanların Dağılımı[291]

		Kadın	**Erkek**	**Toplam**
Elbise Sanayii	**Elbise İmalâtı**	57	2	59
	Şapka ve Kasket İmalâtı	–	39	39
	Trikotaj ve Çorapçılık	6	1	7
	Kundura İmalâtı-Tamiratı	–	129	129
	Baston ve Şemsiye İmalâtı	–	2	2
	Çamaşırcılık, Elbise Temizliği ve Ütüsü	3	–	3
	Diğer	–	1	1
	Yekûn	66	174	240

Sanayi sektöründe en fazla kadın çalışan sayısı elbise sanayiinde görülmektedir. Genel olarak ise kundura imalatında çalışanlar ilk sıradadır. Bunu elbise imalatı ile şapka ve kasket imalatı izlemektedir.

[291] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 63.

Tablo 27: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Eletrik, Gaz Ve Su İstihsali İle Tevzii Sektöründe Çalışanların Dağılımı[292]

		Kadın	Erkek	Toplam
Elektrik, Gaz ve Su İstihsal ile Tevzii	**Elektrik Fabrikaları**	–	1	1
	Su İşleri	1	1	2
	Yekûn	1	2	3

Bu sektörde çalışanların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Toplam üç çalışandan biri kadındır.

Tablo 28: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Sanayi Müesseselerinde Fen Ve İdare Memuru Olarak Çalışan, Ne iş Yaptığı Bilinmeyen Ve Diğer Sanayi Kuruluşlarında ÇalışanlarınMiktarı[293]

	Kadın	Erkek	Toplam
Sanayi Müesesseleri Fen ve İdare Memuru	–	10	10
Ne İş Yaptığı Bilinmeyen Sanayi İşçisi	22	257	279
Diğer Sanayi Kuruluşları	–	2	2

Ne iş yaptığı bilinmeyen sanayi işçisinin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu kişilerin hangi sanayi sektörlerinde çalıştığının tespit edilememesi izaha muhtaçtır.

Tablo 29: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Ticari Sektörlerde Çalışanların Dağılımı[294]

		Kadın	Erkek	Toplam
Ticaret	**Ticaret (Gayri menkul ticareti ve tabilik dahil)**	9	453	462
	Bankacılık ve Borsacılık	–	13	13
	Otel, Pansiyon, Gazino, Kahve ve Bar İşletmeciliği	2	100	102
	Ticarete Yardımcı İşler (komisyon, acente, sergi, panayır, ticaret odaları vb.)	2	18	20
	Yekûn	13	584	597

[292]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkteşrin 1935*, s. 64.
[293]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 64.
[294]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 64.

Tüccarlara bakıldığında gayrimenkul ticareti yapanlar çoğunluktadır. Bunu, otel ve kahve gibi mekanların işletmeciliği takip etmektedir. Bu kategoride içkili mekanlardan ziyade kahve ve otel gibi mekanları işletenlerin çoğunlukta olduğu düşünülebilir.

Tablo 30: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Nakliye Ve Ulaşım Sektörlerinde Çalışanların Dağılımı[295]

		Kadın	Erkek	Toplam
Nakliye ve Ulaşım	**Kamyon ve Taksi**	–	44	44
	Hayvan Arabaları	4	69	73
	At, Katır, Deve ve Eşek Nakliyesi	–	8	8
	Deniz ve Hava Nakliyesi	–	95	95
	P.T.T.	1	11	12
	Seyahat Acenteleri ve İdareleri, Hamallık	–	79	79
	Yekûn	5	306	311

Ulaşım ve nakliyede deniz ve hava yolu ilk sıradadır. Ancak bu tarihlerde ne Ayvalık'ta ne de Türkiye'de hava yolu taşımacığından söz etmek mümkün olmadığı için ve Ayvalık'ın deniz kıyısında bulunan bir kasaba olması sebebiyle bu alanda çalışan kişilerin deniz taşımacılığında oldukları söylenebilir. Bu sektörden sonra seyahat acenteları ve idareleri, hamallık ile hayvan arabaları sektörleri gelmektedir.

Tablo 31: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Serbest Meslekler İle Genel İdare Ve Hizmet Sektörlerinde Çalışanların Dağılımı[296]

		Kadın	Erkek	Toplam
Serbest Meslekler ile Genel İdare ve Hizmetler	**Genel İdare**	7	311	318
	Adliye ve Hukuki Yardım İşleri	1	27	28
	Genel Sağlık İşleri (doktor, eczacı, ebe vb.)	4	22	26
	Tuvalet (banyo, masaj, manikür, pedikür)	–	47	47
	Talim ve Terbiye	15	22	37
	Din İşleri	–	8	8
	Tiyatro, Sirk, Sinema, Radyo vb.	2	7	9
	Yekûn	29	444	473

[295]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 65.
[296]*Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 65.

Bu sektörde çalışanlar arasında ilk sırada banyo, masaj vb. kolunda çalışanlar yer almaktadır. Bunu eğitim, adliye ve sağlık kolları takip etmektedir.

Tablo 32: 1935 Yılındaki Nüfus Sayımına Göre Ayvalık'ta Ev Ekonomisi Sektöründe Çalışanlar, Şahsi Hizmette Bulunanlar Ve Mesleksiz Ya Da Mesleği Bilinmeyenlerin Dağılımı[297]

		Kadın	Erkek	Toplam
Ev Ekonomisi ve Şahsi Hizmetler	**Ev İşlerinde Çalışanlar (kadın ve erkek hizmetçi, kapıcı, kâhya, mürebbiye vb.)**	79	30	109
	Diğer	–	11	11
	Yekûn	79	41	120
Mesleksiz, Mesleği Bilinmeyen	**Gelir Sahibi**	252	195	447
	Emekli, Yetim ve Dullar	6	15	21
	Mesleği Bilinmeyenler	–	20	20
	Mesleksizler	5.313	1.173	7.044
	Öğrenciler	511	768	1.279
	Yatılı Yerlerde Bulunanlar (hastane, cezaevi, huzurevi vb.)	–	19	19
	Yekûn	6.082	2.748	8.830

Bu kategorideki mesleksiz ya da mesleği bilinmeyenlerin oldukça fazla oluşu da bu kategoriye yaşlı ve çocukların da dahil edilmiş olabileceğini göstermektedir. Yine bu kategoride yer alan gelir sahipleri içerisinde 232 kadının yer alması da oldukça önemlidir. Zira bu sayıya dullar dahil olmadığından bu 232 kadının kendine ait geliri olduğunun kanıtıdır.

Tablo 33: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Yaş Ve Medeni Duruma Göre Dağılımı[298]

Yaş Grupları	**Rakamlar (Erkekler)**					
	Bekâr	**Evli**	**Dul**	**Boşanmış**	**Belirsiz**	**Toplam**
0-9 Yaş Arası	1.507	–	–	–	–	1.507
10-19 Yaş Arası	1.162	7	–	–	–	1.169
20-29 Yaş Arası	703	373	6	3	–	1.085
30-39 Yaş Arası	175	631	18	8	1	833
40-49 Yaş Arası	97	582	28	5	–	188
50-59 Yaş Arası	32	496	31	3	1	563
60-69 Yaş Arası	18	362	46	3	–	429
70-79 Yaş Arası	7	136	48	1	–	192

[297] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, 65-66.
[298] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 68.

80-89 Yaş Arası	4	41	13	4	1	63
90 ve üzeri	–	5	3	–	–	8
Belirsiz	2	–	–	–	–	2
Yekûn	3.707	2.633	193	27	3	6.563

Yaş Grupları	**Rakamlar (Kadınlar)**					
	Bekâr	**Evli**	**Dul**	**Boşanmış**	**Belirsiz**	**Toplam**
0-9 Yaş Arası	1.529	–	–	–	–	1.529
10-19 Yaş Arası	1.044	71	1	–	–	1.116
20-29 Yaş Arası	240	854	32	15	1	1.142
30-39 Yaş Arası	26	780	80	11	3	1.000
40-49 Yaş Arası	11	497	164	2	–	674
50-59 Yaş Arası	4	253	233	3	–	493
60-69 Yaş Arası	10	102	258	2	–	372
70-79 Yaş Arası	2	24	176	1	–	203
80-89 Yaş Arası	1	3	67	–	–	70
90 ve üzeri	1	2	22	–	–	25
Belirsiz	–	–	–	–	–	–
Yekûn	2.868	2.568	1.033	34	4	6.525

Kadınlar erkeklere göre daha küçük yaşlarda evlenmişlerdir. Dul kadın sayısı ile erkek sayısı arasındaki farkın fazlalığı yaş grupları ile kıyaslandığında, erkeklerin herhangi bir hastalıktan veyahut eceliyle öldüğünü göstermektedir.

Tablo 34: Ayvalık'ın 1935 Yılındaki Nüfusunun Yaş Ve Tahsil Durumuna Göre Dağılımı[299]

Yaş Grupları	**Rakamlar (Erkekler)**				
	Okuma-Yazma Bilen	**Okuma-Yazma Bilmeyen**	**Sadece Okuma Bilen**	**Belirsiz**	**Toplam**
0-9 Yaş Arası	250	1.256	1	–	1.557
10-19 Yaş Arası	916	215	5	–	1.136
20-29 Yaş Arası	745	329	11	–	1.085
30-39 Yaş Arası	463	359	11	–	833
40-49 Yaş Arası	345	351	16	–	712
50-59 Yaş Arası	169	378	16	–	563
60-69 Yaş Arası	80	345	4	–	429
70-79 Yaş Arası	18	173	1	–	192
80-89 Yaş Arası	2	61	–	–	63
90 ve üzeri	–	8	–	–	8
Belirsiz	–	2	–	–	2
Yekûn	2.988	3.510	65	–	6.563

[299] *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkTeşrin 1935*, s. 69.

Yaş Grupları	Rakamlar (Kadınlar)				
	Okuma-Yazma Bilen	Okuma-Yazma Bilmeyen	Sadece Okuma Bilen	Belirsiz	Toplam
0-9 Yaş Arası	245	1.529	1	–	1.775
10-19 Yaş Arası	772	340	4	–	1.116
20-29 Yaş Arası	447	683	12	–	1.142
30-39 Yaş Arası	202	687	11	–	900
40-49 Yaş Arası	58	605	11	–	674
50-59 Yaş Arası	16	468	9	–	493
60-69 Yaş Arası	4	368	–	–	372
70-79 Yaş Arası	–	203	–	–	–
80-89 Yaş Arası	–	71	–	–	–
90 ve üzeri	–	25	–	–	–
Belirsiz	–	–	–	–	–
Yekûn	1.744	4.733	48	–	6.525

Ayvalık nüfusundan 4.732 kişi okuma-yazma bilmektedir. Bilmeyenlerin sayısı ise 8.243'tür. Yani okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı bilenlerin sayısından neredeyse iki katı fazladır. Tabi ki bunun içinde yaşı küçük olduğu için okuma-yazma bilmeyenler de vardır. Ancak buna rağmen aradaki fark yine de oldukça fazladır. Bu da Ayvalık'tan yola çıkarak 1935 yılında Türkiye'nin okur-yazarlık oranı hakkında kımen de olsa bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

2. 1940 -1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre

a. 1940 Nüfus Sayımı

Tablo 35'e bakıldığında, 5 yılda Ayvalık'ın nüfusu genel toplamda 276 kişi azalmıştır. Bu durum II. Dünya Savaşı sebebiyle silah altına alınan erkeklerden kaynaklanmış olabilir. Şehir merkezinde bu sayı 802, Alibey Nahiyesi'nde ise 109 kişi azalırken, Merkez Nahiyesi'nde 120, Altınova Nahiyesi'nde ise 515 kişi artmıştır. Merkez Nahiye'ye bağlı köy sayısında bir değişiklik yokken, Altınova Nahiyesi'ne bağlı köyler iki tane artmıştır. Bu köylerden ilki, Bektaşdere Köyü'dür. Köyün nüfusunun 136 oluşu yeni kurulmaktan ziyade başka bir bölgeden Altınova Nahiyesi'ne bağlandığını düşündürmektedir. İkincisi ise Kocaaliler Köyü'dür. Bu köy, 1935 sayımında Çamoba Köyü'nün bir diğer adı olarak geçerken 1940 sayımında ayrı bir köy olarak gösterilmiş ve nüfusu da 20 olarak verilmiştir. Nüfusunun bu kadar az olması, Çamoba Köyü'nden ayrılarak yeni bir köy statüsüne

sokulduğunu akla getirmektedir.

Tablo 35: Ayvalık'ın Nahiyeler Ve Köylere Göre 1940 Yılı Nüfus Miktarı[300]

Bölgeler		**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
Şehir Merkezi		6.459	5.827	12.286
Merkez Nahiyesi	Araplar Köyü	124	143	267
	Bağyüzü Köyü	389	384	773
	Hacıveliler Köyü	65	70	135
	Küçük Köy	588	631	1.219
	Murateli Köyü	56	57	113
	Tıfıllar Köyü	96	120	216
	Yekûn	1.318	1.405	2.723
Alibey Nahiyesi		999	915	1.914
Altınova Nahiyesi	Altınova	1.661	1.648	3.304
	Akçapınar Köyü	68	57	125
	Bektaşdere Köyü	74	62	136
	Beşiktepe Köyü	67	71	138
	Bulutçeşme Köyü	43	49	92
	Çakmak Köyü	189	170	359
	Çamoba Köyü	153	134	287
	Karaayıt Köyü	88	72	160
	Kocaaliler Köyü	11	9	20
	Mezarardı Köyü	84	89	173
	Odaburnu Köyü	58	59	117
	Türközü Köyü	95	115	210
	Üçkabaağaç Köyü	85	76	161
	Bölge Harici	13	45	58
	Yekûn	2.689	2.561	5.340
Nahiye ve Köy Yekûnü		5.006	4.971	9.977
Ayvalık Kazası Yekûnü		11.465	10.798	22.263

b. 1945 Nüfus Sayımı

Tablo 36: Ayvalık'ın Nahiyeler Ve Köylere Göre 1945 Yılı Nüfus Miktarı[301]

Bölgeler		**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
Şehir Merkezi		6.634	7.016	13.650
Merkez Bucağı	Araplar Köyü	129	160	289
	Bağyüzü Köyü	442	446	888
	Hacıveliler (Sadaklar) Köyü	64	74	138
	Küçükköy	683	715	1.398
	Murateli Köyü	94	106	200
	Tıfıllar Köyü	80	100	180
	Yekûn	1.492	1.601	3.093
Alibey Bucağı		996	989	1.985
Altınova Bucağı	Altınova	1.802	1.810	3.612
	Akçapınar Köyü	173	179	352
	Bektaşdere Köyü	79	67	146
	Beşiktepe Köyü	70	69	139
	Bulutçeşme Köyü	48	65	113

[300]T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı, s. 81.
[301]T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Genel Nüfus Sayımı 21-10-1945, s. 75.

	Çakmak Köyü	197	203	400
	Çamoba Köyü	172	153	325
	Karaayıt Köyü	89	73	162
	Mezarardı Köyü	86	84	170
	Odaburnu Köyü	61	71	132
	Türközü Köyü	127	147	274
	Üçkabaağaç Köyü	98	91	189
	Yekûn	3.002	3.012	6.014
Nahiye ve Köy Yekûnü		5.490	5.602	11.092
Ayvalık Kazası Yekunü		12.124	12.618	24.742

Ayvalık'ın 1945 yılı nüfusu 5 yıl içerisinde 2.479 kişi artmıştır. Bu sayı şehir merkezinde 1.364 kişi, Merkez Bucak'ta 370 kişi, Alibey Bucağı'nda 71 kişi ve Altınova Bucağı'nda 674 kişi artmıştır. 1940 yılında Altınova'ya bağlı olarak ayrı bir köy olan Kocaaliler Köyü 1945 yılındaki sayımda yer almamaktadır. Muhtemelen tekrar Çamoba Köyü ile birleştirilmiştir.

c. 1950 Nüfus Sayımı

Tablo 37: Ayvalık'ın Nahiye Ve Köylere Göre 1950 Yılı Nüfusu Miktarı[302]

Bölgeler		**Toplam**
Şehir Merkezi		13.101
Merkez Nahiyesi	Araplar Köyü	311
	Bağyüzü Köyü	976
	Hacıveliler (Solak) Köyü	144
	Küçükköy	1.391
	Murateli Köyü	178
	Tıfillar Köyü	224
	Yekûn	3.224
Alibey (Cunda) Nahiyesi		1.927
Altınova Nahiyesi	Altınova	4.079
	Akçapınar Köyü	206
	Bektaşdere (Ferhat) Köyü	159
	Beşiktepe Köyü	169
	Bulutçeşme (Musalar) Köyü	126
	Çakmak Köyü	425
	Çamoba (K.Çetlenbik) Köyü	399
	Karaayıt Köyü	195
	Mezarardı Köyü	168
	Odaburnu (Eskioba) Köyü	144
	Türközü (Osmaniye) Köyü	262
	Üçkabaağaç Köyü	235
	Yekûn	6.567
Ayvalık Kazası Yekûnu		24.819

[302]T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı, s. 92-93.

1945 yılında 1950 yılına kadar Ayvalık'ın nüfusunda çok az (74 kişi) bir artış olmuştur. 1950 yılı sayımı kadın ve erkek nüfusu ayrı ayrı vermediği için bu konuda herhangi bir kıyaslama yapmak mümkün değildir. Genel nüfus ise; şehir merkezinde 549 kişi, Alibey Bucağı'nda 58 kişi azalmış, Merkez Bucak'ta 131 ve son olarak Altınova Bucağı'nda ise 553 kişi artmıştır. Bu nüfus sayımına bakıldığında Altınova'ya bağlı köylerden beş tanesine ikinci bir isim verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak, Ayvalık'ın nüfusu 1927 yılında 16.873 iken, 1935'te 22.539 olmuştur. Bu rakam, 1940'ta 22.263'e düşmüş, 1945'te ise 24.742'ye yükselmiştir. Son olarak da, 1950 yılında az bir artışla 24.819 olmuştur. Buradan da görülebileceği üzere, en yüksek artış 1927-1935 arası yaşanmış, düşüş olan tek dönem ise 1935-1940 arası olmuştur.

1927 ile 1950 arasını başta cinsiyet olmak üzere yaş grupları, okuma-yazma oranları ve meslekler açısından değerlendirmek maalesef mümkün değildir. Çünkü 1927 ve 1935 sayımları haricindeki sayımlarda bu konulara ilişkin bilgi yer almamaktadır.

II. BÖLÜM

AYVALIK'TA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

A. Sosyal Hayat

1. Gündelik Hayat

a. Şehir Kulübü ve Kahvehaneler

Ahmet Yorulmaz'a göre, Ayvalık'ın ikinci simgesi (birincisi Tımarhane Adası'dır) Şehir Kulübü'dür. Belediyenin yanında bulunan bina uzun bir müddet Kanellu isimli bir Rum tarafından işletilmiştir. O tarihlerde sazlı sözlü eğlencelerin yapıldığı, bilardo masaları bulunan bir mekan olarak kullanılmış ve kafeşantan (cafe chantant)[1] olarak işletildiği için bu isimle anılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise mübadeleyle Girit'ten gelen Sürur ailesine verilmiş, yıllarca İsmail Efendi tarafından çalıştırılmış, soyadı kanunu çıkınca mekanın özelliğinden dolayı Taş soyadını almış ve mekan da bu isimle anılmıştır.

Tam tarihini bilmememize rağmen 1920'lerin sonu veya 1930'ların başında Şehir Kulübü Derneği'ne kiralanan bina, bu tarihlerden itibaren Şehir Kulübü olarak kullanılmaya başlanmıştır. İstanbul'daki meşhur Anadolu Kulübü'yle yarışacak seviyede olan Şehir Kulübü; içkili lokantası, maroken koltukları, kanepeli oturma yerleri, okuma ve oyun bölümleri ile çok düzenli ve disiplinli bir yerdir. Kimse birbirini rahatsız etmeden alçak sesle konuşmakta ve üyeler birbirine çok saygılı bir şekilde davranmaktadır. Her sütununda mobilya çerçevesi içinde öne eğik bir vaziyette duran ve çoğu oval olan aynaları, yerleri kaplayan halıları ve köşedeki piyanosuyla o tarihlerde Şehir Kulübü'nde her cumartesi akşamı orkestra eşliğinde yemek yenmekte ve dans edilmektedir.

Garsonları beyaz ceketli olan, üyelerinin koridordaki lostracıya ayakkabılarını boyatmadan salona girmediği Şehir Kulübü'nün en bilindik yönlerinden biri de Cumhuriyet Bayramlarında verilen Cumhuriyet Balosu'dur. Kulüp üyelerinin eşleri, Cumhuriyet Bayramı'ndan çok önce balo gecesi giyecekleri kıyafetleri hazırlamakta, erkekler de smokinlerini ütületerek hazırlıklarını yapmaktadır. Balo gecelerinde dans müziklerini şehir bandosu çalmaktadır.

Yorulmaz'ın Şehir Kulübü ile ilgili aktardığı bir anekdota göre, 1936 yılında İsmet İnönü Ayvalık'a geldiğinde Şehir Kulübü'nde onuruna bir suare

[1] Müzikli ve içkili eğlence yeri.

düzenlenmiştir. İnönü, kulübe gittiğinde kadınların tuvaletli, erkeklerin smokinli olduğu görünce ayağındaki çizmeleri değiştirmek için açıkta bulunan yatına dönmüş, geceye uygun giyinerek geri dönmüştür.[2]

Ayvalık gazetesinin 31 Temmuz 1941 tarihli nüshasında Yüksek Tahsil Gençliği'nin bir mektubu yayımlanmıştır. İsim verilmeden kaleme alınan mektupta fikirlere zincir vurulan devrin yıkıldığı, otokrasi zihniyetinin Ayvalık'ta yaşamadığı belirtilmiştir. Gerçeklere gözlerini yumarak zikzaklı yollardan yürüyen zayıf iradeli gençlerden olmadıklarını belirten yüksek tahsil talebeleri, fakültelerinin tatil dönemini memleketleri olan Ayvalık'ta geçirdiklerini belirtmişlerdir. Zamanlarını Ayvalık'taki Şehir Kulübü'nde geçiren talebeler, şimdiye kadar iyi karşılandıklarını, ancak kulüp idare heyeti tarafından içlerinden bazılarına mektupla, kulüp üyesi olmadıkça kulübe gelemeyecekleri bildirilmiştir. Kulüp nizamnamesine karşı diyecek bir şeyleri olmadığını ifade eden imza sahipleri, dikkate alınması gerektiğini belirttikleri şu dört maddeyi sıralamıştır:

"1-Nizamnamenin tatbikinde istisna yoktur. Bu madde siyanen tatbik edilir.

2-Bir kısım arkadaşların bu kayıttan vareste tutulmasının diğerleri üzerinde menfi tesirler icra edeceği şüphesizdir.

3-Bu istisnai muamele karşısında tebligata tabi tutulan arkadaşlar arasında kulüp dahili nizamına aykırı hareket eden ve müdavimlerin zevk ve huzurlarını selb eden kimseler varsa bunlar hakkında ferdi muamele yapılması, Ahmed'in uygunsuzluğundan Mehmed'in muatap olmaması icap eder…

4-İçtimai terbiye ve nizamata telkin eden yüksek tahsil gençliğinin ademi hoşnudiyi doğuracak harekette bulunmadıklarına inanımız kemal derecesindedir. Bu itibarla Ayvalık Şehir Kulübü İdare Hey'etinden soruyoruz. Böyle istisnai muamele yapmakla muhitte ahenk ve vifakın yıkılması mı arzu ediliyor? Yoksa sınıf farkı mı gözetiliyor? Bunu öğrenmek istiyoruz. Müfit gazetenizle duygularımıza tercüman olmanızı dileriz."[3]

Şehir Kulübü adına bu mektuba cevabı Kenan Alatur vermiştir. Bu mektup da Ayvalık gazetesinin 7 Ağustos 1941'deki sayısında yayımlanmıştır. Yazının eleştiri ve soru olmak üzere iki kısımdan oluştuğunu belirten Alatur, kulübün müdavimlerinin ana nizamnameyi bilmeleri gerektiğini, bu konu münakaşaya sebep olacağı için sadece bu kadarını söylemekle yetindiklerini belirtmiştir. Alatur, gençlikten istediklerinin hassasiyetten ziyade mantık olduğunu, olayların bu açıdan değerlendirilmesinin daha doğru olacağını savunmuştur. Gençleri de aralarında görmeyi çok istediklerini, ancak yurttaşların fizik ve moral kabiliyetlerini, ulusal ve inkılapçı amaçlara göre gelişmesini sağlayan, cemiyet hayatını yükseltmeyi görev

[2] Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 44-46.
[3] "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 31 Temmuz 941.

edinen müesseselerle gençliğin birbirlerine yarar ve verim sağlaması gerektiğini vurgulamıştır. Son olarak da, Gençlik Birliği, Halkevi ve Şehir Kulübü'nün gençlere ve her Türk vatandaşına daima açık olduğunu belirterek mektubuna son vermiştir.[4]

Ayvalık gazetesi 14 Eylül 1944'teki sayısında şehir kulüplerinin bir statü ile kurulduğunu, kulübe üye olacak kişilerin mevcut nizamnameye uyması gerektiğini belirtmiştir. Gazete, Ayvalık Şehir Kulübü'nün tasdikli bir nizamnamesinin olmadığı yönünde duyum aldığını, eğer bu iddia doğruysa kulübün durumunun kanuna uygun olmadığını ve bu yüzden de kulüp olarak işletilmesinin mevzuata aykırı olduğunu öne sürmüştür.[5]

Gazetenin bu haberine Şehir Kulübü tarafından verilen cevap gazetenin 28 Eylül'deki sayısında yayımlanmıştır. Kulüp adına cevap yollayan Vacit Asena, Ayvalık Şehir Kulübü'nün Cemiyetler Kanunu'nun hükümlerine göre kurulduğu ve 1940 yılından beri faaliyetlerine devam ettiği, resmi makamların da her hususu incelediği bilgisini vermiştir.[6]

26 Ocak 1944'teki Türk Dili gazetesinin haberine göre, Şehir Kulübü'nün yıllık toplantısı yapılmış, kulüp işleri hakkında yapılan görüşmeler sonucunda bir sonraki yılda kulübün çeşitli faaliyetlerde bulunması kararlaştırılmıştır. Yapılan seçimde İdare Heyeti'ne; Doğan Aka, Süleyman Özsoy, Muharrem Alpay, Vefik Bartu, Gıyasettin Ömür seçilmiştir.[7]

Şehir Kulübü'nün 13 Ocak 1946'da yapılacak olan yıllık olağan toplantısı yeterli çoğunluk sağlanamadığı için 27 Ocak'a ertelenmiştir. Saat 16.00'da kulüp salonunda yapılacak toplantının gündemi şu şekildedir:

1-Açılış ve yoklama

2-Genel Kurul Başkanı, Başkan Vekili ve iki katip seçimi

3-İdare Heyeti raporu

4-Murakabe Heyeti raporu

5-1945 yılı hesaplarının incelenmesi, İdare Heyeti'nin ibrası ve 28 maddenin uygulanması

6-1946 yılı bütçesinin müzakeresi ve onaylanması

7-Tüzükte değişiklikler

[4] "Ayvalık Gazetesi müdürlüğüne", *Ayvalık*, 7 Ağustos 941.
[5] "Şehir kulübümüzün durumunda kanuni noksanlık mı var?", *Ayvalık*, 14 Eylül 1944.
[6] "Ayvalık Gazetesi Yazı İşleri Müdür. Ne", *Ayvalık*, 28 Eylül 1944.
[7] "Ayvalık şehir kulübü toplantısı", *Türk Dili*, 26 İkincikanun 1944.

8-Muhtelif konuların müzakeresi[8]

Şehir Kulübü Cumhuriyet Balosu'nun yanı sıra başka etkinliklere de ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan biri, 23 Nisan 1947 gecesi için fakir çocuklar yararına okul aile birlikleri tarafından tertip edilen balodur. Şehir Kulübü'nde yapılacak olan balonun hazırlıklarına bir ay öncesinden başlanmış, balonun sürprizlerle dolu olduğu, gürbüz çocuk müsabakaları da yapılacağı Ayvalık gazetesi tarafından öğrenilmiştir.[9] 1 Temmuz Kabotaj Bayramı da çeşitli etkinliklerle kutlanmış, gece de Şehir Kulübü'nde bir balo tertip edilmiştir.[10] Ayvalık gazetesinin 18 Mart 1948'deki haberinde, öğretmen okullarının kuruluşunun 100. yılı münasebetiyle Ayvalık öğretmenlerinin Şehir Kulübü'nde bir bola düzenlediği belirtilmiştir.[11] Muhtelif önemli günlerin yanında yılbaşı günlerinde de Şehir Kulübü'nde balo düzenlenmiştir. Örneğin, 1949 yılbaşı balosunun diğer yıllara göre daha güzel kutlanması için kulüp idare heyeti bir hafta öncesinden hazırlıklara başlamıştır.[12]

1949 yılının ocak ayı sonlarında Şehir Kulübü'nün yıllık toplantısı kulüp salonunda yapılmıştır. Toplantıyı kulüp başkanı Vacit Asena açmış, ruzname gereğince idare heyetinin mesai raporu, murakabe heyetinin teftiş raporu ve bilanço okunmuştur. Ardından müzakerelere geçilmiş, muamelat hakkında bazı eleştirilerde bulunulmuşsa da idare heyeti adına verilen cevaplardan sonra heyete teşekkür edilmiştir. Sonrasında 49.000 liralık bütçe incelenmiş ve kabul edilmiştir. Müstahdemlere daha çok yardımda bulunulması için idare heyetine yetki verildikten sonra yapılan seçimlerde idare heyetine; Vacit Asena, Niyazi Üke, Kenan Alatur, Veli Erten, Hamdi Konur seçilmiştir. Yedeklere ise; İbrahim Keskin, Enver Uysal, Emin Sonat, Mehmed Gencalp, Şükrü Filat seçilmiştir. Murakabe Heyeti asil üyeliklerine; Faruk Saylam, Saffet Erhanoğlu, Cazım Erman, yedek üyeliklere; Cihat Turgut, Ali Kemal Ülgen, Adnan Özyiğit seçilmiştir. Seçim Kurulu üyeliklerine; Şemsettin Sarıeren, Hüseyin Hıfzı Vardar, İsmail Çığrı, Hüseyin Şeren, Mithat Diril, Yaşar Eral ve Ali Keskin seçilmiştir.[13]

Rumların yaşadığı dönemde Ayvalık'ın ticari ve ekonomik açıdan gelişmişliği sosyal hayata da yansımıştır. Sosyal hayatın olmazsa olmazlarından biri ise kahvehaneler olmuştur. Ahmet Yorulmaz'ın 1889 yılına ait Osmanlı Yıllığı'ndan

[8] "Ayvalık Şehir Kulübü Başkanlığından", *Ayvalık*, 17 Ocak 1946.
[9] "Çocuk Balosu", *Ayvalık*, 27 Mart 1947.
[10] "Denizciler Bayramı", *Ayvalık*, 3 Temmuz 1947.
[11] "Balo", *Ayvalık*, 18 Mart 1948.
[12] "Yılbaşı Balosu", *Ayvalık*, 23 Aralık 1948.
[13] "Şehir kulübü yıllık toplantısı", *Ayvalık*, 3 Şubat 1949.

aktardığına göre bu tarihte kasabada 70 tane kahvehane vardır.[14] 1894 yılında da bu sayı değişmemiştir.[15] 1907 yılı itibariyle kahvehanelerin sayısı 78 olmuştur.[16] Ahmet Yorulmaz, o dönemde kahvehanelerde de içki içildiğini ifade etmiştir.[17]

Körfez gazetesinin 7 Ocak 1949 yılındaki haberinde, zeytin kampanyası dönemlerinde kahvehanelerin erken kapatılmasından şikayet edildiği bildirilmiştir. Vatandaşlar, gece geç saatlerde getirdikleri zeytinlerin satılması, kiraların görüşülmesi gibi meseleler için sokakta kimseyi bulamadıklarından yakınmıştır. Gazete de, 1949 yılı kampanyasına mahsus olmak üzere kahvehane gibi umuma açık yerlerin gece saat 23.00'a kadar açık kalmasını kaymakamdan rica etmiştir.[18] Bu haberden kahvehanelerin yalnızca boş vakitlerin geçirildiği bir yer değil aynı zamanda ticari konuların görüşüldüğü, alışveriş yapılan ve ekonomik önem taşıyan mekanlar olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kahvehanelerin akşam belli bir saatte kapatıldıkları da anlaşılmaktadır.

Yine Körfez gazetesinin 19 Ocak 1949 yılındaki bir adli olaya yer verdiği haberinde, Altınova Caddesi'ndeki bir kahvede kumar oynatıldığının tespit edilmesi üzerine kahvenin üç aylığına mühürlendiği belirtilmiştir.[19] Bu haberden de bu tarihlerde Altınova Caddesi'nde bir kahvehane olduğu, kahvehanelerin kumar vb. gibi suç sayılan işlerde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Başka bir adli vakada sarhoş iki kişinin Palabahçe'deki iki kahvehanenin camlarını kırdıkları belirtilmiştir.[20] Buradan da Palabahçe mevkiinde iki tane kahvehane olduğu tespit edilebilmektedir.

Ayvalık gazetesinin 7 Nisan 1949'daki haberinde ise büyük pazar olarak geçen ve muhtemelen pazarın kurulduğu yerin kastedildiği mevkiide Kahveci İsa'nın kahvehanesinin çatısının 15-20 gün önce çökme tehlikesi yaşadığı, belediyenin gerekli önlemi alması gerektiği belirtilmiştir.[21]

Ayvalık Belediye Başkanlığı, Çamlı'daki kahvehaneyi büyük ölçüde yenilemiş ve genişletmiştir. Bu yüzden de üç sene boyunca kiraya vermeye karar vermiştir. İhalenin açık arttırma suretiyle 3 Haziran 1949'da yapılacağı

[14] Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık*, Bitek Kent: Balıkesir (ed. Filiz Özdem), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 341.
[15] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 72.
[16] Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, s. 73.
[17] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 193.
[18] "Sayın Kaymakamımızdan Bir Ricamız", *Körfez*, 7 Ocak 949.
[19] "kumar oynatmış", *Körfez*, 19 Ocak 949.
[20] "Sarhoşluk ve tecavüz", *Körfez*, 19 Ocak 949.
[21] "Belediyenin nazarı dikkatine", *Ayvalık*, 7 Nisan 1949.

duyurulmuştur.[22]

Ahmet Yorulmaz'ın aktardığına göre, 1940'lı yıllarda Cumhuriyet Meydanı'nda Ali Efendi isimli bir kişinin 40-50 metrekareden mürekkep ahşap bir barakadan kahvesi vardır. Belediye binasından bir bina önce, günümüzde de aynı adı taşıyan ve kafe/restoran olarak hizmet veren, o tarihlerde ise kahvehane olan Orfanos'un Kahvesi de Girit mübadillerinin toplandığı birkaç yerden birisidir. Orfanos'un Kahvesi, yüksek tavanlı ve biri limana, diğeri ara sokağa, üçüncüsü de arka sokağa bakan üç kapısı olan bir yerdir. Bu üç kapının da yarısından yukarısı üçgen ve baklava biçimindeki renkli camlardan oluşmaktadır.[23] Yine aynı sırada, Ayvalık Belediye binasının yanında Ali Ruşen'in Kahvesi vardır. Belediye binası olarak bilinen binanın ise alt katı Orta Kahve olarak anılan bir kahvehaneyken üst katı belediyeye ayrılmıştır.[24]

Cumhuriyet Meydanı'ndaki kahvehanelerden hariç, Macaron denilen mevkide Aynalı Kahve ve burasının karşısında iki kahvehane daha mevcuttu. Sakarya Mahallesi'nde bulunan Edremit Caddesi'ndeki iki kahvehaneye ise çoğunlukla Kuzey Yunanistan'dan gelen mübadiller gitmekteydi. Alibey (Cunda) Adası'nda ise Taş Kahve, Zigardel'in Balıkesir Kahvesi ve Beybaba'nın Kahvesi isminde üç kahvehane vardı.

Ayvalık'ta, 19. ve 20. yüzyıldan günümüze kadar varlığı sürdüren kahvehaneler de hala bulunmaktadır. Örneğin; Ahmet Yorulmaz'ın, Athanasios Th. Gravalis'in Osmanlı'nın son dönemlerinde geçen Tis Mancuraneas To Halasma (Macaronlu Kadının Yıkıntısı) isimli kitabından yorumlayarak çevirdiği öyküde adı geçen Gümüşün Kahvesi, günümüze kadar varlığı sürdürmüş olup Camlı Kahve olarak bilinmektedir.[25] Yine bugün Palabahçe mevkiinde bulunan Şeytan'ın Kahvesi ve Alibey Adası'ndaki Taş Kahve de o tarihlerden kalmadır.

2. Sağlık ve Sağlık Kurumları

1939'da Ayvalık Belediyesi, maddi durumu kötü olanların tedavi edilebilmesi için hekimlik dairesinde muayene servisi açmıştır. Bu servisin, her gün sabah 9.00'dan öğlen 12.00'a kadar ücretsiz hizmet vermesi planlanmıştır. Ancak Ayvalık Gazetesi'ne gelen şikayetler ve gazetenin yaptırdığı tahkikat sonucu, halkın muayene olmak için buraya gittiği, fakat doktor bulamadığı öğrenilmiştir. Gazete, bu duruma

[22] "Ayvalık belediye bşk dan", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.
[23] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 34-35.
[24] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 41-42.
[25] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 65.

ilgililerin dikkatini çekerek belediyeden bir cevap talep etmiştir.[26]

Ayvalık'ın önemli şahsiyetlerinden biri olan Doktor Fazıl Doğan 1945 yılında bireysel girişimiyle özel bir doğum evi açmaya karar vermiştir. Gerekli teçhizatın gelmesinin ardından doğumevinin açılacağı bilgisi alınmıştır.[27] Bir yıl sonra da doğumevinin açılışı gerçekleştirilmiştir. Açılış törenine bandonun çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmış, kurdeleyi kesen belediye başkanı bir konuşma yapmıştır. Başkan, doğumevinin açılmasını sağlayan Fazıl Doğan'a Ayvalıklılar adına teşekkür etmiştir. Doğumevinin varlığını sürdürebilmesi için belediyenin mali destek sağlayacağını ve bu desteğin ileride açılacak olan belediye hastanesi için ön ayak olacağını müjdelemiştir.[28] 1947 yılında doğumevi, yeni uzman doktorlarıyla her türlü doğum müdahalelerini, kadın hastalıkları ameliyatlarını en ileri tekniklerle yapabilmek için yeniden teçhizatlandırılmıştır. Pazar günleri hariç her gün sabah 9.00-12.00 arası maddi durumu olmayanlar muayene ve tedavi edilmiş, yine maddi durumu olmayan ama belgelendirilmiş hamileliklerin doğumu gerçekleştirilmiştir. Saat 14.00-18-00 arası ise hususi hastalar tedavi edilmiştir.[29]

Dört yıl boyunca kendi imkanlarıyla bu doğum evini ayakta tutan Fazıl Doğan son zamanlarda rahatsızlığından dolayı doğum evini idare etmekte zorluk yaşamıştır. Bunun üzerine bu müesseseyi şehre devretmeyi uygun bulmuştur. Yıllık masrafı 12 bin lira olan doğum evinin ayakta kalabilmesi için belediye başkanı şehrin ileri gelenlerini çağırarak şayet kırk kişi yılda 300'er lira verirse doğum evinin hizmetini sürdürebileceğini belirtmiştir. Ancak bu kırk kişiden sadece beş kişi bu davete icabet etmiştir. Onlar da borçları sebebiyle böyle bir yardımda bulunamayacaklarını söylemiştir. Bu yüzden de doğum evi kapatılmak zorunda kalınmıştır.[30] Bundan bir yıl sonra (1950'de) ise milletvekili Enver Güreli'nin aracılığıyla bina ve teçhizat belediyeye devredilmiştir. Bazı eksiklikler giderildikten sonra doğum evinin tekrardan ücretsiz olarak hasta kabulüne başlayacağı bilgisi edinilmiştir.[31] Bu haber üzerine Ayvalık Gazetesi, haberin doğru olup olmadığını öğrenmek için tahkikat yaptırmış, ancak binanın belediyeye devredilerek yeniden açılması gibi bir durumun söz konusu olmadığı bilgisini elde etmiştir.[32]

[26] "Halka Acıyalım", *Ayvalık*, 3 Ağustos 939.
[27] "Doğum Evi", *Ayvalık*, 28 Haziran 1945.
[28]"Doğum Evinin Açılış Töreni", *Ayvalık,* 2 Mayıs 1946.
[29] "Fazıl Doğan Doğum ve Kadın hastalıkları muayene ve tedavi merkezi", *Ayvalık*, 12 Haziran 1947.
[30] Asım Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.
[31] "Ayvalıkta doğum evi açılıyor", *Balıkesir Postası*, 7 Ekim 1950.
[32] "Fazıl Doğan doğumevinin Belediyeye teberruu asılsızdır", *Ayvalık*, 13 Ekim 950.

Ayvalık'ın hastane ihtiyacının 1943 yılı itibariyle hala giderilemediği görülmüştür. Ayvalıklıların bu konudaki taleplerini birçok kez dile getirmesi üzerine ilgili makamlar 1939'da kazadaki yetkililerle istişarelerde bulunmuş, hatta hastanenin yapılacağı yerin istimlak edilmesine ve vilayet bütçesinde konuyla alakalı gerekli miktarın ayrılmasına karar verilmiştir. Ancak bunların üzerinden dört yıl geçmesine karşın herhangi bir adım atılmamıştır. Ayvalık'ın ileri gelenlerinden Fehmi Sabuncugil, eğer hastane için gerekli adımlar atılırsa 4000 lira, Ali Komili ise 2000 lira bağışlayacağını belirtmiştir. Yine şehrin ileri gelenlerinden Mustafa Sipahiler de yatak, yorgan ve on adet karyola almayı vaat etmiştir.[33]

1948 yılına gelindiğinde hastanenin kurulması için teşebbüslerin arttığı görülmüştür. Bu teşebbüslerden ilki belediye salonunda yapılan toplantı sonucunda kurulan "Ayvalık Hastahanesi Yapma ve Yaşatma Derneği"dir. Dernek heyetine Sezai Ömer Madra, Sabuncugil, Fazıl Doğan, Mustafa Doğrular, Muharrem Onursal, Emin Süner, Muhterem Vefa Veznedaroğlu, Emin Kantarcı, Mutafa Lütfi Kaptan, Ali Cömert ve Mehmet Erten seçilmiştir.[34] İkinci teşebbüs ise Balıkesir İl Genel Meclisi'nin sağlık işlerine 2 milyon lira ayırma kararı almasıdır. Ayrılan bu paranın bir kısmı derneğin toplayacağı paraya ilave edilecek, hastane kurulduktan sonra da iaşe ve idame masraflarının vilayetçe üstlenilmesine karar verilmiştir.[35]

Ayvalık Hastahanesi Kurma ve Yaşatma Derneği yaptığı dört toplantının ardından dernek tüzüğünü hazırlayarak hükümete vermiş ve idare heyetini seçmiştir. İdare heyetine; A. Kemal Sabuncugil, Fazıl Doğan, Emin Kantarcı, M. Lütfi Kaptan, Emin Süner ve Vefik Bartu seçilmiştir. Murakıp olarak da Nejat Sarlıcalı, Muharrem Onursal ve Vacid Asena seçilmiştir. İdare kurulu yaptığı ilk toplantıda hastane binası olarak Edremit yönündeki büyük askeri binayı satın almak için teşebbüse geçmeye karar vermiştir. Öte yandan binanın tadilatı ve yenilenmesi için de zeytinlik, para vb. gibi bağışların toplanması amacıyla hayırsever kişilere müracaata karar verilmiştir.[36] Aradan geçen iki yılın ardından hastanenin yapılabilmesi için gereken arsa Mustafa Doğrular tarafından bağışlanmıştır. Bu arsa Sakarya Okulu'nun üst kısmında yer almaktadır. Arsayı gören mimar binanın 160 bin liraya mal olacağını tespit etmiştir.[37]

---

[33] Hüseyin Avni Baskın, "Hastane İhtiyacı", *Ayvalık*, 11 Şubat 1943.
[34] "Ayvalık Hastahanesi", *Körfez*, 10 Mayıs 948.
[35] "İl Genel Meclisi Toplandı Sağlık İleri için (2) milyon liralık İstikraza Karar Verdi", *Körfez,* 10 Mayıs 948.
[36] "Ayvalık Hastahanesi", *Körfez*, 17 Mayıs 948.
[37] "Hastahanenin yeri ve kurulacak binası ile Denizlokalinin yeri mimar tarafından tesbit edildi", *Körfez*, 16 Ocak 1950.

Ayvalık gazetesinde yer alan bir yazıya göre Fazıl Doğan Doğum Evi'nin yaşaması bir zaruret ve ihtiyaçken parasızlık ve ilgisizlik yüzünden kapatılmıştır. Böyle kurulu bir düzene sahip kurumu dahi idare edemezken tam teşekküllü bir hastane yapımına girişilmiştir. Bunun için bir sürü toplantı ve müzakere yapılmış, münakaşalar yaşanmış ve bol bol vaatler verilmiştir. Sonrasında arsa bulunmuş, bin liradan beş bin hatta on bin liraya yükselerek yüz binlerce lira toplanmıştır. Hatta dönemin Sağlık Bakanı'ndan da bir miktar para alındığı ilan edilmiştir. Ancak arsayı bağışlayan kişi bu işe hazır olduğunu belirtirken parayı toplayanlardan herhangi bir ses çıkmamıştır.[38]

Ayvalık gazetesinde yer alan bir başka yazıya göre, yapılacak hastaneye dair "tevatürler" çıkarılmıştır. Bu "tevatürleri" halktan ziyade Halk Partili propagandacıların ürettiği iddia edilmiştir. Yazıda, Halk Partisi tarafından kayrılan ve lütuf gören bazı kişilerin, vaatlerde bulunarak hayali bir müessese kurulacağı söylenmiştir. Ancak artık bu vaatlere kanacak kimse kalmadığı iddia edilmiştir. Gazetenin verdiği bilgiye göre, kazanın her iki nahiyesinde de birer hükümet tabibi vardır. Merkezde birisi belediyenin, birisi hükümetin ve altısı serbest olmak üzere dokuz ya da on hekim bulunmaktadır. Ayvalık bir sanayi bölgesi olmayıp bir istihsal ve servet bölgesi olduğu için maddi durumu iyi olanlar herhangi bir sağlık probleminde İstanbul'a giderken, köylüler ve maddi durumu olmayanlar da Ayvalık'taki hekimlerden faydalanmaktadır. Acil vakalar ise nadir görülmektedir. Gazete, dolayısıyla yapılacak olan 25 yataklı bir hastanenin çok masraflı olacağını iddia etmiştir. Çünkü modern bir ameliyathane, röntgen dairesi, laboratuar tesisatı ve diğer ayrıntılar için gereken miktar 150-180 bin arasındadır. Hastane personeli olarak da hekim, hemşire, hasta bakıcı vb. gibi personele senelik ortalama 49200 lira verilecektir. Hastaların yiyecek ve ilaç masrafı ise senelik 45 bin liradır. Şemsettin Sarıeren, belediye ve halkın, hastane binası için 180 bin lira, diğerleri için de her sene 88200 lira vereceğini hesaplamıştır.[39]

Şemsettin Sarıeren konuya dair kaleme aldığı ikinci yazısında, artık devletçilik zihniyeti geride kaldığı için devletin her işe el atması döneminin çoktan geçtiğini öne sürmüştür. Ona göre, bu gibi teşebbüsler yerel cemiyetlere bırakılmalıdır. Bundan dolayı da Ayvalık gibi merkeze ve İstanbul'a çok yakın olan bir yer için böyle bir hastane lüks ve hayaldir. Burada asıl dikkate alınması

[38] Cimtur, "Neredesiniz Baylar?.!", *Ayvalık*, 22 Haziran 950.
[39] Şemsettin Sarıeren, "Ayvalık Hastahanesi Masalı", *Ayvalık*, 29 Haziran 950.

gerekenin, mahsül zamanı dışarıdan gelen binlerce kadın ve erkek işçinin barınma ve gıda sorunu olduğuna dikkat çekmiştir. Onun görüşünce, genel sağlık işleri devletin sorumluluğunda olsa da ferdin kendi sıhhatinden bizzat kendisi ve çalıştığı yer sorumludur. Toplumsal seviyenin yükselmesi için çalışan sınıfların hepsinin teşkilatlanması gerekmektedir.[40]

Bizim kanaatimizce; hastane, okul vb. gibi yerlerin yapılması ve bunların halkın hizmetine sunulması sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Tabi ki bu tip yerler yapılırken ya da teçhizatı temin edilirken dernek ve şahıs bağışları önemlidir. Ancak burada asıl sorumluluk sağlık, eğitim, kültürel faaliyetler gibi konularda kar amacı gütmemesi gereken devlet –bu yerel bazda belediyeler de olabilir- kurumlarına aittir. Dolayısıyla devlet gereğinden fazla maliyete mahal vermeden ya da çeşitli bağışlarla sosyal devlet olmanın gereğini yerine getirmek mecburiyetindedir. Dönemin ekonomik problemleri göz önünde bulundurulduğunda hastanenin yapılmasının ertelendiği görülmektedir. Ancak sadece maddi boyutu düşünülerek böyle önemli bir eksikliğin giderilmemesini düşünmek yanlıştır.

Ayvalık gazetesinin Kasım 1950'deki bir haberine göre, Ankara Radyosu'nda da ilan edilmiş olan Ayvalık Hastanesi mevzusu resmen halledilmiştir. Belediye, hastane yapılması için eski kışla binasını satın almıştır. Burada tam teşkilatlı bir hastane ile bir doğumevi yapılması düşünülmüştür. Habere göre artık asıl iş daha önce hastane için kararlar alan bazı vatandaşların yardımlarına ve hastane yapılması için Ayvalık Hastahanesi Kurma ve Yaşatma Derneği tarafından toplanan bağışların yerine ulaştırılmasına kalmıştır.[41]

Bu haberden bir ay sonra Ayvalık'ta bir sağlık merkezinin açılması yolunda sona gelindiği yönünde bilgi edinilmiştir. Habere göre, Sağlık Bakanı'nın da yakından takip ettiği bu konunun Belediye Başkanı Avni Baskın'ın Ankara'dan dönmesinden sonra netlik kazanacağı düşünülmektedir. Gazete, sağlık merkezinin 2-3 ay içerisinde faaliyete geçeceği tahmininde bulunmuştur. Bina yapılır yapılmaz da vekalet tarafından gerekli malzeme ve personelin gönderileceği bilgisi verilmiştir. Küçük çapta bir hastane olacağı belirtilen sağlık merkezinde; bir ameliyathane, bir röntgen cihazı, bir operatör, bir kadın hastalıkları uzmanı, üç hemşire ve bir ambulans olması düşünülmüştür. Tedavisi yapılan hastalardan herhangi bir ücret alınmaması kararlaştırılmıştır. Gazete, sağlık merkezinin bir an önce yapılabilmesi

[40] Şemsettin Sarıeren, "Ayvalık Hastahanesi masalı", *Ayvalık*, 6 Temmuz 950.
[41] "Ayvalık Hastahaneye kavuşuyor", *Ayvalık*, 30 Kasım 950.

için, belediyenin hastane yapmak için aldığı kışla binasının tamir edilmesi gerektiği ve bunun için de halkın yardımlarının gerektiğini belirtmiştir.[42]

1948 yılında Körfez gazetesindeki bir yazıda, Ayvalık'ın da o dönemde tüm Türkiye'de görülen verem hastalığından muzdarip olduğu bilgisi verilmiştir. Sıtma hastalığı uzun yıllardan beri hükümet ve belediyenin uzun uğraşları sonucu önlenmişse de verem, etkisini git gide arttırmıştır. Örneğin kazaya yakın olan bir köyde bu hastalıktan muzdarip olanların sayısı oldukça fazladır. Hatta bu köyden askere giden gençlerin yarısının 5-10 ay sonra geri gönderildiği görülmüştür. Şehir merkezinde de durum farklı değildir. Yazar, işte bu durumun önüne geçebilmek için bazı girişimlerde bulunmak ve önlemler almak gerektiğinin altını çizmiştir. Bunun için de öncelikli olarak yurdun bazı yerlerinde kurulan Veremle Mücadele Dernekleri'nden Ayvalık'ta da kurulması önerisini getirmiştir. Kurulacak bu derneğe her aile maddi durumu oranında yardımda bulunursa, toplanacak para ile dernek, yılın belli dönemlerinde uygun bölgelerde kamplar kurabileceğini, yeme-içme ihtiyaçlarının ve konaklamalarının sağlayabileceğini ve bunun yanı sıra hükümet ve belediye doktorları vasıtasıyla da hastaların tedavilerinin edilebileceğini savunmuştur.[43]

Şubat 1949'da Ayvalık'ta veremle mücadele amacıyla dernek kurmak için Şehir Kulübü'nde bir toplantı yapılmıştır. Derneği kurmak için önce müteşebbis heyet seçilmiştir. Bu heyetin, derneğe ait nizamnameyi ve gerekli formaliteleri hazırlayarak kaymakamlığa sunması, asıl idare heyetinin de bu işlemlerden sonra seçilmesi öngörülmüştür.[44]

Bu girişimden iki ay sonra derneğin kurulduğu görülmüştür. Derneğin binası Cumhuriyet Meydanı'ındaki Dispanser Sokak'ta yer alan 13 numaralı özel dairedir. Amacı, Ayvalık sınırları içerisinde veremle savaşmak, bunun için dispanser kurmak, bu dispanseri idare edebilmek için gerekli geliri sağlamak ve propaganda yayınlarında bulunmak olarak belirtilmiştir. Derneğin kurucu üyeleri; M. Vefa Veznedaroğlu (Kaymakam), Enver Şenerdem (Doktor), Muharrem Onursal (Belediye Başkanı), Mustafa Sağun (Doktor), Niyazi Tunga (Doktor), Nejat Sarlıcalı (Tüccar), Vacid Asena (Avukat), Enver Alay (Tüccar), Kenan Kaptan (Tüccar), Vafik Bartu (Avukat), Ahmet Cemil Erener (Tüccar), Niyazi Ülke (Eczacı), Seyit

[42] "Ayvalık sağlık merkezine kavuşuyor", *Ayvalık*, 31 Aralık 950.
[43] H. Akkon, "Şehir Röportajları", *Körfez*, 2 Nisan 948.
[44] "Veremle Mücadele teşebbüsü", *Körfez*, 25 Şubat 1949.

Dramalı (Müstahsil), Hasan Uygun (Müstahsil), Hüseyin Hıfzı Vardar (Tüccar), Mustafa Doğrular (Tüccar), Şemsettin Sarıeren (Doktor), Behçet Sezen (Avukat), Hami Aral (Eczacı)'dır.[45] Derneğin gelir kaynakları; üye aidatı, belediye rüsum gelirlerinden alınacak özlük haklar, hükümet, belediye ve özel müesseselerden yapılacak yardımlar, mal ve mülk bağışları, balo, konser, gezi gibi etkinliklerden elde edilecek gelirlerdir. Derneğin ilk idare kuruluna ise; Enver Şenerdem, Niyazi Tunga, Şemsettin Sarıeren, Enver Alay ve Kenan Kaptan seçilmiştir.[46]

Veremle Savaş Derneği'nin kurulması münasebetiyle kaleme alınan bir köşe yazısında, Türkiye'de hayırlı işler başarmak için birçok cemiyet kurulduğu, bu cemiyetlerin ilk başlarda hevesle bir şeyler yapmaya çalıştığı, ancak çok geçmeden rehavete kapılarak müspet ve rasyonel iş görme yeteneklerini kaybettikleri ifade edilmiştir. Yazara göre bu cemiyetler, sadece ismen var olup, yılın belli günlerinde hayal ürünü faaliyetlerini ve bu hayal ürünü faaliyetlerin sonuçlarını üyelerine ve halka sunmaktadır. Bu yüzden de Veremle Savaş Derneği'ne çok görev düşmektedir. Yazarın deyimine göre, Ayvalık halkı arasında bu hastalıktan muzdarip olan çok fazla kişi vardır. Kendisi, derneğin kurulduğu günkü gibi aynı azimle faaliyet göstermesini temenni etmiştir.[47]

1940'lı yılların başında Ayvalık'ın en büyük problemlerinden biri olan su sıkıntısının yol açtığı bir sorun da şehrin kireçli suyudur. 1943'de Ayvalık gazetesinde yer alan bir yazıda, bu kireçli su yüzünden Ayvalıklıların mide ve bağırsak hastalıklarından dolayı öldüğü iddia edilmiştir. Çocuklar ve gençlerin ise sanki erken yaşta içkiye başlamış gibi içten içe çürüdüğü benzetmesi yapılmıştır. Bu su yüzünden yavaş yavaş zehirlenerek Ayvalık'tan taşınan binlerce hasta olduğu öne sürülmüştür. Bu sorunu çözebilecek tek merci ise belediye olarak görülmüştür. Bu yüzden de belediyenin bir an önce Altınova'dan gelecek su işini halletmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.[48]

Verem hastalığı kadar yaygın olmasa da şehirde başka hastalıkların da görüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin üç tifo vakası sonucunda bir kişi yaşamını yitirmiştir. Hükümet hekimliği yaşanan bu vakalar karşısında aşı ve temizlik önlemleri almıştır. Önlem olarak, halkın temizliğe çok dikkat etmesi, evlerdeki

[45] "Ayvalık Veremle Savaş Derneği ana tüzüğü*", Körfez*, 8 Nisan 1949.
[46] "Ayvalık Veremle Savaş Derneği ana tüzüğü", *Körfez*, 22 Nisan 1949.
[47] Cimtur, "Güzel bir teşebbüs", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[48] Yıldırım Kemal, "Bu Kireçli Sudan kurtulmak için bir tek ele ihtiyaç vardır", *Ayvalık*, 18 2 ci Teşrin 1943.

rutubetli yerlerin bol kireçle sıvanması ve aşı olunması tavsiye edilmiştir.[49]

Türkiye Kılavuzu kitabındaki verilere göre 1946 yılında Ayvalık'ta belediyeye ait bir muayene ve tedavi evi mevcuttur. Bunun yanı sıra bir tane de dispanser hizmet vermektedir. Bir tane hükümet, bir tane de belediye doktorunun bulunduğa ilçede beş tane de serbest çalışan doktor, ayrıca üç tane de eczane hizmet vermektedir.[50]

1949 yılındaki Belediyeler Yıllığı'nda ise hükümete ait dispanserin dört yataklı olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda özel teşebbüse ait altı yataklı bir doğumevi ile toplam yedi doktor ve iki eczane bulunduğu bilgisi verilmiştir.[51]

1950 yılında Kaymakam Ahmet Akbil'in verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ta hükümete bağlı 5 yataklı bir muayene ve tedavi evinden başka herhangi bir resmi ya da özel bir hastane bulunmamaktadır. Bu muayene ve tedavi evinde de bir hükümet hekimi ve iki sağlık memuru çalışmaktadır. Altınova ve Alibey bucaklarında da birer hükümet hekimi bulunmakta olup, Alibey Bucağı'nda ayrıca bir gezici sağlık memuru vardır. İlçe merkezinde belediye kadrosunda bir hekim, bir sabit sağlık memuru, bir de ebe görev yapmaktadır. Altınova Bucağı belediyesinde de bir ebe ve merkezi Edremit'te olan bir sıtma savaş gezici sağlık memuru görevlidir. Bağyüzü, Küçükköy, Çakmak ve Türközü köylerinde de birer ebe bulunmaktadır. İlçe merkezinde hükümet ve belediye doktorlarından hariç, bir iç hastalıkları uzmanı, bir operatör ve dört pratisyen hekim, ayrıca yine serbest çalışan iki diş hekimi ile iki eczacı ve eczane, bir de serbest çalışan ebe vardır.

Kaymakamın Ayvalık'ta görülen hastalıklar konusunda verdiği malumat göre, tifo ve tifüs gibi bulaşıcı hastalıklar ilçede görülmekte, bunlarla mücadele edilmektedir. Diğer bulaşıcı hastalıklar da ara sıra görülse de bunlar salgın derecesine ulaşmamıştır. En çok zarar veren hastalıklar başta solunum yolu hastalıkları olmak üzere, çocuk yaz ishalleri, çocuk besleme bozuklukları ve tüberkülozdur. O tarihte hala tedavisi devam eden 42 frengi hastası mevcut olup 6 tane de tifo vakası görülmüştür.[52]

[49] "Şehrimizde 3 tifo vakası kaydedildi", *Körfez*, 6 Şubat 1950.
[50] Hüseyin Orak, *Türkiye Kılavuzu-Balıkesir İli*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946, s. 483.
[51] *Belediyeler Yıllığı Cilt: 1*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara 1949, s. 240.
[52] Ahmet Akbil, "İdari Coğrafya: Ayvalık İlçesi", *İdare Dergisi*, Sayı: 206, Yıl: 1950, s. 170.

3. Eğitim ve Eğitim Kurumları

Ayvalık'ın eğitim hayatı Rumların yaşadığı dönemde oldukça önemli safhalar geçirmiştir. 1803 yılında bugünkü Cumhuriyet İlkokulu'nun olduğu yerde açılan Ayvalık Akademisi bu konuda ilk sıradadır. Bu akademide eski Yunanca, filoloji, matematik, fizik, mantık, felsefe gibi çok çeşitli branşlarda dersler verilmiştir. 600 öğrenci kapasitesi olan akademinin kimya ve fizik laboratuarlarının araç-gereçleri ise Fransa'dan getirtilmiştir. Büyük bir kitaplığa da sahip olan akademi Batı Anadolu'nun en önemli eğitim kurumu olarak anılmıştır. Ancak 1821'deki isyanda akademi önemini yitirmiş, Ayvalık Gymnasiyumu olarak anılmaya başlanmıştır.[53]

Ayvalık'ın Cumhuriyet dönemindeki eğitim hayatında ise Türk Ocağı'nın çok büyük etkisi olduğu görülmüştür. 1923'den itibaren Türk Ocağı gece dersleri vermeye başlamıştır. Ayrıca Hayrettin Paşa Mahallesi'ndeki Erkek Mektebi ile Numune Mektebi'nde hukuk, sanayi, sağlık, ziraat, ticaret, muhasebe, musiki ve elektrik gibi derslerin verildiği halk dershaneleri açılmıştır. Öksüz Yurdu Sanat Mektebi de Türk Ocağı'nın çabalarıyla açılmıştır.[54] Mektep ilk açıldığında 20'si yatılı olmak üzere 60 öğrenciye eğitim vermiştir. Harf İnkılabı ile birlikte yeni harflerin halka öğretilmesi amacıyla kurulan millet mekteplerinden biri Ayvalık'ta da kurulmuştur. Eski yazıyı okuyup yazabilenlerle hiç okuma-yazma bilmeyenler şeklinde iki şube oluşturulmuş ve 1929 yılında öğretime başlanmıştır.[55]

1920'li yılların sonunda Ayvalık merkezinde beş okul bulunmaktadır. Bunlar; sonradan adı Cumhuriyet olarak değiştirilen Zükur İptidai Erkek Mektebi, Ziya Gökalp, Gazi, Hayrettin Paşa ve yine adı sonradan İstiklal olarak değiştirilen İnas İptidai Mektebi'dir. 1929 yılında ise Ziya Gökalp ile Cumhuriyet Mektebi, Hayrettin Paşa ile de Gazi Mektebi birleştirilmiştir. Böylece ilçedeki ilkokul sayısı üçe düşmüştür.[56]

Orta mektep statüsünde bulunan Öksüz Yurdu Sanat Mektebi'nin bazı yasal sorunlar nedeniyle kapanması sonucu buradaki öğrenciler Alibey nahiyesinde kurulan Ali Bey Yatı Mektebi'ne nakledilmiştir. 1927 yılında Muhtelit Orta Meslek Mektebi adıyla karma eğitim verecek bir okul açılması planlanmıştır. Erkek öğrenciler için demirhane ve marangozhane olarak iki bölüm olması planlanmış,

[53]Berrin Akın, *Kentli Ayvalık*, Graphis Matbaası, İstanbul 2005, s. 22; Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 57.
[54]Serap Taşdemir, "Tek Parti Döneminde Ayvalık'ta Eğitim Faaliyetleri (1923-1950)", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, Yıl: Haziran 2010, s. 225-226.
[55] Taşdemir, "Tek", s. 227,230.
[56]Taşdemir, "Tek", s. 231.

marangozhane bölümünde marangozculuk ve mobilyacılık; demirhane bölümünde ise tesviye, torna ve düğümcülük zanaatları eğitimi verilmesi düşünülmüştür. Kız öğrenciler için de terzilik ve el işleri branşları konulmuştur.[57] Okulun müdürlüğünü Hatipzade Müfit Bey, öğretim kadrosunu; Muhip (Özyiğit) Bey, Kimyager Hikmet Bey, Mühendis Ömer Bey, Fabrikatör Zeki Bey, Hakkı Bey ve Cavit Şen Bey üstlenmiştir.[58] İl Genel Meclisi Ayvalık'taki okul için bütçeden 2000 lira ayırmıştır. Türk Ocakları'nın kapatılması üzerine okula ayrılan bütçe de başka bir kuruma devredilmiştir. Böylece geliri kesilen okul maddi sıkıntıyı atlatabilmek için halkın yaptığı bağışlara ilave olarak öğrencilerden de yıllık 40 lira alınmasına karar vermiştir. 1935 yılına gelindiğinde okul taleplere cevap verememeye başlamıştır. Daha uygun bir bina bulunamaması durumunda okulun kapatılması gündeme gelince yeni bir bina bakılmaya başlanmıştır. Önce Cumhuriyet İlkokulu'nun ortaokula dönüştürülmesi ve buradaki öğrencilerin de diğer okullara dağıtılması düşünülmüşse de daha sonra bundan vazgeçilmiştir. İkinci bir çözüm de askerlik şubesinin ortaokula çevrilmesi seçeneği olmuştur. Ancak tadilat ve tamir işi uzun ve masraflı olacağı için bundan da vazgeçilmiştir. Fakat başka bir alternatif bulunamamış olunacak ki 1936 yılında gerekli izinlerin alınarak askerlik şubesi binasının ortaokul yapılmasına karar verilmiştir. Gerekli olan tadilat ve tamir parası ise Ayvalıklıların bağışlarıyla sağlanmıştır. 1938 yılına gelindiğinde okulda 12 öğretmen ve 311 öğrenci mevcuttur.[59]

1939'da Maarif Vekaleti, nüfusu kalabalık olan köylerde altışar aylık demircilik ve marangozluk kursu açılmasına karar vermiştir. Bu kapsamda Ayvalık'a bağlı köylerde de bu kurslardan açılarak, ayda 60 lira ücretle sanat mektebi mezunlarından birer kişinin bu köylerdeki kurslara gönderilmesine karar verilmiştir.[60]

Aynı yıl Ayvalık'ta açılması planlanan kız sanat okulu için tahsis edilecek binayla ilgili gerekli raporlar hazırlanarak Maarif Vekaleti'ne gönderilmiştir. Kız sanat okulu için ebe okulu olarak kullanılan binanın tahsis edilmesine karar verilmiştir. Ebe okulunun da 1939 ders yılına kadar yeni doğumevi binasına geçmesi

[57] Taşdemir, "Tek", s. 234.
[58] Ziver Tezeren, *Atatürk İlke ve İnkılaplarının Benimsenmesinde Önde Gelen Örnek Bir İlçe Ayvalık*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul 1986, s. 13.
[59] Taşdemir, "Tek", s. 235-236.
[60] "Köylerimizde San'at Okulları", *Ayvalık*, 20 Temmuz 939.

planlanmıştır.[61]

1941 yılında Maarif Vekaleti vilayete bir yazı göndererek Ayvalık, Edremit, Bandırma ve Balıkesir'de yeni sanat ve ticaret mektepleri açılacağını bildirmiştir. Bu mekteplerin inşası için gereken bütçe vekalet tarafından ayrılmış, yapılacağı yerlerin istimlak işinin bir an önce halledilmesinden sonra hemen faaliyete geçileceği belirtilmiştir. Vekaletin bu kararına göre Ayvalık'ta bir kız ve bir erkek akşam sanat okulu açılması planlanmıştır.[62]

Maarif Vekaleti'nin bu yazısından iki yıl sonra Balıkesir Valisi, yanında Nafıa Müdürü Osman Ongun ve Maarif Vekaleti Teknik Öğretim Müsteşarlığı mimarlarından Orhan Birgen ile yapılacak olan orta ticaret mektebi için ayrılan arsaları gözden geçirmek amacıyla Ayvalık'a giderek bu arsaların okul için uygun olup olmadığını teftiş etmiştir.[63] Teftiş sonucunda okulun yapılacağı bina üzerinde karara varılmıştır.[64]

222 öğrencisi bulunan Ayvalık Ortaokulu'nda, 1945 yılı eğitim-öğretim yılı sonunda 81 öğrenci ikmale kalmış, 113 öğrenci ise sınıfta kalmıştır. Sadece 28 öğrenci sınıfı geçebilmiştir. Veliler arasında ve çevrede dolaşan söylentilere göre, okul idarecileri ile heyet-i talimiye arasındaki devamlı geçimsizlik bu duruma yol açmıştır.[65]

1945 yılında Ayvalık'ta müstakil bir akşam kız sanat okulu ve orta erkek sanat okulu açılacağı, kız sanat okulunun ise bu yıl faaliyete geçeceği haberleri karşımıza çıkmıştır. Ve Maarif Vekaleti Teknik Öğretim Müsteşarı Rüştü Uzel de Ayvalık'a gelerek bu iki okulun bina ve arsa işleriyle ilgilenmeye karar vermiştir.[66]

Ağustos ayında Ayvalık gazetesinde yer alan bir habere göre ise, erkek sanat okulu 1945 yılında faaliyete geçecek olup gerekli malzemeler getirilmiştir. Okul binasının inşasına kadar geçici bir süre için özel muhasebe binasının okul olarak, Sakarya Camii'nin de atölye olarak kullanılması düşünülmüştür. Kayıtların şeker bayramından sonra eğitim memurluğu tarafından alınacağı bilgisi verilmiştir. Okula girme şartları olarak ise; ilkokulu bitirmiş olmak, on dokuz yaşından büyük olmamak ve bir sınıfta iki yıl üst üste kalmamış olma şartları aranmıştır. Ayrıca öğrencilerin

[61] "Kız Sanat Okulu Açılma Hazırlıkları", *Ayvalık*, 17 Ağustos 939.
[62] "Vilayetimize Yeni Sanat Okulları Açılacak." *Türk Dili*, 26 2 Teşrin 1941.
[63]"Orta ticaret ve San'at okulu", *Türk Dili*, 15 Haziran 1943; "Valimiz ayvalıkta", *Türk Dili*, 16 Haziran 1943.
[64] "Valimizin son tetkik gezisi", *Türk Dili*, 18 Haziran 1943.
[65] "Neticesi Korkunç Bir Rakam", *Ayvalık*, 7 Haziran 1945.
[66] "İzmirde ve bölgemizde yeni okullar, enstitüler açılacak…", *Yeni Asır*, 30 Ocak (S. Kanun) 1945; "Ayvalıkta iki sanat okulu açılacak", *Türk Dili*, 9 Şubat 1945.

okul kıyafetleri ücretsiz olarak verilmiş ve maddi durumu olmayan öğrencilere de ücretsiz öğle yemeği dağıtılması kararlaştırılmıştır. Okulda kunduracılık, dökümcülük, marangozluk, terzilik ve tornacılık şubelerinde eğitim verilmesi düşünülmüştür.[67]

1948 yılında yeni faaliyet dönemine girmesi sebebiyle erkek orta sanat okulunda üç yıl boyunca yapılan birçok aletin sergilendiği bir sergi açılmıştır. Açılışı kalabalık bir davetli topluluğunun huzurunda Kaymakam Muhterem Vefa Veznedaroğlu yapmıştır. Ayvalık gazetesinin belirttiğine göre, sergilenen aletler Avrupa'daki modellerden daha üstün bir teknikle yapılmıştır.[68]

Körfez gazetesinin aktardığına göre, dördüncü öğretim yılı olan 1949 yılında da erkek orta sanat okulunun bütün öğretim ailesiyle yorulmadan çalışmaya devam ettiği görülmüştür. Öğrencilerin daha iyi çalışabilmesi için öğretmenler dinlenme zamanlarından feragat ederek 9 Kasım'dan itibaren saat 19.00'dan 21.00'a kadar etütler yapılmaya başlanmıştır. Okul aile birliği de öğrencilerin çalışma azimlerini arttırmak ve çabalarını karşılıksız bırakmamak için öğrencilerin arasından çalışmaları ve iyi ahlakıyla arkadaş ve öğretmenlerinin sevgisini kazanmış olanlara hediyeler dağıtmaya karar vermiştir.[69]

Erkek orta sanat okulunu ziyaret eden bir zat, okul atölyesinin elektrik ihtiyacının kendi üretimleriyle sağlandığını görmüştür. Ona göre, yabancı bir ülkeden gelenlerden farksız bir şekilde öğretmenlerin gözetiminde imal edilen ürünler görülmeye değerdir. Üst kattaki marangozluk atölyesinde elektrikle çalışan ve bir iki saniyede 25 metre uzunluğunda biçen bıçkılar mevcuttur.[70]

Sanat okuluyla ilgili karşımıza çıkan son haber, okulun demir atölyesi şefi Hüseyin Ürgen tarafından 1950 yılında kaleme alınmıştır. Ürgen yazısında sanat okulunda görülen aksaklıkların neler olduğunu ve ne gibi tedbirler alınması gerektiğini vesika ve rakamlarla açıklayacağını belirtmiştir. Ancak bunu yazmadan önce İkinci Dünya Savaşı'nı "şer kuvvetlerine" karşı "hayır kuvvetlerinin" kazandığını, böylece ülkemizde demokratik hareketlerin geliştiğini dile getirmiştir. Ve bunu sonucu olarak da düşündüklerini bakanlık emrine alınmadan veyahut görevinden azledilmeden korkusuzca söyleme imkanı bulmuştur. Bu yüzden de böyle bir yazı kaleme almıştır. Yazının sonunda okulun 1945-1946 yılında 120

[67] "Erkek Sanat Okulu Bu Yıl Faaliyete Geçiyor", *Ayvalık*, 30 Ağustos 1945.
[68] "Küçük Haberler", *Ayvalık*, 11 Kasım 1948.
[69] "Erkek Orta Sanat okulunda öğretim çalışmaları", *Körfez*, 25 Şubat 1949.
[70] "Ayvalıkta sanat orta okulunu ziyaret", *Ayvalık*, 19 Mayıs 1949.

öğrenciyle öğretime başladığını, yılsonunda bu sayının 60'a düştüğünü ve 1950 yılında da 90 öğrenci olduğu bilgisini vermiştir.[71] Ayvalık gazetesinde çıkan bu yazısının devamının geleceğini belirtmişse de gazetenin sonraki sayılarında konuyla alakalı bir habere rastlanmamıştır.

İlçe merkezinde açılan okulların yanı sıra 1945 yılında Ayvalık'ın köylerinde de yeni okullar açılmıştır. Üçkabaağaç, Odaburnu, Çakmak, Mezarardı, Bulutçeşme ve Beşiktepe köylerini kapsayan Çakmak Köyü merkez olmak üzere var olan okula yeni ilaveler ve ayrıca yeni bir okul yapılmasına karar verilmiştir. Akçapınar, Karaayıt ve Bektaşdere köylerini içine alan Akçapınar Köyü merkez alınarak da bir okul inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. Yine Türközü, Tıfıllar, Hacıveliler ve Çamoba köylerinde de birer okul yapılması düşünülmüştür. Bu köylerde yapılacak okulların inşasına bandonun çaldığı İstiklal Marşı eşliğinde temel atma töreniyle başlanmıştır. Törene, başta Balıkesir Valisi Sabri Öney olmak üzere, Kaymakam Mekki Keskin, Belediye Başkanı Muharrem Onursal, İl Milli Eğitim Müdürü Cezmi Berktin, İl Bayındırlık Müdürü ve Müfettişi Osman Unan, Jandarma Komutanı Naci, Milli Eğitim Memuru Kadri, Özel Muhasebe Memuru Musa Er, Halk Partisi Başkanı Seyit Dramalı, Fen Memuru Nedim Uner, Altınova Belediye Başkanı Şükrü Şensal ve Ayvalık Gazetesi Müdürü Hüseyin Avni Baskın'dan oluşan bir heyet katılmıştır. Temelin ilk harcını atan Vali Sabri Öney, Cumhuriyet'in ölmez eserlerinden olan bu kültür evlerinin Türk milletine faydalı kişiler yetiştireceğine inandığını söylemiş ve köyler için de hayırlı olmasını temenni etmiştir. Köylüler de Cumhuriyet hükümetinin her alanda olduğu gibi bu alanda da köylüye büyük ümit ve inanç verdiğini söyleyerek sevinçlerini dile getirmişlerdir.[72]

Bir yandan merkezde ve köylerde yeni okulların temeli atılırken diğer yandan da Ekim 1944 depreminde hasar gören okulların tamirine başlanması planlanmıştır. Vilayet tarafından bu iş için bir miktar para yardımı da yapılmıştır. Eğer mevcut para yetmezse halktan yardım toplanarak tamirat işlerinin yapılması düşünülmüştür. Öncelikle İstiklal Okulu'nun üst kısmının yıkılarak tek kat şeklinde tamir edilmesine karar verilmiştir.[73] Yine depremde neredeyse tamamen yıkılan Sakarya İlkokulu da Kızılay tarafından yine aynı isimle yeniden yaptırılmıştır.[74] Zira Sakarya

[71] Hüseyin Ürgen, "Teknik Öğretim Davamız", *Ayvalık*, 15.06.1950; "Ayvalıkta çeşitli çalışmalar", *Türk Dili*, 07.03.1946'da okulun mevcudunun 78'e çıktığı bilgisi verilmiştir.
[72] "İlçemizde kültür faaliyetleri", *Ayvalık*, 21 Haziran 1945.
[73] "Okullar Tamir Edilecek", *Ayvalık*, 13 Eylül 1945.
[74] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 104.

İlkokulu'nun bitmesiyle okuyamayan çocuk sayısının azalacağı ve dolayısıyla da öğrenci sayısının artacağı hesaplanmıştır. Çünkü 1946'da okulsuzluk yüzünden Cumhuriyet ve Gazi İlkokulu'nda çift tedrisat yapıldığı görülmüştür.[75]

İl Daimi Encümenliği toplantısında ilkokulların tamiratı ihale edilmiştir. Bu okullar için 67.997 lira keşif bedeli belirlenerek kapalı zarfla eksiltmeye konulmuştur. Yapılan eksiltme sonucu yüzde beş indirme ile ihaleyi İbrahim Ocak'a ait firma almıştır.[76]

Yine 1946'da Balıkesir Valisi başkanlığında kaymakamların, ilköğretim müfettişlerinin, milli eğitim memurlarının katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Balıkesir'in on yıllık milli eğitim işlerinin planlanması hakkında kararlar alınmıştır. Toplantıda, okul yapılacak köyler ve bu köylerin öğretmen ihtiyacı tespit edilmiştir. Öğretmenlere tahsis edilecek araziler hakkında da kararlar alınmıştır. Ayrıca okul olmayan köylerdeki kız ve erkek çocukların, kurulacak yatılı bölge okullarında okutulması düşünülmüştür. Bu bağlamda, Alibey Bucağı'ndaki ilkokulu kız çocukları için, Bandırma'daki Karşıyaka İlkokulu'nun ise erkek çocuklar için yatılı bölge okuluna dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bu iki okulda okuyacak çocukların ileride kendi köyleri için birer öğretmen adayı olmaları planlanmıştır. Ayrıca bu okullara ilkokul çağında bulunan kimsesiz çocukların da alınması kararlaştırılmıştır.[77]

1949'da kalabalık bir davetli topluluğunun bulunduğu bir törende ortaokul izcilerinin yemin töreni yapılmış ve bir resim sergisi açılmıştır. İzciler muntazam giyimleriyle bayrak karşısında yarım daire pozisyonunda yeminlerini ettikten sonra iki öğrenci okul ve çalışma kolları üzerine birer konuşma yapmıştır. Daha sonra okul müdürü Veli Erten okul faaliyetleri hakkında bir konuşma yaparak başarılı öğrencilere birer dolma kalem hediye etmiştir.[78]

Öğrenci velileri ve okula yardımda bulunanlar için 1950 yılının nisan ayında iki akşam süren bir müsamere ve konser düzenlenmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin hazırladığı Fransızca temsil ve şarkıların ardından mandolin topluluğu bir konser vermiştir. Daha sonra "Kafa Tamircisi" isimli piyes oynanmış, başta öğrencilerden Şefik Aksoy, Baki Enez ve Namık Diril olmak üzere piyeste yer alan bütün öğrenciler seyircilerin takdirini toplamıştır. Piyesin arkasından herkes tarafından

[75] N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.
[76] "Ayvalık ve Bigadiç okulları", *Türk Dili,* 13 Şubat 1946.
[77] "Köy işlerimize ait kararlar", *Türk Dili*, 23 Ocak 1946.
[78] "Orta okulumuz izcileri Yemini ve sergi" *Körfez,* 30 Mayıs 1949.

merakla beklenen okul korosu sahneye çıkmıştır. Burada dinleyiciler bir sürprizle karşılaşmıştır. Okul öğretmenlerinden olan koro şefi Hamdi Konur programın ilk kısmının öğrencilerden Hüsnü Germen tarafından yönetileceğini söyleyerek adeta bir öğrenci gibi talebelerin arasına karışmıştır. Programın birinci kısmında iki sesli okul şarkıları söylenmiş, ikinci kısmında ise Hamdi Konur yerini alarak onun yönetiminde halk türküleri icra edilmiştir. Talebelerdeki disiplin ve heyecan bütün dinleyenleri çok memnun etmiştir.[79]

Edremit gazetesi okullar arasında bir voleybol maçı tertip etmiştir. Bu karşılaşmaya Edremit, Burhaniye ve Ayvalık ortaokulları ile erkek sanat okulları katılmıştır. Ayvalık Ortaokulu bahçesinde Burhaniye Ortaokulu ve Ayvalık Erkek Sanat Ortaokulu karşılaşmıştır. Bu vesileyle, kendisi de Ayvalık Ortaokulu 1938 yılı mezunu olan Cevdet Baskın okulu ziyaret etmiştir. Daha okula girer girmez okulun temizliği, misafirperverliği ve samimiyeti dikkatini çekmiştir. Okulda bir jimnastik, bir müzik (aynı zamanda toplantı salonu) salonu ve değerli aletlerin olduğu bir laboratuar vardır. Cevdet Baskın, bir de sinema salonu olmuş olsa her bakımdan Haydarpaşa Lisesi ile aynı imkanlara sahip olacağını ifade etmiştir. Aslında Haydarpaşa Lisesi'nde de müzik salonu yoktur. Ayvalık Ortaokulu'nun jimnastik ve müzik salonlarında ise her türlü gerekli alet vardır. Baskın, öğretmenler ve öğrencileri adeta bir aile gibi görmüştür.[80]

Öğrencilerin okula güvenli bir şekilde gidip gelebilmeleri için 1947 yılının aralık ayında kaymakam, emniyet müdürü ve öğretmenlerin katılımıyla bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, birtakım "serserilerin" okula gidip gelen öğrencileri yollarda rahatsız ettiği tespit edilmiştir. Bunu önlemek amacıyla emniyet kuvvetleri ile okul aile birlikleri ve okul idarelerinin iş birliği yapmasına karar verilmiştir. Bu karara istinaden Ayvalık okul aile birliklerinin yönetim kurulları emniyet müdürünün de katılımıyla toplanmış ve bazı tedbirlerin alınmasına karar vermiştir. Ayvalık gazetesinin bu toplantıda alınan tedbirlerden aktardığı bazı maddeler şunlardır:

1-Emniyet Müdürlüğü, kanuni yetkileri çerçevesinde gereken önlemleri alacak.

2-Bu tip "serserilik" vakalarından emniyet derhal haberdar edilecek.

3-Emniyetin yanı sıra zabıta ve jandarmanın da bu konuda yardımcı olmaları

[79] A. Cevdet Baskın, "Orta okulumuzla iftihar ediyoruz", *Ayvalık*, 13 Nisan 950.
[80] Cevdet Baskın, Ortaokulda Gördüklerim", *Ayvalık*, 20 Nisan 950.

sağlanacak.[81]

Gazeteye göre, okul aile birlikleri ve emniyet bu konu üzerine ciddi olarak eğildiğine göre gerçekten de böyle olaylar yaşanmıştır. Bu yüzden de birçok veli, çocuklarını okula göndermekten vazgeçmiştir. Ayvalık gibi kültür seviyesinin geliştiği düşünülen bir garp memleketinde, en temel hürriyet olarak görülen sokakta rahatça dolaşabilme hakkının böyle bir noktaya gelmesi yürekler acısı bir durumdur. Gazete, bu olayın sosyal sebeplerini ve alınması gereken tedbirleri başka bir yazının konusuna bırakmıştır. Bu konuyla ilgilenen makamların, en kısa biçimde "bu iğrenç ve hiçbir tarafından tutulamayan sokak ahlaksızlarını" önlemesini temenni etmiştir.[82]

1946'da Ayvalık'ta; biri erkek orta sanat okulu olmak üzere iki tam devreli ortaokul ve beş ilkokul vardır. Okul binaları genellikle yeni ve ihtiyaca kafidirler.[83] 1946 yılı sonunda Ayvalık'ta ilköğretim çağında ise 2200 çocuk bulunmaktadır. Bunlardan 1600'ü okullara kayıtlı olup öğrenime devam etmiştir.[84] 1949 yılında da iki ortaokula sahip olan Ayvalık'ta bu ortaokullarda toplam 244 öğrenci okumaktadır. Dört ilkokulda ise toplam 1,570 öğrenci mevcuttur.[85] 1950'lerin sonlarında Ayvalık'ta dört ilkokul, bir ortaokul ve bir tane de erkek orta sanat okulu bulunmaktadır. Dört ilkokulda 739 kız, 799 erkek öğrenci okumaktadır. Ayrıca 26 tane kadın, 10 tane de erkek öğretmen görev yapmaktadır. Ortaokulda ise 53 kız, 91 erkek öğrenci ile 4 kadın, 6 tane de erkek öğretmen bulunmaktadır. Erkek orta sanat okulunda da 92 öğrenci, 1 kadın ve 10 erkek öğretmen mevcuttur. Merkezde durum böyleyken Altınova ve Alibey Bucakları'nda birer ilkokul ve dokuz köyünde de 9 okul vardır. Her iki bucakta 241 kız, 390 erkek öğrenci okumakta olup 9 kadın ve 6 erkek öğretmen görev yapmaktadır. Köylerde ise 370 kız, 367 erkek öğrenciye 7 kadın, 6 erkek öğretmen düşmektedir. Toplamda merkezde 1538 öğrenci, 36 tane öğretmen; Altınova ve Alibey'de 631 öğrenci, 15 öğretmen; köylerde 737 öğrenci, 13 öğretmen bulunmaktadır.[86]

4. Spor

Ayvalık'ta spor kurumları ve dolayısıyla spor faaliyetlerinin geçmişi eskiye dayanmaktadır. Örneğin, Ayvalık'ın ilk spor kulübü olan İdman Yurdu 1926 yılında kurulmuştur. İdman Yurdu ayrıca spor dışında müzik ve temsil kollarında da faaliyet

[81] "Okul-Aile Birlikleri", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.
[82] "Okul-Aile Birlikleri", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.
[83] Orak, *Türkiye*, s. 481.
[84] N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.
[85] *Belediyeler*, s. 242.
[86] Akbil, "İdari", s. 169.

göstermiştir.[87]

Nejat Sarlıcalı DP'nin Ayvalık'ta kuruluşu vesilesiyle 1946 yılında kaleme aldığı yazısında, Ayvalık'ın cemiyet çalışmalarında İdman Yurdu ile Akın Spor Kulübü arasındaki rekabetten dolayı zararlı sonuçları hiçbir zaman unutulmayacak bir tecrübe yaşadığını belirtmiştir.[88] Ona göre bu rekabet, kardeş karşılaşmasından doğan ikiliğe yol açmıştır. 18 yıl boyunca birbirine perçinlenmiş gençliğin altı ay gibi kısa bir sürede nasıl ikiye bölünerek karşı karşıya geldiğini, aradan 8 yıl geçmesine rağmen o zamanlar başlayan dargınlıklardan bazılarının hala devam ettiğini belirtmiştir.[89] Sarlıcalı'nın bu anlattıklarından da Ayvalık'ta 1920'lerin sonu-1930'ların başlarında rakip iki spor kulübü olduğunu, bu kulüplerin arasındaki rekabet yüzünden Ayvalıklıların aralarının açıldığı anlaşılmaktadır.

Bu konu hakkında Ayvalık gazetesinin 16 Haziran 1938 tarihindeki sayısında bir yazı çıkmıştır. Gazetenin sahibi Avni Baskın'ın kaleme aldığı yazıda, iki kulüp sebebiyle Ayvalık gençleri arasında gerginliğin gittikçe ilerlediğini, kasabanın huzur ve birliğini tehlikeye düşürecek kadar bu ikiliğin büyüdüğünü belirtmiştir. Hatta bu gerginlik o kadar büyümüştür ki Halk Partisi genel sekreterliği olaya el koyarak her iki kulübün birleşerek kurulacak bir spor liginde yer almasına karar vermiş ancak bu iş için görevli olarak Ayvalık'a gelen kişi dahi bunu sağlamada başarısız olmuştur. Avni Baskın da bu birleşmenin sağlanamamasından kulüp yöneticilerini sorumlu tutmuştur.[90]

Bu çekişmenin haricinde her iki kulübün de faaliyetlerine devam ederek yıllık kongrelerini ya da toplantılarını gerçekleştirdiği görülmüştür.[91] Bu kongre ya da toplantıların yanı sıra farklı takımlarla futbol müsabakaları da yapmışlardır.[92]

Bu iki kulüp haricinde Halkevi'nin de bir futbol takımı olduğu görülmektedir. Örneğin Ayvalık gazetesinin 8 Temmuz 1937 tarihli sayısında, Akhisar Halkevi futbol takımı ile Ayvalık Halkevi futbol takımı arasında maç oynanacağı belirtilmiştir.[93]

13 Şubat 1941 tarihindeki bir haberde ise Ayvalık Gençlik Kulübü'nün açıldığı günden beri talimden başka faaliyet göstermediğini belirtilmiştir, buna sebep

[87] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 115.
[88] Nejat Sarlıcalı, "Ayvalık ve parti çalışmaları", *Ayvalık*, 16 Mayıs 1946.
[89]Nejat Sarlıcalı, "Ayvalık ve parti çalışmaları", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.
[90] H. Avni Baskın, "Kulüp Dedikoduları", *Ayvalık*, 16 Haziran 938.
[91] "Akın Spor Başkanlığından", Ayvalık, 8 Temmuz 937; "İdman Yurdu Kongresi", Ayvalık, 26 Ağustos 937.
[92] "Ayvalık İdman Yurdu Burhaniye Halkevi Futbol Maçı", *Ayvalık*, 2 Eylül 937.
[93] "Maç", *Ayvalık*, 8 Temmuz 937.

olarak da kulüp idarecilerinin umursamaz tavırları gösterilmiştir. 1940 yılı yazında kulüp üyelerinin spor yapmaları için bazı aletler getirtilmiş, bu aletler önce Halkevi'ne konulmuş, daha sonra bir camiye nakledilmiştir. En son da Sakarya İlkokulu'na konulmasına ve burasının da spora müsait olmasına rağmen faaliyetler başlamamıştır.[94] Bu haberden 1941 yılından önce Ayvalık'ta bir Gençlik Kulübü açıldığı anlaşılmaktadır. Bu kulüp, İdman Yurdu ve Akın Spor Kulübü'nün yaşananlar sonucu tek bir çatı altında birleştirilerek açılmış olabilir. Zira bu tarihlerden sonra bu iki spor kulübüne dair habere rastlanmamıştır. Ancak gazete nüshalarının eksik olması bunun teyit edilmesini de zorlaştırmaktadır.

1945 yılındaki bir haberde ise Ayvalık ile Edremit arasında futbol ve voleybol müsabakalarının yapıldığı belirtilmiştir. Ancak bu müsabakaların Ayvalık'ta hangi kulüp bünyesinde yapıldığından behsedilmemiştir.[95] Bu müsabakalardan bir hafta sonra ise Balıkesir'den Karesi Gençlik Kulübü'nün Ayvalık'a gelerek iki şehrin gençlerini tanıştırmak için bir futbol ve voleybol müsabakası yapılacağı bilgisi verilmiştir.[96] Yapılan müsabakalar sonucu voleybolda Ayvalık takımı, futbolda ise Karesi Gençlik Kulübü kazanmıştır.[97]

30 Ağustos 1945'teki Ayvalık gazetesi haberinden Ayvalık Gençlik Kulübü'nün İzmir'de yapılan okullar arası voleybol şampiyonasına katıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Edremit ilçesi ile maçlar yaptığı da görülmektedir.[98]

1947 yılına ait bir haberde ise Bergama ile Altınova arasında Altınova'nın sahasında dostluk ve rövanş maçı yapıldığı belirtilmiştir.[99] Böylece bu tarihte Altınova Nahiyesi'nin de bir futbol takımı olduğu anlaşılmaktadır.

Türklerin ata sporu olarak bilinen güreş müsabakalarının da zaman zaman Ayvalık'ta yapıldığı görülmüştür. Bu güreş müsabakaları bazen ortaokul bahçesi gibi daha küçük yerlerde yapılırken[100] bazen de altı bin seyircinin izlediği yerlerde yapılmıştır. 1947 yılında Avcılar Kulübü yararına düzenlenen ve altı bin seyircinin katıldığı iddia edilen müsabakalara Türkiye'nin meşhur pehlivanları katılmıştır. Türkiye Baş Pehlivanı Sındırgılı Şerif ile Manisalı Halil 35 dakika süren kıyasıya bir

[94] Gençlik Kulübü Müdür Yoksa Gençler Kahvehanesi Midir", *Ayvalık*, 13 Şubat 941.
[95] "Ayvalık-Edremit Spor Teması", *Ayvalık*, 9 Ağustos 1945.
[96] "Balıkesir Sporcuları Şehrimize Geliyorlar", *Ayvalık*, 16 Ağustos 1945.
[97] "Spor Hareketleri", *Ayvalık*, 23 Ağustos 1945.
[98] "Ayvalık Gençlik Kulübünün İki Ayvalık Faaliyeti", *Ayvalık*, 30 Ağustos 1945.
[99] "Bergama-Altınova Dostluk Maçı 3-0 Altınovanın Galebesiyle Neticelendi", *Ayvalık*, 27 Mart 1947.
[100] "Pehlivan Güreşi", Ayvalık, 1 Ağustos 1946.

mücadelenin sonucunda berabere kalmıştır.[101]

B. Kültürel Hayat

Ayvalık'ta Türk Ocakları'nın faaliyette olduğu dönemden Halkevi'nin kapandığı tarihe kadar kültürel faaliyetler en ileri seviyede olmuştur. Tiyatro, konferans, müzik gibi alanlarda yakın kasabalara örnek teşkil etmiştir.[102]

Daha Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ayvalıklı gençlerin çoğu ud, keman, mandolin ve piyano dersleri almıştır. Şerif Bacık kitabında, 1925'li yıllarda Dereboyu'nda müzik aletleri ve notaları satan Ramiz Bey'in dükkanının önünde o günkü vapurla gelen notaları almak için müzikseverlerin kuyruk oluşturduğunu belirtmiştir.

Müzik faaliyetlerinin yanı sıra şehirde balolarve sergiler de düzenlenmiştir. 1946'da Yardım Sevenler Cemiyeti tarafından çok güzel bir kıyafet balosu düzenlenmiştir.[103] Hasan Kumcuoğlu, dönemin Belediye Başkanı Muharrem Onursal'ın bu konuda daima ön ayak olduğunu belirtmiştir.[104] Sergiler ise ortaokul öğrencilerinin yaptıkları eserlerin sergilenmesinden[105], Singer dikiş makineleri kumpanyasının nakış sergisine kadar çeşitlilik göstermiştir.[106]

1. Tiyatro ve Sinema

Tiyatro ve sinema bir şehrin kültürel hayatındaki en önemli unsurlardandır. Bir şehrin gelişmişliğinin de en önemli kıstasları arasında yer almaktadır. Ayvalık'ın da bu bağlamda tiyatro ve sinema geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ayvalık'ta tiyatro oynandığı bilinmektedir. Bunlardan biri 1924 yılında Ayvalık'ın genç kadın ve erkekleri tarafından oynanan, Halit Fahri Ozansoy'un "Baykuş" isimli trajedi türü eseridir.[107] Yine Ayvalıklılar tarafından oynanan oyunlardan biri de 1946 yılında Gençlik Kulübü'nün kulüp yararına sahnelediği "Müfettiş" oyunu olmuştur. Kulüp üyesi gençler tarafından üç gece başarıyla sergilenen oyun beş perdelik bir komedi tarzındadır.[108] Bu tarihte bilinmektedir ki her ay Halkevi temsil kolu da bir oyun sahnelemektedir.[109] Bu

---

[101] "Pehlivan Güreşi", *Ayvalık*, 3 Haziran 1947.
[102] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 105.
[103] Atlı, "Çerden-Çöpten", *Ayvalık,* 14 Şubat 1946.
[104] Hasan Kumcuoğlu ile yapılan söyleşi, 14.11.2013.
[105] "Ortaokulda Sergisi", *Ayvalık*, 5 Haziran 1947.
[106] "Simger", *Ayvalık*, 12 Haziran 1947.
[107] Şerif Bacık, *İlk Kurşun'dan Bugüne Ayvalık*, Atatürk İlköğretim Okulu Kültür Yayını, Ayvalık 1996, s. 16.
[108] "Temsil", *Ayvalık*, 10 Ocak 1946.
[109] Orak, *Türkiye*, s. 283.

tiyatro temsilleri sadece Ayvalık'ta oynanmamıştır. 1946 yılında Halkevlerinin kuruluş yıldönümü vesilesiyle farklı şehirlerdeki Halkevi toplulukları bir tiyatro yarışması için Ankara'ya çağırılmıştır. Çağırılan Halkevleri arasında Ayvalık Halkevi Temsil Kolu da vardır. Ayvalık gazetesine göre, yarışmanın olduğu gün Ayvalıklılar radyolarının frekansını Ankara'ya ayarladıklarında aşinası oldukları sesleri işitmişlerdir. Gazete, yarışmada herhangi bir derece elde edilemese bile Ayvalık'ın adının ve sesinin ülkenin tek radyosunda duyulması Ayvalıklılar için bir şeref olduğunu belirtmiştir.[110]

Ayvalıklıların tiyatro oyunları oynamalarının yanı sıra dışarıdan gelen topluluklar da çeşitli vesilelerle oyunlar oynamış, tiyatro gösterileri için şehir dışına gidildiği gibi dışarıdan da Ayvalık'a gelenler olmuştur. Örneğin 1943 yılında Ayvalık'a gelen Sümer Tiyatrosu bunlardan birisidir. Bu tiyatroya yıllarca gazetecilik yapan Faik Gezer rejisörlük yapmaktadır. Ayvalık gazetesi, "Sönen Ocak" isimli oyununu sinema binasında oynayan topluluğun Ayvalık'ın uzun bir zamandır hasretini çektiği tiyatro susuzluğunu gidereceğini ifade etmiştir.[111] Özel tiyatronun yanı sıra İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu da 1947'de turne kapsamında Balıkesir ve Edremit'ten sonra Ayvalık'a da gelmiştir. Avni Dilligil yönetimindeki topluluk Ayvalık'ta toplam dört oyun sahnelemiştir. Bu oyunlardan ilki "Boks Şampiyonu"dur. Daha sonra da sırasıyla; "O Adam Fidenaki", "Sözün Kısası" ve "Hamlet"i oynamışlardır.[112] Bir sonraki yıl Ayvalık'a tekrar gelen İzmir Şehir Tiyatrosu Halkevi salonunda oyunlar sahnelemiştir. Ancak bu oyunlar geçen senekilerden farklı ve daha fazla olmuştur. İlk olarak "Hanımlar Terzihanesi" isimli vodvil oynanmıştır. Oyun halk tarafından çok beğenilmiştir. Oynanması planlanan diğer oyunlar ise "Paşa Hazretleri", "Filozoflar Kulübü", "Tuzak", "Pençereden Pençereye Gönül" ve "Kısmet Oyunu"dur. Tiyatronun rejisörü Avni Dilligil ile birlikte Muazzez Arçay, Muharrem Gürses, Hayri Esen, Nedret Esen, Belkıs Fırat, Hasan Mutlu, Kemal Dirin ve arkadaşları da gelmiştir. Tiyatronun Ayvalık'tan sonraki durakları Edremit, Gelibolu, Çanakkale ve Bursa olmuştur.[113]

1949 yılında Sadi Tek Tiyatrosu Ayvalık Gençlik Kulübü yararına iki oyun oynamak üzere Ayvalık'a gelmiştir. Oyunların cumartesi ve pazar gecesi oynanması planlanmıştır. Cumartesi gecesi oynanacak olan oyunun adı "Erkekler 40'ından

[110] Atlı, "Çerden-Çöpten", *Ayvalık,* 14 Şubat 1946.
[111] "Sümer Tiyatrosu Ayvalıkta", *Ayvalık*, 30 1 ci Kanun 1943.
[112] "İzmir Şehir Tiyatrosu Şehrimizde", *Ayvalık*, 25 Haziran 1947.
[113] "İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosunun Senelik Turnesi", *Körfez*, 21 Haziran 948.

Sonra Azar" isimli üç perdelik komedi oyunudur. Pazar gecesi oynanacak olan ise Shakespeare'in meşhur "Othello" oyunudur. Bu oyun da dram tarzında olup dört perdeliktir. Ayrıca pazar günü gündüz aile matinesine "Çocuk Fabrikası" adlı oyun konmuştur.[114]

Ayvalık'a ilk sinema Necati, Cafer ve Osman isimli üç yedek subayın girişimiyle getirilmiştir. Bu üç subay Ayvalık'ta terhis olduktan sonra 1924 yılında Azim Sineması isimli bir sessiz sinema kurmuşlardır.[115] Bu sinemada Nur Baba, Ateşten Gömlek ve Boğaziçi Esrarı gibi filmler gösterilmiştir.[116] Jeneratörle çalışan sinema aynı zamanda çevresindeki ev ve işyerlerine de elektrik vermiştir. Ahmet Yorulmaz'ın aktardığına göre, o dönemde sinema olarak kullanılan bina hala varlığını sürdürmektedir.[117] Söz konusu bina şimdiki Gazinolar Caddesi'ndedir. Sessiz filmlerin gösterildiği sinema, sesli film dönemine geçildiğinde Rauf isimli bir sinemacı tarafından işletilmiş, daha sonra Naci Özel tarafından alınarak "Özel Sinema" adıyla çalıştırılmıştır. Azim Sineması'nın olduğu dönemde eski balıkhanede Varyemez İbrahim olarak bilinen bir kişi de küçük bir makine ile sessiz filmler izlettirmiştir.[118] Fethi Namlı ise, söz konusu binanın daha sonra isim değiştirerek Ulus ve Ege Sineması isimlerini aldığını, Ege Sineması'ndan sonra ismi tekrar değiştirip bu sefer de Kulüp Sineması olduğunu belirtmiştir.[119] Ayvalık gazetesindeki bir haberden sinemanın 1941 yılından önce Ege Sineması olarak faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.[120]

Muharrem Onursal'ın belediye başkanlığı döneminde (1942-1950) şimdiki belediye nikah salonunun olduğu yer Belediye Şehir Sineması olarak işletilmiştir. Daha sonra belediye bu sinemayı işletmekten vazgeçerek Naci Özel'e kiralamıştır. Naci Özel, bu sinemaya yazlık bir kısım kurmuş, ayrıca sahilde de bir yazlık sinemayı faaliyete geçirmiştir. Yine o yıllarda 1. Sefa'da Ali Rıza Goral'ın yazlık sineması da çalışmaya başlamıştır.[121]

1943 yılında bir vatandaş Ayvalık gazetesine giderek sinemanın bakımsız durumda olduğu şikayetinde bulunmuştur. Bilhassa sinema koltuklarının oturulmayacak durumda olduğunu ve koltukların arkasındaki numaraların silindiğini

[114] "Sadi Tek Tiyatrosu", *Ayvalık*, 10 Şubat 1949.
[115] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 113.
[116] Bacık, *İlkkurşun'dan Bugüne*, s. 16.
[117] Yorulmaz*, Ayvalık'ı Gezerken*, s. 115.
[118] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 102.
[119] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[120] "İlan", *Ayvalık*, 27 Şubat 941.
[121] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 103.

belirtmiştir. Özellikle kalabalık akşamlarda izdihamı önlemek için yer gösterecek bir görevlinin olmaması yüzünden seyircilerin uzun süre ayakta kaldığını ifade etmiştir.[122]

1947 yılında sinemanın Ulus Sineması adıyla çalıştığı görülmüştür. Sinemada, 1947 yılının temmuz ayında Türkçe, sözlü ve şarkılı Düğün Gecesi isimli film gösterilmiştir. Haftaya ise Gaip Dünya oyununun oynanacağı bildirilmiştir. Ayvalık gazetesi, izdiham yaşanmaması için biletlerin önceden alınması tavsiye etmiştir.[123]

1948 yılı ekim ayında, Sağlık ve Sosyal Bakanlığı'nın gönderdiği sağlık filmleri Ayvalık Halkevi salonunda gösterilmeye başlanmıştır. İlk olarak okullarda gösterilen filmlerin, bayram günlerinde de gündüz ve gece olmak üzere parasız olarak gösterilmesine karar verilmiştir.[124]

1949 yılında, Ayvalıklıların uzun zamandır beklediği belirtilen Ormanlar Kralı filminin 27 Ocak'tan itibaren gösterime girdiği, bir aile faciası konusunu işleyen Türkçe dublajlı filmin mutlaka izlenmesi tavsiye edilmiştir.[125] Şubat ayında ise, tanınmış Mısırlı artistlerin Türkçe sözlü ve şarkılı tek şaheseri olduğu belirtilen Altın Kafes filminin gösterimine başlanmış, bu filmden sonra da yine Türkçe, Esir Tüccarı isimli filmin gösterileceği bilgisi verilmiştir.[126]

Körfez gazetesi, 1950 yılında Ayvalık'ta Ulus Sineması ve Halkevi Sineması olmak üzere iki sinemanın faaliyette olduğu bilgisini vermiş, filmler değiştikçe halkın sinemaya çok rağbet gösterdiğini belirtmiştir. Gazete, ister filmlerin değiştiği günlerde ister normal günlerde olsun sinema önlerinde yaşanan olaylardan aile reislerinin şikayetçi olduğunu iddia etmiştir. Ceplerinde kahve içecek 10 kuruşları olmayan, terbiye düşkünü bazı kişilerin sinemaların önlerinde sinemaya giren kızlara kinayeli laflar atmak ve yollarını keserek müsaade istemek için beklediğini dile getirmiştir. Gazeteye göre, sinemalar bir kazanç yeridir ve bakkaldan bir farkı yoktur. Nasıl ki her ticarethanenin önü bir kitle tarafından kapatılamazsa, sinemaların önünde de izin alınmadıkça toplanılamayacağını yazmıştır. Topluluktan kasıt da üçten fazla kişi sayısıdır.

Gazete bu tip kişilere erkekliğin ilk şartı olarak; erkeklerin, aynı kasaba ve

[122] "Haklı bir şikayet", *Ayvalık*, 11 Şubat 1943.
[123] "Ayvalık Ulus Sinemasında", *Ayvalık*, 24 Temmuz 1947.
[124] "Sağlık ve Sosyal Filimleri", *Körfez*, 11 Ekim 948.
[125] "Ulus Sinemasında", *Ayvalık*, 27 Ocak 1949.
[126] "Ayvalık Ulus Sinemasında", *Ayvalık*, 3 Şubat 1949.

köyden kızları -kocalık dışında- kardeşleri gibi görmeleri gerektiğini hatırlatmış, polisin ve belediye zabıtasının devriye gezmesinin önemine dikkat çekmiştir.[127]

1950 yılında Ulus Sineması yaz mevsimi süresince kapalı kalmıştır. Sonbaharın gelmesiyle sinema tekrardan kapılarını açmayı planlamıştır.[128] Yine Fethi Namlı'nın belirttiğine göre, ayrıca Sefa mevkiinde de bir açık hava sineması faaliyet göstermiştir.[129] Ulus Sineması'nın yaz boyunca kapalı kalmasının sebebi halkın yaz aylarında açık hava sinemasını tercih etmesi olabilir. Zira İngiliz Kültür Heyeti tarafından Cumhuriyet alanında kültürel ve zirai kalkınma konulu bir Türkçe film gösterilmiştir. Büyük bir kalabalık tarafından izlenen film yoğun ilgi görmüştür.[130] Bu filmin Cumhuriyet alanında gösterilmiş olması Ulus Sineması'nın kapalı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak filmin açık hava sinemasında gösterilmemiş olmasının sebeplerinden biri, açık hava sinemasının eylül ayı olduğu için kapanmış olma ihtimali, diğeri ise 1950 yılında ya da öncesinde tamamen kapanmış olma ihtimalidir.

2. Halkevi

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra ülkede barışın hakim olmasıyla Atatürk, kafasındaki reformları tek tek gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu reformların en önemlilerinden biri de şüphesiz Halkevlerinin kurulmasıdır. Halkevleri resmi olarak 1932 yılında kurulmuş olsa da Türk Ocakları ile benzer yapılara sahip olduğu görülmüştür.[131] Kısaca; ülkedeki eğitim oranının düşüklüğü, iletişim araçlarının yetersizliği ve inkılapların halka yeterince ulaşmaması gibi özetlenebilecek sebeplerden dolayı böyle bir kurumun varlığına ihtiyaç duyulmuştur.[132]

Yurdun birçok yerinde açılan Halkevlerinden biri de Ayvalık'ta vücuda getirilmiştir. Ayvalık Halkevi, 22 Şubat 1935'te açılmıştır.[133] Halkevi ilk açıldığında kurulan şubeler şunlardır: Dil-Tarih-Edebiyat Şubesi, Ar Şubesi, Gösterit Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dersleri ve Kursları Şubesi, Kitapsaray ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi.[134] Halkevi'nin ilk yönetim kurulu üyeleri ise şunlardır: Fazıl Doğan (Başkan), Muharrem Onursal (Spor Şubesi

[127] "Sinema önleri ve Zabıta", *Körfez*, 6 Mart 1950.
[128] "Ulus Sineması yakında faaliyete geçecek", *Ayvalık,* 21 Eylül 950.
[129] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[130] "İngiliz kültür filimleri", *Ayvalık*, 21 Eylül 950.
[131] Yavuz Özdemir-Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 45, Yıl: 2011, s. 236-237.
[132] Özdemir-Aktaş, "Halkevleri", s. 242.
[133] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 981, Dosya No: 805, Sıra No: 1, 02.01.1936, s. 1-2.
[134]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 981, Dosya No: 805, Sıra No: 1, 31.12.1935.

Başkanı), Kenan Alatur (Temsil Şubesi Başkanı), Niyazi Üke (Güzel Sanatlar Şubesi Başkanı).[135]

1935 yılında Ayvalık Halkevi kurulduğunda İdman Yurdu'nun çalışma alanları dışında kalan kollar Halkevi bünyesinde kurulmuştur. Ayvalık Halkevi'nin ilk temsili Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Akın" isimli manzum piyesi olmuştur. Daha sonra ise Nazım Hikmet'in "Kafatası" isimli eseri oynanmıştır. 1935 ve sonrasındaki yıllarda sahneye çıkan kadınlardan bazıları şunlardır: Şükran Alatur, Nezahat Kırlangıç, Hüsniye Doğan, Seniha Üke, Öğretmen Leman, Öğretmen Mihriye, Kıvanç Onursal, Şukufe Sadık. Erkekler ise: Muharrem Onursal, Bahri Gündemir, İbrahim Aybar, Nejat Danışman, Selahattin Atamtürk, Yahya Akıncı, Aziz Altuğ, Rüştü Selis, Faruk Komili.[136]

Temsiller, Halkevi'nin önde gelen isimlerinin eşleri ve kadın öğretmenlerin özverisine rağmen zorlukla oynanabilmiştir. Örneğin, yeni kadın oyuncu bulmakta zorlanıldığı bir dönemde aynı zamanda Halkevi Başkanı da olan Muharrem Onursal, belediyeye memurluk için başvuran Edibe isimli bir kadına sahnede rol alması şartını öne sürmüştür. Bu şartı kabul eden Edibe Hanım böylece hem Halkevi temsillerinde rol almaya başlamış hem de belediyede memur olmuştur. Zira oyuncu sıkıntısı yaşandığı için İbrahim Aybar ve Bahri Gündemir rol icabı zenne kılığında sahneye çıkmıştır.[137]

1940'lı yıllarda Ayvalık Halkevi'nde spor, müzik, resim kursları ücretsiz olarak verilmiştir. Örneğin, Fuat Mensi isimli bir ressam Halkevi'nde 20 kişiden oluşan bir gruba resim dersleri vermiştir. Bunların yanı sıra her öğlen isteyen Halkevi'ne giderek ücretsiz yemek yeme hakkına sahiptir.[138] Diğer Halkevi şubelerinde olduğu gibi Ayvalık Halkevi'nde de birçok konferans verilmiş, tiyatro ve film gösterimleri yapılmış, bu gibi etkinliklerin yanı sıra çeşitli yardım organizasyonları da düzenlenmiştir. Örneğin, 1940 yılının şubat ayı ortalarında depremzedeler yararına Halkevi'nde çaylı dans verilmiştir.[139] Halkevi, aynı zamanda Ayvalık Bandosu'nun çalışmalarına da ev sahipliği yapmıştır. Bu kapsamda bandonun 1940'ın ağustos ayında Halkevi'nde de konserler verdiği görülmüştür.[140]

Ayvalık gazetesi, 1943 yılın şubat ayı içinde Ressam Sezai Sayıcı'nın

[135]Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 115.
[136] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 115.
[137] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 116-117.
[138] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[139] "Halk Evinde Çay", *Ayvalık*, 15 Şubat 940.
[140] "Ayvalık Bandosu", *Ayvalık*, 15 Ağustos 940.

Halkevi salonunda bir sergisinin açılacağını bildirmiştir.[141] 1946 yılı şubat ayında ise Halkevlerinin kuruluş yıldönümü vesilesiyle Ayvalık Halkevi temsil kolu Ankara'ya davet edilmiştir. Ayvalık gazetesi, temsil kolunun 14 Şubat'ta Ayvalık'tan hareket edeceğini belirtmiştir.[142] Belirtilen tarihte hareket eden temsil kolu önce Balıkesir'e gitmiştir. Türk Dili gazetesi, başında Halkevi Başkanı Muharrem Onursal'ın bulunduğu temsil kolunun, 16 Şubat'ta Ankara'ya hareket ederek, orada "Kimsesizler" isimli bir oyun oynayacağı bilgisini vermiştir.[143] 24 Şubat'ta Ankara'daki törende söz konusu oyunu sahneleyen temsil kolu çok başarılı olmuş ve alkış almıştır. Ayrıca temsil kolunun oyunu radyodan da yayınlanmıştır.[144]

Ayvalık'ta da Halkevi ve CHP iç içe geçmiş bir vaziyettedir. Halkevi ilk açıldığında başkanı olan Fazıl Doğan nasıl aynı zamanda CHP Ayvalık İlçe Başkanı ise, 1946 yılında Ayvalık Halkevi Başkanı olan Muharrem Onursal aynı zamanda belediye başkanlığı yapmıştır. Bu durumu kanıtlayan bir olay 6 Temmuz 1946'da yaşanmıştır. Bu tarihte Ayvalık'taki CHP'liler ve Halkevliler toplanarak Küçükköy Halkodası'na bir ziyarette bulunmuştur. Geziye katılan Ayvalık gazetesi yazarı Fehmi Baskın, partililer ve Halkevlilerin CHP binasında toplandığını, Halkevi Başkanı'nın "Sağcılar sağa, solcular sola!" diye bağırdığını iddia etmiştir. Bu ikaz karşısında sağdaki boş salona geçen Baskın, bu ıssız salonun şimdilik Halkevi'nin kütüphanesi olduğunu belirtmiştir.[145]

Halkevi çeşitli toplantılara da ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan biri 1947 yılının mart ayı sonlarında Halkevi'nde yapılan Gençlik Kulübü'nün umumi toplantısıdır. Toplantıda kaymakam ve belediye başkanı da hazır bulunmuş, aynı zamanda Halkevi başkanı olan belediye başkanı, Halkevi salonunun gençlerin her türlü çalışmasına açık olduğunu belirtmiştir.[146]

17 Aralık 1946 tarihli Türk Dili gazetesinde, Ayvalık'a yapılan bir gezi sonucu edinilen izlenimler aktarılmıştır. Bu izlenimlerde Ayvalık Halkevi'nden de bahsedilmiştir. "N.D." ismiyle kaleme alınan yazıda Halkevi'nin, Muharrem Onursal'ın enerjik ve idealist başkanlığı altında bütün şubeleriyle gece gündüz durmadan çalıştığı belirtilmiştir. Yazar, temsil ve müzik şubelerinin sahnelediği "Hamiyetin Oğlu" isimli piyesi yüzlerce Ayvalıklı ile izlemiş ve defalarca

[141] "Resim Sergisi", *Ayvalık*, 11 Şubat 1943.
[142] "Halkevi Temsil Kolu", *Ayvalık*, 7 Şubat 1946.
[143] "Ayvalık Halkevi temsil kolu", *Türk Dili*, 15 Şubat 1946.
[144] "Ayvalık Halkevi temsil kolu", *Türk Dili*, 26 Şubat 1946.
[145] Halil Fehmi Baskın, "Röportaj serisi ve şaka tarafları", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.
[146] "Gençlik Kulübü Umumi Toplantısı", *Ayvalık*, 3 Nisan 1947.

alkışlamıştır. Son olarak bu kadar başarılı olan Halkevi'nin güzel bir binadan mahrum olduğunu ifade ederek, yakın zamanda kasabalarına yakışır bir binaya sahip olmalarını temenni etmiştir.[147]

Yukarıda söz konusu edilen Halkevi binası meselesine 1 Mayıs 1947'deki Ayvalık gazetesinde de değinilmiştir. Gazetedeki yazıda, Halkevi binasının tamir edilerek yenilenmesinin doğru olmadığı, gerek şehircilik bakımından gerek Ayvalık'a yakışır bir Halkevi binasının baştan yapılmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir. Tamirat hazırlıklarında ısrar edilen binanın 22 bin lira keşif bedeli olup, gazete, illa tamirat yapılacaksa arttırma-eksiltme kanununa uyularak yapılması gerektiği uyarısında bulunmuştur.[148]

26 Şubat 1948'de Ayvalık gazetesi, Halkevi mefruşatı için Ayvalıklılardan yüksek miktarda yardım toplanmasına rağmen Halkevi'nin bu konuda henüz bir adım atmadığını belirtmiştir.[149] Ayvalık gazetesi 4 Mart 1948 tarihli bir sonraki sayısında da aynı konuya değinmeye devam etmiştir. Gazete, tamir edilerek adeta yeni baştan yapıldığını belirttiği Halkevi salonlarının mobilya ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak için banka müdürlerinin aracılığıyla halktan para toplandığını belirtmiştir. Gazetenin öğrendiğine göre, toplanan paraların önemli bir kısmı, Halkevi'nde verilen Münir Nurettin Selçuk konserinin hasılatı yeterli gelmediği için bu konsere harcanmıştır. Gazete; kimlerin yardımda bulunduğunu, toplanan paranın miktarını ve bu paranın nerelere harcandığını liste halinde neşretmeye hazır olduğunu ifade etmiştir.[150]

26 Mart 1948'deki Körfez gazetesinde yeni Halkevi binasının sinema kısmının mobilyalarının kısa süre sonra yenileneceği ve renkli filmler gösterileceği belirtilmiştir.[151] Körfez gazetesi 9 Nisan 1948'deki sayısında yeni yapılan Halkevi binasının bazı eksiklerinin tamamlanmaya çalışıldığını, bir yandan eksikler tamamlanırken diğer yandan döşeme işine devam edildiğini haber almıştır. Gazete, önümüzdeki aylarda Ayvalık'ın bu kültür yuvasının yeni çalışmalarına başlayacağını, gençlerin ve kültür severlerin eskiden olduğu gibi hızlı ve düzgün bir hizmet imkanına kavuşacağını belirtmiştir.[152] 10 Mayıs'ta ise, CHP Genel Sekreterliği'nden gönderilen tahsisatla Halkevi'nin etrafının ve deniz kısmının tanzim edilmeye

[147] N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.
[148] "Halkevi inşaatı durdurulmalıdır", *Ayvalık*, 1 Mayıs 1947.
[149] "Halkevi için verilen paralar", *Ayvalık*, 26 Şubat 1948.
[150] "Halk Evleri", *Ayvalık*, 4 Mart 1948.
[151] "Halkevi Sineması", *Körfez*, 26 Mart 948.
[152] "Yeni Halk evi Binası", *Körfez*, 9 Nisan 948.

başlandığı, derenin üstünün de kapatıldığını belirtmiştir. Gazeteye göre, inşaat bitince Halkevi hemen faaliyete geçecek ve özellikle sahil kısmında "güzel bir aile topluluğunun nezih bir yuvası" olacaktır.[153]

Körfez gazetesinin 17 Kasım 1948'deki haberine göre, Halkevi binasının yenilenmesi münasebetiyle geçici olarak CHP ilçe binasında bulunan Halkevi kütüphanesi tekrar eski yerine taşınmıştır. Gazete, birçok güzide eserin bulunduğunu söylediği kütüphaneden başta gençler olmak üzere herkesin istifade edeceğini belirtmiş, Halkevi'ndeki şubelerin yeniden faaliyete geçirilerek verimli çalışmalarda bulunması için Muharrem Onursal'ın bir program hazırladığını ifade etmiştir.[154]

Çok partili hayat geçildikten sonra Halkevi, CHP ve DP arasında siyaset malzemesi olmuştur. 19 Şubat 1948'deki Ayvalık gazetesinde Halkevi hoparlörlerinin Halk Partisi emrinde kullanıldığı iddia edilmiştir. Gazete, Halkevlerinin tarafsız ve millet adına çalışması gerekirken tamamen Halk Partisi lehine çalıştığından yakınmıştır.[155] Halkevi üzerinden yaşanan çekişmeye karşın yeri geldiğinde DP de Halkevi'ni kullanmak ihtiyacı hissetmiştir. Örneğin, 1948 yılında Adana'da meydana gelen sel felaketinde mağdur olan Adanalılara yardım maksadıyla DP, 28 ve 29 Şubat gecelerinde müsamere verilmesi için Halkevi salonunun buna tahsis edilmesini talep etmiştir.[156]

DP'nin bu talebinin reddedilmesi iki parti arasındaki Halkevi meselesini yeniden gündeme getirmiştir. 4 Mart'ta Ayvalık gazetesinin belirttiğine göre, Halkevi'nden gönderilen mektupta bağlı bulundukları mevzuat gereği DP'nin isteğini yerine getiremeyeceklerini, ancak genel sekreterlikten telgrafla bu isteğin kabulünü rica ettiklerini belirtmişlerdir. Fakat gazetenin çıktığı 4 Mart'a kadar genel sekreterlikten henüz bir cevap gelmemesi üzerine Ayvalık gazetesi, yurttaşların felaketine el uzatmak için rica kelimesi altında sezilen riyalı şekilde mi hareket edilmesi gerektiğini sormuştur. Müzik konserleri ve tiyatro kumpanyalarına kapıları her zaman açık olan Halkevi'nin, böyle bir yardım etkinliğine neden kapatıldığını da sorularına eklemiştir. Son olarak da, "Halk evleri (AĞA EĞLENİYOR) fasıllarına mı sahne olacaktır? Yoksa içtimai zaruretlerin tehvinine yardım için kurulmuş yüksek kültür müesseseleri değil midir?" sorusunu sorarak haberi bitirmiştir.[157]

---

[153] "Halkevi", *Körfez*, 10 Mayıs 948.
[154] "Halkevimizde", *Körfez*, 17 Kasım 948.
[155] "Halkevleri Hoparlörleri", *Ayvalık*, 19 Şubat 1948.
[156] "Müsamere verilecek", *Ayvalık*, 26 Şubat 1948.
[157] "Demokrat Parti ve Halkevi", *Ayvalık*, 4 Mart 1948.

Halkevi'nde verilen kurslara örnek olarak mandolin kursu gösterilebilir. Körfez gazetesinin 6 Ağustos 1948'deki haberine göre, Niyazi Ülgen'in Halkevi'nde verdiği mandolin kursu hızla devam etmektedir. Niyazi Ülgen ve öğrencileri yakın zamanda Halkevi'nde bir konser verecektir.[158]

20 Şubat 1949'da Halkevlerinin açılış yıldönümü Ayvalık Halkevi'nde de kutlanmıştır. Ayvalık Halkevi salonu hıncahınç dolmuş, tören saat 14.00'da İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır. Ardından Halkevi Başkanı Muharrem Onursal; Halkevleri, kuruluş amaçları ve şimdiye kadarki başarılarını anlatan bir konuşma yapmıştır. Konuşmanın sonrasında sahneye çıkan gençler Türk musikisinden parçalar söylemişlerdir. Halkevi'nin yeni binası ve sahnesinde yapılan kutlama oldukça beğenilmiştir. Buradaki törenin sonrasında Halkevi bandosu ve müzik kolu Alibey Bucağı'ndaki Halkodası'na geçerek burada da bir konser vermiştir.[159]

Halkevlerinin tüzüğü gereği iki yılını tamamlayan şubelerde yeni idare heyeti seçimleri yapılması gerekmektedir. Bundan dolayı Ayvalık Halkevi'nin temsil şubesi 17 Mart 1949 saat 17.00'da toplanarak yeni şube idare heyetini seçmiştir. Yapılan seçimde en çok oyu; Kıvanç Onursal, İbrahim Erdoğan, Nejat Sarlıcalı almıştır.[160]

Halkevi'nin müzik kolu Ayvalık'ta verdiği konserlerin yanı sıra diğer şehirlerde de etkinliklere katılmıştır. Çanakkale Yardım Sevenler Derneği'nin 2 Nisan 1949'da düzenlediği baloda Halkevi'nin caz korosu sahne almıştır.[161]

Körfez gazetesi 8 Nisan 1949'daki sayısından Ayvalık'ın dahil olduğu körfez bölgesindeki Halkevlerinde zirai ve sınai kurslar açılması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun sebebi olarak da, bölgede hayati önem taşıyan bu iki unsurun teknik bilgilerle güçlendirilmesini, ortaokulu bitirmiş fakat çeşitli sebeplerle öğrenimini devam ettirememiş ve işsiz dolaşan gençleri göstermiştir. Bu kurslarda ders verebilecek bilgili kişilerin bulunduğunu dile getiren gazete, bununla bağlantılı olarak Halkevlerinde dil kursları da açılması gerektiğini de belirtmiştir.[162]

1949 yılının mayıs ayında, yaz aylarında çok rağbet gören Halkevi'nin deniz kenarındaki oturma yerlerinin yenilenmesine başlanmıştır. Körfez gazetesi tarafından yazlık sinemasının da bu sene burada gösterilebilmesi için incelemeler yapıldığı

[158] "Halkevinde mandolin dersleri", *Körfez*, 6 Ağustos 948.
[159] "Halk evlerinin açılış yıl dönümleri sıcak alaka ile kutlandı", *Körfez*, 21 Şubat 1949.
[160] "Halk Evi Şubeleri", *Körfez*, 18 Mart 1949.
[161] "Halkevi cazı Çanakkale'ye gitti", *Körfez*, 4 Nisan 1949.
[162] "Körfez Halk evlerinde Lazım Olan Kurslar", *Körfez*, 8 Nisan 1949.

belirtilmiştir.[163]

1950 yılında da Halkevlerinin kuruluş yıldönümü kutlanmıştır. Tören, 19 Şubat saat 14.30'da bandonun çaldığı İstiklal Marşı'yla başlamış, ardından Muharrem Onursal yine Halkevlerinin açılış maksatlarını ve çalışmalarını anlatan bir konuşma yapmıştır. Sonrasında temsil şubesinin üyeleri oynadıkları monologlarla beğeni toplamıştır. Sosyal yardım şubesi adına konuşan İbrahim İlkdoğan'ın nutku ilgiyle dinlenmiş, halk türküleri söyleyen müzik şubesi takdirle karşılanmıştır. Son olarak bir film seyrettirildikten sonra davetliler dağılmıştır.[164]

Dönemin Ayvalık Kaymakamı Ahmet Akbil'in İdare Dergisi'nin Eylül-Ekim 1950 yılındaki sayısında verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ta ilçe merkezindeki Halkevi haricinde Altınova ve Alibey Bucağı ile Küçükköy ve Bağyüzü köylerinde birer Halkodası bulunmaktadır. Bunlardan Alibey Bucağı'ndaki Halkodası normal verimle çalışırken diğer yerlerdeki Halkodaları normalin altında faaliyet göstermektedir. İlçe merkezindeki Halkevi'nin ise; Dil, Edebiyat, Temsil, Güzel Sanat, Sosyal Yardım ve Spor şubelerinin olduğunu, bunların yanı sıra birer kütüphane ve sinemaya da sahip olduğunu belirtmiştir.[165]

DP iktidara geçtikten sonra Halkevleri ülke ve siyaset gündemini daha çok meşgul etmeye başlamıştır. Zira DP iktidarıyla beraber Halkevlerinin tasfiye süreci de hızlanmış, bu durum Ayvalık Belediyesi'nin DP'ye geçmesiyle daha da görünür olmuştur.

17 Ağustos 1950 tarihli Ayvalık gazetesinde Ahmet Yorulmaz'ın Halkevi ve Başkanı Muharrem Onursal ile ilgili bir yazısı çıkmıştır. Yorulmaz, yıllardan beri ilim, edebiyat, sanat gibi alanlarda ileri gidilememesinin sebebinin imkansızlıklar değil, gençler gevşek davranmasına rağmen mevcut imkanları ellerinde tutan "sözde vatanperver" kişilerin gençleri teşvik etmemesi olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, Muharrem Onursal bu mevcut imkanlardan biri olan Halkevi kütüphanesini kapalı tutularak gasp etmektedir. Bina meselesi hallolmadığı için kütüphanenin açılmadığı şeklindeki savunmayı masal olarak değerlendiren yazar, halkın çıkarının böyle sudan sebeplerle ihmal edilemeyeceğini ifade etmiştir. Yorulmaz son olarak, Şemsettin Günaltay hükümetinin son bütçesinde Halkevlerine milyonlarca lira tahsis edildiğini,

[163] "Halk evinde yaz hazırlığı", *Körfez*, 9 Mayıs 1949.
[164] "Halk evinin açılış töreni", *Körfez*, 20 Şubat 1950.
[165] Akbil, "İdari", s. 171.

Ayvalık Halkevi'ne ayrılan paranın nereye gittiğini sormuştur.[166]

Halkevi ile Şehir Kulübü'nün arasındaki boşluğun bir kısmı Halkevi'ne, bir kısmı da Şehir Kulübü'ne ait olduğu için cadde tarafından baş kısmı kapatılarak bir kapı takılmıştır. Halkın yaz gecelerinde faydalanması için Halkevi ile sinema binası arasındaki dere üzerinde, cadde kenarından sahil kadarki kısım Halkevi tarafından betonla kapatılmıştır. Belediye Başkanı Avni Baskın 14 Kasım 1950 günü, yanında itfaiye ile söz konusu yere giderek duvarı ve kapıyı yıktırmıştır. CHP bunun üzerine mahkemeye müracaat ederek yıkımı durdurma kararı aldırmış, ayrıca mülkiyete zarar verme ve bu zararın ödenmesi için dava açmaya karar vermiştir.[167]

Ayvalık gazetesinin 16 Kasım 1950 tarihli sayısında Halkevi meselesine bu sefer baş sayfada yer verilmiştir. Gazete, yaptığı incelemeler sonucunda Halkevi binasının Ayvalık Belediyesi'nin öz malı olduğunu öğrenmiştir. Gazetenin verdiği bilgiye göre, Halkevi'nin ilk binası Basri Akın zamanında, ikinci ve üçüncü binası Şevket Osman Karaca zamanında, dördüncü ve son binası ise Muharrem Onursal zamanında Softazadelere ödenen 2250 lira karşılığında 1947 yılının mayıs ayı içinde istimlak edilmiştir. Bilahare Halkevi olarak inşası planlanan binanın belediyeden her yıl Halkevi'ne ödenmekte olan tutardan o gün için elde bulunan 2500 lira ile inşasına başlanmıştır. Balıkesir'den banka aracılığıyla iki seferde gelen 6 küsur bin lira ile de bina bitirilmeye çalışılmış, bu para da yetmeyince halktan yardım yoluyla para toplanarak eşyası alınmıştır.

Gazeteye göre, aslında Türk Ocağı'na aitken maliyeye değil de CHP'ye geçtiği anlaşılan eski Türk Ocağı binası CHP tarafından belediyeye devredilmiştir. CHP'nin 1950 yılı itibariyle halen kullandığı bina belediyenin mülküdür. Zaman içinde bu iki bina mübadele yoluyla ve belediye zararına Nejat Sarlıcalı aracılığıyla Mustafa Doğrular'a satılmıştır. Bu satıştan alınan 21001 lira, 100-120 bin lira değerindeki binaya karşılık kabul edilmiştir. 14 Mayıs 1950'de CHP seçimleri kaybedince aldığı gizli emirle Halkevi binasını CHP'nin malı haline getirmiştir. Binanın sağ ve solundaki menfez ve tabii yol da kapatılarak yine kendi mülkü haline getirmiştir. Ardından da buraları sinema ve kıraathane olarak kiralamak istemiştir. Yine gazetenin Muharrem Onursal'ın 30 Ağustos 1950 tarihindeki bir yazısından öğrendiğine göre, Ayvalık Belediyesi tarafından kuruluşundan itibaren Halkevi'ne 37858 lira aktarılmıştır. Gazete son olarak, bu binaların tapularının iptal edilmesi için

[166] Ahmet Yorulmaz, "Yine B. Başkanı", *Ayvalık*, 17 Ağuatos 950.
[167] "Belediye dairesi başkanının tecavüzkar hareketine mahkeme mani oldu", *Körfez*, 17 Kasım 950.

dava açılmak üzere olduğu bilgisini vermiştir.[168]

Körfez gazetesi, Ayvalık gazetesindeki bu yazı üzerine 24 Kasım 1950 tarihindeki nüshasında olayı kendi açısından aktarmıştır. Gazeteye göre, Halkevi'nin 1950 yılı itibariyle bulunduğu binalar, zamanında harap vaziyette olup Halkevi yapılmak için belediye tarafından muhtelif zamanlarda ve parça parça istimlak edilmiştir. Binaların bulunduğu sahanın sinemadan Şehir Kulübü'ne kadarki kısmı şehir planında da gösterilmiştir. Bu bağlamda, Halkevi yapılmak için istimlak edilen binalar ile CHP binası, kanunlara uygun olarak CHP'ye geçen eski Türk Ocağı binasıyla mübadele edilmiştir. Halkevi binasının inşaatının bitirilmesi ve mefruşatı için gereken paranın konser vasıtasıyla halktan toplandığını belirten gazete, inşaat için aktarılan söz konusu paranın belediyeden değil CHP'den aktarıldığını öne sürmüştür.[169]

Kapanana kadar Halkevleri tüm ülkede olduğu gibi Ayvalık'ın kültür sahasında da en etkili ve faal konumda yer almıştır. 1951 yılında çıkarılan kanun ile de Halkevleri kapatılmıştır. Ahmet Yorulmaz, 1951 yılında Halkevlerinin kapatılmasıyla Ayvalık Halkevi'nin 7 bin kitabının, piyanosunun ve Halkevi Bandosu'nun müzik aletlerinin akıbetinin meçhul olduğunu, nereye gönderildiğinin bilinmediğini belirtmiştir.[170]

3. Basın Hayatı

Ayvalık'ta basın hayatına dair ilk girişim 1819 yılında olmuştur. Anadolu'da bir geziye çıkan tanınmış Fransız yazar ve matbaacı Amvrosios Didot gezisi esnasında Ayvalık'a da uğramış, burada iki ay kalan Didot Ayvalık'ta matbaa kurulması için telkinlerde bulunmuştur.[171] Bu tarihte Ayvalık dışında yaşayan Rumların da yardımıyla bir matbaa tesis edilmiştir.[172] 20. yüzyılın başlarında ise Kirika (Kirikıs) isimli günlük bir gazete ile Edikasastir (Eolikos Astir) isimli on beş günde bir çıkan derginin neşredildiği bilinmektedir.[173]

a. Ayvalık Gazetesi

Ayvalık'ın basın hayatında mihenk taşı olan gazete Ayvalık gazetesidir demek yanlış olmaz. Zira Ayvalık gazetesi Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık bir yıl sonra, 1 Eylül 1924'te basın hayatına girmiştir. Yayım hayatına başladığı ilk 10 yılla

[168] "C.H.P. Marifetlerinden", *Ayvalık*, 16 Kasım 950.
[169] "Muhalefeti yok etmek gayreti", *Körfez*, 24 Kasım 950.
[170] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 105.
[171] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 24.
[172] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 26.
[173] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 32; Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 60.

ilgili elimizde nüshası bulunmadığından gazetenin bu dönemleri hakkında bilgi mevcut değildir. Ancak 1928-1929 yılına ait yıllıktan gazetenin haftada iki gün neşredildiği, imtiyaz sahibi ve mesul müdürünün Hüseyin Avni (Baskın) Bey, başmuharririn de Hilmi İsmail Bey olduğu anlaşılmaktadır.[174] 1934 yılından itibaren bize fikir verebilecek nüshaları ise mevcuttur. Aynı zamanda neşir hayatına başlamasının 10. yılı olan bu tarihi, gazete şöyle duyurmuştur:

"1 Eylül Tarihile Onuncu Yaşımızı Bitirmiş Bulunuyoruz. Büyük Mahrumiyetlere Rağmen Muhterem Okuyucularımızın Tergip ve Emniyetinden Cesaret Alarak Mümkün Olduğu Kadar Gazetemizi ıslaha çalıştık. Dar bir muhitte küçük hacmimize binaen halkımızın büyük ihtiyaçlarını kafi vuzuh ile takip ve teşrih ederek matbuattan beklenilen menafiin isma' ve istihsaline muvaffak olduğumuz kanaatindeyiz. Hizmetimizi takdir eden Ayvalığın muhterem halkına borçlu olduğumuz şükranı bu vesile ile tekrar sunarız."[175]

İdarehanesi Ayvalık Hükümet Caddesi'nde olan ve Ayvalık Matbaası'nda basılan gazete 1930'lu ve 1940'lı yıllarda 5 kuruşa satılırken 1950'li yıllarda 10 kuruştan satılmıştır. Gazetenin sahibi olan Avni Baskın aynı zamanda 1934'ten 1941'in ağustos sonrasına veya 1942 yılına kadar gazetenin neşriyat müdürlüğünü de yapmıştır. Bu konuda kesin bir tarih verememizin sebebi gazetenin bu tarihle ilgili elimizde olan son sayısının 7 Ağustos 1941 oluşudur. Bu tarihten 11 Şubat 1943'e kadarki nüshalar eksik olduğu için net bir şey söylemek maalesef mümkün değildir. 1924-1934 arasında ise neşriyat müdürünün yine Avni Baskın olması muhtemeldir. 1941'den (ya da 1942) sonra ise neşriyat müdürü Şükrü Filat olmuştur. 4 Temmuz 1946'da ise gazete sahibi olarak H. Fehmi Baskın'ın adı görülmektedir. Avni Baskın'ın gazetenin yönetimini oğluna bırakması, çok partili hayata geçildikten sonra Demokrat Parti'ye girmesiyle alakalı olabilir. Şükrü Filat ise neşriyat müdürlüğü görevini Eylül 1946-Mart 1947 arasındaki bir tarihte Halil Fehmi Baskın'a devretmiştir. Fehmi Baskın'ın yerini de Nisan 1949'da A. Cevdet Baskın almıştır. 17 Ocak 1952'de tekrar Fehmi Baskın görevi devralmıştır. 1954'e kadar haftanın her perşembe günü yayımlanan gazete, 1954'ten itibaren ise pazartesi günleri hariç her gün çıkmaya başlamıştır. Ancak hem 1934-1954 arası, hem 1954 sonrasında düzenli olarak çıkamamıştır. Gazete kimi dönemler iki sayfa, kimi dönemler dört sayfa olarak basılmıştır.

1972 yılına gelindiğinde Ayvalık gazetesi yayım hayatına ara vermiş, Yeni Ayvalık ismiyle çıkmaya devam etmiştir. Fazlı Baskın'ın imtiyaz sahibi olduğu Yeni

[174] *Türkiye Cumhuriyeti Devlet*, s. 360.
[175] "Gazetemiz 11 Yaşında", *Ayvalık*, 6 Eylül 934.

Ayvalık gazetesi, 20 Nisan 1972'deki ilk sayısında, yazı ve haber olarak okuyucunun aradığı nitelikleri taşıyacağını, Ayvalık'ın ve halkın menfaatlerini savunacağını belirtmiştir. Sosyal, kültürel ve ekonomik konularda üzerine düşeni yapacağını ifade eden gazete, aydınlığa kavuşmanın yollarını arayacağını yazmıştır. Siyasi duruşunu Cumhuriyetçi, Atatürk ilkelerinin savunucusu ve koruyucusu olarak çizen Yeni Ayvalık; resimli, renkli ve aktüel bir yayın politikası izleyeceğinin müjdesini vermiştir.[176] 1980'li yıllarda tekrar Ayvalık ismiyle çıkmaya başlamış olan gazete, 1990'lı yıllara kadar devam eden bu uzun soluklu yayın hayatında Avni Baskın, üç oğlu ve bir torunu tarafından çıkarılmıştır. 14 Mayıs 1992'ye kadar çıkan gazetenin yayın hayatı Ahmet Yorulmaz'a göre çağın teknik ve meslek kültürüne ayak uydurmadığı için sona ermiştir.[177]

b. Körfez Gazetesi

Gazetenin kurucusu Nuri Özer 1915'de Karacabey'de doğmuştur. Kendisi lise mezunudur.[178] Milli Mücadele'den sonra yedek subay olarak Ayvalık'ta terhis olmuş, ardından belediye zabıta amiri olarak işe başlamıştır. Belediye Başkanı Muhip Özyiğit'in desteğiyle, eski Kaymakam İbrahim Ethem'in bıraktığı yerden çam ağacı dikimini Nuri Özer devam ettirmiştir. Ayvalık'ın meşhur çam ağaçlarının var olmasında önemli paya sahip olan birkaç kişiden biri olan Nuri Özer, çamların korunması için de elinde zeytin ağacından sopayla çocuk, eşek, ve keçileri ağaçlara zarar vermesin diye kovalamıştır. Belediyeden ayrıldıktan sonra ise tuzculuk yapmıştır. 1948 yılına gelindiğinde Körfez isimli gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Yuvarlak tahta bir tamburdan oluşan baskı aletini kendi elleriyle yapmıştır. Gazete, kumpas elde, harfler tek tek dizilerek hazırlanmıştır.[179]

8 Mart 1948'de ilk sayısı yayımlanan gazete, "Siyasi, Ticari, Zirai Gazete" düsturuyla fiyatı 10 kuruştan satışa çıkmıştır. Nuri Özer bu ilk sayıda gazetenin amacını ve yayın politikasını şu şekilde anlatmıştır:

"Mavi sularıyla kıyılarımızı tatlı öpücüklerle yalayan şirin ege denizimizin kolları arasında tabiatın özenip bezenerek işlediği süslü körfezin; kendi bünyesinden yaratılan ve bugün birinci sayısıyle saygı değer halkımızın eline sunulan (KÖRFEZ) gazetemiz kayıtsız ve şartsız halkımızın gazetesidir.

Körfez; bütün bir milletin malı olmakla beraber onun bekçileri: tertemiz insan topluluğu olan körfezlilerdir.

Al ve temiz bir kanla, ana baba bir kardeş Türk diyarı, bütün Körfez halkı

[176] "Yeni Ayvalık", *Yeni Ayvalık*, 20 Nisan 1972.
[177] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 89.
[178] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 10.07.1950, s. 11.
[179] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 88-89.

küçükten büyüğüne kadar necip milletimizin en önünde giden fedakar ve mert insanlariyle doludur. Bu hakikati böylece teslim ettikten sonra:

(KÖRFEZ) imizi sayın milletimize sunarken esaslı bir programla halkımızın tam hizmetini görebilmek için teçhizatımızı ihtiyaca göre hazırlayarak bugün ilk sayısını neşrettik.

(KÖRFEZ) yazı ailesi körfezin sevgi ve saygı ile karşıladığı yüksek zevattan şimdilik yedi kıymetli ve kültürlü arkadaşlardan toplanmıştır.

Bu aile camiası daha da genişleyecek ve bugün dört sahife olarak haftada iki gün (Pazartesi, Cuma) günleri çıkacak olan (Körfezimiz) halkımızın sevgi ve öz malı benimsemesinden kuvvet alarak sahifelerimiz daha fazlaya ve intişar günlerimizi de çok günlere çıkarmaya çalışacağız (...)

(...) Vaadin taahhüte çevrilmesinin ne derece güç bulunduğunu ve ne ağır şartlar altında (Körfezi) mizi sizlere takdim ettiğimizi lütfen siz takdir buyurunuz.

(KÖRFEZ) çok sakin, mütevazi ve okuyucularının en çok içtimai, ticari, sanai, zirai, sıhhi ihtiyaçlariyle meşgul olacaktır.

İçtimai teşebbüsler; kıymetli içtimaivatçılarımızın kalemlerinden çıkmış her aile ve ferdin ana terbiye, ferdi ve içtimai esasları üzerinde muhtelif konularla bezenmiş sütunlarla sunulacaktır.

Ticari işlerde Körfez'de ticaret hareketleri, ticaret durumu ve dertleri, Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Dikili iskelelerinden giriş ve çıkışlar her tüccarı alakadar edecek yazılarla süslü bulunacaktır.

Sanai teşebbüslerde; sanai müesseselerinin tam randumanlı hareketlerini alakadar eden ve bilhassa bu sanai müesseselerinin inkişaf ve durumları hakkında onların dertleriyle birlikte yuvarlanarak en kısa yoldan bu hayat damarlarının korunması ve yeni teknik usulleriyle peyder pey mücehhez olmalarına mütealik salahiyetli kalemlerden alınmış bilgiler vardır.

Zirai sütunlarımızda; zeytin, bağ, bahçe, yemiş, palamut, arıcılık ve diğer topraktan yetişen mahsullerimizin fenni esaslar dailinde ve daha verimli olarak inkişafına ait yazılar muntazaman bulunacak ve bilhassa köylü kardeşlerimizin bilmedikleri hususat (KÖFEZ) sütunlarında aydınlatılacaktır.

Sıhhi bahislere gelince; bu bahisler iki kısım olacaktır. Birisi insan sağlığı, diğeri de çiftçimizin dört gözle üzerine titrediği hayvanının sağlığıdır.

Bunlardan başka bir de salahiyetli hukukçu arkadaşlarımızın köşesi vardır. Bu köşede hukuki ve ilmi bahisler ehemmiyetle kayt olunacak ve halkımızın itirına arz olunacaktır.

Köycülük esası üzerinde gösterdiğimiz titizliği (Körfezi) okudukça siz takdir buyuracaksınız.

Şen fıkralarımız ve bilhassa terzilik ve nakış işleri üzerinde mütehassıslarımızın yazılarının genç kızlarımız için çok faideli olacağına şimdiden eminiz.

Son söz; halka hizmet düsturunu belli başlı ana prensip kabul ederek tertemiz bir düşünce ile sunduğumuz (Körfezi) nizde ne bir vatandaşın şahsına ve ne de şuraya buraya tariz ve tecavüzde bulunmayacaktır. Kayıtsız ve şartsız doğruca halkımızın gazetesi olan (Körfez) ailesi karşısında her Türk hürmet edilecek mevkidedir.

Ancak Körfez ailesi bu kadar içten, samimi ve sıcak duygu ile halk hizmetini kendi işi olarak kabul ederek bir hayli feragat ve fedakarlıkta bulunurken artık ne bileyim "gerek Körfez" e ve gerekse onun yazı ailesine vaki olacak herhangi haksız bir tariz karşısında da harekete geçecek masamız mevcuttur.

Hayat doğum ile başlar ölüm ile biter. Ne mutlu ki bu arada cemiyet ve

insanlığa yaralık, hizmet ve vefada bulunanlara (...)

(...) "Körfez" körfezlilere ve bütün millete hayırlı ve faydalı olsun."[180]

Çok partili hayata geçildikten sonra Ayvalık gazetesinin Demokrat Parti yanlısı bir siyaset takip etmesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin propaganda yapabilmek amacıyla bir basın organına ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda CHP'li olan Nuri Özer'in çıkardığı Körfez gazetesi, Halk Partisi'nin bu ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte olduğu parti tarafından fark edilmiş ve gazetenin ayakta kalabilmesi için CHP Balıkesir İl İdare Kurulu Başkanı gazetenin desteklenmesini istemiştir. Gazetenin yayımlanmaya başlamasından üç ay sonra CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen bir yazıda, zor maddi şartlar altında çıkarıldığı belirtilen Körfez gazetesinin Ayvalık ve Balıkesir çevresinde, içinde bulunulan siyasi şartlar altında CHP'nin fikir ve prensiplerini savunan önemli bir yayın vasıtası olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden de gazetenin çıkmaya devam edebilmesini partinin desteklemesine bağlı olduğu ifade edilmiştir. Maddi durumu iyi olan partililerden bazılarının gazeteye abone olması takdirle karşılanmış, bütçesi müsait olan teşkilatların gazeteye abone olması salık verilmiş, genel merkezden gazetenin kağıt masraflarının karşılanması, mahalli parti, hükümet, köy işleri gibi resmi, ticari, sanai özel ilan ve reklamlarla bölgede neşredilmesi gereken haber, havadis ve yazıların Körfez gazetesinde yayımlanması rica edilmiştir.[181]

Kasım ayında Ayvalık CHP İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı CHP Genel Sekreterliği'ne Körfez gazetesiyle ilgili bir yazı göndermiştir. Sarlıcalı, Nuri Özer'in muhitte tanınmış, partinin faal bir mensubu olduğunu, savaş döneminde iki dönem, dört defa orduda yedek üsteğmen olarak görev aldığını, çok partili hayata geçildikten sonra da maddi gücü elvermemesine rağmen şahsi çabalarıyla ilkel ve yerli maddelerden oluşan bir baskı makinesi yaptığını belirtmiştir. Sarlıcalı'ya göre, elektrikle çalışan bu makinenin bastığı Körfez gazetesi muhalefet tarafından desteklenen Ayvalık gazetesine karşı çıkmıştır. Körfez gazetesi çıkmaya başladıktan kısa bir süre sonra CHP lehindeki fikir ve yazıları ile partinin prensiplerinin savunulmasında harcadığı çaba sebebiyle muhalefetin büyümesine engel olmuş, komşu il ve ilçelerden de büyük ilgi görmüştür.

İlçe başkanı, DP'nin ilçede Ayvalık, ilde de Balıkesir Postası gazeteleriyle CHP'ye yönelik hücumlarına, bazı kişi ya da grupların da saldırılarına karşı Körfez gazetesinin mücadele ettiğini ifade etmiştir. Ancak piyasada muhaliflerin iktisadi

[180] Nuri Özer, "(Körfezi) Sunarken, *Körfez*, 8 Mart 948.
[181] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 12.06.1948, s. 41-42.

taarruzlarını önleyecek krediyi alamamıştır. Nuri Özer, bu iş için iki evi ve sanai tesislerini ipotek ettirerek bankalardan kredi alabilmek için Ankara'ya gitmeye karar vermiş ve CHP ilçe teşkilatının yardımını istemiştir. Sarlıcalı da genel sekreterliğe yazdığı yazıda dürüst ve vatanperver olarak tanımladığı Nuri Özer'e kredi konusunda yardımcı olunmasını istemiştir.[182]

1949 yılından itibaren CHP Genel Sekreterliği tarafından ilçe başkanlığı aracılığıyla Körfez gazetesine kağıt yardımı yapılmaya başlanmıştır.[183] CHP Genel Sekreterliği Ulus gazetesinden de Körfez gazetesine kağıt yardımında bulunmasını istemiş ve tutarın kendilerine bildirilmesini rica etmiştir.[184]

4 Temmuz 1950'de Nuri Özer CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği bir raporda gazetesi için bir yardım talebinde bulunmuştur. Bu yardımı neden istediğini şöyle açıklamıştır:

"(...) Geçen dört senelik mücadelemizi benim sahibi bulunduğum (Körfez) gazetesiyle çetin şartlar altında yaptık. Tabi makinem kötüdür. Kendi yaptığım bir aletle idare ettik. Bundan sonra ahval değişmiştir. Seçim sonu yaptığım bilançomda zararım tam 15 bin liradır. Dört senede bu zarara girdim. Muhitte mücadeleye sıkı girmiştik. Arkadaşlar bu zararımı hep bilirler. İşi bırakmaya da gelmez. Gazeteyi kapadık mı karşı tarafa dehşetli imkanlar vereceğiz ve daha berbat olacağız. Bunun için bendenize ne yapıp yapıp bir pedal makinesi lütfen verdirmenizi rica ederim. Gazeteyi daha ufak fakat nefis çıkaralım. Benim pedalını ve almağa da takatim yoktur. Göndereceğiniz pedal ya partinin malı olarak bana verilsin kirasını vereyim veyahut kıymet takdir olunsun taksitle ödeyeyim. Partimiz için bu çok lazımdır. Yine taktiri ve buraların ince nezaketi karşısında bilhassa dikkatlerinizi çok rica edeceğim. Bu maruzatımın derecei ehemmiyetini sonra takdir buyuracaksınız. Cevaplarınızı bekler, derin bağlılıkla saygılarımı sunarım."[185]

1948 yılında Nuri Özer'in gazetesini çıkarmaya devam edebilmesi için kredi verilmesi konusunda CHP Genel Sekreterliği'nden yardımcı olunmasını isteyen Nejat Sarlıcalı, 1951 yılında ise CHP Balıkesir İl Başkanlığı'na konuyla ilgili bir ricada daha bulunmuştur. İlçe Başkanı, Nuri Özer ve Körfez gazetesinin durumunu anlatmadan önce Avni Baskın ve Ayvalık gazetesinden bahsetmiştir. Körfez

[182] BCA, Dosya No: 490.1-0.-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 27.11.1948, s. 36.
[183] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 20.07.1949, s. 29; BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 24.09.1949, s. 28.
[184] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 17.02.1950, s. 20.
[185] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 04.07.1950, s. 4.

gazetesinin neden çıkarılma ihtiyacı hissedildiğinin daha iyi anlaşılması bakımından bu kısımdan bahsetmek yararlı olacaktır.

Sarlıcalı, Rumların Ayvalık'tan ayrılmaları sebebiyle geride bıraktıkları bir baskı makinesi, bir pedal makinesi, bir zımba makinesi ve büyük bir bıçaktan oluşan matbaanın 1924 yılında H. Avni Baskın tarafından hazineden 150 liraya satın alındığı ve o tarihten itibaren H. Avni Baskın'ın Ayvalık adında bir gazete çıkarmaya başladığı bilgisini vermiştir. Sarlıcalı, Avni Baskın'ın matbuat adabına uymayan şekilde çalışmayı yöntem edindiğini ve 1939 yılında Tayyare Cemiyeti başkanı iken zimmet ve ihtilastan dolayı bir yıl hapis yattığını belirtmiştir. Avni Baskın 25 yıldan beri CHP'ye muhalif olmuş, Serbest Fırka'nın kurulunca bu partiye geçmiştir. Sarlıcalı'nın iddiasına göre, 1930 belediye seçimlerinde 700 lira karşılığında Serbest Fırka'ya verilen oyların CHP lehine sayılmasını kabul etmiştir. Serbest Fırka kapandıktan sonra da menfi tutumuna devam etmiş ve bütün Ayvalıklıların nefretini kazanmıştır. 1946 yılından itibaren DP'ye geçerek gazetesini bu partinin emrine tahsis etmiş ve DP'ye geçen bazı zenginler kendisini kollamıştır. Zamanla idare kuruluna girerek ikinci başkanlığa yükselmiş, nihayet ilçe başkanı olduktan sonra çevirdiği entrikalarla kendisini belediye başkanı seçtirmiştir. Sarlıcalı'ya göre, Avni Baskın'ın bu kademelere gelmesi Ayvalık gazetesi ve onun neşriyatı sayesinde olmuştur. Buraya kadar Avni Baskın ve Ayvalık gazetesiyle ilgili anlattıklarından sonra Nejat Sarlıcalı Körfez gazetesinin çıkarılmasının sebebini ve 1951 yılı itibariyle yaşadığı sıkıntılar hakkında şunları söylemiştir:[186]

"(...) Bizim ise gazetesiz olarak bu şahıs ve partisi ile mücadele etmemize imkan yoktu. İşte bu yokluğu hisseden ve daha evvel tuz ve tahın imalatı ve hayvan yemi kırma ve ezmeciliği ile iştigal eden Nuri Özer ismindeki fedakar ve partiye 30 seneden beri bağlı bir arkadaşımız 948 yılında bu işini terk ederek partimiz prensiplerine tam manasile bağlı ve sadık bir gazete neşrine başlamıştır. Bu suretle Ayvalık gazetesine cevap vermek ve sesimizi Burhaniye ve Edremit kazalarından başka Balıkesir'e ve diğer kazalarına da duyurmak imkanını sağlamış olduk. Nuri Özer bu matbaayı kurabilmek ve gazetesini de sürdürebilmek için iki sene içinde on beş bin lira civarında bir masraf ihtiyar etmeğe mecbur olmuş ve bu parayı temin etmek için de evini ve diğer aletlerini ipotek etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Yılmak ve usanmak bilmeyen bu gazetesile işi bu suretle gazeteciliğe intikal ettiren bu arkadaşın bu gün maalesef mali zorluklar içinde kıvrana kıvrana mücadelesine devam ettiğini müşahede etmekle üzüntü duyuyoruz. Bölgemizde ve hatta ilimizde tam cidalci ruhla partimizin sesini duyuran (Körfez) ismindeki gazete olduğuna nazaran iktidarın yeni efendileri Nuri Özer'i mali imkansızlıklara düşürmek suretile bu arkadaşı susturmağa çalışmaktadırlar. Ricalarımızla mütemadiyen tecile uğrayan borçlarının nihai vadesi gelmiş çatmış bulunmakta ve

[186] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 23.01.1951, s. 4.

artık işletmez bir hale geldiği tesisatının bir kısmı icra marifetile de ve yok pahasına satılmış bulunmaktadır. Bu satış muamelesi D.P. ve hasım gazete mensuplarının alaylı nazarları önünde cereyan etmiş ve bu suretle Nuri Özer'den ve Körfez gazetesinden öç almaları için kendilerine imkan sağlamıştır. Bölgemizde tek müdafiimiz olan (Körfez) in ve sahibinin bu acıklı durumu parti teşkilatımızı da hudutsuz müteessir etmiştir. Diğer taraftan evinin ve aletlerinin de 15 gün zarfında yine icra marifetile satışa çıkarılacağı kendisine tebliğ edilmiştir. D.P. idarecilerinin artık kendilerine hedef olarak seçtikleri ve mahvetmek için çalıştıkları bu yolda muvaffak olacakları da muhakkaktır. Halbuki buna rağmen 4 nüfuzlu ailesinin infak ve iaşesini dahi temin zorluğuna düşmüş bu kimse bütün bunlara rağmen yine aynı metanet içinde neşriyatına devam ve mücadelesinde ısrar halinde bölgemizde ve icabında vilayetimizin diğer muhitlerinde D.P. idarecilerine kemali cesaretle tenkitler savurmaktadır.

Bu arkadaşa bir seneden beri kendi muhitimizde ve takatimiz nispetinde yardım etmiş ve borcunun faizlerini teşkilat arkadaşlarımızın yardımları ile sağlamış bulunuyoruz. Fakat bu gün artık ihtiyacı olan on beş bin lirayı temin etmek imkanına sahip değiliz. İşte bu sebepten partisine bu derece candan bağlılık taşıyan ve bu güne kadar yaptığı bu çeşit mücadele yüzünden bu hale düşmüş bulunan bu enerjik ve sadık arkadaşımıza on beş bin liralık bir yardımın genel merkezimizce yapılmasını istemeğe idare kurulumuz üzülerek karar vermiş bulunmaktadır. Çünkü ya ipotekli borcu ödenecek veyahut da evi ve matbaası satılmak tehlikesine maruz kalacaktır.

Parti mücadelesi yüzünden bize büyük destek ve kuvvet kaynağı olan bu gazetenin sahibinin iflası suretile kapanması her türlü prestijimizi kıracak mahiyettedir. Genel merkezimizin içinde bulunduğu mali güçlükleri çok eyi takdir ettiğimiz halde böyle bir yardımı istemek cesaretini göstermemiz başka bir çare bulamadığımızdan ileri gelmiş bulunmaktadır. Balıkesir ilinde mücadelenin ne demek olduğunu bizden ziyade takdir eden il idare kurulumuz bu davada bölge gazetelerine de ne kadar muhtaç olduğumuzu ve bunun faydalarının ve tesirlerinin ne kadar mühim olduğunu gayet iyi bilmektedir. Bir ilçe gazetesinden ziyade bölgesini ve hatta ilimizi icabında temsil eden ve edecek olan Körfez gazetesinin durumunda bu şekilde mütalaa etmek ve ne kadar çok neşir vasıtamız olursa mücadelemiz daha o kadar çetin ve muvaffak olmasını sağlamak lazımdır.

Keyfiyeti yüksek takdirlerinize terk eder ve saygılarımızı sunarız."[187]

Birçok zorlukla mücadele edilerek çıkan Körfez gazetesinin hangi tarihe kadar yayın hayatında kaldığı bilinmemektedir. Ancak maddi sorunlar yaşayan Nuri Özer'in uzun süre gazeteyi çıkartamadığı görülmektedir. Ayrıca CHP Genel Sekreterliği'nden talep dilen yardım da ülkenin birçok yerinden bu tip yardım talepleri gelmesi ve partinin mali durumunun kötü olması sebebiyle reddedilmiştir.[188] Bu yüzden CHP'den de herhangi bir yardım alamayan Nuri Özer'in Körfez gazetesinin yayın hayatına son vermiş olma ihtimali yüksektir. Gazetenin elimizde olan son sayısı 13 Mayıs 1952 tarihine aittir. 229. sayısını çıkaran gazetenin bu sayısında son sayısı olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu da bir süre daha çıkmaya devam etmiş olabileceğini göstermektedir. Ayrıca 1952 yılındaki

[187] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 23.01.1951, s. 4-5.
[188] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 14.02.1951, s. 2.

sayılarında gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü olarak Mustafa Genliol'un adı geçmektedir.

Her ne kadar kısa bir yayın hayatı olduğu düşünülse de Körfez gazetesi Ayvalık'ın başta siyasi olmak üzere sosyal, ekonomik vb. hayatında önemli bir yer tutmuştur. Onun sayesinde Ayvalık'ın 1940'lı yıllarıyla ilgili önemli bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur.

C. Ulaşım

1. Karayolu

Ayvalık'ın kuzeyinde Burhaniye ve Edremit, güneyinde Dikili ve doğusunda Bergama yer almaktadır.[189] Dolayısıyla Balıkesir ve İzmir'e olan kara ulaşımı bu güzergahlar üzerinden yapılmaktadır.

Ancak bu yolların eskiliğinin ulaşımda problemler yarattığı görülmüştür. Örneğin 1941 yılında Ayvalık-Dikili arasındaki ulaşımın sağlandığı ahşap köprülerden birinde sorun olmuş ve Nafıa Vekaleti tarafından yapılan keşif çalışmasının ardından tamire başlanmıştır.[190] 1943 yılında ise, yine kuzeyde yer alan Ayvalık-Burhaniye yolunun taş döşemesi işinin de 42 bin liraya vilayet daimi encümeni tarafından eksiltmeye konulmasına karar verilmiştir.[191]

Ayvalık-İzmir yolunun Sarı Kayalar Yokuşu kısmı birçok kazaya neden olmuştur. Bu yüzden belediye encümeni tarafından 1945 yılının ağustos ayından itibaren ulaşımın yolun bu kısmından değil Küçükköy istikametinden Çamlı ve Sefa önünden yapılması kararı alınmıştır. Bu karar vilayet tarafından da uygun görülmüş, bu kısmın taşlarının Ayvalık Belediyesi tarafından temin edilmesine ve silindiraj işinin de vilayet nafiası tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ayvalık Belediyesi, halkın da yardımı ile ortaokul önünden başlayarak Sefa mevkiine kadar olan yolun taşarlarını kırdıktan sonra silindiraj işi için vilayetten makine istemiştir. Makinenin gelmesiyle beraber silindiraj işine başlanacak olması büyük bir sevinç yaratmıştır. Bu kısmının yenilenmesi bittikten sonra yol, Nafıa Vekaleti'nin yetkisine devredilecek olup bundan sonraki tamiratın vekaletçe yapılmasına karar verilmiştir. Ancak yola döşenecek taşlar Ayvalık halkının yardımları sayesinde temin edileceğinden yolun bir an önce bitirilebilmesi için Ayvalıklıların maddi yardımına ihtiyaç

[189] Kocadağlı, "Şehir", s. 91.
[190] "Dikili-Ayvalık arasındaki köprü tamir ediliyor", *Yeni Asır*, 13 Sonteşrin 1941.
[191] Ayvalık-Burhaniye yolu tamir ettiriliyor", *Türk Dili*, 31 Temmuz 1943.

duyulmuştur.[192]

1948 yılında Sarı Kayalar mevkiine gelmeden yıkık kışlalar önündeki köprü 7 bin liraya düzeltilmiştir. Ayrıca yine buradaki tümseğin düzeltilerek mezarlıktan şehre girinceye kadar devam eden yokuşun genişliğinin altı metreye çıkartılmasına karar verilmiştir.[193]

Nisan 1948'den önce Ayvalık-Edremit arasındaki yola zaman zaman kısmi olarak tadilat yapılmış olsa da bu körfez halkını şimdiye kadar tatmin etmemiştir. Bergama'dan Altınova'ya, Havran'dan Balıkesir'e kadarki yolun temiz ve pürüssüz olup da Ayvalık-Edremit arasındaki kısacık yolun bu durumda olması halkı müteessir etmiştir. Sürekli kullanılan bu yolun usül, esas ve bütçesi iyi düşünülerek dümdüz olacak şekilde yapılması temenni edilmiştir. Bu konu üç kaza halkını birden memnun edeceği için bütçe görüşmelerinde aksaklığa uğraması göz önünde bulundurularak öncelik verilmesi rica edilmiştir.[194] Yeni validen yapılan bu rica üzerine -Eski Vali Fazlı Güleç'in de katkılarıyla- Altınova Köprüsü'nden Ayvalık'a kadar olan 17 kilometrelik yolun 151.928.20 kuruş üzerinden keşif bedeli hazırlanmış ve şoseye çevrilmesi için ihaleye açılmasına karar verilmiştir. Diğer yandan nisan ayının sonunda Edremit Ilıcası'na kadar parça parça olan kaldırımların da 126.843.12 kuruş üzerinden keşfi tamamlanmış ve şoseye çevrilmesi için ihalesinin yapılmasına karar verilmiştir. Şartnameye göre toplam 24 kilometre tutan bu kısımların 1949 yılının haziran ayından bitmesi planlanmıştır. Eğer müteahhit 1948 yılı sonuna kadar yolları bitirirse toplam 278.771.32 kuruş tutan bedelin yarısının 1948'de, yarısının da 1949 yılının ilk aylarında ödenmesi kararlaştırılmıştır.[195]

Planlanan tarihte yolların şoseye çevrilmesi için ihaleler yapılmıştır. Ayvalık-Altınova yolunun ihalesini yapılan eksiltme sonunda 148.509.82 kuruşa Samet Satır, Ayvalık-Edremit yolunu ise 126.697.80 kuruşa Sadi Saner almıştır.[196] 1948 yılı sonuna yaklaşıldığında Ayvalık-Altınova arasındaki yolun bitmek üzere olduğu görülmüştür. Sadece 1300 metrelik bir kısmın silindirajı kalmıştır.[197]

1950'de Ayvalık-Altınova arasında bulunan iki tahta köprünün betona çevrilmesine başlanmıştır. Bu işin yağmurlardan önce bitirilmesi üç beş işçinin

[192] "İzmir-Ayvalık Yolu", *Ayvalık*, 23 Ağustos 1945.
[193] "Ayvalık-Altınova Yolu Bitmek Üzere", *Körfez*, 3 Aralık 948.
[194] "Sayın Valimizden Dileklerimiz", *Körfez*, 26 Nisan 948.
[195] "Yollarımız tamamen yapılıyor" *Körfez,* 30 Nisan 948.
[196] "Altınovadan Edremide kadar şose yolları ihalesi yapıldı", *Körfez,* 10 Mayıs 948.
[197] "Ayvalık-Altınova Yolu Bitmek Üzere", *Körfez*, 3 Aralık 948.

çalışmasıyla mümkün olmadığından araçlar yandaki çamur yolu kullanmak zorunda kalmıştır.[198]

Şehirlerarası olduğu kadar Ayvalık'ın köyler ve nahiyeleriyle arasındaki ulaşım konusunda da nafıa işleri yürütülmüştür. Bu kapsamda 1945 yazından beri yapımı devam eden Araplar Köyü yolunda eylül ayı itibariyle köy sınırına gelinmiştir. Çok kısa bir süre sonra biteceği düşünülen bu yolun, açılışı yapılarak kullanılmaya başlanması planlanmıştır.[199]

1947 yılında ihale edilerek zeytin mevsimi dolayısıyla yapımına ara verilen Ayvalık-Keremköy şose yolunun inşasına ise 1948'de tekrar başlanmıştır. Bu yolun da bir ay içinde biteceği hesaplanmıştır.[200] Küçükköy'de de bozuk kaldırımların yapımına devam edilmekte olup, Küçükköy-Ayvalık arasındaki yolun düzeltilmesi için de bizzat yol üzerinde esaslı etütler yapılmış ve yolun köy zeytinlik yollarıyla beraber yapılmasına karar verilmiştir.[201]

Sefa-Çamlı yolunun inşası kaymakamın da gayreti sayesinde büyük bir enerji ile 1945 kışı boyunca devam etmiş ve 1946 mart ayında yolun Sefa kısmı tamamlanmıştır. Ancak yolun Çamlı kısmının yapımına bir süreliğine ara verilmek zorunda kalınmıştır.[202] Çamlı kısmının yapımına neden ara verildiği belirtilmemişse de maddi imkansızlıktan ya da malzeme eksikliğinden ötürü olmalıdır.

Ayvalık gazetesindeki bir yazıda, Çamlı yolunun halka verdiği ızdırabın, otokrat bir hükümdarın halkına reva gördüğü zulümle karşılaştırarak ilkinin daha ağır olduğunu belirtmiştir. Özelikle kış aylarında yoldan kaza yapmadan geçebilmek çok zorlaşmıştır. Yolun bir kilometreden biraz fazla bir kısmı beton olarak yapılmışsa da bu sefer de yoldan araba geçmesi yasaklanmıştır. Yazıya göre, bu, hiçbir akla ve mantığa uymayan totaliter bir zihniyetin ürünüdür. Bu güzergahta oturan halka ulaşımını nasıl sağlayacağı ve ihtiyaçlarını nasıl gidereceği yolun kullanıma kapatılmadan önce söylenmesi gerekirken söylenmemiştir.[203]

Eylül ayında Çamlı yolu sadece kauçuktan yapılmış vesaite, süvarilere ve yayalara tahsis edilmiştir. Bunların haricindekilerin bu yoldan geçmemesini sağlamak ve bu yoldan gitmek isteyen vasıtaları arka yola yönlendirmek için bir

[198] "Altınova yolundaki ağaç köprüler beton oluyor", *Balıkesir Postası*, 11 Eylül 1950; "Altınova köprüleri", Ayvalık, 14 Eylül 1950.
[199] "Araplar Yolu", *Ayvalık*, 13 Eylül 1945.
[200] "Ayvalık-Gömeç Yolunun inşasına tekrar başlandı", *Körfez*, 3 Mayıs 948.
[201] "Küçük köyde", *Körfez*, 31 Mayıs 948.
[202] "Çamlı-Sefa yolu", *Ayvalık,* 28 Mart 1946.
[203] H. Avni Baskın, "Çamlı Yolu", *Ayvalık,* 29 Ağustos 1946.

bekçi görevlendirilmiştir. Ancak bu arka yolun Ayvalık'taki başlangıç kısmı o kadar dik bir yokuştur ki en hafif vasıta bile burayı yardımla çıkabilmektedir. Yolun sadece toprakla düzeltilmesinin de kışın ulaşımı daha da zorlaştıracağı düşünülmüştür. Diğer taraftan Çamlı bahçelerinin sahipleri de bu yasaktan müteessir olmuşlardır. Çünkü Ayvalık'ın sebze ihtiyacı buradan karşılandığı gibi yetiştirilen ürünler dışarıya da satılmaktadır. Çamlı yolunun vasıta geçişine kapatılması sonucu ürünler daha az olarak hayvanların sırtında iskeleye, iskeleden Ayvalık rıhtımına, oradan da arabalarla pazar yerine taşınmaya başlanmıştır. Bu da ürünlerin maliyetinin yükselmesine yol açmıştır. Bu durum gübre taşınmasında da müşkülat doğurmuş ve gübre fiyatları da yükselmiştir.[204] Çamlı'daki sebze yetiştiricileri kaymakamlığa bir dilekçe sunmuşlardır. Dilekçede, Çamlı'dan Ayvalık'a tek atlı yaylı arabalarıyla naklettikleri sebzelerinin bu yolu bozacağı ileri sürülerek belediye tarafından yasaklandığı belirtilmiştir. Sebze yetiştiricilerinin iddiasına göre, yolun birçok yerinde var olan bozukluklar onların 300 kilo yük taşıyan arabalarından değil, bir tondan fazla yük taşıyan karpuz ve tuğla arabaları yüzünden olmuştur. Sebzeleri taşımaları için kendilerine gösterilen güzergahtan 300 kilo yük taşımaya imkan olmadığı için ticaret hayatları durmuştur. Şayet arabalarına lastik teker takarlarsa bu yolu kullanabilecekleri belediye tarafından bildirilmiştir. Lastik tekerin temini mümkün olmadığından ve gösterilen güzergahın imkansızlığı da dikkate alınarak yolu bozan diğer arabaların Ayvalık-Çamlı yolundan men edilmesini ve kendi arabalarına izin verilmesini talep etmişlerdir. Belediye başkanı da fen mühendisinin mütalaasının alınarak arka yolun bir kez daha tetkik edilmesini istemiş, kaymakamlık da gerekli incelemenin yapılarak sonucun bildirilmesini bayındırlık mühendisi Nedim Öner'den rica etmiştir. Nedim Öner ise belediyenin bu tedbirinin yerinde olduğunu ve her ne olursa olsun demir tekerlekli arabaların bu yola zarar vereceği görüşünü sunmuştur. Ayvalık gazetesi de bu dilekçe karşısında verilen cevabın yeterli olmadığı görüşündedir. Gazeteye göre bu "zavallılara" reva görülen muamele Cumhuriyet idaresince iyi karşılanmayacak bir olaydır. Yolun kapatılması bu insanlara adeta ölüm demektir. Gazeteye kalırsa "yol bozulmalı halk bozulmamalıdır".[205]

Bu olaydan bir yıl sonra (1947'de) Ayvalık gazetesinde yine Çamlı yoluyla ilgili bir haber çıkmıştır. Bu haberde de 23 yıldan beri halkın yardımıyla ve bin bir

[204] H. Avni Baskın, "Aynı dert ve sual?", *Ayvalık*, 12 Eylül 1946.
[205] "Bahçevanların makama verdikleri dilekçe", *Ayvalık*, 19 Eylül 1946.

zorlukla yapılan ancak hala bitmeyen bu yolun iyi korunması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Haberin ilginç olan kısmı ise gazetenin bu yolun korunması için çözüm olarak getirdiği öneridir. Öneriye göre sebze taşıyan arabaların bu yoldan geçişi yasaklanmalıdır. Çünkü bu arabalar yolu bozmaktadır. Henüz tamamlanmamış olan yolu bir taraftan yaparken bir taraftan da bozarak emeğe ve harcanan paraya yazık edilmiş olunacağı iddia edilmiştir. Bu yüzden de bu arabaların arka yoldan geçmesi önerisi getirilmiştir.[206] Bu haberden yolun tekrar sebze arabalarının geçişine açıldığı anlaşılmaktadır. Bundan bir önceki haberde de yer verdiğimiz üzere "yol bozulmalı halk bozulmamalı" diyen gazete bir sene içerisinde birbirine tam zıt görüşleri savunmuştur.

1948'de Ayvalık-Çamlı yolunun tamamlanan kısmının iki tarafına ortaokul binasının yanında itibaren yaya kaldırımı yapılmasına başlanmıştır. Yolun bitirilmemiş olan bozuk kısmının taşları kırılmış ve hazırlanmış, hatta 1948 yılı bütçesine yolun tamamlanması içi belediye meclisi tarafından tahsisat da ayrılmıştır. Ancak şose olarak yapılması için silindiraj makinesine ihtiyaç olduğundan vilayetten silindiraj makinesi talep edilmiştir. Betonu aşınmış olan kısımlar da tamir edilerek yeni yapılan şoseyle birlikte yolun tamamının asfaltlanmasına karar verilmiştir.[207]

Ağustos 1946'da vilayet tarafından yolcu ve eşya taşımacılığında kullanılması şartıyla Ayvalık Belediyesi'ne bir adet kamyon verilmiştir. Bu kamyonun otobüs haline dönüştürülmesi ve karoserinin yapımı için gereken 10.120 lira belediye bütçesi tarafından karşılanamadığı için otobüs işletmesi bir mukavele yapılarak Rifat Özkan isimli kişiye verilmiştir. Rifat Özkan bu paranın bir kerede ve nakit olarak verilmesini taahhüt etmiştir. Kendisinden alınacak 10.120 liradan sonra belediyenin kamyonu otobüs haline getirerek çalışır bir vaziyette Rifat Özkan'a teslim etmesine karar verilmiştir. Ve böylece bu otobüsün Ayvalık-Balıkesir arasında yolcu ve eşya taşıyarak bu ihtiyacı gidermesi planlanmıştır. Mukavelede, yolcu ve eşya taşımacılığından elde edilecek para, ayrıca benzin, yağ, şoför, muavin ve idare memuru aylıkları ile diğer masrafların da Özkan'a ait olacağı maddesi yer almıştır. Vilayetçe belediye adına lastik tahsis edildiği takdirde, ihtiyaç olması durumunda kar elde etmeden kendisine verilmesini belediye kabul etmiştir.

Otobüsün, Çamlı'ya günde altı seferden 240 yolcuyu, kişi başı 20 kuruştan toplam 175 lira 20 kuruşa, Altınova'ya günde bir sefer gidip gelerek 40 yolcuyu kişi

[206] "Nazarı dikkate", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1947.
[207] "Çamlı yolu", *Körfez*, 26 Mart 948.

başı 100 kuruştan 146 liraya taşıması öngörülmüştür. Eşya taşımacılığından da senelik ortalama 67 lira, toplamda ise 388 lira 20 kuruş gelir elde edeceği tahmin edilmiştir. Masrafın ise; günde 4.5 teneke benzin 8850 lira, yağ 500 lira, şoför aylığı 1440 lira, muavin aylığı 840 lira, idare memuru aylığı 1140 lira, diğer masraflar için 1000 lira ve senede 14 lastik üzerinden 3500 lira olmak üzere toplam 17270 lira olacağı tahmin edilmiştir. Bu hesap üzerinden bir senede kazanılacağı tahmin edilen 21550 liranın %25'inin belediyeye verilmesi kararlaştırılmış olduğundan kazancın az ya da çok olması durumunda temettüye herhangi bir itiraz hakkı verilmemiştir. Kendisiyle yapılan iki senelik sözleşmenin sonunda verdiği 10.120 liradan başka belediyeden para talep edemeyecek ve otobüs çalışır halde bedelsiz olarak belediyeye teslim edileceği konusunda taraflar anlaşmıştır.

İzmir hattında çalışan otobüs için de aynı mukavele yapıldığı için 11 maddeden oluşan mukavelenin geri kalan maddeleri Ayvalık gazetesinde neşredilmemiştir. Gazete, belediyenin bu mukaveleyi Ayvalıklılarla paylaşmaktan kaçındığını iddia etmiştir. Gazeteye göre, halkın çıkarını gözetmesi gereken belediye başkanının böyle bir mukavele yapmaya hakkı yoktur. Otobüs, halkın yolculuk işinin kolaylaştırılması ve ucuzlatılması hatta iç ticaretin normale dönmesi amacıyla belediyelere verilmiştir. Diğer belediyeler taşıma işini yarı fiyatına halkın çıkarı doğrultusunda yaparken bu otobüs işletmesi Ayvalık Belediyesi tarafından halk menfaatine değil şahıs menfaatine tahsis edilmiştir.[208]

Gazete, konuyla ilgili bir ay sonra bir başka haber daha yapmıştır. Haberde, kamyonun kamu yararına tahsis edildiği için olayın Milli Koruma Kanunu kapsamına girdiği iddia edilmiştir. Bu yüzden de belediyenin hakkını üçüncü şahıslara devretme yetkisinin olmadığı, aksi takdirde bunu yapanların cezalandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu iş belediye kanunu hükümleri uygulanarak yapıldığı kabul edilse dahi yine de kanuna aykırı olarak yapılmıştır. Çünkü kamyonun alınmasında belediyenin herhangi bir parası ve tahsisatı bulunmadığı mukaveleyle kabul edilmiş ve para ödünç olarak belediyeye verilmiştir. Bu olay, belediyenin bir borçlanma işi olması sebebiyle belediye kanununa göre bunun kararının belediye meclisi tarafından verilmesi ve kaymakam tarafından da onaylanması gerekmektedir. İki senenin ardından otobüs çalışır bir vaziyette ve otobüs haliyle belediyeye teslim edileceği de mukavelede yazılmıştır. Ancak burada

[208] H. Avni Baskın, "Belediyemizin halkımıza bildirmeği esirgediği otobüs işletme mukavelesini biz, elde ederek aynen sayın halkımızın bilgisine arzediyoruz", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946.

da bir hata vardır. Zira otobüsün normal olan bir yıpranma payı vardır. Ayrıca aşırı ve kötü kullanımdan ötürü çalışır vaziyette olsa da istenilen vasıflarını kaybetme durumu söz konusudur. Bu yüzden gazete, karoserin ve lastiklerin teslim edildiği tarihteki durumunun net bir şekilde tespit edilmemiş olmasını da garip karşılamıştır. Gazeteye göre, bu işte incelenmesi gereken bir durum da yol ücretidir. Ayvalık-Balıkesir arasındaki 145 kilometrelik mesafe için 7 lira yolcu ücreti alınırken, Bergama-İzmir arası çalışan otobüs, 110 kilometrelik mesafe için en pahalı dönemlerinde 4 lira, şu an halen 3 lira almaktadır. Hatta Edremit-Balıkesir arası aynı fiyatlar alınırken neden Ayvalık-Balıkesir arasının bu kadar pahalı olduğuna ve diğer meselelere belediyenin tek tek cevap vermesi istenmiştir.[209]

Mayıs 1948'de Çamlı hattında çalışan belediye otobüsü seferlerine yolun silindiraj işleri dolayısıyla ara verilmiştir. Çalışma bitene kadar ulaşımın deniz motorlarıyla sağlanması kararlaştırılmıştır.[210] Haziran ayında ise yeni tenis sahasına kadar yapımı biten Çamlı yoluna otobüs seferleri tekrar başlamıştır. 14 Haziran'dan itibaren bu hatta ikinci bir otobüs daha çalışmaya başlamıştır.[211] 1949 yılında bu hatta çalışan iki otobüs eski oldukları gerekçesiyle belediyece satılmış ve yerine 50 kişilik yeni bir otobüs alınmıştır. 25 kişinin ayakta, 25 kişinin de oturarak yolculuk edebileceği şekilde olan otobüs, 9 Mayıs'ta sefere başlamıştır.[212]

1947 yılına kadar Ayvalık-Balıkesir arası doğrudan otobüs seferleri haftada iki gün yapılırken 1947 yılından itibaren karşılıklı olarak haftada dört sefere çıkartılmıştır. Karşılıklı seferler perşembe, cuma, pazar ve pazartesi günleridir. Perşembe ve cuma günleri Ayvalık'tan hareket saati 07.00, Balıkesir'den de 11.00'dır. Ekspres günler olan cuma ve pazartesi günleri ise hareket saatleri, Ayvalık'tan 06.00, Balıkesir'den ise 17.00 olarak belirlenmiştir.[213]

1948 yılında Ayvalık-Balıkesir, Edremit-Balıkesir ve Balıkesir-Bandırma arasında sefer yapan otobüslerin sahipleri arasında çıkan bir anlaşmazlık sonucu yolcu ücretleri 1 liraya indirilmiştir. Körfez gazetesi de, otobüs seferlerinde kilometre başına isabet eden mecburi masrafların çıkartılması ve buna ek olarak kârın ilave edilmesinin bu işi yapanlar için bir prensip olması sebebiyle, ayrıca çevrede iş sezonu olmadığı için yolcu da bulunmadığından bu rekabeti haklı

[209] "Belediye Otobüslerinin Kanuna Aykırı bulduğumuz işletme mukavelesi hakkındaki görüşlerimiz", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.
[210] "Çamlı Otobüsü", *Körfez*, 24 Mayıs 948.
[211] "Çamlı Hattı", *Körfez*, 14 Haziran 948.
[212] "Çamlı hattı için yeni otobüs geldi,", *Körfez*, 9 Mayıs 1949.
[213] "Ayvalık Otobüs seferleri Haftada dört", *Türk Dili*, 25 Mart 1947.

bulmamıştır. Bu yüzden de otobüs sahiplerinden sorunu kendi aralarında çözemiyorlarsa konuyu bir hakem heyetine havale etmelerini salık vermiştir.[214]

1948'de Türkiye'deki Amerikan Yol Heyeti Başkanı ve Amerika Yollar Umum Müdür Muavini M. Hilt beraberinde uzman bir heyetle Ayvalık'a gelmiştir. Avrupa'dan gelerek Çanakkale, Edremit, Ayvalık ve İzmir üzerinde geçmesi planlanan 6 numaralı uluslararası yol için keşif yapan heyet geceyi Çamlı'da geçirmiştir. Ertesi gün de Çamlı Koyu ve boğaz çevresinde tekne gezintisi yaptıktan sonra belediyeyi ziyaret etmiştir. M. Hilt, Türkiye'yi tahmininin üzerinde gelişmiş bir ülke olarak bulduğunu ve Türkiye'nin yakın şarkın Amerika'sı olmaya aday olduğunu belirtmiştir. Hatıra defterine de Ayvalık ile ilgili şunları yazmıştır: "Ayvalığın sakin ve rahat misafirperverliğinde bir gece geçirmek bir Amerikalı ziyaretçi için bir hadisedir. Bu hiçbir zaman unutulmayacaktır."[215]

1950 yılında Marshall Planı'ndan alınacak yardımla yapılması planlanan İzmir-Çanakkale şosesinin körfez için ayrı bir önem taşıdığı görülmüştür. Yol, Ayvalık, Burhaniye, Altınoluk ve Küçükkuyu'dan geçerek Çanakkale'ye kadar uzanacağı için Çanakkale-İzmir arası mesafenin oldukça kısalacağı düşünülmektedir. Bununla beraber ticari ve iktisadi faydalar da sağlanacağı öngörülmüştür. Yol çalışmasına ilkbaharda başlanacak olması yazın işsiz kalacaklara da iş fırsatı doğması anlamına gelmektedir.[216]

Bu haberden dokuz ay sonra yolun Ayvalık kısmının şehrin içinden geçmesinden vazgeçilerek ovadaki kuyunun yanından Edremit şosesine bağlanacağına dair haberler alınmıştır. Daha önceden bu yolun şehirden geçmesi kararlaştırılmış ve hükümet caddesinde yapılacak istimlaklar için fiyat dahi belirlenmiştir. Ancak istimlak bedelinden tasarruf ederek yolun daha az masrafla ovadan geçirilmesine karar verilmiş, hatta yol bakım heyet için kuyu yanında bina yapımına karar verilmiştir. Bu yolun Çamlı'dan geçmesi turistik açıdan büyük yarar sağlayacakken bundan vazgeçilmiş olması Ayvalık'ın inkişaf ve imarıyla beraber iktisadi gelişmelerini de engellemiştir.[217]

[214] "Otobüs Rekabeti", *Körfez*, 23 Nisan 948.
[215] "Amerikalı Mütehassısın Bölgemizdeki Tetkikleri", *Körfez*, 23 Nisan 948.
[216] "İzmir-Çanakkale Şosesi", *Körfez*, 16 Ocak 1950.
[217] "Ayvalık için çok fena bir haber", *Körfez,* 13 Ekim 950.

2. Denizyolu

1900'lü yılların başlarında Ayvalık'ta Helen bayrağı altında altı yolcu vapuru olup, bunlar İzmir-MiDilli-Edremit-Ayvalık hattında çalışmaktaydı.[218] Ahmet Yorulmaz'ın 1931 yılında dönemin Ayvalık Belediye Başkanı Muhip Özyiğit'in kaleme aldığı bir rapordan aktardığına göre, o tarihlerde Seyr-i Sefain İdaresi'nin Mersin Vapuru çarşamba günleri Ayvalık'a gelip, perşembe günü İstanbul'a geri dönmektedir. Tavilzadelerin Selamet ve Saadet, Hantalzadelerin Tayyar isimli vapurları ise salı günleri İstanbul'dan Ayvalık'a gelip sonra İzmir'e gitmekte, dönüşte de yine Ayvalık'a uğrayarak İstanbul'a devam etmektedir. Şehir içinde ise Çamlı'ya beş küçük motorla, Alibey Bucağı'na da yine aynı motorlarla ve ek olarak yelkenlilerle ulaşım sağlanmaktadır.[219]

Ahmet Yorulmaz'ın kendi verdiği bilgiye göre, Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1952 yılına kadar ki süre içerisinde Ayvalık'a deniz yolu ile de ulaşım sağlanmıştır. Vapurlar, haftada iki kez İstanbul'dan Ayvalık'a gelip yolcuları indirdikten sonra İzmir'e gidecek yolcuları alarak yoluna devam etmekteydiler. Dönüşte ise tam tersi yapılmaktadır. Ayvalık'ta vapurların yanaşabileceği bir iskele bulunmadığından yolcular açığa demirleyen vapurlara sandallarla götürülmektediler. Vapurun Ayvalık'a geleceği gün sandallar adeta yolcu kapmak için birbirleriyle yarışmaktadılar. Hem vapurların hem de yük motorlarının İstanbul'dan getirdiği kişisel eşyalar ve ticari yükler altları dümdüz, dışları ise kapkara olan mavnalarla karaya taşınmaktadır. Mavnalarda çalışan hamallar, hamallara direktif veren hamalbaşılar ve yolcuları vapura taşıyan sandalcılar bulunmaktadır.[220]

Bu vapurların isimleri ise şunlardır: Güzel İzmir, Ülgen, Selamet, Mersin, Hüsniye, Bursa, Bandırma, Antalya ve Saadet Vapuru.[221] İstanbul-Ayvalık-İzmir hattında çalışan bu vapurlarda yolcular kamaralarda ve ambarlarda seyahat etmekteydiler. Örneğin, Bandırma Vapuru'nun I. ve II. mevkilerinde beşer kamara bulunmaktaydı. III. mevki ise ambar şeklindeydi. Ambarlarda yolcular yerlere kilim, çuha vb. sererek ve yanlarında her türlü gıdalarını taşıyarak yolculuk yapmaktaydılar.[222] 1950 yılında ise Bursa Vapuru'nda ikinci mevki kamarada yemekli seyahat 22 liraydı. Aynı zamanda vapurların salonlarında tavla, iskambil vb.

---

[218] Cengiz Bektaş, *Aiolya'nın Başkenti: Ayvalık*, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir 2009, s. 27.
[219] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 134-135.
[220] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 27.
[221] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013; Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 27.
[222] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 28.

gibi oyunlar da oynanabilmekteydi.[223] Bu örneklerden de anlaşılabileceği gibi maddi durumu daha iyi olanlar kamarada giderken daha kötü olanlar ise ambarda gitmekteydiler.

İşte bu ambarlarda seyahat edilmesiyle alakalı 1948 yılında Ayvalık gazetesinde bir yazı yayımlanmıştır. Gazete, 17. yüzyılda insanın, insan gibi yaşama hakkını elde ettiğini, hatta insana yarar sağlayan hayvanların iyi yaşama şartlarını koruyan hukuki yaptırımlar getirildiğini, ancak buna rağmen 20. yüzyılda Devlet Denizyolları'nın insana değer vermeyen bir müessese olduğu eleştirisini yapmıştır. Gazete, Devlet Denizyollarının gerek kısa, gerekse uzun mesafelere sefer yapan, yük ve yolcu taşıyan gemilerinde yüzlerce insanın, ambarlarda balık istifi gibi üst üste seyahat ettiğini iddia etmiştir. Sağlık memurlarının uğramadığı bu ambarlar gazeteye göre adeta binbir çeşit bulaşıcı hastalığın ana vatanıdır. Gazetede, en fazla 30-40 metrekarelik bir ambarda en az 300-400 yolcunun 3-4 gün boyunca seyahat ettiği öne sürülmüştür.[224]

1939 yılı eylül ayında Devlet Denizyolları normal deniz seferlerine başlanacağını bildirmiştir.[225] Kasım ayında ise, pazar günleri İstanbul'dan gelen ve Ayvalık'tan da İzmir'e hareket eden Devlet Denizyollarının Saadet Vapuru fırtına yüzünden ancak pazartesi öğleden sonra gelebilmiş, yolcusunu ve yükünü indirdikten sonra gece İzmir'e hareket etmiştir.[226] Buradan da bu tarihlerde hava koşulları sebebiyle vapur seferlerinin ya iptal olduğu ya da geciktiği sonucu çıkarılabilir.

1940 yılındaki bir habere göre, Alibey ve Sarımsak arasındaki boğazın fazla dolmuş olması, deniz seferleri için tehlike arz etmeye başlamıştır. İlgili makamlar boğazın temizlenmesi için ocak ayı içinde faaliyete geçmeyi düşünmektedir.[227]

1944 yılında II. Dünya Savaşı'nın denizlerde yarattığı tehlikeden olacak ki Ayvalık'a yapılan vapur seferleri iptal edilmiştir. Çünkü Ayvalık Gazetesi'nde 1944 yılında yer alan bir yazıda, vapur seferlerinin kaldırılmasından bahsedilmiştir. Vapur seferlerinin kaldırılmasının ardından halktan bazı kişilerin dükkanlara hücum etmesi, yiyecek maddelerinin bitme tehlikesine yol açmıştır. Bilhassa şekere ve pirince olan rağbet belediyenin olaya müdahale etmesine sebep olacak denli büyümüştür. Yazının sahibi Cihat Turgut, her yeni karardan sonra kesesi dolu ve kendi midesinden başka

[223] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[224] "Vapur Yolculuğunda en orijinal noktalar", *Ayvalık*, 8 Ocak 1948.
[225] "Deniz Seferleri", *Ayvalık*, 14 Eylül 939.
[226] "Fırtına Seferleri Tehire Uğratıyor", *Ayvalık*, 2 2ci teş. 1939.
[227] "Ayvalık Limanı Temizlenecekmiş", *Ayvalık*, 4 Ocak 940.

bir şey düşünmeyenlerin gıda maddelerine aç gözlülükle saldırmaları sonucu diğer insanların da ne olur ne olmaz diyerek onlara uyduklarını ifade etmiştir. Normal zamanlarda vatandaşın, evinde az miktarda stok yapmasını normal karşılayan Turgut, buhran zamanlarında bu durumu bozgunculuk ve karaborsacılık zihniyeti olarak değerlendirmiştir. Turgut'a göre, bu gibi insanlarla zabıta ve belediye baş edemez. Onlarla vatandaş uğraşmalı, uyarmalı, gerekirse ihbar etmelidir.[228] Bu yazıdan da Ayvalık deniz ulaşımının yolcu taşımacılığında önemli olmasının yanı sıra gıda maddelerinin şehre ulaşmasında da birincil öneme sahip olduğu sonucu çıkmaktadır.

Vapur seferleri iptal edilmiş olmasına rağmen eylül ayından itibaren haftada bir çalışmak üzere Ayvalık'a tekrar vapur tahsis edilmiştir. Vapur ilk etapta yolcu taşımayacak olup, gıda ve ticari ürünler taşıması planlanmıştır. Eylül ayının ilk haftasında Ülgen Vapuru'nun Ayvalık'a geleceği haberi büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Haftada bir de olsa bir vapurun Ayvalık'a gelmesinin şehrin ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayacağı düşünülmüştür.[229]

Anadolu gazetesinin haberine göre, ekim ayında tekrar işlemeye başlayan vapurun, her pazar İstanbul'dan hareket ederek Gelibolu, Çanakkale, Küçükkuyu ve Edremit iskelelerine uğradıktan sonra son durağı Ayvalık olmuştur. Çarşamba günü de Ayvalık'tan hareket ederek Burhaniye, Edremit, Altınoluk, Küçükkuyu, Bozcaada, Çanakkale ve Gelibolu iskelelerine uğrayarak cuma günü İstanbul'a varması planlanmıştır. Çanakkale'ye gidecek yolcular bu vapurla taşındığı gibi Çanakkale'den İstanbul'a gidecek yolcular da bu vapurla taşınmıştır. Gazetede son olarak, İzmir-İstanbul ve Karadeniz vapur seferlerinin de yakında başlayacağı bilgisi verilmiştir.[230]

Ayvalık gazetesinin haberinde, ekim ayı sonlarında İzmir Mıntıka Liman Reisliği'nden Ayvalık Liman Riyaseti'ne gönderilen bir tebligatla Ayvalık-İstanbul arası çalışan vapurda artık yolcu taşınabileceğini bildirilmiştir. Habere göre, ancak tebligat acentaya henüz ulaşmadığı için sonraki hafta yolcu taşınmasına başlanabileceği bilgisi verilmiştir. Haberde son olarak, vapurun gece hareket etmediği uyarısı yapılmıştır.[231]

1946 yılında Ayvalık-İstanbul arası çalışan vapurların gününde değişiklik yapılmıştır. Önceden pazar günleri saat 17.00'da İstanbul'dan hareket eden vapurun,

[228] "Cihat Turgut, "Kötü Zihniyet", *Ayvalık*, 17 Ağustos 1944.
[229] "Haftada bir Vapur", *Ayvalık*, 31 Ağustos 1944.
[230] "Ayvalık seferleri başladı ve ilk vapur İstanbuldan kalktı", *Anadolu*, 5 Eylül 1944.
[231] "Vapur seferleri başlayacak", *Ayvalık*, 28.09.1944.

yine aynı saatte ama cuma günü kalkmasına karar verilmiştir.[232]

Bir yıl sonra ise İstanbul-İzmir-Ayvalık seferlerini yapan vapurların günleri değişmiştir. Önceden pazartesi 10.00'da İzmir'e gelerek salı günü 04.00'da Ayvalık'a hareket eden vapurlar, artık pazar sabahları erkenden İzmir'e gelmeye ve pazartesi 06.00'da Ayvalık'a hareket etmeye başlamıştır.[233]

1948 yılında İzmir Fuarı münasebetiyle Ayvalık-İzmir arası çalışan normal vapur seferlerinden farklı olarak ek sefer ilave edilmiştir. Normalde vapurlar, Ayvalık'tan pazar günü İzmir'e, İzmir'den de pazartesi gecesi Ayvalık'a hareket ederken, fuar için Saadet Vapuru'nun çarşamba günü Ayvalık'tan İzmir'e, perşembe gecesi de İzmir'den Ayvalık'a sefer yapması kararlaştırılmıştır.[234]

Ayvalık-Alibey Nahiyesi arasında çalışan deniz motorlarının sürekli aynı saatlerde çalışmadığı yönünde şikayet olması üzerine Körfez Gazetesi, durumu Alibey Belediyesi ve motorcularla görüşmüştür. Gazete, belirli saatlerde motorların yolcuları almadığı, bazı zamanlar müşteri olmadığı veya hava muhalefeti sebebiyle ender de olsa seferlerde aksama yaşandığı yönünde söylentiler olduğunu öğrenmiştir. Geçerli mazeretleri olan ve şahsi sermaye ile yapılan işlerde bu tip aksamaları maruz görmek gerektiğini düşünen gazete, şimdiye kadar motor sahiplerinden çok fedakarlık gördüklerini belirtmiştir.[235]

1950 yılında ise Ayvalık-Alibey arası yapılan motor seferlerinin sabah ve akşam kısmı düzene girmiş, gündüz ki ara seferlerin de düzene girmesi için tedbir alınmasına karar verilmiştir.[236]

Ancak bu haberden bir ay sonraki başka bir haberde de, Ayvalık-Alibey arası çalışan motorların saatleri belediye tarafından tam anlamıyla düzenlenmediği için öğrenciler ve memurların işlerine geç kaldığı belirtilmiştir. Bu durumdan şikayetçi olan vatandaşlar Alibey Belediyesi'ne başvurmuşsa da başvurularına hiçbir cevap verilmediği için, konunun bir kere de Ayvalık Gazetesi aracığıyla kaymakamlığa bildirilmesini istemişlerdir. Gazete de bunun üzerine, çocuklar ve memurların gidiş saatlerine göre motor saatlerinin düzenlemesini, geri kalan seferlerin de yolcu sayısına göre düzenlenmesi önerisinde bulunmuştur.[237]

---

[232] "Ayvalık vapur postası", *Türk Dili*, 26 Mayıs 1946.
[233] "Ayvalık vapurlarının günleri değişti", *Yeni Asır*, 14 Mayıs 1947; "Ayvalık vapur seferleri", 17 Mayıs 1947.
[234] "Ayvalık-İzmir vapur seferleri", *Körfez*, 17 Ağustos 948.
[235] "Deniz Motorları", *Körfez*, 6 Eylül 948.
[236] "Ayvalık-Ali Bey Motor seferleri", *Körfez*, 16 Ocak 1950.
[237] "Şikayet Ediliyor", *Ayvalık,* 9 Şubat 950.

Ayvalık-Alibey arası çalışan deniz motorlarıyla ilgili yapılan benzer şikayetler Ayvalık-Çamlı arasında çalışan motorlar için de yapılmıştır. Örneğin 1944 yılında Ayvalık gazetesi, fırtınalı havalarda motorların Sefa İskelesi'ne uğramamasının maruz görülebileceğini, ancak fırtınasız havada uğramazsa bunun keyfi bir hareket ve saygısızlık olacağını söylemiştir. Bu konudaki düşüncesini desteklemek için de haberin çıktığı tarihten birkaç gün önce Güzin isimli motorun saat 12.00'da yolcularını Sefa İskelesi'ne uğramadan direkt Çamlı'ya götürdüğünü iddia etmiştir. Gazeteye göre, o gün motorcuyu mazur gösterecek herhangi bir deniz fırtınası da olmamıştır. Bu yüzden de belediye motorcuları bu kadar başıboş bırakmamalı ve kontrol altına almalıdır.[238]

1945 yılında da Ayvalık-Çamlı arasında çalışan motorların hava durumunu bahane göstererek Sefa İskelesi'ne uğramadığı yönünde halkın Ayvalık gazetesine şikayetleri mevcuttur. Sefa'da oturan vatandaşlar, şehirle aralarındaki irtibatı bu motorun sağladığını, belediyeye şikayette bulunmalarına karşın herhangi bir sonuç alamadıklarını, liman dairesinin de seyr-ü sefer nizamnamesine göre bu işin muhatabının belediye olduğunu söylediğini dile getirmiştir. Gazetede bu vatandaşların şikayetini haklı bulmuş ve liman dairesi ile belediyeye iki öneri sunmuştur. Bu öneriler şunlardır:[239]

"1-Motör tabir edilen bu tekneler senelerden beri çalışmaktadır. Gerek makine aksamı ve gerek ahşap kısmı yıpranmış bulunmaktadır. Yetkili zevat tarafından iyice muayene edilüp, seyrü sefere elverişli olup olmadığı raporla tesbit edilmelidir. Ara sıra yaptıkları arızalar yüzünden bir çok heyecanlı dakikalar yaşandığını duyuyor ve görüyoruz. Umulmıyacak bir anda bir tehlike olabilir. Hiçbir kurtarma çaresi düşünülmemiştir.

Can kurtaran teşkilatı lazımdır. Mes'ele basit değildir, mühimdir, her gün gidip gelmek mecburiyetinde kalan bir çok vatandaşın hayatı mevzuu bahistir. Bu vazife liman riyasetine ait olduğuna göre mes'uliyetin büyük bir kısmıda mezkur müesseseye aittir.

2-Motörlerin seyrü seferinde fenni bir mahzur yoksa belediyece harekatın kontrol edilmesi lazımdır. Belediye seyrü sefer memurluğu şehir dahilinde sekenesinin vesaiti nakliyesini denizden ve karadan temine ve tanzime vazifelidir. Belediye nizamnamesi bunu amirdir. Çamlıda oturan bir vatandaşın bu vesaiti nakliyenin bahşedeceği faydalardan istifadeye hakkı olduğu gibi, sefada oturanlarında bundan istifade etmeleri lazımdır.

Keyfiyetin alakadarlarca tetkikini ve gereken tedbirlerin alınmasını temenni ederiz."[240]

Sefa'ya deniz ulaşımını ilgilendiren aynı yıla ait başka bir haberde bu kez

[238] "Keyfi Hareket", *Ayvalık*, 10 Ağustos 1944.
[239] "Şikayet Ediliyor", *Ayvalık*, 10 Temmuz 1945.
[240] "Şikayet Ediliyor", *Ayvalık*, 12 Temmuz 1945.

motorlardan değil iskeleden şikayet edilmiştir. Haberde Sefa İskelesi'nin yıkılma tehlikesinin %95'i bulduğu uyarısı yapılmıştır. Öneri olarak ise, fazla masraf yapmadan biraz takviye edilerek iskelenin tamir edilebilmesi belediyeden rica edilmiştir.[241]

1939 yılında ise Ayvalık motor iskelesinin güzel bir hale getirilmesi gerektiği zamanının geldiği ileri sürülmüştür. İskele başının tuhaf ve beğenilmeyecek bir şekilde olduğu, iskelenin iki tarafına üstü kapalı bekleme yeri yapılırsa insanların hem güneşten hem de yağmurdan korunabileceği önerisini sunulmuştur.[242]

1944 yılında Ayvalık gazetesinde yer alan bir yazısında Cihat Turgut ise, Ayvalık'ın sorunlarının bittiğini gördüğü bir rüyadan bahsetmiştir. Rüyasında yazar, yolcuları karaya taşıyan sandalcıların gürültüsünden eser olmadığını görmüştür. Vaktiyle iskele olarak kullanılan üzeri yosun ve midye tutmuş çürük kazıklar üstüne kurulu tahta köprüler yerine sahil boydan boya geniş bir rıhtımla çevrilmiştir.[243]

D. 1944 Ayvalık Depremi

6 Ekim 1944, sabaha karşı saat 5.35'te merkez üssü Ayvalık ve civarı olduğu tahmin edilen şiddetli bir deprem meydana gelmiştir.[244] Deprem Balıkesir merkez, Edremit, Burhaniye, Küçükkuyu gibi kazalarda da hissedilmiştir. Ancak en büyük hasar Ayvalık'ta yaşanmıştır. 50'si Balıkesir'den, 50'si Edremit'ten, 500 adet de İzmir'den olmak üzere bölgeye 600 çadır gönderilmiştir. Üç mahalle tamamen yıkılmış, deprem esnasında rıhtım ve ara sokaklar yarılmış ve yerden katranlı sıcak sular fışkırmıştır. Rıhtım tamamen çökmüştür. Özellikle merkez kısmının hepsi harap vaziyette olup parti binası, Halkevi, Ticaret Odası, belediye santrali, liman dairesi gibi resmi binalar kullanılamaz hale gelmiştir.[245] Gönderilen çadırlar bugünkü Cumhuriyet Meydanı'na ve Atatürk Anadolu Lisesi'nin olduğu yere kurulmuştur.[246] Yıkılan binalar arasında bulunan telgrafhanenin memuru hemen bir araç bularak Dikili kazasına gitmiş ve durumu Balıkesir'e bildirmiştir. Dikili Kaymakamı da durumu İzmir Vilayeti'ne bildirerek Ayvalık'a bir yardım ekibi göndermiştir. İzmir'den de doktor ve hemşirelerden oluşan bir ekip yola çıkmak üzere

[241] "Sefa İskelesi", *Ayvalık*, 27 Eylül 1945.
[242] "Motor İskelesi", Ayvalık, 18 Temmuz 939.
[243] C. Turgut, "Hayal ve Hakikat", *Ayvalık*, 10 Ağustos 1944.
[244] Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s. 101'de depremin kasım ayında gerçekleştiğini yazmıştır. Ancak gerek arşiv belgelerinden gerek gazetelerden gerekse diğer kaynaklardan edinilen bilgilerle ekim ayında gerçekleştiği kesindir.
[245] "Ayvalığı Harabeye Çeviren Zelzele", *Cumhuriyet*, 7 Birinciteşrin 1944; "Son Zelzele tahribatı", *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.
[246] Cihat Teker ile yapılan söyleşi, 11.11.2013.

hazırlanmaya başlamıştır. Edinilen ilk bilgilere göre ise 10 kadar kişi ölmüş ve enkaz altında birçok kişi kalmıştır.[247] Gazetelerde yıkılan ve hasar gören evlerin sayısı ile ilgili farklı rakamlar mevcuttur. Ancak Balıkesir Valisi Sabri Öney'in raporunda 14 kişinin öldüğü, 50 kişinin de yaralandığı belirtilmektedir. 99 ev yıkılmış, 600 ev kısmen hasar görmüştür. Kazaya bağlı köylerde ise 117 ev kısmen hasar almıştır. Altınova'da 6 ev yıkılmış, 120 ev kısmen hasar görmüştür. Ayrıca Ayvalık'taki fabrikaların bazıları hasar görmüş, fabrika bacalarının ise yarısı yıkılmıştır. Bölgeye 1000 adet çadırın talep edilmesi daha önceden gönderilenlerin yeterli olmayacağının düşünüldüğünü göstermektedir.[248]

Ölenlerin naaşı, önce Cumhuriyet Meydanı'na getirilmiş buradan da omuzlarda taşınarak bugün Hüsnü Uğural Stadı'nın olduğu yerdeki mezarlığa taşınmıştır.[249] Kefen olmadığı için kıyafetleriyle birlikte tören yapılmadan ve sessizce defnedilmişlerdir.[250] Ölenlerin isimleri ise şunlardır: 1.Kuru kahveci Osman Bey (55), 2.Osman Bey'in karsı Hamide Hanım (52), 3.Mehmet İdris Bey'in kızı Leman (10), 4.Mehmet İdris Bey'in oğlu İdris (9), 5.Mehmet Emin Bey'in oğlu Adnan (10), 6.Katmer (Kasmer) Hanım (25), 7.Ahmet Bey'in kızı Melahat (10), 8.Derviş Bey'in oğlu Ali (6), 9.Ahmet Akdağ (60), 10.Hasan Enver Bey (58), 11.Kaya Bey'in kızı İnci (10), 12.Fatma Hanım (60), 13.Mehmet Ali (4), 14.Boşnak Fatma Hanım (55), 15.Nedime Hanım (54).[251]

Olayın yaşandığı gün Yeni Asır gazetesinden iki muhabir Ayvalık'a hareket ederek durumu yerinde tespit etmiştir. Önce Altınova'ya uğramışlar, Altınovalıların henüz Ayvalık'tan haber alamadığını ve burada fazla hasar olmadığı görünce Ayvalık'a geçmişlerdir. Şehre yaklaştıkça yolun iki tarafındaki zeytin ağaçlarının altında yatak, kilim vb. sererek bunların üzerinde yatan çocuk ve kadınlar görmüşlerdir. Meydanda çerkelerden[252] çadırlar kurulmuş, ağaçların altı kadınlarla doludur. Sahil kısmı baştan başa harap olmuş, diğer binalar da dışarıdan sağlam gözükse de dokunulsa yıkılacak vaziyete gelmiştir.[253] Sokaklarda henüz üzerilerindeki korkuyu atamamış soluk yüzlü insanların, sırtlarında yatak yorgan taşıyan erkeklerin dolaştığı görülmüştür. Habere göre, ahali ağaçların altında oturup dertleşerek yaşadıkları şoku bir nebze de olsa atlatmaya çalışmıştır. Kimi nasıl gece

[247] "Şiddetli yer sarsıntısı Ayvalık ve havalisinde tahribat yaptı", *Akşam,* 6 Teşrinievvel 1944.
[248] BCA, Fon No: 30.10-0-0 Kutu No: 120 Dosya No: 850 Sıra No: 8, 06.10.1944, s. 3.
[249] İbrahim Karayıldız ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[250] Fethi Namlı ile yapılan söyleşi, 13.11.2013.
[251] "Yeni bir zelzele felaketine uğradık", *Yeni Asır*, 7 İlk teşrin 1944; "Son zelzele tahribatı", *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.
[252] Bir çeşit dokuma örtü, kilim.
[253] Tuğrul Deliorman, "Ayvalık zelzelesinden notlar", *Yeni Asır*, 7 İlk teşrin 1944.

korku ile uyanıp kendilerini bahçeye attığını, kimi çocuğu onu uyandırmasa şimdiye kadar çoktan ölmüş olduğunu anlatmıştır. Kaymakam, emniyet amiri ve diğer memurlar valinin önderliğinde, bir taraftan fırınların ekmek yapmasını sağlayarak halkın ekmeksiz kalmamasını sağlamaya çalışırken, diğer yandan da yaralıların ilk tedavisinin yapılarak civar hastanelere sevkini sağlamıştır. Aynı zamanda yıkılmamış olmasına rağmen oturulmasında sakınca görülen evler tespit edilmiştir. Kızılay da çadırlar kurarak depremzedeler için yemek dağıtmıştır.[254]

Artçı sarsıntılar sonraki günlerde de devam etmiştir. Sarsıntılar sadece Balıkesir ve çevresinde değil Çanakkale'de de tahribata yol açmıştır. Ayvalık'ta devam eden kurtarma çalışmalarında enkaz altından 5 yeni naaş daha çıkartılmış, Edremit'e sevk edilen yaralılardan ikisinin daha vefat etmesi sonucunda ölenlerin sayısı 22'ye çıkmıştır. 1000'e yakın ev oturulmayacak halde olduğundan Ayvalıklıların çoğu sokakta yatmak zorunda kalmıştır. Gönderilen çadırlar ise yeterli gelmemiştir.[255] Bu yüzden daha fazla çadır, ayrıca kereste, çivi vb. şeylere ihtiyaç duyulmuştur.[256]

Belediye Başkanı Muharrem Onursal, Hayrettinpaşa, Hamdibey, Kazımpaşa ve Zekibey mahallelerinin tamamen yıkıldığını belirtmiştir. Elektrik santralinin de depremden hasar görmesi sonucu şehir elektriksiz kalmıştır. Belediye başkanı bütün sabun ve zeytinyağı fabrikası sahiplerini çağırarak hasar tespitinde bulunmuştur. Hemen hemen bütün fabrikaların bacaları yıkılmış, makine daireleri ve yağ depoları hasara uğramıştır. Bu yüzden fabrikaların bu yıl çalışamama ihtimali ortaya çıkmıştır. Bu fabrikaların ekonomik olarak zararı yaklaşık bir milyon liradır. Şehrin geri kalanındaki hasarla beraber bu tutarın daha da fazla olduğu tahmin edilmektedir. Belediye başkanı Ayvalık'ın iş gücünü kaybettiğini, yıkılmayan evlerin de yağmur dönemlerinde çökeceğini söyleyerek Ayvalık'ta ancak % 10 oranında oturulabilecek ev olduğu belirtmiştir.[257]

Ayvalık Kaymakamı Mekki Keskin verdiği beyanatta ise; depremin ardından zabıta, polis, pasif korunma ekipleri ve askerlerin hemen kurtarma çalışmalarına başladığını, doktor ve eczacıların da ellerinden geleni yaptıklarını belirtmiştir. Belediye sabah olmadan fırınları faaliyete geçirip ekmek çıkarmaya, kasaplar da et satışına başlamıştır. Böylece bu çalışma ile kaymakama göre Ayvalık'ın normal

[254] "Talihsiz Ayvalıkta", *Anadolu*, 8 1 ci Teşrin 1944.
[255] Musa Ataş, "Zelzele devam ediyor!", *Cumhuriyet,* 8 Birinciteşrin 1944; "Zelzele fasılalarla devam ediyor", *Akşam*, 8 Teşrinievvel 1944.
[256] BCA, Fon No: 30.10-0-0 Kutu No: 120 Dosya No: 850 Sıra No: 8, 08.10.1944, s. 5.
[257]Musa Ataş, "Zelzele devam ediyor!", *Cumhuriyet*, 8 Birinciteşrin 1944; "Zelzele fasılalarla devam ediyor", *Akşam*, 8 Teşrinievvel 1944.

hayatı hiç bozulmamıştır.[258] Tabi ki bu beyanat bizce gerçeği pek yansıtmamaktadır. Zira depremin Ayvalık'a verdiği hasarın büyüklüğü gerek sayısal verilerden gerek gazetelerden net bir şekilde görülmüştür. Bu durumda deprem sonrasında Ayvalık'ta "normal bir hayat"tan söz etmek söz konusu değildir.

Yeni Asır gazetesinin Ayvalık'taki gözlemlerine devam edilecek olursa, muhabirin aktardıklarına göre artık Ayvalık'a şehir, dolaşılan yerlere de sokak demek mümkün değildir. Çünkü artık evler "ölüler evi" halini almıştır. Kimi evler tamamen yıkılmış, kimisi yıkılmak üzere kimisinin de bir cephesi çökmüş vaziyettedir. Vali, daha yukarı mahalleleri de görmek istese de sahilden içeri doğru sokaklar daraldığı ve bu dar sokaklardaki binaların yıkılma tehlikesi bulunduğu için bundan vazgeçmiştir. Evde ve sokaklarda kimse kalmamış, kilimini ve yorganını alan zeytin ağaçlarının altına sığınmıştır. Şehrin dışındaki zeytin ağaçlarının altında kendilerine barınak hazırlayan kadınlar ve ateş yakmak için çalı çırpı toplayan çocuklar görülmüştür.[259]

İlk depremden sonra yaşanan artçı depremler hasarlı binaların yıkılmasına sebep olmuştur. Halk açık alanda bulunduğundan ölen ya da yaralanan olmamıştır. Dahiliye Vekili Hilmi Uran incelemelerde bulunmak üzere hususi kalem müdürü, sıhhat müdürü, Balıkesir valisi ve Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen ile Ayvalık ve depremden hasar gören diğer yerlere intikal etmiştir. Edremit Hastanesi'ndeki yaralıları da ziyaret eden Uran, halkın çadırlara yerleştirilmesi ve iaşesi için talimatlar vermiştir. Ayvalık'a Kızılay tarafından 500 çadır, 3 ton çivi, 10 sandık ilaç ve 1325 parça giyecek gönderilmiştir.[260] Dahiliye Vekili Ayvalık'ta incelemeler yaparken kasabanın meydanında olduğu bir esnada Ayvalıklılara dönerek "dua edin fazla bir zararınız olmadı" minvalinde bir cümle kurmuştur. Vekil böyle bir cümle kurunca depremzedelerden bir tanesi fırlayarak adeta Uran'ın yakasına yapışmıştır. Ancak araya girenler sayesinde olay büyümeden engellenmiştir.[261] Ancak bu olay ne gazetelerden ne de o dönemin diğer tanıklarından teyit edilebilmiştir.

Uran, deprem bölgesindeki incelemelerinden sonra Anadolu Ajansı'na beyanat vermiştir. Bu beyanatta Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Ayvacık kasabalarıyla yol üzerindeki köyleri de dolaşarak Çanakkale'ye geçtiğini belirtmiştir.

---

[258] Adnan Bilget, "Ayvalık halkı açıktadır, soğuktan hastalananlar olmuştur", *Yeni Asır*, 8 İlk teşrin 1944.

[259] Tuğrul Deliorman, "Ayvalık zelzelesinden notlar", *Yeni Asır*, 8 İlk teşrin 1944.

[260] "Dahiliye Vekili ayvalığa gitti", *Vakit*, 9 Birinciteşrin 1944; "Dahiliye Vekili zelzele mıntıkasını gezdi", *Akşam,* 9 Teşrinievvel 1944; Musa Ataş, "Dahiliye Vekili Ayvalıkta", *Cumhuriyet*, 9 Birinciteşrin 1944; "Dahiliye Vekilimiz Deprem bölgesini gezdi", *Türk Dili*, 10 1 nci Teşrin 1944.

[261] Cihat Teker ile yapılan söyleşi, 11.11.2013.

Burhaniye'de Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen, vilayet sınırında da Çanakkale Valisi Fehmi Vural ile karşılaşmış ve incelemeleri beraber yapmışlardır. Deprem bu kazaların bilhassa sahil kısımlarında büyük hasara yol açmıştır. Ayvalık adeta harabe haline gelmiştir. Aralıklarla sarsıntıların devam ettiği bilgisini veren bakan, Kızılay'ın yolladığı çadır ve diğer malzemelerin ordu araçlarıyla Ayvalık'a gittikleri gün ulaştığını ifade etmiştir. Deprem sonucunda dört kazada toplam 36 kişi ölmüş, 62 kişi de ağır yaralanmıştır.[262]

Dahiliye Vekili ve beraberindekilerin ardından yine incelemelerde bulunmak üzere aynı zamanda Türk Dili gazetesi imtiyaz sahibi olan mebus Hayrettin Karan, Muzaffer Akpınarlı ve Parti Müfettişi Afyon Mebusu Ali Taşkapılı da Ayvalık ve çevresine gitmiştir.[263] Sonraki gün Fahrettin Tiritoğlu, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Yahya Sezai Uzay da bölgeye geçmiştir.[264]

Dahiliye Vekili Ayvalık'taki teftişinin ardından bir fen heyeti görevlendirerek heyetin Ayvalık ve çevresinde tetkiklerde bulunmasını istemiştir. Kış gelmeden Ayvalık'ın yeniden inşası için gerekli tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır. Ayvalıklı tüccarlar yıkılan ticaret odasının yeniden yapılması için karar almışlardır. İnhisarlar İdaresi binasının tamirine de başlanmıştır. Hükümet Konağı ise kaymakamın aldığı tedbirler sayesinden hemen tamir edilmiş ve faaliyete geçmiştir. Telgrafhane ise çalışmasını bir süre daha çadırda sürdürmek zorunda kalmıştır. Depremde yıkılan binaların durumundan faydalanılarak bazı dar sokakların belediye bütçesinin takviye edilerek genişletilmesi planlanmıştır. Şehrin imar planını hazırlamak üzere de bir komite oluşturulmuştur. Nafıa Vekili B. Sırrı Day da bir teknik heyetle yerinde incelemelerde bulunmak üzere Ayvalık'a gitmeye karar vermiştir. Depremde yaralanıp Edremit'te tedavisi sürenlerden üç kişi daha yaşamını yitirmiştir. Böylece ölenlerin sayısı 25'e yükselmiştir. Yaralılardan on kişinin durumunun da iyiye gittiği bilgisi alınmıştır.[265]

Deprem sonrasında Ayvalık'a hükümet çevresinden birçok kişinin gittiği gibi İstanbul'dan zeytinyağı fabrikatörleri de gitmiştir. Zeytinyağı fabrikalarını gezerek fabrikaların durumu hakkında malumat edinmişlerdir. Depremden dolayı fabrikaların hepsi zarar gördüğü için imalat durmuştur. Fakat hızlı bir şekilde tamirat işlerine başlanmış, yeni bir deprem ihtimaline karşı binaların üstleri çinko ile örtülmüştür.

[262] "Ayvalık zelzelesi", *Akşam*, 12 Teşrinievvel 1944; "Son zelzelenin bilançosu", *Cumhuriyet*, 12 Birinciteşrin 1944; "Edremid'de sarsıntı devam ediyor", *Vakit,* 12 Birinciteşrin 1944.

[263] "Mebuslar deprem bölgesinde", *Türk Dili*, 10 1 nci Teşrin 1944.

[264] "Mebuslarımız", *Türk Dili,* 11 1 nci Teşrin 1944.

[265] "Nafıa Vekili ve bir fen heyeti ayvalığa gidiyor", *Yeni Asır*, 10 İlk teşrin 1944'de son vefat edenlerle birlikte ölenlerin sayısı 22 olarak verilmiştir. Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, s.101'de ise 19 olarak verilmiştir. "Ayvalık sokakları genişletilecek", *Türk Dili*, 12 1 nci Teşrin 1944.

Birkaç gün içinde de tekrardan imalata başlanması planlanmıştır. İstanbul piyasasında son zamanlarda zeytinyağı satışı yapılmadığı için deprem zeytinyağı piyasasında bir değişiklik yapmamıştır. Sadece 5-10 günlük bir imalat duraklaması yaşanmıştır.[266] Bu fabrikaların sahipleri durumları daha kötü olan Ayvalıklılara yardım etmediği gibi bunun için bir teşkilat da kurmamışlardır. Aralarından yalnızca –maddi durumu en kötü olan- Salih Komili 50 lira vermiştir. Bazıları yanlarında çalışanlara yardım etmişse de bu yardımlar da borç olarak yazılmıştır.[267]

Ekim ayının sonlarına doğru da depremin meydana getirdiği hasarları tespit ve inceleme çalışmaları devam etmiştir. Vekalet tarafından görevlendirilen fen heyeti Ayvalık'a gelerek incelemelerde bulunmuştur. Resmi binaları ve okulları inceleyen heyet evlerden de yıkılması gerekenleri tespit etmiştir.[268] Nafıa Vekili de incelemelerde bulunarak çivi ve kereste gibi malzemelerin en kısa sürede temin edileceğini belirtmiştir. Kızılay tarafından vilayete beş ton çivi gönderilmiş, bunun üç tonu Ayvalık'a yollanmıştır. Bu çiviler depremzedelere dağıtılmıştır.[269]

Ayvalıklıların bir kısmı oturulabilecek durumdaki evlerini tamir ederken daha varlıklı olanlar ise deprem bölgeleri için kabul edilen kanuna göre yeni ev yapmaya başlamıştır. Üç mahallede toplam 700 ev tamamen, 1000-1200 ev de oturulamayacak derecede yıkılmıştır. 800 ile 1000 arasında evin de tamire ihtiyacı vardır. Depremin maddi hasarı ise on iki milyon liradır.[270]

Aralık ayındaki bir belgeye göre, depremzedelerin bir kısmı civar kaza ve vilayetlere göç etmiştir. Bir kısmı da gitmek için hazırlanmaya başlamıştır. Bu göçün, neredeyse % 40'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Zaten çok fazla nüfusu olmayan kasabada bu suretle gidenlerin zeytinliklerinin zenginlerin eline geçeceği öne sürülmüştür. Bunun da eskiden beri Ayvalık için söylenen "patronluk-fakirlik davasını" çoğaltacağı, buna ek olarak Midilli'nin karşısında yer alması sebebiyle sahip olduğu siyasi konumunu da kaybedeceği ifade edilmiştir.[271]

[266] "Zeytinyağı fabrikaları birkaç güne kadar çalışmağa başlıyor", *Akşam*, 10 Teşrinievvel 1944.
[267] BCA, Fon No: 490.1-0-0 Kutu No: 624 Dosya No: 50 Sıra No: 1, 05.12.1944, s. 41.
[268] "Fen heyetinin tetkikleri", *Türk Dili*, 24 1 nci Teşrin 1944.
[269] "Nafia Vekili", *Türk Dili*, 27 1 nci Teşrin 1944.
[270] "Ayvalıkta deprem zararı 12 milyon lira", *Anadolu*, 23 1 ci Teşrin 1944.
[271] BCA, Fon No: 490.1-0-0 Kutu No: 624 Dosya No: 50 Sıra No: 1, 05.12.1944, s. 41-42.

III. BÖLÜM

AYVALIK'TA İKTİSADİ HAYAT

A. Ziraat ve Hayvancılık

1. Zirai Ürünler ve Üretim

Ayvalık'ın denize açılan vadilerinde ve sahile yakın ovalarda hububat, baklagil, tütün, pamuk ve üzüm gibi ürünler yetiştirilirken, dağların denize bakan yamaçlarında zeytin ve diğer orman ürünleri yetiştirilmektedir. Yetiştirilen ürünlerin sağladığı gelir bakımından ilk sırada zeytin yer almaktadır. Bunu sırasıyla pamuk, tütün, üzüm ve palamut takip etmektedir. 42,000 hektarlık araziden 31,970 hektarı ekime elverişlidir. Bu sayı oran olarak %60'a tekabül etmektedir. Geriye kalan ziraate uygun olmayan 10,030 hektarlık alanın 100 hektarı bataklık, gerisi ise dağlık, taşlık ve fundalıktır.[1]

Tablo 38: 1943 Yılı İtibariyle Ayvalık'taki Ekime Uygun Arazilerin Yetiştirilen Ürünlere Göre Dağılımı[2]

Ekime Elverişli Alan (Hektar)	Oran (%)	Yetiştirilen Ürün
6.000	24.0	Zeytin
4.000	16.9	Hububat, Baklagil, Pamuk ve Tütün
300	1.2	Sebze, Meyve ve Bağ
10.000	4.00	Orman (Çam ve Palamut)
4.700	18.8	Mera (Ziraate elverişlidir)

1946 yılının sonunda Ayvalık'a yapılan bir geziden edinilen intibalar Türk Dili gazetesinde yayımlanmıştır. İlçe arazisi hakkındaki bilgi Tablo 39'dadır.

Tablo 39: 1946 Yılında Ayvalık'taki Arazilerin Dağılımı[3]

Arazinin Türü	Alan (Hektar)
Zeytinlik	9.000
Çam Ormanı	8.000
Palamut Ormanı	6.500
Ziraate Uygun Alan	14.000
Ziraate Uygun Olmayan Alan	4.500

Asım Kültür, Yeni Asır gazetesinin 12 Ağustos 1949 tarihli sayısında Ayvalıkla ilgili bilgiler vermiştir. Bu bilgiler arasında ilçedeki topraklarının dağılımı da vardır. Bu dağılım Tablo 40'tadır.

[1] Aka, *Ayvalık İktisadi,* s. 42-43; Orak, *Türkiye*, s. 477.
[2] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 43.
[3] N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.

Tablo 40: 1949 Yılı İtibariyle Ayvalık'taki Arazilerin Dağılımı[4]

Arazinin Türü	Alan (Hektar)
Zeytinlik	6.000
Hububat	4.000
Mera	4.700
Orman	10.000
Bağ ve Sebze Bahçesi	300

Ahmet Akbil ise 1950 yılında şu bilgileri vermiştir:

Tablo 41: 1950 Yılı İtibariyle Ayvalık'taki Arazilerin Dağılımı[5]

Arazinin Türü	Alan (Dekar)
Zeytinlik	96.000
Tarla	71.000
Bağ	5.100
Bahçe	1.000
Mera ve Çayır	32.600
Çamlık ve Palamutluk	4.600
Orman	15.500
Göl ve Bataklık	2.200
Toplam	228.000

Doğan Aka'nın kitabında verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ta köylerin tamamı ziraatle meşguldür. Şehirdekilerin ise %30'u doğrudan, %40'ı dolaylı olarak ziraatle uğraşmaktadır. Toplamda nüfusun %70'i geçimini topraktan sağlamaktadır. Doğan Aka ilçede toprakla uğraşanları küçük, orta ve büyük olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu gruba zeytincilikle uğraşanlar için bir de "fevkalade sınıf" eklemek gerektiğini belirtmiştir. Bu sınıflandırmaya göre hububat vb. ekimiyle uğraşan küçük çiftçi, 30-50 dekarlık bir toprağa sahip olan ve toprağı ailesiyle işleyene denilmektedir. Orta çiftçi, 100 dekar toprağı olan ve işletme araçlarıyla bir çifte sahip olana denilmektedir. Büyük çiftçi ise, 300 dekarlık bir tarlaya sahip olan, iki çifte ve diğer zirai işleme araçlarına sahip olana denilmektedir. Ayvalık'ın kapladığı alana göre nüfusu fazla olduğu için toprak küçük parçalara ayrılmıştır. Bu yüzden büyük araziden oluşan çiftlikler yoktur.[6]

Ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi Ayvalık'ta da üç zirai işletme yöntemi vardır.

[4]Asım Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.
[5] Akbil, "İdari", s. 168.
[6] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 44-45; Orak, *Türkiye*, s. 477

1-Kendi Hesabına Yapılan Ziraat: Küçük ve orta sınıf çiftçilerin işletme yönetimidir. Bu yöntemde işçi kullanılmaz, bütün işi aile yapar.

2-Yarıcılık (Ortakçılık) Şeklinde Yapılan Ziraat: Hububat ile biraz da pamuk ve tütün yetiştiriciliğinde kullanılmaktadır. Bu yöntem büyük çiftçiler tarafından kullanılır. Yarıcılar ise kendi çiftliklerinde geçinemeyen küçük çiftçilerden oluşur.[7]

3-İcar Yöntemiyle Yapılan Ziraat: Bu yöntem zeytin, pamuk ve tütün üretiminde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kiralama yöntemi; sermaye ve kredi yetersizliği ile büyük şehirlerde oturanların arazilerini aracıyla işletmeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Birinci kısma dahil olanlar; zeytinliklerin imarını yapacak, toprağı işleyecek ve mahsulü toplayıp fabrikada işlenmesi kısımlarında gereken masrafları karşılayacak sermaye ve krediye sahip olmadığı için bu yöntemi tercih etmektedir. İkinci kısma dahil olanlar ise; mübadelede kendilerine verilen arazileri bizzat işletmeyip kiraya vererek elde ettikleri gelirle yaşayan ve büyük şehirlerde oturanlardır. Bu kişilerin sayısı diğerlerine göre daha azdır. Doğan Aka'nın belirttiğine göre, kiralama suretiyle toprağını işletenlerin sayısını tespit etmek mümkün olmasa da 1942'ye kadar bu sayı epey yüksek olmuştur. Ziraat Bankası'nın kredi yardımı yapması ise bu sayının azalmasına engel olmuştur.[8]

Doğan Aka bu yöntemin yararlı gibi gözükse de aslında zararlı olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, kiracının mal sahibi kadar toprağa ve ağaca özen göstermesi mümkün değildir. Bu iş için her türlü malzemesi olan kiracının daha fazla ürün elde etmek için toprağı daha iyi işlese de, bu sadece şahsi menfaati için olacaktır. Hiçbir kiracı kira süresinin sonlarına denk gelen yıllarda mal sahibi kadar zeytinliklere özen göstermeyecektir. Bu yüzden de çözüm olarak kiracının sahip olduğu işletme şartlarının mal sahibine verilmesini önermiştir. Bu işletme yönteminin ortadan kaldırılabilmesi için kredi meselesinin halledilmesi ve şimdiye kadar başıboş bırakılan zeytinciliğin iktisadi nizama göre bir teşkilata bağlanması gerektiğini savunmuştur.[9]

Ayvalık'ta toprak üç şekilde işlenmektedir. Bunlar; nöbetleşme, dinlendirme ve nadas yöntemleridir.

---

[7] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 46-47.
[8] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 47-48-49.
[9] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 49-50.

Nöbetleşme yöntemi; toprağın her yıl istifade edilecek şekilde işlenmesidir. Ayvalık'ta arazinin dar, buna karşılık nüfusun kalabalık olması mevcut toprağın ara verilmeden işlenmesini gerekli kılmıştır. Bu yüzden de %65'lik bir oranla en çok kullanılan işleme yöntemidir. Bu yöntemde bir sene hububat ekilen tarlaya ertesi sene çapaya fazla ihtiyaç duyan tütün ve mısır gibi yaz ürünleri ekilir.

Dinlendirme yönteminde; %10 oranında kullanılan bu yöntemle toprak, mahsul alındıktan sonra dinlenmeye bırakılır, temizlenir. Yağmur topraktaki mikropları havanın da yardımıyla emer. Bu olay toprakta erimeyen halde bulunan madeni tuzları erir hale getirir ve bu sayede toprak tekrar kuvvetlenir.

Nadas yönteminde; toprak ekilmeden önce sürülerek hazırlanır. Yazlık ve kışlık olmak üzere iki kere yapılan nadasta mevsime göre ürün ekilir. Nadasta aranılan özellik susuz bölgelerdeki toprağın nemini muhafaza etmek olduğundan özellikle yaz nadasında toprak derin sürülmez.[10]

Toprak işlenirken at, öküz, manda gibi hayvanlarla pulluk, karasaban gibi aletler kullanılır. Çift işinde %60 at, %38 öküz, %2 manda; toprağın sürülmesinde %80 pulluk, %20 karasaban kullanılır. Bölgede 1944 yılı itibariyle traktör yoktur. Toprağın sürülmesinde bir çift hayvan, derin sürülmesine ihtiyaç olan pamuk ve tütün gibi ürünlerde iki çift hayvan kullanılır.[11] Ancak 1949 yılı haziran ayında Marshall Yardımı kapsamında Türkiye'ye verilen ziraat aletlerinden Ayvalık'a da 98 tane traktör ayrılmıştır. Vilayetteki komisyondan belge alan çiftçiler dilediği tip traktörü alarak kullanma imkanına kavuşmuştur.[12] Böylece 1949 yılı itibariyle Ayvalık'ta da modern yöntemlerle tarım yapılmaya başlanmasının önü açılmıştır.

Toprak sürekli ekildiği için gübrelenir. Kimyevi gübre olmadığından hayvan gübresi kullanılır. Tohum ise el ile atılmaktadır. Hasat da tırpan ve orak ile yapılır. Doğan Aka'ya göre Ayvalık'ın toprak verimliliğinin arttırılması için fenni ziraat aletleri kullanılması gerekmektedir. Şayet bu aletleri devlet temin edemezse birkaç köyün bir araya gelerek oluşturacağı bir kooperatif ve Ziraat Bankası'nın yapacağı yardımla bu makinelerin alınması mümkündür.

Su ziraat için vazgeçilmez bir unsurdur. Özellikle Altınova'da su bol olduğu halde tesisat ve teşkilatsızlıktan dolayı bundan faydalanılamamaktadır.[13]

---

[10] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 51.
[11] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 51-52.
[12] "Ayvalık'ta Marshall planından faydalanacak çiftçiler", *Körfez*, 13 Haziran 1949.
[13] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 52-53.

a. Sınai Ürünler

1944 yılı itibariyle Ayvalık'ta yetiştirilen sınai ürünler %27'lik bir orana sahiptir. Bu gruba dahil olan ve Ayvalık'ta ekimi yapılan üç ürün ise zeytin, pamuk ve tütündür. Zeytin bu grupta %98'lik payla en çok üretilen mahsuldür. Onu %1.0 ile pamuk, yine %1.0 ile tütün takip etmektedir.[14] 1946 yılında ise bu oranlar; %88 zeytin, %9 pamuk, %3[15] tütün olarak değişmiştir.[16]

Sınai ürün yetiştiriciliğinde ziraat işletme yöntemlerinden yarıcılık (ortakçılık) yöntemi ve icar yöntemi kullanılır. Yarıcılık yönteminde mal sahibi toprağı hazırlar, fideleri diker. Geri kalan işleri yarıcı yapar. Elde edilen hasılat aralarında paylaşılır. İcar yönteminde ise toprak dekar hesabıyla bir senelik kiraya verilir. Kira sözleşmesi yazılı değil sözlü olarak yapılır. Kira bedeli bazen peşin bazen de hasattan sonra ödenir.[17]

1. Zeytin

Ayvalık, coğrafi özellikleri, konumu ve iklimi sayesinde zeytin yetiştirilmeye çok müsait bir bölge olduğundan en önemli zirai ürünü zeytin olmuştur.

Zeytin, sofralık ve yağlık olmak üzere iki çeşittir. Sofralık zeytinin kabuğu ince, eti çok, çekirdeği ufaktır. Bu zeytin türü Marmara Bölgesi'nde yetiştirilir. Yağlık zeytinin ise kabuğu kalın, çekirdeği büyük olur. Marmara Bölgesi haricinde yetişen diğer zeytinler bu türe aittir.[18]

Zeytin ağacı yabani ağaçların aşı yapılarak ehlileştirilmesinden veya aynı ağaçtan temin edilen dikme ya da yeniden yetiştirilmiş fidanlardan elde edilir. Dikme suretiyle elde edilen zeytin ağacı azami beş sene zarfında, fidandan vücuda gelen ağaç 20 sene zarfında ürün vermeye başlar. Ayvalık'ta yabani zeytin ağacı olmadığı için mevcut zeytinliklerde dikme yöntemi kullanılmıştır. Fidandan ağaç yetiştirme yöntemi ise 1940'lı yıllarda henüz tecrübe aşamasındadır.[19]

Zeytin üretiminde zirai işletme yöntemlerinden icar yöntemi kullanılır. Zeytinliklerin kira yöntemiyle işletilmesi köylerden ziyade şehirdeki toprak sahipleri arasında yaygındır. Kiralama genellikle dört senelik yapılsa da iki senelik yapıldığı da görülmektedir. Bu mahsulden iki senede bir ürün elde edildiği için bir senede yapılan imar ve tımar masrafıyla kira bedeli aynı senenin mahsulünden

[14] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 57.
[15] % 3'lük bu orana tütünle beraber üzümde dahildir.
[16] Orak, *Türkiye*, s. 477.
[17] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 47.
[18] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 60-61.
[19] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 61-62.

alınamayacağı için kira sözleşmeleri çift yıllara göre yapılır. Kira bedeli bir zeytin ağacında bulunan ortalama zeytin sayısı tahmin edilerek hesaplanır. Zeytinlikler para karşılığı kiraya verildiği gibi zeytinden elde edilen yağa ortak olma şeklinde de yapılır. Kiralama her ne şekilde yapılırsa yapılsın mal sahibi hiçbir şeye karışmaz. Kiracı kiraladığı zeytinliğin her tür imar ve tımarını yapar. Kiralama genellikle mukaveleyle yapılır, notere tasdik ettirilerek tapuya da tescil ettirilir. Kira bedeli nakitse ve peşin alınacaksa mahsulün alınmasından sonra verilir.[20]

1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'taki zeytin ağacı sayısı 1.500.000 adettir. 6.000 hektarlık bir alana yayılmış olan zeytinlikler, tarıma elverişli boş alanlar ve makilerin bulunduğu alanlardaki ağaçların sökülerek yerine zeytin ağacı dikileceği düşünülürse 10.000 hektarlık bir alana yayılma potansiyeli vardır.[21] 1946[22], 1949[23] ve 1950[24] yıllarında ise ilçedeki zeytin ağacı sayısı 1.200.000 olarak verilmiştir. Görüldüğü üzere 7 yıllık süreçte zeytin ağacı sayısında 300.000 adetlik bir azalma olmuştur. 1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'taki 1.500.000 zeytin ağacından her sene 30-35 milyon kilo zeytin tanesi elde edilmektedir.[25]

Doğan Aka, Ayvalık'taki zeytin üreticilerini sahip oldukları ağaç sayısına göre dörde ayırmıştır. Bunlar; Küçük ölçekli üretici (200 adet zeytin ağacı olan), Orta ölçekli üretici (500 adet zeytin ağacı olan), Büyük ölçekli üretici (2500 adet zeytin ağacı olan), Fevkalade ölçekli üretici (2500 adetten fazla zeytin ağacı olan) dir.[26] Zeytinlikler ve üreticiler arasındaki ilişki aşağıdaki tablodadır.

Tablo 51: 1943 Yılı Sonu İtibariyle Ayvalık'taki Mevcut Zeytinliklerin Şehir Ve Köylerde Yaşayanlara Göre Dağılımı[27]

Üretici Tipi	**Üretici Sayısı**	
	Şehir	**Köyler**
Küçük Ölçekli Üretici	1284	1210
Orta Ölçekli Üretici	637	150
Büyük Ölçekli Üretici	150	111
Fevkalade Ölçekli Üretici[28]	15	4

[20] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 47-48.
[21]Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 62.
[22]N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.
[23]Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.
[24] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[25] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 62.
[26] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 45.
[27]Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 46.
[28] Fevkalade ölçekli üretici köylerde 4000 adet ağaca, şehirde 15000 adete kadar ağaca sahip olandır.

Tabloya bakıldığında genel itibariyle şehir merkezindeki zeytin üreticisinin (2086 kişi) köylerden (1475 kişi) daha fazla olduğu görülmektedir. Üretici tipleri arasında ise 2494 kişi ile en çok küçük ölçekli üretici vardır. Ardından sırasıyla; 787 kişi ile orta ölçekli üretici, 261 kişi ile büyük ölçekli üretici, 19 kişi ile fevkalade ölçekli üretici gelmektedir.

Her ne kadar küçük ölçekli üretici sayısı ilk sırada olsa da bu grup kendi imkanlarıyla geçinemediği için özellikle işçiye ihtiyaç duyulan zeytin, pamuk ve tütün gibi işlerde büyük ve fevkalade ölçekli üreticilerin arazisinde gündelik usulüyle çalışmaktadırlar.[29]

1940 yılı başlarında zeytin toplama dönemine denk gelen kuvvetli yağmurlar dolayısıyla sellerin getirdiği çamurlar yüzünden 35.000 çuvala yakın zeytin zayiatı yaşanmıştır. Bu yüzden de Ayvalıklı zeytincilerin zararı oldukça büyük olmuştur. Bu şartlar altında zeytin toplamak özellikle taban ve ova kısımlarında bir kat daha zorlaşmıştır.[30] Şubat ayı sonunda 1939-1940 yılı zeytin toplama dönemi sona ermiştir. Bu yıl gerek ağaçlar gerekse mahsul hava koşulları sebebiyle çok zarar görmüştür.[31]

1942 yılında Türk Dili gazetesinde yer alan bir haberde, zamanında bazı hayırsever vatandaşlar tarafından yaptırılan cami, çeşme, köprü vb. yapıların tamiri ve bu yapılara bakan hademelerin iaşesi için Çanakkale çevresi ile Edremit, Ayvacık, Küçükkuyu, Bayramiç ve Ayvalık ilçesinde vakfetmek için bırakılan zeytinliklerin mütevellilerin elinde bakımsız olarak kaldığı, kurumaya yüz tuttuğu belirtilmiştir. 1936-1937 yıllarında vakıflar idaresi bu zeytinliklere el koymuş, bu ağaçları fenni bir şekilde ıslaha ve azami randıman alma çareleri aramaya girişmiştir. Bu zeytinliklere, görevlendirilen zeytincilik uzmanları bakmaya, ağaçlar vaktinde budanmaya ve usulüne uygun toplanmaya başlanmıştır. Zeytin toplama işi fenni bir şekilde yapıldığı, ağaçların gereksiz yere dalları kırılmadığı için çok iyi verim alınmıştır. Budanan ağaçların dalları da her sene müzayede usulüyle odun olarak halka satılmakta, elde edilen gelir evkaf sandığına yatırılmaktadır. Kuruyanların yerine yeni fidanlar dikilen ve sayıları on binleri bulan bu zeytin ağaçlarından toplanan zeytinler Ayvalık'ta bulunan evkaf idaresinin fabrikasında sıkılarak binlerce teneke

[29] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 46.
[30] "Ayvalığın Bu Yıl Zeytin Zayiatı Ne Kadardır", *Ayvalık*, 11 2.ci ka. 940.
[31] "Zeytin Mahsulü", *Ayvalık*, 29 Şubat 940.

zeytinyağı elde edilmektedir.[32]

1943 yılı kasım ayında Ayvalık gazetesinde o yılın zeytin mahsulü ile ilgili Mustafa Sipahier tarafından bir yazı kaleme alınmıştır. Sipahier, yapılan incelemeler sonucunda 1943 yılının zeytin mahsulünün 15-16 milyon kilo tane zeytin olduğu bilgisini vermiştir. Ona göre, bu yılın mahsulü bol bir yıl olması gerekirken tabiat buna müsaade etmemiştir. Kurak havalar yüzünden zeytinler dallarında çiçek halinde iken kavrulmaya başlamıştır. Kurtulabilenler de zayıf kalmıştır. Müstahsilin bu mahsulü yetiştirebilmek çok fazla fedakarlık yaptığını belirten yazar, yaptığı fedakarlığın karşılığının bu olmaması gerektiğini ifade etmiştir. 1943 yılındaki mahsulün azlığı aynı zamanda gelecek yıl yapılması gereken zorunlu masrafın yapılmasını da engellemiştir.[33]

1943 yılı sonunda Ayvalıklı zeytin müstahsillerinden bazıları Ayvalık gazetesine bir beyanname göndermiştir. Müstahsiller, son zamanlarda Ayvalık zeytinyağları hakkında İstanbul gazetelerinin bazılarında çıkan yazıların kendilerine zarar verdiğini, halk gözünde de kendileri hakkında kötü intiba kalmasına yol açtığından dolayı halkı aydınlatmak ve durumu izah etmek için bu beyannameyi gönderdiklerini belirtmişlerdir. Ardından şöyle devam etmişlerdir:[34]

"Epeyce zamandan beri hemen hemen her gün İstanbul matbuatından bazılarında zeytinyağı işine temas edilmekte, bilen ve bilmiyenler de bir takım vahi mütalaat sert etmekte, muharrirlerden bazıları muhayyilesinde yaşattığı bir müstahsili karşısına alarak yağ işleri hakkında konuşturmakta ve saçma sapan cevapları da kayıt etmektedirler. Darılmasınlar, bu zevat zeytin deyince her zeytinin yağ vereceğini veya her zeytinin verim bakımından aynı evsafta ve kabiliyette olacağını ve yine her bölge zeytin mahsulünün aynı evsafta mal vermek kabiliyetinde olduğunu ve yetiştirilmesinde her müstahsilin bir olacağını sandıklarından hataya düşmekte olduklarından bu cihetin tashihi için bu yağ işinde malumatı olmayan vatandaşlarımız bilmelidirler ki her bölgenin zeytinciliği başka başkadır. Bir kısım zeytinlerimiz yemekliktir. Yağa elverişli değildir. Bazı bölgelerde yabani zeytinlikler vardır. Bunlardan hiçbir semere elde edilemez. Bunlardan istifade edebilmek için aşılanmaları lazımdır. Aşılanır ve lazımı ihtimam gösterilirse yıllar sonra semere verebilir. Bazı bölgelerde yetişen mahsullerimiz diğer bölgelerde yetişen mahsullerimizin evsafını haiz yağ vermez. Bu evsaf veriminde tabiatın istihsal maddelerinde zenginliklere sahip bulunmaları zeytin mahsulünü tali derecede bir mahsül sayarak lazımı ehemmiyeti vermemekte, hüdai nabit bir vaziyette ağaçları bırakmakta, onun üzerine hiçbir güna masraf ihtiyar etmemekte, elde edilen mahsulün de idrakinden sonra bir kenara atmakta, uzun zaman metruk bir vaziyette bıraktıktan sonra tahammür ettirmekte, ondan sonra tasir ettirdiklerinden çıkan

[32]"Ayvalık, Edremit ve civarındaki vakıf zeytinlikleri", *Türk Dili*, 12 Mart 1942.
[33]Mustafa Sipahier, "Bu yılki zeytin mahsulü vaziyeti nedir? Ve rekolte ne miktardır?", *Ayvalık*, 25 2 ci Teşrin 1943.
[34]"Zeytin Müstahsillerimizin Dilekleri", *Ayvalık*, 23 1 ci Kanun 1943.

yağlar bir kerre tabiatın tesiriyle kalın ve ihmal yüzünden de daneler toplandığı zaman hastalıklı değilse bile uzun uzun bekletilmeleri hasebile fazla asitli, acı ve tabii rengini değiştirmiş halde istihsal edilmekte olduğundan bu yağlar yemekliğe yaramaz. Ancak sabun imaline elverişli bulunurlar. Bu gibi bölgeler içinde bulunan müstahsil kardeşlerimizden bazıları zeytin ağaçlarına bir güna imar ve tımar masrafı yapmadıklarından bu bölgeler istihsalatı maliyet cihetinden ucuza elde edilir. Aynı bölgeler müstahsillerinden bazıları mahsulün tahammürüne meydan vermeksizin topladıkça tasir ettirseler dahi yine bizim körfezimizde istihsal edilen yağların evsafını haiz olamazlar. Kabahat kendilerinde olmayıp tabiatın o bölgelere bahşayışının kısırganlığındandır.

Görülüyor ki zeytin bölgelerinin ayrı ayrı hususiyetleri ve müstahsilin istihsal bakımından bir halde bulunmadıkları aşikardır.

Bir kısım bölge müstahsilleri yukarıda dediğimiz veçhile zeytin mahsulünü tali bir vaziyette bir mehsul olarak kabul ederler. Hayat geçiminde dayanakları diğer maddeler istihsalatınadır. Zeytin olsa da olur, olmasa da olur. Halbuki beri tarafta biz zeytinciler zeytinliklerimizi bakımsız bırakamayız. Zira yegane maişet vasıtamız cemiyet içinde mecbur bulunduğumuz tekalifi karşılamak için dayandığımız bir tek mahsule bakmamızdır.

Şayet bunlar yapılmazsa yanı lazımı imar ve tımar olmazsa aç kalacağımız gibi cemiyetin umumi nizamı için bizim hisselerimize tahmil ettiği tekalifi de ödeyemez bir duruma düşeriz.

Zeytin işinden anlamıyan kardeşlerimiz bilmelidirler ki bu mahsul nazlıdır. Bir sene gayet az mahsul verir, ikinci sene mahsullü sene olur. O da bir şartla. Havalar müsaade eder de zeytinlerin neşvü nemasına mani olmazsa. Yoksa içinde bulunduğumuz sene gibi yedi ay uzun bir zaman havalar yağmursuz geçer ve zeytinlerimize dokunacak makus rüzgarlar eserse mahsullü seneler, az mahsullü senelerin yerini bile dolduramaz.

Biz zeytin müstahsilleri aleyhine yazı yazan arkadaşlarımız biz müstahsillerin bu durumlarını acaba biliyorlar mı? Bu suale yine biz cevap verelim. Hayır bilmiyorlar. Bilseler böyle yazmazlar ve haksız hücuma geçmemek için ihtiyarı zahmet edip mahalline giderek lazımı tetkikatı yaptıktan sonra icalei kalem ederlerdi. Buraya kadar zeytincilik hakkında izahatta bulunduk. Şimdi şu umumi cihan buhranı içinde memleketimizde isteği olmayarak düştüğü ve tanımak mecburiyetinde bulunduğu ve içinde yaşadığı hayat şartlarına temas edelim. Normal zamanlarda ihtiyarına mecbur olduğumuz imar ve tımar masraflarile devlet tekalifi ve geçinme masraflarımız bugünkü zamanın şartlarına uyar mı? Hayır ve katiyen uymuyor. İmar ve tımar masraflarımız yüksek devlete seve seve verdiğimiz vergilerden başka devletin bu fevkalade zamanda koymaya mecbur olduğu tekalifi de severek karşılıyor, az çok elimize ne mal geçmiş ise bunun %8'i mahsulatı arziye ve %15'i muamele vergilerine ve ayrıca yine devletçe %15 nisbetindeki mahsullerimizi de piyasada geçen serbes fiyatın ancak üçte bir derecesine varmıyan bir fiyatla yine devlete veriyoruz.

Bize bu kısmı saydıranları suçlu görüyoruz. Zira onlar bize bunları birer birer saydırıyorlar. Bunları saymak bizim nefislerimize ağır geliyor. Zira verdiklerimizi kime ve ne için verdiğimizi pek ala bilenlerdeniz. Her vatandaş gibi icabında canlarımızı ve kanlarımızı mallarımızla birlikte vatan emir ettiği gün severek hizmete koşacağız ve severek can ve mal vereceğiz. Yeter ki hür ve müstakil olarak doğan ve yaşayan milletimiz bayrağı altında istiklal tammını elinde tutarak ve kalbinde canlı yaşatarak yaşasın. Muharrir arkadaşlarımız muhtekirlerle ne kadar uğraşırsa bizler seviniriz. Yazılarında muhtekirlerle bizleri ayırt etsinler.

Kalplerimizi incitmesinler. Bitaraf ve münsif iseler gazetelerile bizim bu açık beyanlarımızı neşir etsinler."[35]

Mart 1945'te Ayvalık Belediye Başkanı Muharrem Onursal belediyenin bazı işleri için Ankara'dayken Ulus gazetesine bir röportaj vermiştir. Bu röportaj gazetenin 29 Mart'taki sayısında yayımlanmıştır. Röportajın zeytin üretimine dair olan kısmında Onursal şunları söylemiştir:

"(...) Açıklanması faydalı bir diğer nokta da, Ayvalık zeytinliklerinin otuz kişinin elinde olduğu hakkındaki yalan yanlış söyletilerdir. Halbuki Ayvalık'ta bir milyon 200 bin zeytin ağacı vardır. Bu ağaçlar, Ayvalık halkının sahibi olduğu zeytinliklerdir. Bugün kredi kooperatifliklerine ortak bulunan müstahsillerinin elinde beşyüz bine yakın zeytin ağacı vardır. Bunun haricinde kalan diğer müstahsillerle bu yekün bir milyon ağaçtan fazladır. Bütün bunlar, resmi kayıtlarla her zaman isbat edilebilir. Kiralanmak suretiyle mahdut ellerde toplanmış zeytinlikler ise önemli bir yekün tutmaz.

Görülüyor ki, yalnız zeytin mahsulü ile yaşamaya mecbur bulunan Ayvalıklı hakikaten malının sahibidir. Kendisi için tek bir nimet olarak kabul ettiği zeytin ağacına ideal bir zeytinci sıfatiyle taparcasına bakmayı daima şiar edinmiş ve bunu bir vazife bilmiştir (...)

(...) Bugün müstahsil, sürme için çift yevmiyesine 3.5 lira, bir çuval koyun gübresine 1.5 lira ödemek vaziyetindedir. Aynı zamanda iki kat sürme, budama, çıtır kırma, yalak açma, gübreleme, vergi, zeytin yolları için tamir parası gibi masrafları da buna ilave etmek lazım gelir. Bu vaziyette müstahsil, zeytin ağacının verimini arttıracak olan bu masraflardan kaçınmak zaruretindedir. Fakat bu hareket, ileride umumi istihsalatımıza önemli bir darbe indirebileceği gibi zeytini ve zeytinciyi de bakımsız ve perişan edebilir. Nitekim, Ayvalık zeytinlikleri her sene yapılması lazım gelen ameliyeden birinin ihmali yüzünden verimini kaybetmektedir. Son üç senenin mahsülsüzlüğü bilhassa bölgemizde tesirini hissettirmeye başlamıştır.

Bazı yazarlarımız, zeytin ağaçlarının hüdai nabit olduğunu, amelelerin boğaz tokluğuna çalıştırıldığını gelişi güzel yazıp geçiyorlar. Bunlar tamamiyle yanlıştır. Mahsul toplama zamanında Balıkesir civarındaki kasaba ve köylerden amele ekiplerinin toplanarak kara ve deniz yoluyla Ayvalık'a getirilişi ve bunların kadınlarına bir buçuk, erkeklerine üç buçuk lira yevmiye verildiği her sene görülen hadiselerdendir. O kadar ki, bu ekipler için yol ücretlerini de müstahsil ödemek zorunda kalır. Hüdai nabit denilen zeytin ağaçlarına şubat ayından mayıs ortalarına kadar nasıl bakıldığını anlamak için Ayvalık'a kadar gidip bunu görmek boşuna bir zahmet olmaz.

Müstahsilin hakiki derdini anlıyarak onun terfihini mümkün kılacak ve ağaca olan bağlılık ve sevgisini devam ettirecek, böylece de umumi zeytinyağı istihsalimizin artmasını sağlıyacak esaslı tedbirlerin alınması, kanaatimizce artık bir zaruret haline gelmiştir. Aksi takdirde istihsal kudretinden kaybedecek olan zeytin ağaçlarının bir müddet sonra sebep olacağı darlık bugunkünden çok daha önemli bir mahiyet alabilir. Müstahsilin bütün ümidi, Ziraat Bakanlığımızın bu hususta esasen esirgemediği yakın alakasına sıkı sıkıya bağlıdır."[36]

Haziran 1945'de Cihat Turgut Ayvalık gazetesinde zeytincilikteki işçi sorununa dair bir yazı yazmıştır. Geçen kampanya devresinde Ayvalık'a

[35]"Zeytin Müstahsillerimizin Dilekleri", *Ayvalık*, 23 2 ci Kanun 1943.
[36]"Ayvalık'ta zeytinyağı durumu", *Ulus*, 29 Mart 1945.

zeytinyağının maliyetini hesaplamak için Ticaret ve Tarım Bakanlığı'ndan ayrı ayrı müfettişler gelmiştir. Cihat Turgut, şayet hükümetin tespit ettiği zeytinyağı fiyatları müstahsili tatmin etmiyorsa ya da bu fiyatların değiştirilmesi mümkün değilse maliyeti düşürmek için her yolun denenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nokta da maliyet etkenlerinden biri olan zeytin işçileri konusunu ele almıştır.

Turgut, Ayvalık'tan toplanacak işçilerin ihtiyaca cevap veremeyeceğini, bu yüzden de Balıkesir ve Çanakkale'nin köylerinden işçi geldiğini/getirildiğini ifade etmiştir. Ona göre, mahsulünü sel, fırtına, kuş saldırısı gibi etkenlerden koruyarak zamanında kaldırmak ve kaliteli bir ürün elde edebilmek için çırpınan müstahsilin bir de dışarıdan işçi getirmesi hiç de kolay değildir. Her yıl kampanya devresinin başlamasından birkaç ay evvel müstahsiller kahyalarını işçiyi zamanında bulabilmesi için söz konusu bölgelere göndermektedirler. Bulunan işçilerin iş kabiliyeti, eşyalarıyla birlikte nakliyesi, getirildikten sonra iaşeleri ve sağlık masrafları, daha önceden tayfa başlarına verilen avanslarıyla birlikte hesaplandığında bu işin ne kadar zor ve maliyetli olduğu anlaşılmış olur.[37]

Yağların fiyatları değişmediği veya vergilerde indirim yapılmadığı takdirde geçen yıl toplayıcı, sırıkçı ve kahyaya (tayfa başı) verilen gündeliklerin azaltılabileceğini belirten yazar, aslında verilen ücretlerde istikrarın olmadığını dile getirmiştir. Çünkü birçok müstahsil işçi bulmak zor olduğu için belediyenin belirlediği ücretten fazla ödemek zorunda kalmaktadır.

Ayvalıklı işçiler dışarıdan gelenlere göre daha kabiliyetli olmalarına rağmen daha fazla ücret istemeleri, zeytinliklere gidiş geliş dolayısıyla çalışma saatlerinin azlığı, soğuk havalarda işe gitmenin imkansız olması ve zeytinlik arasındaki damlarda gece yatmamaları gibi sebeplerden dolayı dışarıdan gelen işçiler tercih edilmektedir. Turgut, bu sebeplerden dolayı hariçten işçi temininin zorunlu olduğunu, bu yüzden bir teşkilatlanmaya ihtiyaç olduğunu savunmuştur. Bu teşkilatlanma için de; belediye encümeninin murakabesi altında bir büro kurulmasını, müstahsil ve fabrikatörler arasında işbirliği yapılmasını, işçinin zamanında bulunmasını, işçi ücretlerinin belirlenmesi ve kontrol edilmesi suretiyle müstahsile zararlı olabilecek rekabetin önlenmesini teklif etmiştir.[38]

Aynı konuya 6 Ekim 1950 yılında Körfez gazetesi de değinmiştir. Körfez gazetesi, yerli çiftçinin çift sürme zamanında geceleri damlarda uyumadığı için ağaç

[37]Cihat Turgut, "Zeytinciliğimizde amele davası", *Ayvalık*, 7 Haziran 1945
[38] Cihat Turgut, "Zeytinciliğimizde amele davası", *Ayvalık*, 7 Haziran 1945.

sahiplerinin "tavları" kaçırmak korkusundan damlarda uyuyan ve sabah erkenden işe başlayan dışarıdan gelen çiftçileri işe aldığını belirtmiştir. Ayvalıklı çiftçiler geceleri ilçeye döndükleri için para kazanamayıp hayvanlarını satmak zorunda kalmaktadırlar. Gazeteye göre, dışarıda gelen çiftçilerin bütün yaz zeytinliklerde çalışması, Ayvalıklı çiftçilerin ise aç kalması sırf geceyi damlarda geçirmemeleri yüzündendir.

Toplayıcı işçi mevzuunda da durum aynıdır. Kışın havanın uygun olduğu günlerde mahsulünü toplamak için fırsat kollayan ağaç sahipleri damlarda yatmayan yerli çiftçi yerine dışarıdakilerden faydalanmayı tercih etmiştir. Gazete, yılın belli dönemlerindeki iş imkanlarını bu huyları yüzünden kaçıran yerli çiftçinin ilçede iş olmadığını söylemelerinin bir yararının olmayacağını dile getirmiştir.[39]

Körfez gazetesi sonraki sayısında da konuya değinmeyi sürdürmüştür. Gazete, Araplar Köyü, Murateli Köyü, Küçükköy ve Alibey Adası da dahil olmak üzere ilçede 1.250.000 zeytin ağacı olduğunu belirtmiştir. Bu ağaçların senede ve mevsimde üç defa sürüldüğü için de ağaç sayısını 3.750.000 olarak hesaplamıştır. Ardından devamla, birinci çift sürme zamanının 20 gün, ikinci çift sürme zamanının 30 gün, üçüncü ve son çift sürme zamanının da 40 gün olduğu bilgisini vermiştir. Bu da toplamda 90 gün yani üç aylık bir zamana tekabül etmektedir. Bir çift hayvanın kuvveti ve toprağın tavı da hesaba katılarak yılda süreceği ağaç sayısının 2000 olduğu, bu yüzden de zeytinlikler için 1875 çiftçi gerektiği ortaya konmuştur. Ayvalık'taki çiftçi sayısı ise şu şekildedir: Ayvalık merkezinde 185, Altınova'da 245, Alibey Adası'nda 140, Küçükköy'de 135, Araplar Köyü'nde 24, Murateli Köyü'nde 20 kişidir. Toplamda 749 kişi olarak verilen Ayvalık'taki çiftçi sayısı gerekli olandan 1126 kişi eksiktir.[40]

Gazetenin aktardığına göre, Ayvalık'taki çiftçiler akşamları zeytinliklerde kalmadığı için 749 çiftçinin ancak 250'sinden istifade edilebilmektedir. Geri kalanlar ya Altınova'da kendi tarlasıyla ilgilenmekte ya da hiç çalışmamaktadır. Böylece dışarıdan gelen çiftçi sayısı 1625'e yükselmiştir. Ayvalık'ta her yıl sadece bu iş için harcanan para 1 milyon lira olup bundan Ayvalıklı çiftçiye kalan kısmı sadece 100.000 liradır. Gazete bu rakamların tahmini değil kesin olduğunun altını çizmiştir. Gazeteye göre, yerli çiftçi ağaç sahibini düşünmediği gibi kendisini de

[39]"Zaruretten kurtulmak elimizdedir", *Körfez*, 6 Ekim 950.

[40]"Ayvalıkta iş vardır çalışmak azmi yoktur", *Körfez*, 13 Ekim 950'de ilçedeki toplam çiftçi sayısı 835 olarak verilmiştir. Ancak gazetenin verdiği rakamlar toplandığında yanlış bir hesaplama yapılmış olduğu görülmektedir.

düşünmemekte, bu yüzden de çalışmamaktadır. Yerli çiftçi sürme işini üstlendikten sonra parasını alıp işe gitmemektedir. İşe gittiği zaman da sabah saat 10.00'da gider, bir saat yemek yer, saat 12.00 olunca da iki saat mola verir, saat 16.00'da da mutlaka paydos eder. İki gün çalışırsa üçüncü gün çalışmayan yerli çiftçi yüzünden müstahsil dışarıdan çiftçi getirmektedir. Dışarıdan gelen çiftçi gece zeytinlikte kalır, sabah erkenden işe başlayıp gece geç saatte paydos etmektedir. Bu sebeplerden dolayı Körfez gazetesi ilçeye yoksulluğu getirenin yine kendileri olduğunu iddia etmiştir. Buna çözüm olarak ise, yerli çiftçilerin akşam eve dönmekten vazgeçerek zeytin ağacını ve ağaç sahibini düşünmeye başlaması gerektiğini öne sürmüştür.[41]

Körfez gazetesi 20 Ekim 1950'de konuyla alakalı üçüncü ve son yazısını yayımlamıştır. Bu yazıda zeytin kesimi ve toplanması işini ele almıştır. Gazete, Ayvalık'taki 1.250.000 zeytin ağacının dört senede bir kesimi yapılıp ayıklandığını, her dört sene için verilen kesme, çukur açma ve çalı yakma masrafının toplam 750.000 lira olduğunu belirtmiştir. Yapılan incelemeye göre bu paranın Ayvalık'ta kalan kısmı 200.000, dışarıdan getirilen işçiye verilen kısmı ise 525.000 liradır. Bunun sebebi, yerli işçilerin sabah işe geç gidip akşam erken paydos ederek herkesin yanında getirdiği merkebine odun yüklemekle uğraşmasıdır. Ayrıca yerli işçiler kesilen dalları beğenmezse ağaçlardan kendileri için dal kesmekten de çekinmemektedir. Günlük 3 lira yevmiye alan bu kesicilerin ağaç sahiplerine maliyeti günde 6-7 lirayı bulmaktadır. Dışarıdan gelen kesiciler ise zeytin damlarında kalıp sabah işe erken başlamakta, odun olarak bir şey almadığı gibi günlük olarak da 4 lira yevmiye almaktadır.[42]

Gazete, zeytin toplayıcılığı için nakliye ücreti dahil her yıl 1.440.000 lira harcandığını belirtmiştir. Bu paradan Ayvalık'taki nakliyeci işçiye kalan kısım 387.000 lira, dışarıdakilere kalan 1.053.000 liradır. Yerli tayfa akşamları eve döndüğü, işe gelip giderken yorulduğu ve günler de kısa olduğu için az çalışmaktadır. Biraz yağmur yağdığında havayı bahane göstererek eve döndükleri gibi bir gün 30 kişi ile işe gelseler ertesi gün mutlaka daha az kişi işe gelmektedir. Dışarıdan gelenler ise gece damlarda yatar, her gün sayıları eksilmez, yağmur yağarsa damlarına çekilir yağmurun dinmesini beklerler.

Zeytincilikte silkiciliğin çok önemli olduğunu belirten gazete, yerli sırıkçıların dışarıdan gelenlere göre daha iyi olduğunu ifade etmiştir. Bunun sebebi

[41]"Ayvalıkta iş vardır çalışmak azmi yoktur", *Körfez*, 13 Ekim 950.
[42]Nuri Özer, "Zeytin kesici ve ayıklayıcılarımız", *Körfez*, 20 Ekim 950.

olarak da yerli sırıkçıların işin usulünü bildikleri için filizleri kırmamaya çalışmalarını göstermiştir. Dışarıdan gelenler ise kendi köylerinde zeytin ağacı olmadığı için sırığı rastgele dallara vurarak filizlere zarar vermektedir. Bu yüzden de ağaçlar mahsul vermemektedir.

Durumu bu şekilde özetleyen Körfez gazetesi, bu konuda ellerinden geldiği kadar Ayvalıkları uyardıklarını, çekilen sıkıntının sebebinin yine kendileri olduğunu ileri sürmüştür. İlçeye bir bakan ya da vali geldiğinde vatandaşların işsizlikten şikayet etmelerinin boşuna olduğunu belirtilen yazıda, önce halkın çalışıp kazanması, sonra işsiz kalınırsa yardım istenilmesini önermiştir.[43]

1946 yılında Ayvalık gazetesinde zeytinin nasıl ve ne zaman toplanması gerektiğini anlatan bir yazı çıkmıştır. Bu yazı, Ayvalık'ın en önemli gelir kaynağı olan zeytinin toplanma sürecine dair bilgiler vermekte ve ilçenin sosyo-ekonomik yaşantısına ışık tutmaktadır. Bu yüzden bu süreci özetleyerek aktarmak faydalı olacaktır.

Zeytin olgunlaşmaya başladığında öncelikle yeşil rengini atmaya başlar, üzerinde sonradan kızaran beyaz noktacıklar belirir. Ardından zeytin tanesinin her tarafı kızarır ve şarap rengini alır. İyice olgunlaşmış tanelerin rengi siyahtan ayırt edilemez, içleri tamamen koyu şarap rengindedir. İyi erimiş bir zeytin tanesi iki parmak arasında sıkıldığında çekirdeği kolaylıkla çıkmaktadır. İyi ve çok yağ elde etmek için zeytinin iyice ermesini beklemek gerekmektedir. Bazı kişiler geç hasatla elde edilecek yağın iyi olmayacağını iddia etse de erken silkme ile zeytinlerin toplanması ağaçların zarar görmesine ve daha az yağ elde edilmesine sebep olur. Zeytin erken silkilirse, zeytin taneleri zor döküleceğinden daha fazla sırık vurmak gerekecektir. Bu suretle aynı sene yetişen ve gelecek sene de mahsul verecek olan genç filizler dökülecektir. Eğer zeytin ağaçları vaktinde silkelenirse; ağaç hırpalanmaz ve gelecek sene de mahsul verir, daha çok ve daha iyi yağ elde edilir, kolayca dökülecek taneler için daha az insan gücüne ihtiyaç duyulacağından daha ucuza mal olur.

Hasat zamanında kendiliğinden dökülen marazlı, yaralı ve kuru dip zeytin tanelerinin toplanması gerekmektedir. Çünkü asıl yağ elde edilecek zeytinlerle karışırsa yağın kalitesini bozacaktır. Yazıda, zeytin silkmelerine başlanacak en uygun zaman olarak ise ocak ayının 15'i gösterilmiştir. Her sene bu tarih aynı olmasa da

[43] Özer, "Zeytin kesici ve ayıklayıcılarımız", *Körfez*, 20 Ekim 950.

hava koşullarına göre ortalama bu tarihte başlandığı belirtilmiştir.[44]

İlçenin en önemli geçim kaynağı olan zeytinciliğin geliştirilmesi için çeşitli kurslar açılmıştır. Örneğin, 1949 yılının mart ayında başlayan ve nisan ayında da devam eden zeytin budama ustası yetiştirmek ve zeytin müstahsillerinin bakım işlerini çekip çevirebilmesi için kurslar açılmıştır. Bu kurslar; Ayvalık merkez, Altınova Bucağı, Araplar ve Murateli Köyü'nde açılmıştır. Kurslar; Ayvalık'ta 1-10 Mart arası, Altınova'da 12-22 Mart arası, Araplar Köyü'nde 23 Mart-1 Nisan arası, Murateli Köyü'nde 2-12 Nisan arasında yapılmıştır. Geceleri Halkevi ve Halk Odası'nda saat 20.00-22.00 arasında teorik dersler yapılmış, gündüzleri de zeytinliklerde saat 09.00-17.00 arasında pratik dersler yapılmıştır. Zeytin budama kursundan sonra vilateyetten sertifika alınması mecburi tutulmuştur.[45]

12 Temmuz 1949'da Tarım Bakanı Cavit Ural yanında bakanlık genel müdürleri, CHP Balıkesir Parti Müfettişi Naki Cevat Akkerman, Balıkesir Milletvekili Hilmi Şeremetli, Fuat Bilal, Eminettin Çeliköz, Balıkesir Valisi Ziya Tekeli ve Anadolu Ajansı'ndan bir muhabir ile Ayvalık'a gelmiştir. Ayvalık'a geldikleri günün akşamı fabrikatörler ve büyük müstahsillere zeytin üretimi ve teknik gelişmelerle işe hız verilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Ertesi gün beraberindekilerle Altınova'ya giden bakan, burada Halk Odası'nda çiftçilerin dertlerini dinlemiş, dileklerini not almış, birkaç pamuk tarlasında tetkiklerde bulunmuştur. Altınova ziyaretinin ardından Ayvalık'a dönen bakan, Halkevi'nde kendisini bekleyen kalabalık çiftçi topluluğunun dileklerini dinlemiştir. Müstahsillerin dilekleri ve şikayetleri şu başlıklar altında toplanmıştır:[46]

Kooperatiflerin kredi darlığı ve satış taksitleriyle satış kooperatifi de dahil olmak üzere ortaklarına daha müsait imkanlar sağlaması, Ziraatin korunmasına dair mevcut kanunun yetersizliği, Zeytinyağının ihracın dışında tutulması sonucu müstahsilin içinde bulunduğu kötü durum, Nebati yağların zeytinyağlarına karıştırılması meselesi, Zeytin ağaçlarının büyümesi için suni gübre ihtiyacı, Zeytin sineği ile mücadele, Ziraat Bankası'nın kredi plasmanının arttırılması, Sabun imali için kobra yağı ithaline izin verilmemesi, Çıplak Ada'nın Alibey Adası ve Küçükköy'deki topraksız halka dağıtılması için verilen kararın geciktirilmemesi.[47]

Tarım Bakanı müstahsillerin bu dilek ve şikayetlerine hak vermiş, dönemin

[44]"Yağ Zeytini Nasıl ve Ne Vakit Toplanır", *Ayvalık*, 26 Eylül 1946.
[45]"Zeytincilik Kursları Açılıyor", *Ayvalık*, 3 Mart 1949.
[46]"Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik Ve Temasları", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[47]"Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik Ve Temasları", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.

koşullarına uygun olmayan zirai kanunların ve ziraati koruma kanununun yeni koşullara uygun olarak yenileceğini belirtmiştir. Bakan ayrıca; kredi mevzuu ve zeytinyağı ihracının serbest bırakılmasının zirai kalkınma için zorunlu olduğunu, Ankara'ya döndüğünde Ziraat Bankası ve Ticaret Bakanlığı ile görüşeceğini, gezisi esnasında geçtiği yerlerdeki zeytinliklerin imar ve tımarı için harcanan emeklerden memnun olduğunu, bu servet kaynağının korunması için zeytinyağının ihracına imkan verilmesi gerektiğini, zeytin sineği ile mücadelede Gemlik'teki mücadelede başarılı olduklarını ve Ayvalık'a da uzman göndereceklerini, Çıplak Ada'daki toprakların 1949 yazında dağıtılacağını ve Ayvalık'ta büyük bir eksiklik olan zeytin fidanlığı meselesi için de derhal teşebbüse geçeceklerini ifade etmiştir.

Cavit Ural ardından kendi bakanlığının çalışmalarından bahsetmiş, Marshall Yardımı'ndan çiftçinin nasıl faydalandığını izah etmiştir. Toplantının sonrasında bakan ve beraberindekiler Balıkesir'e hareket etmiştir.[48]

Asım Kültür 12 Ağustos 1949'da Yeni Asır gazetesinde Ayvalıkla ilgili bir yazı kaleme almıştır. Kültür, nasıl Aydın'ın inciri, Manisa'nın üzümü meşhursa zeytinin de Ayvalık'ın servet tacı olduğunu belirtmiştir. Dağları, tepeleri zeytin ağacı ve çam ağaçlarıyla kaplı olan Ayvalık'ta bu iki ağacın adeta yarış halinde olduğunu, çam ağacının olmadığı yerleri zeytin ağaçlarının işgal ettiğini ifade etmiştir. Ona göre, zeytin Ayvalık'a eşsiz bir mevkii sağladığı gibi, hiçbir yerde mevcut olmayan serveti, fabrikaları, zenginleri ve yeni bir sosyal sınıfı meydana getirmiştir. Ayvalık'ın sosyal ve kültürel hayatı hakkında bilgi sahibi olmak için ekonomik hayatına göz atmak gerekmektedir.

Yazarın verdiği bilgilere göre, Ayvalık'ta yetiştirilen zeytin yemeklikten ziyade zeytinyağı üretimine uygundur. Vergi kayıtlarına göre, Ayvalık'ta 800.000 zeytin ağacı vardır. Ziraat öğretmenlerinin verdiği bilgiye göre ise bu sayı 1.200.000'dir. Bu zeytinlerden alınan ortalama verim %20 olup her ağacın iki yılda bir ortalama verimi de 50 kilodur. 1941-1942 yılındaki soğuk hava Ayvalık'taki zeytinliklere büyük bir darbe vurmuştur. Ve bu darbenin tesiri 1947 yılına kadar hissedilmiştir.[49]

Yazar, Ayvalıklıların sahip olduğu zeytin ağacı sayısını şöyle vermiştir: 1-100 ağaç arası 3019 kişi, 100-500 ağaç arası 567 kişi, 500-1000 ağaç arası 188 kişi, 1000-10000/30000-40000 ağaç arası 112 kişidir. Ancak Asım Kültür bu rakamların

[48]"Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetki Ve Temasları", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[49] Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.

eksik olduğunu, son on beş yıl içinde durumun tamamen değiştiğini belirtmiştir. Az sayıda zeytin ağacına sahip olan müstahsilin elindeki zeytinlikler söz konusu süre zarfında el değiştirerek zengin müstahsil ve fabrikatörlerin eline geçmiştir. Bunun en büyük sebebi ise küçük müstahsilin zeytinliğini işletecek yeterli miktarda krediye sahip olmaması sonucu zengin müstahsile başvurmak zorunda kalmasıdır.

Küçük müstahsiller maddi sıkıntılar sonucu zengin müstahsillerden ve fabrikatörlerden avans almış, aldıkları avansları ürünleriyle ödeyemedikleri için de zeytinliklerini satmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca ilçe dışında yaşayan küçük müstahsiller de ellerindeki 100 ila 200 arasında değişen zeytinlikleri işletme masrafını karşılayamamaları sebebiyle önceleri kiraya verirken sonradan satmışlardır. O tarihlerde ağaçların her biri 1-3 lira arasında değişen fiyatlarda satılmıştır. 1949 yılı itibariyle ise bu ağaçların bir tanesinin fiyatı 100-180 lira arasındadır. Bu durum Ayvalık'taki orta tabakayı yok etmiş, sadece zengin müstahsil ve fabrikatörle ziraat işçisi olan bir tabaka kalmıştır.[50]

24 Şubat 1950'de Ayvalık Tarım Kredi Kooperatifi'nin kongresi yapılmıştır. Kongrede, 2 yıldan beri devam eden kuraklığın çiftçiyi zor duruma düşürdüğü belirtilmiş, bu yüzden ortak borçların ertelenmesi, imar ve tımar için de yeni kredi açılması talep edilmiştir. Ziraat Bankası'nın ortak kredilerde %20 indirim yapması ve aynı orandaki kredi tenzili çiftçiyi daha da zor duruma düşürmüş, bu durumun önlenmesi ve düzeltilmesi için Ankara'ya bir heyet gönderilmesine karar verilmiştir. Seyit Dramalı Ankara'ya gidecek heyetin yol masraflarını karşılayacağını vaat etmiştir. Fakat söz konusu heyetin yola çıkmak için herhangi bir hazırlıkta bulunmaması karşısında çiftçiler zeytinliklerini satışa çıkarmak zorunda kalmıştır. Alıcıların hevesli olmaması çiftçilerin moralini daha çok bozmuş, zeytinlikleri ucuza almak istedikleri izlenimini yaratmıştır.[51]

15 Eylül 1950'de Tarım Bakanı Nihat Eğriboz beraberinde Özel Kalem Müdürü ve Orman Genel Müdürü ile Ayvalık'a gelmiştir. Ayvalık'ın işgalden kurtuluşunun yıl dönümü için ilçede bulunan DP Milletvekili Selahattin Baskan, Vacit Asena ve Enver Güreli ile Balıkesir Valisi Sıddık Tümerkan tarafından karşılanarak DP ilçe merkezine gidilmiş, müstahsillerle görüşülmüştür. Bu görüşmede müstahsiller tarafından kredi meselesi ve tohumluk dağıtılması ile ilgili dilekler iletilmiş, Alibey Adası'nda arazi dağıtımında yapılan yolsuzluklardan

[50] Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.
[51] "Tarım kredi kooperatifi kongresi", *Ayvalık*, 2 Mart 950.

şikayet edilmiştir. Ayrıca ilçedeki mevcut zeytinlikler arasında fazla olanların şahısların elinde olduğu, bu durumdan da devletin zararlı çıktığı belirtilmiş, bunun için kadastro yapılarak 100-150 bin zeytin ağacının devletin eline geçebileceği ifade edilmiştir. Bölgedeki işsizlik sorununu da gündeme getiren müstahsiller bunun için ne gibi tedbirler alındığını sormuşlardır. Bakan da sorunun genel bir sorun olduğunu, hükümetin soruna titizlikle eğildiğini, Ayvalık'taki işsizlik sorununu kendi imkanlarıyla çözebileceklerini söylemiştir. Toplantının ardından Şehir Kulübü'ne gidilerek akşam yemeği yenilmiş, ertesi gün Bakan ve beraberindekiler şehirden ayrılmıştır.[52]

Ayvalık'ın eski belediye başkanlarından Muhip Özyiğit Ayvalık'ta zeytinciliğin gelişmesi için Yunanistan, İspanya, İtalya ve Tunus'a giderek incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemelerinin ardından 14 Aralık 1950'de Şehir Kulübü'nde bir toplantı tertip etmiştir. Özyiğit, bu toplantıda bilhassa zeytin ağacının bakım tarzlarını izah etmiş, sırık ile zeytin silkme usulünün zararlarına değinmiş, başka yerlerde zeytinin ağacın üstünde toplandığını, bu yüzden de o ülkelerde zeytinciliğin çok ilerlediğini, Ayvalık'ta da bu usulün terk edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Körfez gazetesi Muhip Özyiğit'in bu incelemelerini kitap olarak neşredeceğini belirtmiştir.[53]

2. Pamuk

Doğan Aka'nın eserinde verdiği bilgilere göre zeytinden sonra Ayvalık'ta en çok yetiştirilen ikinci ürün olan pamuk, birinci sınıf akala cinsidir. Elyafı uzun ve ince, beyaz ve parlaktır. 1937 yılında Altınova'da ekilmeye başlanmıştır. 1940'lı yılların ortası esas alındığında pamuk Ayvalık'ta henüz yeni yetiştirilmeye başlanmıştır. Ancak bu kısa zamana rağmen gerek ekiliş tarzı gerekse üretim bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ülke genelinde pamuk ekilen alan ve elde edilen ürünle kıyaslandığında Ayvalık'ta yetiştirilen pamuk az olsa da bölge gelişmeye açık olarak değerlendirilmiştir.[54]

Aşağıdaki tabloya bakıldığında görülmektedir ki genel itibariyle pamuk ekilen alanlar altı yılda hızlı bir artış göstermiştir. Özellikle 1940 ve 1941 yıllarında en üst noktaya ulaşmış, bununla bağlantılı olarak elde edilen ürün de bu yıllarda en fazla olmuştur. En büyük sıçrama 1939 yılında olmuştur. 1941 yılında pamuk ekilen

[52]"Tarım Bakanımız", *Ayvalık*, 21 Eylül 1950.
[53]"Muhip Özyiğit zeytinciliğimize dair Yunanistan, İtalya, İspanya ve Tunus'ta yaptıkları tetkiklerinin neticelerini izah etti", *Körfez*, 18 Aralık 950.
[54] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 58-59.

alan 1940 yılına göre daha fazla olmasına rağmen elde edilen ürün bununla doğru orantılı olmamıştır. Bunda hava koşullarının etkisi olma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 52: 1937-1943 Yılları Arasında Ayvalık'ta Pamuk Ekilen Alanlar Ve Elde Edilen Ürünün Miktarı[55]

Yıl	Çiftçi Sayısı	Ekim Alanı (Dekar)	Elde Edilen Miktar (Ton)
1937	100	400	30
1938	100	420	35
1939	146	3350	230
1940	200	5000	460
1941	200	5400	270
1942	150	3200	160
1943	130	2000	(Tahmini) 40

İlk yıllara nazaran genel olarak bir artış söz konusu olsa da 1941 yılından itibaren, özellikle son iki yılda bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş, hem çiftçi sayısında hem ekim yapılan alanda hem de elde edilen üründe olmuştur. Bu düşüşe çiftçilerin yaşadığı maddi sıkıntılar neden olmuş olabilir. Bu durum da pamuk ekilen alanın azalmasına ve daha az ürün elde edilmesine yol açmıştır.

Doğan Aka'ya göre daha rasyonel bir çalışma tarzı ile Altınova Türkiye'nin zengin pamuk sahalarında biri olabilir. Bunun için su konusunun çözülmesi, ziraat vasıtalarının fennileştirilmesi, bu vasıtalardan çiftçinin cüzi bir miktar karşılığında faydalanması, üretimde ve satışta gerekli olan iptidai maddelerin sağlanmasının bir teşkilata bağlanması gerekmektedir.[56]

Ahmet Akbil'in 1950 yılında aktardığına göre ise son yıllarda pamuk üretimi ve ticareti ilçede önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Ayrıca yıllık ortalama 2000 dekarlık alana ekilen pamuktan 280 ton elde edildiğini belirtmiştir.[57]

3. Tütün

Tütün, Ayvalık'ta Altınova'nın Boğaz bahçe, Aktepe ve Kazandere mevkileri ve Türközü Köyü'nde yetiştirilmektedir. Ayrıca merkeze bağlı Tıfillar Köyü ve Çamlı mevkiinde de tütün yetiştiriciliği yapılmaktadır. Altınova'da ekilen tütün 3.500 dekar, merkezde ekilen tütün alanı ise 2.400 dekardır. Toplamda Ayvalık'ta 6.000 dekarlık bir alana tütün ekimi yapılmaktadır. Her bir dekardan ortalama 70 kilo

[55] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 58.
[56] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 59.
[57] Akbil, "İktisadi", s. 166.

ürün elde edilmektedir. Senede elde edilen ürün ise 400.000 kilodur. Yetiştirilen tütün cinsi Akhisar tütünü grubuna dahildir. Ege Bölgesi tütünü genellikle kokulu, rengi açık ve içimi yumuşak olduğundan Ayvalık'ta yetiştirilen tütün de bu özellikleri taşımaktadır. Ayvalık tütünün bu özelliği kolay alıcı bulmasına yol açmıştır.[58]

II. Dünya Savaşı'ndan önce tütün, kilosu 70-80 kuruşa satılmıştır.[59] 1940 yılının aralık ayında ise Ayvalık gazetesinde yıllardan beri tütün ekilen Ayvalık'ta bu üründen fayda gören kişinin çok az olduğu belirtilmiştir. Yazıda, tütün ekiminden her yıl birçok sermayenin asgari ölçüde dahi olsa fayda sağlamadığı gibi pek çok sermayenin de heba olduğu ifade edilmiştir. İşçi çalıştıran sermayedarlar iflas etmiş, malına haciz gelmiş ya da mallarını satarak borçlarını ödemek zorunda kalmıştır. Gazeteye göre, tütünün hem maliyet fiyatının asgari derecede temini ile yetiştirilmesi hem de kalitesinin iyi olmasına çalışmak mümkün değildir. Ayrıca alıcının isteğine göre tütün yetiştirilmesine ve ürünü hastalıktan korumaya çalışılmasına rağmen istenilen kazanç elde edilememektedir. Bunun yanı sıra ürün istenilen zamanda satılamamaktadır. Gazete bu sebeplerden dolayı tütün yerine pamuk ekilmesini, böylece çiftçinin elinde her zaman para bulunabileceğini belirtmiştir.[60]

1941 yılında tütün satışları 40-75 lira arasında yapılmıştır. Ürünlerin büyük bir kısmı kısa sürede satılmış olmasına rağmen çiftçi fiyatları düşük bulmuştur.[61] 1942 yılında ise tütün 200-230 kuruşa kadar müşteri bulmuştur. Doğan Aka'ya göre, Türkiye'nin tütün üretimi kapasitesiyle karşılaştırıldığında bu rakamlar oldukça az olsa da yılda kazanılan 600-800 bin lira üreticinin ihtiyacını karşılamasına yeterli gelmektedir.[62]

1943 yılında Altınova'da nitelik olarak iyi cins tütün yetiştirilmiş, satışı da o oranda yüksek olmuştur. Tütünler 100-125 kuruş üzerinden satılmış, bu durum çiftçileri memnun etmiştir. 1943 yılında geçen seneye göre daha fazla mahsul ekilmiş, yağışlar köylüyü sevindirmiştir.[63]

1949 yılı için haziran ayında Ayvalık'ta tütün ekimi sona ermiştir. Körfez gazetesi, iktisadi şartların ağırlığı altında bulunan ilçede müstahsilin ne yapıp edip tütün ektiğini belirtmiştir. Zor durumda kalan çiftçiler kooperatif dışında kalanlardır.

---

[58] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 57-58.
[59] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 58.
[60] C. B.,"Tütün Ekiminin Pamuk Ekimine Çevrilmesi", *Ayvalık*, 11 1.ci kanun 940.
[61] "Altınovada", *Türk Dili*, 23 İkincikanun 1941.
[62] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 58.
[63] "Altınova", *Türk Dili*, 14 Nisan 1943.

Gazete, çiftçilerin asıl idrak kısmında zorluklarla karşılaşacağını ve çok masraf yapacağını belirtmiştir. Bu yüzden de İzmir ve Bergama'da olduğu gibi tütün üreticilerine Ziraat Bankası tarafından yardım edilmesini temenni etmiştir.[64]

Ahmet Akbil'in 1950 yılında belirttiğine göre ise, tütün ilçenin her yerinde yetiştirilmektedir. Ve gittikçe daha geniş bir sahaya hakim olmaktadır. Yıllık ortalama 4600 dekara ekilen tütünden 270 ton ürün elde edilmektedir.[65]

b. Hububat Ürünleri

Hububat üretiminde yarıcılık yöntemi kullanılır. Yarıcılık yönteminde toprak sahibi toprağını yarıcıya ücretsiz verir. Tohumu da temin eder. Yarıcı ise sürme, ekme ve biçme işlemlerini kendi araçlarıyla yapar. Elde edilen hasılat toprak sahibi ve yarıcı arasında eşit olarak paylaşılır.[66]

1. Buğday

Ayvalık'taki buğday ekimi ile ilgili bilgiler Tablo 53'te yer almaktadır. Tabloya göre ekilen alanda yaşanan 1931 ve 1932 yıllarındaki azalmadan sonra 1938'e kadar ekilen alanda artış yaşanmıştır. 1938'den sonra ise 1942'ye kadar bir düşüş olmuş, 1942 yılında tekrar bir artış görülmüştür.

Tablo 53: 1930-1942 Yılları Arasında Ayvalık'ta Buğday Ekilen Alan Ve Elde Edilen Miktar[67]

Yıl	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)
1930	1208	2085
1931	957	544
1932	645	1160
1933	1044	1293
1934	1128	2562
1935	1273	1782
1936	1500	1200
1937	1700	1725
1938	1010	1610
1939	946	946
1940	741	440
1941	578	345
1942	1181	798

Elde edilen ürün miktarına bakıldığında buğday ekilen alan 1931 ve 1932'de azalmışsa da 1932'de elde edilen miktar genele bakıldığında o derece düşük

[64] "Tütün müstahsillerimizin derdi", *Körfez*, 13 Haziran 1949.
[65] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[66] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 47.
[67] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 54.

olmamıştır. 1932'den sonra elde edilen ürün miktarı artmış, en yüksek buğday üretimi 1934 yılında olmuştur. 1935-1938 arasında ise üretilen buğday miktarı dalgalı bir seyir izlemiştir. Ekilen alanla doğru orantılı olarak 1942'ye kadar düşüş olmuş, en düşük buğday üretimi 1941 yılında yaşanmıştır. Elde edilen ürün 1942'de tekrar artmıştır.

En çok ekim yapılan alan 1937 yılında olmasına rağmen en çok ürünün o yıl elde edilmemiş olması hava koşulları, tarımda kullanılan araçlar, toprağın işleniş tarzı gibi etkenlere göre değişkenlik gösterebilmektedir. II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra bir düşüş yaşanması da savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılara yorulabilir.

Doğan Aka, Türkiye geneliyle kıyaslandığında Ayvalık'ta üretilen buğday miktarının çok az kaldığını, hatta üretilen buğdayın şehrin ihtiyacını dahi karşılamaya yetmediği için her sene dışarıdan büyük miktarda buğday alındığını belirtmiştir.[68]

Ahmet Akbil'in verilerine göre yılda ortalama 10.000 dekarlık bir alana ekilen buğdaydan 1200 ton elde edilmektedir.[69]

2. Arpa

Buğdaydan sonra en çok yetiştirilen hububat türü arpadır. Arpanın ekiliş sahası ve elde edilen ürün miktarı aşağıdadır:

Tablo 54: 1930-1942 Yılları Arasında Ayvalık'ta Arpa Ekilen Alan Ve Elde Edilen Miktar[70]

Yıl	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)
1930	995	1190
1931	762	504
1932	394	694
1933	573	2617
1934	853	617
1935	810	890
1936	900	810
1937	760	962
1938	650	650
1939	700	770
1940	558	200
1941	259	216
1942	331.4	217.5

Ayvalık'ta arpa ekilen alan ve elde edilen ürün miktarı 12 yıl boyunca oldukça dalgalı bir periyot izlemiştir. Arpa ekilen alanla elde edilen ürün kendi

[68] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 55.
[69] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[70] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 55.

içinde yıllara göre doğru orantılı olmadığı gibi karşılıklı olarak da olmamıştır. Örneğin, en çok ürün elde edilen yıl 1933 olsa da bu yıl en fazla ekim yapılan yıl olmamıştır. En az arpa üretilen yıl ise 1940 olmuştur ancak en az ekim yapılan alan bu yıl değildir. Bu durumların yaşanmasında yine ekonomik sıkıntılar, tarım aletlerinin durumu ya da eksikliği, su sıkıntısı gibi etmenler devreye girmiştir.

Doğan Aka'ya göre, Türkiye geneline göre Ayvalık'ta oldukça az üretilen (ya da üretilebilen) arpa, ihtiyacı karşılamadığından hayvan yemi olarak kullanılmak üzere her yıl dışarıdan arpa satın alınmaktadır.[71]

Ahmet Akbil'in rakamlarında ise yılda ortalama 6000 dekara ekilen arpadan 700 ton ürün elde edilmektedir.[72]

3. Yulaf, Çavdar, Mısır

Buğday ve arpadan sonra üretimde üçüncü sırada yer alan bu üç ürünün üretim miktarları ve ekim alanları şu şekildedir

Tablo 55: 1930-1942 Yılları Arasında Ayvalık'ta Yulaf, Çavdar, Mısır Ekilen Alanlar Ve Elde Edilen Ürün Miktarları[73]

Yıl	Yulaf		Çavdar		Mısır	
	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)
1930-1934 (Ortalama)	271	197	481	506	111	172
1935-1939 (Ortalama)	369	482	255	297	70	88
1940	481	225	250	150	150	150
1941	408	280	86	71	370	370
1942	359	340	276	203	83	49

Tabloyu incelerken ortalaması alınan 1930-1934 ve 1935-1939 yılları ile son üç yılı kıyaslamak pek mümkün değildir. Zira bir tarafta ortalaması alınan dörder yıllık iki dönem, diğer tarafta üç yılın ayrı ayrı verileri vardır. Dolayısıyla bu iki grubu kendi içinde değerlendirmek gerekmektedir.

Yulaf için ortalaması alınan 1930-1934 yılları arasına bakıldığında ürünün ekildiği alana göre elde edilen ürün daha azdır. Yani bu ilk dört yıllık dönemde verimli bir üretim yapılamamıştır. İkinci dört yıllık dönemde daha fazla yulaf ekilmiş ve ekilen alana göre daha fazla verim elde edilmiştir. Son üç yıla bakıldığında ekim alanı azalmış olmasına rağmen elde edilen ürün artmıştır. Bunun sebebi kullanılan ziraat tekniklerinin ve araçlarının gelişmesi olabilir.

[71] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 55.
[72] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[73] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 56.

Çavdara bakıldığında ilk dört yıl ikinci dört yıla göre daha fazla alana ekim yapılmış ve daha fazla ürün elde edilmiştir. 1940 yılında elde edilen ürün ekilen alana göre az olmuş, 1941'de ise ekilen alan üçte iki oranında azalmış, elde edilen ürün de yarı yarıya düşmüştür. 1942 yılında bu sefer 1940 yılından bile daha fazla alana çavdar ekilmiş ancak 1940'dakinden daha az ürün elde edilmiştir. Son üç yılda yaşanan bu düşüş ve yükseliş nöbetleşme yöntemi kullanılmasıyla alakalı olabilir. Zira çavdar üretiminin düştüğü yıl mısır üretimi artmış, yükseldiği yıl da azalmıştır.

Mısırda 1930-1934 arasında dengeli bir ilişki olmuş, 1935-1939 arasında ekilen alan neredeyse yarı yarıya, elde edilen ürün de yarıdan daha fazla azalmıştır. 1940 ve 1942 yıllarında her ikisi de artmış, son yılda ise oldukça düşmüştür. Mısırın son üç yılda izlediği seyir toprağın işlenme şekliyle alakalı olabilir. Bu işleme şekli daha ziyade son üç yılda ve çavdarla mısır arasında bir değişim şeklinde olmuş gibi gözükmektedir.

Ahmet Akbil'in verilerine göre; yulaf yılda ortalama 5000 dekarlık bir alana ekilmekte ve 700 tonluk bir ürün elde edilmekte, çavdar yılda ortalama 3000 dekarlık alana ekilmekte ve 250 ton ürün elde edilmekte, mısır yılda ortalama 900 dekarlık bir alana ekilmekte ve 125 ton ürün elde edilmektedir.[74]

c. Bakliyat Ürünleri

Bakliyat ürünü olarak Ayvalık'ta bakla, nohut ve burçak yetiştirilmektedir. Bu üç ürünün ekildikleri alan ve elde edilen ürün Tablo 56'dadır.

Tablo 56: 1930-1942 Yılları Arasında Ayvalık'ta Bakla, Nohut, Burçak Ekilen Alanlar Ve Elde Edilen Ürün Miktarları[75]

Yıl	Bakla		Nohut		Burçak	
	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)	Ekim Alanı (Hektar)	Elde Edilen Miktar (Ton)
1930-1934 (Ortalama)	386	392	25	26	354	389
1935-1939 (Ortalama)	401	388	30	46	243	254
1940	221	200	–	–	25	25
1941	82	90	–	–	11	2
1942	85	100	11	12	83	83

Bakliyat ürünlerinde en çok ekilen ve ürün elde edilen bakla olmuştur. Bakla ikinci dört yıllık dönemde daha fazla ekilse de ürün daha az elde edilmiştir. Son iki yılda aynı paralelde seyretmişse de 1940 yılına göre düşmüştür. Ancak zaman

[74] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[75] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 56.

içerisinde belli dönemlerde hem iç hem dış pazarda bakla önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Örneğin, I. Dünya Savaşı'nın sonlarında Cunda Adası halkının faydalandığı İncirli Ada, Çıplak Ada gibi adalarda yetiştirilen 20 bin kilo bakla İzmir'de satılarak 35.000 lira gelir sağlanmıştır.[76] Ya da 1940 yılında İtalyan vapuru ile yurtdışına ihraç edilmiştir.[77]

Tabloya göre bakladan sonra ikinci sırada burçak gelmektedir. Burçak baklanın tersine 1930-1934 arasında daha fazla ekilmiş ve daha fazla ürün elde edilmiştir. 1940 ve 1941 yılında çok düşük miktarlar söz konusu olmuştur. 1942 yılında ise az da olsa bir artış gözlemlenmiştir.

Üç ürün arasında en düşük paya sahip nohut olmuştur. 12 yıllık süre boyunca 1940 ve 1941 yıllarında hiç ekilmemiş, diğer yıllar ise çok az ekilmiştir.

Ahmet Akbil, yılda ortalama 3000 dekara ekilen bakladan 350 ton, 1000 dekara ekilen nohuttan 120 ton, 1000 dekara ekilen burçaktan ise 110 ton elde edildiğini belirtmiştir.[78]

2. Meyvecilik, Sebzecilik

Fehmi Baskın'ın aktardığına göre, Cunda Adası'nın Ayvalık'a bağlandığı tarih olan hicri 1326'da (1908/1909) ada halkı Çıplak Ada'da yetiştirilen kavundan[79] 80 bin lira gelir elde etmiştir. İncirli Ada'da yetiştirilen incir ve turfanda sebzeden 50 bin lira gelir elde edilmiş, İzmir kanalı ile adadan Yunanistan'a sebze ihracatı yapılmıştır.[80]

1943 yılında Doğan Aka'nın aktardığına göre ise, Ayvalık meyve ağaçları bakımından fakir bir bölgedir. Bölgede meyve bahçeleri yoktur. Yetişen başlıca meyveler; ayva, armut, nar, incir, kayısı, şeftali, erik vb. den ibarettir. Bu meyve ağaçları da zeytinlikler arasında ve sebze bahçesi içinde bulunur. İhraç edilecek kadar meyve olmadığı gibi ilçenin ihtiyacını da karşılamamaktadır. Bu yüzden kazanın ihtiyacı daha ziyade dışarıdan sağlanmaktadır. Altınova meyve bahçeleri oluşturulması için uygun olmakla beraber bunun başarılabilmesi için esaslı bir teşebbüs ve çalışmaya, yüksek bir sermayeye ihtiyaç vardır.

Sebze yetiştiriciliği bakımından geniş bahçelere sahip olmayan ilçede uygun iklimin olduğu Çamlı ve Sarımsaklı'nın bazı yerlerinde sebze bahçeleri vardır. Bu

[76]H. Fehmi Baskın, "Tarih Konuşurken", *Ayvalık*, 11 Nisan 1946.
[77]"Zeytin Yağı ve Bakla İhracı", *Ayvalık*, 4 Nisan 940.
[78] Akbil, "İktisadi", s. 168.
[79]Bu gelire kavunun yanı sıra hububat da dahildir.
[80] Baskın, "Tarih Konuşurken", *Ayvalık*, 11 Nisan 1946.

bahçelerde salatalık, domates gibi turfanda mahsul yetiştirilmektedir. Ancak bu bahçelerin de verimi sınırlıdır. Bu yüzden Edremit ve Burhaniye gibi civar yerlerden sebze getirilmektedir. Civardaki pazarlara ilk turfanda sebze Ayvalık'tan sevk edildiği için sınırlı da olsa bir gelir bırakmaktadır.[81]

Ahmet Akbil, kasabada meyve ve sebze bahçelerinin oldukça az olduğunu, bu yüzden de ihtiyacın kısmen civardan kısmen de dışarıdan temin edildiğini belirtmiştir.[82]

3. Bağcılık

Bağcılığın Altınova ve Bağyüzü Köyü'nde yapıldığı görülmektedir. Altınova'da yetiştirilen üzüm çekirdeksiz ve siyah olmak üzere iki çeşittir. Çekirdeksiz üzümün çoğu kuru olarak dışarıya satılır. Siya üzüm ise şarap yapımına uygundur. Bu üzümden ayrıca pekmez vb. şeyler de elde edilir. Altınova'da yetiştirilen üzümün yıllık üretimi 40-60 ton arasında değişmektedir.[83] 1948 yılında ise 150 tona yakın üzüm elde edilmiştir. Lezzet olarak oldukça güzel olan üzümler kalite bakımından 9-9.5 hatta 10 numara olarak nitelendirilmiştir. Bu üzümlerin hepsi de 46-54 kuruş arasında kendisine alıcı bulmuştur. Altınovalılar hükümetin üzüm ihracı konusunda gösterdiği alakadan memnun olmuştur.[84]

Bağyüzü Köyü'nde yetişen üzümler daha farklıdır. Bu üzüm türü mevsim sonlarına doğru olgunlaşır, ocak-şubat aylarına kadar toplama işi devam eder. Beyaz ve siyah renkte olan bu üzümün taneleri iri, kabukları ince ve dayanıklıdır. Bu yüzden burada kış aylarına kadar üzüm bulunmaktadır. Doğan Aka'nın aktardığına göre, bir ara bu üzüm Avrupa'ya ihraç edilmiş ve başarılı olunmuştur. Bu yüzden de ilerleyen zamanlarda yaş meyve ihracında üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu belirtmiştir. Bu bölgede yaş olarak yıllık üretim ortalama 500-1000 ton arasındadır. Aka, üretici teşkilatlandırılır ve bozuk yollar yapılırsa üretimin artacağını ifade etmiştir.[85]

Ahmet Akbil'in aktardığına göre de, bağlar Altınova Bucağı ve Bağyüzü Köyü'nde yer almaktadır.[86] Üzümlerin bir kısmı kurutulmakta, bir kısmından da şarap imal edilmektedir. Kozak üzümleri, tadının çok güzel olması sebebiyle taze olarak sevk edilmektedir. Akbil, I. Dünya Savaşı'ndan önce Ayvalık'ta şaraplık

[81] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 105
[82] Akbil, "İktisadi", s. 169.
[83] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 105-106.
[84] "Altınova'da", *Körfez*, 13 Eylül 948.
[85] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 106.
[86] Akbil, "İktisadi", s. 168.

üzüm üretiminin oldukça fazla olduğunu ifade etmiştir.[87]

4. Hayvancılık

Belediyeler Yıllığı kitabındaki bilgiye göre 1926'da Ayvalık'a 1.5 kilometre mesafede belediyeye ait fenni bir mezbaha açılmıştır. Etlerin hususi bir kamyonla nakledildiği mezbahada yılda 1103 büyükbaş, 9738 küçükbaş olmak üzere toplam 10841 hayvan kesilmektedir. Buradan 1946 yılında 16.151 lira, 1947 yılında 13.200 lira gelir sağlanmıştır.[88] Ayrıca ilçede her perşembe günü hayvan pazarı kurulduğu belirtilmiştir.[89]

1943 yılında dönemin kaymakamı Gafur Soylu Ayvalık'ta genellikle sığır kesilmesini ve koyun eti bulunmaması meselesini tetkik etmiş, bu durumu doğru bulmamıştır. Bu durum karşısında kasapların öncelikle koyun eti bulundurmalarını mecbur kılmıştır. Ayvalık gazetesi geçimini kasaplık yaparak sağlayan ve imkan olduğu halde koyun eti bulundurmayan kişilere böyle bir zorunluluk getirilmesini memnuniyetle karşılamıştır.[90]

1946 yılında bir grup tarafından Ayvalık'a yapılan bir geziden ilçenin zirai, ekonomik, sosyal hayatı hakkında izlenimler aktarılmıştır. Bu gezi esnasında ilçenin tarım teşkilatının faal ve kıymetli bir elemanı olduğu belirtilen İzzet Onur isimli kişinin Altınova'da kendi imkanlarıyla vücuda getirdiği tavukçuluk tesisi de ziyaret edilmiştir. Grup, ligorin cinsi tavuğun çoğaltılması ve yaygınlaştırılması için fayda sağlayan bu tesise hayran kalmıştır. Grup, bu tesisin düzenli bir geliri olmadığını, ara ara yapılan yardımlarla varlığının sürdürülmeye çalışıldığını öğrenmiştir.[91]

Ahmet Akbil'in verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ta koyun, keçi ve sığır gelir getiren hayvanlar olduğundan bunlar üzerine hayvancılık yapılmaktadır. Ancak yapılan yetiştiriciliğin ıslah edilmesi gerekmektedir.[92]

5. Balıkçılık

Fehmi Baskın Ayvalık gazetesindeki bir yazısında, hicri 1326 (1908/1909) yılında Cunda Adası'nda balıkçılık ve süngerciliğin meşhur olduğunu belirtmiştir. Fehmi Baskın'ın verdiği bilgiye göre, o tarihlerde adadan Romanya'ya ihraç edilen yılda 17.000 kilo kuru ahtapottan 70.000 lira, Avrupa'ya sevk edilen süngerden ise

[87]A Akbil, "İktisadi", s. 166.
[88]*Belediyeler*, s. 240-241.
[89]*Belediyeler*, s. 237.
[90]"Yerinde Bir Karar", *Ayvalık*, 23 1 ci Kanun 1943.
[91]N. D., "Ayvalıktan görüşler", *Türk Dili*, 17 Aralık 1946.
[92] Akbil, "İktisadi", s. 168.

100.000 lira gelir elde edilmektedir.[93]

1934 yılında Ayvalıklı balıkçılar Ayvalık gazetesine de ilettikleri şikayetlerinde, balık satıcılarının birleşerek balıkçılara çok düşük fiyat verdiklerini ve aldıkları balıkları üç dört misli zamla sattıklarını ileri sürmüşlerdir. Durum böyle devam ederse balıkçılık yapmalarının mümkün olmayacağını ifade etmişler, balığın halkın gıdası olduğunu belirtmişlerdir.

Ayvalık gazetesi balıkçıların bu şikayeti karşısında narh koyma yetkisine sahip olan belediyenin balıkçıları balık satıcılarının vurgunculuğundan korumak için yetkisini kullanması gerektiğini ifade etmiştir. Gazete, balıkçılar adına bir cari hesap açılarak balıkların belediye tarafından satılmasını önermiştir. Böylece hem balıkçıların korunacağını hem vurgunculuğun önlenerek halkın gıda maddeleri üzerinde yapılmak istenen türlü oyunlara engel olunacağını öne sürmüştür.[94]

1943 yılında Doğan Aka'nın belirttiğine göre, Ayvalık bir sahil şehri ve Ege'nin korunaklı limanlarından birine sahip olmasına rağmen balıkçılık bakımından fakirdir. Elde edilen başlıca deniz ürünleri balık ve süngerdir. Bölge balıkçılığı esaslı bir teşkilata bağlanmadığı için denizden layıkıyla istifade edilememektedir.

Balık avı olta ve ağlarla yapılmaktadır. Yakalanan balıklar taze olarak tüketilir. Dışarıya ihracat yok denecek kadar azdır. Balık konservesi yapılmadığı gibi tuzlama da oldukça azdır. Doğan Aka, Ayvalık'ta bir yılda yakalanan balık miktarı ve bu balıkların türlerini şu şekilde vermiştir:

Tablo 57: Ayvalık'ta Yakalanan Balık Türleri Ve Yıllık Miktarları[95]

Balık Türü	**Yıllık Yakalanan Balık Miktarı (Kilogram)**
Barbun	1.900
Levrek	8.000
Çipura	9.000
Sinarit	10.000
Kefal	9.000
Melanur	7.000
Karagöz	4.000
Sarpa	9.000
Kupa	15.000
Sardalye	21.000
İzmarit	19.000
Mürekkep	1.000

[93] Baskın, "Tarih Konuşurken", *Ayvalık*, 11 Nisan 1946.
[94] "Balıkçılar", *Ayvalık*, 13 Eylül 934.
[95] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 107-108.

Tabloya göre Ayvalık'ta en çok yakalanan balık sardalyedir. İkinci ve üçüncü sırada izmarit ve kupa yer almaktadır. En az ise mürekkep balığı tutulmaktadır.

Bu balıklardan başka yılda 2.000 parça ahtapot ve 2.000 kilo kalamar tutulmaktadır. Doğan Aka'ya göre, Ayvalık balık türü bakımından zengin olsa da sınırlı sayıda balık tutulması sebebiyle balık fiyatı en pahalı olan sahil şehirlerinden biridir. Ayvalık'ta Dalyan Boğazı ve karşısındaki adaların arasındaki geniş alanda bulunan sünger ancak bireysel teşebbüslerle ve sınırlı miktarda çıkarılmaktadır. 1940'lı yılların başlarında yok denecek kadar az sünger çıkarılmaktadır.[96]

1950 yılında Ahmet Akbil'in verdiği bilgiye göre ise, Ayvalık'ta yılda farklı türde balıklardan 200.000 kilo yakalanmaktadır. Akbil, ilkel yöntemlerle yapılan balıkçılığa gerekli yardımlar yapılırsa ve ihraç imkanı sağlanırsa büyük ilerleme sağlanacağını belirtmiştir.[97]

Doğan Aka'nın *Ayvalık İktisadi Coğrafyası* kitabı 1944 yılında yayımlandıktan sonra Fehmi Baskın Ayvalık gazetesinde kitapla ilgili eleştiriler yapmıştır. Bu eleştirilerin balıkçılıkla ilgili kısmında kitapta denildiği gibi Ayvalık'ın balıkçılıkta fakir addedilemeyeceği iddia edilmiştir. Fehmi Baskın balığın nüfus başına 50 kilo olduğunu ve bunun normal olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, esaslı bir teşkilat olmaması ve tahripkar bir ekonomik siyaset takip edilmesi yüzünden bugünkü duruma gelinmiştir. Planlı bir ekonomik siyaset sayesinde durum değişecek ve önemli bir gelir kaynağı yaratılacaktır. Baskın ayrıca Romanya'ya kuru ahtapot, yılan balığı ve sünger ihraç ederek büyük bir gelir elde edildiğini, özellikle yüksek kalitede olan süngerlerin dış piyasada rağbet gördüğünü hatırlatmıştır.[98]

1945 yılında Ayvalık gazetesinde yer alan bir haberde Alibey Adası'nın arka taraflarında bazı kişilerin dinamitle balık avladığı bilgisi edinilmiştir. Gazetenin yaptığı tahkikata göre bu iş uzun zamandan beri yapılmakta olup bu işi yapanlar hiçbir engelle de karşılaşmamışlardır. Gazete, balık nesli açısından çok tehlikeli olan bu yöntemin kullanılmasına izin verilmemesi yönünde ilgililerin dikkatini çekmiştir.[99]

Cihat Turgut 1946 yılında Ayvalık gazetesinde çıkan bir yazısında balıkhaneye giden vatandaşların acınacak haline herkesin şahit olduğunu belirtmiştir.

---

[96] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 108.
[97] A Akbil, "İktisadi", s. 166-167.
[98] Halil Fehmi Baskın, "Ayvalık iktisadi coğrafyası ve Umumi Kanaatlarımız", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.
[99] "Dinamit İle Balık Avlıyorlarmış", *Ayvalık*, 6 Eylül 1945.

Barbun balığının kilosu 3-3.5 liraya, çipura balığının kilosu 2.5-3 liraya satıldığı için vatandaşlar balık alamamaktadır. Turgut'a göre, kilosu 130 kuruşa satılan izmarit balığını alabilmek için bile insanın tenekeden bir boğaza sahip olması gerekmektedir. Şayet istenen ücreti veremezse insanların balıkları ancak kovada veya ipte görebildiğini ifade eden yazar, balıkçıların sıkıştığında balıkların satıldığını söylediklerini öne sürmüştür. Ona göre, 510 sayılı kararnamenin dışında kalan balıkların fiyatlarını kontrol etmek mümkün olmadığından belediye ile maliye arasında çoğu zaman ihtilaf konusu olan bu işte vatandaş mağdur olmuştur.

Turgut, tutulan balıkların her sabah müzayede usulüyle satıldığını, fiyatı arttıranların istediği kadar fiyatları yükselttiğini, daha sonra aldıkları balıkları satarken de balıkları pahalı aldıklarını ileri sürdüklerini belirtmiştir. Bu durum karşısında balıkları direkt olarak belediyenin satın alıp cüzi bir karla perakendecilere satması önerisinde bulunmuş, böylece hem fiyatların kontrol edileceğini hem belediyenin gelir elde edeceğini hem de vatandaşlara iyilik yapılmış olunacağını dile getirmiştir.[100]

Ayvalık Belediyesi, Cihat Turgut'un balık pahalılığının önüne geçilmesi için yaptığı öneriyi tetkik etmiştir. Belediyenin balıkları satın almasının maliye hazinesinin menfaati bakımından ancak müzayede yoluyla olabileceği belirtilmiş, ancak bunun da tüketici lehine bir fayda sağlamayacağı tespit edilmiştir.[101]

1948 yılının eylül ayında Balıkesir Valisi Ziya Tekeli Ayvalık'a giderek ilçenin çeşitli işleri üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Vali bu incelemeleri kapsamında gümrük muhafaza teşkilatının motoruyla boğaz dışındaki adaları gezmiştir. Bu gezi esnasında Yunanlılara ait büyük bir balıkçı gemisinin Türk karasularında avlandığı görülmüş, gemi ve mürettebatı yakalanarak Ayvalık'a getirilmiş ve mürettebat gözaltına alınmıştır. Bu olay münasebetiyle vali, balıkçılığın Ayvalık'ta tesis edilerek gelişmesinin bir zaruret olduğunu, bu konu hakkında devletten yardım temin etmeye çalışacağını belirtmiştir.[102]

Körfez gazetesinin 1950 ocak ayı başlarında bildirdiğine göre balıkçılığın gelişmesi için bazı yeni tedbirler alınmıştır. Marshall Planı kapsamında balıkçılık için 3.5 milyon dolarlık bir bütçe ayrılmış, ayrıca yabancı uzmanlardan da faydalanılmasına karar verilmiştir. Hazırlanan projeye göre; modern avlanma

[100]Cihat Turgut, "Nisan Balığı", *Ayvalık*, 25 Nisan 1946.
[101]Muharrem Onursal, "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 2 Mayıs 1946.
[102]"Vali Ayvalıkta bilhassa balıkçılığın inkişafı işleri üzerinde incelemeler yaptı", *Türk Dili*, 24 Eylül 1948.

araçları, nakliye gemileri, soğuk hava depoları, konserve tesisleri kurulması öngörülmüştür. Avlanma vasıtalarını ve balık işleme tesislerinin hususi müteşebbislere verilmesi kararlaştırılmıştır. Bunların dağıtılmasında küçük balıkçıların ihtiyaçları dikkate alınacağını belirten gazete, bireysel veya kooperatif olarak küçük balıkçıların bu yardımdan istifade edeceğini açıklamıştır.[103]

Bu haberden 20 gün sonraki bir haberde Körfez gazetesi, balıkçılık için Marshall Yardımı'ndan faydalanmanın zamanının geldiğini duyurmuştur. İster bir teşkilat çatısı altında ister bireysel olarak bu yardımdan faydalanmak için Ziraat Bankası'na başvurulmasını salık vermiştir.[104]

Konu hakkında üçüncü bir yazı kaleme alan Körfez gazetesi Ayvalıklı balıkçıları bir kez daha uyarmıştır. Gazetenin Sinop muhabirine dayandırdığı habere göre, Sinoplu balıkçılar Marshall Planı kapsamında kendilerine yardım edilmesini istemişler, Toprak Ofisi de hemen bir mütehassıs göndermiştir. Valinin denetiminde yapılan incelemeler sonucunda Sinop'ta balıkçılığın geliştirilmeye çalışılacağı belirtilmiştir.

Körfez gazetesi Sinop örneğini üzerine, geçimini yalnız zeytinden sağlayan Ayvalıklıların balıkçılık gibi yardımcı ve besleyici unsurlara ihtiyacı olduğunu, kasabanın önünde uzanan zengin denizden istifade imkanının ayaklarına kadar geldiğini ifade etmiştir. Bu yardımı almak için kooperatifleşmenin daha yararlı ise de şart olmadığını dile getiren gazete, Alibey Adası ve Ayvalık'taki balıkçıların verecekleri ortak bir dilekçenin yeterli olacağını ifade etmiştir.[105]

2 Mart 1950'de Ayvalık'a gelen Balıkesir Valisi Ziya Tekeli, Alibey Bucağı'ndaki vatandaşların balıkçılığın gelişmesi için Marshall Yardımı'ndan istifade edilmesi konusundaki beklentilerini dinlemiştir. Bu beklentiler karşısında vali, bakanlığın getireceği statüye göre hemen bir kooperatif kurulmasının ardından gerekli yardımların yapılacağını vaat etmiştir.[106]

Eylül ayı başında Ayvalık'a gelen Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe ilçede tetkiklerde bulunmuş, Şehir Kulübü'nde halkın dileklerini dinlemiştir. Vatandaşların dilekleri arasında balıkçılığın gelişmesi için hükümetin önayak olması da talep edilmiştir. Bu dilek karşısında Bakan, Marshall Yardımı'yla yurdun muhtelif yerlerinde faydalı tesisler kurulduğunu, Ayvalıklıların da böyle bir yardımı

[103]"Körfez Balıkçıları okusun", *Körfez*, 2 Ocak 1950.
[104]"Körfez balıkçılarına, *Körfez*, 20 Şubat 1950.
[105]"Balıkçılarımızı bu yazımızla üçüncü defa ikaz ediyoruz", *Körfez*, 27 Şubat 1950.
[106]"Valimizin tetkikleri", *Körfez*, 6 Mart 1950.

hükümetten talep etmeleri halinde kendisinin elinden geleni yapacağını belirtmiştir.[107]

B. Ticaret

1. Ayvalık'ta Ticari Hayatın Gelişimi

Ayvalık, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde sosyal ve kültürel alanda olduğu kadar ekonomik alanda da gelişmiştir. Şehirde elde edilen zeytinyağı ve sabun ile İstanbul'un ihtiyacı karşılandığı gibi Trakya ve Makedonya'nın ihtiyaçları da buradan karşılanmıştır. Hatta Rusya'ya ihraç dahi edilmiştir. Zeytinyağı ve sabunun yanı sıra tuz, şarap ve dericilik de önemli ticari ürünler olmuştur.[108] 1880 yılında Ayvalık'taki Dalyan Boğazı ve Dolap Boğazı'nın açılışı şehrin ekonomik hayatını büyük ölçüde etkilemiştir.[109]

1889 tarihli İngiliz konsolosluk raporunda, Ayvalık'ın ihracatının büyük bir bölümünü İngiltere'ye yaptığı belirtilmiştir. İngiltere'den sonra ise sırasıyla; Fransa, Avusturya, Amerika, İtalya, Rusya, Almanya ve Yunanistan gelmektedir. İhracat ürünleri arasında; zeytinyağı, üzüm, balık, tabaklanmış deri, pamuk, arpa, buğday, palamut, fasulye ve inşaat kerestesi yer almaktadır. İthal edilen mallar; pamuklu veya yünlü kumaş, demir, soba, iplik, kömür, çuval, pirinç, kahve, şeker, mum, balık, metal, boya, halat, ilaç, deri, möble ve süs eşyalarıdır. İthal edilen malların üçte biri İngiltere, diğerleri ise Fransa, Avusturya, Rusya ve İtalya'dan alınmaktadır. Bu mallar Ayvalık'a Suriye, İskenderiye, Midilli, İzmir ve İstanbul limanlarından gelmektedir.[110]

1894 yılına ait bir veriye göre bu tarihte Ayvalık'ta 360.961 Osmanlı lirası tutarında ihracat, 135.868 Osmanlı lirası tutarında da ithalat yapılmıştır.[111]

1895 yılındaki gezi notlarında Ayvalık'a da değinen Doktor Şerafeddin Mağmumi, Ayvalık'ta en çok üretilen ürünlerin zeytinyağı, şarap, rakı ve konyak olduğunu, zeytinyağı üretiminin fazla olması sebebiyle bir hayli de sabun üretildiğini, deri ticaretinin de önemli bir yer tuttuğunu ifade etmiştir. Limandaki ithalat ve ihracat işinin Gürcü Panteon Vapuru Kumpanyaları'nın elinde olduğunu, İdare-i Mahsusa Edremit hattını henüz bir düzene sokamadığından bir iki aydan beri

[107]"Ticaret Bakanının Tetkikleri", *Körfez*, 8 Eylül 950.
[108] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 13; Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 27.
[109] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 46-47.
[110]Berrin Akın, "19. Yüzyıl Uluslararası Deniz Ticaretinin Batı Anadolu Yerleşimlerine Sosyo Ekonomik Ve Mekansal Yansımaları Ayvalık Örneği", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 12, Yıl: Temmuz 2015, s. 13-14.
[111] "Balıkesir", *Yurt Ansiklopedisi,* Cilt: 2, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1982, s. 1128.

Ayvalık'a sadece bir vapurun geldiğini, onun da çoğunlukla boğazın dışında demirlediği için iş göremediğini yazmıştır.[112]

Malumat dergisinin 1896 yılındaki 51. sayısında, Ayvalık'a İdare-i Mahsusa vapurları haricinde yabancı vapurların da ticari mallar taşıdığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca dergide, Ayvalık'ın rakı ve şarabının da gayet meşhur olduğunu, oldukça fazla miktarda yurtdışına ihraç edildiğini, ancak asıl mahsulünün zeytinyağı ve sabun olduğunu belirtmiştir.[113]

1900'lü yılların başına gelindiğinde, ihracattan elde edilen gelir yıllık 800.000 altın liraya yükselmiştir. Bu gelirin yarısı zeytinyağından, 150.000 altın lirası işlenmiş derilerden, 120.000 altın lirası sabundan, 60.000 altın lira ise prina yağı ve undan kazanılmaktadır. Yıllık ithalat gideri de 700.000 altın lira olup, geriye kalan 100.000 altın liranın net kazanç olarak elde edildiği görülmüştür. Bu alım-satım uzun süre İstanbul ile yapılmış, fakat son yıllarda Fransa ve İtalya'da zeytin azaldığı seneler bu ülkelere zeytinyağı satılmıştır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden komisyoncular yağ almak üzere Ayvalık'a gelmeye ve Ayvalık için kendi ülkelerinden siparişler almaya başlamıştır.[114] Yine bu yıllarda İzmir ve İstanbul arasındaki ticari taşımacılıkta ilk sırada Türk bayraklı, ikinci sırada Yunan bayraklı yelkenliler yer almıştır. Antantik limanlarına yapılan ihracat ise İngiliz gemileri tarafından yapılmıştır.[115]

1907 yılı itibariyle iki yılda bir 7-8 milyon kilo zeytinyağı elde edilmekte olup, yağ ve sabun olarak iç ticarette İstanbul ve diğer şehirlere satılmakta, dış ticarette Romanya ve Bulgaristan'a ihraç edilmektedir. Ayrıca alkollü içki ihracı da hatırı sayılır bir miktara sahiptir. Bunların yanı sıra Hindistan'dan Marsilya ve Trieste aracılığıyla çok sayıda ham deri getirtilip, bu deriler işlendikten sonra Ankara, Konya, Aydın ve Bursa'ya satılmaktadır. Ticaret yapılabilen, sancak ve ülke için oldukça önemli bir limana sahip olan Ayvalık'a, İdare-i Mahsusa vapurları ticari mal getirmektedir.[116]

Hatıralarında Ayvalık'a değinen bir başka isim Doktor Mehmed Reşid Şahingiray'dır. 2 Ağustos 1913'te Ayvalık'a gelen Şahingiray, burada iki gün kalmıştır. Ayvalık'ta Edremit ve Burhaniye'ye göre zeytinciliğin daha fazla

[112] Mağmumi, *Yüzyıl*, s. 149.
[113]Akın, "19. Yüzyıl", s. 13.
[114] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 49.
[115] A. Nedim Atlla-Nezih Öztüre, *Adabeyi*, Öztüre A.Ş. Kültür Yayını, İzmir 2004, s. 38.
[116] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.

olduğunu, dağlara bile zeytin ağacı dikildiğini belirtmiştir. Şehrin oldukça mamur durumda bulunduğunu, halkın servetini zeytin ve sabunculuk sayesinde elde ettiğini dile getirmiştir.[117]

Ayvalık'ın ekonomik refahı I. Dünya Savaşı ve akabinde Kurtuluş Savaşı ile sekteye uğramış, mübadele sonrasında ise nüfus olarak Rumların yerini Türkler almıştır. İki savaşın getirdiği yıkımdan yeni bir devlet yaratılmış, her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da mücadeleye girişilmiştir. Ahmet Yorulmaz'ın 1931 yılında dönemin Ayvalık Belediye Başkanı Muhip Özyiğit'in yazdığı bir rapordan aktardığına göre, yabancı gemiler İtalya'ya zeytinyağı götürmek için aralık ve şubat aylarında Ayvalık'a gelmektedir. Yağ üretiminden kalan prinayı da Yunan yelkenlileri Midilli Adası'na taşımaktadır. Ayvalık Limanı'na gelen gemilere yükleme ve boşaltma işlemleri toplam 100.000 ton tutan beş mavna ile yapılmaktadır. Denizyolu ile yapılan ihracatın yıllık ortalama tutarı 2.030.000 lira, muhtelif eşyaların yıllık ithalat tutarı ise 1.110.700 liradır. Zeytinyağı ihracatı İzmir'deki Alyoti, Vitali, Galenga, Jiro ve Muhtar Bey gibi komisyoncuların elindedir. Yine bu tarihlerde Ayvalık'ta 20 zeytinyağı fabrikatörü ve 10 sabun firması mevcuttur.[118]

Doğan Aka, mübadeleden sonra Ayvalık'taki ticari ve sınai işletmelerin başıboş kaldığını, zeytinliklerin bakımsız ve ıslaha muhtaç olduğu belirtmiştir. Ancak mübadeleyle buraya yerleşen halk hummalı bir çalışma faaliyetine girişmiştir. Sermaye eksikliği, Ayvalık'ta şubeleri olan Ziraat, Osmanlı ve İş Bankası'nın verdiği kredilerle giderilmiş, bir süre sonra kurulan kredi kooperatifi de müstahsile büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ona göre, bir taraftan çeşitli kurumların yardımı, diğer taraftan zamanla teşekkül eden mahalli sermaye ile birçok ticarethane kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Yüksek ticari ahlak ve rasyonel bir çalışma sistemi ile kurulan ticarethanelerin dürüst çalışma şekilleri sayesinde Ayvalık'ın üretimi 1940'lı yılların başarılı seviyesine ulaşmıştır.[119]

2. Zeytin Ürünleri Ticareti

a. 1940-1943 Yılları Arasındaki Ticari Durum

1940'lı yıllarda da 19. yüzyılda olduğu gibi ticari malların nakliyesi denizyoluyla yapılmıştır. İstanbul'dan haftada iki gün sefer yapan posta

[117] Nejdet Bilgi, *Dr. Mehmed Reşid Şahingiray'ın Hayatı ve Hatıraları*, Akademi Kitabevi, İzmir 1997, s. 68-69.
[118] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, 135-136.
[119] Aka, *Ayvalık İktisadi,* s. 120.

vapurlarından biri Ayvalık'a uğrayarak İzmir'e devam etmekte, dönüşte tekrar Ayvalık'tan İstanbul'a gitmektedir. Diğer posta vapuru direkt Ayvalık'a gelip, tekrar İstanbul'a dönmektedir. Ayvalık'tan İzmir ve İstanbul'a yapılan ticari malların taşımacılığında deniz motorları da kullanılmıştır. Karadeniz ve Akdeniz limanlarıyla bağlantı ise İstanbul ve İzmir vasıtasıyla yapılmıştır.[120] Yurtiçine satış denizyolu ile yapıldığı gibi, yurtdışına da yine bu yolla yapılmıştır. Örneğin, 1940 yılının nisan ayında İtalyan vapuru dördüncü kez Ayvalık'a gelerek zeytinyağı ve kuru bakla almıştır.[121]

Doğan Aka'nın verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ın yurtiçine sattığı mallar; zeytinyağı, prina yağı, sabun, tütün, pamuk, orman ürünleri ve hayvan mahsulleridir. Bu ürünler çoğunlukla; İzmir, İstanbul, Akdeniz ve Karadeniz'in sahil kısmına gönderilmektedir. Batı ve Orta Anadolu'yla yapılan ticaret kısıtlı olup, Doğu Anadolu ile ticari münasebet o tarihlerde henüz başlamamıştır.

Tablo 58: 1938-1943 Yılları Arasında Ayvalık'tan Yurtiçine Denizyolu İle Ticareti Yapılan Ürünler Ve Miktarı[122]

Ürünün İsmi	Yıllar (Ton)				
	1938	1939	1940	1941	1942-1943
Zeytinyağı	1534	2600	1080	2400	5500
Prina Yağı	280	210	450	201	100
Prina	895	660	1982	1610	4470
Sabun	3160	2425	785	1538	2100
Tütün	170	–	–	–	–
Pamuk	35	150	160	90	50
Üzüm	250	55	20	–	–
Bakliyat	21	25	22	–	–
Palamut	–	10	102	–	100
Deri	11	–	10	8	2
Peynir	90	54	–	–	–

Bu tarihler arasında yurtiçinde ticareti yapılan ürünlere bakıldığında ilk sırada zeytinyağı yer almaktadır. Onu sırasıyla sabun, prina ve prina yağı takip etmiştir. Osmanlı Devleti döneminde denizyolu taşımacılığı ile nakledilen ve önemli bir ticaret ürünü olan deri ise 1938-1943 yılları arasında yurtiçinde en az satılan mamul olmuştur. Sınai ürünler yurtiçi ticaretinde ilk sırada yer alırken zirai ürünlerin ticareti özellikle 1940 yılından itibaren pamuk haricinde yok denecek kadar azdır.

1938-1942 yıları arasında yurtdışına yapılan ihracata bakıldığında ise daha

[120] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 118.
[121] "Zeytinyağı ve Bakla İhracı", *Ayvalık*, 4 Nisan 940.
[122] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 121-122.

ziyade; Yunanistan, İtalya, Almanya ve Balkan ülkeleri ön plandadır.

Yurtdışına ürün ihracı II. Dünya Savaşı'nın ilk iki yılının ardından hemen hemen bitmiştir. Dolayısıyla Ayvalık'tan yabancı ülkelere ihracatın barış zamanlarında yapılabildiğini söylemek yanlış olmaz. Genele bakıldığında zeytinyağı ihracatı yine ilk sıradadır. Onu canlı hayvan, prina yağı ve prina takip etmiştir. İhracı en az olan ise domuzdur. 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında işlenmiş olarak denizyolu ile yabancı ülkelere ihraç edilen deriye ise bu tarihlerde rastlanmamaktadır.

Tablo 59: 1938-1942 Yılları Arasında Ayvalık'tan Yurtdışına Denizyolu İle İhraç Edilen Ürünler Ve Miktarı[123]

Ürünün İsmi	Yıllar (Ton)				
	1938	**1939**	**1940**	**1941**	**1942**
Zeytinyağı	135	1590	2985	–	–
Prina Yağı	575	500	415	–	540
Prina	1060	110	800	–	–
Palamut	–	–	–	–	950
Bakliyat	15	–	280	–	–
Balık	18	24	1	–	–
Domuz (Cansız)	–	–	–	–	5
Canlı Hayvan (Adet)	1200	580	50	60	–

Bu iki tabloda denizyolu taşımacılığı ile yapılan ticaretin rakamlarını veren Doğan Aka, bu rakamlara genel ticaretin %10'unu oluşturduğunu tahmin ettiği karayolu taşımacılığına ekleyerek aynı tarihler için iç ve dış pazarda yapılan ticaretle ilgili şu bilgileri vermiştir:

Tablo 60: 1938-1942 Yılları Arasında Karayolu Ve Denizyolu Taşımacılığı İle Yurtiçi Ve Yurtdışına Satılan Ürünler Ve Miktarı[124]

Ürünün İsmi	Yıllar (Ton)				
	1938	**1939**	**1940**	**1941**	**1942**
Zeytinyağı	1822	4450	4173	2640	6050
Prina Yağı	883	731	910	221	650
Prina	3044	836	2980	1771	4917
Sabun	3476	2667	863	1691	2310
Tütün	187	–	–	–	300
Pamuk	58	189	177	99	55
Üzüm	275	60	22	–	20
Bakliyat	38	27	304	–	30
Palamut	–	77	112	–	1060
Deri	12	–	11	808	120
Peynir	99	59	–	–	5

[123] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 123.
[124] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 123.

Ticaretteki karayolu taşımacılığı da dikkate alındığında zeytinyağı yine ilk sıradadır. Onu prina, sabun ve prina yağı takip etmektedir. Yurtiçi denizyolu taşımacılığında en az ticaret payına sahip olan, yurtdışında ise hiç olmayan derinin, karayolu taşımacılığı dikkate alındığında az da olsa satıldığı görülmektedir.

Ayvalık'ın ithal ettiği ürünlere bakıldığında; hububat, bakliyat, kırtasiye, züccaciye, manifatura ürünleri, hırdavat, inhisar malları, akaryakıt, zeytinyağı ve sabun sanayiinde kullanılan yabancı hammaddelerdir. İthalatın tamamına yakını denizyolu ile yapılmakta olup, karayolu ile getirilen ürünler yiyecek maddeleri ve zeytin üretilen bölgelerden getirtilen tane zeytin ile zeytinyağıdır. Son iki ürünün alımı bilhassa mahsulün az olduğu zamanlarda artmaktadır. Denizyolu ile yurtdışından ithal edilen ürünler; sabun imalinde kullanılan sudostik, kağıt, esans, torba ile prina yağı için sülfür dö karbon ve makine aksamıdır.[125]

Tablo 61: 1938-1942 Yılları Arasında Yurtiçinden Denizyolu İle Satın Alınan Ürünler Ve Miktarları[126]

Ürünün İsmi	Yıllar (Ton)				
	1938	**1939**	**1940**	**1941**	**1942**
Zeytinyağı	410	560	270	320	1.800
Zeytin (Tane)	460	810	390	440	290
Prina	10.400	9.050	6.480	7.800	4.900
Prina Yağı	125	90	40	95	47
Bakkal Ürünleri	610	800	880	680	540
Akaryakıt	560	605	420	460	290
Muhtelif Ürünler[127]	4.800	4.400	5.700	5.080	4.000
Tuz	150	180	205	160	150

Denizyolu ile satın alınan ürünlerin başında prina gelmektedir. Onu, muhtelif ürünler ve bakkal ürünleri takip etmektedir. En az satın alınan ürün prina yağıdır. Yıllar bazında ise sistemli bir azalma ya da artma olmamış, dalgalı bir seyir takip etmiştir.

Aynı tarihler arasında yurtdışından ithal edilen ürünler ve miktarları ise Tablo 62'de gösterilmiştir.

[125] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 125.
[126] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 125.
[127] Bu kategoride manifatura, züccaciye, kırtasiye, yiyecek ve diğer tüketim ürünleri vardır.

Tablo 62: 1938-1942 Yılları Arasında Yurtdışından İthal Edilen Ürünler Ve Miktarları[128]

Ürünün İsmi	Yıllar (Ton)				
	1938	**1939**	**1940**	**1941**	**1942**
Sudkostik	140	100	–	–	–
Sülfür dö Karbon	100	60	90	60	–
Makine Aksamı	3	9	–	–	–
Demir Varil	–	160	320	–	–
Çuval	40	–	20	5	–
Prina Yağı	–	–	–	–	120

Tablodan açıkça görülmektedir ki savaş sebebiyle yurtdışından yapılan ithalat neredeyse durmuştur. İthalat yapılabilen yıllara bakıldığında demir varil ithalinin ilk sırada olduğu görülmektedir. Onu sülfür dö karbon ve südkostik takip etmiştir. En az ithal edilebilen de makine aksamıdır.

Yapılan ithalatın tamamı ilçenin ihtiyaçları için kullanılmaktadır. Ayvalık limanına transit olarak gelen ya da civar ilçelerin ihtiyacı için getirilen mal çok azdır. İthal edilen ürünlerin yıllık ortalama tutarı 8 milyon liradır. İthalatı, ilçede bu iş için teşekkül etmiş ticarethaneler yapmaktadır. İhracat yapan bazı tüccarlar ise kendi işleri için gerekenleri temin etmek amacıyla ithalatla da uğraşmaktadır. İlçede ithalat ile meşgul olan ticarethane sayısı 24'tür.[129]

Ayvalık'ta ihracat ve ithalat dışında zirai ve sınai ürünler üzerinden yapılan mahalli alım-satım da bir ticaret kolunu oluşturmaktadır. Bu ticaret kolunun özelliği tamamen mahalli düzeyde olmasıdır. Ticaretin konusu ise; icar yoluyla zeytinlik işletmek, ağaçlardan mahsul almak, tane zeytin satın almak, peşin ya da alivre yağ alıp satmaktır. İlçede bu işlerle meşgul olan 22 tane ticarethane vardır. Aynı zamanda diğer ticaret şekilleriyle uğraşıp bu tür ticaret yapanlar da vardır.[130]

Doğan Aka'nın verdiği rakamlara göre, Ayvalık'ın yıllık ihracat tutarı 13.7 milyon, ithalat tutarı 8 milyon liradır. Aradaki 5.7 milyon lira ilçenin ticaret kazancını göstermektedir. Ancak mahsul toplama dönemlerinde dışarıdan getirtilen işçilere verilen para ile büyük şehirlerde oturan bazı mal sahiplerinin topraklarını icar suretiyle işlettikten sonra kazandıkları parayı oturdukları şehirde kullanmaları sonucu yıllık ortalama 1.7 milyon lira ilçeden çıkmaktadır. Dolayısıyla ticaret sonucu ilçede

[128] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 126.
[129] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 126-127.
[130] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 127-128.

kalan para 4 milyon liraya tekabül etmektedir.[131]

1943 yılının ocak ayında daha önce Edremit'te kurulmuş olan Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifi, Ayvalık da dahil olmak üzere Burhaniye, Havran, Gömeç ve Küçükkuyu'da da kurulmuştur. Bu altı kooperatifin birlikte çalışarak zeytinyağı fiyatlarında bir istikrar sağlamaları düşünülmüştür. Böylece zeytinyağı piyasasının istikrarlı bir hal alması ve müstahsil ile tüccarın zararlarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.[132]

1943'ün kasım ayının üçüncü haftasında yeni zeytin mahsulünden elde edilen yağlar sabunluk olarak 200 kuruştan satılmıştır. Ayvalık gazetesine göre, istihsal masraflarının artması sonucu yağ fiyatları 250 kuruşa kadar yükselecektir. Ancak nohut, pirinç, mercimek gibi gıda ürünleriyle kıyaslandığında zeytinyağı fiyatları çok yüksek değildir. 1943 yılı içerisinde 8-9 ay kadar yağmur yağmaması yeterli ürünün elde edilememesine yol açmıştır. Gazetenin öğrendiğine göre; 1943'de, mahsul yılı olmasına rağmen son mahsul yılından %20 daha az ürün elde edilmiştir. Bu yüzden bu yılki yağ üretiminin yurtiçindeki ihtiyacı karşılamayacağı, bundan dolayı da fiyatların yüksek olacağı ifade edilmiştir.[133]

1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'ta 42 tane ticarethane vardır. Bunlardan 28'i kendi isimleri altında, 14'ü çeşitli şirketler olarak çalışmaktadır. Bu şirketlerden 11'i kollektif şirket, 2'si limited şirket, 1'i komandit şirkettir.[134]

b. 1944-1945 Yılları Arasındaki Ticari Durum

21 Şubat 1944 tarihinde Yeni Asır gazetesindeki habere göre, Ayvalık'taki tütün satışı birden hız kazanarak bir günde 36.000 kilo tütün satılmıştır. Yüksek kalitedeki tütünler 135-150 kuruş arası fiyattan, düşük kalitedeki tütünler 80-100 kuruş arası fiyattan alıcı bulmuştur. Alıcılardan sadece iki tanesi tütün almış, diğerleri tütünleri beğenmeyerek Bergama'ya gitmiştir. Tüccarlardan Alanyalı Kamil 20.000 kilo, Hami Aral 5.000 kilo tütün almıştır. Toplamda İnhisarlar İdaresi 40.000 kilo, tüccarlar 25.000 kilo tütün almış, çiftçinin elinde 5.000 kilo tütün kalmıştır. Dolayısıyla 1944 yılı için tütün satışı bitmiş sayılmaktadır.[135]

Ayvalık gazetesi 13 Temmuz 1944'teki sayısında, sayısı üçü beşi geçmeyen bazı müstahsillerin ellerindeki zeytinyağını belediyenin belirlediği fiyatın çok

[131] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 130-131.
[132]"Zeytin, Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri", *Balıkesir Postası*, 16 2. nci Kanun 1943.
[133]"Yeni Zeytin Mahsulümüz", *Ayvalık*, 18 1 ci Kanun 1943.
[134] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 124.
[135]"Ayvalıkta tütün mübayaası bitti", *Yeni Asır*, 21 Şubat 1944.

üstünde tüccara sattığını, satış faturasını da belediyenin belirlediği fiyattan kestiklerini öne sürmüştür. Gazeteye göre bu, müstahsil kisvesi altında karaborsacılık yapmaktır. Gazete, müstahsil ve tüccarın elindeki yağın miktarını devlete bildirmesini, devletin de araştırma yaparak bunun doğruluğunu tespit ettikten sonra belirlenecek fiyat üzerinden satış yapılması önerisinde bulunmuştur.[136]

Ulus gazetesinin 29 Mart 1945'teki sayısında belediyenin işleri için Ankara'da bulunan Muharrem Onursal ile yapılan bir röportaj yayımlanmıştır. Röportajın Ayvalık'ın zeytinyağı üretimi ve ticaretine dair olan kısmı şu şekildedir:

"Ayvalık'ta 1942, 1943 ve 1944 yıllarında elde edilen zeytinyağı mahsulü çok az olmuştur. Bu üç sene zarfında ortalama 17-18 milyon kilo zeytinyağı istihsal edilmesi gerekirken ancak 5-6 milyon kilo yağ elde edilebilmiştir. Zeytin ağaçlarının üç sene önceki şiddetli kış dolayısile kar ve dondan hastalanmaları bu verimsizliğe sebep olarak gösterilebilir. İstihsal miktarındaki bu azalmadan ayrı olarak vasıflarda da bir düşüklük olmuş, çıkan yağlarda asit derecesinin 3.5 a kadar yükseldiği görülmüştür. Asidin artmasında zeytin sineği başlıca amildir. Onun için bu sene zeytin sineğine karşı ciddi bir mücadeleye girişilecektir.

Ayvalık fazla yağ istihsal ettiği için değil fakat çok iyi evsafta yağ çıkardığı için şöhret kazanmıştır. Ayvalık'ın zeytinyağı rekoltesi Türkiye rekoltesinin beşte birini teşkil eder. Bu itibarla yağ darlığının ve pahalılığının sebeplerini Ayvalık'a yüklemek istiyenler bunda tamamen haksızdır. Ayvalık'ın yegane istihsali zeytin olduğu ve bununla ilgili olarak, birçok fabrika ve sabunhaneler bu bölgede toplu şekilde faaliyet gösterdiği için kasabamız Türkiye'nin güya yegane yağ istihsal eden bölgesi olarak şöhret almıştır.

Piyasada darlık görülse yağı sevk etmeyen Ayvalık'tır. Yağ pahalılanmışsa buna sebep Ayvalık'tır tarzında yanlış bir kanaatin husulü debundan ileri gelmiş olsa gerektir (...)

(...) Bu sene 2.5-3 milyon kilo zeytinyağı istihsal ettiği söylenen Ayvalık, her sene olduğu gibi bu yağların yüzde kırkını vergi ve mecburi mübayaa olarak hükümete vermiştir. Geriye kalan yüzde altmışın yemeklik olarak kullanılabilecek 8 aside kadar olan cüzi kısmı istihlak bölgelerinin tacirlerine, Tarım Satış Kooperatifi'ne devlet borcu ve hissesi haricinde satılmıştır. Bir miktarı ise esasen sabunluk evsafında olması dolayısiyle sabun imalinde kullanılmıştır.

Halen Ayvalık'ta, ancak kasabanın kendi ihtiyacını karşılayacak miktarda yemeklik zeytinyağı vardır. Fabrikalar mahsulsüzlük dolayısiyle üç ay evvel çalışmalarını durdurmuşlardır. Sabunhaneler de yağsızlık dolayısiyle kapanmıştır ve kapanmaktadır.

Mahsul başlangıcından beri şehrimizde daimi olarak Ticaret Bakanlığı'nın üç müfettişi ve ayrıca muhtelif bölgelerden getirilen üç Milli K. kontrolörü vazife görmektedir. Bütün müstahsil ve tacirler beyana tabi tutulmakta, yağların satışa arz edilip edilmediği kontrol edilmekte, depolar aranarak istifçilik yapılıp yapılmadığı incelenmektedir. Ayrıca yağların sevk olunduğu mahalde kime ve kaça satıldığı, ne miktar gönderildiği, asit derecesinin ne olduğu o mahallerin Milli korunma kontrolörlüklerine telgrafla bildirilmekte ve böylece zeytinyağı satışı sıkı bir murakabeye tabi tutulmaktadır.

[136]"Müstahsil Kisvesi Altında Tam Bir Karaborsacılık Mı?..", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.

Bütün bunlara rağmen, yeraltı mahzenlerinde stoklar mevcut olduğu tarzında aklın kabul etmiyeceği bir takım şayiaların sağda solda dolaşmasına sadece şaşmak lazım gelir. Her Ayvalıklı, sahip olduğu faziletli ve temiz seciyesiyle bu mevzuda öteden beri ileri sürülen yersiz ithamlara karşı vakarını muhafaza etmekte ve millet ve memleket hesabına vazifesini yapmakta olduğu emniyetiyle müsterih bulunmaktadır.

Piyasadaki darlığın sebebi, muhtelif bölgelerde istihsalin az oluşudur. Mahsulün bol olması, şüphesiz piyasada ferahlık husule getirir hem de fiyatların kendiliğinden düşmesini sağlardı (...)"[137]

Aylık Ansiklopedi'nin Mart 1945 sayısında Ayvalık'ın ülkenin en önemli zeytinyağı ve sabun bölgesi olduğu ifade edilmiş, yedi yıllık ortalamalara göre Ayvalık'ın zeytinyağı istihsalinin 5030 ton olduğunu belirtilmiştir.[138]

31 Mayıs 1945'teki Ayvalık gazetesinde tüketim bölgelerindeki zeytinyağı darlığının Ayvalık'ta da olduğu belirtilmiştir. Gazeteye göre, halk bir litre zeytinyağı bulabilmek için kılı kırk yarmaktadır. Bu yağ sıkıntısını önlemek için Ayvalık Kaymakamı Mekki Keskin, beyannameye tabi bir kısım zeytinyağını imkan dahilinde Ayvalık halkının ihtiyacına ayırmış, dağıtımı sıkı bir kontrol altında tutmak için de bu işi karneye bağlamıştır. Hane başına bir aylık yağ ihtiyacı için bir litre zeytinyağı dağıtılmaya mayıs ayının son haftasında başlanmıştır.[139]

Ayvalık gazetesinin yine aynı sayısında Nejat Sarlıcalı'nın Balıkesir milletvekillerine ithafen yazdığı bir mektup yer almıştır. Sarlıcalı bu mektupta son yıllarda yaşanan zeytinyağı sıkıntısına değinmiş ve Ayvalıklılara yapılan ithamlardan yakınmıştır:

"Sayın Vekillerimiz!

Sizin de bildiğiniz gibi zeytinyağı meselesi son senelerde iktisadi hayatımızı en ziyade alakadar eden bir mevzu olmuştur. Bugün ise bu iş artık bir ekonomi konusu olmaktan çıkarak bir his haline inkilap etmiş bulunuyor. Bununla ilgili olarak bir sürü yazı yazılmış, pek çok mütalaa serd edilmiş ve pahalılığın sebepleri araştırılmıştır. Bu yazılan yazılar ve söylenen sözler arasında işin hakiki durumunu meydana döken esaslı araştırmalar olduğu gibi hiçbir esasa dayanmıyan görüşler de mevcuttur. İstihsal bölgelerinde tetkikat yapmak lüzumunu duyan bir kısım matbuat mümessili ile Ticaret Vekaleti müfettişleri tespit edilen azami satış fiyatlarının düşüklüğü ve darlığının müstahsille hiç de alakalı olmadığı üzerinde adeta ittifak etmişlerdir. Fakat diğer taraftan bilhassa İstanbul gazetelerinde çıkan uydurma yazılar müntehiplerinizi daima töhmet altında bırakacak şekilde ve esasen bu gayeyle kaleme almışlardır. Bunlar davayı hal edecek yerde içinden çıkılmaz bir duruma getirmişlerdir.

Hakikaten zeytinyağı meselesi bugün bir çıkmazda ve karmakarışık bir vaziyettedir... Biz burada size davanın halli için alınacak tedbirleri izah edecek değiliz. Üzerinde ısrarla durduğumuz nokta memleketin en salahiyetli kürsüsünde en

[137] "Ayvalık'ta zeytinyağı durumu", *Ulus*, 29 Mart 1945.
[138] Besim Darkot, "Balıkesir İli Coğrafyası", *Aylık Ansiklopedi*, Sayı: 11, Yıl: Mart 1945, s. 331.
[139] "Zeytinyağı Tevziatı Karneyle Yapılıyor", *Ayvalık*, 31 Mayıs 1945.

çok salahiyetle konuşması lazım gelen sizler tarafından keyfiyetin efkarı umumiyeye izah edilmemiş olmasıdır.

Üç sene evvel başlıyan ve içinde bulunduğumuz sene zarfında şiddetle artan devlet murakabesi hala devam etmektedir. İstihsal mıntıkalarında mevcut müfettişler gerek mahsulden evvel gerek sonra pek çok raporlar tanzim etmişlerdir. Biz bunların müstahsili her bakımdan günahsız bulduklarını biliyoruz. O kadar ki son sene mahsulüne 150 kuruş üzerinden bir fiyat tespit edildiğini duydukları zaman hayretlerini esirgememişler ve müstahsilin ne ile geçineceğini sormaktan kendilerini alamamışlardır.

Müstahsil bu zararı memleketi faidesine olarak, bile bile sinesine çekmekte tereddüt etmemiş fakat buna rağmen mevcut darlıktan yine o mesul tutulmuştur.

Muhterem vekillerimiz! Bir kısım vatandaşların yağını satmadığı, sarnıç ve mahzenlerde sakladığını buhranın da bundan tevellüt ettiğini iddia eden Burhan Felek, Murat Sertoğlu gibi kimselerin uydurma yazılarını neşreden İstanbul gazetelerine inanmayınız. Bunlar masa başında kalem oynatmakla memleket meselelerini halledeceklerini umdukları ve bu yüzden memleket iktisadiyatına vurulan baltanın farkında olmıyan kimselerin indi ve ezber mütalaalarıdır. Bu yüzden pek çok ithamlara maruz kaldık.

Bazıları bize vatan haini diyecek kadar ileri gittiler, senelerce silinemeyecek haksız ve kirli damgalar vurdular, birçok zamanlar memleketimizi ve mesleğimizi inkar etmek bedbahtlığı ile karşılaştık. Zeytinyağcı nerede ise linç edilecek. Bağırdık, çağırdık derdimizi anlatamadık. Gazetelere yazılar gönderdik neşrettiremedik. Kabahat bizde değil filan yerde ve falan tedbirdedir dedik dinletemedik.

Bütün ümidimiz sizlerdeydi. İntihap daireniz umumi nüfusunun yüzde 30 teşkil eden bizlerin durumunun ve zeytinyağı vaziyetinin aydınlanması yolunda harekete geçmenizi sabırsızlıkla bekliyorduk.

İstiyorduk ki keyfiyeti istihsal mıntıkalarında tetkik edip neticeyi ilan edesiniz. Fakat heyhat! Her nedense böyle bir sesi duymak biz öksüzlere nasip olmadı. Evet, öksüz kalmıştık. En son bütçe müzakerelerini bekleyelim dedik. Hiç değilse sırasının en münasip olarak geldiği bu zamanda, müntehiplerinizin vaziyetini, bu mıntıkalarda bu yüzden vaki olan sefaleti ve alnımıza sürülen siyah lekeleri izah ederek sileceğinizi umduk, ne çare ki hayal inkisarına uğradık. Bu işte belki sizler kadar alaka ve ihtisas sahibi olmasına ihtimal verilemeyen bazı millet vekilleri dahi konuştukları, yaraya ellerini koydukları ve buhranın sebeplerinden en mühimini açığa vurdukları halde ümit ışığımızın kaynağı olan siz vekillerimiz bizleri yine kanatlarınız altına almaktan çekindiniz. Bu tarafta haksız muamelelere maruz kalan zeytinci hemşerilerimiz mallarından ve hatta canlarından bıkmış vaziyettedirler. Artık hiç kimse tek gelir kaynağı olan bu işe lüzumlu alaka ve bakımı göstermiyor. Bir çokları malını istihsal edip maliyet bedelinin altında satarak memleketim için bu kadar fedakarlığı göze aldığım halde yine bana hain ve hırsız damgası vurulmuştur. Elimi kolumu büsbütün bağlar, terki ticaret ederim diyor. İlerisi için hepimiz küskün ve bedbiniz. Hiç birimizin neşesi kalmamıştır.

Bu sahada sizlerin de bizi başkaları gibi kabahatli gördüğünüzü tahmin ediyoruz. Halbuki biz mevsim kapanmadan sattık. Ve imkanı nispetinde de elimizden geleni yaptık. Bütün kabahatimiz susmamızda, sesimizi duyuramamamızdadır.

Ankara'da bazı millet vekillerine, pahalılığın ve darlığın sebeplerini izah için sordukları suallere hakiki cevaplarını verdiğimiz zaman hayretler içinde kaldılar. Bunlardan biri, sizin vekillerinizin hiçbir tanesi vaziyetin aydınlanması yolunda bize ve millete bir tek kelime söylememiştir dedi. O zaman biz hayretler içinde kaldık ve size bu mektubu yazmaya mecbur olduk.

Selam eder, ellerinizden öperiz."[140]

Ayvalık gazetesinin haberine göre, bir süredir Ayvalık Tarım Satış Kooperatifi ve başlıca devlet hisseleri üzerinden yapılan zeytin ve zeytinyağı alım şekli ve durumu hakkında, görevli bir heyet tarafından yapılan tetkik ve teftiş haziran ayında sonuçlanmıştır. Tahkikat sonunda bazı memurlar muamelelerde ve vazifesinde usulsüzlük yaptığı gerekçesiyle görevden alınmış, bu kişiler ve bu işle diğer ilgisi olanlar hakkında düzenlenen dosya adliyeye gönderilmiştir. Mahkeme, bu kişileri Milli Korunma Kanunu'na dayanarak tevkif etmiştir.[141] Konuyla ilgili Anadolu gazetesinde yer alan haberde ise, Tarım Satış Kooperatifleri Umum Müdürü Sedat Dikmen'in dikkati sayesinde Ayvalık'taki devlet yağları vergileri üzerinde bir yolsuzluğun ortaya çıkarıldığı belirtilmiştir. Umum Müdürü, işlemlerin yapılış tarzından kuşkulanarak Ayvalık'a bir teftiş heyeti göndermiştir. Heyetin yaptığı incelemeler sonucu 40 tona yakın eksik yağ olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine Müdür Kemal Güler, Muhasebeci Besim Akyüz ve Ambar Memuru Faik Toprak görevden alınmış, haklarında hazırlanan dosyalar Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesine sevk edilmek üzere Ayvalık Cumhuriyet Savcılığı'na verilmiştir.[142]

Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar ve Hayrettin Kara'nın zeytinyağı meselesi hakkında meclisteki konuşmasından sonra Şükrü Filat'ın Ayvalık gazetesinin 21 Haziran 1945'teki sayısında bir yazısı çıkmıştır. Filat yazısında, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'deki en önemli etkilerinden birisinin zeytinyağı meselesi olduğunu belirtmiştir. 2 seneye yakın bir zamandır bu konu hakkında birçok yazı yazıldığını, birçok söz söylendiğini belirten yazar, ufak çaplı Ayvalık gazetesinin bunlara cevap veremediğini ifade etmiştir. Ona göre, yine de ellerinden geleni yapmışlar ve feryatları dikkat çekmiştir. Muzaffer Akpınar'ın meclisteki konuşmasının özetleyerek aktaran yazar, ardından Türk Dili gazetesinin belirttiği gibi Ayvalık gazetesinin bu tartışmalara vakıf olamadığını dile getirmiştir. Ona göre bunun sebebi gazetelerin Muzaffer Akpınar'ın konuşmasının sadece sonunu vermesidir. Eğer kendilerinin yazıları olmasaydı meclisteki bu konuşmayı belki de kimse bilmeyecek ve böylece seslerini sadece kendi bölgelerinde duyurmuş olacaklardı. Kendilerini savunan milletvekilleri olduğu için sevinen yazar, bütün basının tek cepheden kendilerine saldırdığını belirtmiştir. Basının hükümete verdikleri vergileri, aidatı, istihsal masraflarını bilmediğini öne süren Filat, basının

[140] Nejat Sarlıcalı, "Balıkesir millet vekillerine açık mektup", *Ayvalık*, 31 Mayıs 1945.
[141] "Tarım Satış Kooperatifi ve Devlet Hisseleri", *Ayvalık*, 21 Haziran 1945.
[142] "Ayvalıkta yolsuzluk", *Anadolu*, 22 Haziran 1945.

gerçekleri öğrenmek istemediğini, bunun karşısında Ayvalık gazetesinin bütün saldırılara cevap vermeye çalıştığını belirttikten sonra mecliste kendilerini savunanlara teşekkür etmiştir.[143]

Fehmi Baskın, Ayvalık gazetesinin 21 Haziran'daki sayısında basında olduğu gibi mecliste de mütemadiyen zeytinyağı meselesi üzerinde durulduğunu belirtmiştir. Haber gazetesindeki yazıya değinen Baskın, kolayca balık avlanacağını düşünerek söz konusu taşların yağ denizine atıldığını, ancak yağ içinde ne balık ne de tortu olmadığı için söz konusu kişilerin muratlarına eremediğini esprili ve alaycı bir dille kaleme almıştır. Yazar, zeytinyağı konusunun yerli yersiz gündeme getirilmesinin sadece müstahsilleri yaraladığını, zeytinyağı gibi çok önemli olan kararların böyle karmaşalar doğurmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre, alınan tedbirler uygulamada başarılı olamamıştır. Kendisi son olarak, karaborsanın engellenerek milli servetlerin korunmasında daha rasyonel olunmasını yeni ticaret bakanından rica etmiştir.[144]

Nejat Sarlıcalı 28 Haziran 1945'teki Ayvalık gazetesinde zeytinyağı konusunun hala karanlıkta olduğunu ifade etmiştir. Ne üretici ne tüketici ne de tüccar üretim hakkında herhangi bir umut ışığı görememiştir. Sarlıcalı, geçen yıl hiçbir bakımdan memnun olmayan müstahsilin sonraki yılın neler getireceğini merakla beklediğini, tüccarın da aynı durumda olduğunu, tüketicinin ise diğerlerinden daha pasif durumda bulunduğunu belirtmiştir. Daha önce yazdıkları yazılarda zeytinyağı darlığının sebeplerini, satışları düzenleyen son kararnamenin eksik taraflarını ve alınması gereken tedbirleri izah etmişlerdir. Ona göre, gerek meclisteki son tartışmalar sırasında zeytinyağı meselesiyle ilgili söz alan milletvekillerinin çoğu gerekse son durumu yerinde incelemek için istihsal bölgelerine giden basın temsilcileri mevcut darlığın sebebinin alınan tedbirlerdeki isabetsizlik olduğu konusunda hemfikir olmuştur. Bu yüzden, bu konuyla ilgili şimdiye kadar alınan tedbirlerin gözden geçirilmesi, bu yapılırken de şu noktaların dikkate alınması gerekmektedir:[145]

"1-Maliye Bakanlığı ile temasa geçilerek, bu madde üzerinden alınagelen ve maliyet bedeli üzerine esaslı tesirler icra eden çeşitli vergilerin birleştirilmesi daha adil, daha verimli bir vergi sistemine gidilmesi lazımdır.

Şurasını derhal ilave edelim ki; zeytinyağına, diğer maddelerin fevkinde olarak vazedilen bu aynî vergilerin miktar ve nispetleri müstahsile oldukça ağır

[143] Şükrü Filat, "Millet vekillerimize arzı şükran", *Ayvalık*, 21 Haziran 1945.
[144] Halil Fehmi Baskın, "Zeytinyağı Helezonu!", *Ayvalık*, 21 Haziran 1945.
[145] Nejat Sarlıcalı, "Yeni ticaret bakanından beklediklerimiz", *Ayvalık*, 28 Haziran 1945.

gelmiştir.

Bunlar arasında, bilhassa toprak mahsulleri vergisi gerek müstahsili, gerek devleti çok müşkül ve zararlı durumlara sokmuştur. Şöyle ki;

A-Bu verginin tespiti için istihsal mevsiminden evvel yapılan tahminler, birçok haksızlıklara sebebiyet vermiş ve tahmin heyetlerine ödenen harcırah masrafları da devleti pek çok paralar ödemek zorunda bırakmıştır.

B-Verginin, zeytin tanesi olarak yapılan teslim ve tesellüm işleri, müstahsilin sayılamayacak kadar çok itirazına ve önemli vakit kaybına sebep olmuştur.

C-Alınan bu zeytinlerin fabrikasyonunda tesadüf edilen randımansızlık ise milli kıymetlerimizden mühim bir kısmını heder etmiş bulunmaktadır. Bilhassa vergi tahsil müddetini son günlerinde haddinden fazla yükselen ambar mevcutları vakti zamaniyle tasir ameliyesine sevk edilemiyerek uzun müddet bekletilmesi servetin bir kısmının boşu boşuna sokaklara akmasına sebep olmaktadır.

Hulasa her bakımdan çok müşküller arz eden bu verginin muamele vergisi terk edilecekse zeytinyağı olarak tahsili, aksine olarak muamele vergisi tahsilatına devam edilecekse son zamanlarda birçok mahsullerimizde olduğu gibi zeytin tanesinden de affı münasip olur kanaatindeyiz.

Bu vaziyette, zeytinyağı maliyet bedeli ve satış fiyatlarında da o nispette bir alçalma vaki olacağı pek tabiidir. Söz buraya getirmişken devlet mübayaası üzerinde de biraz durmak isteriz.

Geniş ölçüdeki ihtiyaçlarını temin etmek gayesi ile umumi zeytinyağı istihsalinin %40'dan %70'ine kadarını elinde bulundurmak lüzumunu duyan hükümet, fevkalade zamların hitamına yaklaştığımız ve önümüzdeki mevsimi çok ümitvar bulduğumuz bu zamanda ayrıca pek çok külfetlere mal olan mecburi mübayaanın lüzumuna kani değiliz. Esasen piyasa fiyatları üzerinde mübayaa yapmayı kabul eden hükümet, bu miktarı her yerde ve her zaman emrine amade bulacak ve bu sahada yapmak zorunda kaldığı teşkilat masraflarının tasarrufu en verimli neticeyi vermiş olacaktır.

2-Azami fiyat tespitinde ısrar edilecekse, yürürlükte bulunan fiyat bareminin yeniden tetkiki ile daha adil bir fiyat sisteminin tesisi şarttır.

Biz, son defa tespit edilen azami satış fiyatlarının tek taraflı ve bu hususta yapılan araştırmalarda alınan neticelerin tamamen aksine olarak cezri bir tarzda tespit edildiğine inanıyoruz. Hangi raporun ne zaman ve nasıl bir hesapla bu neticeye vardığını bir türlü anlıyamadık.

Ticaret Bakanlığı bütçesinin müzakeresi sırasında, Celal Sait Siren, tespit edilen fiyatlara hiçbir müstahsilin itiraz etmediğini ileri sürerek en kuvvetli mesnedi elde etmiş görünüyor. Bir maddenin fiyatı tespit edilirken onu istihsal edenin itirazını, feryadını beklemek ne kadar saflıktır. Demek ki eski bakan bunu beklemişti. Ne yazık ki, zeytinyağı müstahsili böyle bir itiraz değil, ağzını dahi açmayı faidesiz bulmuştur. Nihayet, bir sene mahsulünün fazlalılığını ve hastalık tehlikesinin mevzu bahis olmadığından dolayı elde edilecek yemeklik zeytinyağlarının memleket ihtiyacına fazlasiyle cevap verecek miktarda bulunduğunu tahmin ettiğimiz için fiyatların arz ve talep kaidelerine göre kendi kendine teessüsüne imkan vermenin bu sahada alınacak en münasip tedbir olduğuna kani bulunuyoruz.

Bütün bu hususları inceliyerek isabetli kararlar alacağını umduğumuz yeni ticaret bakanından memleket ölçüsünde bir zeytincilik kongresi toplamasını ve alacağı kararlarda müstahsilinde fikrine değer vermesini rica ediyoruz."[146]

Zeytinyağı konusunun memleket davası haline geldiğini ve günden güne

[146] Sarlıcalı, "Yeni ticaret bakanından beklediklerimiz", *Ayvalık*, 28 Haziran 1945.

önemini arttırdığını belirten Avni Baskın, bir sonraki istihsal devresinde bu konu hakkında takip edilecek yolun tespiti için Ankara'da Ticaret Bakanlığı'nda yapılan toplantıya, Ayvalık'tan temsilcilerin de katıldığı bilgisini vermiştir. Toplantıya katılan temsilciler, 1945 yılının ağustos ayının ilk haftasında Şehir Kulübü'nde düzenlenen bir toplantıda, Ankara'daki toplantıda konuşulanlar hakkında tüccar ve müstahsile izahat vermiştir. Verdikleri bilgiye göre; zeytinyağcı, nebati yağcı ve sabuncu olmak üzere üç gruba ayrılan komisyon birer rapor hazırlamış, bu üç rapor fikir birliğine varılarak birleştirilmiş ve bir temenni dilekçesi haline getirilmiştir. Zeytinyağcılar ve onların raporlarına yakın bir rapor kaleme alan sabuncuların düşünce ve beklentileri şu şekildedir: "Devlet hissesi alındıktan sonra zeytinyağı diğer gıda maddelerine göre piyasa tahammülünü karşılayacak şekilde kar hadleri tespit olunduktan sonra satışlar serbest bırakılmalıdır. Yahut müstahsilin bugünkü iktisadi şartlara göre yaşama kabiliyeti nazarı itibara alındıktan sonra fiyat tespiti ve satışların serbest bırakılması, bundan sonra zeytinyağı fiyatlarının yükselmemesi maksadile de nebati yağların fiyatlarının tespiti."[147]

Nebati yağcılar ise, iç yağların tamamiyle margarin yağı imaline tahsis edilmesini istemişlerdir. Uzun bir temenniyi dile getiren raporun özetini ve ana hatlarını bu şekilde aktaran Avni Baskın, geçen yıl zeytinyağı hakkında verilen kararın uygulamada ne tüccarı ne tüketiciyi ne de müstahsili memnun etmediğini, alınan sonuçtan hükümetin de memnun olmadığını öne sürmüştür. Ona göre, bu durumdan memnun olan tek taraf karaborsacılar olmuştur. Karaborsacı, hükümetin iyi niyetle aldığı bu kararın uygulamadaki aksaklığını fark ederek cebini doldurmuştur. Hükümet, bu hatalı kararın 1945 yılında da tekrar edilmemesi için tüccar, müstahsil ve tüketiciye faydalı olacak bir karar almak için istihsal bölgelerinden davet ettiği temsilcilerin fikirlerini almıştır. Son olarak Baskın, alınacak kararın herkesi memnun edecek bir karar olmasını yürekten dilediğini ifade ederek yazısına son vermiştir.[148]

Tanin gazetesinde Murad Sertoğlu 8 Eylül 1945'te zeytinyağı ile ilgili bir yazı kaleme almıştır. Ona göre, 1945 yılında ilan edilen zeytinyağı fiyatları pek çok vatandaşı şaşırtmıştır. Çünkü fiyatlar, geçen senekinden 30-40 kuruş daha fazladır. Geçen seneki fiyatların anormal olduğunu söyleyenler olmuştur. Bu yüzden zeytinyağı fabrikaları yağlarını sabunhaneye vermiş, piyasaya çok az zeytinyağı

[147] H. Avni Baskın, "Zeytinyağı Davası", *Ayvalık*, 9 Ağustos 1945.
[148] Baskın, "Zeytinyağı Davası", *Ayvalık*, 9 Ağustos 1945.

çıkmıştır. Böylece zeytinyağı da Hint kumaşı gibi az bulunur bir hale gelerek karaborsada 300-350 kuruştan satılmıştır.

Ankara'da yapılan yağ kongresinin hararetli geçtiğini belirten Tanin yazarı, birçok zeytinyağı fabrikatörünün ceketleri açarak yırtılmış ipek gömleklerini gösterdiğini, iki gözü iki çeşme ağlayarak hükümete kendilerini acındırmaya çalıştıklarını, böylece zeytinyağı fiyatlarını yükseltmeyi başardıklarını ileri sürmüştür. Sertoğlu'na göre, zeytinyağı fabrikatörleri Şehir Tiyatroları'na yakışır teatral jestler sergilemiştir. Altı yıllık savaş zamanında halk ve memur sınıfı birçok fedakarlıklara katlanmış, fındık müstahsilleri gibi bazı zümreler perişan olmuştur. Ancak zeytinyağcılar savaş esnasında en fazla para kazanan ve savaştan en çok faydalanan kişiler olmuştur. Üstelik hükümet bu kişilere karşı büyük lütuflarda bulunmuştur. Onlar, Toprak Kanunu çıkarılırken zeytinliklerin kanun kapsamı dışında tutulmasına rağmen halkı hiç düşünmemişlerdir.[149]

Murad Sertoğlu tarafından kaleme alınan bu yazıya Ayvalık kanadından cevap gecikmemiştir. Ayvalık gazetesinin 13 Eylül tarihli sayısında Tanin gazetesindeki yazıya cevabı Nejat Sarlıcalı vermiştir. Sarlıcalı yazıyı dikkat ve hayretle okuduklarını, insafsız bir şekilde kaleme alınan bu yazının muhtelif kısımlarına ayrı ayrı cevap vermek istediğini belirtmiştir.

1945 yılında, geçen yılki zeytinyağı fiyatlarına eklenen 30-40 kuruşun zeytinyağı fiyatlarını yükseltmediğini, normal seviyesine ve o günkü şartlara uygun bir duruma getirildiğini belirten Sarlıcalı, geçen yılki fiyatların maliyetin çok altında olduğunu ve darlığın en önemli sebeplerinden birinin de bu olduğunu ifade etmiştir. Sarlıcalı'ya göre, gerek müfettişler gerekse gazeteciler bu sebebi ortaya koyduğu halde Burhan Felek ve Murat Sertoğlu sözleşmiş gibi masa başından ithamlarda bulunarak ülkenin iktisadi hayatına kötülük yapmıştır. Bir kısım İstanbul gazetesi bu iki kişinin kendisini temize çıkarmasını istemiş, ancak onlardan bu doğrultuda en ufak bir hareket gelmediği gibi ezeli saçmalıklarını da tekrar etmişlerdir.

Sarlıcalı, İstanbul ve İzmir'deki gazetelerden Ayvalık'a gelerek zeytinyağı meselesiyle ilgili çeşitli incelemelerde bulunan gazetecilerden ve bu gazetecilerin yazılarından örnekler vererek Murat Sertoğlu'nu masa başından yazı yazmakla suçlamıştır. Söz konusu gazetelerde çıkan yazıları ve meclisteki son bütçe tartışmasını neşreden Ulus gazetesinin zeytinyağı meselesi ile ilgili nüshalarını

[149] Murad Sertoğlu, "İnsaf bulunmadıktan sonra…", *Tanin*, 8 Eylül 1945.

işaretleyerek Murat Sertoğlu ve Burhan Felek'e gönderdiğini hatırlatmıştır. Ardından Tanin gazetesi yazarının II. Dünya Savaşı'nda bir kısım vatandaşın fakirleşirken zeytinyağcıların zenginleştiği iddiasına, zeytinyağcıların savaşta en çok zarar görenlerden olduğu cevabını vermiş, hükümetin bir lütufta bulunarak zeytinlikleri Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na koymadığı yönündeki iddiasına ise memleket menfaatleri söz konusu olduğunda hükümet lütfunun da hibesinin de yersiz olduğunu eklemiştir.[150]

1945 yılının kasım sonu ya da aralık başında Ayvalık'taki sabun fabrikatörleri ve imalathane sahipleri bir toplantı yaparak bazı kararlar almış ve bu kararların Ticaret Bakanlığı'na iletilmesi konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu kararların belli başlıları şunlardır:

"1-Senelerden beri sabun imalinde beş asitten yukarı yağlar kullanılırken geçen sene rekoltesinin düşük ve hastalıklı olması yemeklik için bazı tedbirler alınmasını zaruri kılmış ve bu arada sekiz asitten aşağı yağlarla sabun yapılması da men edilmiştir. Bu yıl ise mahsul çok sağlam ve iyidir. Hatta dip kurularından bile sekiz asitlik yağ çıkmaktadır. Rekoltenin de yüksekliği nazara alınarak yemeklik yağ sıkıntısı hiçbir suretle çekilmeyeceği hesaba katılarak normal devirlerin usullerine avdet edilmeli ve beş asitten yukarı yağlarla sabun imaline artık müsaade olunmalıdır.

2-Devletin %10 mahsul, %15 muamele ve %25 bedeliyle mübayaadan eline geçecek yağlardan sabunluklar, ya bedeliyle veya yerine verilecek yemeklikler sabunculara bırakılmalıdır.

3-Ayvalık dışından ve fabrika bulunmıyan yerlerden tane zeytin mübayaasına müsaade edilmektedir. Halbuki fabrikalara hariçten daima mahsul gelmelidir. Bu yanlış tedbirin kaldırılması lazımdır.

4-Ayvalık sabuncuları aralarında bir birlik kurmak kararındadırlar. Sabuncular yağ alımlarını da bu suretle Tekel'den yapacaklar ve sabunculuğa düzen vereceklerdir. Bu hususta faaliyet göstermesi için bir komite de seçilmiştir.

5-Ufak asitli olup, yemekliğe kokusu dolayısile elverişli olmıyan, rafineye de gelmiyen dip kurusu yağların sabunluğa tahsisi."[151]

Sabun fabrikatörleri ve imalathane sahiplerinin ardından 17 Aralık'ta zeytinyağı müstahsilleri, fabrikatörleri ve tüccarları da Şehir Kulübü'nde bir toplantı yapmıştır. Kaymakamın da hazır bulunduğu toplantıda zeytinyağı satışlarının serbest bırakılması dolayısıyla konuşmalar yapılmıştır. Fazıl Doğan söz alarak, zeytinyağı satışlarının şimdiye kadar geçirdiği safhaları anlatmış, zeytinyağı fiyatlarının yükselişi ve karaborsaya düşüş sebebinin bazı kişilerin iddia ettiği gibi Ayvalık olmadığını savunmuştur. Doğan, yağ satışının serbest bırakılması kararının en iyi şekilde uygulanması ve daha önce ortaya atılan iddiaların reddi için müstahsil, tüccar

[150] Nejat Sarlıcalı, "Murat Sertoğluna açık mektup", *Ayvalık*, 13 Eylül 1945.
[151] "Ayvalıkta sabun ve yağ durumu", *Türk Dili*, 2 Aralık 1945.

ve fabrikatörün el ele vererek çalışması gerektiğini belirtmiştir.

Fazıl Doğan'ın ardından Enver Alay, Ayvalık Tarım Kooperatifi Müdürü, Tüccar Ahmet Cemil ve Necdet de birer konuşma yapmıştır. Hepsi de, Ayvalık ve civardaki diğer bölgelerin şimdiye kadar dürüstçe hareket ettiklerini, Ayvalık'ın tam da bu yüzden töhmet altında bırakıldığını, yeni alınan karar karşısında şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da dürüstçe hareket edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine zeytinyağı satışlarında herhangi bir yolsuzluk olmaması ve işi ülke menfaatine en uygun şekilde yürütmek için yedi kişiden oluşan bir heyet seçilmesine karar verilmiştir. Heyet, toplantıda hazır bulunanlar tarafından gizli oyla seçilmiştir.[152]

Parti Meclis Grubu'ndaki tartışmalar sonucunda Ticaret Bakanlığı'nın zeytinyağı üzerindeki kısıtlamaları kaldırması vesilesiyle 20 Aralık 1945'teki sayısında bu konuya değinen Türk Dili gazetesi, yeni zeytin mahsulünün işlenmeye başlandığı dönemde verilen bu kararın Ayvalık ve çevresini yakından ilgilendirdiğini belirtmiştir. Şimdiye kadar zeytinyağı konusunda ortaya çeşitli fikirler atanlar olduğunu ifade eden gazete, fiyatlar yükseldikçe ve yağ karaborsaya düştükçe gözlerin Ayvalık, Edremit ve Burhaniye gibi yerlere çevrildiğini dile getirmiştir. Ona göre, bu ithamlar zeytinyağı işi ile uğraşan herkesi ürkek, çekingen ve kendilerinden şüphe eder hale getirmiştir.

Tüm yurtta elde edilen 30 milyon kilo zeytinyağının yarısının Ayvalık ve çevresindeki bölgelerden elde edildiği bilgisini veren gazete, savaşın bütün gıda maddelerini etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca Ayvalık ve çevresinden istihsal olunan 16 milyon kilo zeytinyağının savaş zamanında nasıl taksim edildiğinin de göz önünde bulundurulmasını gerektiğini ilave etmiştir. Bu taksim şöyledir: %15 muamele vergisi, %10 mübayaa vergisi, %15 toprak mahsulleri vergisi, %8 evkaf zeytinlikleri hissesi ve %7 Tarım Satış Kooperatifi payı şeklindedir. Geriye kalandan %5 daha kesilince %40'lık bir oran halkın ihtiyacına kalmıştır.[153]

c. 1946 Yılındaki Ticari Durum

Faruk Fenik, zeytinyağı meselesini incelemek için 1946 yılının ocak ayı başlarında Ayvalık'a gitmiştir. Buradaki izlenimlerini de Vatan gazetesinin 10 Ocak'taki sayısında anlatmıştır. Fenik'in aktardığına göre, Ayvalık'ta sokaklarda akan suların üzerinde bile zeytinyağı vardır. Fabrikaların lağımlarından akan sular,

[152] "Ayvalıklılar çok güzel kararlar aldılar", *Türk Dili*, 19 Aralık 1945.
[153] "Zeytinyağı ve zeytin bölgemiz", *Türk Dili*, 20 Aralık 1945.

etrafta açılan çukurlarda biriktirildikten sonra üzerilerindeki yağlar kepçelerle tenekelere, tenekelerden de fıçılara aktarılmaktadır. Denizin üstünde dahi zeytinyağı olduğunu öne süren yazar, çocukların rıhtımdan uzun saplı kepçelerle günde 3-4 kilo zeytinyağı topladığını ve günde 10 liradan aşağı kazanmadıklarını iddia etmiştir.

Fenik izlenimlerini aktarmaya devam ederek özetle şunları söylemiştir: Rıhtıma aktarılan ve her yuvarlanışında birkaç litresini patlak deliklerden dışarı sızdıran variller sayesinde ilçenin her yeri zeytinyağına bulanmıştır. Her köşe başında üstü tahta perdelerle ötülmüş ve kilitli, dağar denilen çukurlar vardır. Aynı zamanda Ayvalık Belediyesi'nin en önemli gelir kaynaklarından birini teşkil eden bu çukurlarda biriken yağlar günde 15-20 varili geçmektedir.

Fenik, bu çukurları Ayvalık'ı gizli ellerden servete boğan gizli dehlizlere benzetmiş, burada toplanan tonlarca yağın el altından karaborsaya intikal ettiğini iddialarına eklemiştir. Ayvalık'ta kaldığı süre boyunca zeytinin ve prinanın geçirdiği aşamaları takip etmiş fakat intibaları ümit verici olmamıştır. Ona göre, Ayvalık'taki zeytinyağı fabrikaları acınacak kadar geri durumdadır.[154]

11 Ocak 1946 tarihli Yeni Sabah gazetesinde Refii Cevat Ulunay da Faruk Fenik'in zeytinyağı meselesini incelemek için Ayvalık'a gitmesine değinmiştir. Ulunay, Faruk Fenik'in yağların denize döküldüğünü söylemesi karşısında "Zaten bizde denize dökmek en emin kurtuluş çaresidir." demiştir. Ardından, zeytinyağı memleketi olan Ayvalık'taki fabrikaları Adem ve Nuh zamanlarına benzetmiştir. Marsilya'da gördüğü yağhanelerde bir damla yağ bile ziyan edilmezken Ayvalık'ta yağların denize döküldüğünü, hatta fabrika lağımlarından akan suların çukurlarda biriktiğini, üzerilerindeki yağların kepçelerle teneke ve fıçılara aktarıldığını iddia etmiştir.

Dört paralı arkadaşın bir araya gelerek modern bir yağhane kuramadığından yakınan Ulunay, buna karşın çalgılı meyhanelerde para harcamanın daha çok sevildiğini, Ayvalık'ın da bu halde olmasından dolayı çok utandığını belirtmiştir. Zeytinyağının bir devlet işi olduğunu, devlet eski tarz fabrikaların kaldırılmasını ve yerine modern fabrikalar kurulmasını emrederse meselenin hallolacağını savunmuştur.[155]

1946 yılının ocak ayında zeytin ve zeytinyağı satışları normalliğini korusa da İzmir borsa fiyatlarındaki aşırı yükselme ve Ayvalık Milli Koruma Kontrolörlüğü'ne

[154] Faruk Fenik, "Ayvalıkta zeytinyağı, denize dökülüyor", *Vatan*, 10 Ocak 1946.
[155] Ulunay, "Bize Yedirilen Naneler", *Yeni Sabah*, 11 Ocak 1946.

asıl talimatın henüz gelmemiş olmasından dolayı satışlar aksamıştır. Hem müstahsil hem imalatçı ve tüccar tereddütte kalmıştır. Ancak bilhassa komşu kazaların Ayvalık'tan 45 kuruşa ve bol miktarda tane zeytin almaları Ayvalık piyasasındaki tane zeytin fiyatını 40-42 kuruşa çıkarmıştır. Havanın da son bir haftadır yağışlı olması, bu fiyatın sabitlenmesine yol açmıştır. Tane zeytin fiyatındaki artışa rağmen zeytinyağı piyasası değişmemiştir. Devamlı yapılan toplantılarla müstahsiller fiyatların yükselmesini önlemektedir. Fiyatlar şu şekildedir: "Ekstra-Ekstra: 210 kuruş, Ekstra: 201 kuruş, Sıra Malı: 191-196 kuruş, Sabunluklar: 182-184 kuruş, Sabun Ekstra-Ekstra: 152 kuruş."[156]

25 Ocak 1946'daki Türk Dili gazetesinde Ayvalık'tan bildirildiğine göre, her hafta Ayvalık'tan İstanbul'a 250 ton, İzmir'e 120 ton, Karadeniz bölgesine 60 ton zeytinyağı gönderilmektedir. Anadolulu tüccarların satın aldığı zeytinyağı miktarı da oldukça fazla olup, yağlar karayolu ile sevk edilmektedir.[157]

Ayvalıklı tüccarlardan 10 kişinin Ticaret Odası'na[158] verdiği bir dilekçe üzerine oda, kazadaki zeytinyağı tüccarlarını 8 Mart Cuma günü Halkevi'nde toplantıya davet etmiştir. Tüccarlar dilekçelerinde, 15 Mart'tan itibaren yürürlüğe girecek olan 610 sayılı kararname hükümlerinin ve özellikle müstahsilin fatura verme mecburiyetinin kaldırılarak tutulacak defterlerin rayice uygunluğunun mahalli belediyeler ve ticaret odalarınca nasıl kontrol edileceğini sormuşlardır. Bu dilekçe üzerine yapılan toplantı hararetli ve münakaşalı geçmiştir. Söz alan tüccarlar, rayicin nasıl tespit edileceğini, defterlerin ne şekilde tutulacağı sormuşlar, kendi aralarında tartışmışlardır. Bu tartışmalardan sonra söz alan Ticaret Odası Başkanı, söz konusu kararnamenin müstahsilin fatura kesme zorunluluğunu kaldırdığını, ancak satışların belgelendirilmesini ve tüccarlar tarafından tutulacak defterlere satış mevzuu olan yağların fiyatlarının yazılarak bunun rayice uygun olup olmadığına mahalli belediyeler ve ticaret odalarının karar vermesi hükümlerini eklediğini belirtmiştir. Rayicin tayin ve tespitinin üst makamların vermesi gereken bir karar olduğunu, oda başkanlığının rayiç olarak önceden devlet tarafından kararlaştırılan 210 kuruşu veya

[156] "Ayvalık, Bergama, Dikili, Kınık ve İzmir Zeytin ve Zeytinyağı Piyasası", *Ayvalık*, 17 Ocak 1946.
[157] "Ayvalıktaki yağ mübayaası", *Türk Dili*, 25 Ocak 1946.
[158] *Balıkesir İl Yıllığı 1967*, Çelikcilt Matbaası, Balıkesir 1969, s. 269'a göre Ayvalık Ticaret ve Sanayi Odası 1926'da kurulmuştur. 1926 yılındaki başkanı Ayvalık Ticaret Odası kayıtlarına göre Mustafa Asım Bey iken, *Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi 1926*, Hüsn-ü Tabiat Matbaası, İstanbul 1926, s. 22'de Mustafa Fehmi Bey olarak geçmektedir. Mustafa Asım Bey ise aza olarak gözükmektedir. Görev yaptıkları tam tarihler bilinmemekle beraber sırasıyla 1950 yılına kadar başkanlık yapan isimler şunlardır: Abdullah Mazhar El, Fazıl Doğan, Şevket Osman Karaca, Ahmet Cemil Erener, Cazim Erman, Hüseyin Hıfzı Vardar, Fahrettin Katrinli, Necdet Sağun.

başka bir fiyatı kabul edip etmemekte kararsız olduğunu, bu noktaların bakanlığa sorulması gerektiği de sözlerine eklemiştir. Bu görüş, toplantıya katılan tüccarlar tarafında da kabul edilmiş, toplantıda alınan karar Ticaret Bakanlığı'na bildirilmiştir.[159]

Nejat Sarlıcalı, 1946 yılında da zeytinyağı meselesiyle ilgili yazılarına devam etmiştir. 28 Mart tarihli Ayvalık gazetesinde, şimdiye kadar zeytinyağı meselesiyle alakalı birçok yazı yazıldığını, bu yazıların içerisinde işin hakiki mahiyetini anlatanlar olsa da çoğunluğunun hakikatten uzak olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, Türkiye'de zeytinyağı meselesi denildiği zaman akla gelen ilk yer Ayvalık'tır. Zeytinyağının bol olduğu zamanlar hiçbir iltifata mazhar olmayan Ayvalık, darlık zamanlarında daima töhmet altında bırakılmıştır. Ancak Ayvalık, zeytinyağı meselesinden üzerine düşeni yapmıştır. Önceki yıllarda ve bilhassa 1946 yılında ülkenin yaşadığı bu sıkıntıya ortak olan ve bu sorunu çözmeye çalışanların başında Ayvalıklılar gelmiştir. Zeytinyağı satışının serbest bırakıldığı tarihten itibaren geçen 106 gündeki faaliyetlerini de buna kanıt olarak göstermiştir.

Hükümetin zeytinyağını doğru fiyatta satılması şartıyla serbest bıraktığı 12 Aralık 1945 tarihinden itibaren Ayvalıklılar aralarında sık sık toplantılar yaparak zeytinyağlarını doğru fiyatlarla satmaya karar vermiştir. Bu karar kısa sürede uygulanmaya başlanmış, büyük tüketim merkezlerine eldeki imkanların ve nakil vasıtalarının imkan verdiği ölçüde zeytinyağı sevk edilmiştir. Sarlıcalı, 12 Aralık'tan 28 Mart'a kadarki zamanda Ayvalık'tan şahıslara satılan zeytinyağı ve sabun miktarıyla ilgili şu rakamları vermiştir:

Zeytinyağı olarak; İstanbul'a 1.208.434 kilo, İzmir'e 136.943 kilo, Karadeniz bölgesine 120.044 kilo gönderilmiştir. Sabun olarak; İstanbul'a 768.378 kilo, Karadeniz'e 82.126 kilo gönderilmiştir. Bu rakamlara karayoluyla iç bölgelere yapılan ticaret dahil edilmemiştir.[160]

Sarlıcalı, bu ticaretin zeytinyağı darlığının ortadan kalkmasında etkili olduğunu öne sürmüş, hatta sırf zeytinyağı darlığı yaşanmaması için Ayvalık sabunculuğunun kaybedilmesini göze alarak sabun imalatından kaçınıldığını ve mevcut istihsalin 600 tonunu teşkil eden sabunluk yağların kazanlara atıldığını ifade etmiştir.

Zeytinyağı satış fiyatlarıyla ilgili olarak da, satışları serbest bırakan 31

[159] "Ayvalıkta yapılan bir toplantı", *Türk Dili*, 14 Mart 1946.
[160] Nejat Sarlıcalı, "Hesap Veriyoruz", *Ayvalık*, 28 Mart 1946.

numaralı sirkülerin zeytinyağı fiyatlarını da serbest bıraktığını, fiyatların arz ve talebe göre belirlenmesi esasının kabul edildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda İzmir, Aydın ve Kilis gibi istihsal bölgelerinde bu durum uygulanabilmiş, ancak Körfez bölgesinde kısıtlamalar ve baskılar neticesinde uygulanamamıştır. Böyle olunca, Ayvalık ve diğer Körfez bölgelerinde zeytinyağı fiyatı 240 kuruşa çıkmışsa da faturalar 210 kuruştan tanzim edilmiştir. Müstahsilin daha az bir ücrete fatura keserek daha yüksek ücret alması karaborsacılık yaptığı izlenimi yaratmıştır. Bu durumu biraz daha açan Sarlıcalı'nın yazdıklarını kendi ağzından aktarmak konuyu daha anlaşılır kılacaktır:[161]

"Bir kere 510 sayılı kararname, diğer maddeler gibi zeytinyağı ticaretinde de müstahsilden müstehlike kadar iki toptancı ve bir perakendeci kabul etmiştir. Toptancı ve perakendeciler fatura bedelleri üzerine kanuni karlarını koyarak satmak mecburiyetindirler. Binaenaleyh herhangi bir istihlak bölgesinden aynı zamanda perakendeci vasfını da haiz bir alıcı gelerek bir kilo zeytinyağını 210 kuruştan alıp kendi akrabası veya adamı üzerinden toptancı aktarmalarını yaparak bunu İzmir'de veya Konya'daki mağazasında kiloda safi otuz beş kuruş kazanarak satmış olacaktı. İşte bu vaziyette bir taraftan diğer bölgelerde fiyatların yükselmiş bulunması diğer tarafta 510 sayılı kararnamenin mevcudiyeti müstahsili toptancı kararından hisseler almaya sevk etmiş ve o da sattığı malın bedelini 230 kuruştan alarak 210 kuruştan fatura vermiştir. Alıcı bu yirmi kuruşluk farkı 510 sayılı kararnameye uyarak yaptığı aktarmalarla telafi etmiş ve kendi kanuni karını biraz eksiğine temin etmiştir. Bu vaziyetten en ziyade zarar gören istihsal bölgelerindeki tüccarlar olmuştur. Şurası muhakkaktır ki, memleketin bir kısım bölgelerinde ezcümle İzmir, Aydın ve Kilis mıntıkalarında zeytin müstahsilleri yağlarını 230-240 kuruştan satarlarken, diğer bölgelerde 210 kuruş fiyat beklemek ekonomi ilmini ve iktisat nizamını külliyen reddetmekten farksızdır. Satış fiyatları hiç şüphesiz bütün memleketin bütün bölgelerinde çok az farklarla tecelli eder. Bunun hiçbir kuvvet durduramaz. Kim iddia edebilir ki Ayvalık'ta zeytinyağı fiyatları diğer bölgelerden yüksektir.

Şimdi bu vaziyette üzerinde önemle durulması gereken bir nokta vardır.

İzmir, Kilis ve Aydın bölgelerinde 230-240 kuruş üzerinden satış yapılarak bu fiyatlar üzerinden tanzim edilen faturalara toptancı ve perakendeci karlarını ilave etmek suretiyle bu yağlar İstanbul ve diğer şehirlerde müstehlike 270-280 kuruş arasında verildiği halde Ayvalık, Edremit ve Burhaniye'nin en nefis yağları azami 210 kuruştan hareket ederek müstehlike 250-260 kuruş arasında intikal etmiştir. Resmi borsa kayıtları durumu ispata kafidir. İstanbul borsasında dört asitli Aydın ve Kilis yağları 260-265 kuruş arasında muamele görürken, bir buçuk asitli körfez yağları hiçbir suretle 250 kuruşu geçmemiştir. Hal böyle iken bu vaziyetten bilistifade bazı borsa oyunlarına tevessül edilmişse bundan da hiçbir zaman müstahsilin mes'ul tutulamayacağı gayet tabiidir.

Şurasını da ilave etmeliyiz ki, burada, hakiki ve serbest piyasa muameleleri ile kabili telif olmayan fiyat farklarını müdafaa edecek değiliz. Normal piyasanın avdeti her zaman arzu edilen bir keyfiyetti. Bugünkü durumun devamı ve en son olarak neşredilen 37 numaralı sirküler ile husule gelen yeni vaziyeti başka bir yazımıza konu yaparak izah etmeye çalışacağız.

[161] Sarlıcalı, "Hesap Veriyoruz", *Ayvalık*, 28 Mart 1946.

Hülasa: Görülüyor ki her şeyden önce, bir taraftan mevcut zeytinyağlarımızı memleket piyasalarına sevk etmekte gösterdiğimiz hassasiyet ve hüsnüniyet, diğer taraftan pek çok yükselmek tehlikesi geçiren satış fiyatlarını gemlemek suretiyle üzerimize düşen vazifeyi yapmış bulunuyoruz. Bundan fazlası elimizden gelemezdi."[162]

1946 yılı itibariyle zeytinyağı ticareti yapan bazı isimler ve şirketler şunlardır: A. Cemil Erener, A. Muharrem Alpay, Ahmet Şen, Basmacılar Komandit Şirketi, Beytullah Arslanlıoğlu ve Yahya Akıncı, Cömertlioğulları Kollektif Şirketi, Emin Kantarcı, Emin Süner, Fahrettin Katrinli, Fazıl Doğan, Gülden Oğulları, Girginler Kollektif Şirketi, Halim Atabek, Halil İral, Hasan Arif ve Cemal Ağra, Hulusi Nuri Zarplı Kollektif Şirketi, H. Rıfkı Kazaz, Hüsnü Selis ve Osman Soley, Hüseyin Hıfzı Vardar, Hüsnü Raşit Akay, Hüsnü ve Ali Karşin Kardeşler, İbrahim Yağcıgil, İbrahim Kaptanoğlu, Komili Oğulları Kollektif Şirketi, Mehmet Ertem, Mehmet Dalay, Mehmet Ergenç, Mustafa Kaptan, Mustafa-Osman Koşvar Kardeşler, Mustafa Özyiğit, Mümtaz-Şefik Zarplı, Sabuncugil Limited Şirketi, Seza Madra Limited Şirketi, Tarım Satış Kooperatifi, Vakıf Zeytinlikleri İşletmesi, Yusuf Katrinli, Yılmaz Kollektif Şirketi.[163]

Yine aynı yıl itibariyle sabun ticareti yapan bazı isimler ve şirketler ise şunlardır: A. Muharrem Alpay, Basmacılar Komandit Şirketi, Cömertlioğulları Kolektif Şirketi, Dilman Kardeşler, Emin Kantarcı, Fazıl Doğan, Gülden Oğulları, Girginler Kolektif Şirketi, Halim Atabek, Hulusi-Nuri Zarplı Kolektif Şirketi, Hüseyin Hıfzı Vardar, Hüsnü Raşit Akay, Hüsni ve Ali Karşin Kardeşler, İbrahim Yağcıgil, Komili Oğulları Kolektif Şirketi, Mustafa Kaptan, Mümtaz ve Şefik Zarplı, Sabuncugil Limited Şirketi, Seza Madra Limited Şirketi, Şevket Osman Karaca, Yılmaz Kolektif Şirketi.[164]

d. 1947 Yılındaki Ticari Durum

1947 yılının haziran ayı itibariyle Ayvalık piyasası son derece durgun geçmiştir. Yağ ve sabun satışı hemen hemen hiç olmamış, meyve ve sebze piyasası da kontrolsüzlük yüzünden normal gitmiştir. Et fiyatları da yüksek olup, kuzu etinin kilosu 200 kuruş, dana ve sığır etinin kilosu 135 kuruştur. Zeytin de beklenenden az elde edilmiş, 25-30 kilo olacağı tahmin edilmiştir.[165]

1947 yılının ağustos ayı başlarında Ayvalık'tan İstanbul, İzmir ve Anadolu'ya

[162] Sarlıcalı, "Hesap Veriyoruz", *Ayvalık*, 28 Mart 1946.
[163] Orak, *Türkiye*, s. 480-481.
[164] Orak, *Türkiye*, s. 480-481.
[165] "Ayvalık Piyasası", *Ayvalık*, 12 Haziran 1947.

satılan zeytinyağlarına madeni yağ (pirinç yağı) karıştırıldığı ortaya çıkmıştır. Aylardan beri Ayvalık'tan muhtelif yerlere sevk edilen ve faturalarına bir buçuk asitli oldukları yazılan bazı zeytinyağlarının 3-4 şirket tarafından içine madeni yağ katıldığı tespit edilmiştir. Durumu, İstanbullu bir tüccar fark etmiştir. Bu tüccar bir süre önce Ayvalıklı bir tüccardan 4 ton yemeklik yağ satın almak istemiş, Ayvalıklı tüccar kendisini bir başka firmanın deposuna götürerek yağ numunelerini göstermiş ve fiyatta anlaştıktan sonra yağlar İstanbul'a sevk edilmiştir. Aynı alıcı bu sefer birkaç gün sonra yine aynı yerden tenekeler içinde yağ alarak İstanbul'a götürmüş, burada yapılan tahliller neticesinde bu yağların madeni yağ karıştırılarak tağşiş edildiği tespit edilmiştir. Bunun üzerine alıcı durumu derhal bir mektupla Ayvalık Ticaret Odası'na bildirmiştir. Ticaret Odası tahkikat yapmışsa da olayın sorumlularını henüz açıklamamıştır.

Demokrat İzmir gazetesine göre, madeni yağ sadece İzmir'deki üzüm boyahanelerinde kullanılmaktadır. Ayvalık'ta bir tane bile üzüm işletmesi olmadığı için İzmir ve İstanbul'dan fazla miktarda madeni yağın Ayvalık'a getirilmiş olması dikkat çeken unsurlardan birisidir. Ayvalık Ticaret Odası bu gibi olayların önüne geçmek için bazı tedbirler almaya çalışsa da olayın faillerini ortaya çıkarmaması muhitte teessür uyandırmıştır.[166]

Avni Baskın da 7 Ağustos'taki Ayvalık gazetesinde olaya değinmiştir. Baskın, yaptıkları tahkikata göre tonlarca madeni yağ ithal edilerek yemeklik yağlara katılmak suretiyle satıldığını belirtmiştir. Ona göre, bu olay memleket adına bir cinayet ve suikast, iktisadi hayata ağır bir darbedir. Bu yağlar sabunluk yağ olarak gösterilerek satın alınmıştır. Bu yüzden İstanbul ve İzmir'e satılan sabun miktarından tağşiş yapılarak satılan yağların miktarı az çok belgelendirilebilir. Baskın'ın ileri sürdüğüne göre, olayın ortaya çıkmasından sonra deliller imha edilmeye çalışılmakta, ayrıca tağşiş edilmiş ve hala satılamamış yağlar depolarda durmaktadır. Fakat bunları ortaya çıkarmaya Ayvalık Ticaret Odası'nın yetki bakımından gücü yetmemektedir. Belediye bu işte daha yetkilidir.

Baskın, ülkenin ekonomik hayatının durduğunu, Ayvalık yağlarına karşı güvensizlik oluştuğunu, alım satımların kesildiğini ifade etmiştir. Sorumluların halka açıklanması gerektiğini belirten yazar, Ticaret Odası bunu yapacak cesareti gösteremezse Ayvalık gazetesinin bu görevi yerine getireceğine söz vermiştir.[167]

---

[166] "Ayvalıktaki cür'etli Tağşiş hadisesi", *Demokrat İzmir*, 6 Ağustos 1947.
[167] H. Avni Baskın, "Ayvalık iktisadi hayatına yapılan bir sui kast", *Ayvalık*, 7 Ağustos 1947.

Demokrat İzmir gazetesinin haberi üzerine Ayvalık Ticaret Odası Başkanı gazeteye bir telgraf göndermiştir. Bu telgraf gazetenin 8 Ağustos'taki sayısında aynen neşredilmiştir:

"Ayvalık'ta Sipahi Er tarafından odamıza yapılan müphem ve tatmin edici olmıyan bir ihbar üzerine, yağlarımıza nebati ve madeni yağların karıştırıldığı bildirilmesi üzerine odamız hassasiyetle derhal faaliyete geçerek tahkikata koyulmuştur.

Gümrük Acente kayıtlarına müracaat edilerek 1/8/947 tarihinde tüccar ve müstahsillerden müteşekkil bir toplantı yapılmıştır. Fakat esaslı delillere varılamadığı için bu hususu şahıslara tevcih edememiş olması ile oda idare heyeti tarafından alınan bir kararla vaziyet 4/8/947 tarihinde belediye riyasetine 5/8/947 tarihinde de Ticaret Bakanlığı'na tahriren arz edilmiş, aynı zamanda incelemelerine devam etmekte iken şifahi bir ihbar üzerine tutulan zabıtla vaziyet ayrıca C. Savcılığına sunulmuştur.

Ancak muhterem gazetenizin 3 üncü sayfa, 3 üncü sütununda yazdığınız gibi henüz vaziyet müspet olamamış ve İstanbullu bir tüccar tarafından yazdığınız ihbar da varid değildir ve yanlıştır.

Odamız idare kurulu sakinane bütün kuvvet ve kudretiyle salahiyeti dahilinde bu yolda yürümektedir. Saklama, gizleme hadisesi yoktur. Ayvalık'ımızın binlerce senelik şöhretli, nefis zeytinyağlarına ika edilen hareketin açıklanabileceği ümidindeyiz."[168]

Ayvalık Ticaret Odası Demokrat İzmir gazetesine gönderdiği telgraftan sonra Ayvalık gazetesinde çıkan yazıya da bir cevap göndermiştir. Bu cevap gazetenin 14 Ağustos'taki sayısında yayımlanmıştır. Ticaret Odası adına Başkan Hüseyin Hıfzı Vardar şunları söylemiştir:

"(...) Mustafa Sipahier tarafından yapılan ihbar neticesinde bu ihbarın tatminkar olmadığı cihetle kendisinden tekrar izahat istenmiş, alınan cevap dahi izahlı olmadığından Ayvalık içerisinde çok ileri giden dedikoduları göz önünde tutarak tüccar ve müstahsillerden müteşekkil bir toplantı yapılmış, böyle bir şayianın açıklanması heyeti umumiyeden alenen istenmiş ise de tam delail almak imkanı bulunamamıştır.

Ve bu meyanda gümrük ve acenteye resmen sorular yapılmış, alınan cevaplar üzerine oda idare heyeti toplanarak mezkur hadise hakkında almış olduğu bir kararla vaziyeti 4/8/947 tarihinde kaymakamlık makamına ve belediyeye ve 5 Ağustos tarihinde de Ticaret Bakanlığı'na vaziyet arz edilmiştir.

Bundan başka yapılan bir ihbar üzerine makam haberdar edilmiş ve ferdası gün bu konudaki bütün resmi evrak C. savcılığına tevdi edilmiştir. Muhterem gazetenizin yazdığı gibi hakikaten Ayvalık'ımızın binlerce seneden beri şöhret ve nefasetiyle maruf yağlarımıza madeni yağ ve hatta nebati yağ karıştırıldı ise, Ayvalık için bu büyük bir darbe ve acı olduğunu biz de söylemekten kendimizi alamamakla beraber bu gibi bir şahsın Ayvalık'ta ve aramızda yeri olmadığını şimdiden beyan eyleriz.

Ancak henüz böyle bir kati delail yok olmakla beraber oda bu hususta çalışmasına devam etmekte olduğu gibi diğer alakadar makamların dahi bu hususta çalışmalara son derece ehemmiyet ve gayret gösterdikleri göze çarpmaktadır. Bu

[168] "Ayvalıkta yapılan Tağşiş hadisesi", *Demokrat İzmir*, 8 Ağustos 1947.

suikast mevcut olup tebellür edecek olursa bu şahısların isimlerini herkese duyurmak Ayvalık namına bir vazifei mukaddesedir. Ve aynı zamanda kanunen dahi bunun ve bunların teşhir edileceği muhakkaktır. Bu delailin imhasına çalışıldığı söyleniyor şeklindeki yazınıza gelince, odanın böyle bir şeyden haberi olmadığı gibi öyle bir hal de mevcut olmadığı ve olamıyacağı kanaatındayız. Yazımızın aksini iddia edenler ve bu konu hakkında bilgili kimseler varsa kahve köşelerinde dedikodu yapacaklarına imzaları tahtında bilgilerini lazım gelen makamata duyurmaları ve milli vazifelerini yapmaları beklenmektedir."[169]

Ayvalık gazetesi, Ticaret Odası'nın bu olayı kendi çabalarıyla halletmeye çalışmasını doğru bulmadıklarını belirtmiştir. Çünkü gazeteye göre, Ticaret Odası gümrük kanalıyla olayı incelerken iş yayılmış, böylece delillerin ortadan kaldırılmasına neden olmuştur. Ticaret Odası ihbardan sonra işi savcılığa intikal ettirseydi gazeteye göre her şey daha kolay olacaktı. Gazete, Mustafa Sipahier'in Ayvalık'ta bir müesseseden aldığı 4 ton yağın mahlut olduğunu, Halil Urup'un yine aynı müesseseden aldığı on varil yağın İzzet Basmacı'nın İstanbul'daki yazıhanesi vasıtasıyla satılırken bu yağlara da madeni yağ eklendiğinin fark edildiğini öğrenmiştir.

Ayvalık'a çok uzun zamandır İstanbul'dan prina yağı gelmediği ve İstanbul'da da prina fabrikası bulunmadığı halde ilçeye tonlarca "P.Y." markalı yağ geldiğini belirten gazete, "P.Y."nin ne olduğu sorulduğunda kimisinin prina yağı, kimisinin de pamuk yağı dediğini ifade etmiştir. Komisyoncu Halim Muratoğlu ve Cazım Erman adına gelen bu yağların prina yağı olduğu kendileri tarafından iddia edildiğine göre bu yağların kimlere satıldığı ya da sabun imal edilmişse 1.70 oranındaki sabun imal ve ihracının hesabını vermeleri gerekmektedir. Gazete konuyla ilgili özetle şu iddialarda bulunmuştur:

Bir ticaret müessesesine "P.Y." markası ile gelen az miktardaki yağ tekrar İzmir'e sevk edilmiş ve yapılan tahlil neticesinde bu yağa pamuk yağı karıştırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca İstanbul'da da Ayvalık yağlarının tağşiş edildiği sabittir. Bu yağlar Ayvalık'ta karıştırıldığına göre failleri de Ayvalık'tadır. Batan Bartın Vapuru'nda Ayvalık'a ait 20 varil "P.Y." markalı yağ kurtarılmıştır. Acente, bu yağların nerede ve kimlere ait olduğunu bilmektedir. Gazete, Halil Urup'un ifadesinin menfi olduğunu öğrenmiş, gerekirse İzzet Basmacı'nın ifadesinin alınmasını, o da müspet olmazsa Avni Baskın, Mustafa Sönmez ve Şefik Zarplı'nın da ifadelerini alınması gerektiğini belirtmiştir.[170]

Cazım Erman Ayvalık gazetesinin kendisi hakkındaki iddialarına karşı bir

[169] "Zeytinyağına Madeni Yağları karıştırılanlar tespit edildi mi?", *Ayvalık*, 14 Temmuz 1947.
[170] "Zeytinyağlarına Madeni Yağları karıştıranlar tespit edildi mi?", *Ayvalık*, 14 Temmuz 1947.

savunma yazısı göndermiştir. Bu yazı gazetenin 28 Ağustos'taki sayısında yayımlanmış olup, yazının içeriği şu şekildedir:

"1-Müessesemize P. yağı namı altında gelen yağların prina yağı olduğunu Ayvalık Denizyolları Acentalığı'nın işi ile ilgili soruşturmaya verdiği cevapta gerek namımıza ve gerekse Ayvalık ambarı vasıtasile gelen yağlar hakkında açıklaması ordino, manifestolar ve komisyoncumuzun tuttuğu resmi kayıtlar, faturalarımız ve resmi kayıtlarımız meydana çıkarmaktadır.

Nitekim z. yağı, m. yağ tabiri de zeytinyağı ve madeni yağın kısaltılmış şeklidir. Hakikat bu merkezde iken aksini iddia eden söylentiler hususi maksatla uydurulmuş şayialardan ibarettir.

2-Söz konusu olan yağlar müessesemize sırf sabun imali maksadile getirilmekte olduğu gibi tarafımızdan imal olunan sabunlardaki nisbetin iddiaya göre 1.70 olmayıp 1.45-1.50 arasında olduğu ticari kayıtlarımız ve piyasadaki prina sabunlarımızla müsbet bir keyfiyettir.

3-Yazınızda asırlardan beri İstanbul'dan Ayvalık'a prina yağı gelmediği iddiasına gelince: Her zaman Gemlik'ten ve İstanbul'dan Ayvalık'a prina yağı geldiği resmi kayıtlarla sabittir. Aynı zamanda İstanbul'da prina yağı fabrikaları bulunduğu malumdur. Bu hususu basit bir soruşturma ile anlamak mümkündür.

İzmir ve Ayvalık'taki çalışmalarımızla firmamız 23 senelik bir maziye sahip olup bu süre zarfında gerek yağ satışı ve gerek imal ettiğimiz sabunların piyasaya sürümü sırasında hiçbir taraftan en ufak bir şikayete maruz kalmadığımıza göre, müessesemiz hakkındaki bu söylentiler belki nahoş şekilde tecelli eden rekabet hırsının tesiri ile kasten uydurulmuş şayiadan ibaret olup zararlarımız hususundaki hakkımız mahfuz olmak üzere Ayvalık umumi efkarının takip ettiği ve hakikatin açıklanmasını bizim de arzuladığımız, buna ait yukarıdaki izahımın gazetenizin ilk çıkacak nüshasında aynı sütunda aynı puntolu harflerle yayınlanmasını matbuat kanununun ilgili maddelerine dayanarak saygılarımla rica ederim."

Ayvalık gazetesi, söz konusu yazısında hiç bir müesseseyi itham etmediğini belirtmiştir. Zeytinyağlarının prina yağı ile değil fiyatı 80 kuruş olan madeni yağlarla tağşiş edildiğini, tahkikat sonunda belli olacak olan failleri tüm ülkeye ifşa edeceklerini de eklemiştir.[171]

30 Ekim itibariyle Ayvalık'taki bütün zeytinyağı fabrikaları 1947 ve 1948 yılı kampanya faaliyetine geçmişlerdir. Yılın ilk yemeklik yağı da piyasaya çıkmıştır. Fakat yeni yağ üzerindeki muameleler çok durgun ve fiyatlar çok düşüktür. Fiyatlar bayramdan önce 200 kuruşa kadar çıkmışsa da tekrar 180-185 kuruştan satılmaya başlanmıştır. Geçen senenin yağları 61 gün vadeli 250 kuruştan satılmıştır. Tarım Satış Kooperatifi ortak yağlara 185 kuruş ödemekte ve kar hesabına 15 kuruş yazmaktadır. Sabun fiyatları ise toptan 190 kuruşa, perakende 230 kuruşa satılmıştır. Piyasa dalgalı olduğu için henüz cesur alışverişler yapılamamıştır.[172]

Kasım ayı sonunda ise Ayvalık ve çevresinden İstanbul'a yağ gönderilmeye

[171] "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 28 Ağustos 1947.
[172] "Zeytinyağı Fabrikaları Faaliyete Geçti", *Ayvalık*, 30 Ekim 1947.

başlanmıştır. Kasımın son haftası içinde Kemal Vapuru ile İstanbul'a 65 ton zeytinyağı, 40 ton sabun gönderilmiştir.[173]

e. 1948 Yılındaki Ticari Durum

1948 yılının başında İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Umum Müdürü Selahattin Çuhruk zeytinyağı satışlarını incelemek için Ayvalık'a gitmiştir. Yeni Asır gazetesi, umum müdürünün edindiği intibaları rapor şeklinde Ticaret Bakanlığı'na bildireceğinin umulduğunu belirtmiştir.

Gazetenin aktardığına göre, Ayvalık istisna olmak üzere körfezde yağ fiyatları normaldir. Ayvalık'taki tüccar ve fabrikatörün elinde ise önemli miktarda zeytinyağı bulunmaktadır. Bu yağlara alıcı çıkmadığı için fiyatlar düşmüştür. Elinde yağ bulunanlar müdahale satışı istemektedir. Dış piyasaya arz edilen çok miktarda yağ, yabancı ülkelerdeki fiyat seviyesini iç piyasadaki fiyat seviyesine çok yaklaştırmıştır. İddiaya göre, Yunan Adaları'ndaki fondan faydalanmak için dış pazarlara kaçak olarak ucuz fiyatla çok miktarda yağ gönderilmiştir. Bu kaçak yağların satış fiyatı, Yunan hükümetini asgari ihraç fiyatının aşağısındadır. Zira hükümet belirlediği asgari fiyattan %40 ihraç hissesi almaktadır. Yine gazetenin öğrendiğine göre, yabancı ülkelerden yağlara alıcı çıksa da verdikleri fiyat çok düşüktür. Bu yüzden ticaret imkanı mümkün olamamıştır. Serbest satışa sunulan evkaf yağları da henüz ihraç edilmemiştir. Bununla beraber bazı dış pazarlarla yapılan görüşmeler de devam etmektedir.[174]

1948 yılında zeytinin hastalıklı olması sebebiyle 1947-1948 yılı kampanyası diğer yıllara göre iki ay erken sona ermiştir. Birçok fabrika faaliyetini tatil etmiş, diğerlerinin de ocak ayının ikinci haftasında tatil edeceği belirtilmiştir. Rekolte ve yağ kaliteleri tahmin edildiği gibi çıkmamış, piyasa anormalliğini korumakta olup dış talepler başlamamıştır.[175]

Ayvalık Belediye Başkanı Muharrem Onursal'ın Körfez gazetesinin 17 Mayıs 1948'deki sayısında zeytinyağı ticaretiyle ilgili bir yazısı yayımlanmıştır. Onursal, zeytinyağı meselesinin günden güne tehlikeye düştüğünden ve zeytincilerin durumunun hiç dikkate alınmadığından yakınmıştır. Bu meselenin gelecek kampanya devresinde daha büyük tehlikelere arz edeceğini, durum böyle iken zeytinyağının iç piyasadaki durumuyla ilgilenilmesi icap ettiği halde ihracın da engellendiğini ve

[173] "Ayvalıktan 65 ton zeytinyağı gönderildi", *Türk Dili*, 30 Kasım 1947.
[174] "Ayvalıkta zeytinyağı çok, alıcı bekleniyor", *Yeni Asır*, 3 Ocak 1948.
[175] "1947-1948 Kampanyası", *Ayvalık*, 8 Ocak 1948.

müstahsile "Ne hali varsa görsün!" şeklinde davranıldığını belirtmiştir. Geçen kampanya devresinde güya ilgileniyormuş gibi yapılarak müstahsil umutlandırılmış ancak sonuç hüsran olmuştur. Bu kampanya devresinde de ihracat için etüt ve tetkikler yapılmışsa da bir sonuç alınamamıştır. Onursal'a göre, fazla istihsal sebebiyle piyasada yaşanan düşüklüğü hayatın ucuzlaması diye kabul etmek milli servetin heder olmasına ve zeytinyağı istihsal eden bölgenin felakete sürüklenmesine seyirci kalmak demektir. Bilhassa dönemin Ticaret Bakanı Celal Sait Siren'in eliyle bir terör devri yaratılmış, buğday 120 kuruşa satılırken zeytinyağı 158 kuruşluk maliyetine rağmen 140 kuruştan satılmıştır. Onun tahminince, buğday ihracı meselesinde yaşanan son olaylar Ticaret Bakanlığı'nın gözünü korkutmuş, bu yüzden de zeytinyağı meselesi tamamen kapatılmıştır. Ancak müstahsil ürününü değerinde satarsa normal hayat şartları altında yaşayabilir. Belediye başkanı son olarak, iç piyasaya fazla gelen yağın dış piyasaya ihraç edilmesi gerektiği belirterek yazısını bitirmiştir.[176]

Muharrem Onursal'ın Körfez gazetesinin bir sonraki sayısında da konuyla alakalı bir yazısı yayımlanmıştır. Onursal, müstahsilin kalkınmasının ülkenin iktisadi hayatına olumlu tesir edeceği düşünülüyorsa müstahsillerin himaye edilmesinin her şeyin önünde tutulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, zeytin bakım masrafları müstahsili zor duruma sokmakta, dışarıya borçlanmasına yol açmakta ve borcunu ürününün düşük fiyatla satarak ödemeye çalışmaktadır. Bu duruma bir de 1948-1949 kampanyasında alınan tedbirlerin yanlışlığı ve kifayetsizliği eklenince müstahsil büsbütün harap olacaktır. Kooperatiflere, bankalara ve şahıslara borçlu olan müstahsil, geçen yıl iyi ürün elde ettiği halde 1947-1948 kampanyasında alınan kararların uygulanmaması ve müstahsilin korumasız bırakılması yüzünden elde ettiği üründen faydalanamamıştır. Fazla üretim karşısında fazla arzın zeytinyağı piyasasını düşürmesi ne ülkede bir ucuzlamanın göstergesi ne de tüketici lehine bir avantajdır. Ürün iç pazara fazla geliyor ve satılamıyorsa ihraç edilmesi zorunludur. Onursal, son alınan kararlarla yapılacak ihracatın bahsi geçen endişeleri gidermeyeceğini öne sürmüştür.[177]

Körfez gazetesinin 1948 yılının mayıs ayı itibariyle Ayvalık'taki piyasaya dair verdiği bilgiye göre, sabunluk yağ satışında çok az hareketlilik olup, diğerleri tamamen durgundur. Haber alındığına göre Ticaret Bakanlığı 5000 ton zeytinyağı,

[176] Muharrem Onursal, "İstihsalimizi Böyle Mi Heder Edeceğiz?", *Körfez*, 17 Mayıs 948.
[177] Muharrem Onursal, "Zeytin Yağı İhracı Tamamen Serbest Olmalıdır", *Körfez*, 21 Mayıs 948.

1000 ton prina yağının ihracında mahzur olmadığını belirtmiştir. Gazeteye göre ise, körfez halkı "Nasıl olsa parasızlığa alıştım." diyerek dış piyasaların fiyatlarını beklemektedir. Ancak yeni mahsulün toplanmasına da az kaldığı için ellerindeki yağı satmadan yeni mahsulü toplayamayacaktır.[178]

1948 yılının haziran sonu-temmuz başında Ayvalık'taki zeytinyağı ve sabun piyasası şu şekilde geçmiştir: 1.5 asit yağ 240 kuruş (satış olmamış), 2.5 asit yağ 216 kuruş (satış olmuş), 3.5 asit yağ 205 kuruş (satış olmuş), 4 asit yağ 200 kuruş (satış olmuş), 4.5 asit yağ 191 kuruş (satış olmuş), 6 asit 185 kuruştur (satış olmuş). Sabunluk zeytinyağları 173-175 kuruş arasında muamele görmüştür. Prina yağı da 115 kuruştan alıcı bulmuştur. Kokulu beyaz sabun 145 kuruştan, kokusuz beyaz sabun 140 kuruştan, prina sabunu 92-95 kuruş arasında satıcı bulmuştur.[179]

Tablo 63: Körfez Gazetesinin 30 Ağustos 1948'deki Sayısında Verdiği Bilgilere Göre Ayvalık'taki Yemeklik Zeytinyağı Piyasası[180]

Yemeklik Zeytinyağı		
Asit	**Satıcı Fiyatı**	**Alıcı Fiyatı**
1.5	235	–
2.5	215	212
3.5	200	198
4.5	198	194
5	192	186
6	185	183

Yemeklik yağların piyasası böyleyken sabunluk yağların satıcı fiyatı 180 kuruş, alıcı fiyatı 175 kuruş olmuştur. Beyaz kokusuz sabun 135 kuruş, kokulu sabun 140, prina sabunu 90 kuruştan satılmıştır.[181]

Nuri Özer de zeytinyağı meselesine değinenler arasında yer almıştır. Sahibi olduğu Körfez gazetesinin 3 Eylül 1948'deki sayısında, gerek İstanbul'da bulunan arkadaşlarının mektuplarından gerekse İstanbul'a gidip gelen tüccarların konuşmalarından duyduğuna göre Ayvalık zeytinyağlarının tehlike altında olduğunu belirtmiştir. Özer'e göre, zeytinyağlarının zamanında ihracına izin verilmediği için yaşanan buhran yetmediği gibi, bir de sağlanan imkanlardan yüz bularak menfaat peşinde koşan karaborsacılar vardır. Kendisi, zeytinyağına suikast yapılmamak şartıyla ayçiçeği yağı, pamuk yağı ve susam yağının da piyasada olmasını savunmuştur. Ayrıca, 4-5 asitli Ayvalık zeytinyağlarının İstanbul'da ayçiçeği yağı ile

[178] "Biricik zeytin yağlarımız durumu", *Körfez*, 17 Mayıs 948.
[179] "Ayvalık zeytinyağı ve sabun piyasası", *Türk Dili*, 4 Temmuz 1948.
[180] "Zeytin Yağı", *Körfez*, 30 Ağustos 948.
[181] "Zeytin Yağı", *Körfez*, 30 Ağustos 948.

asitleri ikiye düşürülerek İstanbul'daki mahalle bakkallarında ya da sokak satıcılarında Ayvalık zeytinyağı olarak 200-210 kuruştan satıldığını, Anadolu'ya da bu şekilde sevkiyat yapıldığını işitmiştir. Onun önerisine göre, hükümet bu konuda yardıma çağrılmamalı, kendi aldıkları tedbirlerle sorun çözülmeli, ancak kendi tedbirleri yeterli gelmezse hükümetten yardım istenmeli, zeytinyağı diğer yağlardan herhangi biriyle karıştırılırsa mahlut yağ olarak satılmalıdır.[182]

Nuri Özer gazetesinin 22 Eylül 1948'deki sayısında zeytinyağı piyasasındaki son durum hakkında bilgi vermiştir. Özer, yeni mahsul kampanyasının yaklaşması sebebiyle ağaç üstünde çuval hesabıyla zeytin alım satımlarının fazlalaştığını belirtmiştir. Bu bağlamda Edremit, Burhaniye ve Havran'da 100 kiloluk her çuval 30 liradan satılmaktayken Ayvalık'ta henüz satılmayan yağlar sahiplerini düşündürmeye başlamıştır. Ayvalıklı müstahsiller, ihracat meselesi tüccarın istediği şekilde halledildiği için Ayvalık zeytinyağlarının dış piyasada diğer yağlardan daha çok sevileceğinden emindir. Vakıf Zeytinlik İşletmesi'nin İzmir'e sattığı 380 ton yağın bir kısmı teslim edilmiş olsa da körfez piyasasındaki durgunluk diğer ticaret mallarını da etkilemiştir. Özer, müstahsil, imalatçı ve tüccarın yağ maliyetini mümkün olduğunca düşürerek Ayvalık yağının rakip ülkelerin piyasasında serbestçe dolaşmasına imkan sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre bu sayede elde edilecek neticeyle üçünün de yüzü gülecektir.[183]

Tablo 64: 20 Eylül 1948'de Ayvalık'taki Yemeklik Zeytinyağı Piyasası[184]

Yemeklik Zeytinyağı		
Asit	**Satıcı Fiyatı**	**Alıcı Fiyatı**
1.5	235	–
2.5	215	–
3.5	200	198
4.5	198	195
5.5	193	190
6	190	187

1.5 asitlik yağlar yine alıcı bulamamış, 2.5 asitlik yağların ise ağustos ayında alıcısı varken, eylül ayında alıcısı çıkmamıştır.

20 Eylül itibariyle sabunluk yağlar ise 183 liradan satışa çıkmış ancak 180 liradan alıcı bulabilmiştir. Beyaz kokusuz sabun 135 kuruşken kokulu sabun 140

[182] Nuri Özer, "Zeytin Yağlarımız Tehlike Karşısında", *Körfez*, 3 Eylül 948.
[183] Nuri Özer, "Piyasamızın son durumu", *Körfez*, 22 Eylül 948.
[184] "Zeytin Yağı", *Körfez*, 20 Eylül 948.

kuruştan satılmıştır. Prina sabunu da 90 kuruştur.[185]

1 Ekim 1948'de Körfez gazetesi Ayvalık Limanı'ndan yapılan ticarete dair bilgiler vermiştir. Buna göre; Zaferi Motoru ile İzmir'e 45 ton sabun ve 70 ton zeytinyağı, Makaracı Motoru ile İstanbul'a 60 ton zeytinyağı ve sabun, Mersin Vapuru ile İstanbul'a 495 torba sabun, 24 varil ve 240 teneke zeytinyağı, 30 küfe taze üzüm, 26 balya deri, Gelibolu'ya 32 teneke zeytinyağı, İskenderun'a 45 ton prina sabunu satılmıştır.[186]

Tablo 65: 11-12 Ekim 1948 Tarihlerinde Ayvalık'taki Yemeklik Zeytinyağı Piyasası[187]

Yemeklik Zeytinyağı		
Asit	**Satıcı Fiyatı**	**Alıcı Fiyatı**
1.5	–	–
2.5	220	215
3	210	210
3.5	208	208
4	200	199
4.5	198	195
5	197	195
5.5	193	190
6	190	188

Ekim ayında 1.5 asitlik yağ olmadığı görülmektedir. Muhtelif asitlerdeki diğer yağlar ise alıcı bulmuştur. Yemeklik yağlardaki durum bu iken sabunluk yağların satıcı fiyatı 170 kuruş, alıcı fiyatı 155 kuruş olmuştur. Sabunlara bakıldığında; kokusuz beyaz sabun 135 kuruş, kokulu beyan sabun 140 kuruş, prina sabunu 90 kuruştan satılmıştır.[188]

Ayvalık gazetesine göre, 1948-1949 zeytinyağı kampanyası ölü fiyatlarla açılmıştır. 11 Ekim'deki haberde şimdiden motorla çalışan mengenelerin faaliyete geçtiği ifade edilmiştir. Birinci diplerin sıkılmasıyla elde edilen yüksek asitli yağların ilk partisi satışa çıkmış, 185 kuruşa mal olan yağlar 138 kuruştan satılabilmiştir. Bu durum şimdiden müstahsili etkilemiştir. Müstahsilin bu durumunun bir diğer sebebi de zeytinyağlarına ayçiçeği yağı karıştırılarak satılmasıdır. Ayvalık'ın bu yılki zeytin rekoltesi 1.5-2 milyon kilo olarak tespit edilmiştir. Buna karşılık körfez bölgesindeki diğer yerlerde mahsul çok bereketli olmuştur.[189]

Nuri Özer, Ayvalık zeytinyağlarına ayçiçek yağı karıştırılarak Ayvalık yağı

[185] "Zeytin Yağı", *Körfez*, 20 Eylül 948.
[186] "Liman Hareketleri", *Körfez*, 1 Ekim 948.
[187] "Piyasa", *Körfez*, 13 Ekim 948.
[188] "Piyasa", *Körfez*, 13 Ekim 948.
[189] "948-949 Zeytinyağı Kampanyası", *Körfez*, 14 Ekim 948.

diye satılmasını şikayet etmelerine rağmen alaka gösterilip tedbir alınmamasından dolayı üzgün olduklarını belirtmiştir. Bu olayın yanı sıra taşrada gezdikleri yerlerde mahiyeti ve kalitesi meçhul hamurlardan yapılan renksiz ve pis sabunların nerede imal edildiği ve üzerilerine kim tarafından vurulduğu belli olmayan Ayvalık etiketiyle satıldığını iddia etmiştir. 1.5 asitlik yağın müstahsilin elinden 220 kuruşa çıktığını, buna tüccarın karını, nakliye ve komisyon ücretleri vb. diğer masraflar da eklenince bu yağın İstanbul'daki bir bakkalda 275-280 kuruştan aşağı satılmasının mümkün olmadığını öne sürmüştür. Bu olaylar karşında tüccar ve fabrikatörlerin ya Ticaret Odası'nda ya da belediyede toplanarak alınacak tedbirleri düşünmesi gerektiğini belirten Özer, bir an önce gerekli önlemler alınmazsa mahalli servetlerinin kısa süre sonra yok olacağı uyarısında bulunmuştur.[190]

22 Aralık 1948'de Ayvalık Limanı'nda bulunan İtalyan bandıralı Titania isimli şilep 100 ton zeytinyağı ile İzmir'e doğru yola çıkmıştır. Ayrıca Yunanistan'a da 190 ton prina ihraç edilmiştir.[191]

f. 1949 Yılındaki Ticari Durum

13 Ocak 1949 tarihli Ayvalık gazetesinde yer alan habere göre, içinde bulunulan hafta içerisinde Fransa'ya 50 ton, İtalyan bandıralı Korsa Şilebi ile İtalya'ya 25 ton zeytinyağı ihraç edilmiştir. Prina için de talepler gittikçe artmakta olup yine aynı hafta içinde Yunanistan'a 450 ton prina ihraç edilmiştir.[192]

Şubat ayı başında 1948-1949 kampanyası sona ermiştir. Mahsul az olmasına rağmen rekolte 1.5 milyon kiloyu bulmuş, ancak piyasa birdenbire durgunlaşmıştır.[193] Buna karşın şubat ayının ilk haftasında İtalya'ya 60 ton zeytinyağı, Yunanistan'a 220 ton prina ihraç edilmiştir.[194]

8 Şubat 1949 tarihinden itibaren zeytinyağı ihracatının yasaklanmasının ardından Ayvalık'taki zeytinyağı müstahsilleri, imalatçıları ve tüccarları toplanarak bu konu hakkındaki görüş ve düşüncelerini altı maddeden oluşan bir telgrafla Ticaret ve Sanayi Odası vasıtasıyla Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na iletmişlerdir. Gönderdikleri bu telgraf Körfez gazetesinin 21 Şubat 1949 tarihindeki sayısında yayımlanmıştır. Telgrafta şu noktalara değinilmiştir:

"1-Her şeyden evvel Bakanlık tebliğinde ihracatın durdurulmasına (İç piyasa fiyatlarındaki yükselişin) sebep olarak gösterildiğini hayretle müşahede etmiş

[190] Nuri Özer, "Yağ Ve Sabunlarımız", *Körfez*, 19 Kasım 948.
[191]Zeytin yağı ve prina ihracı", *Ayvalık*, 23 Aralık 948.
[192] "Zeytinyağı ve Prina İhracatı", *Ayvalık*, 13 Ocak 1949.
[193] "948-949 Kampanyası sona erdi", *Ayvalık*, 3 Şubat 1949.
[194] "Zeytinyağı ve Prina ihracatı", *Ayvalık*, 3 Şubat 1949.

bulunuyoruz. 950 yılından beri zeytin yağı fiyatlarının Ticaret Bakanlığı'nca üzerinde ısrarla durulan bir konu oluşu, son kararda da bu mülahazanın hakim bulunuşu bizi genel konjonktür tablosunda zeytin yağı fiyatları ile diğer gıda maddeleri ile fiyatlarını mukayeseye sevk etmiş bulunmaktadır. Son üç ay zarfında İstanbul'da toptan en iyi yemeklik zeytin yağı fiyatlarının en yüksek seviyesile diğer gıda maddelerinin toptan fiyatlarını da karşılaştırırsak, bu mukayeseden zeytin yağının üzerinde durulacak ve endişe edilecek bir fiyat yükselişinin mevcut olmadığı neticesine varırız. Nitekim, bu mülahazamızın hakikat olduğu İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası tarafından tanzim edilen geçinme endekslerinin tetkikinden açıkça anlaşılacaktır.

2-Son defa nebati yağlar için verilen beş bin tonluk ihracat kontenjanına bilahare ilave edilen zeytin yağı ihraç kararı, yağ piyasasında harpten evvelki normal senelerde olduğu gibi müstahsil, fabrikacı, toptancı, imalatçı ve ihracatçı arasında ahenkli, korkusuz bir çalışma sistemi kurulmasına amil olmuştur.

3-İhracın durdurulması kararının diğer nebati yağlardan ayrı olarak betahsis zeytin yağına teşmili bizi nebati yağlarla zeytin yağı arasında tatbik edilen farklı muameleyi izaha sevk etmiştir.

Şöyle ki: Her kalite zeytin yağı için ayrı ayrı tespit edilmiş olan asgari ihraç fiyatlarını da nazarı dikkate alacak olursak görürüz ki, dış pazarlarda bu fiyatta dahi istediğimiz dövizlerle alıcı bulmak pek de kolay değildir.

Bu fiyatla halen cari iç piyasa fiyatlarımızı karşılaştırırsak ihracatın durdurulmasını haklı gösterecek en ufak bir ihraç fiyatı yüksekliğine rastlıyamayız. Memleketimizde bu gün kıymet bulduğu ve hükümetimizden de büyük himaye görerek serbestçe ihracı sağlandığı için bol miktarda yetiştirilen yağlı tohumlar yarın çiftçi tarafından yetiştirilmeyebilir. Fakat yurdun daimi olan nebati yağ ihtiyacının vaziyeti hiç de böyle değildir. Bu bakımdan korunması lazım gelen tohum yetiştirici değil büyük bir varlık olan zeytinliklerimiz ve onların müstahsil ve iş adamlarıdır. Bu münasebetle şu ciheti de belirtmek isteriz ki, evvelce varılan bir prensip kararı gereğince (tohum yağlarının sürümünü temin ederek bol miktarda ekici sağlamak, ilk olarak bu yağların ordumuz ve devlet teşekkül ve müesseselerince zeytin yağı yerine ikame edilmesi tavsiye edilmiştir). Bu cihet böylece düşünürken de dış pazarlara satışı tohum ve tohum yağlarından çok daha kolay olan zeytinyağlarımızın da bol miktarda ihraç edilerek korunacağı bildirilmekte idi. Son zamanlarda ordumuzun, devlet teşekkül müesseselerimizin nebati yağ ihtiyacını mübayaa için gazetelere verdiği ilanlardan da anlaşıldığına göre bu tavsiyeye sadık kalınarak külliyetli miktarda tohum, tohum yağı mübayaası yapılmaktadır. Aslında bizim için olduğu kadar yurt için de bir kıymet taşıyan ve her yıl esaslı bakım ve masraf isteyen zeytinliklerimizden elde edeceğimiz zeytinyağlarımızı ordumuzla devlet teşekkül ve müesseselerine veremezsek ve ihracına da müsaade edilmezse bu mahsulümüzü ne yapabileceğimizin bildirilmesi her halde sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na düşer zannederiz.

4-Harp sonrası dünyasının daima yeni pazarlar kazanmaya çalıştığı bu zamanda ender ele geçer bir fırsat çıkmış bulunmaktadır. Şöyle ki: Dünya zeytin yağı rekoltesi çok noksan olduğundan ihracatçı firmalarımız başlıca zeytin yağı alıcısı olan iş evleri ile temas ederek bu mübarek ve nefis mahsulümüzü geçmiş yıllarda olduğu gibi mütevassıt yağ sanayicileri kanaliyle düşük kaliteli yağlarının evsafını düzeltmek için karıştırmak, büyük pazarlara vermek değil doğruca satmak ve üstün kalitesini tanıtmak suretile daima alıcı evler sağlanmış bulunacaktır.

5-Körfez mıntıkamızda yani Edremit, Burhaniye ve kazamızda halen on beş bin ton zeytin yağı mevcut ve yurdun en sapa kasabasında dahi zeytin yağı ve

istenildiği kadar sabun bulmak kabil olduğu şu zamanda yanlış olarak alındığına şüphe olmayan 8.2.1949 günlü kararınızla mahsulünü satamayan müstahsil, ağacının bakım ve kendi geçimini aldığı tane zeytini işleyerek istihsal ettiği zeytinyağını elinde bulunduran fabrikacıyı, yıllık hacmine göre istihsal mevsiminde hammaddesi olan sabunluk zeytinyağının asgari yüzde kırkını depo etmiş bulunan sabuncuyu, iç pazarlar için filtre etmek üzere mal almış olan toptancıyı ve nihayet azası bulunduğu zeytinyağı ihracatçılar birliğinden elli tonluk partiler halinde zeytinyağı ihraç edebileceğini öğrenip hazırlığını yapmış ve fakat aradığı döviz ve fiyatlarla dış pazarlarda henüz alıcı bulamadığı için satışını yapamamış olan ihracatçıyı haklı olarak zor ve içinden çıkılmaz bir durumda bırakmıştır. Bu suretle münhasıran zeytinyağı ihracında sık sık değiştirilen kararların bu maddenin müstahsilden müstahlike kadar devam eden normal ticaretini bir çıkmaza sokmuş oldu. Hiç olmazsa ihraç müsaadesi verilen kontenjanın dolmasını beklemek yerinde bir hareket olabilirdi.

6-Tek mahsulü, tek işi ve tek geçimi yağlık zeytin olan bölgemizin içinde bulunduğu bu müşkül ve korkunç durumdan kısa bir zamanda kurtulacağına inanıyoruz. İddialarımızı resmi vesikalarla ispata hazırız. Yapılacak en küçük bir tahkikat haklı olduğumuzu gösterecektir. Sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanımızın bizleri selamete ulaştıracak kıymetli kararlarını biz Körfezliler bekliyoruz."[195]

Mart ayında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'ndan söz konusu telgrafa cevap gelmiştir. 11 Mart 1949'daki sayısında Körfez gazetesi bakanlığın cevabına yer vermiştir. Bakanlık cevabında, İstanbul ve İzmir'deki iç piyasa fiyatlarının ihracata başlanan 1948'in mayıs ayına nazaran 1949'un ocak ayında ve şubat ayının ilk haftasında yükseldiğini, zeytinyağı ihracatının kontenjanla sınırlandırılmasına rağmen 1948 kampanyası sonundaki fiyatlara nazaran 1949 kampanyası başında yeni mahsulün piyasaya çıkması ve bu yüzden piyasada bol miktarda zeytinyağı bulunması gerektiği sırada fiyatların yükselmesinin bakanlığı harekete geçirdiğini ve tüketici için hayati önem taşıyan zeytinyağının ihracını durdurulduğunu belirtmiştir.

Bakanlığın bu cevabı Ticaret Odası'nda toplanılarak okunmuş, cevap hakkında bir karara varmak ve daha sonra tekrar toplanmak üzere dağılınmıştır. Gazete, tüketici konusunda bakanlığa katılmakla beraber şu an için müstahsil tarafında olduğunu ancak bunun tüketiciye karşı oldukları anlamına gelmediğini ifade etmiştir. II. Dünya Savaşı'na kadar zeytinyağının Türkiye'de bu kadar meşhur olmadığını belirten gazete, o zamanki ağaç ve fabrikalarla şimdikilerin aynı, sayıca belki biraz daha fazla olduğunu tebarüz ettirmiştir. Diğer taraftan da, o zamanlar ayçiçeği, pamuk ve susam yağı piyasaya bu kadar yayılmamışken şimdi bu yağların piyasalarını genişletmiş, hatta zeytinyağlarıyla bile karıştırılmaya başlanmıştır. Gazetenin altını çizdiği başka bir nokta da, Ayvalık, Edremit, Burhaniye, Dikili ve Bergama'da zeytinyağı tüccarı ve tüccar piyasası diye bir şey olmadığı, yağ ile

[195] "Müstahsil ve tüccarlarımız", *Körfez*, 21 Şubat 1949.

uğraşanların hepsinin müstahsiller olduğudur.[196]

İzmir Sanayiciler Birliği nisan ayı sonunda sabun imalinin kolaylaşması için Ticaret Bakanlığı'na bildirilmek üzere bazı kararlar almıştır. Alınan kararlar; zeytinyağından sabun imal edilmesinin yasaklanması, zeytinyağlarının nebati yağlarla serbestçe karıştırılıp piyasada satılması, dışarıdan kobra ve benzeri yağ ithaline müsaade edilerek bunlardan sabun imal edilmesidir.

Birlik, Ayvalık Ticaret Odası'na da aldığı kararları bildirerek körfezdeki yağcı ve sanayicilerin de kendilerine katılımıyla birlikte bakanlığa müracaat edileceğini bildirmiştir. Bu durum üzerine Halkevi'nde toplanan müstahsil ve tüccarlar bu teşebbüs karşısındaki üzüntülerini beyan etmiştir. Konuyla ilgili Ticaret Bakanlığı'na Ayvalık Ticaret ve Sanayi Odası Yağ ve Sabuncular Meslek Grubu tarafından bir rapor sunulmuştur. Rapor şu şekildedir:[197]

"(...) 1-Bu gün kanunen yasak olan kupaj keyfiyetini layıkile kontrol etmek zorlukları mevcut iken yarın serbestçe kupaja müsaade edildiği zamanlar karıştırılan yağların evsaf ve miktarını kontrol etmek hiç şüphesiz gayri kabil olacaktır. Hal böyle iken son zamanlarda zeytinlik bölgelerimizde zeytinliklerimizin inkişafı için yerinde müşahedeleri düşünürsek memleket müstahsillerimizin zeytin ve zeytinyağı istihsallerini arttırmak hususundaki gayretlerini ve müstahlik halkın temiz ve saf zeytinyağı yemekteki gıdai, sıhhi ve ekonomik faidelerini nazarı itibara aldığımız takdirde hemen hemen dünyanın hiçbir tarafında tatbik edilmeyen zeytinyağının diğer nebati yağlarla kupaj keyfiyeti ne derece faideli bir iş olduğu tezahür eder.

Eğer memleketimizde bol yiyecek yağ temin etmeyi düşünürsek ona alacağı yağın cinsini ve faidelerini bilerek almasını temin için her çeşit yağın saf ve temiz olarak karıştırılmadan temin edebilecek çarelerini aramalıyız.

2-Zeytinyağından sabun imal edilmemesi keyfiyetine gelince: Bugün memleketimizde istihsal edilen zeytinyağlarının oldukça mühim bir kısmı, oldukça yüksek asitli olup rafineciler ve ihracatçılar tarafından rafineye elverişli olmaması dolayısıyla satın alınmamaktadır. Bu keyfiyet mahsulün bozuk olduğu senelerde daha ehemmiyetli bir şekil almaktadır. Bu takdirde bu yağların sabun imalinde kullanılmadığı ve ihracının da mümkün olmadığına göre müstahsilin hali ne olacaktır. Zeytinyağının harpten evvel ihracı tamamile serbest olduğu ve sabun imali mevzuunda herhangi bir tahdit mevcut olmadığı ve memleketimizde diğer nebati yağlı tohumları ile yağlarının istihsali bugünkü seviyesinden çok düşük bulunmasına rağmen ihracatın yapılmaması yani yabancı memleketlerde yağlarımıza alıcı bulunamamasından zeytincilik ve zeytinyağcılığımız çok müşkül bir duruma düştüğü zamanlar olmuş. Hatta müstahsili korumak için hükümet Ziraat Bankası vasıtasiyle müdahale mübayaalarında bulunmak mecburiyetinde kalmıştır.

Bugünkü muvakkat ve anormal vaziyetlere istinaden zeytinyağından sabun imal edilmemesi hakkında alınacak herhangi bir karar ve tahdit yarın zeytin müstahsilini çok müşkül ve içinden çıkılmaz bir hale düşürecektir.

3-İkinci maddede zeytin yağından sabun imali hakkındaki izahatımızdan da anlaşılacağı üzere bugünkü ve yarınki şartlar dahilinde zeytinyağından sabun imal

[196] "Zeytin yağı hakkında", *Körfez*, 11 Mart 1949.
[197] "Zeytinyağlarımız hakkında acı bir teklif ve odamızın raporu", *Körfez*, 2 Mayıs 1949.

etmek zarureti mevcut iken sabun imali için hariçten kobra ve emsali ucuz yağların ithali ne derece doğru bir keyfiyettir.

Bu ancak birkaç mahdut firmalara menfaat sağlamaktan başka hiçbir faydası olmayacaktır. Nitekim vaktile araşit yağının ithaline müsaade edildiği zamanlarda zeytin ve zeytinyağcılığımızın müşkül durumlara düştüğünü ve bugün memleketimizin başlıca servet ve varidat kaynakları olan zeytin ağaçlarının odun pahasına satıldığını hatırlamak kafidir.

Böyle bir ihtimal karşısında yani hariçten kobra ve emsali yağların ithali halinde halkımız tarafından yeni yeni alışılmaya başlanan prina sabunu istimali rekabet imkansızlığı karşısında tamamile ihmale uğrayacak ve prina sanayiimiz de az bir zamanda sönecektir.

Yukarıda işaret edilen noktalar tetkik edilince bu işlerde memlekete ne derece döviz sağlanacağı kendiliğinden anlaşılır.

4-Kanaatımızca memleketimizde zeytinyağı ihracatını ve halkımızın yiyecek yağını sağlamak için istihsalimizi arttırmak çarelerini ve imkanını sağlamakla mümkündür. Bugün memleketimizin birçok yerlerini yabani zeytin ormanları kaplamaktadır. 948 senesinden beri zeytinyağına verilen biraz imkanlar karşısında birçok yerlerde köylü ve müstahsil yeni yeni zeytinlikler yetiştirmeye ve bu ormanları açmakta ve aşılamaktadır. Çanakkale ilinin Ezine ilçesi bölgesi küçük bir tetkikten geçirilirse iddiamızın ne kadar haklı ve yerinde olduğu anlaşılır.

Bu inkişafı arttırmak veya körletmek yüksek bakanlığın yerinde alacağı kararlara bağlı olduğunu saygılarımızla arz eyleriz."[198]

İzmir Sanayiciler Birliği'nin bu girişimine tepki gösterenlerden biri de Nuri Özer olmuştur. Özer, birliğin müstahsili düşünmediğini, sadece para kazanmayı düşündüğünü belirtmiştir. Zeytinin tamamen yemeklik yağ vermediğini belirten yazar, yüksek asitli bu yağların sabun yapılması gerektiğini savunmuştur. Zeytinyağına diğer nebati yağların karıştırılması meselesi için, karıştırılmış olan bu yağların insan sağlığına zararlı olduğunu hiç mi düşünmediklerini, asırlardan beri dünyaya nam salmış olan Ayvalık zeytinyağlarını hakkında karar alırken hiç mi insaf etmediklerini sormuştur. Özer, zeytincilik aleyhinde herhangi bir karara iltifat etmeyeceklerini, Ticaret Bakanı'nın böyle gelişigüzel kararlara alet olmayacağını, milleti boynu bükük bırakacak bir hükümet de olmadığını ifade etmiştir.[199]

Nuri Özer, çeşitli vesilelerle zeytinyağı meselesine dikkat çekmeye devam etmiştir. Örneğin, gazetesinin 18 Temmuz 1949'daki sayısında Ticaret Bakanı'na ithafen bir mektup yayımlamıştır. Özer, geçen kampanya devrinde ihracı kabul edilen beş bin ton zeytinyağından sonra, bunların devamının beklendiğini fakat hayal kırıklığına uğradıklarını belirtmiştir. 1949-1950 kampanyası yaklaşırken zeytin mıntıkalarından bu senenin mahsulünün bereketli olacağı haberini almışlardır. Ancak diğer yandan da depolarda hazır yağlar ihraç edilmek için beklemektedir. Verdiği

[198] "Zeytinyağlarımız hakkında acı bir teklif ve odamızın raporu", *Körfez*, 2 Mayıs 149.
[199] Nuri Özer, "Zeytinyağlarımıza karşı suikast mı?", *Körfez*, 2 Mayıs 1949.

bilgiye göre, körfezde zeytinden başka geçim kaynağı olmayan müstahsil geçinebilmek için daha şimdiden ağaç üstündeki mahsulünü satmaya başlamıştır. Tüccar ve müstahsil tüccarın bir kısmının elindeki yağ iç piyasada satılamamış, bir sonraki kampanyaya kadar da satılması mümkün gözükmemektedir. Özer'e göre bu durumun tek çözümü, ihracatın serbest bırakılmasıdır.[200]

Yeni Asır gazetesinden Asım Kültür Ayvalık'a bir gezi gerçekleştirmiştir. Bu geziden edindiği bilgileri gazetenin 12 Ağustos 1949'daki sayısında yazmıştır. Bu gezi yazısında Ayvalık'ın ticari hayatına dair bilgiler de yer almıştır. Yazar, Ayvalık'taki tüccar sayısını sermayelerine göre dörde ayırmıştır. Buna göre, 15.000 lira sermayeli dördüncü sınıf tüccar sayısı 295, 15.000-25.000 lira arası sermayeli üçüncü sınıf tüccar sayısı 131, 25.000-50.000 lira arası sermayeli ikinci sınıf tüccar sayısı 45, 51.000 ile 1 milyon lira arası ve daha fazlası sermayeye sahip birinci sınıf tüccar sayısı 43'tür. Şehrin yıllık ihracatı ortalama 14 milyon lira olup, ithalatı da 10.5 milyon liradır.[201]

26 Kasım 1949'daki Balıkesir Postası gazetesindeki bir habere göre, Ayvalık Ticaret ve Sanayi Odası bazı tüccarların zeytinyağlarına nebati yağ karıştırarak sattığına dair İzmir Bölge Ticaret Müdürlüğü'ne şikayette bulunmuştur. Bölge Müdürlüğü de bu durum karşısında Ayvalık'taki fabrikaların kontrollerini sıklaştırarak bu olayın sorumluları hakkında kanuni takibat yapacağını duyurmuştur.[202]

g. 1950 Yılındaki Ticari Durum

Ayvalık gazetesinde "Cimtur" takma adıyla yazılar yazıları çıkan yazar, gazetenin 15 Haziran 1950'deki sayısında Ayvalık'ın iktisadi hayatının 1946 yılından beri felce uğradığını belirtmiştir. Bunun en önemli sebebi olarak da bazı tüccarların Ayvalık zeytinyağlarına nebati ve madeni yağlar karıştırması olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, İstanbul ve İzmir piyasalarını elinde bulunduran firmalar, artık eskisi kadar Ayvalık yağlarına rağbet etmemektedir. Bu yüzden hiçbir suçu olmamasına rağmen Ayvalıklı müstahsillerin yağları elinde kalmıştır. "Cimtur" un işittiğine göre, İzmir'den Ayvalık'a kamyonlarca ayçiçek yağı getirilmektedir. Ayrıca, İzmir'den üç kişilik bir heyetin zeytinyağının diğer nebati yağlarla karıştırılarak satılmasını sağlamak için Ankara'da ilgili makamlarla görüşeceklerini

[200] Nuri Özer, "Sayın Ticaret Bakanlığına Açık Mektup", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[201] Kültür, "Ayvalık, yarının en büyük turist şehri olacak", *Yeni Asır*, 12 Ağustos 1949.
[202] "Ayvalık zeytinyağlarına nebati yağ mı karıştırılıyor?", *Balıkesir Postası*, 26 Kasım 1949.

de gazetelerden öğrenmişlerdir.[203]

Ayvalık zeytinyağlarının tağşişi meselesi 1950 yılında da devam etmiştir. Ayvalık gazetesinin 13 Temmuz 1950 sayısında bu konuya değinen Sezai Akyüz, gerek basının gerekse "satın alınmış menfaat düşkünü" kişilerin Ayvalık zeytinyağlarını lekelemeye çalıştıklarını öne sürmüştür. Ona göre, zeytinyağları başka yağlarla karıştırılıyorsa ve bunun kanıtı varsa resmi makamlara başvurulmalıdır. Akyüz, bu konu üzerinde durarak Ayvalık zeytinyağlarına gereken kıymetin verilmesi için, tüccar ve müstahsillerden oluşan bir koruma cemiyetinin kurulmasını, Ayvalık Savcısı'nın tağşiş olduğunu söyleyenlerden hesap sormasını, eğer denildiği gibi tağşiş varsa bunu yapanlar hakkında kanuni işlem başlatmasını talep etmiştir.[204]

1950 yılının eylül ayı başında Ticaret ve Ekonomi Bakanı Zühtü Velibeşe, yanında bakanlık ileri gelenleri ve İzmir Valisi Sabri Adal bulunduğu halde Ayvalık'a gelmiştir. Ayvalık'ta temaslarda bulunan bakandan zeytinyağı ihracının serbest bırakılması talep edilmiştir. Bakan, zeytinyağının İstanbul ve Ege Bölgesi dışında kullanılmadığını bu yüzden de ihracatının serbest bırakılmasının faydalı olacağını belirtmiş, Ankara'ya döndükten sonra bu işle ilgilenerek 20 Eylül'den önce zeytinyağı ihracatının serbest bırakılacağını vaat etmiştir. Dışarıdan kobra yağı ithal edilerek sabun imal edilmesi, zeytinyağından sabun yapılmaması teklifi Ayvalıklılar ve bakan tarafından hoş karşılanmamıştır. Tağşiş edilen yağlar meselesinde cezaların arttırılarak müstahsilin korunması talep edilmiş, bakan da cezaların ne kadar arttırılırsa arttırılsın bu işin bir karakter meselesi olduğunu öne sürmüştür.[205]

Ekonomi ve Ticaret Bakanı'nın söylediği gibi 20 Eylül'den önce zeytinyağı ihracatının serbest bırakıldığı görülmüştür. Zira Körfez gazetesinin 22 Eylül'deki sayısında zeytinyağı ihracının piyasaları etkilemediği belirtmiştir. Zeytinyağı ihraç edildiği takdirde iç piyasada fiyatların yükseleceği, belki de tüketiciye yağ yetmeyeceği yönünde endişeler olduğunu belirten gazete, dış piyasalardaki durumun iç piyasayı etkilemeyeceğini, dışarıda fiyatlar yükselirse içerde de yükseleceğini, düşerse içerde de düşeceğini ileri sürmüştür. Ayrıca bakanlık ihraç fiyatını belirleme işini ihracatçılar birliği ve tüccarlara bırakmıştır. Diğer endişe edilen konu yağ stokunun fazla bulunmamasıdır. Gazete, bu konuda da endişe edilmemesi

[203] Cimtur, "Küçük müstahsil boğuluyor", *Ayvalık*, 15 Haziran 950.
[204] S. Akyüz, "Ayvalık Zeytin Yağları layık olduğu kıymet ve şöhrete kavuşmalıdır", *Ayvalık*, 13 Temmuz 950.
[205] "Ticaret Bakanının Tetkikleri", *Körfez*, 8 Eylül 950.

gerektiğini, bakanlığın ihracatı tam zamanında serbest bıraktığını ifade etmiştir.[206]

24 Ekim 1950'de Ankara'da Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'nın düzenlediği nebati yağlarla ilgili bir kongre toplanmıştır. Kongrede Ayvalık'ı temsil etmesi için müstahsiller adına Muhip Özyiğit, Fahrettin Katrinli ve Halil Urup, rafine fabrikatörü olarak Salih Komili, fabrikatörler adına Necdet Sagun, tüccarlar adına Ahmet Cemil Erener, ziraat işçileri adına da Süleyman İpyoz seçilmiştir. Körfez gazetesi Ayvalık zeytinyağları hakkında kongreden beklediklerini şu başlıklar altında sıralamıştır:

"1-Zeytinyağımızın hakiki ve sağlam piyasayı kazanabilmesi için ihracının sureti katiyede serbest bırakılması suretiyle dış piyasalarda kendisini ayarlamasına imkan sağlanması.

2-Memleketimizin İstihsal olunan yağların bir haylisi sabunluk yağlar olması itibariyle dünyaca şöhreti yüksek olan sabun sanayimizin korunması için hariçten kobra ve emsal yağ ithaline müsaade olunmaması.

Zira ne üdüğü belirsiz mevadden istihsal olunan yağlarla imal edilecek sabunlarda bugünkü nefasetin ve dayanıklılığın mümkün olmayacağı ve alem şümul şöhretimizin de kaybolacağı muhakkaktır. Bu itibarla yerli yağlarımızdan sabun imalinin menine ve bu maksatla yabancı yağ ithaline dair hatalı ve zararlı bir karara gidilmemesi.

3-Her cins nebati yağların zeytinyağlarımızla karıştırılıp piyasada serbest satılmaması.

A-Zeytin Müstahsilini geriletmeye sebebiyet vereceği,

B-Takip hususunda geniş teşkilatla hükümete yük olacağından,

C-Kalori itibariyle düşük olup müstehliki ucuz dahi olsa zarara sokacağından asla taraftar değiliz. Pamuk yağı, ayçiçeği yağı, zeytinyağı olarak ayrı ve hakiki etiketler altında satılması idemizdir. Bu takdirde yemeklik yağların varille nakli yasak edilmeli ve mutlak etiketli teneke kap şart koşulmalıdır.

Bu temenni ve görüşümüz bir ihtimalle kongrede ekseriyet kazanmadığı takdirde karışık satılacak yağların mutlak etiketli tenekelerde amilinin açık firmasiyle ve şu yağlar karışıktır işaretiyle müstehlike arz olunmalı, karışık yağı zeytinyağı olarak satan hilekarlar yakalandığı takdirde malın müsadere ve imhasiyle birlikte çok ağır cezalar kanunda yer almalıdır.

Çok ve hem de pek çok ağır masraf ve zahmetlere mukabil elde edilen zeytinyağlarımızın korunması, zeytinliklerimizin inkişafını temin edeceğinden hayatımızı teşkil eden bu madde üzerinde artık noksansız ve illetsiz son tedbirin alınmasını kongreden beklemekteyiz.

Yukarıda saydığımız şekiller dışında ticaret zihniyetiyle alınacak yanlış kararın müstahsili ağacıyla birlikte öldüreceğini de hatırdan çıkarmamak lazımdır. Allah muvaffak etsin."[207]

2 Kasım'da Ayvalık gazetesinin bildirdiğine göre, Ankara'da yapılan kongre neticesinde zeytinyağının saf olarak satılmasına, içine başka bir madde karıştıranlara ağır cezalar verilmesine karar verilmiştir. Tağşişi tekrarlayanlar ise ticaretten men edilecektir. Gazeteye göre, zeytinyağı ihracatı da serbest bırakılacaktır. Bu durumda

[206] "Zeytinyağının ihracı piyasaya tesir yapmadı", *Körfez*, 22 Eylül 950.
[207] "Nebatiyağ kongresine gidecek delegelerimiz ayrıldı", *Körfez*, 20 Ekim 950.

en uygun alıcı 1.5 asitli Ayvalık yağlarına 375 kuruş veren Güney Amerika'dır.[208]

3. Esnaf ve Sanatkarlar

1894 yılı itibariyle Ayvalık'ta; 2 otel, 1 kıraathane, 45 fırın, 2 lokanta, 3 gazino, 5 meyhane, 70 kahvehane ve 95 tane muhtelif işlerle uğraşan dükkan vardır.[209] Yine aynı tarihlerde Ayvalık'ta bulunan Doktor Şerafeddin Mağmumi anılarında, Ayvalık'a geldiğinde Burgala Oteli'nde (Hanı)[210] kaldığını belirtmiştir. Eski ve yeni birçok hanın yanı sıra rıhtım üzerinde "düzgün ve mükellef" iki otel olduğunu belirten doktor, dört aylık seyahati boyunca birçok kasabadan geçtiği halde bu otellerden biri olan Ayvalık Oteli'ndeki konfora başka hiçbir yerde rastlamadığını ifade etmiştir. Eğlence hayatıyla ilgili ise; kasabada rıhtım hizasında denize doğru bir uzantı oluşturan Yeni Dünya, Olimpia ve Orala isimli üç gazinodan bahsetmiştir. Bu gazinolar haricinde ikinci derecede gazinolar ile yüzlerce meyhane ve koltuğun[211] varlığından söz etmiştir.[212] Ahmet Yorulmaz'ın aktardığına göre ise, 20. yüzyılın başlarında Ayvalık'ta iki otel vardır. Bu otellerin isimleri Ayvali ve Anatoli'dir. Ayrıca kasabada bu tarihlerde takı satıcıları ve hırdavatçılar da bulunmaktadır.[213] 1907 salnamesindeki bilgilere göre Ayvalık'ta; 4 han, 1 hamam, 5 gazino, 2 otel, 78 kahvehane, 36 fırın, 137 mağaza ve 762 tane dükkan vardır.[214]

1940-1950 yılları arasındaki dönemde Ayvalık'taki esnaf ve sanatkarların sayısına dair toplu bir rakam maalesef elimizde bulunmamaktadır. Ancak farklı kaynaklardan küçük bilgilerle konu hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Örneğin, 1945 yılında meclisin tatil olması vesilesiyle seçim bölgesi olan Balıkesir'de tetkiklerde bulunan CHP milletvekilinin Genel Sekreterlik'e ilettiği gözlemleri arasında Ayvalık'a dair bilgiler de yer almıştır. Kasım sonlarına ait bu belgede, Ayvalık'ta (ve diğer kazalarda) kunduracı, demirci, bakkal vb. küçük esnafın çok olduğundan, ancak Ziraat Bankası bu gibi esnafa borç vermediği gibi, borç verecek başka ticari ve mali müessese olmadığından bahsedilmiştir. Milletvekiline göre, bu

[208] "Zeytinyağı Saf Olarak Satılacak", *Ayvalık*, 2 Kasım 950.
[209] Akın, "19. Yüzyıl", s. 15.
[210] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 75'te bu otelin adını Yorgala Oteli (Hanı) olarak vermiştir. 1902-1905 yılları arasına tarihlendirdiği bu oteli, Yorgala adlı Rum bir işadamının vaktiyle Soma'ya kadar gelen demiryolunun Ayvalık'tan da geçeceğini düşünerek yaptırdığını belirtmiştir. Söz konusu bina Cumhuriyet'in ilk yıllarında Topçu Alayı karargahı olarak kullanılmış, sonraları Askerlik Şubesi ve Sağlık Ocağı olmuştur. Yakın döneme kadar ise Vergi Dairesi olarak kullanılan bina şu anda kullanılmamaktadır.
[211] Osmanlı döneminde ruhsatı olmayan ve kaçak olarak çalıştırılan yerler.
[212] Mağmumi, *Yüzyıl*, s. 142-144.
[213] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 74.
[214] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.

yüzden sanatlarını ilerletme kabiliyeti olan iş sahipleri sanatlarını ilerletememekte ve bu işleri yapabilecek birçok genç yetenek sönüp gitmektedir. Öneri olarak ise, küçük esnafa Ziraat Bankası tarafından kefaletle ve mali kudretleri derecesinde borç verilmesini sunmuştur. Böylece söz konusu yerlerin iktisadi faaliyetlerinin artacağını ve bundan devlet hazinesinin de büyük fayda göreceğini savunmuştur.[215]

1946 yılında yayımlanan Türkiye Kılavuzu kitabında, Ayvalık'ta birçok otel, lokanta, gazino ve berber bulunduğu belirtilmiştir. Oteller arasında; sahibi Fahir Heper olan Ege Palas Oteli, Selami Ertürk tarafından işletilen 18 yataklı Safa (Sefa) Oteli ve 10 yataklı Küçük Safa (Sefa) Oteli, 22 yataklı İzmit Oteli, Edremit Caddesi'nde bulunan Mustafa Oyman'a ait Balıkesir Oteli vardır. Oteller haricindeki 20 yataklı büyük han ve 15 yataklı küçük han ilçenin başlıca hanlarıdır. Bu otel ve hanlar belediyenin kontrolü altında olup temizliklerine özen gösterilmektedir.

Lokantalara bakıldığında; Şehir Kulübü'nün yemek salonu hariç başlıca beş lokanta vardır. Bunlardan ikisi oteller civarındaki Zeki Varyemez ve Hasan Şişman'a aittir. Üçüncüsü ise Ege Palas Oteli'nin lokantasıdır.

İlçede birçok gazino bulunmakta olup belli başlı olanları şunlardır: Taş Gazinosu, Ege Palas Gazinosu, Ali Borlu Gazinosu, Avcılar Kulübü Gazinosu, Şehir Gazinosu, Yenipazar Gazinosu, Çamlık Gazinosu ve Pazaryeri Gazinosu.

Belediye ve oteller civarındaki Sevim, Ege, İlkadım, Fenni, Ondüle ismindeki berberler Ayvalık'ın en iyi berberleri olup bunlar haricinde daha birçok berber bulunmaktadır.[216]

Ayvalık ve Körfez gazetelerinde yayınlanan reklamlar da şehirdeki esnaflara dair ipuçları vermektedir. Örneğin Eylül 1946'daki Ayvalık gazetesinde Muradiye Çarşısı'ndaki Molva Pazarı isimli mağazada tuhafiye, zücaciye, kırtasiye vb. gibi malların satıldığı anlaşılmaktadır.[217]

Yine 1947 yılındaki bir reklamdan Orhan Tezişçi isimli kişinin toptan ve perakende olarak kereste ve çeşitli inşaat malzemeleri sattığı bir dükkanı olduğu anlaşılmaktadır.[218] 1948'deki bir başka reklamda; şimdiye kadar deri, kösele işi ve kundura malzemesi satışı yapan bir müessese yan tarafına bir şubesini açarak Mustafa Atmaca adı altında kavafiye diye tabir dilen ucuz ayakkabı, kemer, cüzdan vb. satışı yapmaya başlamıştır.[219]

22 Ocak 1948'deki Ayvalık gazetesinde yer alan bir reklamda Ayvalık'ta

[215] BCA, Fon No: 490-1.0.0, Kutu No: 624, Dosya No: 51, Sıra No: 1, 21.11.1945, s. 83.
[216] Orak, *Türkiye*, s. 481.
[217] "Sayın Ayvalıklılara müjde", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946; "Müjde", *Ayvalık*, 12 Eylül 1946.
[218] "Orhan Tezişçi", *Ayvalık*, 19 Haziran 1947.
[219] "Müjde Müjde", *Ayvalık*, 1 Ocak 1948.

Güven Otel isimli yeni bir otelin açıldığı görülmektedir. 1947 model Simmons marka karyola ve kuş tüyü yataklar vaat eden otel, sağlığını düşünenlerin Gümrük Caddesi'ndeki otellerine koşmalarını önermiştir.[220]

Körfez gazetesinin 25 Haziran 1948'deki sayısında yer alan reklama göre, Fethiye Mahallesi'nde Allah Verdi Hanı adında bir han açılmıştır. Handa, hayvanlarıyla gelecek yolcular için de ayrıca yerler ayrılmıştır.[221] Yine aynı tarihte Fuat Geylan isimli kişiye ait Dereboyu'ndaki bir bayide yerli ve tercüme romanlar ile Türkçe ve yabancı dildeki dergiler satılmaktadır.[222]

Muhtelif dükkanların yanında Ayvalık'ta fotoğrafçı da mevcuttur. Örneğin, Foto Spor isimli fotoğrafçıda aile, düğün, öğrenci fotoğrafları gibi her çeşit fotoğraf çekildiği görülmüştür.[223] Bundan farklı olarak Foto Güneş ismindeki bir fotoğrafçıda her türlü fotoğrafın kara kalem, yağlı boya ve renkli olarak çizilebildiği belirtilmiştir.[224]

1949'da yayımlanan Belediyeler Yıllığı kitabının ilk cildinde; özel işletmelere ait biri sayfiye yerinde olmak üzere dört otel, deniz kenarında beş gazino, hepsi hamur makineli 14 fırın, iki büyük han olduğu belirtilmiştir.[225]

Dereboyu'nda yer alan dükkanlardan biri de tatlıcıdır. Rıza Taşçıoğlu tarafından 1950 yılında açılan dükkanın düğün, nişan ve balolara da hizmet verdiği görülmüştür.[226]

1950 yılın ağustos ayında önceden Küçük Han olarak anılan han yenilenerek Yeni Sefa Oteli adını almıştır. Edremit Caddesi'nde yer alan otel, genişletilerek yenilenmiş ve modern bir hale getirilmiştir.[227]

Körfez gazetesinin 13 Ekim 1950'deki sayısında belediyenin pazar yerindeki esnafı dükkanlarının önüne tezgah açmamaları konusunda uyardığı hatta haklarında zabıt tuttuğundan bahsedilmiştir. Gazete, buradaki yerlerin dükkandan ziyade baraka olduğunu, o bölgenin de cadde ve sokaktan ziyade sınırlandırılmış bir pazar yeri olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden de esnafın dükkanlarının (barakalarının) önüne tezgah koymaya haklarının olduğunu iddia etmiştir. Talimatnamede, dükkanların önü için böyle bir kural varken, pazar yerleri için olmadığını öne süren gazete, bunun

[220] "Güven Otel", *Ayvalık*, 22 Ocak 1948.
[221] "Müjde Müjde", *Körfez*, 25 Haziran 948.
[222] "Fuat Geylan", *Körfez*, 25 Haziran 948.
[223] "Foto Spor", *Ayvalık*, 10.11.1949.
[224] Foto ve Ressam Ramazan", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1950.
[225] *Belediyeler*, s. 242.
[226] "Tatlıcı Rıza Taşçıoğlu", *Ayvalık*, 13 Eylül 950.
[227] "Yeni Sefa Oteli ve Garajı", *Ayvalık*, 3 Ağustos 950.

sebebinin pazar yerlerindeki ekonomik canlılığı korumak olduğunu ifade etmiştir.[228]

4. Bankalar

İktisadi sahada oldukça gelişmiş olan Ayvalık'ta ticari işlerin daha kolay halledilebilmesi için 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Bankası, Kredilyon Bankası, Anadolu Bankası ve Midilli Bankası'nın birer şubesi vardı.[229] Ayrıca Ziraat Bankası'nın bir şubesi de mevcuttu.[230] Ancak Hıfzı Erim'in Yorgo Sakkari'den aktardığına göre, Ziraat Bankası'nın Ayvalık'taki çiftçiye kolaylık ve hizmet derecesi muamma idi.[231] Ahmet Yorulmaz'ın verdiği bilgiye göre ise, 20. yüzyılın başlarında Ayvalık'ta Osmanlı Bankası, Atina Bankası ve Viyana Kredi Bankası vardı.[232]

Cumhuriyet'in ilanından sonra ve 1940'lı yıllara gelindiğinde Ayvalık'ta yukarıda adı geçen bankalardan sadece Ziraat Bankası ve Osmanlı Bankası'nın birer şubesi kalmıştır. Bu bankalara ek olarak Cumhuriyet döneminde kurulmuş olan İş Bankası'nın da bir şubesi mevcuttur.[233]

1949 yılının nisan ayında bazı görüşmelerde bulunmak için Ankara'da bulunan CHP İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı, Ayvalık'ta taksi civarında yapılması düşünülen Ziraat Bankası'nın binasının bir an önce yapılması için de temaslarda bulunmuştur. Sarlıcalı, binanın inşasına kısa süre sonra başlanacağı bilgisini vermiştir.[234] Bundan üç ay sonra Ziraat Bankası Ayvalık Şubesi'nin yeni binasının inşaatı için ihale duyurusu yapılmıştır.[235] Eylül ayındaki bir başka duyuruda ise Ziraat Bankası'nın Fevzi Paşa Mahallesi Dereboyu Caddesi'nde bulunan binasının yıktırılarak enkazının satılacağı ilan edilmiştir.[236] Bankanın yeni binasının inşaatına ancak 1950 yılının nisan ayı sonunda başlanabilmiştir. Binanın temeli kaymakamın da hazır bulunduğu bir törenle atılmıştır.[237]

Ayvalık gazetesi, 13 Temmuz 1950 yılındaki sayısında kuraklık sebebiyle zarara uğrayan çiftçilere yardım maksadıyla Marshall Yardımı kapsamında Ayvalık

---

[228] "Belediyenin Pazar yerlerindeki esnafı cendereye sokması yanlış ve ceza yoluna gitmesi adaletsizliktir", *Körfez*, 13 Ekim 950.
[229] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 50.
[230] *Hüdevandigar Vilayet Salnamesi*, 1325, s. 574-578'den akt. Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 24.
[231] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 50.
[232] Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*, s. 74.
[233] Orak, *Türkiye*, s. 480; *Belediyeler*, s. 237.
[234] "C.H.P. başkanı Ankara'dan geldi", *Körfez*, 22 Nisan 1949.
[235] "İnşaat İlanı", *Ayvalık*, 14 Temmuz 1949.
[236] "T.C. Ziraat Bankasından", *Ayvalık*, 22 Eylül 1949.
[237] "Ziraat Bankasının yeni binasının temeli törenle atıldı", *Körfez*, 1 Mayıs 950.

Ziraat Bankası'na gelen paranın miktarını, bu paranın kimlere, ne kadar dağıtıldığını ve bu paradan istifade etmesi amaçlanan çiftçilerin kim olduğunu sormuştur.[238] Ayvalık gazetesinin bu soruları üzerine Ziraat Bankası durumu genel müdürlükle görüşeceklerini bildirmiştir. Ayvalık gazetesi de Ayvalık Ziraat Bankası'na tahsis edilen paranın 200.000 lira olduğunu duyduklarını, genel müdürlüğün bu parayı gönderirken nasıl dağıtılacağı konusunda da direktif vermiş olması gerektiğini belirtmiştir.[239]

Ayvalık gazetesi, 10 Ağustos 1950'deki sayısında Ziraat Bankası'nın tütün müstahsillerine verdiği avansın işlemlerini ücretli takipçilere yaptıranların işlerini daha çabuk hallederken bu yolu tercih etmeyenlerin işlerinin uzadığından şikayet etmiştir. Bu konuda ilgililerin gerekli önlemleri alarak aracıların işleri engellemesinin önüne geçilmesini talep etmiştir.[240]

1950'nin eylül ayı başlarında Ayvalık'a gelen Ticaret Bakanı beraberindekilerle birlikte kazada incelemelerde bulunmuştur. Halkla yaptığı görüşmelerde kendisine Ayvalık'ta mevcut bulunan üç bankanın da yalnız fabrikatörlere ve büyük tüccarlara kredi vermek suretiyle sadece onlara yardım ettiği şikayetinde bulunulmuştur. Bu üç bankanın da küçük esnafa binbir çeşit imza zorlukları çıkararak yüzlerine dahi bakmadıklarını ifade etmişlerdir. Bakan bu şikayet karşısında, bu olayın bankaların kendi sermayeleri ve iç tüzükleriyle alakalı olduğunu, ancak şikayette bulunanların da haklı olması sebebiyle Ayvalık'ta Halk Bankası'nın bir şubesinin açılması için çalışma başlatacaklarını söylemiştir.[241]

1950 yılının ekim ayı itibariyle üç bankadaki görevliler ve sayıları şöyledir:

Ziraat Bankası: Müdür (1), Muhasebeci (1), Veznedar (1), Depo Memuru (1), Takip Memuru (1), Ticari Kredi Memuru (1), Havale Memuru (1), Daktilo Memuru (1), Borç Memuru (1), Yevmiye Memuru (1), Odacı (2).

Osmanlı Bankası: Müdür (1), Kontrolör (1), Veznedar (1), Muamele Memuru (3), Ambar Memuru (1), Ambar Muavini (1), Odacı (2).

İş Bankası: Müdür (1), Müdür Muavini (1), Muhasip (1), Muhasip Muavini (1), Muamelat Şefi (1), Veznedar (1), Memur (4), Hademe (3).[242]

Ayvalık gazetesinin 9 Kasım 1950'deki haberine göre, DP Balıkesir

[238] "Ziraat Bankası Müdürlüğünden izahını bekliyoruz", *Ayvalık*, 13 Temmuz 950.
[239] "Ziraat Bankasından aldığımız cevap ve temennilerimiz", *Ayvalık*, 27 Temmuz 950.
[240] "Ziraat Bankası", *Ayvalık*, 10 Ağustos 950.
[241] "Ticaret Bakanının Tetkikleri", *Körfez*, 8 Eylül 950.
[242] Akbil, "İdari", s. 162.

Milletvekili Vacit Asena'nın çabaları sonucunda Yapı Kredi Bankası Ayvalık'ta bir şube açmayı düşünmektedir. Bu konudaki tetkikat ilerlemekte olup banka uygun bir yer bulunmasını da teklif etmiştir.[243]

C. Sanayi

1. Fabrikalar

a. Zeytinyağı Fabrikaları

Ayvalık'ın sanayiinde zeytinyağı fabrikaları ilk sırada yer almıştır. Nitekim 19. yüzyılın ilk çeyreğinde şehirde 22 tane zeytinyağı fabrikası olması buna kanıttır.[244] Aynı zamanda 19. yüzyılda İzmir'in kuzey bölgesi Ayvalık'ı da içine alacak şekilde zeytin bölgesi olarak tanımlanınca bu bölge İngilizlerin de yatırım yapması için cazip hale gelmiştir.[245] Berrin Akın, 1875-1920 yılları arasında Ayvalık'taki zeytinyağı fabrikalarının sayısını şöyle vermiştir: 1875 yılında Ayvalık'ta 110 tane zeytinyağı atölyesi vardır. Bu rakam atölye ve fabrika tarzında üretim yapan tesislerin toplam sayısıdır.[246] 1884 yılında aynı zamanda İzmir'de çeşitli fabrikaların da sahibi olan zeytinyağı üreticisi R. Hadkinson, 1.500 sterlinlik makine ve araç alarak Ayvalık'ta bir yağ üretme tesisi kurmuştur. Ardından birkaç yıl içinde bu işi büyüterek kıyı şeridinde büyüklü küçüklü birçok fabrika yaptırmış veya satın almıştır.[247] Eskiden tek bir presleme makinesinin bulunduğu Ayvalık'ta 1889 yılı itibariyle makine sayısı 9 olmuştur. Berrin Akın'ın Servet-i Fünun dergisinin 104. sayısından aktardığına göre, 1894 yılında 7 tane zeytinyağı ve un fabrikası vardır.[248] Bu sayı 1898'de 22'ye yükselmiştir. 1900 yılında getirilen yeni bir zeytin üretimi tekniği ile 22 fabrikada bu teknik kullanılmıştır. 1905 yılında zeytin çekirdeğinden yağ çıkarmak amacıyla ilk fabrika kurulmuştur.[249] 1907 yılında fabrika sayısı 17'ye düşmüştür.[250] 1910-1920 yılları arasında fabrikaların sayısı 20'yi geçmiştir.[251]

1943 yılında Avni Baskın, Ayvalık'ın zeytinyağı sanayii ve tesisatı

---

[243] "Yapı Kredi Bankası", *Ayvalık*, 9 Kasım 950.
[244] Faruk Doğan, *Osmanlı Devleti'nde Zeytinyağı (1800-1920)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 27.
[245] Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 23.
[246] Berrin Akın, "Bir Kentin Kimliği: Ayvalık Zeytinyağı ve Sabun Fabrikaları", *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı-I*, İlmi Etüdler Derneği Yayınları, İstanbul 2015, s. 221.
[247] Akın, "Bir", s. 221; Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, s. 23.
[248] Akın, "19. Yüzyıl", s. 15.
[249] Akın, Bir", s. 221.
[250] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.
[251] Akın, "Bir", s. 221.

bakımında mühim bir yer teşkil ettiğini belirtmiştir. Verdiği bilgiye göre, 1937'de kurulan Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Ayvalık Vakıf Zeytinlik İşletmesi 1941 yılından itibaren sistemli ve planlı çalışmaları sayesinde diğer fabrikalara örnek teşkil edecek bir noktaya gelmiştir. Bu işletme dört senede yalnız iktisadi sahada değil, fabrikasyon tekniği bakımından da önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Baskın'a göre, Ayvalık İşletme Fabrikası ıslahat ve teşkilatıyla Ayvalık'ın istihsal sanayiine değerli hizmetlerde bulunmuştur. İşletme idaresi, fabrikadaki maliyet fiyatının en aza indirilmesi, sıhhi şartların ve yağ kalitesinin yükseltilmesi gibi konularda başarı sağlayarak fabrikayı örnek bir tesis haline getirmiştir. Fabrikanın prese dairesinin mermer ranza teşkilatı ve fayanslı hali sıhhi açıdan ve temizlik açısından görenleri kendisine hayran bırakmıştır.[252]

Baskılardan çıkan yağlar aspral hortumlarla çökelme havuzlarına aktarılmakta ve buradan üzeri kapalı fayans kanallara geçerek ayırma dairesine akmaktadır. Ayırma dairesinin henüz hiçbir fabrikada olmadığını belirten Baskın, bu dairenin önemini şöyle anlatmıştır:

"İstihsal tekniğinde mühim olan yağ kalitesi üzerinde icrayı tesir eden preselerden yağ ile karışık çıkan tabii acılığı, zeytin ensice parçalarının uzvi bakiyelerinin tahammürü demir kısımlarla temas eden sıcak suların birleşmesi ile husule gelen kızıl suyu yağdan derhal ayırt edilmesi cihetidir. Şimdiye kadar halen bilumum fabrikalarımızda suyun yağdan ayırt edilmesi ve kaba aksamı çöktürülmesi asgari 12 saat bekletilerek temin edilmektedir.

Bozucu evsafı haiz kızıl suyun yağın tabii lezzet ve evsafına tesir ettiği şüphesizdir. Bu ameliye santrifüjlerle de temin edilmekte ise de bu cihazdan geçirmeden evvel kalın posanın çökmesini temin için bir müddet bekletilmesi enerji – kuvvei muharrike- masrafına ve fazla işçi kullanılmasına lüzum göstermekte olmasını göz önüne alan Ayvalık Vakıflar İşletmesi tertibat planı idarece yapılmak suretile fabrikasında ayırma dairesi vücuda getirmiştir.

Bu dairede ayırma tertibatını havi fayanslı havuzlarda elektrik sarfiyatından tasarruf maksadile dahili havanın tahliyesine mahsus aspratör yerine hava enjektörleri, derecei hareketi tanzim eden kalorifer ve daimi temizliği temin için sıcak ve soğuk su teşkilatları vücuda getirilmiştir."

Avni Baskın, ayırma dairesini anlattıktan sonra Ayvalık İşletme Müdürlüğü'nü yağcılık ve fabrikasyondaki uzmanlığı, yağlarının lezzeti ve istihsal tekniğindeki başarısından dolayı tebrik ederek yazısını bitirmiştir.[253]

Doğan Aka, 1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'ta 23 tane zeytinyağı fabrikası bulunduğunu, fabrikaların çoğunun buharla çalıştığını belirtmiştir. Ona göre, bu fabrikalar her ne kadar o tarihlerdeki ihtiyacı karşılasalar da tesisat, teşkilat ve

[252] H. Avni Baskın, "Zeytinyağı İstihsal Sanayiimizde Takdire Layık Bir Tekemmül", *Ayvalık*, 23 Aralık 1943.
[253] Baskın, "Zeytinyağı İstihsal Sanayiimizde Takdire Layık Bir Tekemmül", *Ayvalık*, 23 Aralık 1943.

bilhassa verim bakımından henüz ileri değillerdir. Kuruluş tarihi eski olan fabrikalar zamanla tadilattan geçmiştir. İçlerinden bazıları ise yeni teknolojilerle kurulmuştur.[254]

Fehmi Baskın, Doğan Aka'nın Ayvalık İktisadi Coğrafyası kitabıyla ilgili Ayvalık gazetesinde bir yazı kaleme almıştır. 13 Temmuz 1944'teki bu yazıda Baskın, Doğan Aka'nın Ayvalık'taki sanayii hakkında eksik bilgi verdiğini belirtmiştir. Onun verdiği bilgiye göre ise, Ayvalık'ta ikisi faaliyetini durdurmuş, toplam 26 zeytinyağı fabrikası vardır.[255]

Tablo 66: 1943 Yılı Sonu İtibariyle Ayvalık'taki Zeytinyağı Fabrikalarının İsimleri, Kapasiteleri Ve Teşkilatı[256]

Fabrikanın İsmi	Makine Kuvveti (Beygir)	Baskı Adedi	Yıllık Ortalama İş Hacmi[257]	Fabrika Kapasitesi[258]
Sezamadra Limited Şirketi	75	4	3.000	6.000
Sabuncugil Limited Şirketi	25	5	3.000	6.000
Mustafa Asım Özyiğit	45	3	1.600	5.000
Bekir Cömert Oğulları Kollektif Şirketi	30	3	2.500	5.000
Hulusi Zarplı Kollektif Şirketi	50	2	1.500	3.000
İzzet Basmacı Komandit Şirketi	50	3	2.000	5.000
Emin Kantarcı	30	3	2.000	5.000
Mehmet Dalay	18	2	1.000	1.500
Salih ve Necmi Komili	20	3	1.500	5.000
Vakıflar Ziraat İşletmesi	15	3	3.000	6.000
Hüsnü Raşit Akay	20	2	300	1.000
A. Saki Akodabaşı	22	2	1.000	2.000
M. Tevfik Süner	25	2	1.000	1.500
Mümtaz ve Şefik Zarplı	28	2	300	500
Talat ve İbrahim Kardeşler	12	1	200	500
Hüsnü Selis ve Osman Soley Kollektif Şirketi	–	2	1.300	2.500
Gülden Oğulları	35	3	1.500	3.000
Mustafa Lütfü Kaptan	30	3	1.500	3.000
Sülün Bayman	–	2	1.000	2.000
Rasim Yereli	–	2	200	700
Girgin Kardeşler	–	2	800	1.200
Balıkçı Hüseyin (Alibey Adası)	30	1	200	400
Ahmet (Altınova)	24	1	100	200

1944 yılındaki büyük Ayvalık depreminde ilçedeki zeytinyağı fabrikalarının bir kısmı hasar görmüş, yarısının da bacaları yıkılmıştır.[259] Ancak hasar az olduğu

[254] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 111-112.
[255] Baskın, "Ayvalık İktisadi Coğrafyası ve Umumi Kanaatlarımız", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.
[256] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 110.
[257] Fabrikanın bir kampanya devrinde kırdığı zeytin tanesi
[258] Fabrikanın bir kampanya devrine kırabileceği zeytin tanesi
[259] BCA, Fon No: 30-10.0.0, Kutu No: 120, Dosya No: 850, Sıra No: 8, 06.10.1944, s. 3.

için ufak tefek tamirlerle fabrikaların aynı yıl içinde tekrar işleyeceği belirtilmiştir.[260]

Türkiye Kılavuzu kitabının verilerine göre, 1946 yılında Ayvalık'taki zeytinyağı fabrikası sayısı 23'dür. Kitaba göre, bu fabrikalar genellikle buhar gücüyle çalışmakla beraber, 1940'lı yıllar için tesisat ve teşkilat bakımından eksiktir. Bu fabrikalardan bazıları iş verimliliğini yükseltmiş olsa da ilerleyen yıllardaki gelişmelere cevap verebilmeleri için daha modern bir hale getirilmeleri gerekmektedir.[261]

Faruk Fenik 1946 yılının ocak ayı başlarında Ayvalık'a bir inceleme gezisinde bulunmuştur. Fenik, Ayvalık'taki zeytinyağı ve prina fabrikalarının iptidai durumda ve acınacak halde olduklarını öne sürmüştür. Yağlı maddeleri sudan ayırmak için kullanılan santrifüj makinesinin her alanda kullanılırken Ayvalık'ta sadece Komili Fabrikası'nda bu makinenin kullanıldığını, diğer fabrikalarda zeytinyağının su ile birlikte denize döküldüğünü iddia etmiştir.[262] Faruk Fenik'in bu yazısı karşısında Refii Cevat Ulunay da Yeni Sabah gazetesinin 11 Ocak'taki sayısında onu destekleyen bir yazı kaleme almıştır.[263]

Mustafa Sipahier bu iddialara 7 Şubat 1946'daki Ayvalık gazetesi aracılığıyla cevap vermiştir. Sipahier, zeytinyağlarıyla ilgili yapılan yorumları haksız ve yersiz bulduğunu ve memleket adına üzüldüğünü ifade etmiştir. Sipahier, Faruk Fenik'in Ayvalık'taki sınai müesseselere ve zeytinyağına iftira ettiğini, bu suretle Refii Cevat Ulunay'ı da yanlış beyanda bulunmaya sevk ettiğini belirtmiştir. Ona göre, Ayvalık'ta birçok modern zeytinyağı fabrikası vardır. Faruk Fenik'in dediği gibi sadece Komili firmasına ait fabrikada santrifüj yoktur. Bunun haricinde sekiz santrifüj daha diğer fabrikalarda mevcut olup çalışır vaziyettedir. Bu fabrikalardan Yunanistan ve İspanya'da olmayıp benzerleri sadece İtalya'da vardır. Yazar, Türkiye'deki zeytinyağı fabrikalarının en iyilerinin Ayvalık ve Edremit bölgesinde olduğunu dile getirmiştir.

Ayvalık'ta mengene diye tabir edilen yağhaneler de olduğunu belirten yazar, II. Dünya Savaşı'ndan önce bu mengenelerden bir tane varken, savaş sırasında sayının 17'ye çıktığını belirtmiştir. Bu yükselişin sebebi olarak da fabrika ve mengenelere farklı vergi uygulanması olarak göstermiştir. Şöyle ki; fabrikalara getirilen zeytin miktarı üzerinden alınan vergiyi fabrika sahibi devlet adına almaya

[260] BCA, Fon No: 490-1.0.0, Kutu No: 624, Dosya No: 50, Sıra No: 1, 05.12.1944, s. 41.
[261] Orak, *Türkiye*, s. 478.
[262] Faruk Fenik, "Ayvalıkta zeytinyağı, denize dökülüyor", *Vatan*, 10 Ocak 1946.
[263] Ulunay, "Bize Yedirilen Naneler", *Yeni Sabah*, 11 Ocak 1946.

ve devlete vermeye mecburdur. Mengenelerden ise kapasitelerine göre vergi alınmaktadır. Mengeneciler bu vergiyi devlete öderler, ardından müşterisinden dilediği gibi tahsil ederler. Sipahier'e göre, müstahsillerden bazıları mengeneleri vergi bakımından daha avantajlı gördüğü için ürününü bunlara götürmektedir.[264]

1949 yılındaki Belediyeler Yıllığı kitabına göre fabrika sayısı bir tane artmıştır.[265] Ayvalık Kaymakamı Ahmet Akbil'in 1950 yılında verdiği bilgiye göre ise bu sayı 28'e yükselmiştir. 28 fabrikadan 21'i buharla, 7'si mazotla çalışmaktadır. Bu fabrikalar faaliyette oldukları dönemde ortalama 600-650 işçi çalıştırmaktadır. Bu tarihte Ayvalık'ta fabrikalara ek olarak 24 tane de zeytinyağı mengenesi vardır. Bu fabrikalar ve mengeneler kampanya devri boyunca 78-80 bin ton zeytinden 15-20 bin ton zeytinyağı elde edecek kapasitededirler.[266]

b. Prina Fabrikaları

Dalyan Boğazı'nın genişletilmesiyle Ayvalık zeytinyağı üretiminde önemli bir konuma gelince, 19. yüzyılın sonlarında bir tane olan prina fabrikası sayısı, 1900'lü yılların başında üçe çıkmıştır.[267] 1943 yılı sonu itibariyle ise bu sayı bire düşmüştür. Şehrin kuzeyinde, şehre giriş noktasında ve geniş bir alana kurulmuş olan fabrikanın sahibi Fazıl Doğan'dır. Fabrikanın kuruluş tarihi eski olsa da zamanla yenilenmiştir. Fabrikada, altı tane kazan, üç tane imbik, bir prina kurutma cihazı ve bir sıcak su geçen kazan mevcuttur. 24 saatlik sürede 65 ton prinadan 3-5 ton arasında prina yağı elde edilen fabrikadan, 1943 yılı sonu itibariyle sahip olduğu imkanlarla yılda 10-12 bin ton prina işlenmekte ve 600-700 ton arasında yağ elde edilmektedir. Bu fabrikada ayrıca kimya sanayiine ait bazı küçük tesisler de vücuda getirilmiştir. Bunlar; Sülfür dö karbon, gliserin, nebati makine yağı, neft yağı ve reçinedir.[268]

Sülfür dö karbon, prinadaki yağı çıkarmaya yarayan madde olup, bunun esas maddesini kükürt oluşturmaktadır. Bu maddeden elde edilen 50 tonun 15 tonu fabrikanın ihtiyacı için ayrıldıktan sonra geriye kalanı ihraç edilmektedir.

Gliserinin temel maddesi sabun suyudur. Normal şartlarda denize dökülecek olan bu sabun suları kurulan tesisatla bir havuzda toplandıktan sonra belirli bir sıcaklıkta ısıtılıp asitle işleme sokulur. Doğan Aka'ya göre, zeytinyağı ve sabun imal

[264] Mustafa Sipahier, "Yeni Sabah gazetesinin "takvimden bir yaprak" sütunu başlıklı yazarı bay Refi Cevat Ulunay'a", *Ayvalık*, 7 Şubat 1946.
[265] *Belediyeler*, s. 237.
[266] Akbil, "İdari", s. 165
[267] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 37; Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 47.
[268] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 112.

edilen Ayvalık'ta tonlarca sabun suyu denize ve derelere boşaltılarak milyonlarca liralık milli servet heba edilmektedir.

Nebati makine yağı, II. Dünya Savaşı sebebiyle madeni makine yağının ithalinin zorluğundan doğmuştur. Bu yağın asıl maddesi zeytinyağıdır. Tesisatı basit olan bu maddede, önemli olan yağın asidini sıfıra indirmek ve kalınlaştırmaktır. O tarihteki mevcut sistemle günde 4 ton makine yağı elde edilmektedir.

Neft yağı ve reçine için ise tesisat henüz olgunlaşmamıştır. Buna rağmen mevcut tesisatla günde 10 kilo neft yağı, 40 kilo reçine elde edilmektedir. 100 kilo çam sakızından %70-%75 oranında reçine, %5 oranında ise neft yağı elde edilmektedir. Doğan Aka, Ayvalık ve civarında, bilhassa Kozak'ta bulunan çam ormanlarında çok sayıda çam sakızı olduğunu, mevcut tesisat genişletilirse istihsalin bu nispette artacağını ifade etmiştir.[269]

1946 yılında da yine aynı fabrikanın varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Fabrikada senede 10-12 bin ton prinadan ortalama 600-700 ton yağ istihsal edilmektedir. Bu tarihte de fabrikada prinanın yanı sıra aynı kimyevi maddeler görülmektedir.[270] 1949 yılına gelindiğinde prina fabrikası sayısı ikiye yükselmiştir.[271] 1950 yılında da aynı sayıda kalmıştır. Bu yıla ait verilerde, prina küspesinden yılda ortalama 10-12 bin ton elde edildiği, dışarıdan temin edilenlerle aşağı yukarı 2 ton prina yağı istihsal edildiği belirtilmiştir. Yağı alınmış prinaların önemli bir kısmı da fabrikalarda yakıt olarak kullanılmaktadır.[272]

c. Un Fabrikaları

Osmanlı döneminde Ayvalık'ın ticaret hayatında yer alan bir diğer ürün un olmuştur. Örneğin, 1894'te Ayvalık'taki un fabrikası sayısı ise 7[273], yel değirmeni sayısı 25'tir.[274] 1907 yılı itibariyle 33'tür.[275] Hıfzı Erim'in Yorgo Sakkari'den aktardığına göre, değirmenlerin sayısı gün geçtikçe artmış, bir müddet sonra şehre yakın tepelerdeki değirmenlerin yerini buğu ile çalışan dört un fabrikası almıştır.[276]

Doğan Aka'nın belirttiğine göre, 1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'ta dört tane un fabrikası olup, bunlar zeytinyağı fabrikalarının çatısı altında vücuda getirilmiştir.

---

[269] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 113-114.
[270] Orak, *Türkiye*, s. 478.
[271] *Belediyeler*, s. 237.
[272] Akbil, "İdari", s. 165.
[273] Bu sayıya zeytinyağı fabrikaları da dahil edilerek verilmiştir.
[274] Akın, "19. Yüzyıl", s. 15.
[275] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.
[276] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 47-48.

Tablo 67: 1943 Yılı Sonu İtibariyle Ayvalık'taki Un Fabrikalarının İsimleri, Teşkilatı Ve Elde Edilen Ürün Miktarı[277]

Fabrikanın İsmi	Makine Kuvveti (Beygir)	Teşkilat (Motor Türü)	Elde Edilen Ürün Miktarı (Ton)
Girgin Kardeşler	35	Buhar	255
Sülün Bayman	30	Buhar	500
Hulusi Zarplı	35	Buhar	900
Şefik Zarplı	35	Buhar	200

Avni Baskın 13 Temmuz 1944 tarihli Ayvalık gazetesinde Ayvalık'ta 10 tane un fabrikası olduğunu, ancak bunlardan ikisinin çalışmadığını belirtmiştir.[278] 1946 yılı itibariyle ise Ayvalık'ta üç tane un fabrikası mevcuttur. Türkiye Kılavuzu kitabına göre, bu un fabrikaları adeta zeytinyağı fabrikalarının bir kısmını ve başka bir dairesini teşkil etmektedir.[279] Bu üç fabrikayı işletenler; Girginler Kollektif Şirketi, Hulusi Nuri Zarplı Kollektif Şirketi ile Mümtaz ve Şefik Zarplı'dır.[280]Ayrıca, Ayvalık gazetesinin 16 Mayıs 1946 tarihli sayısından Nuri Özer Fabrikası'nda pirinç unu üretildiği ve satıldığı anlaşılmaktadır.[281] 1949 yılında un fabrikası sayısı dörde çıkmış[282], 1950'de beş olmuştur.[283]

d. Çırçır Fabrikaları

Tablo 68: 1943 Yılı Sonunda Ayvalık'taki Çırçır Fabrikalarının İsmi, Motor Kuvveti ve Türü ile Elde Edilen Ürün Miktarı[284]

Fabrikanın İsmi	Makine Kuvveti (Beygir)	Teşkilat (Motor Türü)	Elde Edilen Ürün Miktarı (Ton)
Mehmet Dalay	35	Buhar	600
Girgin Kardeşler	35	Buhar	278

Görüldüğü gibi 1943 yılı sonunda Ayvalık'taki çırçır fabrikası sayısı ikidir. 1946 yılı itibariyle de iki tane çırçır fabrikası bulunmaktadır. Bu iki fabrika da tıpkı un fabrikaları gibi zeytinyağı fabrikalarının bünyesinde kurulmuş, adeta zeytinyağı fabrikalarının bir kısmı gibi görüntü çizmiştir.[285] Bu iki çırçır fabrikasının sahibi Girginler Kollektif Şirketi ve Mehmet Dalay'dır.[286] 1949 yılında da fabrika sayısı iki

[277] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 115.
[278] Baskın, "Ayvalık İktisadi Coğrafyası Ve umumi Kanaatlarımız", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.
[279] Orak, *Türkiye*, s. 478.
[280] Orak, *Türkiye*, s. 481.
[281] "Özer Pirinç Unu", *Ayvalık*, 16.05.1946.
[282]*Belediyeler*, s. 237.
[283] Akbil, "İdari", s. 165.
[284] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 115.
[285]Orak, *Türkiye*, s. 478.
[286]Orak, *Türkiye*, s. 480.

iken[287], ertesi yıl bu sayı üçe yükselmiştir.[288]

e. Buz Fabrikası

1943 yılı sonu itibariyle Ayvalık'ta bir tane buz fabrikası vardır.[289] Bu buz fabrikasının sahipleri Mümtaz ve Şefik Zarplı'dır.[290] 3 Ağustos 1944'te Ayvalık gazetesinde yer alan bir haberde buz fabrikasına ait arabanın zaten halkın ihtiyacını karşılamaya yetmeyen çeşmelerden su toplayarak vatandaşları sıkıntıya düşürdüğü belirtilmiştir.[291] 30 Ağustos 1945'teki bir haberde ise, İsmet Paşa Mahallesi'nde bulunan buz ve un fabrikasının satılığa çıkarıldığı, satın almak isteyenlerin Mümtaz ve Şefik Zarplı'ya müracaat etmeleri gerektiği belirtilmiştir.[292] 17 Mart 1949'da Ayvalık gazetesinde buz fabrikasıyla ilgili çıkan bir reklamda, fabrikada yaz-kış buz bulunduğu belirtilmiştir.[293] Daha önce satılığa çıkarılan fabrikanın satılıp satılmadığı ise kesin olarak bilinememektedir. Zira 1949 tarihindeki reklamda fabrika sahibi olarak Mümtaz Zarplı ve Şefik Erdemir gözükmektedir. Önceden Mümtaz ve Şefik Zarplı olarak geçen isimlerden ikincisinin soyadı gazetede yanlış yazılmışsa fabrikanın satıl(a)madığı sonucu çıkarılabilir. Eğer doğru yazılmışsa bu sadece bir isim benzerliği demektir. Ancak her iki ihtimalde de Mümtaz Zarplı'nın fabrikanın sahiplerinden biri olarak kalmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

f. Kereste Doğrama Fabrikası

Bu fabrikadan diğer kaynaklarda bahsedilmemiş olup, sadece Ahmet Akbil bahsetmiştir.[294] Dolayısıyla bu fabrikanın 1949 veyahut 1950 yılında kurulduğu düşünülebilir.

2. İmalathaneler

a. Sabun İmalathaneleri

Ayvalık'ın en önemli geçim kaynağını zeytinyağı ile birlikte sabun oluşturmuştur. 19. yüzyıldan önce zeytinyağı üretiminde olduğu gibi sabun üretimi de ilkel yöntemlerle ve geleneksel atölye tarzında yapılmıştır. 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde bu koşullar iyileştirilmiş, ayrıca birçok sabun fabrikası açılmıştır.[295] Bu

[287] *Belediyeler*, s. 237.
[288] Akbil, "İdari", s. 165.
[289] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 110.
[290] Orak, *Türkiye*, s. 481.
[291] "Bir Şikayet", *Ayvalık*, 3 Ağustos 1944.
[292] "Satılık un ve buz fabrikası", *Ayvalık*, 30 Ağustos 1945.
[293] "Un Buz Fabrikası Ve Soğuk Hava Depoları", *Ayvalık*, 17 Mart 1949.
[294] Akbil, "İdari", s. 165.
[295] Akın, "Bir", s. 221.

tarihlerde Ayvalık'ta 30 tane sabunhane vardır.[296] 1876 yılına gelindiğinde Ayvalık'taki sabunhanelerin sayısının 50 olduğu görülmüştür. Bu sayı 1894'te 26'ya düşmüştür. Ancak Berrin Akın, bu sabunhanelerin bir kısmının fabrika bir kısmının da atölye bazında imalat yaptığını ifade etmiştir.[297] 1907 yılında 15 adet sabunhane varken[298], 1910 yılında 15'i büyük, diğerleri küçük olmak üzere birçok sabunhanede kaliteli sabunlar imal edildiği belirtilmiştir.[299]

Tablo 69: 1943 Yılı Sonu İtibariyle Ayvalık'taki Sabun İmalathaneleri, Kazan Ve Üretim Kapasiteleri İle Yıllık Elde Edilen Sabun Miktarı[300]

İmalathane Sayısı	Kazan Hacmi (Ton)	Yıllık Ortalama İmal Edilen Sabun Miktarı (Ton)	İmalathanenin Genel Kapasitesi (Ton)
2	7+7	900	1.500
2	6+6+7	1.150	11.500
3	12+7/5+6	1.000	1.600
1	6	270	600
1	5	150	300
1	4	300	500
1	6	300	500
2	9+4	1.000	1.500
1	4	120	200
1	2.5	50	200
1	9	120	700
1	0.300	50	100
1	10	500	1.000
1	6	200	600
1	–	50	100
1	4	120	200
1	5	600	1.000
1	4	200	300
1	1	50	100
1	0.500	50	200

Doğan Aka'nın yukarıdaki tabloda verdiği bilgilere göre, Ayvalık'ta 25 tane sabunhane vardır. Aka, bu sabunhanelere fabrikadan ziyade imalathane demenin daha doğru olacağını öne sürmüştür. Ancak böyle diyerek sabunhanelerin ilkel tarzda olduğunu kastetmediğini, tam tersine Ayvalık'taki sabunhanelerin tesis ve teknik bakımından mükemmel olduğunu belirtmiştir. Aka'nın ifade ettiğine göre, sabun imalathanelerinin iç teşkilatı basittir. Yalnızca bir kazan ve bir sergiden ibarettir. Sabun imali basit olduğundan imalathanelerde kimyager kullanılmamaktadır. Onun yerine bu alanda uzman işçiler çalışmaktadır. Ayvalık'ta yılda ortalama 5-7 milyon arasında sabun imal olunmaktadır. Ülkenin diğer yerlerinde Ayvalık'taki kadar

[296]Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları Ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 354; Faruk Doğan, *Osmanlı Devleti'nde Zeytinyağı (1800-1920)*, s. 27.
[297] Akın, "Bir", s. 221.
[298] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.
[299] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 47.
[300] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 117.

kaliteli sabun yoktur.[301]

1946 yılı itibariyle sabunhanelerin sayısının 25 olduğu görülmektedir. Türkiye Kılavuzu kitabı, bu sabunhanelerin tesisat ve teknik bakımından mükemmel olduğunu ifade etmiştir. Ancak iç teşkilatı itibariyle sade olan sabunhanelerin fabrikadan ziyade imalathane durumunda olduğunu belirtmiştir. Bu sabunhanelerdeki kazanların çoğunluğu buharla çalışmakta olup hacmi 1-6 ton arasıdır.[302] 1946 yılı itibariyle sabun fabrikası sahibi olan bazı isimler ve şirketler şunlardır: A. Muharrem Alpay, Basmacılar Komandit Şirketi, Cömertlioğulları Kollektif Şirketi, Dilman Kardeşler, Emin Kantarcı, Fazıl Doğan, Gülden Oğulları, Girginler Kollektif Şirketi, Halim Atabek, Hulusi Nuri Zarplı Kollektif Şirketi, Hüseyin Hıfzı Vardar, Hüsnü Raşit Akay, Hüsni ve Ali Karşin Kardeşler, İbrahim Yağcıgil, Komili Oğulları Kollektif Şirketi, Mustafa Kaptan, Mümtaz ve Şefik Zarplı, Sabuncugil Limited Şirketi, Seza Madra Limited Şirketi, Şevket Osman Karaca, Yılmaz Kollektif Şirketi.[303]

1949 yılında da sabun fabrikalarının sayısı değişmemiş[304], bir yıl sonra bu sayının 32'ye çıktığı görülmüştür.[305]

b. Çorap Ve Fanila İmalathaneleri

1949 yılına ait Belediyeler Yıllığı kitabında Ayvalık'ta 3 tane çorap ve fanila imalathanesi bulunduğu belirtilmiştir.[306]

c. Teneke İmalathaneleri

Ahmet Akbil'in 1950 yılında aktardığına göre Ayvalık'ta 4 tane teneke imalathanesi mevcuttur.[307]

d. Torba İmalathaneleri

Bu imalathaneler de zeytinyağı tasirinde kullanılan torbalar için kurulmuştur. Bu imalathanelerin varlığına dair tek bilgi Ahmet Akbil tarafından verilmiştir. 1950 yılı itibariyle Ayvalık'ta 3 tane torba imalathanesi vardır.[308]

3. Diğer Tesisler

Ayvalık'ta, yukarıda bahsi geçen fabrikalar haricinde irili ufaklı başka tesisler de olduğu görülmektedir. Örneğin, 19. yüzyılın sonlarında yine önemli bir ticaret

[301] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 115-116.
[302] Orak, *Türkiye*, s. 478.
[303] Orak, *Türkiye*, s. 480-481.
[304] *Belediyeler*, s. 237.
[305] Akbil, "İdari", s. 165.
[306] *Belediyeler*, s. 237.
[307] Akbil, "İdari", s. 165.
[308] Akbil, "İdari", s. 165.

ürünü olan deri sanayiine bakıldığında çoğunluğu buharla çalışan 80 tane tabakhane mevcuttur.[309] Berrin Akın'ın aktardığına göre, 1894 yılında Ayvalık'ta 40 tane tabakhane vardır.[310] 1907 yılına gelindiğinde ise dericilikte eski yöntemler yerine fabrikacılık usulleri kullanılmaya başlanmıştır.[311] Tabakhanelerin sayısının 32'ye düşmesi bu durumu destekler niteliktedir. Bu tarihte kasabada ayrıca 17 kiremithane ve 42 yağhane de bulunmaktadır.[312]

1940'lı yıllara bakıldığında, Belediyeler Yıllığı kitabının aktardığına göre, 1949 yılında çeşitli fabrikaların yanı sıra 2 kaynak demirhanesi, 2 tamir atölyesi ile 11 zeytinyağı tasirhanesi mevcuttur.[313] 1946 yılında yayımlanan Türkiye Kılavuzu kitabında bu tesislerden bahsedilmemektedir. Bu, iki sebepten dolayı olabilir. Ya bu tesisler 1946'dan sonra vücuda gelmiş ya da kitapta eksik bilgi verilmiştir. Ayrıca yine bu kitapta yer alan Ayvalık'taki bazı tüccar ve işadamlarının listesinde Hüseyin Hıfzı Vardar'ın dericilik de yaptığı görülmektedir.[314] Fakat her iki kitapta da herhangi bir deri fabrikasından söz edilmemiştir. H. Hıfzı Vardar'ın aynı zamanda zeytinyağı ve sabun ticareti yapması, fabrikasında esasen bu iki ürünün ağırlıkta olduğunu, dericilikle ufak çapta ilgilendiğini göstermektedir.

1950 yılında Ayvalık Kaymakamı olan Ahmet Akbil'in verdiği bilgilerde ise; Ayvalık'ta 2 tabakhane, 1 elektrik fabrikası (muhtemelen şehre elektrik sağlayan tesis kastediliyor) vardır.[315]

E. Doğal Kaynaklar

Ayvalık'taki yeraltı kaynaklarıyla ilgili bilgi oldukça azdır. Birkaç kaynak haricinde bu konuya değinilmemiştir.

Abdülmecit Mutaf'ın aktardığına göre, 1907 yılı itibariyle Ayvalık'ın Sarımsak denilen mevkiinde dokuz adet taş ocağı mevcuttur. Bu taş ocaklarından çıkarılan taşlarla Ayvalık'ın meşhur Sarımsak taşından evleri yapılmış, ayrıca yine bina yapımında kullanılmak üzere İzmir, İstanbul ve Midilli'ye gönderilmiştir. Yine Sarımsak ve Beylik denilen mevkilerdeki iki tuzladan yıllık 20.000.000 kilo tuz çıkarılmaktadır.[316]

Doğan Aka'nın Ayvalık İktisadi Coğrafyası kitabında, 1943 yılı itibariyle

[309] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 37.
[310] Akın, "19. Yüzyıl", s. 15.
[311] Erim, *Ayvalık Tarihi*, s. 48.
[312] Mutaf, *Salnamelere*, s. 73.
[313] *Belediyeler*, s. 237.
[314] Orak, *Türkiye*, s. 480.
[315] Akbil, İdari", s. 165.
[316] Mutaf, *Salnamelere,* s. 73.

henüz Ayvalık'ın jeolojik araştırması yapılmadığı için bölgenin yeraltı kaynakları hakkında bilgi edinmenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Ancak bölgenin maden bakımından önemli kaynaklara sahip olduğunu da ilave etmiştir. Aka'nın verdiği bilgiye göre Ayvalık'ta 1943 yılına kadar rastlanan yeraltı kaynakları şunlardır:

Asfalt: İlçenin Hacı Hüseyinler mevkiinde mevcuttur. 1.5-2 metrelik bir alanda bulunan asfalt 1943 yılına kadar henüz işletilmemiştir.

Zift: Asfaltın bulunduğu alana yakın bir bölgede bulunmaktadır. Bir süre önce ilkel yöntemlerle işletilmeye teşebbüs edilmişse de daha sonra vazgeçilmiştir.

Bakır ve Simli Kurşun: Bu maden Altınova'da yer almaktadır. Bir süre işletilmiş, ancak çıkartılan madenin maliyeti pahalı olduğu gerekçesiyle vazgeçilmiştir.

Demir: Ayvalık'ta oldukça zengin bir damara sahip olan demir, Sarımsak Yarımadası'nda bulunmaktadır. Yabancı bir firma tarafından işletilmek içi teşebbüse geçilmiş fakat başarılı olunamamıştır. Aka'ya göre cevherin bulunduğu alanın coğrafi durumu ve yakınında kömür bulunmaması işletmenin masraflı olacağını göstermektedir.

Sarımsak Yarımadası'ndan başka Altınova'ya bağlı Beşiktepe Köyü civarında da mühim bir demir madeni yatağı mevcuttur. Buradaki madenin işletme imtiyazı bazı Altınovalı müteşebbisler tarafından alınmış, Fransız bir firmanın katılımıyla madenin bulunduğu sahada etüt çalışmaları yapılmıştır. Ancak 1943 yılına kadar işletilmeye başlan(a)mamıştır.

Bu madenlerden başka ilçenin doğusunda boya imalinde kullanılan bir toprak türü mevcuttur. Burası Rumlar tarafından bir müddet işletilmiş ve daha sonra terk edilmiştir.[317]

Fehmi Baskın, Doğan Aka'nın kitabının yayımlanması üzerine 13 Temmuz 1944'te Ayvalık gazetesinde kitapla ilgili bir eleştiri yazısı yazmıştır. Bu yazının yer altı kaynaklarıyla ilgili olan kısmında, kitapta yer altı kaynaklarıyla ilgili kısmın yeterli olmadığını, aslında Ayvalık'ın yer altı kaynakları bakımından zengin olduğunu ifade etmiştir. İlçedeki yer altı kaynaklarıyla alakalı kendisinin verdiği bilgi ise şu şekildedir:[318]

Linyit: Bağyüzü ve Muratli Köyü'nde mevcuttur.

Simli Kurşun: Altınova'daki şahıs işletmesi olduğu için devam edememiştir.

[317] Aka, *Ayvalık İktisadi*, s. 109-110.
[318] Baskın, "Ayvalık İktisadi Coğrafyası Ve Umumi Kanaatlarımız", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.

Ayrıca Alibey Adası'na bağlı Maden (Pirgos) Adası'nda da simli kurşun vardır. Bir dönem burada maden işletmesi olsa da kaynağın derinlere inmesi ve su basmaları sebebiyle maliyet yüksekliği gerekçe gösterilerek işletme kapatılmıştır.

Litografya Kalkeri: Bu türün kendisi olmasa da muadili Ayvalık'ta mevcuttur.

Demirli Kil: Sarı ve kırmızı olmak üzere ikiye ayrılan bu kaynaktan aşı boyaları imal edilmektedir. Yakın zamana kadar Ayvalık'ın ihraç ürünleri arasında yer almıştır.

Granit: Sarımsak Yarımadası ve Bağyüzü Köyü'nde civarında mevcuttur. Sarımsak taşı kırmızı renkli olup siyenit adıyla anılmaktadır. Ayvalık'ın evlerinde kullanılan ana malzemedir.

Kalker: Geniş kalker damarlarına sahip olan Ayvalık'ta 1944 yılı itibariyle 50 kalker ocağı aktif olarak çalışmaktadır.

Değirmen Taşı: Sarımsak ve Küçükköy bölgesinde çıkarılmaktadır.

Tuz: Küçükköy'de her ne kadar bir işletme olsa da çalışmamaktadır.[319]

[319] Baskın, "Ayvalık İktisadi Coğrafyası Ve Umumi Kanaatlarımız", *Ayvalık*, 13 Temmuz 1944.

IV. BÖLÜM

AYVALIK'TA SİYASİ HAYAT

A. Tek Parti Döneminde Ayvalık'ta Siyasi Hayat

1. Cumhuriyet Halk Partisi

Tek partili yıllarda ülkedeki diğer şehirler gibi Ayvalık'ın siyasi hayatı da durağan bir seyir izlemiştir. Zira demokratik bir yapının olmadığı ve üstelik II. Dünya Savaşı gibi dünyanın birden fazla kıtasına yayılmış bir savaşın yaşandığı bir dönemde diğer tüm alanlarda olduğu gibi siyasi hayatta da bir hareketlilik beklenemezdi. Bu yüzden de DP'nin kurulduğu tarihe kadar Ayvalık'ın siyasi hayatında daha ziyade CHP'nin kaza kongreleri vb. faaliyetler görülmüştür denilebilir.

1940 yılında, CHP Genel Sekreterliği'nin emri üzerine Ayvalık gazetesi ve sahibi hakkında kaza parti idare heyeti tarafından alınan karar, vilayet idare heyeti tarafından da onaylanmış ancak gazete için verilen teminatın geri alınması ve gazetenin kapatılması kararı genel sekreterliğe bırakılmıştır.[1]

Kaza idare heyetinin aldığı kararda, gazetenin sahibi Avni Baskın'ın Hava Kurumu başkanlığı döneminde zimmetine para geçirdiği için tutuklu olarak yargılanmasından dolayı gazetenin düzenli çıkmadığı belirtilmiştir. Ayrıca bu olaydan önce Ayvalık Kaymakamı Hüsnü Uğural'ın aleyhindeki neşriyatından dolayı gazete bir buçuk ay boş kalmıştır. Karara göre, bu gazetenin çevresine hiçbir yararı olmayıp sadece maliye ve adliye ilanlarıyla haftada bir defa çıkmaktadır. Avni Baskın "güya" Müslüman olmuş Ermeni bir kadınla evli olarak Ayvalık'a gelmiş ve gazeteciliğe başladığı günden beri sürekli olarak halk arasına nifak sokmaya çalışmıştır. Sınıf farkı yaratmaya çalışarak müstahsili fabrikatöre, fabrikatörü mühtahsile, çiftçiyi tüccara, tüccarı çiftçiye, esnafı müşteriye, müşteriyi de esnafa karşı kışkırtarak menfaat elde etmeye çalışmıştır. Bu yaptıklarından ötürü de halk tarafından birkaç kez mahkemeye verilmiş "el etek öperek" kendisini affettirmiştir. Ancak bir süre sonra bu tarz neşriyatına kaldığı yerden devam ederek hükümet ve belediye reislerine, hükümet doktorlarına, belediye meclisine ve parti idare heyetine hakaretvari yazılar kaleme almıştır. Bu neşriyatlarından dolayı tekrar mahkemeye verilmiş ve özellikle hükümet doktorunun açtığı dava neticesinde 14 aya ve 700

[1] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 362, Sıra No: 1, 07.12.1940, s. 34.

küsur lira tazminata mahkum olmuştur. Bu hüküm de temyiz tarafından onanmıştır.[2]

Raporun devamında Avni Baskın'ın Hava Kurumu başkanlığı döneminde yaşananlar anlatılmıştır. Verilen bilgiye göre, Avni Baskın, farklı zamanlarda Hava Kurumu İdare Heyeti'ne matbuattan girmesi sebebiyle başkanlık yapmışsa da her seferinde vazifeden uzaklaştırılmıştır. En son bazı entrikalarla yeniden başkan olduğunda parti idare heyeti kurumda bazı suistimaller hissetmiştir. İdare heyetinin bu suistimallerin tespit edilmesi için başkanlıktan uzaklaştırılması girişimleri karşısında Avni Baskın, idare heyeti aleyhinde gazetesinde yazılar yazmıştır. İdare heyetinin baskısı sonucu kendisi başkanlıktan atılmış ve parti tarafından yeniden oluşturulan Hava Kurumu heyetinin yaptığı tahkikat sonucunda suistimal tespit edilmiştir. Bu durum Hava Kurumu Umumi Merkezi'ne bildirilmiş ve müfettiş talep edilmiştir. Yapılan teftiş sonucunda Avni Baskın ile kurum muhasebecisi ve tahsildarı Ağır Ceza Mahkemesi'ne verilmiş, mahkeme sonucunda Avni Baskın bir sene hapis, 100 lira da para cezasına çarptırılmıştır. Ayrıca iki sene de kamu hizmetlerinden men cezası ve söz konusu zimmete geçirilen paradan da 2000 küsur lirayı ödemesine karar verilmiştir. Yaşanan bu olay karşısında Ayvalıklıların kuruma güveni sarsılmıştır. Dolayısıyla kurumun gelirleri bitme noktasına gelmiştir. Fakat kurum idare heyeti ve partinin yoğun çabaları sonucunda bu durum engellenmiştir. Gazetenin devamı için kendisine parti tarafından teminat verilmesi bir yana Ayvalıklılar mahkeme kararının bir an önce temyiz tarafından onaylanmasını beklemektedir. Sonuç olarak, gazetenin yarar yerine zarar getirmesi sebebiyle parti tarafından verilen teminatın geri alınarak kapatılması genel sekreterlikten talep edilmiştir.[3]

Genel sekreterliğin bu konu hakkında ne karar verdiği bilinmemektedir. Zira konuyla alakalı başka herhangi bir belge ya da bilgi yoktur. Ancak gazetenin kapatılmadığı sonraki yıl(lar)da da çıkmaya devam etmesinden anlaşılmaktadır. Şunu da unutmamak gerekir ki, Ayvalık Gazetesi, Ayvalık'ın basın hayatındaki en mühim gazete olduğu gibi Cumhuriyet basınının da en eski gazetelerinden biri olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla yukarıda aktarılan olay, tek parti döneminin tüm ülkede olduğu gibi Ayvalık'ta da nasıl her alanda kendini hissettirdiğine dair bir örnektir.

1943 yılı Ayvalık Kaza Kongresi 63 delegeden 42'sinin katılımıyla 24

[2]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 362, Sıra No: 1, 28.11.1940, s. 35.
[3]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 362, Sıra No: 1, 28.11.1940, s. 36-37.

Kasım'da gerçekleştirilmiştir. Kongre, nizamname esaslarına uygun bir şekilde intizam içerisinde gerçekleştirilmiştir. Çevreden, partililerin kongreye ilgisi yüksek olmuştur. Memleket meseleleri, nahiye ve ocaklardan gelen dilekler üzerine konuşmalar yapılmıştır. Gizli oyla yapılan idare heyeti seçimi sonucu eski heyet tekrar seçilmiştir. Kongrede dile getirilen istekleri beş başlık altında toplamak mümkündür:[4]

1)Belediyeyi ilgilendiren istekler; sokaklara kaldırım yapılması, çeşme yollarının tamiri, yeni imar planının yapılması ve bir balıkhane yapılmasıdır. Belediye tarafından bu taleplerin yerine getirileceği belirtilmiştir.

2)Maarif meseleleri; açılması düşünülen sanat okulunun bir an önce açılması, Hacıveliler ve Araplar Köyü'nde birer okul yapılması.

3)Sağlık işleri; acil hastalık ya da doğum gibi durumlara zamanında müdahale edebilmek için doktorlar arasında gece nöbeti usulünün getirilmesi, doğumevi ve hastane tesisi, zeytin mahsulünün toplandığı dönemde civar kazalardan veya vilayet dışından işçiler geldiği için bulaşıcı hastalıklara meydan vermemek amacıyla etüv ve temizleme mahalli kurulması.

4)Ziraat işleri; eskiden beri nahiye halkının istifade ettiği Alibey Nahiyesi civarındaki ada arazilerinin kullanımı askeri ve siyasi sakınca sebep gösterilerek yasaklanmıştır. Alibey Nahiyesi'nde ziraate ve hayvan otlatmaya uygun arazi olmadığından halkın geçimini sağlayabilmesi için ada haricinde yer verilmesi, çiftçilere zamanında tohumluk ve pulluk verilmesi.

5)İktisadi işler; zirai kredi ortaklarının tahakkuk eden kredilerinin tamamının Ziraat Bankası tarafından ödenmesi, zeytin mahsullerinden alınan toprak mahsulleri vergisinin ağaç üzerinden tahmin suretiyle alınması sağlıklı bir yöntem olmadığı için bu verginin fabrikada alınması.[5]

1944 yılında yapılan CHP Parti Kaza Kongresi'nde idare heyetinin raporu okunarak onaylanmış, istekler üzerinde yararlı görüşmeler yapılmıştır. Sonrasında idare heyeti seçimi yapılmıştır. Heyete seçilen isimler şunlardır: Muharrem Onursal, Seyyit Dramalı, Fadıl Yanyalı, Rüstem Özkan, Enver Alay, Kenan Alatur, Hilmi Usmanbaş. Delegelik görevine de; Muharrem Onursal, Rüstem Özkan, Fadıl Yanyalı, Seyyit Dramalı ve Enver Alay seçilmiştir.[6]

[4] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 50, Sıra No: 1, 28.11.1943, s. 55.
[5]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 50, Sıra No: 1, 28.11.1943, s. 55.
[6]"Parti Kongreleri", *Türk Dili*, 19 Kasım 1944.

1944 yılında CHP'nin Ayvalık merkezinde dokuz tane mahalle ocağı, muhtarlık teşkilatına göre de on adet mahalle bulunmaktadır. Alibey Nahiyesi'nde dört mahalle ocağı, dört mahalle; Altınova Nahiyesi'nde iki ocak ve iki mahalle bulunmaktadır. Merkezde bulunan ocakların isimleri şunlardır: Hayrettin Paşa, Kemal Paşa, Kazım Paşa, Zeki Bey, Hamdi Bey, Vehbi Bey, Sakarya, Fethiye ve İsmet Paşa (Fevzi Paşa Mahallesi ile birlikte) Ocağı'dır. Mahalle isimleri de aynı adı taşımaktadır. Alibey Nahiyesi'ndeki ocaklar; Mithat Paşa, Namık Kemal, Şevket Bey ve Özdemir Ocağı'dır. Mahalle isimleri de aynıdır. Altınova Nahiyesi'nde Selimiye ve Altınova Ocakları varken, mahalle olarak da Selimiye ve Nalpare-kadı-Hisar mahalleleri mevcuttur.[7]

Merkez mahallelere seçilen muhtarlar şunlardır: Sakarya Mahallesi-Kemal Seçkin, Vehbi Bey Mahallesi-Mehmet Özkaya, Fethiye Mahallesi-Niyazi Acar, İsmet Paşa Mahallesi-Naci Özel, Zeki Bey Mahallesi, Rıfat Oyman, Hamdi Bey Mahallesi-Ahmet Aksoy, Hayrettin Paşa Mahallesi-Mustafa N. Kocabıyık, Kazım Paşa Mahallesi-Naci Kural, Kemal Paşa Mahallesi-O. Hadi Eren, Fevzi Paşa Mahallesi-Ramazan Şahin.[8]

Alibey Nahiyesi mahallelerine seçilen muhtarlar şunlardır: Namık Kemal Mahallesi-Rıza Tükel, Mithat Paşa Mahallesi-Hasan Oğan, Şevket Bey Mahallesi-Hasan Sevim, Özdemir Mahallesi-Ali Akgün.

Altınova Nahiyesi Mahallelerine seçilen muhtarlar ise şunlardır: Nalpare-Kadı ve Hisar Mahalleleri-Hüseyin Yıldız, Selimiye Mahallesi-Nazif Ünal.[9]

1945 yılında CHP Ayvalık İlçe Teşkilatı ise şu isimlerden oluşmaktadır:

Başkan: Enver Alay

Muhasip: Rüstem Özkan

Katip: Seyit Dramalı

Üye: Muharrem Onursal

Üye: Hilmi Usmanbaş

Üye: Adnan Özyiğit

Üye: Mehmet Ertem

Halkevi Başkanı: Muharrem Onursal'dır.[10]

[7]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 142, Dosya No: 567, Sıra No: 1, 12.12.1944, s. 39, 49, 57, 58.
[8]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 142, Dosya No: 567, Sıra No: 1, 28.06.1944.
[9]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 142, Dosya No: 567, Sıra No: 1, 30.06.1944.
[10]BCA, Fon No: 490,1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 51, Sıra No: 1, 1944.

Tablo 73: 1945 Yılı İtibariyle Ayvalık Merkez Ve Nahiyelerinde Bulunan CHP Ocaklarındaki Üye Sayısı[11]

Ocak İsimleri	Üye Sayısı
Merkez	
Fethiye Mahallesi	68
Hamdi Bey Mahallesi	44
Hayrettin Paşa Mahallesi	70
Kazım Paşa Mahallesi	33
Kemal Paşa Mahallesi	101
Sakarya Mahallesi	116
Vehbi Bey Mahallesi	74
Zeki Bey Mahallesi	68
İsmet Paşa Mahallesi	90
Küçük Köy	142
Araplar Köyü	40
Bağyüzü Köyü	72
Tıfıllar Köyü	56
Hacı Veliler Köyü	24
Toplam	998
Altınova Nahiyesi	
Merkez Mahallesi	128
Selimiye Mahallesi	189
Türközü Köyü	43
Akçapınar Köyü	62
Beşiktepe Köyü	60
Çakmak Köyü	102
Çamoba Köyü	77
Toplam	661
Alibey Nahiyesi	
Namık Kemal Mahallesi	62
Mithat Paşa Mahallesi	70
Şevket Bey Mahallesi	11
Özdemir Mahallesi	13
Toplam	156
Genel Toplam	1815

B. Çok Partili Hayat Geçiş Dönemi

1. Demokrat Parti'nin Ayvalık'ta Örgütlenmesi

Demokrat Parti 7 Ocak 1946'da kurulduktan sonra hızla ülke çapında örgütlenmeye başlamıştır. DP'nin Ayvalık'taki örgütlenmesi mayıs ayının başlarına tekabül etmektedir. Ayvalık gazetesinin inanılır bir kaynaktan aldığı bilgiye göre bütün hazırlıklarını tamamlayan müteşebbis heyet beyannamesini düzenlemekle meşguldür. Heyet, yakın bir zamanda resmi makamlara başvurmayı planlamaktadır. Yaşanan gecikmenin sebebi parti için uygun bir bina aranmasıdır.[12]

Aradan kısa bir süre geçtikten sonra DP, beyannamesini gerekli makamlara vererek teşekkül etmiştir. Müteşebbis heyet şu isimlerden oluşmaktadır: Hasan

[11]BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 50, Sıra No: 1, 28.09.1945, s. 48.
[12]"Demokrat Parti kuruluyor", *Ayvalık*, 2 Mayıs 1946.

Darmar (Doktor), Fahrettin Katrinli (Mimar ve Çiftçi), Enver Uysal (Tüccar), Vacit Asena (Avukat), Kenan Kaptan (Tüccar), K. Alatur (Doktor), Yaşar Eral (İmalatçı). Bu isimler haricinde heyete başka katılacaklar da vardır.[13]

DP Ayvalık İlçe Teşkilatı'nın açılması vesilesiyle müteşebbis heyette yer alan Fahrettin Katrinli'nin Ayvalık gazetesinde bir yazısı çıkmıştır. Katrinli'ye göre, Ayvalıklılar DP'nin şehirlerinde kurulmasını büyük bir sabırsızlıkla beklemişlerdir. Müteşebbis heyet, DP Ayvalık İlçe Teşkilatı'nın kuruluşunun heyecanını yaşamaktadır. Cesaret, feragat ve milli şuurun bir sonucu olan bu heyecan kökünü bir kitlenin milli vicdanından almaktadır. Katrinli, vatani ve toplumsal görevler karşısında bölünmez bir bütün teşkil eden Ayvalık halkının, şanlı inkılabımızın temel taşını teşkil eden ve benliğinin derinliklerinde sürekli yaşattığı milli olgunluğunun en güzel tezahürünü DP'nin Ayvalık'taki örgütlenmesinde bulduğuna şüphe etmemektedir. Ancak o, böyle bir şüphe yaratmak ve hatta demokrasinin bu en olumlu hamlesini en kötü yorumlara konu yapmak isteyenlerin olabileceğini düşünmektedir. Bunu yapabilecek olanlar ise, CHP'ye hizmet ettiklerini düşünerek çıkar elde etme peşinde olan azınlıkta bir gruptur. Ancak asırlara sığmayan inkılaplar yaratan Halk Partisi'nin bu gibi şeylere ihtiyacı yoktur.[14]

20 küsur sene evvel Türk tarihinin en büyük şeflerinin liderliğinde demokrasi yoluna çıkan Türk milleti her gün biraz daha ilerleyerek hedefine varmıştır. Halk Partisi, Türk milletini en gelişmiş milletler seviyesine çıkarmak için üzerine aldığı mesuliyetin en iyi şekilde üstesinden geldiğinden birçok partinin kurulması için gereken bilinçli ortam mevcuttur. Yaşanan büyük felaketten yorgun ve perişan, fakat bu felaketten ders almış ileri görüşlü bir insanlık çıkmıştır. Ülkede, bu insanlığın mutluluğunun garantisi ve barışın bekçisi olan demokrasi ailesine katılmak için bir yolculuk vardır. Bu yolculuğun görkemi, onun yolunu kesmek isteyen ve bunun için ümitsiz çarelere başvuran kişilerin engellenmesiyle daha da artacaktır.

DP'li olan Ayvalıklılar, tıpkı merkezdeki partili arkadaşları gibi Atatürk'ün gösterdiği, İnönü'nün de takip ettiği yolda ilerlediklerini bilmektedirler. Ülkede birçok partinin varlığı murakabe sisteminin doğmasına neden olmuştur. Bu sistem de ileri demokrasinin bir sembolü olduğu gibi, gerek Halk Partisi gerekse diğer partilerin verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacak bir sistemdir. Yönetim katında yer alacak kişilerin bilgili ve dürüst olması, şahsi çıkarlara karşı uyanık olması ve en

[13]"Demokrat parti Ayvalık müteşebbis heyeti kuruldu", *Ayvalık*, 9 Mayıs 1946.
[14] Fahrettin Katrinli, "Demokrat parti ilçe kurulunun açılışı münasebetiyle", *Ayvalık*, 16 Mayıs 1946.

önemlisi de milli birliği ön planda tutması ancak birden fazla partinin serbestçe işler bir durumda bulunmasıyla mümkündür. Katrinli'ye göre, Ayvalıklılar bu konu üzerinde ciddiyetle durmalı ve parti hayatına uzak kalmamalıdır. Seçimlerde oy kullanılırken büyük bir itina da gösterilmelidir. Kime oy verileceğine karar vermeden sandığa gitmek, kulağa fısıldanan birkaç isme veya ele sıkıştırılan bir listeye göre oy vermek, cumhuriyetin sunduğu en kutsal haktan vazgeçmek demektir. Oyunu serbestçe kullanma hakkı elinden alınan vatandaş, kendisinden zorla oy alanlara sırtını dönmelidir. Zira Milli Şef'in parti büyük kurultayındaki nutku böyle bir ihtimali ortadan kaldırmıştır.[15]

DP İlçe Başkanlığı'nın açılış töreni 25 Mayıs saat 16.00'da yapılacak olup tüm partililer ikinci Hükümet Caddesi'ndeki parti binasına davet edilmiştir.[16] DP'nin, Ayvalık merkezinde kurulduktan sonra bucak ve köylerde de örgütlenme çalışmaları yürüttüğü görülmüştür. 31 Mayıs'ta Alibey Bucak Müdürlüğü'ne beyannamesini veren heyet, Demokrat Parti Alibey Bucağı'nı resmen kurmuştur. Müteşebbis heyet şu isimlerden oluşmaktadır: Başkan Yakup Akuğur (Eski Belediye Başkanı, Mühtahsil), Mustafa Eden (Müstahsil), Halil Çetinel (Müstahsil), Mustafa Ökten (Mengeneci), Hüseyin Ezer (Müstahsil).[17] Araplar Köyü müteşebbis heyeti; Adil Engin, Hüseyin Çakır, Cemil Saban, Osman Dalkıran, Ahmet Dereli, Mehmet Karakoç, Hüseyin Kulp'tan oluşmaktadır. Küçükköy müteşebbis heyeti ise; Kasım Sakarya, Hayrullah Erbil, Muharrem Özcan, Yusuf Şimşek, Muharrem Çetin, Mehmet Karadayı, Zeynel Şahin'den oluşmaktadır. Altınova Bucağı heyetinde de; Mustafa Çobanoğlu, İdris Ertuğrul, Malik Yorgun ve Mehmet Yavuzbalcı bulunmaktadır. Çakmak, Üçkabaağaç, Mezarardı, Beşiktepe, Bulutçeşme ve Odaburnu köylerinde de parti şubeleri açılmıştır.[18]

DP'nin Altınova Bucağı'nın açılış töreni 7 Temmuz 1946'da yapılmıştır. Parti mensupları ve deniz ile kara vasıtalarıyla törene katılan halkla Altınova'ya gidilmiştir. Altınova'ya varıldığında hafta tatili kanununa tabi olmayan merkezdeki lokantaların, kahvehanelerin, dükkanların ve fırınların kapalı olduğu görülmüştür. Bucak müdürü ile görüşülmek istenilmişse de kendisinin Altınovalılardan bazılarıyla beraber merkeze beş kilometre mesafedeki iskeleye gittiği bilgisi alınmıştır. DP'lilerin yaptığı inceleme sonucu bu durumun müdür tarafından tertip edildiği

[15] Katrinli, "Demokrat parti ilçe kurulunun açılışı münasebetiyle", *Ayvalık*, 16 Mayıs 1946.
[16] "Demokrat Parti İlçe Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık,* 23 Mayıs 1946.
[17] "Demokrat Parti Alibey Bucağındada Kuruldu", Ayvalık, 6 Haziran 1946.
[18] "Demokrat parti yeni müteşebbis heyetleri kuruldu", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.

öğrenilmiştir. Demokratlarca bu hareketin yurttaşlar arasındaki birliği ve huzuru bozmakta olup anayasaya da aykırı olduğu düşünülmüştür. Ayrıca açılış töreninden önce davul-zurna çalarak eğlenen halk jandarma kumandanı tarafından engellemeye çalışılmış, değirmenlerin kapatılması için müdahale edilmiş ve hatta partiye kaydolanlar tehdit edilmiştir. Bu durumların önlenerek kanun hükümlerinin gereği gibi uygulanması, tarafsız hareket edilmesi ve bakanlığın tamimlerine uyulması DP İlçe Başkanı Vacit Asena tarafından vilayetten talep edilmiştir.[19]

Altınova Bucağı'nın açılış töreni için Ayvalık'tan gidenler arasında Halil Fehmi Baskın da vardır. Gazeteci olarak bu gruba katılan Baskın'a göre, saat 15.00'da Cumhuriyet Alanı bayram günü gibi kalabalıktır. Ancak vasıta sıkıntısı yaşanmıştır. Bu duruma çare olarak da bir grup denizden motorlarla diğer grup da karadan arabalarla yola çıkmıştır. Zorla kapatıldığı ve halkının çoğunluğu bir bostan bayramına davet edildiği belirtilen bucağın durumunu görmek için Baskın'ın içinde bulunduğu araç bütün hızıyla ilerlemiştir. Ali Ruşen "geniş ve mükellef bir sofranın ziyaretçilerine, böyle kalabalıkla gidilmenin bir atom tesiri yapacağını" söylemiştir. Kenan Alatur (DP müteşebbis heyeti üyesi, doktor), fırınların, kahvehanelerin ve dükkanların kimler tarafından kapatıldığını ve halkın milli oyunlar oynamasına kimlerin engel olduğunu merak etmiştir. "Acaba bu centilmence hareketin kahramanı kimdir? Parti Müfettişi mi, Vali mi, Kaymakam mı, Nahiye Müdürü mü, Belediye Başkanı mı, yoksa Çobanoğlu Ahmet mi?" diyerek konuya esprili bir şekilde yaklaşmıştır.[20]

DP'li bucaklılar gelenleri girişte davul zurna ile "Yaşasın demokrat Ayvalıklılar!" nidalarıyla karşılamıştır. Çobanoğlu Mustafa; "Hoş geldiniz misafirlerimiz. Kusura bakmayınız fırın, kahvehanelerimizi cebirle kapattılar amma bunlar gelip geçicidir. Hakikat güneşinin hakkın kapısı önünde doğacağına eminiz. Biz bu inan ve imanla bu uğurda birleştik. Haydi yürüyelim!" dedikten sonra tekrar araçlara binilmiş ve Selimiye Mahallesi'ndeki Çınarlı Kahve'ye varılmıştır. Yaklaşık 300 kişilik partilinin içten karşılamasından sonra F. Baskın, halkın arasına karışmıştır. Yaşanan durumdan kimine göre valinin emriyle bucak müdürü sorumlu, kimine göre de Çobanoğlu Ahmet sorumludur. Baskın da bu durum hakkında bilgi almak için bucak müdürünü, belediye başkanını ya da parti başkanını bulmaya

[19] "Ayvalık Demokrat Parti Başkanı Vilayete müracaat etti. Aynen yazıyoruz", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.
[20] Halil Fehmi Baskın, "Röportaj serisi ve şaka tarafları", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.

çalışmışsa da kimseyi bulamamıştır. Sonradan öğrendiğine göre bu isimler iskelede "safa alemi" içindedirler. O esnada deniz yoluyla gelenleri almak için motorlar kıyıya yanaşınca Baskın da iskeleye gitmek için motorlardan birine atlamıştır. İskeleye vardığında bir tarafta CHP başkanının bir tahsildar ve 8-10 kişi ile kuzu çevirdiğini, diğer tarafta ise keman çalınmakta ve şarkı söylenmekte olduğunu görmüştür. Daha sonra bucak merkezine dönmüş ve törene katılmıştır. Bir vatandaş kurdeleyi kestikten sonra Fahrettin Katrinli ve Vacit Asena birer konuşma yapmıştır. Partiye ilk etapta 250 vatandaş kaydolmuş, 9.30 civarında F. Baskın dönerken hala kayıtların devam ettiğini görmüştür.[21]

Altınova Bucağı'nın açılış töreninde Vacit Asena bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında özetle şunları söylemiştir:

"Yurdumuz, en önemli inkılaplardan birini yaşamaktadır. (Demokrasi) dediğimiz ve bize çok sıcak gelen, sihirli tesirle emniyet ve inşirah verdiği için yakından benimsediğimiz bu davanın önünde durduğumuz zaman, onu; aziz bir varlık olarak kendimize hakim hissediyoruz (...) Demokrasinin kökleri mütemadi bir yayılış ve kavrayışla güzel Anadolunun her köşesinde yerleşiyor. Bu yayılmanın en mesud tezahürlerinden biri de hiç şüphe yok ki Altınovalıların temiz bir ruh, idealist bir hareketle kurdukları bu müessesedir.

Evet arkadaşlar, demokrasiyi kısaca ifade veya hulasa ederek onu bütün zihinlerde yaşatmak istersek; haklı olarak, yerinde olarak ve muhakkak ki isabetli olarak diyeceğiz ki demokrasi milli vicdanın tam ve mütekamil manada sembolüdür (...)

(...) Harice karşı ebediyen müstakil dahilde ise daima hür yaşamak için demokrasi davasında savaşmak ve mutlaka muvaffak olmak zorundayız. Her Türk çocuğunun azmi bu imanla mücehhez olmalıdır.

Altınovalılar,

Size bu kısa ve sade kelime ile hitap ederken içimizden gelen sevgi, bizim için mihrak noktasıdır.

Hepimizin demokrasi davasında attığınız adım, vakur, temkinli adım, yarın gelişmenizin başlıca unsurları olacaktır. Biz bu delil ve eserinizi gördükçe yarın ve daha uzak yarınlar için yurd ölçüsünde sarsılmaz bir inan duymaktayız. Gözlerimiz yurdun sınır çevrelerinde dolaştırdığımız zaman; dede, baba ve kardeşlerimizin aziz ruhlarının bize verdiği manevi heyecanı şiddetle hissediyoruz değil mi?

Onların bize sağladıkları bu güzel ülkeyi korumak, yükseltmek, şeref ve haysiyetle, temiz ve açık alınla çocuklarımıza emanet etmek için demokrasiyi kuvvetlendireceğiz, dik, hür ve serbest olarak söylüyorum hatta onu ebedileştireceğiz... Mesut ve bahtiyar olmak tarihin malı olan dünyaya cihangirler yetiştiren ve her bucağında ölmez medeniyet eserleri yaratan büyük ve aziz milletin hakkıdır.

Arkadaşlar,

Bize gösterdiğiniz yakın kardeşlik ve anlayıştan cidden mütehassıs olduk. Yüzlerinizde okuduğumuz derin azim bütün kuvvetlerin üstündedir. Fakat, şu ciheti de esefle kaydedelim ki içme suyunu dahi kestirmek gibi nezaket kaidelerine insanlık

[21] Baskın, "Röportaj serisi ve şaka tarafları", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.

mefhumuna aykırı hareket eden bir hizbi kalinin, muhteris zümrenin mütekallibe ruh ve derebeylik zihniyeti artık yaşamamalıdır. Ve biz bunu asla unutmayacağız.

Tereddüt etmeden açıklarım ki yurttaşlar arasında da ima birliği hedef tutan ve bu kuvvete ulaşmak istiyen ve bu fikri güden ve müdafaa eden kimseleriz… Arkadaşlar sabırlı, metin ve azimliyiz hedefimiz belli, yolumuz açıktır. Var olsun demokrasi."[22]

Bağyüzü Köyü'nde ise daha geç bir tarihte 1947 yılında DP ocağı açılmıştır. Törene Ayvalık parti heyeti, bando takımı ve yüzlerce DP'li yurttaş iştirak etmiştir. İstiklal Marşı'nın okunmasının ardından H. Avni Baskın uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında demokrasinin anlam ve önemini "köylülerin anlıyacağı bir lisanla" izah etmiştir. Parti üyelerinin birbirlerine sevgi ve saygıyla bağlı bulunmalarının memlekete büyük fayda sağlayacağını ileri sürmüştür. Son olarak da, partilerin fikir mücadelesi esasına dayanarak kurulduğunu ve artık hiç kimsenin parti nüfuzunu istismar edemeyeceğini ifade etmiştir. Avni Baskın'ın ardından Şükrü Filat ve Bergama'dan İzzet Sümer de birer konuma yapmıştır.[23]

Hacıveliler Köyü'nde ise DP ocağı 1948 yılında açılmıştır. Bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla başlayan törende konuşmalar yapılmış, köylüler yaşadıkları sefaletten ancak DP sayesinde kurtulabileceklerini söylemişlerdir. Tören saat 16.00'da sona ermiştir.[24]

1949 yılında Üçkabaağaç Köyü'nde de parti ocağı açılmıştır. Bandonun iştirak ettiği bir kafile köye giderek ocağın açılma törenini gerçekleştirmiştir. İlçe başkanı Vacit Asena ve idare kurulu üyesi H. Avni Baskın toplanan yüzlerce kadın ve erkeğe "anlayacakları bir dille" birer konuşma yapmıştır. Partinin takip ettiği gaye ve davanın mahiyeti açık bir şekilde anlatılmıştır. Daha sonra köylüler de, DP kurulduktan sonra insan gibi yaşamaya başladıklarını ve bütün korkularından kurtulduklarını söylemişlerdir. Karşılıklı konuşmaların sonrasında milli havalar çalınmış, gençler milli oyunlar oynamıştır. 45-50 hane ve 200 nüfusa sahip olan köyden 37 aile DP'ye kaydolmuştur.[25]

1950 yılına gelindiğinde DP'nin örgütlenme çalışmalarının devam ettiği görülmüştür. 19 Mart 1950'de Hayrettin Paşa Mahallesi ocağının açılışı büyük bir halk güruhu önünde yapılmıştır. Ocak başkanı Hüseyin Ülker açılışı yaparak halkı selamlamış, arkasından Cevdet Baskın bir şiir okumuştur. Fuat Komili ise CHP İlçe

[22]"Demokrat Parti Ayvalık İlçe Başkanının Altınova bucağı demokrat partisi açma törenindeki hitaplarını aynen yazıyoruz", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946.
[23]"Bağyüzü Köyünde D.P. Ocağı Açıldı", *Ayvalık*, 6 Kasım 1947.
[24]"Hacıveliler Köyünde D.P. ocağı kuruldu", *Ayvalık*, 4 Kasım 1948.
[25]"Yeni Açılan D.P. Ocağı", *Ayvalık,* 14 Temmuz 1949.

Başkanı Nejat Sarlıcalı'nın hatalı bir konuşmasına cevap vermiştir. Daha sonra sözü alan Cihat Turgut, CHP idaresinin milleti nasıl yıprattığını, devletçilik ilkesinin sınırsız bir ticarete saptığını, halktan kilosu 100 kuruşa alınan pamuğun metresinin 150 kuruşa halka verilmediğini iddia etmiştir. Vacit Asena ise yaptığı konuşmada kısaca şöyle konuşmuştur:

"C.H.P.nin iktidarı nasıl gayrı tabii şerait ve emri vaki ile tuttuğunu bize 21 Temmuz 946 vesikası göstermektedir. Demokratik sistemlerde iktidarın ancak yurda yaptığı hizmetleri sayarak propağanda yapması asıl ve esas olan bir mevzu bulunmasına rağmen bu güne kadar millete tepeden bakan C.H.P. iktidarı muhalefet kurduğu zaman da onu boğmak için bir nevi mücadeleye girişmişti, fakat bu saldırı, millet topyekun ve samimi anlayışla göğüslediği içindir ki nihayet mağlup olarak D.P. karşısında ric'ate mecbur kalmıştır. Bir iktidar partisinin istikbale müzaf olarak övünmesi onun aczini tevsik eder (...)

(...) İşte misal C.H.P. yurda ne hava işlerinde, ne de kara ve su mevzularında muvaffak olamamıştır (...) Küçücük Yunanistan ezilmesine elinde gemi kalmamasına rağmen bugün bizden ileridir (...)"[26]

Son olarak konuşma yapan H. Avni Baskın, Nejat Sarlıcalı'nın DP'nin bir programı olmadığı yönündeki eleştirileri üzerine kendisine parti programından bir adet hediye olarak göndermiş ve programın 13-88. maddeler arasını okumasını tavsiye etmiştir. Ona göre DP'nin programı CHP'ninkinden her bakımdan üstündür. DP eğer iktidara gelirse millet hayatında ani bir silkinme, kalkınma, canlılık ve huzur devresi yaşanacağını vaat etmiştir. Vatanın istiklalini idame ettirmesi ve koruması için milli duygularla yetiştirilmesi gereken gençliğin bu konularda eksiklikleri olduğunu, bu durumdan da iktidarın mesul olduğunu ifade etmiştir. DP'nin siyasi ve içtimai alanda CHP'ye terbiye verecek ve onlara hocalık edecek durumda olduğunu belirttikten sonra konuşmasına son vermiştir. Daha sonra bandonun çaldığı milli havalar eşliğinde geç vakte kadar eğlenilmiştir.[27]

DP'nin Kemalpaşa Ocağı ise nisan ayının başlarında açılmıştır. Vatandaşlar memleket meseleleri hakkında konuşmak için en uygun yerin DP olduğunu düşünmüştür. Bu yüzden de kendi aralarında para toplayarak her mahallede bir ocak açmanın uygun olacağına karar vermişlerdir. Kemalpaşa Mahallesi Ocağı da böyle vücuda getirilmiştir. Saat 14.30'da parti ocağı binasında yaklaşık 1000 kişi hazır bulunmuştur. İstiklal Marşı eşliğinde Türk bayrağı göndere çekilmiş, Faruk Saylam bir konuşma yaparak kurdeleyi kesmiştir. İlk sözü alan Vacit Asena, mahalleye verilen ismin kutsallığından uzun uzun söz etmiş, ancak iktidarın bu ismi unutsa da Türk milletinin unutmayacağını belirtmiştir. DP'nin ne için çalıştığını anlattıktan

[26]"Demokrat Parti Hayrettin Pş. Ocağının Açılış Töreni", *Ayvalık*, 23 Mart 950.
[27]"Demokrat Parti Hayrettin Pş. Ocağının Açılış Töreni", *Ayvalık,* 23 Mart 950.

sonra bu hareketi bizzat milletin yaptığını ve bu sebepten dolayı mutlaka başarılı olacaklarını ifade etmiştir. Ardından Cihat Turgut, CHP'nin propaganda şeklini tenkit etmiştir. Ona göre, Halk Partisi neyi iyi yapmaya çalışmışsa beceremediği, tam tersine daha da kötü hale getirmiştir. İbrahim Keskin ise, Halk Partisi'nin neye el atsa zarar gördüğünü ve artık iflas ettiğini iddia etmiştir. Ona göre bunun da zararını millet çekmektedir. Halk Partisi bu seçimleri de kazanırsa "Bacağımızda bulunan yırtık pantolonu dahi bulamayacağız." dedikten sonra sözü Cevdet Baskın'a bırakmıştır. Cevdet Baskın da Halk Partisi'nin yaptığı fenalıkları anlatan uzun bir şiir okumuştur.[28]

Son sözü Avni Baskın almış, milletin sinesinden fışkıran genç ağacın (DP'nin) daha filizlenmeden iktidar tarafından sökülmek istendiğini söylemiştir. Fakat milletin azmi karşısında bunu gerçekleştirememiştir. Baskın sonrasında kalabalığa CHP'yi mi yoksa DP'yi mi işbaşında görmek istediklerini sormuş, kalabalık da aynı anda "Halk Partisi bizi sefalete sürükledi. Çoğumuz aç yatıp kalkıyoruz. Hastalıklar bizi kemiriyor. Artık tahammülümüz yoktur. Biz Demokrat Parti'yi iş başına getireceğiz." demiştir. Bunun üzerine Baskın da memlekete refahı DP'nin getireceğini belirtmiştir. Konuşmalardan sonra milli havalar eşliğinde geç saatlere kadar eğlenilmiştir.[29]

Son olarak da nisan ayının sonlarına doğru Altınova Bucağı'na bağlı Selimiye Mahallesi'nde DP ocağı açılmıştır. Açılışa Dikili, Bergama, Gömeç, Burhaniye, Edremit, Havran ve Küçükköy'den partililer de katılmıştır. Selimiye Mahallesi'nin tamamen katılımıyla kalabalık 1000 kişinin üzerine ulaşmıştır. Hatipler, demokrasinin kendilerine göre tanımını yapmış, DP'nin amaçlarını, verdikleri mücadelenin nedenlerini açıklamışlardır.

"Demokrasi güneşinin" bir an önce doğmasını beklediklerini belirten hatipler, bunun için ellerinden geleni yapmaya hazır olduklarını ifade etmişlerdir. Açılışta konuşan on hatip de kalabalık tarafından şiddetle alkışlanmıştır. Ayvalık gazetesine göre, bu da eskiden beri DP'ye cephe almış olan Altınova'nın artık DP'ye kucak açtığını göstermiştir.[30]

Bir yandan DP'nin Ayvalık'ta kurulması için çalışmalar yapılırken, bir yandan da DP'yi kurma teşebbüsünde bulunan bazı isimlere bu isteklerinden

[28] "D.P de Verimli Çalışmalar", *Ayvalık*, 6 Nisan 950.
[29] "D.P. de Verimli Çalışmalar", *Ayvalık*, 6 Nisan 950.
[30] "Demokratlar Altınovada", *Ayvalık*, 27 Nisan 950.

vazgeçmeleri yönünde tehdit mektupları gönderilmiştir. Bu meselenin adliyeye intikal ettiği haberi alınmıştır.[31] DP'nin müteşebbis heyeti arasında yer alan Vacit Asena'ya da bu tehdit mektuplarından gelmiştir. Bir tarafında İdman Yurdu mührünün yer aldığı, diğer tarafında da "terbiye dışı yazılar ve küfürler" bulunan üç adet kağıt Vacit Asena'nın yazıhanesine atılmıştır. Ayvalık gazetesine göre, bunu yapanlar CHP taraftarlarından ziyade kötü amaçları olan ve memleketin ahengini bozmak isteyen bazı "soysuz ve ne idikleri belli olmayan" kişileridir. Memlekete bağlı olanların bu tip "bozguncu ruhlu serserilere" karşı tetikte olması gerekmektedir.[32]

Yaşanan başka bir olay ise daha ilginçtir. Kimliği belli olmayan birisi Halkevi salonunun hoparlöründen bazı kişiler hakkında karalayıcı konuşmalar yapmıştır. Bu zat, hakkında konuştuğu kişilerin isimlerini de vermiş, bu isimler arasında DP müteşebbis heyetinde olan Fahrettin Katrinli'yi de zikretmiştir. Fahrettin Katrinli konuşmayı bizzat duymamıştır. Çünkü konuşmanın yapıldığı saatte her çiftçi gibi kendisinin de işinin başında olduğunu belirtmiştir. Katrinli de konuşmayı yapan kişiye adıyla hitap etmek istemiştir. Bunun için de kaymakamlığa üç imzalı dilekçe vermiştir. Dilekçelerinde 25 Mayıs günü Halkevi'nden öğle yayınında hoparlörde söz verilen şahsın açıklanmasını ve okuduğu metnin bir kopyasını talep etmiştir. Bu dilekçeye karşılık Halkevi henüz bir cevap vermemiştir.[33]

Katrinli, hemşerilerinin sevgi ve saygısı arasında şerefiyle yaşamış bir vatandaşı lekelemek cesaretini gösteren birinin, neden maskesiz konuşmak cesaretini göstermediğini sormuştur. Ayrıca Halkevi hoparlöründen konuşanların istediklerini söyleme, diledikleri isnat ve hakarette bulunmakta serbest olup olmadığını da merak etmektedir. Onun fikrince, Türk milletinin anladığı ve benimsediği hürriyet, başkasının hürriyetine tecavüz etme hakkı vermemektedir. Son olarak Katrinli, bu konuşmayı yapanı ortaya çıkarak söylediklerini ya belgeyle ispat etmeye ya da söylediklerinden dolayı pişmansa özür dilemeye davet etmiştir.[34]

Aynı hadisede Fahrettin Katrinli gibi Şükrü Filat'ın da ismi zikredilmiştir. Yaşanan olaya cevaben kaleme aldığı yazısında, bu olayda Halkevi Başkanı Muharrem Onursal'ın ihmalinin olmasının kendisini ayrıca üzdüğünü belirtmiştir. Filat'a göre, bu hoparlör şahsi dedikoduların yapılması için değil, müzik, havadis,

[31]"Tehdit Mektubu", *Ayvalık,* 2 Mayıs 1946.
[32]"Kötü maksat seziyoruz*", Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.
[33] Fahrettin Katrinli, "Meydana Çık arkadaş", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.
[34] Katrinli", Meydana Çık arkadaş", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.

ilim yayınları yapmak için milletin parasıyla kurulmuştur. Filat, 23 yıldan beri Ayvalık'ta yaşadığını belirterek, yüksek tahsil yapmış olmasına rağmen hiçbir cemiyete katılmadığı bilgisini vermiştir. Ancak son zamanlarda bazı kooperatiflerde görevler almıştır. Ona göre makama gelmek ve çekilmek doğal hadiselerdir. Halk da ihtiras ve menfaat peşinde koşanların kim olduğunu bilmektedir. Söz konusu konuşmayı yapan kişi Filat'a göre, perde arkasında suflörlük yapanların spikerliğini yapmış ve kendisine yapılan vaatlerin yıldızlı hayallerine kapılmıştır.[35]

Muharrem Onursal Halkevi başkanı sıfatıyla yaşanan olay sonrasında kaleme alınan yazılara cevaben Ayvalık gazetesine bir yazı göndermiştir. Onursal, Halkevi'nin kültür sahasında daima faaliyet gösterdiğini, gerek topluluklarıyla gerekse hoparlörleriyle şahsiyetlerle muhatap olmaktan kaçınmayı prensip haline getirdiğini ve bunu on senedir uyguladığını tebarüz ettirmiştir. Halkevi hoparlörü müzik, havadis ve ilim yaymak için kullanılırken, mensup olduğu partinin konularını neşretmekle de mesuldür. Bu bağlamda, belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenlerin oy kullanmamasını tavsiye eden Şükrü Filat ve Fahretin Katrinli'ye cevap vermek amacıyla, CHP'li bir zat, seçmenlere oylarını vermeleri için hoparlörden bir konuşma yapmıştır. Konuşma metnini de partiye ibraz etmiştir. Onursal'a göre, bu zatın konuşmasında şahsiyete yönelik hakaret içeren bir durum varsa bu durumla adli merciler ilgilenecektir. Dolayısıyla Halkevi sadece partili bir kişiye hoparlörü kullanması için izin vermiştir. Bu yüzden de seçim münakaşalarına Halkevi'nin dahil edilmesi Matbuat Kanunu'nun ilgili maddelerince yasaktır.[36]

Yaşanan bu olaylar DP Ayvalık'ta kurulalı daha bir ay bile olmamışken ve örgütlenme aşamasındayken yaşanmıştır. Ayvalık için çok partili hayatın başlarında bu hadiselerin yaşanması, DP'nin kuruluş ve örgütlenme aşamasında karşılaştığı olaylarla ilgili bilgi verdiği gibi, ileriki zamanlarda CHP ve DP arasında yaşanan çekişmeye dair de ipuçları vermektedir.

2. Demokrat Parti'nin Ayvalık'taki Faaliyetleri

Temmuz 1946'nın sonlarına doğru Celal Bayar; Bergama, Ayvalık, Edremit, Burhaniye, Havran, Balıkesir ve Bursa'yı kapsayan bir geziye çıkmıştır. Bayar, Bergama'daki konuşmasının ardından Ayvalık ve Balıkesir'den gelen müteşebbis heyetlerle birlikte Ayvalık'a hareket etmiştir. Altınova yolu üzerinde köylüler tarafından karşılanmış, Ayvalık'a girişi esnasında da kalabalık bir halk kütlesinin

[35]Şükrü Filat, "Bir Cevap", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.
[36]Muharrem Onursal, "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 20 Haziran 1946.

coşkun tezahüratlarına maruz kalmıştır. Tezahüratlar o kadar içtendir ki, Yeni Asır gazetesi muhabirinde bütün Ayvalıklıların oyunu DP'ye vereceği izlenimi bırakmıştır. Bazı fabrikatörler ve zenginler Bayar'ın gelişini kurbanlar keserek kutlamıştır. Bayar, Ayvalık'ta kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, demokrasinin ve oy verme hakkının Türk milletine sağladığı imkanlar üzerinde durmuş, eğer halk DP'ye oy verirse birçok meselenin çözüleceğini vaat etmiştir. "Var ol!" tezahüratları arasında şehirden ayrılan Bayar, yollarda halkın sevgi gösterileriyle Burhaniye'ye geçmiştir.[37]

Nisan 1947'de Celal Bayar bu sefer yanında Adnan Menderes, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve Ahmet Tahtakılıç gibi partinin ileri gelen isimleriyle beraber geziye çıkmıştır. Bu gezinin önemli ayaklarından biri de Ayvalık olmuştur. İzmir'den Ayvalık'a kadar köy köy, şehir şehir bütün sahil yolu boyunca kalabalıklar tarafından omuzlar üzerinde gelmişlerdir.[38] Bayar ve arkadaşları şehre girdiğinde Demokrat Parti bandosu ve büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Halk pencerelerden kolonyalar, çiçekler, konfetiler ve serpantinler[39] atarak sevinçlerini göstermiştir.[40]

DP'nin ilçe binasına geçen Bayar ve arkadaşları burada halkın "Sağ ol, var ol!" gösterileri arasında birer konuşma yapmıştır. İlk sözü alan Celal Bayar şunları dile getirmiştir:

"Sayın Ayvalıklılar; Ne vakit Ayvalığa gelirsem kendimde bir ferahlık duyuyorum. Bu ferahlık, bana ve D. Partiye karşı beslediğiniz sıcak muhabbetin ilhamı oluyor (...)

(...) Bilhassa maddi ve manevi ve her türlü tazyiklere karşı seçimlerde gösterdiğiniz alakadan son derece memnunuz. Geçen seçimlerde oylarınızı onlara verdiniz. Fakat bu defa şu muazzam topluluğunuzla gösterdiğiniz çok temiz ve çok sıcak ve yakın alaka ile D.Partinin mütemadi ve mütevali edeceğini irkilmeden ispat ettiniz. Bizim de buna güvenimiz ve imanımız var. Bu defa kısmi seçimlere girmedik. Çünkü; bütün memleketi dolaşarak seçime girip girmemek hususunda bütün vatandaşların oylarını aldık. Kiminle görüştükse hepsi de seçimlere girmemenin doğru olduğunu söyledi. Ümit ederim ki siz de bu kanattasınız. (Evet sesleri) (...)

(...) Bütün gayemiz, bir idare zihniyetinin hakim olmasını ve tam manasile emniyet verici bir hava içinde bir milli iradenin tecellisi için aslolan seçim kanununun değişmesidir. Biz bunun değişmesini istiyoruz. Ne D.P. dahil olanlar, ne de bitaraf olanlar! Alakalıların milli iradeyi temine çalışmalarına ve teşkilatı esasiyenin vatandaşlara verdiği bütün hakların ve bilhassa seçim emniyetinin

[37]"Demokrat P. Başkanı Ayvalık-Balıkesir-Bursada konuştu", *Yeni Asır*, 20 Temmuz 1946.
[38]"Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar", *Ayvalık*, 10 Nisan 947.
[39]Renkli, ince ve uzun şeritten yapılmış, eğlencelerde kullanılmak için kendi üzerine sarılarak hazırlanan, savrulduğunda açılan bir tür kağıt.
[40]"Celal Bayar Ayvalıktan Balıkesire gitti", *Yeni Asır*, 9 Nisan 1947; "Celal Bayar'ın Balıkesir'deki Mühim Nutku", *Demokrat İzmir*, 9 Nisan 1947.

sağlanması için biz, bir bayrak olarak ortaya çıkıyoruz. Bu dava parti davası değil, bir memleket bir millet davası olmuştur (...)

(...) Çünkü biz, D. Parti, millete hizmet hususunda bu davaya atıldık, ortaya çıktık. Vatandaşların reyini çalışmamızla aldığımız an bizim en büyük gururumuz olacaktır. Böyle bir an yani tam emniyetli bir seçimde D. Parti %80 oyu alacaktır. (yüzde yüz sesleri) Ve o zaman iktidarı alacak olan D. Parti, millet için tam emniyet verici bir esas dahilinde nasıl çalışacağı o zaman anlaşılacaktır.

İzmirde seçimlere iştirak %10 u aşmamıştır. (burada da sesleri) Radyoda da %60 var diyorlar. (yalan yalan sesleri) D. Parti değil de, tam hakların ve hürriyetlerin tecellisinde yani bütün vatandaşların hak ve hürriyetini tamamen sağlamaktır.

Diyeceksiniz ki bugün yok mudur? Ne yazık ki D. Partili başka C.H.P. li başka muameleye tabi tutuluyor. Halbuki idare amirleri hiçbir zaman hiçbir suretle vatandaşların öz haklarına el süremez (...)

(...) Aziz Ayvalıklılar; Sizlerin D.P. bu kadar sarsılmaz bir imanla ve inanla bağlı bulunduğunuzu göstermeniz bizim temel taşlarımızı esaslaştırmaktadır. Sizlerin bu kıymetli ağuşunuzda en kısa zamanda yeniden yer almak isterim ve son olarak da sizlere saadetler dilerim."[41]

Ardından Adnan Menderes bir hitabet vermiştir. O da kısaca şunları söylemiştir:

"Aziz Ayvalıklılar; Huzurunuzda yaptığım bu konuşmada heyecandayım. Bugün vatanın dağında, toprağında velhasıl her yanında bulunan millet bir şey bekliyor. O topraklar, Türk toprakları Türkiyedir. Bugün İzmir, Menemen, Bergamaya uğrayarak buraya geldik. Eller, kollar üzerinde gezdirildik. Bunun manası nedir? Türk milletinin beklediği: Vatandaşın hak ve hürriyetlerine sahip olmasıdır. Türk milleti kendi hürriyetine sahip olmak istiyor (...) Türkiyede vatandaş hürriyet ve haklarına sahip değil midir? Bugün bu bir derecede olsa temin edilmiştir. Daha önce milletin siyasi hakları tahdit edilmiştir. Böyle dersem beni, hakikati tahrif etmekle itham etmezsiniz kanaatindeyim. Çünkü; millet bu haklarını kullanamıyor. Gelirken Altınovadan geçtiğimizde halk korku ile bize bakıyorlardı. Tıpkı eşkiyalar gibi, çalı kakıcılar gibi çalılar arkasında ürkek ürkek bizi takip ediyorlardı. Sorduk dertlerini çekinmeden iki üç Altınovalı, bu ürkekliği nahiye müdürünün ve jandarma komutanın devamlı tazyikleri doğurmaktadır. Vali, parti müfettişi sık sık gelirler ve bütün vücutlarının ağırlıkları ile tazyik yapıyorlar diyorlar. Bu hal yalnız Altınovada değil biz, bütün bir çok diğer yerlerde de buna şahit oluyoruz (...)

(...) Altınovalılara, kanun karşısında haklarını aramalarını hiç kimseden korkmamalarını söyledik (...) Parti köylüler için değildir şehirler içindir diyen vatandaşlar: Bilhassa köylü vatandaşlar D.P. tahakkukunda en büyük faydayı temin edeceklerdir. Bunu elimizde olmadan yapacağız. Çünkü köylünün jandarma kuvveti karşısında, aksiyon yapmaz, haklarını aramasını bilmez diye her türlü fenalık reva görülmektedir (...) Bütün davamız, kanun yolunda bütün hak ve hürriyetleri elde etmektir. Fakat bazı müfritler bizi ihanetle itham ediyorlar. Lakin D.P. bu fırsatı asla onlara vermeyecektir. Eğer tek parti sistemi bugüne kadar hakim olmuşsa, sırf bugünkü gibi seçim kanununun matbuat kanununun bugünkü gibi olduğu için olmuştur. Fakat hükümet bir yana, millet bir yana; bu manzaranın böyle devam etmesine asla imkan yoktur. (asla sesleri)

Türk milleti bu nurlu yolda sür'atle mesafe kat'etmektedir. Bugün nasıl düne

[41] "Demokrat Parti Genel Başkanı Bayar", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.

denk değilse, bugünle yarın da bambaşka bir manzara alacaktır. Türk milleti ne istediğini biliyor ve bir şuurla bir araya toplanmış bulunuyor.

Bilhassa Ayvalıkta emniyet kuvvetlerinin nazikane ve samimi olarak gösterdikleri titizlik memleket için iftihar edilecek bir vaziyettir."[42]

Son olarak Ahmet Tahtakılıç ise şöyle konuşmuştur:

"Bir memleket davası olarak aranızda geçirdiğim dakikaları hatıralarıma kaydedeceğim. Biz, memleketin dört bir bucağını dolaşan bir insan olarak İzmir, Manisa, Bergama, Ayvalık seyahatinde de Türk millerinin köylerinden nahiyelere, nahiyelerden şehirlere kadar D. Parti gayeli ilerlemesini kaydediyoruz.

Beri yandan da; nerden geldiği, nereden ortaya atıldığını bilemediğimiz (D. Parti çözülüyor) iddiası var.

İdare amirleri fikir ve içtihat bakımından ayrı olması lazımken, yaptıkları tazyiklerle karşı karşıya kaldık.

Memlekette şahsi otoritelerini devam ettirmek istiyenler sukutu hayale düştüler. Eğer bu milli topluluğumuzun kesinliği, kesifliği çözülme ise diyeceğimiz yok. Fakat köylerde, nahiye ve şehirlerde milletin şuurlu istekleri bizi iktidar yoluna yürütmektedir kanaatindeyiz.

C.H.P. Türk milletinin niçin haklarına sahip olmak istediğini bilsinler. Millet, hak ve hürriyetini temin ve hükümetini de kendi eli ile yerine getirmek amacındadır.

Biz haklarımıza, haysiyetimize, hürriyetimize hürmet edilmesini aslolmasını istiyenler, 7 Nisan 1947 gününde C.H. Partililerinin eğer kalpleri ve vicdanları varsa dikkatle seyretsinler. D. Partide çözülme mi yoksa birleşme mi vardır? Bu topluluk onlara her şeyi ispat ediyor. Muhterem arkadaşlar; Gelmesini beklediğimiz gün, pek uzak değildir. Demokrasi yolunda halk ayaktadır. (sürekli alkışlar)"[43]

1947 yılının Temmuz ayı başlarında bazı mecmualarda Atatürk aleyhine yapılan "tecavüzkar, haksız ve iftiralarla dolu" neşriyatı protesto etmek üzere DP bir miting düzenlemeye karar vermiştir. Mitingin 4 Temmuz günü saat 17.30'da Cumhuriyet Meydanı'nda yapılması planlanmış, mitinge bütün DP'liler ve halk davet edilmiştir. Tertip edilen bu miting haricinde, 3 Temmuz akşamı saat 21.30'da Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar sebebiyle partinin neler yapacağını ve ne gibi tedbirler alacağını görüşmek üzere partililerin toplanması kararlaştırılmıştır.[44]

4 Temmuz günü yapılan miting, son zamanlarda Atatürk aleyhine yapılan "şuursuz, şaşkın ve hiçbir karakter taşımayan haris bir zümrenin idare ettiği anlaşılan bir neşriyatın" Ayvalıklılarda oluşturduğu nefret yüzünden yapılmıştır. Yaklaşık on bini mütecaviz Demokrat Partili Cumhuriyet Meydanı'nı doldurmuştur. Okunan İstiklal Marşı'nı takiben DP Başkan Vekili Dr. Hasan Darmar bir konuşma yapmıştır. Darmar'ın konuşması sık sık, alkışlar ve iftiracılara karşı gösterilen tepkilerle kesilmiştir. Ardından Enver Uysal ve Şükrü Filat birer konuşma yapmıştır. Her ikisi de konuşmalarında, Atatürk sevgisini kimsenin milletin kalbinden silmeye gücü

[42] "Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.
[43] "Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.
[44] "Atatürke Dil Uzatanları Tel'in", *Ayvalık*, 3 Temmuz 1947.

yetmeyeceğini belirtmişlerdir. Bu isimlerin sonrasında birçok kişi daha kürsüye çıkmıştır. Onlar da Atatürk'ün ölümsüz eserlerini ve inkılaplarını tek tek anlatmışlardır. Son olarak söz alan H. Avni Baskın, memleketin garp emperyalizminden kurtarılmasının baş sorumlusunun Atatürk olduğunu belirtmiştir. Ardından Milli Mücadele'deki Altıntaş ve Sakarya muharebeleri ile Büyük Taarruz'dan bahsederek konuşmasını bitirmiştir. Mitingin bitmesiyle kalabalık, "Dağ başını duman almış" marşını söyleyerek dağılmıştır.[45]

DP İstanbul Milletvekili Osman Nuri Köni ve Afyon Milletvekili Ahmet Veziroğlu 14 Temmuz 1947'de Ayvalık'a gelmişlerdir. Aynı gece DP binasında bir toplantı tertip edilmiştir. Toplantıda halkın dertleri ve ihtiyaçları üzerine hararetli konuşmalar yapılmıştır. Toplantıda bulunan herkes idareden şikayet etmiştir. Milletvekillerinden, DP'lilere eşit davranılmasının temini istenmiş ve dayanılması gittikçe zorlaşan idari baskının kaldırılması talep edilmiştir. Milletvekilleri ertesi gün de Alibey Bucağı, Küçükköy ve Araplar Köyü'nü ziyaret etmiştir. Buralarda da halkın sıkıntılarını dinleyen vekiller, dertlerin aynı olduğunu görmüştür. Bir gece daha Ayvalık'ta kalan iki vekil çarşamba günü şehirden ayrılmıştır.[46]

Fevzi Çakmak ağustos ayı sonunda Balıkesir'den başlayarak 9 Eylül 1947 günü İzmir'de bitecek bir geziye çıkmıştır. Bu gezideki duraklardan biri de Ayvalık olmuştur. Mareşal, Balıkesir'den sabah 10.25'te yola çıkmış, Ergama'da fevkalade bir tezahüratla karşılanmıştır. İvrindi'den 20 kilometre yürüyerek gelen köylülerin yol boyunca alkışlarıyla Havran'a gelinmiştir. Beş bin Havranlı'nın arasında güçlükle ilerleyen Mareşal, bir köylüye ellerinin neden nasır kaplı olduğunu sormuştur. İhtiyar köylü de düşmanla savaştığı için ellerinin nasır kaplı olduğunu söylemiştir. Havran'dan Edremit'e kadar yol boyunca Edremit süvarilerinin nal sesleri ortalığı inletmiştir. Mareşal, yakıcı güneşin altındaki bu uzun yolculuğunda hiçbir yorulma emaresi göstermediği gibi, tam tersine gittikçe zindeleşerek verdiği hitabelerde hak ve hürriyetlerine susamış halkı ağlatmıştır. Edremit'te bir müddet dinlendikten sonra Bostancıköy, Burhaniye, Karaağaç ve sürekli baskı altında olduğu iddia edilen Gömeç'te de halkın coşkulu tezahüratlarıyla karşılanmıştır.[47]

Fevzi Çakmak Ayvalık'a 19.30 sularında gelmiştir. 500 Ayvalıklı süvarinin arasından geçerek pirina fabrikasının önüne varmıştır. Buradan yaklaşık 10.000

[45]"Atatürke Dil Uzatanları Tel'in Maksadile Demokrat Partililer çok muazzam bir mitink yaptılar, *Ayvalık*, 10 Temmuz 1947.
[46]"D.P. Millet vekilleri şehrimizde", *Ayvalık*, 17 Temmuz 1947.
[47] "Sayın Mareşalimiz Ayvalıkta", *Ayvalık*, 4 Eylül 1947.

kişinin "Yaşasın, var olsun sevgili Mareşalimiz!" nidaları arasında ve DP bandosu eşliğinde bir kilometrelik yolu 35 dakikada kat ederek DP binasına geçmiştir. DP binasında yaptığı kısa konuşmada şunları söylemiştir:

"Aziz Ayvalıklılar, gösterdiğiniz tezahürattan son derece mes'udum. Bilhassa hepinize ayrı ayrı teşekkür ederim. (sağ olun, var olun sesleri)

Siz İstiklal Savaşı'nda burada aslanlar gibi dövüştünüz. Hürriyet davasında da eminin ki milletimiz hürriyetini behemehal elde edecektir. Hepinizi sevgi ile kucaklarım. Sağ olsun millet. (sağ olun, var olun sesleri)"[48]

Daha sonra Sıtkı Yırcalı bir konuşma yaparak Türk milletinin hürriyet yolundaki iman ve gayretli çalışmasını anlatmıştır. Coşkulu halk hep bir ağızdan "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini haykırmıştır. Müteakiben vatandaşlar sessizce dağılmıştır. Mareşal ve beraberindekiler 21.30'da Şehir Kulübü'nde yemek yedikten sonra Çamlı'da istirahate çekilmiştir. Çarşamba günü saat 15.00'da Dikili ve Bergama'ya gitmek üzere yola çıkılmıştır. Dikili'ye gitmek için Altınova'dan geçişi esnasında kendisini Altınova'da DP bandosu ile 3000'e yakın kişi uğurlamıştır. Dikili ve Bergama'ya uğrandıktan sonra Ödemiş'e geçen Mareşal'in, burada üç dört gün kalarak 9 Eylül günü İzmir'de olması planlanmıştır.[49]

7 Aralık 1947'de DP ilçe kongresi yapılmıştır. Kongrenin en önemli konuları; seçimin gizliliği, engellemelere itibar edilmemesi, demokrasi zihniyetinin tam olarak hakim olması, tayin usulü ve merkeziyetçi zihniyetten vazgeçilmesi olmuştur.[50]

Kongre, ilçe başkanı Vacit Asena'nın kısa bir konuşmasıyla açılmıştır. Kongre başkanlığına Sıtkı Yırcalı, ikinci başkanlığa Fahrettin Katrinli, katipliklere de Cihat Turgut ve Besim Akyüz seçilmiştir. İlk olarak, yıllık mesai raporu okunmuş ve alkışlarla karşılanmıştır. Gelir ve giderler de belgelerle sunulmuş, akabinde hesabın incelenmesi ve kabulü oylamaya sunulmuştur. Hesap işleri oylamaya sunulunca bütün delegeler, "Demokrasi hesabı her türlü nevakısdan münezzehdir, elemanlarımız en büyük feragatle çalışıyorlar, vazifelerini müdriktirler, kendilerine inan ve güvenimiz tamdır. Mesaileri meşkur olsun!" demiştir.[51]

Müteakiben söz alanlar memleket ve millet yararına yapılması zorunlu olan işler hakkında fikirlerini ve isteklerini dile getirmişlerdir. Konuşma yapanlardan biri olan Avni Baskın, Hürriyet Misakı'nın uygulanmasına imkan vermeyen bir savsaklama zihniyeti ile karşı karşıya olduklarını dile getirmiştir. O verdiği bir

[48] "Sayın Mareşalimiz Ayvalıkta", *Ayvalık*, 4 Eylül 1947.
[49] "Sayın Mareşalimiz Ayvalıkta", *Ayvalık*, 4 Eylül 1947.
[50] "D. Parti İlçe Kongresi büyük bir heyecan içinde yapıldı", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.
[51] "D. Parti İlçe Kongresi büyük bir heyecan içinde yapıldı", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.

örnekte, zakkum ağacının tabiatında şeker maddesinin olmayışı ile CHP'de demokrasi aşkı ve ruhu olmamasını birbirine benzetmiştir. Bu yüzden de Halk Partisi ile demokrasi yolunda yürünemeyeceği için onların vaatlerine inanmak memleket ve millete zarar vermek demektir. Karşılıklı anlayış zihniyetine, fikir ve idrake dayanmayan bir demokrasi hamlesinden herhangi bir sonuç alınması mümkün değildir. Son olarak Avni Baskın, tüm DP'li vatandaşların istekleriyle aynı olan bir teklifin kongre tarafından kabul edilmesi halinde genel başkanlığa telgraf olarak çekilmesi teklifinde bulunmuştur. Bu teklif aynen kabul edilmiştir. DP Genel Başkanlığı'na çekilen telgraf şu şekildedir:

"Demokrat Genel Başkanlığı'na
Ankara
Partimizin yıllık kongresinde "Hürriyet misakının" bir an evvel tahakkuku için şiddetli bir arzu gösterildi. Gayenin B.M. Meclisinde çıkmaza düştüğü taktirde vekillerimizin kukla bir demokrasiye alet olmaktansa millet sinesine avdet ederek aynı çetin şartlar altında mücadele hamlesinin hızlandırılmasına ittifakla ve ısrarla karar vermiştir. Arz eyleriz.

Kongre Başkanı
Fahrettin Katrinli"

Sonrasında idare kurulu seçimi yapılmıştır. Seçilen isimler; Vacit Asena, Hüseyin Avni Baskın, İbrahim Keskin, Şemseddin Sarıeren, Fahrettin Katrinli, Şükrü Filat ve Ömer Zarplı'dır. Kapanışta ise kongre başkanı Sıtkı Yırcalı uzun bir konuşma yapmış ve idare kuruluna başarılar dilemiştir.[52]

DP'nin haftalık olarak yaptığı toplantıda vatandaşlar binaya sığmamış ve adeta izdiham yaşanmıştır. Bu izdiham içerisinde günün siyasi olaylarını anlattığı bir konuşma yapan Vacit Asena'yı, Avni Baskın takip etmiştir. Çok heyecanlı olan Baskın'ın yaptığı uzun konuşma boyunca sözleri sık sık alkışlarla kesilmiştir. Bu arada orada bulunan vatandaşlar da, "Yaşa, var ol! Bize ilham, inan ve güven verdiniz. Uzun yollardan gelmemizin yorgunluğunu yüksek irşadınızla giderdiniz. Manevi mükafatımızı almış, demokrasi şerbetini bol bol ve kana kana içmiş bulunuyoruz." demiştir. Ardından Vacit Asena, Hürriyet Misakı'nda bulunan "Hakimiyet, kayıtsız şartsız milletindir." ilkesinin hep bir ağızdan üç defa tekrarlanmasını istemiştir. Hep bir ağızdan üç defa bu ilke tekrarlandıktan sonra toplantı sona ermiştir.[53]

1948 yılına gelindiğinde DP ilçe teşkilatı bu sefer de başka bir konu için genel merkeze telgraf çekmiştir. Çekilen telgrafta, parti merkezindeki münakaşa ve

[52]"D. Parti İlçe Kongresi büyük bir heyecan içinde yapıldı", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.
[53]"D.P. Konuşmaları", *Ayvalık*, 11 Aralık 1947.

ihtilafların, geçmişte kalan olayların toplumda uyandırdığı akisler göz önünde bulundurulduğunda belirsiz kalmamasını gerektirecek mahiyette olduğu ifade edilmiştir. Bu yüzden 8 Şubat 1948 tarihinde yapılan toplantıda, partinin selameti ve memleket için gereken kararların alınması ile ülkenin dinamik ruhundan istifade edilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bunun için de büyük kongrenin en kısa zamanda ve tercihen İzmir'de toplanması kararı alınmıştır.[54]

29 Temmuz tarihli Ayvalık gazetesinde, Vatan gazetesinin son neşriyatı sebebiyle Ayvalıklı demokratlar tarafından millet, memleket ve demokrasi aleyhine görüldüğü için, protesto amacıyla gazetenin DP'lilerce artık okunmayacağı haberi çıkmıştır.[55]

Ahmet Emin Yalman, 11 Ağustos tarihli Vatan gazetesinde "Ayvalık Demokratlarına" isimli bir yazı kaleme almıştır. Kendisine postadan bir zarf gelmiş, açtığında, içinden Ayvalık gazetesi çıkmıştır. Gazetedeki "Vatan gazetesini tel'in" başlıklı haberin etrafı çizilmiştir. Etrafı çizili bu haberi okuyan Yalman, ne gazetesi ne de kendi adına üzülmemiştir. Çünkü kendisinin, her türlü etkiden uzak, uzun yıllardan beri yürüttüğü hak ve hürriyet mücadelesine aynı cesaretle devam ettiğini düşünmektedir. O sadece, DP içinde tahakküm zihniyetine sahip, kendini kutsal gören ve hoşlanmadığı fikirlere tahammül edemeyen bir zümrenin olmasına üzülmüştür. Türk milletinin demokrasi sahasındaki istikbali ve en güvenilir unsuru olarak gördüğü DP'de böyle bir "hastalık istidadı" belirmesi adeta içini yakmıştır.[56]

Yalman'a göre DP, ülkeye tartışma özgürlüğünü getirmek, eleştiri ve denetlemeye saygı duyulması için sahneye çıktığı halde bunun tam tersini parti içinde uygulamaktadır. DP de kendinden önceki partiler gibi eleştiriyi yalnızca rakiplerine karşı yapıp kendisine yapılınca sanki küfür edilmiş gibi davranmaktadır. Yalman, DP'nin memlekete büyük hizmetleri dokunduğunu, hızlı büyümelerinin kendilerinde bazı problemler doğurduğunu ancak bunları çözerek büyük hizmetler vermeye devam edeceklerini öne sürmüştür. Fakat tüm bunlara rağmen Yalman, partinin memleketin sahibi olmadığı uyarısını yapmıştır. DP'nin, kendisini desteklemeyen vatandaşlara da kendisini beğendirmesi, iktidara geldiğinde CHP'den farklı bir yol izleyeceğini hareketleriyle göstererek vatandaşın güvenini kazanması

[54]"D. Parti Genel merkezine ayvalık Demokratları bir tel çekmiş", *Ayvalık*, 12 Şubat 1948.
[55] "Vatan gazetesini tel'in", *Ayvalık*, 29 Temmuz 1948.
[56] Ahmet Emin Yalman, "Ayvalık demokratlarına", *Vatan*, 11 Ağustos 1948.

gerekmektedir.[57]

Yalman, her vatandaşın istediği gazeteyi okuyup okumamakta özgür olduğunu, fakat tel'in ve aforozun demokrasinin değil, istibdatın ve tahakkümün silahı olduğunu düşünmektedir. Özellikle de Sıtkı Yırcalı'yı geleceğin en güvenilir insanlarından biri olarak görmektedir. Bu yüzden de, onun da dahil olduğu bir harekette CHP'nin tek parti dönemindeki zihniyetine uyan bir dar görüşlülük Yalman'ı çok üzmüştür. Son olarak Yalman'ın tek temennisi söz konusu haberi Ayvalıklı demokratlardan habersiz, acemi bir gazetecinin yapmış olma ihtimalidir.[58]

Vacit Asena'nın, Ahmet Emin Yalman'ın bu yazısına cevaben Ayvalık gazetesinde bir yazısı çıkmıştır. DP İlçe Başkanı bu yazıya şöyle cevap vermiştir:

"Hadiseleri mirsadı ibretden tetkik ederek ve sizin mensup bulunduğunuz gazetedeki yazılarınızı da bu suretle tetkik haddesine alırsak kıvrımların altında bırakılmak istenilen realite bütün hatlarıyla gözlerimizin önünde tecessüm eder.

Ayvalık demokratlarına vermek istediğiniz öğüt kadar, sizin ona acaba ihtiyacınız olduğunu takdir safına girebilir misiniz? Bu mevzuu uzun bir münakaşaya sevk etmekten ziyade, vaziyetin kısaca ifade edilmesi hakikati izhara sebep ve vesile teşkil edecektir (...)

(...) 1- Vatan müessesesi ve Vatan gazetesinde imzasız, remizli, açık imzalı olarak yazıları çıkan demokrasi müdafilerinin mesailerini her zaman şükranla, iftiharla karşılamak siyasi mezhebimizin terbiyesi icabıdır.

2- Siz üstad A. E. Yalman için de diyeceğiz ki; bizi aforozladığınız yazılara dikkat ederseniz, tezatlarla müzdaham olarak çalkalanmakta olduğunuzu anlayacaksınız... Yazınızın ilk satırları arasına sıkıştırılan ve asıl davaya karşı olan sadakatinizi tespit etmeğe kalkışan kısımdan sonra, bu davayı tezelzüle uğratacak fikirlerin hatta gelişigüzel hiçbir kayda dahi riayet etmeden savrulduğunu hayret ve esefle müşahede etmekteyiz.

Siz; işi, bizim def'etmek istediğimiz şahsiliğe buluyor, bir nevi sanem perestliğe büründürüyor ve şef sistemine irca edecek kadar geriye dönüyorsunuz. Halbuki, Ayvalık demokratları, hareketlerinin vicdan hürriyetine, gayeye, mukaddes demokrasi kaynağının asaletine istinat ettirirler. Biz köprü başlarında gazeteciye kurşun sıkan, sokak izbelerinde pusu kuran (mukaddes cemiyet) ruhunu hortlatamayız, o bizce ebediyen matruttur. Demokrat parti mensupları için realite hep bu mel'un zihniyeti kovmak ve onunla daima mücadele etmektir.

3- Demokrat partinin manevi hüviyetini ihlale, onu umumi efkar önünde küçük düşürmeye sizin de hakkınız, salahiyetiniz hatta kısa değil, hiç yoktur... Fakat, dönüş yapabilmek için eğer beraber çalışmak lazım geliyorsa Ayvalık demokratları da bu karanlık yolu aydınlatmak için daima hizmete hazırdırlar. Ayvalık demokratları kanaat ve hareketlerinin selabetine o kadar emin bulunuyor ki, size de bu imanın nasip olmasını istemektedirler (...)

(...) 4- Fikirler kanaatler her türlü siyasi akideler memleket yararına olduktan sonra bizim için daima hürmete layıktır. Ama bir gazeteci, müptedi bir gazeteci dahi unutmamalıdır veya bu mesleğe başlarken evvela öğrenmeye mecburdur ki umumi efkara gazetelerin seyyaliyet vermesi ve derecesi şumulü artık

[57] Yalman, "Ayvalık demokratlarına", *Vatan*, 11 Ağustos 1948.
[58] Yalman, "Ayvalık demokratlarına", *Vatan*, 11 Ağustos 1948.

düşünülmesi icap eden nazik bir mevzu olmuştur (…)

(…) Demokrat parti kısmi seçimlere girmemek kararını verirken, bunu yurtta şerefle takip ettiği hareket tarzının bir kaidesi olarak ele almıştır… İçtimai, siyasi, iktisadi ve sair nizamlarda işlenen tüm yolsuzlulardan sonra, millet iradesini ifadeye kafi bir mevzuun zorla ortaya atılması bir tesadüf, zühul ve anlayışsızlık değil, bilakis kasdi, mürettep bir plan ve manevradır (…)

(…) Bizleri üzen, bu neşriyatın husule getirdiği kesafet, müphem de olsa bir teselli ve inandırıcı noktanın belirmesiyle ağırlığını kaybeder ve hatta dağılabilir… Biz ne (talkın) ne de (salkım) istiyoruz."[59]

Yalman'ın Vatan gazetesindeki yazısına cevaben Fehmi Baskın tarafından ikinci bir yazı kaleme alınmıştır. Baskın, "Ayvalık Demokratlarına" başlıklı yazıyı okuduğunu belirttikten sonra Yalman'ın demokrasi dünyasına yaptığı hizmetlerin eğer onun açısından bakılırsa inkar edilemeyeceğini ifade etmiştir. Baskın'a göre, demokrasiyi çok sınırlı sebeplerle bir şahıs veya zümrenin otoritesine mal edemeyen bir gazetecinin, geleceğini yabancı ideolojilerle şekillendiremeyen ve manda taraftarı bir görüşü kendine ülkü edinemeyen (tecrübesiz) bir gazetecinin hakkını bağışlaması gerekmektedir. Ayrıca milli davalarda, milli düşünce ve sitemlere boyun eğerek hürmet etmek de Yalman gibi (tecrübeli) bir gazetecinin başlıca ödevi olmalıdır.[60]

Baskın, Yalman'ın millet çoğunluğunun aldığı milli kararlar üzerine yazdığı yazılarıyla, Ayvalık'ta artık Vatan gazetesinin satılamayacağını iddia etmiştir. Son olarak ise, aynı tarz yazılarına devam ettiği sürece, diğer bütün kültürlü çevrelerden de aynı karşılığı görmesini temenni etmiştir.[61]

Ekim 1948'de de DP'nin mutat toplantıları devam etmiştir. Demokrat İzmir gazetesindeki habere göre, DP her yerde olduğu gibi Ayvalık'ta da çoğunluğu elinde tutmaktadır. İşte bu toplantılardan birine yüzlerce kişi katılmış, insanlar adeta binanın dışına taşmıştır. Toplantıda; Vacit Asena, Avni Baskın ve Fuat Komili partinin umumi politikası hakkında birer konuşma yapmıştır. Gazete, toplantıdaki kalabalığın memleket meselelerini çok derin bir anlayışla dinlediğini, eğer bu olayı görse CHP'nin kendinden utanacağını öne sürmüştür. Ertesi akşam da yine bir toplantı yapılacağı ve umumi seçimlerin neden yapılması gerektiği üzerine vatandaşlarla sohbet edileceği bilgisi verilmiştir.[62]

24 Kasım 1948'de DP'nin Altınova'da yapacağı miting dolayısıyla Balıkesir, Edremit, Burhaniye, İvrindi, Havran, Gömeç ve Dikili gibi çevre şehirlerden DP'liler Ayvalık'a gelmiştir. Ayvalık Demokrat Parti bandosunun çaldığı marşlar ve halk

[59]"Vacit Asena, "Vatan Gazetesi başmuharriri Ahmet Emin Yalman'a", *Ayvalık*, 19 Ağustos 1948.
[60] H. Fehmi Baskın, "Bay A. Emin Yalman'a", *Ayvalık*, 19 Ağustos 1948.
[61] Baskın, "Bay A. Emin Yalman'a", *Ayvalık*, 19 Ağustos 1948.
[62]"Ayvalık Demokratlarının Çalışmaları", *Demokrat İzmir*, 24 Ekim 1948.

havalarıyla binlerce partili keyifli bir zaman geçirmiştir. Burada DP Edremit İlçe Başkanı Muharrem Tuncay ve İl Başkanı Sıtkı Yırcalı birer konuşma yapmıştır. Her ikisi de iktidarı şiddetli bir lisanla tenkit etmiş, halkın dertleri hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Muharrem Tuncay, iktisadi düzensizlikleri ve sıhhi ihmalleri şahit olduğu örneklerle açıklamış, "İktidarın bağrımızı delen şu altı oklu baskısından kurtulmak istiyoruz." demiştir.[63]

Sıtkı Yırcalı da milli iradenin hakkıyla tecelli etmediğini, mevki hırsıyla karaborsanın nasıl yaratıldığını anlatmıştır. Milleti ıstırap içinde bırakanların makamlarının iktidar sandalyesi değil, adalet sandalyesi olacağını vaat etmiştir. Kendisi, hürriyete "şal örtücü" bir zihniyetle yaratılan şef sistemi yüzünden yapılan baskıları delilleriyle açıkladıktan sonra 12 Kasım'da Edremit'te meydana gelen bir hadiseyi nakletmiştir.[64]

Hadise kısaca şöyle cereyan etmiştir: 12 Kasım'da Kızılçelli Köyü'nde Halk Partililerin geçeceği yola taş koydukları iddiasıyla İbrahim Bozkurt (16), Rasim Bulut (18), Mustafa Tepeli (16) isimli üç çocuk, gece jandarma tarafında karakola götürülmüştür. Jandarmalar kırbaç tehdidiyle çocukları birbirine dövdürmek istemiş, ancak bunda muvaffak olamayınca cetvelle kendileri dövüp toprak zeminli, ışıksız bir bodruma kapatmışlardır. Daha sonra ellerinde bir lambayla bodruma giden üç jandarma, çocukları ve ailelerini rencide edici sözler söylemiş ve tehdit etmiştir.[65]

Bu hadise üzerine durum Edremit Savcılığı'na bildirilmiş, ayrıca Sıtkı Yırcalı da İçişleri Bakanlığı'na hadiseyi anlatan bir telgraf çekmiştir. Yırcalı telgrafta, yaşananları anlattıktan sonra, suç olup olmadığı bile belli olmayan bir hadise karşısında, iktidar partisiyle alakalı bir durum olunca hadisenin nerelere kadar götürüldüğünü ifade etmiştir. Yırcalı, bakanlığı her şikayet edilen kişiyi terfi ettirmekle suçlamış, fakat buna rağmen yine de bakanlığa başvurduğunu dile getirmiştir. Bunun sebebi de, ülkenin kendi çocuklarına kendi vatanında ve kendi kanunları altında reva görülen muameleyi, bakanlığın bile görmezden gelemeyeceğini düşünmesidir.[66]

24 Kasım'da ise çevre şehirlerden gelenler ile Ayvalıklı partililer saat 14.00'da otobüs ve taksilerle miting için Ayvalık'tan Altınova'ya hareket etmişlerdir. Bucak girişinde partililer tarafından karşılanan kafile Ayvalık DP bandosu eşliğinde

[63] "Ayvalık'ta D. P. İçtimaı", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948.
[64] "Ayvalık'ta D. P. İçtimaı",*Yeni Asır*, 25 Kasım 1948.
[65] "Ayvalık'ta D. P. İçtimaı", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948.
[66]"Ayvalık'ta D. P. İçtimaı", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948.

parti binasına gitmiştir. Mitingde bulunan on beş kadar jandarmanın başındaki çavuş, vatandaşların izdihamdan şikayet etmesi üzerine tabancasını çekmişse de demokratların cesurca direnmesi üzerine adeta donup kalmıştır. Bucak Müdürü Fehmi Saraçoğlu da kalabalığın dağılmasını istemiştir. Bu esnada İstiklal Marşı okunmaya başlamış, bucak müdürü marşın okunduğunun farkına Demokratların uyarısıyla varmıştır.[67]

İstiklal Marşı'nın okunmasından sonra konuşma yapmak için kürsüye Sıtkı Yırcalı gelmiştir. Yırcalı'nın konuşmasının sonuna doğru 10-15 tane çocuk aynı anda garip sesler çıkarmaya başlamıştır. Habere göre, bu çocuklara başka birileri tarafından talimat verildiği çok açıktır. Yırcalı, çiftçinin yaşadığı sıkıntıları anlatırken şık giyimli CHP'li bir çiftçi Yırcalı'yı yalan söylemekle itham etmiştir. Bunun üzerine diğer çiftçiler, "Çekil oradan esas yalancı, çektiğimizi biz biliyoruz!" diyerek bu şahsı susturmuşlardır.[68]

Ardından DP Edremit İlçe Başkanı Muharrem Tuncay kürsüye gelmiştir. Tuncay konuşmasını yaparken kalabalığın ortasına çürük ayva, patates ve domatesler atılmaya başlanmıştır. Bunun üzerine mikrofonun başına Vacit Asena gelmiş, "Garip sesler çıkaran ve şunu bunu atan terbiye fukaralarına hitap ediyorum. Bunları hazırlayan ve öğreten iktidar mürebbiyelerini tebrik ederiz. Bizim demokrasi prensiplerimiz bu gibi gayri insani hareketlere mukabeleden uzaktır. Bunlarla bizleri korkutamaz ve yıldıramazsınız!" demiştir. Konuşmasına devam eden Tuncay ise, iktidarın her fırsatta demokrasiyi boğazlamak istediğini, milletin sarsılmaz azmi karşısında atılan bütün iftiraların, domates ve patateslerin iktidarın gerçek yüzünü gösterdiğini ifade etmiştir.

Bu konuşmadan sonra bando ve bayraklar eşliğinde kalabalık dağılırken tekrar domates, ayva ve taşlar atılmıştır. Kafilenin dönüşünü sağlayacak vasıtaların güzergahına yol boyunca cam kırıkları, çivi ve sivri demir parçaları koyulduğu görülmüştür. Şoförlerin bunları yollardan toplamasından sonra Gömeç'e hareket edilmiştir.[69]

12 Aralık 1948 günü saat 10.00'da DP ilçe kongresi yapılmıştır. Bandonun çaldığı İstiklal Marşı'ndan sonra Vacit Asena kongreyi açmıştır. Kongre

[67] "Altınova D. P. mitingi hadiseli geçti", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948; "Demokratların Altınova Gezisi", *Ayvalık,* 25 Kasım 1948.
[68] "Altınova D. P. mitingi hadiseli geçti", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948; "Demokratların Altınova Gezisi", *Ayvalık*, 25 Kasım 1948.
[69] "Altınova D. P. mitingi hadiseli geçti", *Yeni Asır*, 25 Kasım 1948; "Demokratların Altınova Gezisi", *Ayvalık*, 25 Kasım 1948.

başkanlığına, Esat Budakoğlu, ikinci başkanlığa da Enver Uysal seçilmiştir. Faaliyet raporunun okunmasının akabinde idare heyeti seçimi yapılmıştır. Heyete; Vacit Asena (40 oy), Avni Baskın (38 oy), İbrahim Keskin (35 oy), Şemsettin Sarıeren (37 oy), Şükrü Filat (25 oy), Enver Uysal (24 oy) seçilmiştir. Faruk Saylam, Fuat Komili ve Ali Ruşen 13 oy aldıkları için aralarında kura çekilmiş, kuradan Ali Ruşen'in adı çıkmıştır.[70] Geçen yılki idare heyetinde yer alan Fahrettin Katrinli ve Ömer Zarplı yerine bu yılki heyete Enver Uysal ve Ali Ruşen'in seçildiği görülmüştür. Yedek üyeliklere ise; Fuat Komili, Faruk Saylam, Cihat Turgut, Ali Kayhan, Sezai Akyüz, Fadıl Yanyalı ve Emin Sena Sonad seçilmiştir.[71] Seçimden sonra kongrenin dileklerine geçilmiştir. Esat Budakoğlu, dileklerinin yazmakla bitmeyeceğini, ellerinde bir şey olmamasına ve ilgili makamların bu dilekleri yapmamakta ısrar etmelerine rağmen yine de dileklerini gerekli yerlere ileteceklerini belirtmiştir.

Vacit Asena da uzun bir konuşma yaparak DP'nin hizmetlerini anlatmıştır. CHP'nin yapacağı baskının hiçbir önemi olmadığını söyledikten sonra, içinde bulundukları dönemin kendilerine tahdit ve tenkit edilecek olayları sunduğunu ifade etmiştir. Bu girişten sonra konuşmasına şöyle devam etmiştir:

"(...) Bunlar giriştiğimiz dava için engel oluyorlar. Biz nasıl ki, ilk hamlede sükutu muhafaza ederek yaptığı işlerde netice almaya istihzar ettik isek rastlayacağımız bütün manileri aynı soğukkanlılıkla çiğneyerek yolumuza çıkan ağır veya kafil nasıl olursa olsun bütün pürüzleri bertaraf edeceğiz (...)

(...) Tarih bize bugünkü şerait ile yapmaklığımız lazım gelen vazifeyi başarmamız için çok mes'uliyetli bir mevkiide bulunduruyor. Bu imtihandan her ne bakıma olursa olsun yüzümüz ak çıkacaktır. Ve geleceklere fena bir ecdat olmadığımızı isbat edeceğiz.

Arkadaşlar,

Hepimizin istediği ezilerek düşündüğümüz ve kendimize hedef ittihaz ettiğimiz ümide artık bundan sonra tahakkuk etmek üzeredir. Biz iman ile tuttuğumuz yoldan bunu kuvvetlendirerek ve mutlaka hedefine ulaşarak hürriyet misakı abidesini te'it edeceğiz."

Vacit Asena'nı bu konuşmasından sonra Esat Budakoğlu, yeni idare heyetine başarılar dileyerek kongreye son vermiştir.[72]

Aynı günün akşamında yapılan toplantıda Vacit Asena, Fahrettin Katrinli ve Avni Baskın birer konuşma yapmıştır. Körfez gazetesine göre, yapılan konuşmalarda CHP eleştirilmiş, tek bir demokratın bile iktidar zümresini kırıp dökmekten çekinmeyeceği ve buna hazır olduklarını belirtmişlerdir. Hatipler konuşmalarının

[70]"Ayvalık ilçe kongresi dün yapıldı", *Demokrat İzmir*, 13 Aralık 1948; "Ayvalık D. Parti İlçe Kongresi", *Ayvalık*, 16 Aralık 1948.
[71]"Ayvalık D. Parti İlçe Kongresi", *Ayvalık*, 16 Aralık 1948.
[72]"Ayvalık ilçe kongresi dün yapıldı", *Demokrat İzmir*, 13 Aralık 1948.

uzak yerlerde de duyulabilmesi için "boğaz dolusu bağırıp çağırdıktan sonra" Fahrettin Katrinli konuşma yapmıştır. Katrinli, partilerin "asıcı, kesici, dökücü" olmadığını, kurulma maksatlarının memleket ekonomisinde ve imar sahasında rakip partilerden daha iyi projeler üretmek olduğunu söylemiştir. Ayrıca partilerin birlik ve beraberlik yaratmak için de kurulduğunu belirtmiştir. Bu yüzden de biraz önce yapılan konuşmalar da "öleceğiz, asacağız, keseceğiz" gibi ifadelerin kullanılmasının yerinde olmadığını öne sürmüştür. Katrinli konuşmasını yaptığı esnada hoparlörün sesi kapatılmış, dolayısıyla söyledikleri dışarıdan duyulamamıştır.[73]

Körfez gazetesinde bahsi geçen bu konuşmalara dair diğer gazetelerde herhangi bir bilgi yoktur. Bu haberleri değerlendirirken Körfez gazetesinin CHP'yi desteklediği unutulmamalıdır.

1949 yılı ocak ayında DP ilçe teşkilatı tarafından il başkanı Sıtkı Yırcalı'nın da bulunduğu bir toplantı düzenlenmiştir. Hava soğuk olmasına rağmen partililer toplantıya büyük ilgi göstermiş, binanın içi ve dışı partilerle dolmuştur. Yapılan konuşmaların dışarıda da duyulması için hoparlörle yayın yapılmıştır. İlk konuşmayı ilçe başkanı Vacit Asena yapmış, kabinede yapılan son değişikliklerden bahsederek "oyalayıcı siyasetin bu değişikliklerden doğduğunu" söylemiştir. Bu son değişikliklerin de aynı zihniyete hizmet ettiğine dikkat çektikten sonra sözü Sıtkı Yırcalı almıştır.[74]

Yırcalı, anayasanın sağladığı en mühim hürriyetlerden olan seçim hürriyetini tecrübe ettikten sonra kimsenin iktidara güveninin kalmadığını öne sürmüştür. Ona göre, bir ülkenin yasaları ne kadar iyi olursa olsun, o yasalar tatbik edilemedikten sonra o ülkede tam bir hürriyetten söz edilemez. Daha sonra dinleyicilere çiğnenen haklarının mesullerinin cezalarını çekip çekmediğini sormuş, dinleyenler de "Mevki sahibi oldular!" diye karşılık vermiştir. İktidarı demokrasi maskesiyle rollerine devam etmekle suçlamış, ancak kendilerine demokrasi çalımı atarak aldatmaya çalışmalarının uzun sürmeyeceğini iddia etmiştir. Daha sonra sözlerini meclisteki dayak olayına getirmiştir. CHP'li Balıkesir milletvekillerinden birinin "İcap ederse tabanca da kullanacağız!" sözlerine karşılık olarak "Bu milletin bu tehditleri savuran kimselere artık itimadı kalmamıştır." demiştir.

Son olarak, Enver Uysal'ın konuşmasını müteakiben hep bir ağızdan

[73]"D.P. İlçe idare kurulu seçimi Pazar günü yapıldı. Akşamında da konferanslar verildi. Fakat..", *Körfez*, 15 Aralık 948.
[74] "Ayvalık Demokratlarının dünkü toplantısı", *Yeni Asır*, 17 Ocak 1949.

"Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir." denilerek toplantıya son verilmiştir.[75]

Körfez gazetesinde DP'nin yaptığı başka bir toplantıya dair yer alan haberde DP'liler sürekli aynı şeyleri dinlediği için bu toplantıya katılımın çok az olduğu iddia edilmiştir. Hatiplerden Şükrü Filat, CHP'ye yüklenmiş, belediyenin hiçbir şey yapmadığını, şehrin elektriksiz ve susuz, sokakların ise pislik içinde olduğunu, iktidara geldikleri gün Ayvalık'ı cennete dönüştüreceklerini öne sürmüştür.

Diğer hatip Enver Uysal ise, İzmir'de milli iradenin Celal Bayar ve birkaç arkadaşı tarafından tecelli ettiğini söylemiştir. Vahdettin, İzmir'in Yunanlılara teslim edilmesi emrini verdiği zaman bu emre Celal Bayar'ın yarattığı milli irade direnmiştir. Nasıl ki bu milli irade Vahdettin'i yurttan kovduysa, demokrasinin kurulması için DP etrafında toplanan da aynı milli iradedir. Körfez gazetesine göre, Enver Uysal bunları söylerken CHP iktidarını Vahdettin'in ihtirası ile kıyaslamış, Celal Bayar'ı överken Atatürk'ü unutmuştur.

Esat Budakoğlu da Enver Uysal'ın dediklerine katılarak istiklal mücadelesindeki milli iradeyle kendi demokrasi mücadelelerini aynı gördüğünü söylemiştir. Gazeteye göre daha sonra da CHP'yi yerden yere vurmuş ve birçok vaatte bulunmuştur. Budakoğlu konuşmasını yaparken sokaktan geçenler ise "Martavallara karnımız tok!" diye bağırmıştır.[76]

24 Mart 1949 perşembe günü DP Balıkesir İl Kongresi'nin şehir sinemasında yapılması planlanmıştır. Celal Bayar ve arkadaşlarının da bu kongreye katılacağı öğrenilmiştir. Cumartesi günü de Balıkesir'den hareket edilerek önce Burhaniye'ye ardından da Ayvalık'a geleceği bilgisi alınmıştır. Ayvalık'taki programında, önce parti merkezinde bir konuşma yapması, sonra Şehir Kulübü'nün üst salonunda şerefine verilecek yemeğe katılması ve tekrar parti merkezine gelerek istişarelerde bulunması yer almaktadır. Ayvalık ziyareti sonrası Edremit'e geçecek olan Bayar ve arkadaşlarının Ayvalık'taki programının tafsilatının parti idare kurulu tarafından hazırlanarak ilan edileceği bilgisi verilmiştir.[77]

Bayar, 24-25 Mart günlerinde il kongresinde bulunduktan sonra 26 Mart'ta Balıkesir'den hareket ederek Havran ve Burhaniye'de konuşmalar yapmış ve Havran'daki bir parti ocağının açılışına katılmıştır. Burhaniyeliler kendisine Burhaniye-Ayvalık sınırına kadar eşlik etmiştir. Ayvalıklı demokratlar da on otobüs

[75]"Ayvalık Demokratlarının dünkü toplantısı", *Yeni Asır*, 17 Ocak 1949.
[76]"D.P Toplantısı", *Körfez*, 24 Ocak 1949.
[77]"Celal Bayar ve arkadaşları şehrimize geliyorlar", *Ayvalık*, 24 Mart 1949.

ve başka vasıtalarla Bayar'ı Ayvalık sınırında beklemişlerdir. Saat 17.30 sularında şehrin girişinde toplanan binlerce Ayvalıklıyla beraber parti binasına kadar yürüyerek gelinmiştir. Kısa bir süre dinlendikten sonra balkona çıkan Bayar, kendisini sabırsızlıkla bekleyen halkın alkışları arasında uzun bir konuşma yapmıştır.[78] Konuşmasında şunları söylemiştir:

"Sevgili Ayvalıklılar, buraya her gelişimde artan bir heyecanla karşılaşırım. Ben Ayvalığa gitmeye hazırlandığım zamanlarda daima uzun müddet hasretini duyduğum aile ocağına avdet etmek üzere bulunan bir insanın heyecanını duyarım.

Ayvalık, Demokrat ailesinin şanlı bir sembolüdür. Demokrat partiden bahsederken (halkı zorla topluyorlar, bir takım sun'i vasıtalara müracaat ediyorlar) bühtanında bulunulmuştur.

Kimse kimsenin maddi, manevi tazyiki altında kalmaz. Hele Ayvalıklılar gibi ferdi hürriyetini kazanmak için çırpınan bir halkın hislerini izhar için hiçbir vasıtaya ihtiyacı yoktur. Sizin buraya gelmeniz ve burada toplanmanız samimi bir arzunun ifadesidir.

Ne için böyle hareket ediyorsunuz? Çünkü sizler hürriyet aşıkı olan kimselersiniz. Çünkü sizler bu memleketin hak ve hürriyete, bir kelime ile refaha kavuşmasını isteyen kimselersiniz (...)

(...) Demokrat parti iktidara gelince bu ülkenin yükselmesini sağlayacaktır. Bir kimseye düşman olmayacağız. Fakat ne kadar kuvvetli olursa olsun kimseden de korkmuyoruz. Gayemiz memlekette nizamlı bir içtimai ve iktisadi hayat kurmaktır. Vatandaşlarımızın daha iyi yaşamasını temin edeceğiz. Çiftçiye en yakın dost olacağız (...)

(...) Eğer vatandaşın reylerini çalacak, mazbatalarını tahrif edecek veyahut bunlardan başka her hangi bir surette kanun dışı harekette bulunacak kimseler olursa bunlar, bu memleketin selametini, ferdlerin hürriyetini emanet ettiğimiz muhterem kuvvetlerden yardım göremiyeceklerdir (...)"[79]

Konuşmasının ardından parti merkezinde Gençlik Kulübü başkanı Fahri Heper ve arkadaşlarının, köyler de dahil olmak üzere parti teşkilat mensuplarının ziyaretlerini kabul etmiştir.

Akşam kendisine yüz kişilik bir ziyafet verilmiştir. Ziyafete; kaymakam, adalet erkanı, DP teşkilatı başkanları, belediye başkanı, CHP ilçe teşkilatı başkanı, banka müdürleri ve başka zevat da katılmıştır. Yemekten sonra parti binasına gidilerek mermerden yapılan iki metre yüksekliğindeki kaideli Atatürk büstünün açılış töreni yapılmıştır. Törende kurdeleyi Celal Bayar kesmiştir. Bayar, Atatürk ile olan hatıralarına dair bazı anekdotlar aktarmıştır. Ardından Sıtkı Yırcalı, Muharrem Tuncay, Vacit Asena, Avni Baskın ve Fahrettin Katrinli birer konuşma yapmıştır.

Bayar Çamlı'da Ali Cömert'in evinde misafir edilmiş, oradan da motorla Alibey Nahiyesi'ne geçilmiştir. Bayar, burada da bir konuşma yapmıştır. Ali Cömert,

[78]"Celal Bayar ilçemizde", *Ayvalık*, 31 Mart 1949.
[79]"C. Bayar mühim vaatlarda bulunuyor", *Yeni Asır*, 27 Mart 1949.

Bayar onuruna mükellef bir öğle yemeği ziyafeti vermiş, saat 15.00'da 15 otobüs eşliğinde Edremit'e uğurlanmıştır.[80]

24 Nisan 1949'da DP tarafından komünizmin menfi faaliyetleri hakkında H. Avni Baskın tarafından bir konferans verilmiştir. Kalabalık bir dinleyiciye kitlesine verilen bu konferans büyük bir ilgi toplamıştır. Baskın, komünizmin Türkiye'ye, CHP'nin kapısından girdiğini, Köy Enstitüleri'nin birer komünizm yuvası olduğunun anlaşıldığını ve komünizmin buralarda biçim değiştirdiğini öne sürmüştür. Avni Baskın'a göre, bu ideolojinin yok edilmesi için iktidarın kapılarını kapatması gerekmektedir. Çünkü iktidarın sınırsız ve tüketici devletçiliği iş alanlarını yok etmektedir. Bununla ilintili olarak da beşinci kolun faaliyetleri artmaktadır. Zenginler "istifçilikten ve kasa nöbetçiliğinden" vazgeçerek komünizmle mücadele eden DP'ye maddi ve manevi yardım etmelidir.[81]

Bir buçuk saat devam eden konferans büyük bir ilgi ile dinlenmiştir. Konferansın sonunda Avni Baskın'a seçim kanunu ve başbakanın son beyanı hakkında fikri sorulmuştur. Avni Baskın da, bu beyanatın lezzetsiz bir beyanat ve DP'nin gelişme mücadelesini gevşetmek için hazırlanan sistematik bir programın uygulanmasından başka bir şey olmadığını söylemiştir. Ona göre DP aldatılmakta ve millet oyalanmaktadır. İstedikleri kanunu 24 saatte çıkaran iktidar, bütün bir milletin istediği bir kanunu aylarca çıkarmamaktadır. 1950 seçimlerinde kanunu ayaklar altında, keyfi emirleri ise baş üstünde tutarak bu oyunları oynamaya devam etmek isteyenlerin hayal kırıklığına uğrayacağına inanmaktadır. Çünkü milli irade oyları kirli ellerden koruyacaktır diyerek konuşmasına son vermiştir.[82]

Sıtkı Yırcalı'nın 1949 yılı boyunca sık sık Ayvalık'a geldiği görülmektedir. Bu vesileyle partide bir toplantı yapılmış, Yırcalı'da bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında ezcümle, iktidarın milletten fedakarlık istediğini ancak bu isteğe karşılık olarak millette bir şeyler vermesi gerektiği üzerine bir konuşma yapmıştır. Milletin yarasına temas eden bu sözler dinleyiciler üzerinde iyi bir etki yaratmış ve kendisi sürekli alkışlanmıştır.[83]

Türk milli takımının Atina'da Yunan milli takımıyla yaptığı futbol müsabakasında Yunanistanlıların Türk Milli takımını protesto etmesi üzerine DP Ayvalık ilçe teşkilatı olağanüstü toplanmıştır. Avni Baskın, şayet düşmanca bir

[80]"Celal Bayar ilçemizde", *Ayvalık*, 31 Mart 1949.
[81] "D. Partide Verilen Konferans", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[82]"D. Partide Verilen Konferans", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[83]"Sıtkı Yırcalı İlçemizde", *Ayvalık*, 5 Mayıs 1949.

hareket yapılmak istendiyse, bunun iltica ettikleri zaman onlara en büyük misafirperverliği gösteren Türklere karşı değil, daha dün ciğerlerini söken İtalyanlara karşı olması gerektiğini söylemiştir. İktidarın milli şeref ve haysiyeti korumak için ne derece hassasiyet göstereceği şimdiden bilinemeyeceği için, kendilerine düşen görev, siyasi değil milli intikam beslemek olmalıdır. Çünkü Türklerin ebedi varlığının temelini ve garantisini bu teşkil etmektedir. Çocukları bu duygu ile yetiştirmek milli ve vatani vazifedir. Dostlarının samimi dost, düşmanlarının da amansız düşmanı olduklarını belirtmiş, sözleri şiddetle alkışlanmıştır.[84]

Kasım 1948'de Altınova'da düzenlenen DP mitingi esnasında yaşananları (DP'lilere domates, patates vb. atılması, jandarmanın kalabalığa müdahalesi gibi) daha önce ayrıntılı olarak açıklanmıştır. İşte bu olaydan sonra Altınova Jandarma Baş Gediklisi Mehmet Gölgeli, kendisine tokat attığı gerekçesiyle Sıtkı Yırcalı'yı mahkemeye vermiştir. Mahkeme 1949'da da devam etmiştir. En son 10 Mayıs'ta yapılan duruşmada, bazı savunma tanıkları dinlenmiş, duruşmaya gelmeyen bazı tanıklara da tebligat gönderilmesine karar verilerek 8 Haziran'a ertelenmiştir.[85]

İşte bu mitingden yaklaşık altı ay sonra, 29 Mayıs pazar günü DP Altınova'da "seçim ve geçim" konulu bir başka miting düzenleyemeye karar vermiştir. Mitinge İzmir, Manisa, Soma, Akhisar, Bergama ve Dikili'den DP'liler davet edilmiştir.[86] İzmir'den 150 otobüsle mitinge iştirak edecek olan partililere Balıkesir, Edremit, Havran ve Ayvalık'tan insanlar da eklenince mitinge katılanların sayısının 10.000'i bulacağı tahmin edilmiştir. Ayvalık gazetesinin öğrendiğine göre, evlerden kadınlara ve çocuklara taş attırılarak bu mitinge engel olunmak istenmektedir.[87]

Gazete, mitingden önce CHP'nin Altınova'daki lokanta, kahvehane, fırın gibi dükkanların kapatılarak halkın nahiyeden uzaklaştırılması yönünde tertibat aldığı bilgisini de edinmiştir. Gazete de bu malumat üzerine, Altınova Belediye Başkanı'na çağrıda bulunarak siyasi görüşü her ne olursa olsun böyle bir olaya izin verirse, maddi ve manevi sorumluluğun direkt olarak ona ait olacağını ifade etmiştir. Ayrıca, bu gibi olaylar karşısında kanunun belediye başkanına verdiği yetkiyi tarafsız bir şekilde kullanmasını talep etmiştir.[88]

Söz konusu mitingin yapılacağı günün sabahı DP merkezinin bulunduğu

[84]"D. Partide Toplantı", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.
[85]"Sıtkı Yırcalı Davası", *Ayvalık*, 12 Mayıs 1949.
[86]"Altınovada", *Yeni Asır*, 27 Mayıs 1949.
[87]"Altınovada yapılacak D.P. nin muazzam mitingi", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.
[88]"Altınova Belediye Başkanlığına", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.

alanda her zamankinden farklı bir hareketlilik dikkat çekmiştir. Balıkesir'in merkezi, Bigadiç, Edremit, Havran, Burhaniye, İvrindi, Zeytinli, Gömeç, Büyükdere Köyü ile civar köy ve şehirlerden gelen partililer rıhtımı doldurmuştur. Ayvalık'taki demokratların katılımıyla 50 otobüsten mürekkep bir kafile 10.35'te Altınova'ya hareket etmiştir. Altınova girişinde daha önceden gelen bir kafile ve Altınovalı partililer tarafından karşılanılmıştır. Bucak girişinde birleşen gruplar önde DP bandosu olduğu halde cumhuriyet alanına gelmiştir. Kafilenin bir kısmı İzmir'den gelenleri karşılamak için Dikili çatısına gitmiştir. 48 otobüslük bir grupla İzmir'den gelenlere Kınık, Bergama ve Dikili'den gelen demokratların katılımıyla Altınova'ya yürüyüşe geçilmiştir. Bucağın İzmir yolu girişinde bu kafileye kamyon, araba ve atlarla Kozak, Bağyüzü, Çamoba, Türközü, Ulubeyler, Ayvatlar, Aşağı Bey köylerinden gelenler de katılmış ve cumhuriyet alanına varılmıştır.[89]

Mitinge 14.00'da DP bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmış, ardından ilk sözü Vacit Asena almıştır. Daha sonra Sıtkı Yırcalı, Edremit'ten Muharrem Tuncay, Gömeç'ten Necati Çucuk, Kınık'tan Sabit Özsoy, İzmir'den Muhiddin Erener ve Osman Kapani birer konuşma yapmıştır. Kapanış konuşmasını ise DP Altınova Başkanı Mehmet Ünlü yapmıştır.

Konuşmaların yapıldığı esnada Avni Baskın, biri bucaktan diğeri köyden iki çocuğu havaya kaldırıp "İşte arkadaşlar iktidar, iyi idare ettiğini söylediği memlekette fakrü sefaletin timsali bu iki abideyi de görmiyecek kadar gaflet içindedir." diyerek büyük alkış almıştır. İzmir'in Buca ilçesinden Aysun isimli bir genç kız DP için yazdığı şiiri okumuştur. Şiirin sonunun "Ne mutlu demokratım!" diye bitmesi alanı dolduranları galeyana getirmiştir. Büyük bir intizam ve vakar içinde geçen mitingin ardından kafile Dikili'ye gitmiştir. Kafile Dikili halkı tarafından çoşkuyla karşılanmıştır. Altınova mitingindeki seremoni burada da aynen tekrarlanmış, ilave olarak Pertev Arat, Rauf Onursal ve Sadık Giz de birer konuşma yapmıştır.[90]

Halkın Demokrat Parti'ye gösterdiği bağlılığı gevşetmek ve heyecanını sindirmek maksadıyla alınan tedbirleri tam olarak kavrayabilmesi için 29 Ekim cumartesi günü bir miting tertip edilmiştir. Miting saatinden çok önce parti binasının önündeki açıklık ile civardaki sokakların uygun yerleri halk tarafından doldurulmuştur. 15.00'da kürsüye çıkan Vacit Asena konuşmasının başında şunları

[89] "Demokratlar Altınova ve Dikilideki Mitingleri", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.
[90] "Demokratlar Altınova ve Dikilideki Mitingleri", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.

söylemiştir:

"Sayın muarızlarımızın bu toplantıda konuşanları fena maksatla veya ibret olmak için zabıtla tevsik edecekleri bize kendilerinden gizlice haber verilmiştir. Düşünceleri her ne olursa olsun zahmete sokmamak için hatipler söze başlamazdan evvel açık hüviyet ve adreslerini söyliyeceklerdir."[91]

Konuşmasının devamında ise Türk ülkelerindeki gelenekler ile Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerini mukayese etmiştir. Asena'ya göre, siyasi mücadele, bir tarafın tertibi ve zor kullanabilecek kuvvetlerin varlığı ile yapılırsa halkın huzuru ve anayasanın sağladığı şahıs dokunulmazlığı bozulur. Demokratik cumhuriyetin temelinin, vatandaşın baskı altında kalmadan, kendi iradesiyle özgür olmasında yattığını söyledikten sonra vatandaşın en büyük bayramında elinden alınan neşesinin ve aralarındaki uyumun bozulmamasındaki mesuliyetin iktidara ait olduğunu belirterek konuşmasını bitirmiştir.

Vacit Asena'nın ardından Cihat Turgut, Faruk Saylam, Nejat Uysal, Fuat Komili, Şükrü Filat, Avni Bakın ve Cevdet Baskın da birer konuşma yapmıştır. Bu konuşmalardan sonra miting 17.00'da dağılmıştır.[92]

Anadolu gazetesi ise bu mitinge farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Gazeteye göre miting, Cumhuriyet Bayramı törenine siyasi partilerin katılımının yasaklanmasını protesto etmek için düzenlenmiştir. DP'liler üç gün önceden başlayarak gece toplantılarında hoparlörden, gündüz de faal elemanları ile mitingin propagandasını yapmıştır. Fakat buna ve bayramın ilk günü her yerin kapalı olmasına karşın civar köylerden insanlar getirtilmişse de mitingde 800'den fazla kişi yer almamıştır. Ve gazete, bunların da ancak % 30'unun DP rozeti taşıdığını iddia etmiştir. DP idarecileri de bunu tahmin ettiği için mitingi Cumhuriyet Meydanı yerine parti binasının önündeki küçük alanda tertip etmişlerdir.[93]

Anadolu gazetesi, hatiplerin, hükümetin kararını eleştirmekten ziyade demokrasi ve hürriyet "teraneleri" okuyarak millet adına konuştukları iddiasında bulunduklarını öne sürmüştür. Mitingin ortalarına doğru dinleyiciler dağılmış, tıpkı DP'nin genel kongrelerinde olduğu gibi ancak 200-300 kişi ile miting bitirilebilmiştir. Bu miting dolayısıyla Ayvalık'ta DP'ye olan alakasızlık –haftalık toplantılarında da olduğu gibi- bir kez daha anlaşılmıştır. Gazetenin tarafsız vatandaşlardan öğrendiğine göre, DP'ye karşı olan bu alakasızlık parti idarecilerinin menfi çalışmaları, Ayvalık'ın düşman işgalinden kurtuluş gününde belediye

[91] "D.P. nin Mitingi", *Ayvalık*, 3 Kasım 949.
[92] "D.P. nin Mitingi", *Ayvalık*, 3 Kasım 949.
[93] "Ayvalıkta D. P. mitingi Fiyasko ile neticelendi", *Anadolu*, 2 Kasım 1949.

başkanına yapılan protesto, Ayvalık gazetesinin zeytinliklerin dağıtım işini ve Muharrem Onursal'ın şahsını hedef gösteren haberleri yüzündedir.[94]

Celal Bayar 1949 yılında ikinci kez Ayvalık'a gelmiştir. Bayar, 7 Kasım pazar günü saat 13.00'da bandoyla birlikte kendisini karşılayan binlerce vatandaşın arasında şehre girmiştir. Ayvalık gazetesine göre, Bayar'ın gelişiyle sessiz ve hüzünlü olan şehre neşe ve hareketlilik gelmiştir.[95]

Celal Bayar, yanında Sıtkı Yırcalı, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu ve İzmir İl İdari Kurulu üyeleri olduğu halde, saat 19.00'da parti salonunda hazır bulunmuştur. Vacit Asena konuşmanın soru-cevap şeklinde yapılacağını bildirmiştir. Bunun üzerine, şu üç konu hakkında sorular sorulmuştur:

1.Seçim kanunu meselesi,

2.Cumhurbaşkanının meclisteki beyanının anayasaya uygun olup olmadığı,

3.DP'nin bucak ve ocak ileri gelenlerine çeşitli vesileler ile baskı uygulanır ve tevkif edilirse, bu durum karşısında nasıl hareket edilmelidir.

Bu soruların bazısına Sıtkı Yırcalı cevap vermiştir. Yırcalı amaçlarının seçim ile iktidara gelip seçim ile gitmek olduğunu söylemiştir. Ona göre milletin huzuruna getirilen kanun tasarısı üzerinde her zaman oynanabilecek ve değiştirilebilecek hükümler vardır. Bundan da üç seneden beri çabalamalarına rağmen, iktidarın hiçbir iş yapmaya muktedir olmadığı sonucunu çıkarmıştır. Yırcalı daha sonra seçim kanunu tasarısının üçüncü maddesi üzerinde durmuştur. Adli teminatın kabul edildiği yolundaki iddialara rağmen, bu maddenin, yargıyı istediği gibi kullanabilen bir madde olduğunu söylemiştir. Son olarak, DP'nin seçim meselesini ön planda tuttuğunu, artık ülkede zor kullanılmayacağını, Türk milletinin daima zorbalığa karşı duracağını ifade etmiştir. [96]

Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu konuyla ilgili olarak, gezip gördüğü yerlerde Türk milletinin gerçekten acı içinde olduğunu fakat buna rağmen güler yüzlü ve umutlu olduğunu söylemiştir. Karaosmanoğlu'na göre, idari baskılar altında bulunun Altınova bile gözünü açmış, milli heyecan orayı da fethetmiştir. İktidarın sefasını sürmüş olanların, muhalefetin cefasını çekeceklerini söyledikten sonra, sözlerine şöyle son vermiştir: "Dünyada insanlığın ızdıraplarına vakıf olmamak kadar büyük

[94]"Ayvalıkta D. P. mitingi Fiyasko ile neticelendi", *Anadolu*, 2 Kasım 1949.
[95]"Celal Bayar İlçemizde", *Ayvalık*, 10 Kasım 949.
[96] "Celal Bayarın Dikili ve ayvalıktaki nutukları", *Demokrat İzmir*, 8 Kasım 1949.

bir noksan mevcut değildir."[97]

Celal Bayar'ın Ayvalık'ta yaptığı konuşma ise şu şekildedir:

"Sevgili vatandaşlarım,

Ayvalıklı dostlarım,

Memleketin her yerinde ayrı bir hususiyet var. Ben Ayvalık'a geldiğim zaman, kendine göre bir hususiyet görmekteyim. Burası çok canlı ve ileri bir muhittir…

(…) Eğer biz kısmi seçimlere iştirak etmiş olsaydık seçim kanununu değiştirmek ihtiyacını duymıyacaklardı. Ve eğer Demokrat Parti onların tatlı dille yaptığı sulh taarruzlarına boyun eğseydi, milleti dürüst bir seçim kanunundan mahrum etmek mesuliyeti altına girecekti (…)

(…) Muhterem vatandaşlar,

Bu memlekette dürüst bir seçim yapılmazsa ya anarşi, yahut ardından isdipdat gelir. Fakat sevgili milletimiz davaya o kadar sarılmıştır ki bunlardan hiç biri olmıyacak, milli irade nur gibi parlıyacaktır (…)

(…) İddia edebiliriz ki, anayasamız en ileri memleketlerin en ileri anayasalarından biridir. Temel kanunlar üzerinde tadilat yapmak mühim ihtiyaçlar dolayısiyle olur. Salabetini muhafaza etmemiş, iyi yerleşmemiş taşların temelden çıkarılması elbette lazımdır.

Anayasanın tadili hakkında genel idare kurulu noktai nazarını kongreye arz etmiştir. Evvela hatıra şu gelmiştir. Anayasamız tam manasiyle tatbik edilmiştir de aksayan tarafları meydana çıkmış mıdır? Biz buna hükmedemedik. Ruh ve metnine sadık kalmağa karar verdik. Bizim anayasamıza göre, devlet reisi gayri mes'uldur. Salahiyetleri de tasrih ve tayin edilmiştir. Devlet reisi olan zat mecli müzakerelerinde dahi bulunmıyacaktır, diye bir kayıt vardır. O, daima partilerin üzerinde kalacaktır. Eğer her hangi bir parti, mecliste ekseriyetini kaybederse, başvekil ekseriyette kalan partilerden seçilecektir (…)

(…) Seçim zamanı baskı devam ederse ne olacaktır? diyorsunuz. Arkadaşlar, birçok hadiselere şahit olmuş bulunuyoruz. Gerçi hükümetin şahsıyeti maneviyesine hakaret etmek, küstahlıktır. Fakat fiilin irtikap edildiğine dair hakim tarafından bir karar verilmeden önce sanığın hapse sokulması yersizdir. Bu yüzden, birçok vatandaşlar mağdur olabilir. Biz, cezanın tahfifini değil, hakim kararı olmadan tevkifi reddediyoruz. Çünkü bu vaziyet adli baskıya sebep teşkil etmektedir.

D.P., ,işçilerimizin yakın dostudur. Bunu her fırsatta ispat etmek yolu üzerindedir. Memlekette hususi sermaye inkişaf etmelidir. Bu suretle iş hacmi artar, faaliyet inkişaf eder. Biz, işçilerin mutekabil haklarının korunmasını içtimai adaletin teessüsü bakımından faydalı görüyoruz. Sermayenin hakkı işçiye geçmiyecek, işçinin hakkı da sermayeye geçmiyecektir. Bu, sağlandığı zaman memleketimizde sosyal ve ekonomik ıstırap azalır ve işler tabii mecrasına sokulmuş olur."[98]

1949 yılının aralık ayında DP'nin Ayvalık bucak, köy ve mahallelerinde kongreler düzenlenmesi planlanmıştır. Bucak ve köylerdeki kongrelerin kendi merkezlerinde, mahalle kongrelerinin ise ilçe merkezinde düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Ayvalık gazetesinde 8 Aralık saat 20.00'da bucak kongresinin yapıldığına

[97] "Celal Bayarın Dikili ve Ayvalıktaki nutukları", *Demokrat İzmir*, 8 Kasım 1949.
[98] "Bayar "Seçimlerin kazanılması artık mukadderdir" diyor", *Demokrat İzmir*, 9 Kasım 1949.

dair bir haber vardır. Ancak hangi bucak olduğu bilgisi verilmemiştir.[99] Bu bilgiye de aşağıdaki tablodan ulaşmak mümkündür. Tabloya bakıldığında bu tarihte Alibey Bucağı kongresinin yapılması planlanmıştır. Kongrede, Vacit Asena uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmanın ardından yapılan yoklamada ekseriyetin sağlanması üzerine yıllık mesai raporu okunmuştur. Bütçenin de itiraz olmadan kabul edilmesi üzerine idare kurulu seçimi yapılmıştır. Seçim sonucunda: Ali Ertem, Yakup Akuğur, Mustafa Kazıkçı, Osman Tuncer, Mustafa Aydemir, İsmail Hartaç ve Hasan idare heyetine seçilmiştir.[100] Gazetenin, en son geçen adı geçen Hasan isimli kişinin soyadını yazmayı unutmuş olması muhtemeldir.

Tablo 74: DP'nin 1949 Yılında Düzenleyeceği Bucak, Köy ve Mahalle Kongreleri[101]

Bucaklar			
Alibey Bucağı	08.12.1949	Perşembe	20.30
Altınova Bucağı	20.12.1949	Perşembe	20.30
Köyler			
Bağyüzü Köyü	03.12.1949	Cumartesi	20.30
Hacıveliler Köyü	04.12.1949	Pazar	10.00
Tıfıllar Köyü	04.12.1949	Pazar	13.00
Çamoba Köyü	04.12.1949	Pazar	15.00
Çakmak Köyü	10.12.1949	Cumartesi	10.00
Üçkabaağaç Köyü	10.12.1949	Cumartesi	13.00
Türközü Köyü	10.12.1949	Cumartesi	15.00
Araplar Köyü	23.12.1949	Cuma	20.30
Küçükköy	27.12.1949	Salı	20.30
Mahalleler			
Fevzi Paşa Mahallesi	11.12.1949	Pazar	20.30
Zeki Bey Mahallesi	11.12.1949	Pazar	20.30
Kazım Paşa Mahallesi	13.12.1949	Salı	20.30
İsmet Paşa Mahallesi	13.12.1949	Salı	20.30
Vehbi Bey Mahallesi	15.12.1949	Perşembe	20.30
Hamdi Bey Mahallesi	15.12.1949	Perşembe	20.30
Sakarya Mahallesi	16.12.1949	Cuma	20.30
Fethiye Mahallesi	16.12.1949	Cuma	20.30
Kemal Paşa Mahallesi	18.12.1949	Pazar	20.30
Hayrettin Paşa Mahallesi	18.12.1949	Pazar	20.30

Bağyüzü Köyü'ndeki kongrede seçilen idare heyeti ise şu isimlerden oluşmaktadır: Kadir Yanık, İbrahim Koç, Mehmet Özdemir, Niyazi Korkut, İsmail

[99] "D. P kongreleri", *Ayvalık*, 15 Aralık 949.
[100] "D. P kongreleri", *Ayvalık*, 15 Aralık 949.
[101] "D. Parti BŞK", *Ayvalık*, 24 Kasım 949.

Uğurlu.[102] Çamoba Köyü idare kuruluna da; Himmet Aytekin, Mehmet Akça, Halil Şahin, Apti Yazıcı, İsmail Sarı seçilmişlerdir.[103]

Altınova Bucağı kongresi de planlanan tarihte -20 Aralık'ta- yapılmıştır. Samimi bir hava içerisinde geçen kongrede seçilen idare heyeti şu isimlerden oluşmaktadır: Nihat Soydan, Bahaettin Arabacıoğlu, Kamil Evren, Kadir Bayraktar, İbrahim İşten, Muzaffer Dervent.[104]

1950 yılında seçimlere yaklaşık üç ay kala DP'nin Ayvalık İlçe Kongresi yapılmıştır. 19 Şubat Pazar günü yapılan kongreye genel kurul üyelerinden Sıtkı Yırcalı, İl Başkanı Esat Budakoğlu, il kurulu üyeleri Selahattin Baskan ve Ahmet Kocabıyık, Edremit İlçe Başkanı Muharrem Tuncay ve Burhaniye'den Said Pabuççuoğlu da iştirak etmiştir. Yoklama sonucunda 91 delegeden 86'sının kongreye katıldığı belirlenmiştir. Katılmayanlar ise mazeret mektubu göndermiştir. Kongre birinci başkanlığına Sıtkı Yırcalı, ikinci başkanlığa Esat Budakoğlu, katipliklere de Ahmet Kocabıyık, Cihat Turgut ve Kenan Alatur seçilmiştir.

Çalışma raporunun okunmasından sonra Vacit Asena bir konuşma yapmıştır. Konuşmasına, bir tarafta belirli ülkelerde yaşayan milletlerin maziden miras aldığı bir kötülüğün veya menfi çekişmelerin üzüntüleriyle acı çekerken diğer tarafta da birey hakkının en üstte tutulduğu, herkesin imrenerek baktığı sistemler olduğunu belirterek başlamıştır. Asena'ya göre, 1946'ya kadar ritmini bulamayan Türk siyasi hayatı DP'nin kurulmasıyla makus talihini yenmiştir. DP, vatandaş hak ve hürriyetini kurtarmak için büyük bir mücadele başlatmıştır. DP'nin varlığı sebebiyle iktidar yeni bir seçim kanunu çıkarmış, hak ve özgürlükler var olmuştur. Seçimin DP tarafından kazanılacağının kesin olduğunu söyledikten sonra Vacit Asena konuşmasına son vermiştir.[105]

Rapor tamamen okunduktan sonra birçok kişi söz alarak rapor üzerinde tenkitlerde bulunmuş, idare heyetinin daha kuvvetli olmasını ve daha verimli çalışmasını istemiştir. Tenkitlere karşı Vacit Asena cevap vermiştir. Avni Baskın da, bir ordunun taarruza geçmek için önce hazırlandığı, ihtiyat kuvvetlerini topladıktan sonra muharebeye girdiği örneğini vermiştir. Bu benzetmeden yola çıkarak da DP ilçe teşkilatının da gerekli tedbirleri aldığını ve çok yakında hücum borusunun çalacağını belirtmiştir.

---

[102] "Bağyüzünde", *Ayvalık*, 15 Aralık 949.
[103] "Çamoba Köyünde", *Ayvalık*, 15 Aralık 949.
[104] "D. P. Altınova Kongresi", *Ayvalık*, 22 Aralık 949.
[105] "D.P. Ayvalık Kongresi", *Ayvalık*, 23 Şubat 950.

Rapor ittifakla kabul edildikten sonra gündemdeki diğer maddelerin müzakerelerine geçilmiş ve ardından idare kurulu seçimi yapılmıştır. Heyete; Vacit Asena, Faruk Saylam, Avni Baskın, Şemsettin Sarıeren, İbrahim Keskin, Şükrü Filat, Abidin Kılılnç seçilmiştir. Seçimden sonra Esat Budakoğlu seçim kanunu hakkında uzun bir konuşma yapmıştır. Sıtkı Yırcalı, Muharrem Tuncay ve Selahattin Baskan da birer konuşma yaptıktan sonra üç defa "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir!" düsturu tekrarlanmış ve kongreye son verilmiştir.[106]

Alibey Bucağı'nda da kongre düzenlenmiş, idare heyetine seçilenler arasında yapılan görev taksimi şöyle olmuştur: Ali Ertem (Başkan), Mustafa Aydemir (2. Başkan), İsmail Hortaç (Sayman), Osman Tuncer (Veznedar), Yakup Akuğur (Üye), Mustafa Eden (Üye), Hasan Kesebir (Üye).[107]

Nisan ayı sonunda Refik Koraltan, Esat Budakoğlu ve Yahya Pehlivan Ayvalık'a gelmiştir. Gece parti merkezinde kapalı bir toplantı yapılmıştır. Parti binası toplantı vesilesiyle dolmuştur. Bir saatten fazla konuşan Koraltan'ın konuşması sık sık alkışlarla kesilmiştir. Konuşmasında, iktidarın herkes tarafından bilinmeyen kusurlarını ve aksaklıklarını anlatmıştır. Kendisinden sonra Esat Budakoğlu ve Yahya Pehlivan da birer konuşma yapmıştır. Gece 24.00'a kadar toplantı devam etmiştir.[108]

DP, Bağyüzü Köyü'nden başlayarak köy gezileri tertip etmiştir. Bağyüzü Köyü'nde çevre köylerden de gelen demokratlarla yüzlerce kişinin katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Birçok kişinin konuştuğu toplantıda hoparlör yayını da yapılmıştır. Doktor Arslan, veremin ve bulaşıcı hastalıkların son zamanlarda çok arttığını, sağlık teşkilatındaki eksiklikler yüzünden de bu hastalıkların tedavisinin imkansız olduğunu bir doktor olarak anlatmıştır. Avni Baskın'ın yaptığı heyecanlı konuşma ise köylüleri de galeyana getirmiştir. Ayvalık Gazetesi'nin aktardığına göre, Avni Baskın konuşmasını yaptığı esnada bir halk partili, "Mademki işler böyledir, dört reyim var dördünü de D. partiye vereceğim!" diye bağırmıştır. Konuşmaların ardından bando milli havalar çalmış, oyunlar oynanmış ve 18.00'da köyden hareket edilmiştir.[109]

İkinci olarak Hacıveliler Köyü'ne gidilmiştir. Burada da büyük bir topluluğa hitap eden Avni Baskın, oyların nasıl ve ne tarzda verileceğini anlatmış ve orada

[106] "D.P. Ayvalık Kongresi", *Ayvalık*, 23 Şubat 950.
[107] "Alibeyde", *Ayvalık*, 23 Şubat 1950.
[108] "Refik Koraltan Şehrimizde", *Ayvalık*, 5 Mayıs 950.
[109] "D. Parti Köy Gezileri", *Ayvalık*, 5 Mayıs 950.

bulunan kadınlara oylarını kime verecekleri sorusunu sormuştur. Kadınlar da hep bir ağızdan, "Bu sual fazla, Halk partisinin adını bile anmak istemeyiz. Bütün reylerimizi D.P ye atacağız." demiştir. Saat 20.30'da da buradan yola çıkılmıştır.

29 Nisan Cumartesi günü Çamoba Köyü'ne gidilmiştir. DP'nin kalelerinden birisi olan bu köy, kadın-erkek, çoluk çocuk demeden büyük fedakarlıklar göstererek partinin milli davasına yardım etmiştir. Köyden kilometrelerce uzakta karşılanan heyet, bandonun çaldığı milli marşlar eşliğinde köye girmiştir. Yapılan açık hava toplantısında sırasıyla, İbrahim Keskin, Şükrü Filat, Dr. Arslan, Faruk Saylam ve Avni Baskın konuşmuştur. Avni Baskın, CHP'nin 27 yıllık iktidarı süresince köylü ve şehirliyi birbirine tanıtamadığını ve vatandaşı birbirine yabancı gibi idare ettiğini öne sürmüştür. Baskın'a göre oysaki DP, kurulduğu günden bu yana geçen 4 yılda köylü ve şehirliyi birbirine çok iyi tanıtmıştır. Bu yüzden de Çamoba Köyü'ne gelirken kendini bir aile ocağına gelir gibi hissettiğini belirtmiştir.[110]

30 Nisan Pazar günü Alibey Bucağı'nda yapılan DP toplantısına 1000'den fazla kişi iştirak etmiştir. Birçok kişi söz alarak konuşma yapmış ve bu konuşmalar alaka ile dinlenmiştir. Vatandaşlar, halk partisi hatiplerinin "palavralarının" bucakta yer bulamadığını, 27 senedir aynı nakaratları dinlediklerini, seçim günü bütün Alibeylilerin DP'ye oy vereceğini söylemişlerdir.

Aynı günün gecesi Küçükköy'e gidilmiş ve kapalı bir toplantı yapılmıştır. Çeşitli kişiler söz almış, köylülerin ihmal edilmiş olduğunu ve bir milletin kalkınabilmesi için köy ve köylü davasının ilk planda tutulması gerekliliği üzerinde durarak uzun konuşmalar yapmışlardır. Konuşmalar saat 24.00'a kadar devam etmiştir. 11 kaptıkaçtıdan oluşan gezi heyeti vatandaşların alkışları arasında köyden ayrılmıştır.[111]

1950 genel seçimleri sonucu DP İlçe Başkanı Vacit Asena milletvekili seçildiği için, idare kurulu 22 Mayıs'ta toplanarak aralarında görev dağılımı yapmıştır. Buna göre ilçe başkanlığına ittifakla Avni Baskın seçilmiştir. Başkan yardımcılığına İbrahim Keskin, muhasipliğe Şükrü Filat, katipliğe de Cihat Turgut seçilmiştir.[112]

Seçimi kazanan DP bundan sonra da iktidar partisi sıfatıyla faaliyetlerine devam etmiştir. Bu kapsamda Balıkesir milletvekilleri il, ilçe, bucak ve köylere

[110] "D.Parti Köy Gezileri", *Ayvalık*, 5 Mayıs 950.
[111] "D. Parti Köy Gezileri", *Ayvalık*, 5 Mayıs 950.
[112] "Demokrat Parti", *Ayvalık*, 25 Mayıs 950.

geziler düzenleyerek halkın dertlerini dinlemiştir. 1950 yılının temmuz ayının sonlarında geziye çıkan milletvekilleri; Edremit, Havran, Ilıca, Burhaniye ve Gömeç'e uğradıktan sonra Ayvalık'a gelmiştir. DP İl Başkanı Mücteba Iştın ile milletvekilleri Vacit Asena ve Selahattin Baskan Altınova'ya geçerek yeni iktidarın aldığı kararlar ve icraatları hakkında halka bilgi vermişlerdir. Tekrar Ayvalık'a dönüldükten sonra parti merkezinde bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Kore'ye asker gönderilme kararının doğruluğu üzerinde durulmuş, bu karar toplantıya katılanlarca da kabul edilmiştir. Son olarak da, toplantıya katılanlar tarafından CHP'nin yıkıcı propagandaları protesto edilerek partiyi doğru yoldan gitmeleri konusunda son kez uyarmışlardır.[113]

Son olarak da eylül ayında DP idare kurulunda bazı istifalar yaşanmıştır. Bu istifalardan sonra idare kurulu yeniden şekillendirilmiştir. Kurul; Avni Baskın, Şükrü Filat, Şevket Osman Karaca, Fahrettin Katrinli, Alp Arslan, Fazıl Yanyalı ve Fuat Komili'den teşekkül etmiştir. İlk toplantısını yapan yeni idare kurulu başkanlığa Avni Baskın'ı, ikinci başkanlığa Fahrettin Katrinli'yi, muhasipliğe Şükrü Filat'ı, Alp Arslan'ı da katipliğe seçmiştir.[114]

3. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ayvalık'taki Faaliyetleri

1946 yılı için seçilen CHP ilçe idare kurulları aralarında ilçe başkanlarını seçmiştir. Ayvalık'taki seçim sonucunda tüccar ve aynı zamanda belediye meclisi üyesi olan Enver Alay başkanlığa seçilmiştir.[115]

Temmuz 1946'da Altınova'da, bucağa bağlı on bir köy halkının ve Ayvalık'tan gelen 500 kadar vatandaşın katılımıyla Harman Bayramı yapılmıştır. Bayram vesilesiyle toplanan köylülerden birçoğu söz alarak İnönü'ye ve CHP'ye olan inanç ve bağlılıkların belirtmiştir. Bütün köylüler yaklaşan seçimde oylarını CHP'ye vereceklerine dair söz vermiştir. CHP Müfettişi Recai Güreli bir konuşma yaparak köylülerin bayramını kutlamış, CHP'nin köylüler için yaptığı çalışmaları anlatmıştır. Muharrem Onursal da Altınovalıların ve Ayvalıklıların Halk Partisi'ne karşı olan sevgilerini ifade etmiştir. Yapılan konuşmalardan sonra köylüler milli oyunlar oynamış, eğlence geç vakte kadar devam etmiştir.[116]

Aynı ay içerisinde Halk Partisi mensupları kadınlı erkekli kafileler halinde ilçeye bağlı bütün bucak ve köyleri kapsayan bir geziye çıkmıştır. Küçükköy

[113] "Balıkesir Milletvekillerinin gezileri", *Ayvalık*, 3 Ağustos 950.
[114] "D.P İdare Kurulu", *Ayvalık*, 21 Eylül 950.
[115] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 142, Dosya No: 568, Sıra No: 1, 02.01.1946.
[116] "Altınova Köyleri ant içtiler", *Türk Dili*, 12 Temmuz 1946.

ziyaretinden sonra bu kez de Altınova'ya gidilmiştir. Geziden daha önceden haberdar olan partililer erken saatlerden itibaren hazırlanmaya başlamıştır. İlçedeki mevcut 15 otomobil halkı taşımaya kafi gelmediği için iki sefer yapılmasına karar verilmiştir. Geziye CHP Bölge Müfettişi Recai Güreli ve Balıkesir Milletvekili Süreyya Örgeevren de katılmıştır.

Kafile, önde Türk ve parti bayrakları olmak üzere, açık bir kamyona bindirilen Halkevi bandosunun çaldığı marşlarla bucağa doğru ilerlerken, ellerinde bayraklarla 40 kadar atlı kafileyi bucağın beş kilometre dışında karşılamıştır. Türk Dili gazetesine göre, vasıtaların iki tarafında ellerinde Türk bayraklarıyla kafileye eşlik eden atlılar, milli birliğin ve heyecanın şahlanmış bir örneğidir. Altınova'ya girilirken bucağın pazarı olması sebebiyle binlerce köylü davullarla kafileye eklenmiş ve "Yaşasın Cumhuriyet Halk Partisi, yaşasın İnönü!" tezahüratları arasında alana gidilmiştir. Alana gelindikten sonra atlı Kozak zeybekleri ellerinde Türk ve parti bayraklarıyla davullar eşliğinde alana gelince kalabalığın heyecanı son raddesine ulaşmıştır.[117]

CHP Bölge Müfettişi Recai Güreli, Balıkesir Milletvekili Süreyya Örgeevren, Belediye Başkanı Muharrem Onursal, CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Enver Alay, idare kurulu üyesi Hilmi Usmanbaş ve Adnan Özyiğit birer konuşma yapmıştır. Tüm konuşmacılar, CHP'nin ülkeyi nasıl bir durumdan devralarak, 25 sene gibi kısa bir zamanda nasıl bir duruma getirdiği ve başardığı işler konusunda birleşmiştir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle çekilen sıkıntıların, savaşın zor şartlarının değişmesiyle ortadan kalkmakta olduğunu, yine CHP ilkelerinin ve bu ilkelerin mahir ellerde uygulanması neticesinde bu vatanın yükselebileceğini belirtmişlerdir. Konuşmalardan sonra Süreyya Örgeevren, Altınovalılar ve efelerin o an yazdıkları iki şiiri okumuş ve bu durum coşkun tezahüratlarla karşılanmıştır.[118]

Bu konuşmacılardan başka söz alan Kıvanç Onursal da, CHP'nin "Kadın ve kadınlık davasında" yaptığı inkılaplar ile Türk kadınına verilen hakların geniş bir izahatını yapmıştır. Kıvanç Onursal'ın bu konuşması köylü kadınlar tarafından alkış almıştır. Bu esnada halkın arasından bir çiftçi İnönü için, " Bu vatan uğrunda çalışmaktan bir tek siyah saçı kalmayan ve hayatını bu millete vakfeden aziz paşamızın izinden ayrılmayacağız." demiştir. Ardından milli kıyafetler giymiş olan Kozak efeleri Bengi Oyunu oynamıştır. Halkın isteği üzerine CHP müfettişi ve

[117] "Ayvalık C.H.P. nin tertip ettiği geziler", *Türk Dili*, 14 Temmuz 1946.
[118] "Ayvalık C.H.P. nin tertip ettiği geziler", *Türk Dili*, 14 Temmuz 1946.

milletvekili de oyuna katılmıştır. Köylünün İnönü'ye bağlılığını bildiren bir telgrafın çekilmesine karar verilmiş, topluca yenilen akşam yemeğinin ardından Ayvalık'a dönülmüştür.[119]

Harman Bayramı'ndan sonra Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na köylüler tarafından şu telgraf çekilmiştir:

"Sayın Şükrü Saraçoğlu
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Vekili
Ankara

Biz Altınovalılar bucağımıza bağlı on bir köyden akın akın bucak merkezimize gelen kadın, erkek, genç, ihtiyar yüzlerce halkın yarattığı binlerden teşekkül eden büyük bir toplulukla bugün harman bayramı yaptık. İlçemiz Ayvalık Halkevile Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarından yüzlerce hemşehri kamyonlarla bucağımıza geldi. Bu sevinçli günümüzde neşemizi arttırdılar. Cumhuriyet idaresinin yalnız emniyet, refah ve güven veren hürriyet havası içinde çok neşeli bir gün geçirdik. Bize bu kadar yüksek imkanı bağışlıyan büyüklerimizi sonsuz şükran duyguları içinde andık. Harman bayramının yarattığı ve yaşattığı bu ferahlı günümüzde on gün sonra yapacağımız milletvekili seçimi bayramını da hatırladık ve o gün için bize bugünkü mutlu günü bağışlıyan ve yattığı yer kalbimiz olan Ebedi Şefin izinden ve Milli Şefin safından ayrılmıyacağımıza hep bir ağızdan can ve gönülden and içtik. Büyüklerimizin sağlıklarile dolu gönüllerimizin dilediği siz sayın genel başkan vekilimizin bu sevinçli günde ettiğimiz andın safında ölmeyi saadet saydığımız Milli Şefimiz ve Cumhur Başkanımız büyük İnönü'ye sarsılmaz ve azalmaz sevgi ve saygılarımızla adımıza arzedilmesini yalvarırken siz sayın şefimize de derin saygılar ve sevgiler sunarız.

Altınova Belediye Başkanı: Şükrü Şensal, Altınova Bucağı C.H.P. İdare Heyeti Başkanı yerine: A. N. Bülbül, Halk Odası Başkanı: Ali Varlı

Altınova mahalle muhtarları: Hüseyin Yıldız, Nazif Ünal

Çakmak Köyü Muhtarı Mustafa Kaba, Beşiktepe Köyü Muhtarı İsmail Yıldırım, Üçkabaağaç Köyü Muhtarı Mahmut Şallı

Çakmak Köyü'nden halktan Veli Güner, Çamoba Köyü Muhtarı Mehmet Yılmaz, Akçapınar Köyü Muhtarı Veli Gökçe, Karaayıt Köyü Muhtarı Şakir Kırca, Bulutçeşme Köyü Muhtarı Cemil Gözaçan, Odaburnu köyü Muhtarı İsmail Kılca, Mezarardı Köyü Muhtarı Süleyman Çakır, Türközü köyü Muhtarı Yusuf Şen, Bektaşdere Köyü Muhtarı Mustafa Saraç."[120]

Ekim 1946'da dönemin başbakanı Recep Peker Ayvalık'a gelerek ziyaretlerde bulunmuş ve halkla sohbet etmiştir. Belediyeyi ve CHP'yi ziyaret eden Başbakan, pazar yerinde ve şehrin muhtelif yerlerinde incelemelerde bulunmuş, esnafla muhtelif gıda maddeleri üzerinde sohbet etmiştir. Yeni yıldan itibaren kesme şekerin fiyatının 130 kuruşa, toz şeker fiyatının da 100 kuruşa indirileceğini söylemiştir. Bir zeytinyağı ve sabun fabrikasını inceleyerek fabrikasyon ve istihsal rakamları ile maliyet fiyatları üzerine özellikle eğilmiştir.[121]

[119] "Ayvalık C.H.P. nin tertip ettiği geziler", *Türk Dili*, 14 Temmuz 1946.
[120] "Altınovalıların Sayın Başbakanımız Saracoğluna telgrafı", *Türk Dili*, 13 Temmuz 1946.
[121] "Başbakanın Ayvalık gezisi: Şeker yüz kuruşa inecek", *Türk Dili*, 11 Ekim 1946.

Peker, ertesi gün CHP binasında memleket meseleleri hakkında izahatta bulunmuştur. Türkiye'nin demokrasi alanında girdiği yeni dönemin tahlilini yapan başbakan, partilerin düşmanlık içinde değil, ülkenin çıkarları doğrultusunda çalışmaları gerektiğini belirtmiştir. Ekonomik meseleler hakkında ise, alınan kararların başarılı olduğunu ve çoktan meyvesini vermeye başladığını, artık hükümetin önünde kira meselesi, kömür ihtiyacı, nebati yağ meselesi gibi konular olduğunu ve bunları da tek tek halledeceklerini vaat etmiştir.

Son olarak, hükümetin bir taraftan 100 sene çalışmak amacıyla işe başladığını ancak diğer taraftan da vazife ve hizmetlerinde başarılı olamazlarsa görevi bırakabileceklerini ifade etmiştir. İktidarı halkın verdiği bir emanet olduğunu söyleyen Recep Peker, partili arkadaşlarına halkın sevgisiyle beslenen işler yapmalarını salık verdikten sonra konuşmasına son vermiştir.[122]

Büyük Doğu dergisi 30 Mayıs 1947 tarihindeki 65. sayısında, Rıza Tevfik'in yazdığı "Sultan Hamid'in Ruhaniyetinden İstimdat" isimli şiirini yayımlamıştır.[123] Rıza Tevfik'in 150'likler listesinde olduğu için yurtdışında bulunduğu esnada yazdığı bu şiirde Atatürk'e hakaret edildiği gerekçesiyle derginin sahibi Necip Fazıl Kısakürek tutuklanmıştır.[124] Olay büyük yankı uyandırmış, ülkenin dört bir yanından protesto sesleri yükselmiştir.[125] Olayı kınamak için bu protestolardan birini de 5 Temmuz 1947'de CHP ilçe teşkilatı yapmıştır. Türk Dili Gazetesi'ne göre, mitinge tüm bucak ve köylerden gelen binlerce vatandaş katılmıştır. Sabahın erken saatlerinden itibaren köylüler arabalarla şehre gelmeye başlamıştır. Saat 10.30'da Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı'nın ardından CHP İlçe Başkanı Enver Alay, bir konuşma yaparak mitingi açmıştır. Ardından diğer konuşmacılar kürsüye çıkmıştır. Mitinge katılanlar "küstahça" neşriyatı hep bir ağızdan kınamış, mitinge bandonun çaldığı ve halkın katımıyla söylenen "Dağ başını duman almış!" marşı ile son verilmiştir.[126]

22 Ekim'de CHP Milletvekili Süreyya Örgeevren ve CHP Müfettişi Recai Güreli'nin katıldığı bir toplantı yapılmıştır. CHP binasında yapılan toplantıda kalabalık bir partili dinleyicisi de hazır bulunmuştur. Süreyya Örgeevren yaptığı

[122] "Başbakanın Ayvalık gezisi: Şeker yüz kuruşa kadar inecek", *Türk Dili*, 11 Ekim 1946.
[123] "Sultan Hamid'in Ruhaniyetinden İstimdat", *Büyük Doğu Dergisi*, Sayı: 65, Yıl: 30 Mayıs 1947, s. 2.
[124] "Nefret ve hiddet uyandıran çok çirkin bir hadise", *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1947; "Kısakürek dün tevfik edildi", *Ulus*, 7 Haziran 1947.
[125] "Büyük Doğu" hadisesi", *Cumhuriyet*, 8 Haziran 947; "Büyük Doğu" nun küstahlığını takbih", *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1947; "Mahut şiir!", *Ulus*, 8 Haziran 1947.
[126] "Ayvalıkta bir miting yapıldı", *Türk Dili*, 6 Temmuz 1947.

konuşmada CHP'nin çalışmalarından bahsetmiş ve Halk Partililere düşen vazifelerden söz etmiştir.[127]

1948 yılının başında CHP ilçe kongresi yapılmıştır. Senelik mesai raporunun okunmasının ardından idare kurulu seçimine gidilmiş, seçim sonucunda oy birliği ile şu isimler seçilmiştir: Enver Alay, Rüstem Özkan, Seyit Dramalı, Muharrem Onursal, Nejat Sarlıcalı, Cem Madra, Mehmet Ertem.[128] Yaklaşık 20 gün sonra yapılan idare kurulu toplantısında ise ilçe başkanlığına Nejat Sarlıcalı seçilmiştir. Ayvalık gazetesi de CHP'nin Nejat Sarlıcalı sayesinde Ayvalık'ta yeniden canlanacağına emin olduğunu belirtmiştir.[129]

Ayvalık gazetesi, Nejat Sarlıcalı'nın ilçe başkanlığına seçilmesinden sonra parti faaliyetlerinin arttığını öne sürmüştür. Şubat ayında yapılan bu faaliyetlerden birinde, parti binasında politik gelişmeler hakkında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda ayrıca, Ayvalık'taki "kızıl ajanlar" yani komünistlerin varlığından bahsedilmiş, bunların son zamanlarda faaliyetlerini arttırdığı iddia edilmiş ve komünizmle esaslı bir şekilde mücadele kararı alınmıştır.[130]

Anadolu gazetesindeki bir haberde, ocak ayında yapılan CHP ilçe kongresinden sonra genç ve enerjik kişilerin idare kuruluna seçilmesiyle Ayvalık'ta CHP etrafında geniş faaliyetler ve verimli hizmetlerin gerçekleştirilmeye başlandığı öne sürülmüştür. Gazeteye CHP idare kurulu hakkında malumat veren zat, idare kurulunun partililerle yakın temasta bulunduğunu, partinin köy ocak ve bucaklarının dertlerini dinleyerek isteklerini yerine getirmeye çalıştığını, demokrasinin gerçeklerini ve Halk Partisi'nin amacının halka faydalı olmak olduğunu anlatmaya çalıştığını açıklamıştır. Bu çalışmaların daha baştan Ayvalıklılar üzerinde iyi akisler bıraktığı, bir yandan mahalle ocak heyetleri diğer yandan partililerle yapılan toplantıların samimi bir havada geçtiği, yapılan umumi toplantılara sadece partililerin değil bağımsız ve muhalif vatandaşların da katıldığı belirtilmiştir. Haftalık toplantıların düzenli olarak devam etmesi vatandaşların partiye üye olmasına yol açtığı ve ocak teşkilatlarına başvuruların çok fazla olduğu iddia edilmiştir. İdare kurulunun çalışmalarını hızlandırmak için özel bir yönetmelik hazırladığı haberi alınmıştır.[131]

[127] "C.H.P. de yapılan konuşmalar", *Türk Dili*, 24 Ekim 1947.
[128] "C.H.P. İlçe kongresi Pazar günü yapıldı", *Ayvalık*, 1 Ocak 1948.
[129] "C.H.P. idare kurulu", *Ayvalık*, 22 Ocak 1948.
[130] "C.H. partisi Toplantısı", *Ayvalık*, 5 Şubat 1948.
[131] "Ayvalıkta C. H. P. Çalışmaları ilerliyor", *Anadolu*, 15 Şubat 1948.

10 Mart'da mutat toplantılarından birini gerçekleştiren CHP'nin bu toplantısı Ayvalık gazetesine göre öncekilerden daha kalabalık olmuştur. Saat 21.00'da başlayan toplantıda ilk olarak Nejat Sarlıcalı günün konusunu ve önceki toplantıdaki bazı soruların cevaplandırılacağını belirtmiştir. Ardında da ilçenin işleri için Ankara'ya gitmiş olan Muharrem Onursal'ın gerek Ankara'da neler yaptığı hakkında bilgi almak gerekse günlük politika hakkında fikirlerini beyan etmesi için kürsüye çağırmıştır. Onursal, son Ankara seyahatinin faydalı geçtiğini belirterek toplantıda yaptığı konuşmanın ilk defa gazetelere doğru yansıtılacağını düşündüğünü söylemiştir. Konuşmasının devamında; "Arkadaşlarım: çok iyi biliyoruz ki resmen faaliyete geçmiş ve nihayet resmen seçimlere iştirak etmiş muhalefet partilerinin siyasi sahada çalışmalarını iki seneden beri müşahede etmiş bulunuyoruz… Ayvalığımızı ele alarak burada siyasi partilerin mühim cidaliyle karşı karşıya geldik. Mücadelelerimiz bazen çetin bazen mülayim ve fakat bizim tarafımızdan daima itidalli oldu. Bu itidal C.H.P. lilerin basiretli, temkinli bulunmalarıdır..." dedikten sonra sözü, II. Dünya Savaşı sırasında CHP'nin ülkeyi bir felaketten koruduğuna, Türklerin sınırlarını korumasına ve kimsenin burnunun bile kanamamasına getirmiştir.[132]

İktidarın çok büyük bir hassasiyetle çalıştığını belirten Onursal, muhalefetin ise tam tersine iktidarı gücendirmek için uğraştığını öne sürmüştür. Ardından da, muhalefetin beyanlarıyla haklı veya haksız, başta belediye başkanı olmak üzere belediye meclis üyelerini ve herhangi bir CHP'liyi hedef aldığını belirtmiştir. CHP'nin hangi icraatı olursa olsun muhalefet tarafından yararlı tarafının değil daima aksinin gösterilmeye çalışıldığını, bu yüzden de muhalefetin Ayvalık'taki hareketleri yüzünden iki partinin samimi olmasına imkan olmadığını dile getirdikten sonra konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür: "Biz ne kadar iyi niyetle bulunursak bulunalım karşılaşacağımız manzara daima şahsi muhalefet. Biz şunu temenni ediyoruz ki muhaliflerimiz evvela kendi durumlarını iyi tanzim etsin. Şahsi ihtirastan uzaklaşsın, yüz kızartıcı sonuçlarla mahkum olarak kendi entrikasını çevirmek istiyenleri arasından tasfiye etsin…" demiştir.

Son olarak sözü Ankara'daki temaslarına getiren Muharrem Onursal, Halkevi'nin eksiklerinin giderilmesi için tahsisat aldığını, şehir planının tamamlanmak üzere olduğunu, yeni tesis edilecek elektrik santralinin İngiltere'den

[132] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 15 Mart 948.

sipariş edildiğini ve şehir suyu işinin bütün formalitelerinin tamamlandığını söylemiş, alkışlar arasında kürsüden inmiştir.[133]

Ardından kürsüye Mustafa Sipahier gelmiştir. Sipahier, belediye meclisi adına çarşı ve mahalle bekçilerinin oluşturduğu komisyonda görev aldığını belirtmiş, usulen de yeni senenin bütçesi bazı tekliflerle onlara verilmiştir. Bütçe ve teklifler detaylı şekilde incelenmiş, 30 kilometre uzunluğundaki, iç içe geçmiş sokaklarda geceleri asayişin sağlanabilmesi için on bekçi ve bir bekçi başına ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, başıboş çocukların kötü yollardan korunması amacıyla milli eğitim ile de temasta bulunmak üzere iki bekçi gerekli görülmüştür. Bu işlerin halledilebilmesi için gereken katip ve tahsildar ile birlikte bekçi kadrosu 15 kişi olmuştur.

Bekçilere ayda 99 lira maaş verilmesi kararlaştırılmış, buna ek olarak elbise, ayakkabı, silah ve diğer ekipman ücretleri de hesap edilmiştir. Söz alan Enver Alay, bekçi ücretleri için sadece kazanç elde eden yerlere vergi zammı yapıldığını, maddi durumu olmayan ve diğer vatandaşın evlerine zam yapılmağını söylemiştir.[134]

Kürsüye çıkan Nejat Sarlıcalı, her işin açık bir şekilde halka anlatılmasından gerek kendisinin gerekse ilçe idare kurulunun büyük zevk duyduğunu ifade etmiştir. Bu demokratik gelişme için canla başla uğraşılırken Ayvalık'ta muhalefetin yayın organı olarak çıkan gazetenin (Ayvalık gazetesi kastediliyor), mart ayının ilk haftasındaki sayısında çıkan başyazısını aynen okuyarak bu yazıyı bir Halk Partili olarak değil bir Türk ferdi olarak değerlendirmelerini istemiştir. Demokratikleşmenin başlamasından itibaren sadece muhalefet partisinin kurucularının değil, parti teşkilatı ve idarecilerinin de sadece vatan ve milletin çıkarını gözeterek çalışması gerektiğini savunmuştur. İlçe başkanına göre, Halk Partisi'nin DP kurulduğundan beri sarf ettiği çabanın %25'ini muhalefet partisinin göstermediğini belirtmiş, buna örnek olarak da gazetede çıkan makalenin yazılış biçimini ve savunduğu fikirleri vermiştir. Bunun üzerine toplantıda bulunanlar bu makaleyi protesto etmiştir.[135]

Sarlıcalı, Atatürk'ün "feragatli ve vefakar" mesaisi altında geçen 25 senelik inkılap tarihini içeriye ve dışarıya karşı çok kötü bir şekilde yansıtmanın hiçbir işe yaramayacağını ifade etmiştir. Söz konusu makaleden parçalar okuyarak toplantıda bulunanlara, makalede bahsi geçenlerin öyle olup olmadığını sormuş ve onlar da

[133] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 15 Mart 948.
[134] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 15 Mart 948.
[135] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 15 Mart 948.

bunları nefretle reddettikleri cevabını vermiştir. Söz konusu makalenin Atatürk'e "küstahça" dil uzattığı, bu yüzden de en az Büyük Doğu dergisi kadar protestoya layık olduğu ileri sürülmüştür. Makalede, İzmir Suikasti ve Menemen Olayı sonrasında cezalandırılanların masummuş gibi gösterildiği, Türk ordusuna karşı yapılan ayaklanmayı destekler mahiyette kaleme alındığını iddia edilmiştir. Bu durumun Türk gençliğini büyük bir üzüntüye sevk ettiği belirtildikten sonra CHP'ye yapılan tezahüratlarla toplantıya son verilmiştir.[136]

Nisan ayı başında yapılan CHP Balıkesir İl Kongresi'ne 4 Nisan günü CHP'li dört milletvekilinin katılımıyla devam edilmiştir. Kongrenin bu oturumunda Balıkesir, Bandırma ve Ayvalık delegelerinin istekleri dile getirilmiştir. Ayvalık adına kongrede bulunan kişi, Ayvalık'ta cami olmadığını, evkaf idaresinin Ayvalık'tan bir servet elde ettiği halde bir cami bile yaptırmadığını ve cami yapılmasını istediklerini belirtmiştir. Ayrıca hain ve korkunç bir veba olarak tanımladığı komünizmin derhal imha edilmesi için her çareye başvurulması gerektiğini öne sürmüştür. İçlerinde "satılmış" kişilerin olabileceğini, onların da tespit edilerek bir an önce yok edilmesi gerektiğini söylemesi üzerine kongreden "Bravo!" sesleri yükselmiştir.[137]

Nisan ayı başındaki haftalık CHP toplantısında dünyanın durumu ve bu durum içinde Türkiye'nin vaziyeti üzerine Mustafa Sipahier şunları söylemiştir:

"Siyasi ufukların pek karanlık bir hal aldığını ve bu durumun doğuşuna saik olan devletin de maalesef komşumuz ve eski çarlığa rahmet okutan komünizm kisvesine bürünerek ne kendi milletine ve ne de işgal ettiği sahalardaki milletlere insanlık hakkını tanımayan, terörcü bir siyaset takip eden Rusyadır.

Bu devlet bu kadarla da kalmayarak; cihan sulhünü muhtelif sahalarda kundaklamakta ve bu günkü nahoş durumun doğuşuna sebep olmaktadır.

Dünya milletleri; başta Anglosaksonlar olmak üzere istilacı emellere karşı gelmek üzere fi'li harekete geçmişler. Muhtelif milletler toplantısında söz anlatmak istedikleri bu devletin daima aykırı zihniyet taşıdığını ve veto kararını sui istimal etmesi yüzünden amme efkarına bu devletle herhangi bir sulhperver gayeye erişilemeyeceğini katiyen belirtmişlerdir. Yukarda arz ettiğim gibi Fi'li harekete geçmeğe mecburiyet duymuşlardır (...)

(...) Üçüncü bir cihan badiresinin kopması muhakkaktır. Bize de bu günden büyük vazifeler terettüp etmektedir. Zira biz bu badirenin mihrakını teşkil eden sahanın içindeyiz, coğrafi durumumuz buna amirdir. Asırlardan beri ola geldiği gibi milli istiklalimizin korunmasında düşman ne kadar büyük ve kuvvetli olursa olsun zerre kadar gözümüzü kırpmadan mücadeleye atılmağa hazırız (...)

(...) Vatanın bazı yerlerinde korunma tedbirleri alınmaktadır. Bunu heyecana kapılmaksızın karşılamamız lazımdır. İcap ederse biz de bu tedbirlere müracaat

[136] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 15 Mart 948.
[137] "Bandırma, Balıkesir ve Ayvalıklıların dilekleri", *Yeni Asır*, 5 Nisan 1948.

edeceğiz. Hükümetin irşadkar emirlerine seve seve mütavaat edelim; kurtuluş ancak her türlü kardeş kavgasını unutarak ve bir tarafa atarak elbirliğile kitlei vahide halinde düşmana karşı bir seddi ahenin teşkil edelim. Bu böyle olmakla beraber ilaveten şunu da arz edelim ki:

İçimizdeki yalancı muzır telkinlere kapılanlarımız varsa bunlar eyi bilmelidirler ki vatanın müdafaası emrinde harekete geçildikten sonra herhangi bir sabutaj ve suikast yollarına gidenler cezalarını hayatlarile ödeyeceklerdir.

Türk milleti kararını vermiştir. Bu karar yurd istiklali ve tertemiz milli heyecan ve duygudur."[138]

Mustafa Sipahier'den sonra Muharrem Onursal söz almış, CHP'nin, tenkit ve tekzip kabul etmez bir şekilde millet lehine her gün çalıştığını söyleyerek söze başlamıştır. Ardından ilçenin meselelerine geçerek, senelerden beri sıkıntı olan Altınova yolunun komple şoseye çevrileceğini, bununla ilişkili olarak da Havran çatısına kadar ara ara yapılmış olan kaldırımların da şoseye çevrileceğini belirtmiştir. Azami bir buçuk sene sonra da Alibey Bucağı'na, şayet imkan olursa Küçükköy de dahil olmak üzere bütün şehre yeni makinelerle gece gündüz elektrik verileceğini müjdelemiştir. Bazı sebeplerden ötürü yarım kalan su işine de kalındığı yerden devam edileceğini belirtmiştir. Ayvalıklıların tek geçim kaynağının zeytinyağı olduğunu belirten Onursal, yağ satışı olmadığı zamanlarda ciddi buhranlar yaşandığını, bu yüzden de ticaret bakanının bu konuyla yakından ilgilendiğini, fakir bir millet olduğumuz için ve harici tehlikeler de rahat bırakmadığından yavaş yavaş ilerlemek zorunda olduklarını belirtmiştir.[139]

Körfez gazetesine göre, 28 Nisan'daki CHP toplantısında CHP'liler binayı yukarıdan aşağıya kadar doldurmuştur. Gazete, CHP'lilerin nezih ve kibar olduğunu, birbirlerine karşı da samimi ve neşeli olduklarını belirtmiştir. İlk söz alan Muharrem Onursal, mücadele halinde olan demokrasi ve komünizmin son durumunu izah etmiş, bunun iç politikaya intikal ederek fikir alanında yarattığı münakaşaları, bunun dışında kalıp "bulanık suda balık avlamak isteyen" ve cemiyet için zararlı olan bazı ihtiras sahiplerinin toplumda asla yerinin bulunmadığını belirtmiştir.[140]

Muharrem Onursal'dan sözü devralan Nejat Sarlıcalı, CHP'nin ne bir şahsın ne de bir zümrenin olmadığını, partinin millet, memleket, mefkure, varlık, istiklal ve istikbal partisi olduğunu dile getirmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasından beri yapılan inkılapların CHP'nin eseri olduğunu, bu aziz armağana uzatılan dillerin ve "kem gözlerin" sahibine döneceğini ifade etmiştir. Partililerden muhalif partiler ve

[138] "C. H. P. İlçe Haftalık Toplantısı", *Körfez*, 5 Nisan 948.
[139] "C. H. P. İlçe Haftalık Toplantısı", *Körfez*, 5 Nisan 948.
[140] "C. H. P. Toplantısı", *Körfez*, 30 Nisan 948.

mensupları için yalnız samimi ve insani tenkitte bulunmalarını, şahsi bir kötü beyanatta bulunmamalarını istemiştir. Nejat Sarlıcalı'nın bir buçuk saat süren konuşması sık sık alkışlarla kesilmiştir.

Yaz mevsimi dolayısıyla partililerin işlerine engel olmaması için yapılan haftalık toplantıların on beş günde bir yapılmasına karar verilmiştir.[141]

Nejat Sarlıcalı'nın kısa bir konuşmasıyla başlayan mayıs ayı sonundaki toplantıda Muharrem Onursal, ülke genelinde herkesin konuştuğu buğday konusu üzerinde durmuştur. Onursal, ihtiyaç fazlası buğdayın ihracatının yapıldığını, fakat her fırsatta olduğu gibi bunu da fırsat bilen beşinci kolun bazı çıkarcı kapitalistleri yoldan çıkartarak buğday saklamalarına sebep olduğunu belirtmiştir. Bunu da, çok partili hayata geçen Türkiye'de bir anarşi doğurarak CHP'yi milletin gözünden düşürmek amacıyla yaptıklarını iddia etmiştir.[142]

Ayvalık'ın un meselesine de değinen başkan, ofisten verilen unların tek tip ve kalitede ama kafi miktarda olduğunu, asla un ve ekmek sıkıntısı yaşanmayacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda serbest piyasadan un tedarik de edebilen Ayvalık'ta daha güzel ekmek yapıldığını, bunun da ekmeğin fiyatında iki kuruşluk bir zamma yol açtığını söylemiştir. Ancak bu zammı fırsat bilen "hakka ayak diremiş muhaliflerin yersiz, saçma ve manasız iddialarına" Ayvalıkların itibar etmediğini öne sürmüştür. Şeker konusuyla ilgili de şunları dile getirmiştir:[143]

"Sayın arkadaşlar şu muhakkaktır ki aziz C.H.P. nin meslek ve ihtisasa bağlı iş programları karşısında onu cepheden sarsamayan muhalefetin, münekkit durumdan ayrılarak hırs ve gayesi belirsiz ferdi emeller yolunda maksattan uzaklaştığını görmekten müteellim oluyoruz.

Yani açıkça şunu ifade edebilirim ki; bir beşinci kol davası şeker işinde de mühim rol oynamıştır. Şeker saklanmış ve buhrana sebebiyet verilmiştir. Sizleri temin edebilirim ki arkadaşlar; saklanan şekerler bugün piyasaya çıksa; görülecektir ki, ihtiyaçtan fazla miktarda şeker Türkiye'mizde vardır.

Mesela yeni mahsul buğdayın cenup vilayetlerimizde piyasaya çıkmasından telaşe düşen kirli emelli soysuz ve her halde beşinci kol destekçisi birisinin; depomda 1000 ton buğday var deyip satışa arz etmesine ne buyurursunuz? (...)

(...) Türk kanından olmadıkları katiyen ve muhakkak olan anarşi taraftarları mal saklamada, halk ile hükümet arasını açtırmakta ve ne pahasına olursa olsun aziz partimizi ve hükümetini küçük düşürme yolunda didinmektedirler (...)

(...) Şüphesizdir ki: Bütün bu kötü hareketler karşısında hükümet tedbir almak mecburiyetinde kalmıştır. Kimse kalacak değildir. Tedbire riayet ve muvakkat bir zaman için belki şekeri azyeye biliriz. Fakat katiyen şekersiz kalmayız." demiş ve şiddetle alkışlanmıştır.

---

[141] "C.H.P. Toplantısı", *Körfez*, 3 Nisan 948.
[142] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.
[143] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.

Şeker işinden sonra şehir planı hakkında bilgi veren Onursal, belediye meclisinin 1 Haziran 1948'de toplantıya çağrıldığını, onaylanan planın uygulanması için mesai programının hazırlanacağı, fakat şimdiye kadar ilerlenememesinin sebebi olarak fen memurunun olmayışını göstermiştir. Yapılacak tamirat ve yeni inşaatın plana uygun şekilde yapılması gerektiği ve bunun da fen memurunun işi olduğunu ifade etmiştir.

Mezbahanın ilerisine kurulacak olan yaklaşık bin beygir gücündeki elektrik santrali makinelerinin bir kısmının İller Bankası vasıtasıyla İngiltere'den alınmış, bu işin tamamıyla bitmesinden sonra şehre 24 saat elektrik verilmesinin planlandığı, Alibey ve Küçükköy'ün de aydınlatılacağı vaadinde bulunmuştur.[144]

Ayvalık'ta hastane kurulması için vücuda getirilen derneğin verimli çalıştığını belirten Muharrem Onursal, ilk etapta askeri kışladaki cami yanında yer alan binanın Milli Savunma Bakanlığı'ndan alınması için teşebbüste bulunulduğunu, tepede kurulacak şehir hastanesinin bir basamak olduğunu anlatmıştır. Alkışlar arasında kürsüden inen Belediye Başkanı'ndan sonra Enver Alay sözü almış ve şunları söylemiştir:[145]

"Sevgili ve aziz partili arkadaşlarım; İkinci Dünya harbinin hemen sonunda demokrasi gayelerimizi tayin maksadile tek partili sistemden çok partili sisteme intikal etmekte tereddüd gösterilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti rejiminde bir tek parti sistemi esas olarak yer almamıştır.

Ancak inkılaplar dolayısiyle hasıl olan baş döndürücü vaziyetler: çok partili sistem yolu üstünde aldığımız tecrübeler milletimizi bu mevzuda acelelerden alıkoymuştur (...)

(...) Çok partili hayatta intikal ederken tek parti içinde yıllarca aynı görüş ve aynı kanaatle çalışan unsurlar arasında; görüş ve kanaat ayrılığının; partiden ayrılma ve bir karşı muhalif parti kurma şeklinde tecelli etmiştir. Bu noktayı şekillendirip vasıflandırmak lazım gelirse; dünün muvafıkları bu gününün muhalifleri olmuşlardır.

Şunu takdir eder ve öyle biliriz ki; bir devletin mukadderatı; o devleti teşkil eden milletin kalkınması; muvakkat ve muhalefet gibi partilerin vücuduna bağlıdır.

C.H.P. miz; İkinci Dünya Savaşının sonunda; milli bünyemizin kaydettiği siyasi olgunluklardan faydalanarak tek dereceli seçim ve çok partili rejim gibi mütekamil ve ileri demokrasiyi ciddi ve samimi olarak memlekette yerleşmesini temin etmiştir.

Hal böyle iken muhalefet partisi kurucuları muhalefet sistemlerinin yakında iktidar partisinden ayrılan vaziyetlerini müsamalara bırakırken; milletin idrak seviyesini hiç hesaba almadılar. D.P. Genel Başkanı Celal Bayar istisna edilirse; diğer kurucuların iktidar partisinden ayrılışlarının sebebiyet verdiği fikir ve kanaat noktasından tetkiki ayrı ve başlı başına bir mevzu olur.

Görüyorsunuz ya: Muhalefet bu güne kadar bütün hareketlerile meçhuller

[144] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.
[145] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.

serisini açıklamış; hedefi saklayamamış, şahsi şereflere karşı çeşitli hücum, tariz ve takdiklerle muhalefetin nezahetini ihlal etmiş; siyasi olmaktan ziyade şahsi ve kitlei husumetin ifadesini belirtmiştir.

Celal Bayar: Bugün muhalefetin genel başkanı olarak tanıdığımız şahsiyet; iktidar partisinin yakın bir mazide şeref ve mesuliyetlerine iştirak etmiş; Ticaret Bakanı, Başvekil, C.H.P. Genel Başkan Vekili gibi en yüksek parti ve devlet kademelerinde senelerce günün iktidarını, partimizin prensiplerini muvaffakiyet amilleri sırasında saymış, meclis kürsüsünde vazife başında memleketin işlerini tetkik hengamında temel düsturdan ayrılmamış ve nihayet siyasi icapların kaderi olarak zuhura getirdiği tecelliler ikbal kaygılarının sevkile bir muhalefet kurucuları gurubunun başına geçmiştir (...)

(...) Büyük Millet Meclisinde temsil kudretleri ikilik ve ayrılıklarla ortadan kalkmıştır. Eski arkadaşları; müstakil gurup halinde kendilerinden ayrı bir teşekkül vaziyetini almışlardır. Sayın arkadaşlarımızdan bir kısmının D.P. ye intisapları bir kanaat neticesi değildir. Bu arkadaşlar sadece muhalefete taraftardırlardır. D.P. nin sempatizanları değillerdir. Görülüyor ki; bir şuur mahsulü olmaktan ve bir vicdan kanaati bulunmaktan doğmuş bir parti değildir. Kurucularının infiallerine, hayal inkisarlarına dayanan bir intikam partisi diye bilmeğe hiçte tereddüd etmiye biliriz (...)

(...) Miting kervanları diyar diyar dolaşıyor. Bunlar birer parti oyunundan ve milleti aldatmaktan başka bir şey değildir. Demokraside muhalefet; sokakta kalabalıkla değil; milli hakimiyet ve milli iradenin tecelli merkezi olan Büyük Millet Meclisindedir. Kanun yolundadır. Şuur icabındadır.

D.P. milletvekilleri; milletin kendilerine bir emaneti olan vazifelerini diyar diyar, semt semt meydanları koşturmak ve doldurmakla suiistimal ediyorlar; milletin parasını alıyorlar; fakat millet meclisine uğramıyorlar. Bunun karşısında ise C.H.P. milletvekilleri memleket ve millet yararına mecliste ter döken gece gündüz çalışırken D.P. milletvekilleri otomobilden otobüse; otobüsten trene atlayarak parasını aldıkları bu milletin hükümeti aleyhinde atıp tutuyorlar; aldıkları millet vazifelerini başaramıyorlar. Ne yazık ki fazla yoruluyorlar (...)

(...) Bir üçüncü siyasi partinin doğuşu demokrasi prensiplerimizin, hürriyet ideallerimizin Türkiye sınırları içinde vatandaşların tabi haklarıdır. Kanun şartları içinde ne dereceye kadar muvaffak olacaklarını tahmin edemezsekte herhalde bizim bu günkü siyasi hayatımızda faideli olabileceğini ümid ederiz.

Bundan iki buçuk sene evvel D.P. nin kuruluşunda izhar ettiğimiz samimi tememnniyi; üçüncü parti için de yine yapıyoruz. Bununla iktidarı teslim edeceğimiz gibi bir netice arz edecek seçimlere hayatlarını kaptırmamalarını tavsiye ederiz (...)

(...) Üçüncü partinin nasıl bir parti olacağını, hangi siyasi ve iktisadi görüşü belirteceğini, hangi davanın yolcusu olacağını şimdiden kestiremeyiz. Bunu zaman ve hadisat gösterecektir. Şu kadar var ki: Partimizle mücadele lüzumunu duyarsa şimdiye kadar olduğu gibi biz her hangi bir parti mücadelesi anlamakta uzak kalacağız. Kanun çerçevesi içinde memleket davalarını samimi ve karşılıklı münakaşadan ancak haz ve zevk duyarız; aksi takdirde meclisteki millet işlerini bırakarak çoğunluk te'min etmek için semt semt, diyar diyar dolaşarak şuur ve mantık haricindeki gülünç hareketlere hedef olanlarla işimiz yoktur (...)

(...) Biz hakimiyetin kayıtsız, şartsız milletin malı olduğunu anayasamızda açıkladık ve bu gün de hakimiyet milletin elinde bulunmaktadır."[146]

Enver Alay'ın bu uzun konuşmasından sonra Nejat Sarlıcalı kürsüye gelerek,

[146] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.

toplantıda bulunan Balıkesir İl İdare Kurulu Başkanı ve Burhaniye İlçe İdare Kurulu Başkanı'nın birer konuşma yapacaklarını belirtmiştir. İlk olarak, incelemelerde bulunmak için Ayvalık'ta bulunan Balıkesir İdare Kurulu Başkanı Ertuğrul Tamer söz almıştır. Tamer konuşmasında şunlara değinmiştir:

" Sayın arkadaşlarım:

İyi bir tesadüfün eseri olarak sizleri topluca ziyaretimizden duyduğum zevk büyüktür.

Biraz evvel içten ve samimi bir sevgi ile aranızda ayrı ayrı vazifeli kıldığınız arkadaşlarınızın; ince derinliğine kadar milli dava ve parti çalışma esasları üzerindeki hakiki beyan ve iyzalarını bizzat işitmek ve görmekle bu zevk bize daha büyük ümitler, daha büyük istikballer tebşik etti.

Biz inandık ve gördük ki yurdun her köşesinde ve bucağında durmadan ulusun mukadder refahı yolunda esaslı bir vazife edinmiş ve bununla iftihar ederiz.

Gelirken Edremid'e uğradık; kız sanat hayatının belli bir bülteni oradaki dikiş yurdunun halkevi salonunda teşhir ettiği eşya sergisini gördük. Güzel sanatlar yolunda ilerleyiş, hamle atış bizim için bir imandır. Her partili arkadaşımın bu imanı sarsmadan kuvvetli bir azimle yürüttüğünü gözlerimizle gördük.

Edremit dikiş yurdu meşherini kuran, başaran ellerle dimağlara buradan takdirlerimizi sunarım.

Burhaniye ilçemizde kurulan ve ilk temelleri atılan orta okul sarayı kültür sahamızda milli hizmette feragat ve illa yaratmak kudretinin açık ve belli bir abidesi olduğunu zikr etmekten kendimi alamam.

Aranızdayız; burada da görüyoruz ki; memleket ve millet davalarını tahlil ve yapılan, yapılacak olan hizmet ve vazifenin bir hesap verme işi vardır.

Baştan başa bir inkılap alemi olan Türkiyemizde göz kamaştırıcı, hiçbir zaman, hiçbir yerde ve nezaketini zerre kadar kayıp etmeyen C.H.P. miz asla sarsılmadan bu yurdun ve bu aziz milletin daima sadık bir hadimi kalacağına imanımız; sizleri böyle gördükçe bir kat daha artıyor.

Sağ ve varolunuz arkadaşlarım."

Toplantıda son olarak söz alan CHP Burhaniye İlçe İdare Kurulu Başkanı Mustafa Çakıroğlu, CHP'nin mensubu ve bir Türk evladı olmaktan ne kadar gurur duyduğunu ifade etmiştir. CHP'nin ve hükümetin milletler arasında yüksek bir şeref kazandığını düşünen Burhaniye İlçe Başkanı, partinin her işi bir prensip olarak gördüğünü dile getirmiştir. Toplantıda bulunmaktan büyük zevk aldığını belirterek konuşmasına son vermiş, toplantı da bu konuşmadan sonra dağılmıştır.[147]

CHP İlçe İdare Kurulu'nun yeni çalışma devresinin ilk toplantısı 18 Ağustos 1948'de yapılmıştır. Kurulan hoparlör tesisatı sayesinde dışarıdan da takip edilebilen toplantı, Nejat Sarlıcalı'nın iç siyasetteki son gelişmeleri anlattığı konuşmasıyla başlamıştır. Sarlıcalı konuşmasında, demokratik hayata nasıl ve ne şartlar altında girildiğini, CHP'nin ve muhalefet partilerinin nasıl bir yol takip ettiklerini ve muhalefet partisi yöneticilerinin seçim kanunu meselesini çıkmaza soktuklarını izah

[147] "C. H. P. liler Pazartesi Günü Akşamı Toplandılar", *Körfez*, 4 Haziran 948.

etmiştir. Konuşmasının devamında:

"Bu memleketin davası, şu veya bu partinin iktidardan düşmesi veya ne şartlar altında olursa olsun iktidara gelmesi davası değildir. Bu memleketin hakiki davası vatandaşlar arasına nifak sokmadan, yıkıcı ve yakıcı propagandalar yapmadan ve ne bahasına olursa olsun iktidar için her vasıtayı meşru görmeden, demokrasinin kötü taraflarını atarak iyi taraflarını almak suretile onu iyi temel üzerine oturtmak davasıdır. Yoksa iftira, tezvir, tehdit, ve inkar temelleri üzerine kuracağımız bir demokrasi kısa zamanda çökmeğe mahkumdur." demiştir.[148]

Bundan sonra da gerek ülke genelinde gerekse Ayvalık'ta muhalefetin şimdiye kadar takip ettiği çalışma tarzlarını beğenmediklerini, CHP'nin takip ettiği siyasetin en azından yarısını muhalefetten beklemeye haklarının olduğunu öne sürmüştür. Ülkenin her zamandan daha çok huzura ve emniyete ihtiyacı olduğunu düşünen Sarlıcalı, bunun için de partilerin ve idarecilerinin heyecanlı gösterilerden kaçınmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ardından sözü Millet Partisi'ne getiren hatip, gözlerini kan bürüdüğünü iddia ettiği partinin nereye gittiği sorusunu sormuştur. Son olarak da partililere daima iyilik, kardeşlik ve samimiyet içinde yaklaşmalarını tavsiye ederek konuşmasını bitirmiştir.[149]

Seçim bölgelerini ziyaret etmek amacıyla Balıkesir Milletvekili İzzettin Çalışlar ve Hilmi Şerametli tahminen 22-25 Eylül tarihleri arasında Ayvalık'a gelerek, burada üç gün kalmıştır. Milletvekilleri bu üç gün boyunca merkez ve bucaklarda halk ile temaslarda bulunmuş, halkın dilek ve dertlerini dinlemiştir. CHP İdare Heyeti Üyesi Cem Madra'nın Çamlık'taki köşkünde verilen ziyafetten sonra CHP merkezindeki toplantıya geçilmiştir.[150]

Toplantıyı açan Nejat Sarlıcalı, milletvekillerinin partililerin isteklerini dinlemek için geldiklerini, bu yüzden de her partilinin herhangi bir konudaki düşüncesini söyleyebileceğini belirtmiştir. Bunun üzerine söz alan partililerden bazıları şekerin pahalılanması, şehirdeki sabun işçilerinin yaşadığı iş sıkıntısı, milli bayramlarda kardeşlik havasının bozulmaması için siyasi partilerin tezahüratına engel olacak bir tedbir alınması, kredi kooperatifinin ve Ziraat Bankası'nın müstahsile gereken krediyi vermediği ve satış kooperatifinin de muhite faydalı olmadığı vb. gibi konular hakkında dileklerde ve şikayetlerde bulunmuşlardır. Daha sonra milletvekilleri de söz alarak birçok konu hakkında görüşlerini açıklamışlardır. Milletvekillerinden sonra Nejat Sarlıcalı bir buçuk saat süren konuşmasında, DP'nin bu düşünce ve zihniyetle başarılı olmasına imkan olmadığını, CHP'nin iyi niyetine

[148] "C. H. P. nin Geçen Haftaki Toplantısı", *Körfez*, 27 Ağustos 948.
[149] "C.H.P. nin Geçen Haftaki Toplantısı", *Körfez*, 27 Ağustos 948.
[150] "Milletvekilleri Ayvalıkta", *Türk Dili*, 25 Eylül 1948.

karşılık DP'nin iki seneden beri kardeşlik ve milli kahramanlık hislerini ortadan kaldırmaya çalışan, vatandaş hak ve hürriyetini, kanun, nizam ve intizam fikrini ortadan kaldırarak devlet otoritesini zayıflatmaya çalışan bir politika takip ettiğini iddia etmiştir.[151]

Toplantının ardından milletvekilleri Altınova Bucağı'na gitmiştir. Burada önce Selimiye Mahallesi'ne sonra da merkez mahallesinde vatandaşla istişarelerde bulunmuşlardır. Bu istişarelerde vatandaşlar tarafından; pamuk, zeytin ve tütün dikmek için alınan kredilerde ipoteksiz kefalet dayanışması içerisinde çalışılması, yol, elektrik tesisatı ve hükümet konağı inşaatına devam edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca İsmet İnönü'nün Altınova'ya gelmeleri temennilerinin de kendisine iletilmesini rica etmişlerdir.

Altınova'dan Alibey Bucağı'na geçilmiş, halkodasında vatandaşların dilekleri dinlenmiştir. Burada da milletvekillerinden, Alibey Bucağı'ndaki arazinin azlığı sebebiyle Çıplak Ada'daki arazinin halka dağıtılması ve bucağa bir ebe gönderilmesi talep edilmiştir. Alibey'den Ayvalık'a dönen milletvekilleri, buradan Burhaniye ve Edremit'e geçmiştir.[152]

17 Ekim 1948'deki parti toplantısında Muharrem Onursal, üyesi olduğu İl Genel Meclisi'nin 1949 yılında Ayvalık'ta yapılacak işler için aldığı kararları anlatmıştır. Bunun yanı sıra Ayvalık Belediye Meclisi'nin incelemelerde bulunduğu konular hakkında, bilhassa elektrik ve su konuları hakkında bilgi vermiştir. Ardından Midilli gezisine katılan Memduh Kulaksız geziden edindiği intibaları aktarmıştır. Memduh Kulaksız, Midilli'de Türkiye'ye karşı gıptayla bakıldığını, oradaki Rumların "Siz Türkler her şeyi yaparsınız ve mes'ut geçinirsiniz; çünkü başınızda İnönü gibi bir adam var." dediklerini iddia etmiştir.

Nejat Sarlıcalı ise, 1949 yılı devlet bütçesindeki vergi ve masraflarla alakalı konularda muhalefetin tenkitlerinin "bayağı bir kahve dedikodusundan ileri geçmediğini", tenkitlerin rakamlara dayanmadığını ve hezeyandan başka bir şey olmadığını öne sürmüştür. Toplantı geç saatlere kadar devam ettikten sonra sona ermiştir.[153]

Kasım ayı boyunca CHP'nin merkeze bağlı mahalle ve köy ocaklarında kongreler yapılmıştır. Körfez gazetesinde yer alan bu kongrelerle ilgili yazıda,

[151] "Milletvekilleri Ayvalık'ta", *Türk Dili*, 25 Eylül 1948.
[152] "Milletvekilleri Ayvalıkta", *Türk Dili*, 25 Eylül 1948.
[153]"C.H.P. İlçe Toplantısı", *Körfez*, 20 Ekim 948.

CHP'nin yurdun her yerine yayılmış olan teşkilatının yaptığı kongrelerin vatandaşları birlik ve beraberlik duygularıyla kuvvetlendirdiğini öne sürmüştür. CHP'nin bu vesileyle de vatandaşların ihtiyaçlarını temin etmek ve onları güvende tutmak fırsatını bulduğunu, memleket meselelerinin karşılıklı samimiyet içinde konuşulduğunu yazan gazete, bu yüzden ocak kongrelerinin büyük alaka ile yapıldığını ve başarılı bir şekilde sona erdiğini ifade etmiştir.[154]

Körfez gazetesi yazısında devamla, partililerin, demokrasiden ilham aldığını, kongrelerde partinin şerefini ve Halk Partili oldukları için memleket menfaatlerini gözeten tavırlarıyla iftihar etmeye değer olduklarını savunmuştur.

Kongrelerde halkın ihtiyaç ve istekleri tespit edilmiş, bu ihtiyaç ve istekleri yeni seçilen idare kurullarının takip etmesine ve sonuçlandırmasına karar verilmiştir. İdare kurulu seçimlerinde ise, herkesçe sevilen ve çalışkan kişiler seçilerek, partinin başarı hamlelerinde daha güvenli hareket etmesine yol açtığı belirtilmiştir.[155]

Kongresi yapılan mahalleler ve köyler ile kongre sonucunda idare kurullarına seçilenler isimler şunlardır:

Zeki Bey Mahallesi: Rebii Aral, Bayram Emel, Mehmet Vardar.

Fethiye Mahallesi: Niyazi Acar, İbrahim Aksoy, Sait Tuner.

Sakarya Mahallesi: İsmail Oran, Kemal Seçkin, Hasan Karal.

Hayrettin Paşa Mahallesi: Fehmi Nergis, Ali Rıza Taşoğlu, Nuri Örnek, Hasan Karan.

İsmet Paşa ve Fevzi Paşa Mahalleleri: Ramazan Şahin, Hasan Fırıncıoğlu, Mehmet Bıçakçıoğlu.

Murateli Köyü: Muharrem Avcı, İbrahim Karayaz, Halil Gülbaş.

Bağyüzü Köyü: Sadrettin Köse, Mustafa Küçük, Şükrü Kural, Ali Doğrul, Halil Avcı.

Tıfıllar Köyü: İbrahim Şahin, İbrahim Özdemir.[156]

Kasım'da yapılan mahalle ve köy ocak kongrelerini, aralık ayında bucak kongreleri takip etmiştir. 1 Aralık 1948'de yapılan Altınova'daki kongreye, CHP Balıkesir Milletvekili Abdi Ağabeyoğlu, İl Başkanı Tuğrul Tamer, İl İdare Kurulu Üyesi Niyazi Evren ve Refik Evrenosoğlu, Burhaniye İlçe Başkanı Mustafa Çakıroğlu, Ayvalık İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı, Belediye Başkanı Muharrem

[154] "C.H.P. Ocak Kongreleri", *Körfez*, 22 Kasım 948.
[155] "C.H.P. Ocak Kongreleri", *Körfez,* 22 Kasım 948.
[156] "C.H.P. Kongraları", *Körfez,* 17 Kasım 948; "C.H.P. Ocak Kongreleri", *Körfez*, 22 Kasım 948.

Onursal ile bandonun eşlik ettiği otobüs ve otomobillerle birçok CHP'li katılmıştır. Bütün köy delegelerinin katıldığı kongrede memleket meseleleri konuşulmuştur. Kongrenin ardından Selimiye Mahallesi'ne gidilmiş ve burada bir miting düzenlenmiştir. Mitingde sırasıyla Muharrem Onursal, Nejat Sarlıcalı, Mustafa Çakıroğlu, Tuğrul Tamer ve Refik Evrenosoğlu birer konuşma yapmıştır. Konuşmacıların hepsi de, kendilerinden bir hafta önce aynı yerde miting yapan DP'nin mitinginde söylenenleri reddederek, DP'nin propaganda yöntemlerini ve çalışma metotlarını eleştirmiş, CHP'nin çalışmalarını anlatmıştır. Mitingde bulunan CHP'liler altı oku, Atatürk'ün yaktığı altı meşale halinde sonsuza kadar taşıyacaklarına dair ant içmişler, DP'nin zararlı çalışmalarını onaylamadıklarını belirterek rejime ve İnönü'ye karşı sadakatlerini ifade etmişlerdir.[157]

Körfez gazetesi, CHP mitingi dolayısıyla 3.800 olan Altınova nüfusundan ancak 14 kişinin DP'li olduğunun anlaşıldığını, Altınova'nın bir altın kale gibi DP'nin karşısında durduğunu öne sürmüştür.[158]

1948 yılında yapılan son kongre 4 Aralık'taki Alibey Bucağı kongresi olmuştur. Kongre başkanlığına seçilen Enver Alay'ın kısa bir konuşmasını takiben üç dakika boyunca Atatürk'e saygı duruşunda bulunulmuştur. Ardından mesai raporunun okunmasından ve kabul edilmesinden sonra dileklerin tespit edilmesine geçilmiştir. Tespit edilen dilekler şunlardır: Bucağın elektrikle aydınlatılması, Bucak merkezinde bir doktorun bulunması, Hem Alibey hem de Ayvalık iskelelerinde deniz motoru yolcuları için birer bekleme yeri yapılması, Bucaktaki kadın cenazeleri için bir kadın yıkayıcı bulunması, Deniz motorlarının saatinde hareket etmesinin sağlanması, Halk odasının gelişmesi için gerekli eksiklerin tamamlanması, Alibey'de PTT'nin bir şubesinin açılması, Gençlik teşkilatının yeniden düzenlenmesi, Toprağı olmayanlara Çıplak Ada ve diğer adalardan arazi verilmesi, Mevcut umumi tuvaletlerde sıhhi kurallara daha fazla önem verilmesi.[159]

Tespit edilen bu dileklerden sonra idare kurulu seçimine gidilmiştir. Bu esnada söz alan Bucak İdare Kurulu Eski Başkanı Ali Onay, delegelerden eski idare kurulu ve bilhassa kendisi yerine daha faal kişilerin seçilmesini istemiştir. Yapılan seçim sonucunda; Ali Onay, Mehmet Ülgen, Hüsnü İlman, Sabri Satır, Saki Özer asıl

[157] "Altınova'da C.H.P. nin Bucak Kongresi ve Büyük Metingi", *Körfez*, 3 Aralık 948.
[158] "Altınova'da C.H.P. nin Bucak Kongresi ve Büyük Metingi", *Körfez*, 3 Aralık 948; BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 142, Dosya No: 567, Sıra No: 1, 04.12.1948; BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 52, Sıra No: 1, 21.12.1948.
[159] "C.H.P. Ali Bey Bucağı Kongresi", *Körfez*, 6 Aralık 948.

üyeliğe; Ali Derman, Hüsnü Yalçın, Şefik Soyer, Hüsnü Sevi ve Mehmet Atu da yedek üyeliklere seçilmiştir.

Murahhas heyetine ise; Ali Onay, Hüsnü İlman, Mercan Erumak, Saki Özer, Mehmet Ülgen ve Sabri Satır asıl üyeliğe; Hasan Sevim, Şefik Soyer, Hüsnü Yalçın, Hüsnü Sevi ve Hüseyin Erim de yedek üyeliklere seçilmiştir.

Seçimlerin ardından söz alan Nejat Sarlıcalı, bütün ada halkının CHP'ye gösterdiği ilgiden dolayı teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Devamında, Atatürk inkılaplarını tek tek izah etmiş, İkinci Dünya Savaşı esnasında bütün dünya "yıkılırken" Türkiye'nin nasıl ayakta kaldığını açıklamıştır. Ona göre, bu durum içinde bir takım sıkıntıların olması normal olup yavaş yavaş bu sorunların da çözüleceğini öne sürmüştür. Sarlıcalı, yeni seçilen idare heyetine başarılar dileyerek konuşmasına son vermiş, ada halkı, kongreye katılanları büyük bir kalabalık halinde iskeleye kadar uğurlamıştır.[160]

1949 yılının ilk toplantısı 12 Ocak'ta yapılmıştır. Nejat Sarlıcalı, seçimleri tamamlanmış olan yeni ocak idare heyetlerini tanıtmış ve başarı dileğinde bulunmuştur. Daha sonra CHP'nin çok partili hayattaki vazife ve hizmetlerinden bahsederek partilileri bilgilendirmiştir. Ardından söz alan Cevat Vodinalı, ülkedeki iç ve dış olaylar ile muhalefetin iğnelemelerini irdelemiştir. Vodinalı, muhalefeti kastederek, kendi parti propagandasını yapanların, bütün hayatını millete adayan ve bu uğurda saçlarını ağartan İnönü'ye dil uzattığını, bu kindar hezeyanın tarih karşısında nankörce bir hareket olduğunu savunmuştur. Cevat Vodinalı'nın bu konuşmasından sonra Nejat Sarlıcalı'nın bütün partililere başarı ve sıhhat dilemesiyle toplantı sona ermiştir.[161]

İlçe idare kurulu 14 Şubat pazartesi akşamı mahalle ocak idare kurullarıyla özel bir toplantı yapmış, çarşamba günü de saat 20.00'da genel bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda belediye meclisinden seçilerek Ankara'ya giden heyetin temasları izah edilmiştir. Bu bağlamda ilk sözü alan Muharrem Onursal, şehrin su ve elektrik işinde neler yapıldığını başından itibaren anlatarak bu meseleler hakkında hükümet katında yapılan temaslar üzerine bilgi vermiştir.

Elektrik işinde İller Bankası ile yapılan temaslarda buhar kazanlarının İngiltere'deki "Ruliy" Fabrikası'na, transformatör ve diğer tesisatın da "General Elektrik" müesseselerine ısmarlandığı ve bu malzemelerin 1950 yılında geleceği

[160] "C.H.P. Ali Bey Bucağı Kongresi", *Körfez*, 6 Aralık 948.
[161] "C.H.P. Toplantısı", *Körfez*, 14 Ocak 1949.

bilgisi alınmıştır. Muharrem Onursal, tesisat malzemesinin de birkaç ay sonra vapurla İstanbul'dan Ayvalık'a gönderileceğini ve böylece santral binasının inşasına da çok yakında başlanacağını müjdelemiştir.

Su meselesinde ise, Altınova suyu hakkında malumat vererek, bu suyun Yarıkayalar'a kadar getirilmesinin 673.000 liraya mal olacağını, bu paranın dörtte üçünün hükümetten alınan para ile geri kalanının da Ayvalıklıların yardımları sayesinde ödeneceğini umduğunu ifade etmiştir.

Nejat Sarlıcalı ise, Ankara'ya giden heyetin İsmet İnönü'yü ziyaretinden intibalarını nakletmiştir. Sarlıcalı, İnönü'nün de Ayvalıklılara olan selamını ve iyi dileklerini aktarırken salondan şiddetli alkışlar yükselmiştir. İlçe başkanı daha sonra ekonomi, ticaret, milli eğitim, ziraat, gümrük ve tekel bakanları ve bakanlıkları ile PTT ve ziraat umum müdürlüklerinde Ayvalık'ın ihtiyaçlarına dair yapılan görüşmeleri anlatmıştır. Cumhurbaşkanı, Başbakan, CHP Genel Başkanı ve genel idare kurulu üyelerinin gayretlerine değinildikten sonra toplantı sona ermiştir.[162]

30 Mart'ta yapılan toplantıda İl Başkanı Tuğrul Tamer, Burhaniye İlçe Başkanı Mustafa Çakıroğlu, Ayvalık İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı, Ayvalık İdare Kurulu Üyesi Enver Alay ve Bakır'dan CHP'li Hilmi Bakır birer konuşma yapmıştır.

İl Başkanı Tuğrul Tamer, demokrasinin anlamı ve particilik üzerinde durmuş, partilerin birbirine düşman olmaktan ziyade el birliği ile Türk milletinin refahı ve mutluluğu için çaba sarf etmeleri gerektiğini belirtmiştir.[163]

15 Mayıs'ta Altınova'nın Selimiye Mahallesi CHP ocağı yararına deve güreşleri tertip edilmiştir. Güreşlerin yapılacağı günün sabahında, erken saatlerden itibaren Manisa köylerinden, Bergama, Dikili, Bakır, Bigadiç, Edremit, Gömeç, Pelitköy ve Ayvalık'tan otobüslerle gelen CHP'liler, ayrı ayrı Ayvalık CHP Bandosu tarafından karşılanmış, saat 14.00'da güreşlerin yapılacağı büyük spor salonu önünde toplanmıştır. Toplantıya, İl idare Kurulu Başkanı Tuğrul Tamer, üyelerden Osman Akdur, Refik Evrenosoğlu ve H. İbrahim Mağdenli de katılmıştır. Alan, renk renk araba ve otobüslerle, Türk ve CHP bayraklarıyla süslenmiş, aynı zamanda hoparlör tesisatı da döşenmiştir.[164]

Nejat Sarlıcalı güreşleri ve toplantıyı açarak gelenlere teşekkür etmiştir. Ardından sırasıyla; İl Başkanı Tuğrul Tamer, Bigadiç CHP'lileri adına Ahmet

[162] "C.H.P. Toplantısı", *Körfez*, 18 Şubat 1949; "Ayvalık C.H.P. ilce toplantısı", *Türk Dili*, 20 Şubat 1949.
[163] "Ayvalık ve Edremitte C.H.P. toplantıları", *Türk Dili*, 2 Nisan 1949.
[164] "Altınova'da C.H.P. toplantısı büyük tezahürat içinde yapıldı", *Körfez*, 20 Mayıs 1949.

Gümüş, Kınık CHP Başkanı Ekrem, Edremit CHP'lileri adına Akif Tümerderim, Ayvalık'tan Muharrem Onursal ve Nejat Sarlıcalı birer konuşma yapmıştır. Körfez gazetesinin tasvirine göre, develerin meydandaki mert hareketlerine karışan hatiplerin konuşması alanın heybetini arttırmış ve binlerce CHP'li şerefli partilerine bağlılıklarından gurur duymuştur. Güreşlerin bitmesinin ardından kalabalık da dağılmıştır.[165]

CHP Müfettişi ve Ankara Milletvekili Naki Cevat Akkerman 18 Mayıs'ta Ayvalık' a gelmiş ve partililerle görüşmüş, Ayvalık'tan Altınova'ya geçerek CHP'li vatandaşlarla istişarede bulunmuştur. Daha sonra Balıkesir'e geçmiştir.[166]

Tarım Bakanı Cavit Ural, beraberinde bakanlık genel müdürleri, CHP Genel İdare Kurulu Üyesi Ahmet Sergil, CHP Balıkesir Müfettişi Naki Cevat Akkerman, Balıkesir Milletvekilleri Hilmi Şeremetli, Fuat Bilal, Eminettin Çeliköz, Vali Ziya Tekeli ve Anadolu Ajansı muhabirinden oluşan bir heyetle 12 Temmuz akşamı saat 19.00'da Ayvalık'a gelmiştir.[167]

Ayvalık'a geldiği günün akşamı Çamlı'daki Belediye Gazinosu'nda şerefine bir ziyafet verilmiş, fabrikatörlerin ve büyük müstahsillerin katıldığı bu ziyafette Bakan, zeytin üretimi ve teknik gelişmelerle işe hız verilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.[168]

Ertesi sabah saat 09.30'da Altınova Bucağı'nı ziyaret etmiş, Altınovalılar kendisini bucak sınırında karşılamıştır. Karşılamadan sonra Halkodası'na geçilmiş, burada müstahsilin sorunlarını dinlemiş, dileklerini not almış ve birkaç sulama pamuk tarlasında incelemelerde bulunmuştur. Yine Altınovalıların bucak sınırına kadar uğurlamasıyla saat 11.00'da Ayvalık Halkevi'nde kendisini bekleyen müstahsillerin dileklerini ve şikayetlerini dinlemiştir.[169]

Müstahsillerin Tarım Bakanı'na ilettikleri dilekler ve şikayetler şunlardır: Kooperatiflerin kredi darlığı, satış kooperatifleri de dahil olmak üzere ortaklarına tediye taksitleriyle müsait imkanlar sağlanması, ziraatin korunmasına dair eldeki kanunun yetersizliği, zeytinyağının ihracın dışında tutulması yüzünden müstahsilin içinde bulunduğu vaziyet, zeytinyağına nebati yağ karıştırılması, zeytin ağaçlarının gelişmesi için suni gübre ihtiyacı, zeytin sineği ile mücadele, Ziraat Bankası'nın

[165] "Altınova'da C.H.P. toplantısı büyük tezahürat içinde yapıldı", *Körfez*, 20 Mayıs 1949.
[166] "C.H.P. Müfettişi", *Körfez*, 20 Mayıs 1949.
[167] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve Temasları", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[168] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve Temasları", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[169] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve İncelemeleri", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.

kredi yatırımının arttırılması, sabun imali için kobra yağının ihtal edilmesine izin verilmemesi, Çıplak Ada'nın Alibey ve Küçükköy halkına dağıtılması işinin geciktirilmemesi.[170]

Bakan, müstahsili dinledikten sonra, o dönemin ihtiyaçlarının karşılayamayan ziraatle ilgili kanunların ve ziraati koruma kanununun yeniden düzenlendiğini, kredi konusunun ve zeytinyağı ihracının serbest bırakılmasının zirai kalkınma açısından çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Ankara'ya döndükten sonra Ticaret Bakanlığı ve Ziraat Bankası ile temasa geçeceğini ifade eden Bakan Ural, ziyaret ettiği yerlerdeki zeytinliklerin büyümesi ve bakımı için çok emek ve servet harcanmasından oldukça memnun olmuştur. Bu yüzden de, bu servet kaynağının mutlaka korunması gerektiğini, bunun da yağın kıymetini bilerek ihracına izin verilmesiyle gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Zeytin sineği ile mücadele için de, Gemlik'teki mücadelelerinde başarılı olduklarını, Ayvalık'a da uzman göndereceklerini, Çıplak Ada'nın dağıtım işinin de 1949 yazında yapılacağını müjdelemiştir.[171]

Ayvalıklı müstahsillerin dilek ve şikayetlerini cevapladıktan sonra, başında bulunduğu Tarım Bakanlığı'nın yeni kalkınma programını açıklamış, hayvancılığın ilerlemesi için yapılanları, Orta Anadolu'nun geniş bir alanında etkili olan kuraklıkla ilgili hükümetin yardım planını ve Marshall Planı'ndan çiftçinin gördüğü ve göreceği desteklerden bahsetmiştir. Son olarak ise, "Arkadaşlar, Türkiyemiz yepyeni ve teknik esaslarla kısa bir zamanda çok verimli bir ziraat yurdu olmak yolu üstünde metanet ve azimle yürümektedir." demiştir. Ardından saat 12.30'da Bakan Ural, beraberindekilerle birlikte Balıkesir'e hareket etmiştir.[172]

Eylül ayı sonunda CHP kongreleri Hayrettin Paşa Mahallesi kongresi ile başlamıştır. Saat 21.00'da başlayan kongreyi Nejat Sarlıcalı kısa bir konuşmayla açmış, kongrelerin memleket ve partiler açısından öneminden bahsetmiştir. Kongre başkanlığına Süleyman Gencel, katipliklere de Ali İnaç ve Besim Uçak seçilmiştir. Kongre dileklerinin tespit edilmesinden sonra idare kurulu seçimine gidilmiştir. Yapılan seçim sonucunda idare kuruluna; Fehmi Nergis, Hasan Karan, Esat Van, Hüseyin Cavlı, Ali Rıza Taşçıoğlu, Ali Coşkun ve Rıza Akturan seçilmiştir. Yedek üyeliğe ise; Besim Uçak, Mustafa Orman, Hasan Şişman, Mustafa Namık

[170] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve İncelemeleri", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.
[171] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve İncelemeleri", *Körfez,* 18 Temmuz 1949.
[172] "Tarım Bakanımızın Ayvalık'taki Tetkik ve İncelemeleri", *Körfez*, 18 Temmuz 1949.

Kocabıçak, Ali İnanç, Mehmet Kuruşçu ve Rasim Meriç seçilmiştir. İlçe kongresi delegeliklerine de; Fehmi Nergis, Ali Rıza Taşçıoğlu, Süleyman Gencel, Hasan Şişman ve Hasan Karan seçilmiştir.

CHP ilçe idare kurulu, belediye meclisi ve il genel meclisi üyelerinin de bulunduğu kongrede, Muharrem Onursal seçimlerden sonra, kazanın dilekleri, su, elektrik ve hastane mevzuunda izahat vermiştir.[173]

Hayrettin Paşa Mahallesi'ndeki kongreyi ertesi gün Kazım Paşa Mahallesi takip etmiştir. Ocağa kayıtlı tüm üyelerin katıldığı kongre, merkez binasında gerçekleştirilmiştir. Kongre başkanlığına Muharrem Onursal, katipliklere de Ali Sanlı ve Şadan Talay seçilmiştir. Eski idare kurulunun raporu okunmuş ve kurulun çalışmaları takdir edilmiştir. Nejat Sarlıcalı, ocak çalışmaları ve partililerin toplu faaliyetleri hakkında malumat vermiştir. İç siyaset meselelerine de değinmiş, bütün iyi niyet ve iki yıldan beri muhalif partili vatandaşlara karşı kardeşlik hisleriyle yaklaşmalarına rağmen muhalefet partisi yöneticilerinin en ufak bir karşılık vermediklerini iddia etmiştir. Bilhassa Ayvalık'ın kurtuluş günü kutlamalarında DP'lilerin Ayvalıklıların bayramını kutlayan Muharrem Onursal'ı protesto etmesini eleştirmiştir. Hatip, DP idarecilerinin tertip ettiğini iddia ettiği bu olayı demokrasinin geleceği için tehlikeli olarak addetmiştir. Bu tip olayların yarın DP'nin de başına gelme ihtimalinin kendisini endişeye sevk ettiğini belirtmiştir.[174]

Yaklaşık bir saate yakın devam eden konuşmanın sonunda yeni idare kurulu seçimi yapılmıştır. Seçim sonucunda asil üyeliklere; Ahmet Bozkurt, Hüseyin Aykut, Enver Aykut, Ali Kıran, Şadan Talay, Halil Gencel, Binnaz Korucu, yedek üyeliklere de; Hasan Derin, Bayram Saraçoğlu, Hüseyin Kıroğlu, Zihni Balıkçı, Mehmet Tükyılmaz, Ali Kurdun ve Hüseyin Gürler seçilmiştir. Kaza kongresi asil delegeliklerine ise; Ahmet Bozkurt, Enver Aykut, Şadan Talay, Halil Gencel ve Ali Kıran, yedek olarak da; Binnaz Korucu, Bayram Saraçoğlu, Ahmet Karabatan, Ali Aykut, Ali Kırgın ve Hüseyin Aykut seçilmiştir.

Kongrede hastane, su ve elektrik meselelerinden başka, zeytinlik arasındaki yolların yapılması ve içine başka madde karıştırılan yağlar hakkında taleplerde bulunulmuştur. Kongre saat 24.00'da sona ermiştir.[175]

---

[173] "Ayvalık'ta C.H.P. kongreleri hararetli geçiyor", *Türk Dili*, 1 Ekim 1949.

[174] "Ayvalık'ta C.H.P. kongreleri hararetli geçiyor", *Türk Dili*, 1 Ekim 1949; "Ayvalıkta C. H. P. Kongreleri", *Anadolu*, 2 Ekim 1949.

[175] "Ayvalık'ta C.H.P. kongreleri hararetli geçiyor", *Türk Dili*, 1 Ekim 1949; "Ayvalıkta C. H. P. Kongreleri", *Anadolu*, 2 Ekim 1949.

İsmet Paşa-Fevzi Paşa Ocak kongresi 29 Eylül saat 21.00'da merkez ilçe binasında yapılmıştır. Yapılan yoklama ile ekseriyet olduğu saptanmış, kongre başkanlığına Yahya Ekinci, katipliklere de Ahmer Evginer ve Hulusi Esen seçilmiştir. Okunan senelik mesai raporu da ittifakla kabul edilmiştir.[176]

Gizli oyla yapılan idare kurulu seçimlerinde asil üyeliklere; Hulusi Esen, Hasan Fırıncıoğlu, Mehmet Kurban, Ramazan Şahin, Ahmet Evginer, Hüsnü Bilgiç, Hüseyin Altındaş seçilmiştir. Yedek üyeliklere de; Asım Keklik, Nezir Önez, Hüseyin Sakıp Kocaer, Mümtaz Sezai, Nuri Alan ve Ahmet Fırıncıoğlu seçilmiştir. Asil delegeliklere; Mustafa Sipahier, Ahmet Cemil Erener, Ali Sülün, Haydar Sezen, yedek delegeliklere; Ali Rıza Koral, Hasan Fırıncıoğlu, Mustafa Lütfü Kaptan, Mustafa Cömert seçilmiştir.

Seçimlerden sonra dileklerin belirlenmesine geçilerek, ihtiyaçlar saptanmış ve yeni dilekler tespit edilmiştir. Kongre başkanı yeni seçilen idare heyetine başarılar dilemiş, kongreye katılan üyelere de teşekkür etmiştir. CHP'lilerin demokrasiye olan bağlılıklarının örnek bir davranış olduğunu belirterek kongreyi kapatmıştır.[177]

Ocak kongrelerinin ardından kasım ayı sonunda, mahalle ve köy ocak delegelerinin, ayrıca pek çok partilinin de katılımıyla Altınova Bucak Kongresi yapılmıştır. Yoklama sonucunda bütün delegelerin hazır bulunduklarının tespit edilmesinden sonra kongre başkanlığına Nejat Sarlıcalı, katipliklere de Mehmet Kamçılı ve Mustafa Bacak seçilmiştir.[178]

Bir yıllık mesai raporunda; Altınova mahalle ve köylerinin CHP'ye olan bağlılıklarından, DP'nin başka yerden partili getirerek Altınova'da yaptığı mitinglerle birçok vatandaşın dükkanına ve kahvehanesine yaptığı tecavüzden bahsedilmiştir. Raporda ayrıca, Altınova'da CHP'lilerin sayısının oy vermek hakkına sahip kişi sayısıyla eşit olduğu ve bucakta sadece beş kişilik idare heyetinin DP'li olduğu iddia edilmiştir. Oylamaya konularak raporun kabul edilmesinden sonra ocakların dileklerine geçilmiş ve bütün dilekler onaylanmıştır.

Yapılan idare kurulu seçimleri sonucunda ise asil üyeliklere; Faruk Öner, Şükrü Şensal, Şakir Güngör, Ahmet Bülbül, Ali Atılgan, Hüseyin Yıldız, Mehmet Yazıcıoğlu, yedek üyeliklere de; Mehmet Kamçılı, Mustafa Turan, Hakkı Ziyansız, İbrahim Kamçılı, Hasan Çetintav, Aziz Yazıcıoğlu, Nazif Ünal seçilmiştir. Kaza

[176] "Cumhuriyet Halk Partisi Ocak Kongreleri", *Türk Dili*, 8 Ekim 1949.
[177] "Cumhuriyet Halk Partisi Ocak Kongreleri", *Türk Dili*, 8 Ekim 1949.
[178] "C.H.P. Altınova bucak kongresi", *Türk Dili*, 1 Aralık 1949.

kongre delegelikleri için yapılan seçimde ise; Şükrü Şensal, Faruk Öner, Mehmet Kamçılı, Şakir Güngör, Ali Atılgan, Hakkı Ziyansız, Hüseyin Yıldız, H. İbrahim Atalay, Mustafa Kaba, Mustafa Çağlar, Bayram Taşdemir ve İbrahim Kamçılı asil delegeliklere; Ahmet Kirazoğlu, İsmail Yıldırım, Mehmet Namlı, Hasan Çetintav, Faruk Aydın, Ali Varlı, Mustafa Başaran, Aziz Yazıcıoğlu, Osman Bozkurt, Hüseyin Kahyaoğlu, Haydar Tunca, Nazif Karadayı, Abdurrahman Akıncı da yedek üyeliklere seçilmiştir.

Seçimlerin ardından kongrenin, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve CHP Başkan Vekili'ne saygılarını sunmasına ve bir uçak kazasında eşini kaybeden Eski Bölge Müfettişi ve Eski Balıkesir Valisi Recai Güreli'ye taziye telgrafı gönderilmesine karar verilmiştir.

Son olarak, Nejat Sarlıcalı ve Muharrem Onursal birer konuşma yapmış, muhalefetin çalışma şeklini ve CHP'nin hizmetlerini uzun uzun anlatmıştır. CHP kongresinden on gün önce Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu'nun Ayvalık'taki bir konuşmasında, Altınova'nın DP safına geçtiğini söylemesi hatipler tarafından kongrede hatırlatılınca toplantıya katılanlar arasında gülüşmeler olmuştur. Kongre sonrasında ise delegelere ve partililere yemek verilmiştir.[179]

Ocak ve bucak kongrelerinin tamamlanmasının ardından 9 Aralık günü saat 10.00'da CHP ilçe kongresi yapılmıştır. İlçe binasında yapılan kongreye ocak ve bucak delegeleri katılmıştır. Kongreye delegelerden başka, Balıkesir Milletvekili ve Ankara Müfettişi Muzaffer Akpınar ile Eminüttin Çeliköz, İl Başkanı Tuğrul Tamer, Edremit CHP temsilcileri Faruk Serpil ve Nazım Ertür, belediye ve genel meclis üyeleri ile köylüler katılmıştır.[180]

Nejat Sarlıcalı'nın kongreyi açmasından sonra kongre divanı seçimleri yapılmıştır. Kongre başkanlığına Basri Akın, ikinci başkanlığa H. Hıfzı Vardar, katipliklere de Ali Onay ve Yahya Akıncı seçilmiştir. Atatürk için beş dakikalık saygı duruşunda bulunulduktan sonra idare kurulu, raporunda iki yıllık ocak ve bucak dileklerinin hesabını vermiştir. Rapora bazı eleştiriler getirilmiş ve yeni dilekler tespit edilmiştir. Muzaffer Akpınar, Eminüttin Çeliköz ve Tuğrul Tamer'in konuşmalarından sonra idare kurulu seçimleri yapılmıştır. Seçim sonucunda idare kuruluna; Muharrem Onursal, Nejat Sarlıcalı, Enver Alay, Ahmet Cemil Erener,

[179] "C.H.P. Altınova bucak kongresi", *Türk Dili*, 1 Aralık 1949.
[180] "C.H.P. Burhaniye ve Ayvalık kongreleri", *Anadolu*, 11 Aralık 1949.

Cem Madra, Hilmi Aral, Basri Akın, Mehmet Ertem seçilmiştir.[181]

CHP İl Kongresi'ne katılmak için 1950 yılının ocak ayında Balıkesir'e gelen Genel Sekreter Yardımcısı Cevat Dursunoğlu yanında Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar ve oğlu Yılmaz Akpınar ile birlikte İvrindi, Havran ve Burhaniye'den sonra 16 Ocak'ta Ayvalık'a geçmiştir. Ayvalık'tan da İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı, İdare Kurulu Üyesi Seyit Dramalı ve Basri Akın ile beraber Altınova'ya gitmiş, burada büyük bir tezahüratla karşılanmıştır. Türk Dili gazetesi, Altınovalıların kadın erkek, çoluk çocuk yollara döküldüklerini, çok partili hayata geçildiğinden beri CHP saflarında yer aldıklarını ve böylece bir kez daha CHP'ye olan bağlılıklarını gösterdiklerini dile getirmiştir. Gazeteye göre, bucak binasını dolduran vatandaşların coşkusu, DP'nin zaman zaman Altınova'daki hareketlerine bir nevi cevap niteliği taşımıştır.[182]

Dursunoğlu, Altınovalıların bu coşkusunun sadece CHP'ye değil aynı zamanda memlekete olan bağlılıklarının ve sevgisinin bir tezahürü olarak gördüğünü söylemiştir. Ardından Muzaffer Akpınar da, gördüğü heyecan karşısında duyduğu memnuniyeti ve bu bölgenin bir çocuğu olarak bu durumdan ayrıca haz aldığını ifade etmiştir.

Altınova'daki toplantıdan sonra akşam Ayvalık Halkevi salonunda da bir toplantı yapılmıştır. Burada bir konuşma yapan Cevat Dursunoğlu, körfezin kendine has güzellikleri arasından geçerek, barışın simgesi olan zeytin dallarının ovaları ve tepeleri süslediği körfezin halkını ve Ayvalık'taki barışçıl insanları görmenin ve onlara hitap etmenin kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir. 26 sene Avrupalıların hasta adam dediği Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde kurulan genç Cumhuriyet'in her işte üstün olduğunu, hangi alanda olursa olsun Avrupa'nın Türkiyesiz olamayacağını tüm dünya devletlerinin kabul etmiş olduğunu tebarüz ettirmiştir.

İç siyasete de değinen Dursunoğlu, muhalefetin "Milli Husumet Andı"nın kardeş şerefine ve canına kasteden çılgınlara has bir karar olduğunu, bu andın 25 senedir Cumhuriyet'ten ilham alan milletimiz tarafından nefretle karşılandığını ifade etmiştir. Muhalif vatandaşların haklarının kanunlar tarafından korunduğunu, bu haklara uzanacak kolların kanunların amansız kuvvetiyle kırılacağını, vatandaşları sandıklardan uzak tutarak meydanın kendilerine kalmasını isteyen muhalefetin

[181] "C.H.P. Burhaniye ve Ayvalık kongreleri", *Anadolu*, 11 Aralık 1949.
[182] "üç ilde partililerle konuşma", *Türk Dili*, 19 Ocak 1950; "C.H.P. Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Cevat Dursunoğlu'nun Ayvalığımızı Ziyaretleri", *Körfez*, 23 Ocak 1950.

uçurduğu palavra ve tehdit balonlarını patlatacak kanunların dimdik ayakta durduğunu, seçim günü oy verecek kişilerin rahatça sandıklara gitmelerini salık vermiştir.[183]

Cevat Dursunoğlu'ndan sonra Muzaffer Akpınar'ın oğlu Yılmaz Akpınar kürsüye gelmiştir. O da, gençliğin karşılıklı yardımlaşarak Atatürk destanından vazife almış olduğunu, iktidar hırsıyla CHP'yi beğenmeyenlerin 25 senelik inkılaplara göz atmasını tavsiye etmiştir. Bu inkılapları yapanların ileride daha büyük işler yapmaya güçlerinin olduğunu ve muhalefetin kirli emelleri ve zihniyetiyle kendi kendini parçaladığını ifade etmiştir. Milletvekili Muzaffer Akpınar ise, Körfez gazetesine göre, ağır ve vakur edasıyla her kelimesinin kıymetli olduğu ve ilgi çektiği bir konuşma yapmıştır.

Son olarak söz alan Nejat Sarlıcalı da, muhalefetin iktidara gelmekten ziyade CHP'yi yok etmeyi amaçladığını, halbuki demokrasinin temelinde CHP'nin olduğunu ve muhalefetin hiçbir yararlı hizmetinin bulunmadığını öne sürmüştür. Ardından misafirlere Ayvalık'taki temaslarından dolayı teşekkür ettikten sonra toplantıya son vermiştir.[184]

Altınova'nın Çakmak Köyü'nde 12 Mart 1950'de civar köylerden de katılımın yüksek olduğu bir toplantı yapılmıştır. Ayvalık'tan iki, Altınova'dan üç otobüsle ve CHP bandosunun çaldığı "Dağ başını duman almış!" marşıyla köye girilmiş, köylüler de gelenleri davul ve bayraklarla karşılamıştır. Topluca CHP ocak binasına gidildikten sonra Muharrem Onursal'ın konuşmasıyla toplantı açılmıştır. Onursal konuşmasında, DP'nin 4 yıldan beri yaptığı çalışmalarla kuvvetlendiğini düşünmesinin yanlış olduğunu, DP'nin terör ve baskı içeren mitingler yaptığını öne sürmüştür. Bu yüzden de muhalefete layık olunamadıkça iktidara da talip olunamayacağını belirtmiştir. Bu partinin yarın iktidara gelirse de milletin başına çok dert açacağını iddia etmiştir. Onursal, bu şartlar altında DP'nin iktidara gelemeyeceğini ve CHP'nin uzun yıllar daha Türk milletine hizmet etmeye devam edeceğini düşündüğünü ifade ettikten sonra toplantıda bulunan köylülere bu konuda ne düşündüklerini sormuştur. Köylüler de, "Halk Partisi kazanacaktır, Halk Partisi

[183] "üç ilde partililerle konuşma", *Türk Dili*, 19 Ocak 1950; "C.H.P. Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Cevat Dursunoğlu'nun Ayvalığımızı Ziyaretleri", *Körfez*, 23 Ocak 1950.

[184] "üç ilde partililerle konuşma" *Türk Dili*, 19 Ocak 1950; "C.H.P. Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Cevat Dursunoğlu nun Ayvalığımızı Ziyaretleri", *Körfez*, 23 Ocak 1950.

dünya durdukça iktidarda kalacaktır!" demiştir.[185]

Nejat Sarlıcalı ise yaptığı konuşmada, DP'nin küfür ve iftiralarla iktidar olamayacağını, CHP'nin daha uzun yıllar iktidarda kalmasının hakkı olduğunu, muhalefetin bu tarzda çalışmaya devam ettiği sürece hüsranla karşılaşacağını söylemiştir. Daha sonra CHP'nin ve DP'nin yaptığı ve yapmadığı işleri mukayese ederek köylülere oylarını kime vereceklerini sormuştur. Köylüler de hep bir ağızdan "Reylerimizi Halk Partisi'ne vereceğiz!" diye bağırmıştır. Sarlıcalı sözlerine, "CHP inkılap partisidir!", CHP istiklal partisidir!", CHP istikbal partisidir!" diyerek son vermiştir.

Toplantıdan sonra yenilen yemeğin ardından Altınova'nın Selimiye Mahallesi'ndeki CHP ocağının yeni binasına taşınması vesilesiyle orada da bir toplantı yapılmıştır. Söz alan hatipler CHP'nin millete ve memlekete hizmetlerinden bahsetmişler, Altınovalıların ve Selimiyelilerin birlik ve beraberliğini övmüşlerdir. Gazetelerde yer alan bilgiye göre, Selimiyeliler de DP'nin yıllardır mahallelerinde ocak açmaya çalıştığını, ancak bunda başarılı olamayacaklarını, CHP'nin saflarında yer almakla memlekete en büyük hizmeti yaptıklarını belirtmişlerdir.[186]

Mart ayı sonunda CHP Zekibey Mahallesi Ocağı Altınova Caddesi üzerinde açılmıştır. Ocak binası bayrak ve kurdelelerle süslenmiş, Körfez gazetesine göre, bina içinde oturacak yer bulamayan halk dışarısını da hınca hınç doldurmuştur. Açılış törenine başlamadan önce 11 vatandaş CHP'ye kaydolmuştur. Tören, Muharrem Onursal'ın ocakların manasını açıklayan konuşmasıyla başlamıştır. Daha sonra söz alan Hasan Akkoç, Falih Rıfkı Atay'ın "Kızıllar" başlıklı yazısını okumuş ve partileri bu konu hakkında uyarmıştır.[187]

Nejat Sarlıcalı ise, CHP'nin altı umdesini izah etmiş ve muhalefetin nasıl olup da bu altı umdeyi anlamadığına şaşırdığını belirtmiştir. CHP ocaklarını dedikodu yapılan yerler olarak görmeyen ilçe başkanı, ocakların fikir ve inkılap fışkıran yerler olduğunu söylemiştir. Partiler arasındaki ilişkilerin kalp kırmadan, kardeşlik duygularıyla yürütülmesi gerektiğini söylerken, dışarıdan ihtirasla kin peşinde koştuğu belirtilen bir kişi notlar alarak, "Yarın akşam suratlarına çarparız!" demiş, Sarlıcalı da bunun üzerine, "Yaz bakalım, fazilet mefhumu içindeki milli

[185] "Ayvalık C.H.P. çalışmaları", *Türk Dili*, 19 Mart 1950; "C.H.P. Çakmak köyü Toplantısı", *Körfez*, 20 Mart 1950.
[186] "Ayvalık C.H.P. çalışmaları", *Türk Dili*, 19.03.1950; "C.H.P. Çakmak Köyü Toplantısı", *Körfez*, 20 Mart 1950.
[187] "Ayvalık'ta C.H.P. ocakları devamla açılıyor Zekibey ocağı'da, ocak binası içinde heyecanlı tezahüratla açıldı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.

terbiye icaplarının tavsiyesinin, bu muhteris kara ruh neresinde ne bulmuş ki surata çarpmağı yeltenmeye düşünmüş? Bunlar hadisatın bir aynasıdır. İçerideki samimi ve efendice yapılan konuşma nerede, bu kara ruhlunun kafasında yaşatmağa uğraştığı zihniyet nerede?" diye cevap vermiştir. Törenin sona ermesinin ardından 22 kişi daha CHP'ye kaydolmuştur.[188]

Yine mart ayı sonunda Alibey Bucağı'nda CHP toplantısı yapılmıştır. Ayvalık ve Küçükköy'den de deniz motorlarıyla toplantıya katılanlar olmuştur. Toplantının açılmasının ardından söz alan Muharrem Onursal, seçim kanunu ile seçim hak ve hürriyetlerini izah etmiştir. Seçim kampanyasında muhalif parti hatiplerinin şahsiyete yönelik olmayan ve kin gütmeden parti mensuplarını bilgilendirmeleri gerektiği üzerinde durduktan sonra CHP'nin hizmetlerini övmüştür.[189]

İnönü'nün yaptıklarının memleket için kutsal olduğunu belirten Belediye Başkanı, içte ve dışta itibar kazanan Türkiye'nin bu itibarı İnönü'nün prensipleri sayesinde kazandığını öne sürmüştür. Ve İnönü başımızda durmaya devam ederse Türkiye'nin dünya medeniyeti içinde daha da yükseleceğini iddia etmiştir.

Nejat Sarlıcalı ise konuşmasında, CHP'nin altı okunu tek tek izah etmiş, parti hareketlerinin heyecandan ziyade mefkure işi olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden de hatiplerin bu kural üzerinden konuşmalarını yapmalarını, Milli Husumet Andı gibi nifak yaratacak kararlar alınmaması gerektiğini ifade etmiştir. Toplantının sona ermesinin ardından yine motorlarla geri dönülmüştür.[190]

Sakarya Mahallesi Ocağı da 2 Nisan 1950'de saat 11.00'da açılmış, açılışta Muharrem Onursal, Nejat Sarlıcalı, Fazıl Mutlugil ve Enver Alay birer konuşma yapmıştır.[191]

Mart ayı ve nisan ayının başları CHP açısından hayli hareketli geçmiştir. Zira hem yeni ocaklar açılmış hem de var olan ocak ve bucaklarda toplantılar yapılmıştır. İşte toplantı yapılan ocaklardan biri de Küçükköy olmuştur. Küçükköy CHP İdare Kurulu'nun düzenlediği toplantıya Ayvalık CHP'lileri dört otobüs ve Ayvalık Halkevi Bandosu'yla katılmıştır. Ayvalık'tan gelen partililer, köy girişinde karşılanmıştır.

---

[188] "Ayvalık'ta C.H.P. ocakları devamla açılıyor Zekibey ocağı'da, ocak binası içinde heyecanlı tezahüratla açıldı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[189] "Alibey'de C.H.P. toplantısı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[190] "Alibey'de C.H.P. toplantısı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[191] "C.H.p. sakarya ocağı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.

Toplantıyı, diğer toplantı ve ocak açılışlarındaki gibi Muharrem Onursal açmıştır. Onursal, İnönü'nün hizmetlerini hatırlatarak CHP'nin inkılaplar partisi ve kahramanlar yuvası olduğunu belirtmiş ve seçimden mutlaka CHP'nin galip çıkacağını söylemiştir.[192]

Hasan Akkoç'un uyarılar içeren konuşmasından sonra Nejat Sarlıcalı, bu toplantıda da CHP'nin umdelerini ayrı ayrı izah etmiştir. Kemalizm'in bu milletin ana düsturu olduğunu söyledikten sonra, demokrasi inkılabının hangi şart ve kaidelerde yararlı olduğunu anlatmıştır. Muhalefetle ilgili olarak ise, DP'nin vatandaşlar arasında kardeş bağlılığı değil, bir kısım vatandaşı diğer vatandaşlar aleyhinde kırgınlık ve küskünlüklere sevk ettiğini iddia etmiştir. Son olarak da, Küçükköylüleri CHP saflarında kaldıkları ve ağır ithamlara mertçe sabır gösterdikleri için tebrik ederek konuşmasını bitirmiştir.[193]

18 Nisan 1950'de Zekibey Ocağı'nda da kapalı bir toplantı yapılmış, Nejat Sarlıcalı bu toplantıda da konuşma yapmıştır. Konuşmasında, %70'i halk tarafından seçilen milletvekili adaylarının yeni meclisin genç ve enerjik çehresini yansıtacağını tebarüz ettirmiştir. Bu seçimlerin millet için gelişmiş bir mahiyet arz ettiğini belirtmiş ve demokrasi açısından Türklerden yüzyıllar önce ileride olan milletlerle aynı seviyeye gelineceğini ifade etmiştir. Hedeflerinin çerçevesini ülkeyi ne diktatörlüğe ne de anarşiye kaptırmamak olarak çizen Sarlıcalı'nın bu konuşmasından sonra toplantı sona ermiştir.[194]

22 Nisan 1950 Cumartesi günü akşamı Sakarya Mahallesi CHP Ocağı'nda kapalı bir toplantı tertip edilmiştir. Nejat Sarlıcalı'nın seçimlerle ilgili konuşmasının ardından partililer, çeşitli mevzular hakkında görüş alışverişinde bulunmuş, toplantı geç saate kadar devam etmiştir.[195]

23 Nisan'da Alibey Bucağı'nda düzenlenen toplantıda Ayvalık'tan deniz motorlarıyla katılan CHP'lilerle birlikte yaklaşık 1500 kişilik bir kalabalık olmuştur. Toplantıda konuşan Nejat Sarlıcalı, milli hakimiyetin kuruluşunu anlatmış ve partililerin ve Alibeylilerin bayramını kutlamıştır. Toplantı dönüşünde ise, CHP'lileri taşıyan motorlar denizde altı ok şeklini almış, rıhtımdaki kalabalık tarafından alkışla karşılanmışlardır.[196]

---

[192] "C.H.P. Küçük köy ocağı toplantısı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[193] "C.H.P. Küçük köy ocağı toplantısı", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[194] "C.H.P. zekibey ocağı toplantısı", *Körfez*, 24 Nisan 1950
[195] "C.H.P. sakarya ocağı toplantısı", *Körfez*, 24 Nisan 1950.
[196] "Ali B. de C.H.P. toplantısı dün çok heyecanlı oldu", *Körfez*, 24 Nisan 1950.

Anadolu gazetesi, 1950 Genel Seçimleri'nden sonra muhtar seçimlerinin yaklaşması sebebiyle CHP'nin Ayvalık merkez, bucak ve köylerinde faaliyetlerinin arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda her çarşamba ilçe merkezinde seçim sonrası partinin hareket tarzını, kurultay müzakerelerini ve yaklaşan muhtarlık seçimleriyle alakalı izahatların verildiği umumi toplantılar yapıldığı görülmüştür.

CHP İlçe İdare Kurulu, 1950'nin temmuz ayı sonunda Altınova Bucağı merkezinde ve Selimiye Mahallesi'nde iki toplantı tertip etmiştir. Bu toplantılarda söz alan Nejat Sarlıcalı, genel seçimin sonuçları üzerinde durarak seçimleri az bir farkla kaybettiklerini, ancak tekrar çalışarak kazanabileceklerini öne sürmüştür. DP iktidarının seçimlerden sonraki icraatlarını, eleştiriye karşı tahammülsüzlüğünü, devlet kadrolarında yapılan geniş değişikliklerle bir baskı havası yaratmaya çalıştığını iddia etmiştir. DP Genel Kurulu Başkanı ve üyelerinin aynı zamanda başbakan ve bakan oldukları için tarafsızlıktan söz edilemeyeceğini, DP'nin dünkü vaatleri ve bugünkü icraatlarının arasında büyük fark olduğunu öne sürmüştür. Hükümetin Kore Harbi'ne asker gönderilmesi hususunda aldığı kararın alınış şeklinin yanlış olduğunu, her ne kadar hükümetin aldığı bir tedbire her vatandaşın uyması gerekse de, bunu eleştirmenin herkesin en doğal hakkı olduğunu dile getirmiştir.[197]

17 Kasım 1950'de Altınova Bucağı'na bağlı Selimiye Mahallesi ocak kongresi Ayvalık'tan otobüslerle gelen partililerin de katılımıyla yapılmıştır. Körfez gazetesine göre, ocak binası olarak ittihaz edilen büyük kahveye partililer sığmamış, kongreyi bahçe ve sokaktan takip etmek zorunda kalmışlardır. Kongre başkanlığına Muharrem Onursal, katipliklere de Şakir Güngör ve İbrahim Kamçılı seçildikten sonra dilekler tespit edilmiştir. Üyeler özellikle DP iktidarının tek taraflı hareket ederek Altınova'da tohumlukları yalnız DP'lilere verdikleri şikayetinde bulunmuşlardır. Ocak idare kurulu seçimleri kongrenin çok kalabalık olmasından dolayı başka bir güne ertelenmiştir. Son olarak söz alan Nejat Sarlıcalı, DP iktidarının altı aylık icraatlarını örnekler vererek tenkit etmiş, muhalefeti yıldırma çabalarının tam tersine onu kuvvetlendirdiğini belirtmiştir.[198]

Atatürk devrimlerinin ve geçmiş meclislerin kanunsuz ve milliyetsiz olduğunu söylediği öne sürülen DP Afyon Milletvekili Gazi Yiğitbaşı'ya ve CHP

[197] Kemal Hasertürk, "Ayvalık'ta C.H.P. lilerin faaliyetleri", *Anadolu*, 7 Ağustos 1950.
[198] "C.H.P. Altınova Selimiye ocağı kongresi çok heyecanlı geçti ve gazi yiğitbaşıya protesto telgrafı çekildi", *Körfez*, 24 Kasım 950.

Meclis Grubu Başkanlığı'na telgraf çekilmesine karar verilmiştir. DP milletvekiline çekilen telgraf şu şekildedir:

"Gazi Yiğitbaş
B.M.M. Başkanlığı elile
Afyon Milletvekili
Ankara
Bu gece 350 üyesile yıllık kongresini akteden selimiye mahallesi C.H.P. lileri B.M.M. deki iğrenç beyanatınızı şiddetle size iade etmeğe karar vermiştir.
Kongre Bşk.
M. Onursal"

CHP Meclis Grubu Başkanlığı'na çekilen telgrafta ise şöyledir:

"Sayın Avni Doğan
C.H.P. meclis gurubu Başkanvekili
Ankara
Afyon milletvekili Gazi Yiğitbaşının müstekreh beyanatı ve bunun üzerine meclis başkanlığını ihtiyar edilen bu tutum karşısında ihtiyar eylediğiniz hareket tarzını 350 üyesile kongre halinde bulunan Altınovanın Selimiye mahallesi C.H.P. lileri tasvip ettiği ve meclis gurubumuza tam itimat beslediğini saygı ile arz ederim.
Kongre Bşk.
M. Onursal"[199]

II. Dünya Savaşı yıllarında CHP Ayvalık'ta durağan bir tablo çizmiştir. Savaşın getirdiği problemler ve siyasi alanda tek partinin egemen olması bu durağanlığın başlıca sebepleridir. Bu yıllarda görülmektedir ki tek parti olmanın verdiği rehavet, savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılar hem parti yöneticilerinde hem halkta yılgınlık oluşmasına, parti toplantılarının ve mitinglerinin rutine dönüşmesine yol açmıştır. Ancak bu durum II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle değişmeye başlamış, çok partili hayata geçildikten sonra da bu değişim ivme kazanmıştır. DP'nin Ayvalık'ta kurulması ve örgütlenmesi tabiri caizse CHP'yi üzerindeki ölü toprağını atmaya itmiştir. 1946'dan sonra CHP'nin siyasi bir rakibi olması partiyi daha aktif olması ve halkla daha çok temas kurması gerektiğini göstermiştir.

Muhalefeti destekleyen Ayvalık gazetesinin de belirttiği gibi Nejat Sarlıcalı'nın 1948'de ilçe başkanı olması CHP'de olumlu manada bir değişim başlatmıştır. 1948 yılına kadar propagandasını yapacak bir gazete olmaması ise CHP'nin handikabı olmuştur. Ancak bu tarihten sonra Körfez gazetesi aracılığıyla CHP, kendisini daha iyi ifade edebilme ve savunabilme imkanı elde etmiştir.

4. Diğer Partiler

Çok partili hayata geçildikten sonra her ne kadar Demokrat Parti haricinde de yeni partiler kurulmuş olsa da hiçbiri DP'nin ulaştığı noktaya erişememiş, halk

[199] "C.H.P. Altınova Selimiye ocağı kongresi çok heyecanlı geçti ve gazi yiğitbaşıya protesto telgrafı çekildi", *Körfez*, 24 Kasım 950.

nezdinde ya çok daha az destekçi bulmuş ya hiç bir destek bulamamış ya da kuruluşundan kısa bir süre kapatılmıştır. İşte bu kısa ömürlü partilerden biri de Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi olmuştur. Bu parti çok partili hayata geçişten sonra Türkiye Komünist Partisi'nin yeni bir legal parti kurmak istemesiyle ortaya çıkmıştır. Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 19 Haziran 1946'da kurulmuş, 16 Aralık 1946'da, yani kurulduktan 6 ay gibi kısa bir süre sonra "mahkum komünistler veya müfrit komünist mefkureli kimseler tarafından örtülü bir şekil altında kurularak, memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesise ve mevcut iktisadi ve içtimai nizamları bozmaya çalıştıkları" gerekçesiyle İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılmıştır.[200]

6 aylık bir ömrü olan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'nin teşekkül ettiği yerlerden biri de Ayvalık olmuştur. 22 Ağustos'taki Ayvalık gazetesinde yer alan bir haberde, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'nin (TSEKP) Ayvalık şubesinin açılmak üzere olduğu bildirilmiştir. Henüz parti binasının olmamasından dolayı beyannamelerini kaymakamlığa verememişler, ancak Ayvalık gazetesi birkaç gün içerisinde beyannamelerini vererek faaliyete başlayacaklarını ifade etmiştir.[201]

19 Eylül'de Ayvalık gazetesinin bildirdiğine göre, Ahmet Sonuç (Terzi), Ali Çolakoğlu (Terzi), Ahmet Oraç'dan (Kunduracı) oluşan müteşebbis heyet art arda yaptığı müracaatlara rağmen kaymakamın üç günden beri vazife başına gelmemesi ve tahrirat katibinin de yetkisi olmadığını ileri sürerek müteşebbis heyetin beyannamesini almaktan imtina etmesi sebebiyle tescil işlemlerini yaptıramamıştır. Bu yüzden faaliyetlerinin geciktiğini belirten heyet, bu durum böyle devam ederse beyannamelerini noter vasıtasıyla kaymakamlığa vereceklerini belirtmiştir. Ayrıca bina meselesi de halledilmiş, parti binası olarak Edremit Caddesi 24. numaranın kullanılacağı bildirilmiştir.[202]

TSEKP kurulalı henüz 6 ay olmuşken kapatılması ve yöneticilerinin tutuklanması tabiri caizse partinin ölü doğmasına yol açmıştır. Bu sebeple Ayvalık'ta da herhangi bir faaliyetinden söz etmek pek mümkün değildir. Nihayetinde partinin 14 Aralık 1946'da kapatılmasından 6 gün sonra Ayvalık teşkilatı da faaliyetlerine son vermiştir.[203]

Ayvalık'ta 1946'dan sonra kurulan üçüncü parti Millet Partisi olmuştur.

[200] Cemil Koçak, *Rejim Krizi Cilt: 3*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 247.
[201] "Sosyalist Emekçi Ve Köylü Partisi", *Ayvalık*, 22 Ağustos 1946.
[202] "Sosyalist emekçi çiftçi partisi", *Ayvalık*, 19 Eylül 1946.
[203] "Ayvalıkta kapanan bir Parti", *Türk Dili*, 20 Aralık 1946.

Ancak parti 1948 yılında kurulmuş olsa da Ayvalık'ta 1950 yılından önce örgütlenememiştir. Buna rağmen 1948 yılının temmuz ayında Ayvalık gazetesi Millet Partisi'nin Ayvalık'ta da kurulacağını iddia etmiştir. Müteşebbis heyette ise Enver Alay, Mustafa Sipahier, Vefik Bartu, Nejat Sarlıcalı, Salih Sipahier, Cem Madra ve Kenan Kaptan'ın olduğunu belirtmiştir. Gazetenin saydığı isimlerin CHP'li oluşu dikkat çekicidir. Gazeteye göre, başkanın kim olacağı konusunda ihtilaf vardır. Gençlerden oluşan ikinci bir grubun da teşebbüs halinde olduğunu belirten gazete, genel merkezin halkçılardan oluşan grubu mu yoksa hiçbir partiye katılmamış olan gençlerin oluşturduğu ikinci grubu mu tercih edeceğinin bilinmediğini ifade etmiştir.[204]

Gazetenin bu haberi üzerine Vefik Bartu Ayvalık gazetesine gönderdiği yazıda bu haberin doğru olmadığı ve siyasi partilerle alakasının bulunmadığını belirtmiştir.[205] Yine müteşebbis heyet arasında adı geçen Salih Sipahier de konuyla ilgili gazeteye esprili bir yazı göndermiştir:

"15 Temmuz 948 tarihli Ayvalık gazetesinde; henüz resmen kurulmamış olan (Millet) partisinin, ilçemiz müteşebbis hey'eti meyanında ismimi zikretmek suretiyle şahsıma karşı gösterilen teveccühten ötürü; haberi derleyip toplayan muhabire, basan ve yayan gazetenin sahip ve yazı işlerini fiilen idare eden zata, matbaada çalışan mürettiplere, müvezzie ve bu meyanda; gazetede okudukları haber üzerine; elimi sıkmak suretiyle tebrik eden, bıyık altından gülen, göz süzen, gocunan, diş gıcırdatan, Ayvalıklı sayın hemşehrilerimin alakalarına ayrı ayrı mukabele etmeğe zamanım ve sevincim mani olduğundan, bilmukabele teşekkürlerimin iblağına sayın gazetenizin tavassutta bulunmasını saygılarımla dilerim.

Ayvalık halkından bağımsız
Salih Sipahier"[206]

1950 yılının ekim ayına gelindiğinde ise Millet Partisi'nin Ayvalık'ta kurulma teşebbüsüne girişildiği görülmüştür. Körfez gazetesine göre ihtiras ve şahsi menfaat peşinde koşulmasından, parti içinde entrikalar çevrilmesinden dolayı DP'den istifa edenler Millet Partisi'ni açmak için teşebbüse geçmişlerdir. İçlerinden 5 kişinin belediye meclisi üyesi olduğu grup toplamda 300 kişiyi bulmuştur. Gazete, bina meselesi halledilir halledilmez Hikmet Bayur veya Sadık Aldoğan'ın Ayvalık'a geleceğini belirtmiştir.[207] Ayvalık gazetesi de Millet Partisi'nin şubesinin açılması için faaliyete geçildiğini ancak bina sıkıntısı yüzünden gecikildiğini belirtmiştir.[208] Ayrıca gazete Millet Partisi'ni DP'den ayrılan 4-5 kişi ve bu kişilerin dostlarının

[204] "Millet partisi Ayvalıktada mı kuruluyor?", *Ayvalık*, 15 Temmuz 1948.
[205] "Ayvalık Gazetesine", *Ayvalık*, 22 Temmuz 1948.
[206] "Açık teşekkür", *Ayvalık*, 22 Temmuz 1948.
[207] "Millet Partisi Ayvalıkta kurulmak üzere", *Körfez*, 06 Ekim 950.
[208] "Millet Partisi", *Ayvalık*, 5 Ekim 950.

kuracağını DP'den istifa eden genç bir zatın dilekçesinden anlamıştır. Müteşebbis heyet bina bulunamadığı için de tadilata ihtiyacı olan bir binanın elden geçirilerek parti binası yapılmasına ve ondan sonra beyannamenin verilmesine karar vermiştir.[209]

13 Ekim'deki Körfez gazetesinin aktardığına göre, müteşebbis heyetin hükümete verdiği beyanname üzerine gerekli formaliteler halledilmiş ve Millet Partisi Ayvalık İlçe Başkanlığı resmen kurulmuştur. Parti binasını meselesini de halleden müteşebbis heyet Hamdi Bey Mahallesi'ndeki Fotoğrafhaneler Caddesi'nde bulunan Rıza Engin'in evini parti binası olarak tutmuştur.[210] Ayvalık gazetesi de 19 Ekim'deki sayısında parti beyannamesinin 16 Ekim'de verildiğini ve Millet Partisi Ayvalık şubesinin resmen kurulduğunu belirtmiştir. Müteşebbis heyette yer alan isimler şunlardır: Ali Rıza Ergin, Osman Komili, Muhlis Soysal, Reşit Ertekin, Şemsettin Sarıeren, Mehmet Sokul, Hasan Doğrucu. Ayvalık gazetesi parti binası olarak da Zeki Bey Mahallesi'ndeki Ali Rıza Ergin'e ait binanın kullanılacağını ifade etmiştir.[211] Gürses gazetesinde ise, belediye seçimleri sırasında DP teşkilatındaki kanunsuz uygulamalar yüzünden hem partiden hem de meclis üyeliğinden istifa eden Şemsettin Sarıeren'in Millet Partisi (MP) Ayvalık İlçe Yürütme Kurulu Başkanlığı'nı kabul ettiği, ilçe halkınca sevilen kişilerle birlikte MP Ayvalık teşkilatını kuracağı bilgisi verilmiştir. Alibey Bucağı'nda ve Küçükköy'de hemen teşkilatlanıldığını belirten gazete, DP'den kitle halinde istifa edenlerin MP'ye geçtiğini ileri sürmüştür.[212]

Körfez gazetesi Millet Partisi müteşebbis heyeti başkanı Şemsettin Sarıeren ile bir mülakat gerçekleştirmiştir. Mülakatta kendisine sorulan sorular ve verdiği cevaplar şunlardır:

"S-D.P. den ayrılış sebepleriniz hakkında umumi efkarı tenvir için lütfen izahat verir misiniz?

C-Bilirsiniz ki, efkarı umumiyede 1945 senesinden evvel dahi Halk Partisi hükümetlerine ve rejimlerine karşı umumi mahiyette ve aşikar surette bir muhalefet belirmekte idi. Umumi mahiyetteki bu muhalefetin tek gayesi, çeyrek asırdan beri aynı eller tarafından idare edilen devlet mukadderatının hakiki bir parlamento usulüne devredilmesi suretiyle milli hakimiyeti fiilen tezahür ve tahakkuk ettirmekten ibaretti.

Demokrat Parti'ye intisabımın yegane saiki bu olmuş idi, yani her ne bahasına olursa olsun Halk Partisi iktidarını düşürmek ve ondan sonra milli

[209] "Millet Partisi", *Ayvalık*, 12 Ekim 950.
[210] "Millet partisi teşekkül etti", *Körfez*, 13 Ekim 950.
[211] "Millet partisi Ayvalık şubesi kuruldu", *Ayvalık*, 19 Ekim 950.
[212] "Millet Partisi", *Gürses*, 24 Ekim 1950.

iradenin tecelli etmesine bütün maddi, manevi kudretimizle gayret etmek.

İlk muhalefet partisi olarak Demokrat Parti meydana çıkmış olmasına binaen tabiatiyle umumi muhalefet onun etiketi altında birleşti ve bilindiği gibi Halk Partisi iktidarını iskat etti. Fakat umumi muhalefet dediğimiz bu milli iradeyi yer yer bazı açıkgözler istismar etmeğe başladı. Davul zurnayı millet çaldığı halde parsayı Halk Partisi'nin bir eşini teşkil eden zümreler topladı. Böylece eski tas eski hamam hikayesine avdet edilmiş oldu.

Siz Halk Partili olduğunuz için bu sözlerim belki size acı gelir. Fakat hakikat daima hakikattir. Ondan ders almak, ibret almak lazımdır. Bu mülahazalar dolayisiyledir ki; Demokrat Parti'yi temsil eden teşekkülden ayrılmış bulunuyorum.

S-Belediye meclisinden çekilmenizin sebebini de öğrenmek istiyoruz.

C-Belediye seçimleri bence mualeldir. Seçimde hile ve fesat karıştırılmıştır. Parti umumi heyetinin tespit ettiği ve parti firmasını taşıyan 46 lık listeler yerine, üç beş kişinin gayretiyle tab ettirilip dağıtılan el çabukluğu marifet kabilinden düzme listelerle memleketi temsil eden bir belediye meclisi kurmuşlardır. Parti idare heyetinden olduğumuz halde beş arkadaş bu olanları vilayet merkezine bildirdi, haysiyet divanına şikayet ettik; en yüksek makamları haberdar ettik; ne bir cevap, ne bir teftiş ve ne de bir netice hasıl olduğunu görmeyince beş arkadaş bu mualleliyet karşısında istifa etmeğe mecbur kaldık. Ben aynı günde hem partiden hem de meclis üyeliğinden istifa ettim.

S-Kasabamızda yeni teşekkül eden Millet Partisi şubesinin kurucu heyeti içinde bulunmanız itibariyle, bu şubenin teşekkül ve faaliyetine dair izahatınızı rica ediyoruz.

C-Ayvalık'ta Millet Partisi'ni ben değil, millet kurmağa teşebbüs etmiştir. Gençliğin bana vaki olan müracaatını, sırf muhalefet saflarını kuvvetli tutmak ve her hangi bir zümre tahakkümüne meydan vermemek düşüncesiyle kabul ettim. Tek parti tahakkümüne bir daha bu millet müsaade etmez. Gerek Alibey Bucağı'nda ve gerek Küçükköy'den ve daha bazı köylerden Millet Partisi namına ocak teşkil etmek için birçok müracaatlar vaki olmaktadır.

Merkez kurulunun, Cumhuriyet bayramı günü davet edilecek olan General Aldoğan'ın bir hitabesiyle açılış töreninin yapılacağını zannediyorum.

S-Demokrasi davamızda memleket ve millet hesabına pürüzsüz fikir mücadelesi esas olduğuna göre; bunun bu yolda yürütülüp geldiğine inanıyor musunuz.

C-Bizde bu mesele hala tezgahtadır. Benim gördüğüm olaylara bakarak kırk seneden beri uğraştığımız demokrasi mücadelesinde bir gün gelecek bu millet muvaffak olacaktır.

Demokrasi demek olan halk hakimiyetleri, Fransa'da, Amerika'da, İsviçre'de olduğu gibi milletlerin kanları pahasına istihsal edilmiştir. Bunlar sağlam demokrasidir, lütfen verilmiş bir nasihat değildir. Bu gün için kanunlarından yürüyerek istihsal olunacak olan milli hakimiyetin milletimizin medeni cesaretine, şuur olgunluğuna vabestedir; bu yola yavaş yavaş girilmektedir. Cenabı hak hepimizi muvaffak eylesin."[213]

20 Ekim'de Körfez gazetesinde yer alan haberde Millet Partisi Küçükköy Ocağı'nın açılması için resmi formalitelerin halledildiği, ancak ocağın açılış töreninin ilçe teşkilatının açılışından sonra yapılacağı bilgisi verilmiştir. Müteşebbis

[213] "Millet partisi müteşebbis heyeti başkanı Dr. Şemsettin Sarıerenin gazetemize beyanatı", *Körfez*, 20 Ekim 950.

heyette ise; Mustafa Türkyılmaz, Nasuh Yıldır, Mustafa Bahadır, Ahmet Doğan ve gazetenin baskısından dolayı okunamayan bir isim daha vardır.[214] Körfez gazetesi ayrıca, Millet Partisi Ayvalık ilçe teşkilatının 30 Ekim pazartesi günkü açılışı için Sadık Aldoğan, Ahmet Tahtakılıç ve arkadaşlarının geleceği ve kendilerini kalabalık bir halk kitlesinin karşılayacağı haberini almıştır.[215]

Millet Partisi'nin Ayvalık ilçe teşkilatının açılış töreni Körfez gazetesinin haberinde de belirttiği gibi 30 Ekim 1950 Pazartesi günü yapılmıştır. Açılış töreninde yaşananları Ayvalık ve Körfez gazetelerinden takip etmek mümkündür. Ayvalık gazetesinin 2 Kasım'daki sayısında aktardığına göre; MP ilçe merkezinin açılış töreni için Ayvalık'a gelen Sadık Aldoğan, Ahmet Tahtakılıç ve İl Başkanı Çavdar, 4 bine yakın DP'linin hazır bulunduğu törende daha ilk konuşmalarında DP'yi ve hükümeti laftan ibaret olan kelimelerle ve mesnetsiz bir şekilde eleştirmeye çalışmış, ancak konuşmaları engellenmiştir. Gazeteye göre halk, konuşmacıların her kelimesini cevaplandırarak onları susmaya davet etmiştir. Zor durumda kalan hatiplere, DP'ye bağlı ve hükümete güvenen 3-4 bine yakın Ayvalıklı tarafından güzel bir ders verilmiş ve Batı demokrasinin en güzel örneklerinden biri olan bu durum karşısında hatipler Ayvalık'ı terk etmek zorunda kalmışlardır. Ayvalık gazetesi, Ayvalık CHP mensuplarının MP Ayvalık teşkilatını menfaat karşılığı açtıklarını ve işin MP'liler için en acı tarafının da Sadık Aldoğan, Ahmet Tahtakılıç ve İl Başkanı Çavdar'ın bu durumu fark edememeleri olduğunu iddia etmiştir.[216]

Ayvalık gazetesi 2 Kasım'daki "Haftanın Şakası" köşesinde MP'nin Ayvalık'taki açılış törenini konu etmiştir. Esprili ama aynı zamanda alaycı bir dil kullanılan köşede şu kısa hikaye anlatılmıştır:

"Ayvalık Millet Partisi, C.H. partisinin meşhur atıcılarından, muhtelif alaylardan aldıkları büyük takviyeler üzerine D.P. kalesine taarruza geçmişlerdir. Kale burçlarına paşa Doğan salınmış ve Tahtakılıçlar kınından sıyrılarak kuru sıkı endahtlar başlanmıştı.. Burçlarda dolaşan paşa Doğan istihbarat şeflerinin katledildiğini görünce, şifreleri zamanında alamamış, geçirdiği büyük krizler üzerine meşhur bayraktar Sulu Mehmet'e aşağıdaki telsizi göndermiştir: Onlar buğday yiyor.. Biz çavdarla kırılıyoruz.. İmdat kuvvetlerimiz mütemadiyen halt ediyor.

İhtiyatların cepheye sürülmesi için Muharrem ayını beklemekte mana yok, Körfez kullarını yola çıkarın, Doktorları hape kapılarına yollayınız kılıçlara kurt düştüğünü zannediyorum.. Komili ovalarından yonca getirip barut imaline başlayın, hacı yağcılar sol cenahtan göründü.. Zafer bizimdir; tahtınızı hazırladım..

---

[214] "Millet partisi küçükköyde de açılıyor", *Körfez*, 20 Ekim 950.
[215] "General Aldoğan ve A. Tahtakılıç geliyorlar", *Körfez*, 27 Ekim 950.
[216] "Sadık Aldoğan ve Ahmet Tahtakılıç, D. partiye bağlı ve hükümetine sarsılmaz itimadı bulunan Ayvalıklılardan güzel bir ders alarak gittiler", *Ayvalık*, 2 Kasım 950.

Beni beklemeyin…"[217]

Körfez gazetesi ise MP Ayvalık İlçe Başkanlığı'nın açılış töreninin birkaç manasız hareket dışında samimi bir hava içinde geçtiğini belirtmiştir. Törene, DP ve CHP ilçe idare kurulları, DP ve CHP mensupları, bağımsızlar, tüccar ve fabrikatörlerden bazıları, Bergama ve Dikili'den gelen heyetler katılmıştır. MP Genel Sekreteri Ahmet Tahtakılıç, Sadık Aldoğan, Fuat Arna, Balıkesir İl Başkanı ve idare heyeti üyeleri, Gürses gazetesi sahibi Vedat Örüç önce şehrin dışında, ardından saat 18.45'te parti binası önünde bekleyen kalabalık tarafından alkışlarla karşılanmıştır. Kısa bir hitabeden sonra Sadık Aldoğan başarı dileyerek kurdeleyi kesmiş ve içeri girilmiştir. İlk konuşmayı balkona yerleştirilen mikrofondan Ahmet Tahtakılıç yapmıştır. Teşekkür ederek konuşmasına başlayan Tahtakılıç, yolda alıkonulduklarından dolayı geç kaldıkları için özür dilemiştir. Sonrasında söz alan il başkanı partilerinin amacını anlatırken (Körfez gazetesinin deyimiyle) dinleyiciler arasına yerleştirilmiş kundakçıların teşvikleriyle DP'liler tarafından sözü kesilmiş, hatip de nutkunu kısa tutarak sözü tekrar Ahmet Tahtakılıç'a bırakmıştır. Tahtakılıç, partisinin kuruluş amacını, kendisinin neden DP'den ayrılarak MP'ye geçtiğini izah etmiştir. DP'nin iktidara geldikten sonraki icraatlarına değinmiş, vaat edip de gerçekleştirmediklerini hatırlatmış, tüm söylediklerinin muhalefetin programında olduğunu belirtmiştir. Kalabalık arasında dolaşan birkaç DP rozetli kişinin kışkırtmasına rağmen halk Tahtakılıç'ı sık sık alkışlamıştır.[218]

Sadık Aldoğan balkonda görüldüğünde kalabalıktan kuvvetli bir çığlık kopmuş, "Yaşa! Var ol!" tezahüratları yükselmiştir. Sevinç gösterileri arasında söze başlayan Aldoğan, konuşmasını diyalog şeklinde yapmış; o sormuş halk cevap vermiş, halk sormuş o cevap vermiştir. Bu şekilde bir saatten fazla konuşulmuştur. Muhalefetin farklı farklı yerlerde hürriyetinin kısıtlandığından bahseden Aldoğan, muhalefet kültürel bir düzen içerisinde serbestçe hareket edemezse demokrasinin eksiksiz olduğunu söylemenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Geç saate kadar devam eden tören Ahmet Tahtakılıç'ın konuşmasıyla sona ermiş, heyet yemek yedikten sonra Balıkesir'e dönmüştür.[219]

MP Ayvalık İdare Kurulu Başkanı Şemsettin Sarıeren, Körfez gazetesi vasıtasıyla partilerinin açılış töreninde partiler arası adap ve kurallara riayet ettiği

[217] Kaplan Avcısı, "Haftanın Şakası", *Ayvalık*, 2 Kasım 950.
[218] "Millet Partisi şubesinin açılış töreni", *Körfez*, 3 Kasım 950.
[219] "Millet Partisi şubesinin açılış töreni", *Körfez*, 3 Kasım 950.

için ve yardımlarından ötürü CHP Ayvalık teşkilatına teşekkür etmiştir.[220]

Törene katılan Gürses gazetesi sahibi Vedat Örüç, gazetesinin 4 Kasım tarihli sayısında açılıştan izlenimlerini aktarmıştır. Yazıya göre Ayvalık yolculuğu, MP'nin Balıkesir bölgesindeki geleceğe dair prestijinin bir müjdecisi olmuştur. Ayvalık'a ulaşan yol boyunca geçilen köylerde halkın samimi tezahüratı göz yaşartıcı bir manzara arz etmiştir. Burhaniye'de müteşebbis heyet olmamasına rağmen halkın isteği üzerine durulmuş ve hasbihal edilmiştir. Karaağaç Köyü'nde ve Gönen Bucağı'nda da teşkilat olmamasına ve havanın kararmış olmasına rağmen kalabalık bir topluluk tarafından karşılanmışlardır. Nihayetinde 15'i bulan otomobil, otobüs ve kamyonlarla geç saatte Ayvalık'a varmışlardır. Gazete, halkın MP'lilere gösterdiği ilgiyi Ayvalık'ın siyasi tarihine geçecek derecede muhteşem olduğunu belirtmiştir. Kafilenin saat 15.00'da Ayvalık'a varması düşünülmüşken 5 saatlik bir tehir yaşanmasına karşın halk heyecanından bir şey kaybetmemiştir. Gece olmasına rağmen binlerce Ayvalıklı toplantı yerinde beklemiştir. İlk sözü Balıkesir İl Başkanı almış, fakat bu coşkulu kalabalıktan rahatsız olan DP'liler konuşmayı sabote etmeye çalışmışlardır. Buna rağmen MP'liler itidallerini korumuşlar, protestocuları sadece kınamışlardır. Ahmet Tahtakılıç olayı gerçekleştirenleri uyarmışsa da ardından söz alan Sadık Aldoğan'ın konuşması da sabote edilmeye çalışılmış, ancak halkın vakar ve olgunluğu protestocuların amaçlarına ulaşmasına engel olmuştur. Gürses gazetesine göre Ayvalık bu toplantı vesilesiyle bir bayram havası yaşamış, kafile törenden sonra Balıkesir'e dönmüştür.[221]

5. Ayvalık'ta Partiler Arasındaki İlişkiler

a. 1946 Yılındaki İlişkiler

DP'nin Ayvalık'ta kurulmasıyla beraber Nejat Sarlıcalı Ayvalık'taki parti çalışmalarıyla ilgili iki yazı kaleme almıştır. Bu yazılardan ilki Ayvalık gazetesinin 16 Mayıs 1946 tarihli nüshasında çıkmıştır. Sarlıcalı ilk yazısına, demokrasi hamlesinin tohumlarının bir haftadan beri iki partili hayata giren Ayvalık'ta da atıldığından, tüm ülkede olduğu gibi Ayvalık'ta da insanlık ve vatanperverlik gayesiyle atılan bu adımı saygıyla selamlamanın bir vazife olduğundan bahsederek başlamıştır.

İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945'teki nutkundan sonra Türkiye'nin pek çok yerinden demokratik hayata geçilmesi için henüz erken olduğunu düşünen sesler

[220] "Körfez Gazetesi müdürlüğüne", *Körfez*, 3 Kasım 950.
[221] "M. P. Balıkesirin 7 ilçesinde nasıl karşılandı", *Gürses*, 4 Kasım 1950.

yükselmiş, halbuki bir yıl zarfında bu iddiaların yersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Sarlıcalı bu sebeple bir haftadan beri Ayvalık'ta başlayan çok partili hayatı ve muhtemel gelişmelerini tahlil etmek istemiştir. Yazara göre Ayvalık, parti ve cemiyet çalışmalarında Serbest Fırka ve İdman Yurdu ile Akın Spor Kulübü arasındaki rekabetten dolayı zararlı sonuçları hiçbir zaman unutulmayacak iki tecrübe yaşamıştır.[222]

Bunlardan birincisi tüm ülkede yaşanan bir ayrılığa, ikincisi kardeş karşılaşmasından doğan ikiliğe yol açmıştır. Sarlıcalı bu tecrübelerden özellikle ikincisi üzerinde durmuş, 18 yıl boyunca birbirine perçinlenmiş gençliğin altı ay gibi kısa bir sürede nasıl ikiye bölünerek karşı karşıya geldiğini, aradan 8 yıl geçmesine rağmen o zamanlar başlayan dargınlıklardan bazılarının hala devam ettiğini belirtmiştir. Bu tecrübelerden yola çıkarak artık memlekete ileri demokrasi ve siyasi olgunluğun iyi bir örneğini vermelerini gerektiğini de eklemiştir. Bu noktadan hareketle ülkenin toplumsal ve siyasi gelişimine ayak uydurarak ve "Ayvalık'ı ancak Ayvalıklılar düşünür, Ayvalıklı Ayvalıklıdan ayrılmaz." parolasıyla birçok iş yapmaları gerekliliğine inanmıştır. Bu işler arasında su, yol, sağlık, sosyal yardım vb. gibi davalar vardır.[223]

Ayvalık'ın toplumsal ve ekonomik bakımdan kalkınmaya ihtiyacı olduğu ve bu kalkınmayı gerçekleştirebilecek yeteneğe de sahip olduğu görüşünde olan Nejat Sarlıcalı'ya göre, bu kalkınmayı gerçekleştirebilmek için parti düşüncesiyle değil, Ayvalık ve Ayvalıklı zihniyetiyle hareket etmek gerekmektedir. Bu sebeple Ayvalıklıların birbirini kardeş gibi sevmesi, birbirine yan gözle bakmaması ve kahvehanelerde dedikodu yapılmaması lazımdır. Ayvalık'ta herkese yetecek kadar iş olduğunu belirten yazar, bu işlerin paylaşılması için ana prensipler üzerinde birleşilmesi, parti çalışmalarında memleketin menfaatinin yanı sıra Ayvalık'ın menfaatinin de korunması gerekliliği üzerinde durmuştur. Hiç kimsenin Ayvalıklıları kendilerinden daha çok düşünmeyeceğini, bu yüzden de parti çalışmalarında amacın Ayvalık'ın refahı ve saadetini sağlamak olması gerektiğini ifade etmiştir.[224]

Her ne kadar Nejat Sarlıcalı Ayvalık'taki partiler arasında bir kardeşlik havası ve iyi ilişkilerin olması yönünde temennilerde bulunsa da iki parti arasındaki ilişkinin pek de bu yönde ilerlemeyeceği gözükmektedir. Zira DP kurulalı daha bir ay

[222] Nejat Sarlıcalı, "Ayvalık ve parti çalışmaları", *Ayvalık*, 16 Mayıs 1946.
[223]Nejat Sarlıcalı, "Ayvalık ve parti çalışmaları", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.
[224] Sarlıcalı, "Ayvalık ve parti çalışmaları", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.

olmuşken partinin kurucuları arasında yer alan Fahrettin Katrinli ve Şükrü Filat aleyhine Halkevi hoparlöründen yayın yapılmıştır.[225] Bu iki isminden ayrı olarak başkaları hakkında da konuşan kişinin her ne kadar kim olduğu tespit edilememiş olsa da CHP'li olması ve yayını Halkevi hoparlöründen yapmış olması, Ayvalık CHP teşkilatı arasında da tüm ülkede olduğu muhalefet partisini istemeyenlerin ve ona hoş gözle bakmayanların olduğunu göstermiştir.

Partiler arasındaki ilişkiler sadece o yerdeki partilerin il, ilçe, bucak ya da köy teşkilatları arasında cereyan etmemiştir. Her ne kadar çok partili hayat geçilmiş olunsa da Halk Partililer ya da devletin bütün kademesindeki memurların çoğu uzun bir süre "CHP=Devlet", Devlet=CHP" düşüncesini taşımış ve buna göre hareket etmiştir.

15 Haziran'da Demokrat İzmir gazetesinde yer alan bir haber devlet ile muhalefet partisi arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Gazeteye göre olay, DP'nin Alibey Bucağı kurulduktan sonra meydana gelmiştir. 1943 senesinden toprak mahsulleri vergisi borcu olanlar bir liste ile ilan edilmiştir. Bu listede DP müteşebbis heyetinden de iki isim vardır. Bu iki isme daha borçları tebliğ edilmeden haklarında haciz işlemi yapılarak evlerindeki eşyalara el konulmak suretiyle satılmış ve borçları tahsil edilmiştir. Öte yandan CHP'ye kayıtlı olan kişilere böyle bir muamelede bulunulmamıştır. Bu olay ada halkı üzerinde kötü bir etki bırakmış, gazeteye göre olaya şahit olanlar DP'ye kaydolmaya başlamıştır.[226]

Yine bu ilişkiyi anlatması bakımından DP'nin Altınova Bucağı açılış töreninde yaşanlar da konuya dair ipucu vermiştir. 7 Temmuz 1946'da parti mensupları deniz ve karadan açılış töreni için Altınova'ya gitmişlerdir. Altınova'ya ulaştıklarında tatil günü olmamasına rağmen fırınların, kahvehanelerin, lokantaların kapalı olduğunu görmüşler, durum hakkında Bucak Müdürü'nden bilgi almak istemişlerse de kendisinin bir kısım vatandaşla merkeze beş kilometre mesafedeki iskelede olduğunu öğrenmişlerdir. Yapılan araştırmada olayın Bucak Müdürü tarafından tertip edildiği anlaşılmıştır. Ayrıca jandarma komutanı da törenden önce davul zurna eşliğinde eğlenen halka engel olmak istemiş, değirmenlerin kapatılması için müdahale etmiş ve hatta DP'ye yazılanları tehdit etmiştir. DP İlçe Başkanı Vacit

[225] Fahrettin Katrinli, "Meydana Çık arkadaş", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946; Şükrü Filat, "Bir Cevap", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.
[226] "Üvey Evlat Muamelesi", *Demokrat İzmir*, 15 Haziran 1946.

Asena yaşananları vilayete şikayet etmiş ve gereğinin yapılmasını istemiştir.[227]

Bir başka örnek de Altınova Bucağı'na bağlı Çamoba Köyü İmamı Halil Topal'ın başına gelenlerdir. Ayvalık gazetesinde Halil Topal'ın kendi ağızdan aktarılana göre, 29 Temmuz'da Çamoba Köyü'ne gelen Altınova Bucağı Karakol Komutanı Mehmet Çavuş, Halil Topal'ı DP'li diye görevinden alarak vesikasına el koymuştur. Bu olay üzerine kendisi dilekçe ile kaymakamlığa başvurmuş, evrakı Altınova'ya gönderilmesine rağmen vesikasını alamamıştır. Nihayet Ayvalık Müftülüğü'ne başvurarak imamlık vesikasını tekrar almıştır.[228]

17 Ağustos'ta Altınova'ya gittiğinde korucu vasıtasıyla karakola çağrılmış, karakola gittiğinde karakol komutanı Mehmet Çavuş kendisine; "Biz senin vesikanı alıp işine nihayet verdiğimiz halde sen niçin tekrar vesika alıp tekrar imamlık yapıyorsun. Çıkar vesikanı eşek oğlu eşek, dürzü, millet haini!" demiştir. Halil Topal da vesikasının yanında olmadığını söylemesi üzerine komutan iki kulağından çekerek kendisini dövmüştür. Ardından bir saat nezarette tuttuktan sonra Nahiye Müdürü'nün evine götürmüştür. Müdür kendisine hitaben, "Celal Bayar reisi cumhur olduğu, eski ezan okunduğu ve eski yazı çıktığı zaman ancak o zaman hocalık edebilirsin, yoksa şimdi edemezsin. Şimdi köyüne git yarın sabah acele vesikanı gönder." demiştir. Ancak Halil Topal köyüne gitmesine ve her gün vesikasını istemelerine rağmen vesikasını göndermemiştir.[229]

Zaten gergin başlayan iki parti arasındaki ilişki 1946 Genel Seçimi ile daha da gerginleşmiştir. Seçimlerde Türkiye'nin hemen hemen her yerinde şaibeler yaşanmış, Ayvalık da bu durumdan nasibini almıştır. Taraflar birbirlerine Ayvalık gazetesi aracılığıyla suçlamalarda bulunmuş, DP CHP'yi seçimlerde hile yapmakla suçlayarak seçimleri protesto eden bir beyanname yayımlamıştır.[230]

İki parti arasında seçimden sonra daha da artan bu gerginlik halka da sirayet etmiştir. 21 Temmuz'daki seçimlerden beş gün sonra Altınova'da kanlı bir olay yaşanmıştır. Demokrat İzmir gazetesinin iddiasına göre, CHP'li oldukları iddia edilen üç kişi sarhoş bir şekilde sokakta gezerken DP'ye oy verenlere hor gözle bakmakta ve kavga etmek için fırsat kollamaktadır. Gazetenin edindiği bilgiye göre bu şahıslar birileri tarafından böyle bir olay için teşvik edilmiştir. Bahsi geçen kişiler

[227] Vacit Asena, "Ayvalık Demokrat Parti Başkanı Vilayete müracaat etti. Aynen yazıyoruz.", *Ayvalık*, 11 Temmuz 1946; "İdare Amirlerinin İşgüzarlığı", *Demokrat İzmir*, 9 Temmuz 1946.
[228] Halil Topal, "Reva Görülen Gayri Kanuni Muamele", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946.
[229] Topal, "Reva Görülen Gayri Kanuni Muamele", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946.
[230] Ayrıntılı bilgi için "1946 Genel Seçimleri" bölümüne bakınız.

bu şekilde dolaşırken üç DP'linin karşısına gelmiş ve hangi partiden olduklarını sormuşlardır. Demokratlar sükunetle karşılık vermelerine rağmen Halk Partililer üzerlerine saldırmışlar, bir kişiyi bıçakla yaralamış ve diğer iki kişiyi de sopayla dövmüşlerdir.[231]

Yaralanan Mustafa ismindeki şahıs arabayla Ayvalık'a götürülmüştür. Operatör Celal Erim ve DP müteşebbis heyetinden Doktor Hasan Darmar'a haber verilmiş, her ikisi de Çamlı'daki evlerinden 10 dakika içerisinde gelmişlerdir. Onlar gelene kadar yaralıya CHP'li olarak bilinen hükümet doktoru bakmıştır. Diğer iki doktor hükümet doktoruna yardım ederek yaralıya müdahalede bulunmak ve hastaneye kaldırmak istemiş, hükümet doktoru bunu vazife başındaki memura hakaret olarak görmüş ve mahkemeye vermiştir. Yapılan muhakeme sonucu Hasan Darmar mahkum edilmiştir. Gazeteye göre, olay büyük bir infial yaratmış ve halkın cesaretini bir kat daha arttırmıştır.[232]

b. 1947 Yılındaki İlişkiler

1947 yılında da partiler arasındaki ilişki hararetli ve çekişmeli olmuştur. Örneğin, Araplar Köyü Muhtarı Necati Atik, yıllardan beri köy halkı tarafından ekilip biçilen ve Maliye Bakanlığı arazisi olan köydeki bazı tarlalardan faydalanan köylülerden bir kısmının DP'ye kayıt olması üzerine DP'den istifa etmezlerse ellerindeki toprağı almakla tehdit etmiştir. Bu baskı karşısında istifa eden Rifat Çelik'in tarlasına el konulmazken, istifa etmeyen Mehmet Kulp'un tarlası elinden alınmıştır. Ayvalık gazetesi hiç kimsenin siyasi görüşünden dolayı kanundışı bir muameleye maruz kalamayacağını belirtmiş, köylülere eğer tarlalar Maliye Bakanlığı hazinesine aitse bakanlığa başvurarak olayı çözebilecekleri ve ayrıca kaymakamlığa da başvurabilecekleri tavsiyesinde bulunmuştur.[233]

DP müteşebbis heyetinden Hasan Darmar nisan ayının başlarında DP kurucularının Ayvalık'a gelmesi vesilesiyle meydan ve sokaklarda toplanan partililere "sokak kalabalığı" denildiğini öne sürmüştür. Her ne kadar bu tabiri kimin kullandığını belirtmese de kastedilenin CHP olduğu anlaşılmaktadır. Darmar, kendilerine sokak kalabalığı diyerek küçültmek isteyenlerin daha önce olduğu gibi bunda da yanılacaklarını dile getirmiştir. O insanların verdikleri vergiler sayesinde bu ülkede işlerin halledildiğini, gerektiğinde yine o insanların bu topraklar için hiçbir

[231] "Altınova Bucağında kanlı bir hadise", *Demokrat İzmir*, 27 Temmuz 1946.
[232] "Altınova Bucağında kanlı bir hadise", *Demokrat İzmir*, 27 Temmuz 1946.
[233] "Araplar Muhtarı Demokratları Tazyik Ediyormuş", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.

fedakarlıktan kaçınmayacak kadar namuslu, şerefli ve siyasi olgunluğa sahip olduğunu, kendilerine bu sıfatı yakıştıranların bunu hiçbir zaman unutmaması gerektiğinin altını çizmiştir.[234]

Demokratların sokaklara taşmasının sebebi olarak binalara sığmamalarını gösteren Hasan Darmar, önce yedi kişilik müteşebbis heyetken daha sonra giderek genişlediklerinin ve bir odaya sığarken artık sokaklara sığamadıklarının, sel gibi taştıklarının propagandasını yapmıştır. Ancak ona göre bu sel yıkıcı ve tahripkar değil; şuurlu, manalı ve nurlu bir seldir. Kendilerine sokak kalabalığı diyenler de iyi bilmektedir ki toplandığı gibi dağılmasını da bilen, en ileri demokrasiye sahip ülkelerde bile zor bulunan siyasi olgunluğa sahiptirler. Takip ettikleri dava sokaklara ve meydanlara taşmış, ancak onların (CHP kastediliyor) davası parti binalarına tıkılıp kalmıştır. Çünkü bir parti binasını bile zor doldurduklarını öne süren Darmar, taşıdıkları zihniyetin ve kullandıkları sistemin bozuk olduğunu iddia etmiştir. Son olarak siyasi terbiyeleri gereği hallerine acıdıklarını ve manzaranın çok hazin olduğunu ifade etmiştir.[235]

Ağustos 1947'de Küçükköy'de Hakkı Ciddi isimli bir DP'li, "Demokrat Parti, Halk Partisi'ni imana davet ediyor." dediği iddia edilerek köy ihtiyar heyeti tarafından hakkında zabıt tutulmuş, Başçavuş Muzaffer tarafından karakola götürülerek ifadesi alınmış ve hakarete uğramıştır. Ayvalık gazetesi, olay doğru olsa bile bu işin jandarmanın görevi ve yetkisinde olmadığını, jandarmanın bu hareketinin kanunsuz olarak gördüklerini ve bu olayın DP'lilere baskı yapmak demek olduğunu, şayet karakol komutanının olaydan haberi yoksa başçavuşu uyarmak gerektiğini belirtmiştir.[236]

Her ne kadar anlattığımız olaylar iki parti arasındaki olumsuz ilişkiyi gösterse de zaman zaman iki parti arasında sıcak ilişkilerin yaşandığı örnekler de vardır. Bu örneklerden biri şubat ayında yapılan muhtarlık seçimleri esnasında yaşanmıştır. 20 Şubat 1947'de ilk olarak Murateli Köyü'nde başlayan seçimler, 27 Şubat'ta sona ermiştir. Ve CHP seçimlerden galip ayrılmıştır.[237]

Seçimler başlamadan birkaç gün önce CHP İlçe Başkanı Enver Alay yanında iki partili ile köylere seçim propagandasına gitmiştir. Bunu haber alan DP'li birkaç kişi otomobillerle kendisini takip etmiş ve Araplar Köyü'nde her iki parti üyeleri

[234] Hasan Darmar, "Sokak kalabalığı", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.
[235] Darmar, "Sokak kalabalığı", *Ayvalık*, 10 Nisan 1947.
[236] "Kanuni Vazifelerimizi Bilelim", *Ayvalık*, 28 Ağustos 1947.
[237] "Ayvalıkta muhtar seçimleri nasıl geçti?", *Türk Dili*, 5 Mart 1947.

karşılaşmıştır. Enver Alay yapacağı konuşmada DP'lilerin de siyasi bir nezaket icabı bulunmalarını rica etmiş, yaklaşık 12 kişiden oluşan muhalifler köy halkıyla beraber meydanda yerini almıştır. Köylülerin tezahüratları arasında konuşmasını yapan Enver Alay, köylünün kalkınması ve CHP programı üzerine konuşma yapmıştır. Partiler arası ilişkiye de değinmiş, CHP'nin partiler arasındaki fikir ayrılıklarına saygılı olduğunu, muhalefet samimi olduğu sürece bu saygıyı koruyacaklarını, muhalefetin zararlı propagandalarının bilinçli köylüleri aldatamayacağını belirtmiştir.[238]

Enver Alay'ın ardından söz alan DP İlçe İdare Kurulu Üyesi, CHP İlçe Başkanı'nın sözlerine katıldığını fakat kanunların yetersiz, hürriyeti kısıtlayıcı olduklarını savunmuştur. Sonraki günlerde iki parti üyeleri köyleri dolaşarak seçim propagandalarına devam etmiştir. Küçükköy'de seçimlerin yapıldığı gün iki partinin üyeleri de sayım esnasında orada bulunmuş, sayımın ardından köylülerin düzenlediği öğle yemeğine katılmışlardır. Her iki partinin başkan ve üyeleri de sofrada hayli samimi görüntüler vermiştir.[239]

1947 yılının ağustos ayı sonunda Fevzi Çakmak Balıkesir'den başlayan, Havran ve Edremit'e uğradıktan sonra Ayvalık ve Bergama'ya üzerinden 9 Eylül günü İzmir'e ulaşacağı bir geziye çıkmıştır. Bu geziden "Demokrat Partinin Ayvalık'taki Faaliyetleri" bölümünde ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Bu bölümde bahsedilecek olan 2 Eylül gecesinde Demokrat İzmir gazetesine gönderilen bir telgraf hakkındadır. Fevzi Çakmak'ın seyahatleri esnasında yanında bulunan Demokrat İzmir, Vatan ve Yeni Asır gazeteleri muhabirleri Mareşal'in Ayvalık'taki temaslarıyla ilgili olarak gazetelerine bildirmek istedikleri haberin sabote edildiğini iddia etmiştir. İdarenin CHP'ye hizmet ettiğini, PTT'nin kasten eksik kadro ile çalıştırıldığını öne sürmüşlerdir.[240]

15 Eylül'deki Ayvalık'ın Yunan işgalinden kurtuluşu kutlamalarında da iktidar ve muhalefet partisi arasında gerginlik yaşanmıştır. Ayvalık gazetesine göre, DP ve mensuplarını milli haklarından men etmek amacıyla kutlama programı Balıkesir Valisi'nin gizli emrine uygun olarak tertip edilmiştir. DP'lilerin bu duruma itiraz etmesi üzerine kaymakam suçu belediye başkanına, belediye başkanı da kaymakama yüklemiştir.[241]

Ayvalık gazetesi kutlamanın yapıldığı Cumhuriyet Meydanı'na

[238] "Ayvalıkta muhtar seçimleri nasıl geçti?", *Türk Dili*, 5 Mart 1947.
[239] "Ayvalıkta muhtar seçimleri nasıl geçti?", *Türk Dili*, 5 Mart 1947.
[240] "Ayvalık'taki muhteşem kabule dair haberler sabote edildi", *Demokrat İzmir*, 3 Eylül 1947.
[241] "15 Eylül Ayvalığımızın Kurtuluşu Coşkun Bir Tezahüratla Kutlandı", *Ayvalık*, 18 Eylül 1947.

Demokratların sığmadığını, adeta bir izdiham yaşandığını ifade etmiştir. Demokratların bu kalabalığı karşısında CHP'li Seyit Dramalı'nın "Eşekoğlu eşek Demokratlar geliyor!" demesi üzerine DP'liler kendisini protesto etmiştir. DP'lilerin protestosu karşısından kolluk kuvvetleri müdahale etmek istemişse de olay daha fazla büyümeden kapanmıştır. Geçit töreni sırasında askeri birlikler ve okulların ardından Halk Partilileri temsil eden yedi kişiye sıra gelmiş, bu grubun elinde yalnızca fors bulunduğunu gören vatandaşlardan bazıları; "Şu gelen yedilerin milliyeti belirsiz, renk ve milliyetlerini tayin etsinler!" diye bağırmışlardır. Bu tepkinin ardından gruptan Mustafa Sipahier hemen bir Türk bayrağı bulmuştur. DP'li grup şeref tribünü hizasına geldiğinde kaymakam ve belediye başkanı kısa bir konuşma yaparak tribünü terk etmiştir. Bu olay karşısında Demokratlar üzüntülerini dile getirmişlerdir. Ayrıca DP İdare Kurulu da belediye başkanı ve kaymakamı protesto mahiyetinde bir telgrafı İç İşleri Bakanlığı'na göndermiştir.[242]

Kurtuluş bayramında yaşanan olayla ilgili olarak İl Genel Meclisi toplantısı için Balıkesir'de olan Belediye Başkanı Muharrem Onursal Türk Dili gazetesinin 28 Eylül tarihli sayısında bir açıklama yapmıştır. Onursal'ın anlatımına göre olay özetle şöyle gerçekleşmiştir: Kurtuluş bayramı programında siyasi partilerin sadece idare kurullarının merasime katılması kabul edilmiştir. Ve bu durum partilere bildirilmiştir. Merasimden önce CHP'nin bucak ve ocaklarının geçit törenine katılması için çeşitli müracaatlar yapılmışsa da bu reddedilmiştir. DP'nin bütün köy ve ilçe ocakları alana gelerek programı ihlal etmiş fakat kimse buna müdahale etmemiştir.

Geçit töreni esnasında CHP İlçe İdare Kurulu'ndan sonra DP İlçe İdare Kurulu alana girerek heyeti selamlamıştır. Bunu müteakiben merasimin sona ermesiyle heyet alandan ayrılmıştır. Ancak programda olmamasına rağmen DP ocak heyetleri de geçit törenine katılmıştır. Muharrem Onursal, program gereği merasimden sonra alandan ayrılan heyetin bu hareketinin idari bir baskı olarak değerlendirilmesini saygı gösterenlere karşı saygısızlık olarak değerlendirmiştir. Merasimde yapılan konuşma esnasında DP'lilerin grup halinde alandan çekilmesini ve protestolarını ülkenin demokratik gelişmesini lekelememesi için gizlediklerini öne sürmüştür.[243]

12 Kasım 1947'deki Anadolu gazetesinde Ayvalık DP teşkilatı aleyhinde bir yazı yayımlanmıştır. Ayvalık'tan ismi verilmeyen bir kişi tarafından yazılan yazıda

[242]"15 Eylül Ayvalığımızın Kurtuluşu Coşkun Bir Tezahüratla Kutlandı", *Ayvalık*, 18 Eylül 1947.
[243] "Ayvalık kurtuluşunda demokratların çıkardığı hadise", *Türk Dili*, 28 Eylül 1947.

DP'nin Ayvalık'taki gidişatının üç kısma ayrılabileceği ifade edilmiştir. Bu üç başlık şunlardır:

"A- Kim olursa olsun, nerde olursa olsun, hüviyeti ve meşrebi ne merkezde bulunursa bulunsun (adet üstünlüğü) ve çoğunluk gösterişi yapmak başta gelir.

B- Ayvalık'ta alın teriyle değil bazı aşırı zenginlerin zeytin ağaçlarını ve mallarını taksim etmeyi düşünen ve maksatlarında anlaşmak için bir kulübe bile bulmak kudretinden mahrum olanların D.P. nin şecaat-i nihat (!) efradından bulunmaları ve (Taksimcilik) ruhunu, kanun önünde teşekkül etmiş D.P. ye dayanarak daha serbest yaşatmaları ve esas maksatlarını engelsiz yürüten şımarık elemanların parti yekununu kabartmaları.

C- C.H.P. li vatandaşlara karşı;

Dün merhaba dediği tanıdık, arkadaş ve yurttaşına karşı şuursuz, manasız, ve yersiz bir ihtirasın basit ve kaba tesiri altında her türlü yurttaşlık, sevgi ve duygu mefhumlarını ortadan kaldıran, kin, adavetler yaratan taktikleri şecaat arz etme kabilinden nerede ne için ve kim için olursa olsun yapmayı kendilerine şiar edinmeleri."[244]

Yazar, DP'nin kuruluşundan beri yarattığı atmosferi böyle gördüğünü ifade etmiştir. DP'nin, bir kadının hummadan ölmesini CHP'nin halkı doktorsuz bırakması yüzünden olduğuna inandığını belirten yazar, Ayvalık'ın kurutuluş bayramında da CHP'nin, DP'nin çoğunluğunu halktan gizlemek için kurnazlık yaptığına inandığını öne sürmüştür. DP'nin sonuca ulaşmak için her yolu kanunların üzerinde tuttuğunu da iddialarına eklemiştir. Son alarak ise DP'nin Ayvalık'taki politikasına örnek olarak şu olayı anlatmıştır:

Bayram günlerinde Ayvalık DP İlçe Başkanı Vacit Asena, "Kurban derilerinin Hava Kurumu'na verilmesi bir teberrudur, partimize de teberru edilebilir. Binaenaleyh, bilhassa partililerin kestikleri kurbanların derilerini toplayıp D.P. nin şube merkezine getiriniz." demiştir. 3-5 partili de bir yük arabasıyla partililerin evlerini dolaşarak derileri toplamıştır. Halk, derilerin 25 senelik alışkanlıkla Hava Kurumu'na gittiğini zannetmiştir. Deriler toplandıktan sonra bir toplantı yapılarak CHP'lilere hakaretler, küfürler edilmiştir. Toplanan derilerin DP parti binasına çıkarıldığını söz konusu yazıyı yazan kişi bizzat gördüğünü iddia etmiştir.

Yazar, Türk milletinin vatan savunması için Hava Kurumu'na bağışladığı yardımlara, ayrıca Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gelirlerine siyasi bir partinin engel olmasını ve kendi propagandası için harcamasını acı verici bulmuştur.[245]

Anadolu gazetesindeki bu yazı üzerine DP İlçe Başkanı Vacit Asena gazeteye bir cevap mektubu yollamıştır. Mektupta öne çıkan konular şunlardır:

[244] "Önce yurt müdafaası sonra partiler..", *Anadolu*, 12 Kasım 1947.
[245] "Önce yurt müdafaası sonra partiler", *Anadolu*, 12 Kasım 1947.

"(...) A- Demokrat partiye intisap edenler haklarında gereken incelemede bulunmakta ve kayıt muamelesi de bu suretle en sıhhatli bir şekilde tamamlanmaktadır ki, halkımızın gösterdiği ciddi alaka ve yurtseverlikten hem kemmiyet ve hem de keyfiyet bakımından bariz bir üstünlük elde edilmiştir.

Milletimizin sağduyusunun, hürriyet davasındaki medeni cesaretinin aksine ve hakikaten vakanın hilafına neşriyatta bulunmak vatandaşlar arasındaki vifak ve ahengi bozan, onları en hafif tabirle rencide eden bir harekettir. Demokrat parti, mücadeleyi bu mihverle değil, ancak fikir mücadelesiyle yapmakta ve programımızı yazmaktayız. C.H.P. mensuplarından da beklenilen bu yoldur.

Ne gariptir ki, (kim olursa olsun, hüviyeti ve meşrebi ne merkezde bulunursa bulunsun) diye tezyif edilen, küçük düşürülmek ve lekelenmek istenilen kardeşlerimizin, daha dün C.H.P. nin kütüklerinde asil ve sayın üye sıfatiyle mukayyet bulunmaları, yazıdaki kasdı tevsik eden acı ve ibret verici bir olaydır.

B- Yazının bu kısmiyle D.P. ye açıktan açığa –komünistlik- fazıhasının sürülmek istenildiği aşikardır. Bu yabancı ve kötü ideolojiyi aşırı derecede desteklediğimiz belirtiliyor. Bu tecavüzü muharririne ve ona iştirak edenlere şimdilik geri çevirmekle iktifa ediyoruz. Bu münasebetle açıklayalım ki, Ayvalık'ta yerleşmiş bulunmayan ve bu kanaati vermek isteyen bazı şahısların, bir çok yerlerde olduğu gibi D.P. Ayvalık teşekkülüne de kavdedilmek üzere memur edilmiş bulundukları istihbar kılınmış, müteyakkız davranılmıştır. Bu teşebbüsün mahiyetini açmakta bugün için fayda mülahaza etmiyoruz. Yalnız şu ciheti hatırlatalım ki, bu şahıslar komünist değillerdi. Ancak D.P. yi lekelemek ve mevcudiyetini baltalamak için bir takım mezbuhane hareket ve davranışlardı. Bu mevzua rücuu başka yerde yaparak umumi efkarı tenvir edeceğiz ve hakikatin izharına çalışacağız.

C- Memleket tesanüdü bakımından D.P. prensipleri öteden beri en salahiyetli sözcüleri tarafından herkese arz edilmiştir. Ayvalık teşekkülü de kuruluşundaki beyanat veçhile muhitinde aynı esaslarla mücehhez olarak çalışmaktadır (...) Buna mukabil C.H.P. nin ekalli kalil mensupları gösterilen iyi niyetlere her sahada ve mevzuda engel olmaktadırlar ve iktidara güvendiklerini gizlemiyorlar. Umumi efkarın bir mukayese yapması için şu durumu bildirmek kafidir kanaatindeyim:

Halkevlerinden partimizin istifade ettirilmemesine ve burada aynı zihniyet cari olmasına rağmen, bu müesseseyi yed-i kabızlarında bulunduran C.H.P. mensupları yeni tamir edilen Halkevi salonunun tefris ve tezyini için D. partinin manevi varlığından ve mensuplarından yardım istemişler ve kendilerine delalet edilmiş ve bu suretle en müskit mukabele görmüştür.

Hava Kurumu'nun bayramdan çok evvel mahiyeti bilinmiyen müzayede şekli ile yapağılı derileri 165 ve yapağısız derileri 70 kuruştan ihale ettiği tevatüren şayi olması üzerine bundan müteessir olan ve vaziyeti öğrenen bir kısım partililer derilerini partiye getirmişlerdir. Yine müzayede ile satılan bu deriler üst üste 248 kuruşa ihale edilmiştir ki, Hava Kurumu'nun sattığı derilerin vasati fiyatı 117 buçuk kuruş tutar ve iki ihale arasındaki fark 130 buçuk gibi çok büyük farkı gösterir. Ancak partimiz prensip itibariyle Hava Kurumu'nu yurd müdafaası mevzuunda çalışan bir müessese olarak tanıdığından D.P. deri varidatını Hava Kurumu'na vermiş ve bunu yazılı olarak kuruma bildirmiştir. Kurban derilerine ait haberin aslı budur (...)"[246]

Anadolu gazetesi Vacit Asena'nın mektubunda birçok açıdan tezata düştüğünü ve bocaladığını öne sürmüştür. DP'ye sabotaj yapmak için partiye

[246] "Ayvalık D.P. İlçe Başkanının mektubu", *Anadolu*, 23 Kasım 1947.

girilmeye çalışılmasını gerçeği saptırmak olarak değerlendiren gazete, CHP'nin asla bu gibi küçük hesaplar peşinde koşmayacağını savunmuştur. Vacit Asena'nın olayı daha sonra açıklayacaklarını söylemesi üzerine eğer dedikleri doğru olsaydı çoktan halka açıklamış olurlardı yorumunu yapmıştır. Kurban derileri mevzuundaki açıklamaları ise gazeteye genel merkezin emrine göre hareket ettiklerini düşündürmüştür.[247]

c. 1948 Yılındaki İlişkiler

1948 yılında Ayvalık'ta ikinci bir gazetenin çıkmaya başlamasıyla siyasi hayat ve partiler arasındaki münasebet daha da hareketlenmiştir. Zira Ayvalık gazetesinin muhalefet partisinin destekçisi olması 1948 yılına kadar iktidar partisini basında yalnız bırakmıştır. Körfez gazetesi ile CHP, kendisine basında daha fazla yer bulma ve propagandasını yapma şansına kavuşmuştur. Bu da iki parti arasındaki ilişkinin basından takip edilebilmesini kolaylaştırmıştır. Ve tabi ki iki parti arasındaki tansiyonun daha da yükselmesine yol açmıştır.

1948 yılında partiler arasındaki ilişkiyle alakalı ilk olay mart ayında yaşanmıştır. Adana'da yaşanan sel felaketi için yardım toplamak amacıyla DP tarafından 28-29 Şubat'ta birer müsamere verilmesi kararlaştırılmıştır. Bunun için Halkevi salonunu kullanmak isteyen parti Halkevi Başkanlığı'na başvurmuştur. Halkevi gönderdiği cevapta mevzuat gereği istediklerini yerine getiremeyeceklerini ancak genel sekreterlikten ricada bulunduklarını belirtmiştir. Ayvalık gazetesinin 4 Mart'taki sayısı çıkana kadar henüz cevap gelmemiş olması üzerine gazete, "Yurttaşların felaketine el uzatmak için, rica kelimesi altında sezilen riyalı mı hareket edilmesi lazımdır?" sorusunu sormuştur.

Müzik konserlerine ve tiyatro kumpanyalarına kapılarını ardına kadar açtığını belirttiği Halkevi'nin yurdun bir köşesinde inim inim inleyen çocuklara yardım için neden açılmadığını soran gazete, Halkevlerinin "Ağa Eğleniyor" tarzı oyunlara mı sahne olacağını yoksa toplumsal meselelerde yardım için kurulmuş kültür müesseseleri mi olduğunu sorarak CHP'yi eleştirmiştir. Henüz bir cevap gelmemesi DP'liler arasında infial uyandırmış, bir müddet daha bekledikten sonra şayet cevap gelmemiş olursa gerekli müracaatın yapılmasına karar verilmiştir.[248]

Körfez gazetesinin 15 Mart'taki sayısında Nejat Sarlıcalı kendisine karşı yapılan bir suçlamadan bahsetmiştir. Mart ayının ilk haftasında biri Altınova, diğeri

[247] "Ayvalık D.P. İlçe Başkanının mektubu", *Anadolu*, 23 Kasım 1947.
[248] "Demokrat Parti ve Halkevi", *Ayvalık*, 4 Mart 1948.

ilçe merkezinde yaptığı konuşmalardan birinde kendisine DP'yi komünistlikle itham ettiği suçlaması yapılmıştır. Bunun üzerine Nejat Sarlıcalı'nın böyle bir ithamda bulunduğu düşünülerek DP bir toplantısında kendisini eleştirmiştir. Ayvalık'ta partilerin kardeşçe çalışmasını istemeyen bazı kişilerin olduğuna şimdiye kadar inanmamış olan Sarlıcalı bu hadiseden sonra inanmak zorunda kaldığını belirtmiştir.[249]

Sarlıcalı kendisini, her yönden kalkınabilmek ve geleceğe güvenle bakabilmek için çok partili hayatın varlığına inanan, DP kurulduğundan beri ilçe merkezi ve köylerde yaptığı konuşmalarda partiler arasında kardeşçe ilişkilerin olması gerektiğini savunan biri olarak tarif etmiştir. Bu yüzden de kendisine böyle bir suçlamasının yapılmasına anlam verememiştir. Altınova'daki konuşmasında çok partili rejimin gerekliliği ve komünizm tehlikesi üzerine durmuş, ilçe merkezindekinde ise Ayvalık gazetesinde çıkan bir yazının yanlış zihniyetle yazıldığından bahsettiğini ifade etmiştir. Şayet hakkındaki suçlama doğruysa dava açılmasını, değilse de bu suçlamayı geldiği yere iade ettiğini dile getirmiştir.[250]

Partiler arasında yaşanan çekişmeler gazetelerin bizzat birbirleri hakkında yazılar kaleme almasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Ayvalık gazetesi 25 Mart'taki sayısında, "Neresi olduğunu sormayın, kasabanın birinde henüz üç haftalık ömre sahip, adı lazım olmayan 18 kıratlık tarafsız C.H.P. li bir gazete çıkıyor." diyerek Körfez gazetesiyle arasındaki ilişkinin en başından nasıl olacağını tayin etmiştir. Körfez gazetesinin son sayısında başlığı zor okunan "Belediye Yok!" adını taşıyan bir makalenin yayımlandığını belirtmiş, bu başlığın altında belediye nizamnamesi hissi veren bir yazı olduğunu öne sürmüştür. Yazıyı okuyunca şaşkınlıkları artmış, yazı gazeteye 1946 belediye seçimleri zamanında Türk Dili gazetesinde Ayvalık Belediyesi'ni ve Muharrem Onursal'ı öven yazıları anımsatmıştır.[251]

Belediye ile ilgili "Belediye olmasaydı bugüne kadar susuz kalır mıydık? Bir et ve sebze haline kavuşmaz mıydık? (…) Belediye olmasaydı sokaklar senelerce karanlıkta kalmaz bu güne kadar mutlaka yeni bir santral kurulurdu (…)" vb. gibi alaycı bir dil kullanan Ayvalık gazetesi, güzel bir belediye binası olduğunu fakat bu binanın valilerin, CHP milletvekillerinin istirahatından başka bir işe yaramadığını iddia etmiştir. Ve bu söylediklerinin, söylemek istediklerinin sadece %10'u olduğunu

[249] "Yalan!", *Körfez*, 15 Mart 948.
[250] "Yalan!", *Körfez*, 15 Mart 948.
[251] "Açtırmayın kutuyu", *Ayvalık*, 25 Mart 948.

belirtmiştir.[252]

Körfez gazetesi 2 Nisan'da verdiği cevapta, Ayvalık gazetesinin kendilerinin yayımlanmaya başlamasını hoş karşılamadığını, fırsat buldukça iğnelemeler yaptığını belirtmiştir. Körfez gazetesine göre, "Belediye Yok" başlıklı yazıları midelerine dokunmuş ve her zaman olduğu gibi marifetlerini ortaya koymuştur. Ayvalık gazetesi 2 senedir belediyeyi diline dolamıştır. Körfez gazetesi, Ayvalık gazetesinin yazısında belediyeyi eleştirdiği su, elektrik, balıkhane ve hal gibi konularda belediyeyi savunmuştur. Ayvalık gazetesinin 24 senedir yapılmayan şeylerin hesabını belediye teşkilatının ve belediye başkanının son 2 senesinden sorduğunu, ancak bunun, gazetenin şahıslarla uğraşma alışkanlığının bir tezahürü olduğunu öne sürmüştür.[253]

DP'liler nisan ayında Bağyüzü Köyü'ne giderek propaganda faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine muhtemelen CHP'li olan köylülerden bir kısmı Körfez gazetesine DP'nin bu faaliyetini eleştiren bir mektup göndermiştir. İsimleri ya da kaç kişi oldukları gazetede belirtilmeyen bu köylüler mektuplarında özetle şunları söylemiştir:

"3-4-1948 akşamı köyümüze bir kamyonla Ayvalık Demokratları geldiler ve maalesef Kozak yaylamızın güzel havasını modası geçmiş bayat sözlerle ekşitmeye çalıştılar. Biz bunlara hem güldük hem de acıdık. Köyümüzde D.P. topyekun 20 kişi tarafından karşılandılar. Köyümüz D.P. odasında 20 kişiye söz söylemeye çalışan ve hiç kimse tarafından sevilmeyen birisi söz söylemekten aciz bir duruma düşmüş ve ucu başı olmayan beyanlarda bulunmuştur.

Bu kimse demiştir ki: Tayyare cemiyeti, Kızılay ve Erzincan felaketi için toplanan paralarla Ankara'ya Saraçoğlu Mahallesi yapılmıştır. Hayır cemiyetlerine verdiğiniz paraları C.H.P. yemektedir. Sakın C.H.P. ye rey vermeyiniz. Hiç olmazsa bir defa bizi de kollayınız. İşte size meccanen muayene etmek üzere doktor da getirdik. D.P. iktidara geçtiği günden itibaren bütün millet zenginliğe ve saadete kavuşacak. Doktorlar halkı meccanen tedavi edecektir demiştir (...)

(...) Biz köylüler baştan aşağı hasta mıyız ki bize doktor getiriyorlar. Haydi öyle kabul edelim. Arşın da meydan da ortada. Acaba bir hastaya doktor her gün mü gelir on beş günde bir mi gelir. Köyümüzde bunu yutan kimse yok. Biz köylüler aptal mıyız?

Biz köylüler kendimize göre yetişmişiz. Memleket ve millet yararına güzel ve tatlı sözler istiyoruz. C.H.P. şöyleymiş, C.H.P. si böyleymiş, C.H.P. kahrolsun ve hükümet aleyhine biz söz istemiyoruz. Bu zavallılara teessüf ederiz."[254]

Ayvalık gazetesinin temmuz ayında Millet Partisi'nin Ayvalık'ta da kurulacağı ve kurucuları arasında CHP'nin önde gelen isimlerinden Enver Alay, Nejat Sarlıcalı, Nuri Özer, Mustafa Sipahier, Cem Madra, Vefik Bartu'yu

[252] "Açtırmayın kutuyu", *Ayvalık*, 25 Mart 948.
[253] Zeytin, "Kutu Açılmış. Söylüyorlar", *Körfez*, 2 Nisan 948.
[254] "Modası Geçmiş propagandalar", *Körfez*, 9 Nisan 948.

zikretmiştir.[255] Ayvalık gazetesinin bu haberini Körfez gazetesi "havadis verme fukaralığı" olarak değerlendirmiştir. Böyle "esassız" bir haber çıkararak halk arasında karışıklık çıkarmayı ve CHP içinde bölünme yaratmayı amaçladıklarını iddia etmiştir.[256]

1948 yılındaki 15 Eylül kutlamaları da siyasi partilerin mücadelesine sahne olmuştur. CHP'nin 15 Eylül günü Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlediği açık hava toplantısına katılmak için Edremit başta olmak üzere diğer kaza ve köylerden gelen partililerin araçları pirina fabrikasının olduğu yerde taşlanmış ve camları kırılmıştır. Körfez gazetesine göre, bu işi bazı kişiler tarafından ayarlanan çocuklar yapmıştır. Toplantı esnasında ise DP saflarından atılan bir taşın şehir dışından gelen bir kişiyi yaralaması halkın neşesini kaçırmıştır.[257] Ayvalık gazetesine göre ise, CHP kurtuluş bayramına ve diğer bayramlara katılanlara para vermektedir. 15 Eylül'deki kutlamaya da bu yüzden Balıkesir ve ilçelerinden birçok kişi gelmiştir.[258]

Körfez gazetesi 6 Ekim tarihli nüshasında DP sözcülerinin nutuklarında CHP'lilere "atıp tutmayı" ve "yuha" çekmeyi bir gelenek haline getirerek parti programının birinci maddesi yaptıklarını iddia etmiştir. Böylece iki farklı partinin herhangi bir konuda münakaşa etmesine imkan bırakmamışlardır. Gazete, bir milletin nasıl ki milli terbiyeye sahip olması gerekirse bir partinin de siyasi terbiyeye sahip olması gerektiğini, ancak muhalefet partisinin diğer parti mensuplarına sokaklarda ve meydanlarda "yuha" çekmesinin milli ve siyasi terbiyeyi rencide ettiğini dile getirmiştir. DP'nin, "bu falan partiden bizim hasmımız, bu falan partiden bizim düşmanımız", yolda görünce "yuha", arkasından küfür, selam vermeden yanından geçme şeklinde particilik yaparak ortalık karıştırmak istediğini öne sürmüştür.[259]

Ayvalık gazetesi, Körfez gazetesinin kendisine öğüt verme gafletine düştüğünü ifade ederek karşı yazısına başlamıştır. DP'nin iktidarı eleştirmesinin hoş karşılanmadığını belirten Ayvalık gazetesi, muhalefet partisinin Ayvalık'ta kurulduğunda demokrasiye fikir mücadelesinin hakim olduğunu ilave etmiştir. Gazeteye göre, DP siyasi mücadelesini medeni bir tutarlılık ve dürüstlük içinde vereceğini hasımlarına belirtmesine rağmen iktidarın takip ettiği politika kendilerini yanıltmıştır. Bu politikaya örnek olarak iktidar partisinin DP'ye gönderdiği öne

[255] "Millet partisi Ayvalık'ta da mı kuruluyor?", *Ayvalık*, 15 Temmuz 1948.
[256] Mustafa Sipahier, "Cevab", *Körfez*, 19 Temmuz 1948.
[257] "Demokratın Kitabı Böyle Yazmaz", *Körfez*, 17 Eylül 948.
[258] Artemis, "Ak Akçe..", *Ayvalık*, 16 Eylül 1948.
[259] "Yuha!", *Körfez*, 6 Ekim 948.

sürülen tehdit mektupları verilmiştir. DP'ye bu yolla manevi bir çelme atılmak istenilmiştir. DP'nin örgütlenmesini genişletmek için yaptığı gezilerde kurucularına "yuha" çekilmiş, kurulan masalara sarhoşlar gönderilerek nidalar attırılmış, genç beyinler particilikle zehirlenerek DP kurulmasın diye partililere taşlar yağdırılmıştır. Gazete, CHP'nin millet karşısında bu yaptıklarının hesabını veremeyeceğini belirterek yazısını bitirmiştir.[260]

22 Ekim'de ise Körfez gazetesi bir cevap yazısı yayımlamıştır. Körfez'e göre, DP'nin takip ettiği "yuha" usulünü Ayvalık gazetesi kabul etmiştir. Çünkü olaylar halkın gözü önünde gerçekleşmiştir. Ayvalık gazetesinin DP'nin kuruluş günlerinde CHP'ye ithafen yaptığı suçlamaları kabul etmeyen Körfez gazetesi, iddiaların tam tersine DP'nin kurulduğu günden beri CHP'nin yakın alakasına mazhar olduğunu ve gelişmesi için çalıştığını öne sürmüştür. Bunun aksine muhalefetin Ayvalık'ta kuruluşundan beri CHP ile alay edilmiş, aşağılanmış ve küfür yağmuruna tutulmuştur. DP'nin kuruluşundan itibaren gelişmesini arzuladığı iddia edilen CHP, bu konuyu parti toplantılarında da dile getirmiştir. Buna karşın DP mensuplarının her yerde işi şahsiyete döktükleri, milli bütünlüğün bozulmasına çalıştıkları, gazete neşriyatı ile idareciler hakkında suçlamalar ortaya attıkları ve Ankara'dan postaneye verilen mektuplarda bazı kişilerin "pis" kanlarının bu toprakları kirletmemesi için öldürülmesi gerektiği tehditlerinde bulundukları öne sürülmüştür.[261]

DP İlçe Başkanı Vacit Asena, Ayvalık gazetesinin 28 Ekim tarihli nüshasında kaymakamlığa açık bir mektup kaleme almıştır. Mektupta şunları dile getirmiştir:

"1- C.H.Partisinin işgal ettiği bina belediyenin malıdır. Bu yer için belediye ile aralarında kira mukavelesi var mıdır? Şimdiye kadar ödeme yapılmış mıdır? Yoksa fuzuli olarak işgal edilmektedir.

2- Aynı binadaki elektrik tesisatından da C.H.Partisi bayramlarda ve sair günlerde faydalanmaktadır. Elektrik müessesesi belediyeye bağlıdır. C.H. Partisinin abone numarası kaçtır? Şimdiye kadar cereyan istihlak bedeli namı altında ödenmiş midir?

3- Tespit ettiğimiz vaziyet tamamen aksinedir. C.H. Partisi gerek binadan ve gerekse elektrik cereyanından belediye aleyhine bedava istifade etmektedir.

4- Hemşehrilik hakkına taalluk eden bu hususların murakabe edilerek işe kanuni cereyan verilmesi ve keyfiyetin umumi efkara arzını rica ederim.

D.P. Başkanı
VACİT ASENA"[262]

Vacit Asena'nın mektubuna kaymakamlığın belediye ile yazışması sonucu verilen cevap Ayvalık gazetesinde 25 Kasım'da yayımlanmıştır. Kaymakamlık

[260] "Acı Bir İtiraf", *Ayvalık*, 14 Ekim 1948.
[261] "Çok Acı Bir İtiraf!", *Körfez*, 22 Ekim 948.
[262] Vacit Asena, "Kaymakamlık makamına açık mektup", *Ayvalık*, 28 Ekim 1948.

cevabında şu iki nokta üzerine durmuştur:

"1- (...) C.H. Partisinin halen işgal ettiği bina evvelce belediyenin malı olup üst kısmı belediyemiz sağlık teşkilatı ve alt kısmı da belediyenin depo ve evrak ambarı olarak kullanılmakta idi. Yalnız bu binanın 2 odası Dikili yer sarsıntısında Türk Ocağı binasının terk edilmesi üzerine Halk Partisi tarafından işgal edilmiş ve binanın tamamı 944 Ayvalık depreminde tamamen açıkta kalan Halkevi hizmetine 946 senesinde sağlık teşkilatının yeni tamir edilen belediye binasına nakli üzerine bırakılmıştır. O tarihten itibaren Halk Partisi ile yapılan anlaşma neticesinde bu bina 27.5.948 tarihinde eski Türk Ocağı binasile istipdal edilmiş olup partinin kendi malı olduğu ve belediyemizle bir ilgisi bulumadığı.

2- Belediye meclisinin 5 Nisan 940 tarihinde azadan Muharrem Onursal, Avukat Vacit Asena, Burhan Erçin, Kenan Alatur, Fehmi Sabuncugil, Sülün Bayman, Fazıl Yanyalı, Mehmet Ertem, Fehmi Vural, Naciye Ergin, Hilmi Usmanbaş, Abdullah Mazhar ile Fahrettin Katrinli huzuriyle ve Şevket Osman Karaca'nın başkanlığında yaptığı toplantıda C.H.P. sinin gerek partiden ve gerekse Halkevi'nden elektrik ceryan bedeli alınmaması hakkındaki talebi üzerine parti binasında ve Halkevi salonunda yanacak elektriklerden cereyan ücreti alınmamasına ve bu iki müessesenin belediyeye olan cereyan bedeli borçlarının terkinine ve keyfiyetin parti başkanlığına ve belediye muhasipliğine bildirilmesine ittifakla karar verildiği cevabı alınmıştır.

Bilginize sunarım. Saygılarımla.

Kaymakam
M. V. Veznedaroğlu"[263]

Vacit Asena, yazdığı ve kaymakamlığın cevaplandırdığı mektupla üstü örtülmek ve el altından devam ettirilmek istenilen malum konuların halk önünde tartışılmasının amaçlandığı ifade etmiş, bu yüzden de gösterilen alakaya teşekkür etmiştir. Ancak Asena'ya göre, verilen cevap belirsiz ve tatmin edici değildir. Ardından yetersiz ve belirsiz gördüğü bu cevaba 5 madde ile karşılık vermiştir:

"1- C.H. Partisine ait bina ile belediyenin temellükünde bulunan binanın istibdalleri keyfiyetinde kanuni sebepler ve illet, mevcud ve mutahassıl zaruretler beyan edilmiştir. Sadece 27/5/948 tarihinde bir anlaşma yapılmış olunduğuna dair işaret vardır ki bunun vaziyeti izahtan uzak, vuzuhtan ari bulunduğunu açık takdire bırakıyorum ve bu muamelenin ne yolda ve hangi esaslara dayanılarak yürütülmüş olduğunun her türlü tereddüdü izale edecek şekilde aleniyete sevkini istiyorum. Bu anlaşma ve istibdalin mahiyetini tafsilen cevaptan anlamış olsaydık, işe umumiyetle nüfuz edilmiş olur, zihinlerde yer tutan istifham işaret çözülür ve doğru bir istikamet alınmış olurdu.

2- C.H. Partisinin binasının 944 zelzelesinde yıkıldığı aşikardır. Tavzihinizin metninde bu durum da belirtilmiştir. Fakat bu binanın kıymeti ile tamir, ıslah edilmiş ve bugün her türlü sağlamlık şeraitini haiz binanın alım satım kıymetleri arasında bire nisbetle en az üç misli fark vardır. Acaba belediye bu farkı mahza C.H. Partisinin iktidarda bulunması itibariyle mi bağışlamıştır, göz yummuştur bilmiyoruz. Yoksa zuhule müstenid midir? Şayet başka bir muamele yapılmış veya yapılacaksa Ayvalık halkının hakkına el uzatılmış demektir ve neticeden de bu muamele serapa kanun hükümlerinin ihlali demek olacağından makamınızın bu mevzu ile ehemmiyetle meşgul olmaları icap eder kanaatindeyim.

[263] "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 25 Kasım 1948.

3- C.H. Partisi ile belediye arasında 27-5-948 tarihinde yapılan anlaşmanın kanuni formalitelere dayandığını bir an için kabul edelim. O tarihe kadar geçen müddete ait belediyenin alması lazım gelen ecri misil veya kira karşılığı hakkında ne yapılmıştır. Cevabınızda bu cihete de temas edilmemiştir.

4- Elektrik cereyanının C.H. Partisine bedava verilmesinin sebebi şahsan meçhulüm değildi. Bunun ortaya atılması için mektupta iltizami bir hitap yolu ihtiyar edilmiştir ve tetkike müstenittir. Yalnız yurt çok partili rejime girmiş bulunduğundan belediyeye düşen vazife bir tarafı himaye değil, her tarafa seviyen hareket tarzını kullanmaktır. Belediye nezdinde teşebbüste bulunulması, vaziyetin bugünkü şeraite göre ıslah edilmesi idari cihaza terettüp eden kanuni bir vazife olsa gerektir. Bilhassa hadiseye vakıf olduktan sonra bunun ihmal edilmemesi bir asıldır.

5- Bu mevzular hakkında ileride daha etraflı ve kanuni müeyyidelere dayanarak izahat verip umumi efkarı tenvire çalışacağız. Daha evvel esaslı mukabele, cevap ve izahlara intizar ve rica ettiğimizden telhisen hadiseyi tesbite çalıştım. Saygılarımı sunarım.

Demokrat Parti Başkanı
Vacit Asena"[264]

Kasımın 24'ünde DP'nin Altınova'da yaptığı mitingde yaşananlar büyük yankı uyandırmıştır. Körfez gazetesinin anlatımına göre, 24 Kasım 1948 Çarşamba günü miting yapmak için iki otobüs ve bir kaptıkaçtı ile aralarında DP İl Başkanı Sıtkı Yırcalı ve Edremit DP İlçe Başkanı Muharrem Tuncay'ın da bulunduğu kafile Altınova'ya gitmiştir. Bucaktaki Demokratların sayıları 10-15'i geçmediği için kendilerini kimse karşılamamıştır. DP bandosu ve 35-40 kişiden oluşan partili grubun parti binası önündeki caddeyi kapaması üzerine jandarma karakol komutanı üç kez ihtar ederek yolu açmalarını rica etmiş fakat kafile bu ihtara uymamıştır. Olay yerine gelen bucak müdürü açık alanda toplanmak için önceden izin alınmamasını gerekçe göstererek mitingin parti binasında yapılmasını söylemiştir. DP'liler bunun üzerine müdüre "Biz kanunu senden iyi biliriz." demiş, ardından Sıtkı Yırcalı'nın jandarma komutanına tokat atmasıyla komutana saldırılmış ve silahı alınmak istenilmişse de başarılı olunamamıştır. DP'liler yaptıklarının farkına vararak bandodan hemen İstiklal Marşı'nı çalmasını istemiş, sonrasında da Sıtkı Yırcalı kürsüye gelerek bir konuşma yapmıştır. Yırcalı konuşmasında CHP'yi eleştirirken yoldan geçenler kendisine "Yalan söylüyorsun, iftira atıyorsun. Sus!" diye bağırmışlardır. Yaşanan olaylardan sonra korkan DP'liler bucağı terk etmişlerdir. Olaylar sonrasında kanuni işlem başlatılmıştır.[265]

Körfez gazetesinin 29 Kasım tarihli aynı nüshasında olayla ilgili ikinci bir yazı daha yer almıştır. Gazetede, bir köylü ile jandarma komutanı arasında geçen olayla ilgili bir DP milletvekilinin mecliste konuyu çarpıtarak gündeme getirmesini

[264] "Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 25 Kasım 1948.
[265] "Altınova Hadisesi", *Körfez*, 29 Kasım 948.

eleştirilmiş, Altınova olayı ile ilgili bu milletvekilinin ne diyeceği sorulmuştur. Vazife başındaki görevliye saldıran DP il başkanının ileride iç işleri bakanı olursa vatandaşın emniyetinden emin olunamayacağını belirten gazete, vazife başındaki zabıtaya kaldırılmış elin devletin ve milletin bütün emniyet kuvvetine kaldırılmış olduğunu dile getirmiştir.[266]

Türk Dili gazetesi sayıları Altınova'da onu geçmeyen DP'lilerin Balıkesir, Edremit ve Ayvalık'tan birer otobüs ile miting yapmak için bucağa geldiklerini belirtmiştir. Gazeteye göre sayıları 100'ü geçmeyen kalabalık caddeyi kapattığı için karakol komutanı tarafından yolu açmaları konusunda uyarılmışlardır. DP ileri gelenleri kanunu daha iyi bildikleri iddia etmiş, bucak müdürüne de kulak asmamışlardır. Bu esnada jandarmaları çağırmak için düdük çalan karakol komutanının etrafı sarılmış ve tabancası alınmak istenmiş, arkasından da yüzüne bir tokat atılmıştır. Tokadı atanın Sıtkı Yırcalı olduğu tespit edilmiştir. Bu kargaşa ortamını bastırabilmek için bu sırada DP bandosu birçok defa İstiklal Marşı'nı çalmıştır. Daha sonra DP'li hatipler konuşma yapmışlar, ancak bu konuşmaları kısa tutmak zorunda kalmışlardır. Türk Dili'ne göre karakol komutanının yüzündeki el izi tespit edilmiş ve kendisine 3 günlük rapor verilmiştir.[267]

2 Aralık'taki sayısında Ayvalık gazetesi, Körfez ve Türk Dili gazetelerinin "kendi fırıldaklarını çevirmek için" olayı saptırdıklarını, "safsata dolu" beyanlarıyla gerçekleri tahrif ettiklerini öne sürmüştür. Ayvalık gazetesine göre olay şu şekilde meydana gelmiştir:

Altınova'da yapılacak miting için Balıkesir, Edremit, Gömeç ve Burhaniye'deki partililerin de katılımıyla Ayvalık'tan partililer bando eşliğinde yola çıkmıştır. Bucak girişinde kafileyi bir heyet karşılamış, birlikte bucak merkezindeki parti binasına gidilmiştir. Programa uygun olarak halkın parti binası, binanın karşısındaki kahvehane ve kahvehanenin yanındaki hanın girişinde toplanmaları hoparlörden anons edildiği esnada Karakol Komutanı Mehmet Gölgeli belirtilen yerlerde toplanılamayacağını söylemiştir. Partililer tarafından kendisine müdahale edilmesine gerek olmadığı, halka saygı duyulması gerektiği, kanunlara uygun bir şekilde tertibatın yapılacağı iletilmiştir. Ancak komutan söylenenleri dinlemeyerek halkı dövmeye başlamıştır. Ardından yan sokaklardan birinde saklanan jandarma erlerine süngü takma emri vererek halk dövülmüştür. Bu olay karşısında bucak

[266] "Hükmü Siz Veriniz", *Körfez*, 29 Kasım 948.
[267] "D.P nin Altınova toplantısı", *Türk Dili*, 28 Kasım 1948.

müdürü araya girerek arbedeyi engellemek istemişse de başarılı olamamış ve geriye çekilmiştir. Bu esnada 12-15 yaş aralığında bir grup çocuk partililere taş ve domates atmaya başlamıştır. Bu çocukları teşvik ettikleri anlaşılan Faruk Öner ve Uzun Ömer isimli iki şahıs silahlı olarak DP'ye hakaret etmiştir. Kanunsuz silah taşıdıkları ve yaptıkları için haklarında işlem başlatılması talep edilince Karakol Komutanı "Onlar için zabıt tutulması, ancak bana taş atanı bulmanız ve teslim etmeniz ile kabildir." demiştir. Komutanın içkili olduğu kendisiyle konuşanlar tarafından da tasdik edilmiştir.

Ayvalık gazetesi olayın meydana geliş şeklini böyle anlatmıştır. Sıtkı Yırcalı'nın Karakol Komutanı'na tokat atması hadisesinin ise Körfez ve Türk Dili gazetelerinin uydurması olduğunu savunmuştur. Ayvalık gazetesine göre, DP'liler olaylar esnasında sükuneti korumuş, hatta çavuş kendilerine teşekkür etmiş, olaya karışan Uzun Ömer isimli şahıs da DP'lilerden özür dilemiştir.[268]

CHP'yi destekleten Türk Dili gazetesinin olaya müdahil olmasının ardından Sıtkı Yırcalı'nın sahibi olduğu ve DP'yi destekleyen Balıkesir Postası gazetesi de konuyu gündeme getirmiştir. 29 Kasım tarihli Balıkesir Postası'na göre ise, DP'liler parti binası önünde daha toplanmadan bucak komutanı 20 kadar jandarma erine partililerin üzerine saldırması emrini vermiştir. Ellerindeki tüfeklerle halkı döven jandarmaları gören Sıtkı Yırcalı, Vacit Asena, Avni Baskın ve diğer bütün parti yöneticileri komutanın yaşananlara nihayet vermesini istemişlerdir. Bu sırada Ömer isimli bir Halk Partili kendinden geçmiş bir şekilde jandarmanın arkasından DP'lilere saldırmış, bir başka Halk Partili de elinde tabanca ile yine partililere saldırmıştır. Gazeteye göre, halkın ve DP yöneticilerinin soğukkanlılığı sayesinde olay büyümeden önlenmiştir. Daha sonra Sıtkı Yırcalı bir konuşma yapmış, ardından kürsüye gelen Vacit Asena konuşmasını yaparken 2-3 kişi DP'lileri tahrik etmeye devam etmiştir. Bu arada 5 ile 12 yaş arası bir grup çocuk başlarında elinde silah olan Halk Partili şahıs olduğu halde komutanın ve bucak müdürünün arkasından taş vb. şeyler atmaya başlamıştır. Bu olayın büyümesi de DP'lilerin sukunetini koruması sayesinde engellenmiştir. Mitingin bitmesinin ardından Ömer isimli şahıs özür dilemiş, jandarma komutanı da teşekkür etmiştir. Yola teneke ve cam kırıkları koyulmasına rağmen Demokrat Partililer bandonun çaldığı marşlar eşliğinde Ayvalık'a dönmüştür.[269]

[268] "Hakikatler nasıl tahrif edilmek isteniyor", *Ayvalık*, 2 Aralık 1948.
[269] "Altınova Mitinginde cereyan eden hadise", *Balıkesir Postası*, 29 Kasım 1948.

Balıkesir Postası gazetenin aynı tarihli sayısında Altınova'daki hadise esnasında Sıtkı Yırcalı'nın Jandarma Komutanı'na tokat attığı iddiasına yer veren Türk Dili gazetesinin haberi üzerine bu konuya da değinilmiştir. Türk Dili gazetesinin haberinde CHP'lilerin olay esnasındaki tahriklerinin açıkça itiraf edildiği öne sürülmüştür. Balıkesir Postası gazetesi, CHP'lilerin ve idare amirlerinin yaptıklarını halka mal edilmeye çalıştıklarını belirtmiş, olayla ilgili 6 madde sıralamıştır:

"1- Bu yazı (Türk Dili gazetesinin yazısı kastediliyor) *hem kalabalık olunmadığını yazarak diğer taraftan da yolların dolup jandarmanın açmak mecburiyetinde kaldığını söylemekle kendi kendini tekzip ediyor.*

2- Hadise ve D.P. ye karşı tezahürat evvela jandarmanın ellerinde silahları hiç sebepsiz, hatta henüz binaya bile girilmeden halkın üzerine yürümeleri neticesinde çıktığını oradaki bütün namuslu ve insaflı vatandaşlar itiraf ederler.

3- Bilakis hadiseyi tahrik ve jandarma gediklisini dövmek değil, Sıtkı Yırcalı bizzat jandarmanın tahriki üzerine hadiseye sebep olunmaması için gedikliye müracaat edip yolsuz müdahalenin önlenmesini rica etmiş ve jandarmaların hana doğru yürümesi ve kaynaşma anında bizzat jandarma komutanının yanında en küçük bir kanunsuz muamele yapılmaması için çalışmış olduğunu gedikli de eğer biraz insafı varsa itiraf edecektir.

4- Buna mukabil gerek Ömer ismindeki Halk Partili ve gerekse çizmeli ve eli tabancalı bir diğer Halk Partilinin halk üzerine yürümesine rağmen yapılan şikayetleri jandarmanın ve bucak müdürünün nazarı dikkate almadan seyirci kaldıklarını, fakat Demokratların üzerlerine doğru yol açmak bahanesiyle jandarmaları sevk ettiklerine bütün vatandaş şahittir.

5- Sukunet tamamen D. Partililer ve D.P. idarecileri tarafından idare edilmiş hatta bucak müdürü; Sıtkı Yırcalı konuşurken binaya kadar gelerek sukunetin teminini onlardan rica etmiştir.

6- Bağıranlar içinde yukarıda işaret ettiğimiz iki şahıstan başka sadece para verilmiş, öğretilmiş 10-15 çocuktan başka kimse bulunmadığı, hareket ederken yine Halk Partililerin alt ettikleri çocukların attıkları taşlara mukabil nasıl Demokrat Partililerin serinkanlılıkla hareket ettiklerini binlerce kadınlı erkekli halk görmüş ve şahit olmuştur."[270]

Sıraladığı bu maddeleri açık birer hakikat olarak gören gazete, DP'lilerin haksız muamelelere karşı vatandaşlık haklarını kullanmalarına bile tahammül edilmediğini belirtmiştir. Ayrıca gazete, DP'liler ayrılırken teşekkür eden, ellerini sıkan ve taş atanlar hakkında tahkikat yapacağını bildiren jandarma komutanının Sıtkı Yırcalı hakkında suçlamada bulunacağına inanmasa da CHP'nin komutanı öne süreceğinin beklenebileceğini tahmin etmiştir.[271]

Türk Dili gazetesi, olaya ilgili 28 Kasım'da yaptıkları haber üzerine Balıkesir Postası gazetesinin bu haberlerini tekzipten ziyade açıklayan bir yazı neşrettiğini

[270] "Hakikatler Nasıl Tahrif Ediliyor?", *Balıkesir Postası*, 29 Kasım 1948.
[271] "Hakikatler Nasıl Tahrif Ediliyor?", *Balıkesir Postası*, 29 Kasım 1948.

belirtmiştir. Daireler hafta tatili sebebiyle kapalı olduğu için ayrıntılı tahkikat yapamayan Türk Dili gazetesi, DP'nin Altınova'daki mitinginin hayli gürültülü geçtiğini öğrenmiştir. Resmi makamlar hemen soruşturmaya başlamış, Ayvalık Kaymakamlığı gerekli kişilerin ifadesini almıştır. Balıkesir Valisi Ziya Tekeli de olayın mahiyetini öğrenmek için yanında bölge jandarma komutanı ve emniyet müdürü ile Altınova'ya gitmiştir. Gazeteye verilen bilgiye göre, olay esnasında jandarma komutanına müdahale edilmiş ve ardından tokat atılmıştır. Karakol bu tokatın Sıtkı Yırcalı tarafından atıldığını iddia etmiştir. Olaya Ayvalık Savcılığı el koymuş, jandarma komutanına da hükümet tabipliğinden üç günlük rapor verilmiştir.[272]

Sıtkı Yırcalı, Türk Dili gazetesinin Altınova hadisesiyle ilgili 28 Kasım tarihli haberi üzerine gazeteye bir mektup yollamıştır. Bu mektup 5 Aralık'ta gazetede yayımlanmıştır. Yırcalı'nın 10 maddenin yer aldığı mektubu şöyledir:

"1- Yazıda bir taraftan Demokratların büyük bir tenhalıkla karşılandığı iddia edilirken diğer taraftan sokaktaki kalabalığı dağıtmak için jandarmanın müdahale ettiğini ifade etmek suretiyle havadisi kendi kendine tekzip ettiğini okuyucularınızın da takdir edeceğine eminiz.

2- Demokrat Parti kafilesi Altınova'ya vardığı zaman binasının içine henüz bayraklar girmiş, diğer arkadaşların içeriye girmesine vakit bile bırakmadan jandarma gediklisi halkı dört tarafa itip kakmaya başlamıştır. Yol kendiliğinden açıldığı bir sırada yine hiçbir sebep olmadan düdüğünü çalmış ve yirmi kadar jandarma eri tüfekleri ellerinde, sanki hücuma kalkar gibi halkın üzerine doğru yürümüş ve halkı tazyike başlamışlardır.

3- Bu haksız ve sebepsiz tecavüz karşısında şahsen ben, İlçe Başkanı Vacit Asena ve diğer arkadaşlar dışarıya çıkarak hem yolu açmak hem de bunu önlemek için gedikliye müracaat ettik.

4- Başçavuş'tan, hiçbir kanunsuz hareket yokken ve kafile henüz binaya girip yerini almadan vatandaşlara karşı yapılan bu hareketin yersizliğini belirterek jandarmaların tecavüzünü önlemesini rica ettim. Onunla yüz yüze bulunuyordum. Bu arada jandarmalar hem iki tarafa vurup yürüyorlar hem de onların arkasından bize kadar gelen ve sonradan adının Ömer olduğunu işittiğim bir şahıs halka karşı en ağır kelimeler kullanmaktan çekinmiyordu. Jandarmaların arkasına sığınmış Faruk adında diğer bir şahıs da elinde tabancası iki tarafa saldırmakta devam ediyordu. Bunları önleyecek yere halka tazyik yapan jandarmaların doğuracağı kötü neticeyi gedikli idrak edemiyordu. Bu sırada zaten dar olan o yerdeki karışıklık ve galeyan öyle bir hal aldı ki ben şahsen bir taraftan arkadaşları teskine çalışırken bir taraftan da bandoya İstiklal Marşı'nı çalmasını söyledim.

5- İstiklal Marşı çalınınca kısmen sukunet avdet etti. Ancak ondan sonra konuşmalara başlandı. Fakat bu sırada adı geçen iki Halk Partili ile on beş kadar küçük çocuktan ibaret kafilenin jandarmanın ve nahiye müdürünün gözü önünde eli tabancalı ve taş atmak suretiyle yaptıkları tahrike rağmen partili arkadaşların sukuneti neticesinde hadisenin büyümesi önlendi.

[272] "D.P. mitinginde K. komutanına tokadı kim attı?", *Türk Dili*, 30 Kasım 1948.

6- Gediklinin tarafımdan tokatlanmak değil sebep olduğu umumi kargaşalık içinde şahsen nasıl himaye edildiğini ve benimle beraber bütün vazifeli arkadaşlarımızın hadisenin büyümemesi için elimizden geleni yaptığımızı gedikli ve bucak müdürü de eğer birazcık insafları, insanlıkları mevcut ise inkar edemezler. Esasen hadisenin bir kargaşalık haline girinceye kadar gediklinin yanında yüz yüze idim. Gerek onun hareketlerine gerek jandarmaların tecavüzlerine kimsenin mukabele etmemesi için uğraştığımı herkes gördü. Bu durumda bir de gediklini arkasına geçip onu tokatlamış olmama imkan yoktur. Bunu yapmam için ikiye parçalanmam veya beni çift görmüş olmaları lazımdır. Aksi takdirde bütün geri kalan halk bu tecavüzler içinde birbirine girmiş olurdu.

7- Nitekim bucak müdürü bundan sonra binamıza gelmiş gitmiş, ayrılırken de gedikli arkadaşlarımıza teşekkür ettiği gibi, Ömer denen şahıs da af dilemiştir. Her şeye rağmen gediklinin kim bilir hangi tazyiklerle beni arkadan gelip vurmuş gibi itham etmesine mukabil bunu vicdanı kabul etmeyeceğine katiyen eminim.

8- Bir taraftan tenhalıktan ve Demokratların oradan sürüldüğünü iddia ederken bir taraftan da jandarmanın tarafımızdan dövülerek sanki onların elleri kolları bağlı gibi harekete geçmemeleri veya derhal kanuni vazifelerini yapmamalarını ileri sürmenin ve şimdi de bunu bir nevi idarecilik gibi göstermeye kalkmanın havadiste garabetleri göstermesi bakımından şayanı dikkattir.

9- İdari tahkikatın böyle olduğunu iddia ederek bunun bir hakikat gibi ileri sürmenin ise yersizliği aşikardır. Herkesin gözü önünde elinde silah ve taşıyla tecavüz edenlere ve sebepsiz, henüz kafile parti binasına bile girmeden baskın yapar gibi halkın üzerine silahla yürüyenlere tek sual açmayan ve haklarında tahkikat yapmayan bir zihniyetin ve bir mekanizmanın tahkikatına aklı selimi bulunan hangi vatandaş güvenebilir? Çünkü bu saydıklarımız bir parti işi değil en basit bir vatandaş hakkının korunması meselesidir.

10- Her şeyi, her kanunsuzluğu, her salahiyetin tecavüzünün yeni bir kanunsuzluk ve hakikatleri tahrif yoluyla örtmek istenilmesine o kadar alışıp kanıksadık ki, nasıl olup da bize himaye ettiğimiz kimselere tokat vurdurmakla iktifa edip halka karşı tabanca çekenleri elindeki tabancayı da, bir zabıt oyununun maharetiyle, bizim elimize verdirmediklerine şaşıyoruz.

Buna rağmen halk da, hakikatler de yürüyecektir. Ve bu memlekette hangi mevki ve basamakta bulunursa bulunsun yalnız kanunun ve gerçeğin hakim olacağı ve zabıtlarla da yumruğun hükmedemeyeceği bir devir kurulacaktır.

Bunu millet gerçekleştirmeye azmetmiş bulunmaktadır.

Balıkesir Demokrat Parti
İl İdare Kurulu Başkanı
Sıtkı Yırcalı"[273]

Sıtkı Yırcalı'nın mektubunu olduğu gibi yayımlayan Türk Dili gazetesi mektubun ardından olay hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. Olayı sadece aktarmakla yetindiğini belirten gazete, Sıtkı Yırcalı'nın da olayı kendilerinin naklettiği gibi naklettiğini, sadece karakol komutanına tokat atma hadisesini reddettiğini belirtmiştir. Ardında da olayla ilgili 5 noktaya değinmiştir. Bu noktalar şunlardır:

"1- Mektup, dar olan yerdeki karışıklık ve galeyanın arttığını kaydetmektedir.

[273] "Altınova hadisesi nasıl oldu?", *Türk Dili*, 5 Aralık 1948; "Altınova Hadisesi", *Ayvalık*, 9 Aralık 1948.

Şu halde jandarmanın izdihamı önlemek için aldığı tedbire karşı sukunetle hareket etmek gerekirken galeyan vuku bulmuş ve üzücü kargaşalık ve hadiseler meydana gelmiştir.

2- Jandarmanın İzmir yoluna ait ve bucağın tek ana caddesini teşkil eden yolu açması yerinde görülmelidir. Demokrat Partililer altı otobüsle bu dar sahaya gelmişler ve yolu tıkamışlardır. Jandarma da haklı olarak yolun açılmasını istemiştir.

3- Öğrendiğimize ve bize verilen malumata göre yapılan toplantı için müsaade alınmamıştır. Ayrıca o gün Demokrat Parti'nin kongresi de yoktur. Nitekim müsaadesiz miting yapıldığı göz önünde tutularak ayrıca tecemmuat kanununa göre kanuni muamele yapılmakta olduğu da bildirilmektedir.

4- Yine edindiğimiz malumata göre gedikliye bu galeyan sırasında tokat atıldığına dair 20'den fazla imzalı bir zabıtla adalete başvurulmuştur.

5- Bucak müdürü bu galeyan halindeki kargaşalığı iyi idare etmiş, toplantıda daha müessif bir hadise olmasını böylece önlemiştir."[274]

Altınova hadisesi aralık ayının ilerleyen günlerinde de gazeteler aracılığıyla tartışılmaya devam etmiştir. Körfez gazetesi, DP'lilerin kendilerini masum göstermeye çalıştıklarını ve bunun kendilerini şaşırttığını ifade etmiştir. Altınova'nın CHP'nin "altın kalesi" olduğunu iddia eden gazete, DP'lilerin de bunu çok iyi bildiğini ancak bunu hazmedemedikler için Altınova'ya "hapis ova" dahi dediklerini öne sürmüştür. CHP'nin aralık ayında Ayvalık'taki mitingi için Altınova'dan gelen partililer DP binası önünde otomobillerine binerken DP'liler tarafından "yuhalanmış", çocuklar arabalara doğru tükürmeleri için kışkırtılmıştır. Körfez gazetesine göre, DP'nin derdi azlık-çokluk meselesi ve toplantılarını dev aynasında gösterme sevdasıdır. CHP'nin, DP'nin Altınova'daki toplantısından çekindiklerinin düşünülmesi ise acınacak bir durumda olduklarını göstermiştir. Kanun çerçevesinde her partinin toplanmasının meşru hakkı olduğunu belirten gazete, altını çizdikleri hususun kanun dışı bir şekilde ve zabıtanın uyarısına karşı gelerek toplanılması olduğunu ifade etmiştir.[275]

Vacit Asena Körfez gazetesinin bu yazısına yine Ayvalık gazetesi vasıtasıyla cevap vermiştir. Körfez gazetesini "bozguncu" olarak tanımlayan Asena, "İnsanlık duygularınız da bu kadar sefil bir karaktere büründü." diyerek oldukça sert sözler sarf etmiştir. Asena, Gerçekler karşısında körlük yaşadığını belirttiği gazetenin DP'ye karşı kundakçılık yaptığını iddia etmiştir. Gazete, Altınova'da yaşananların sorumlularını idari ve inzibati bazı sebepler öne sürerek masum göstermeye çalışmış, yapılan kanunsuzlukları övmüş, DP'ye karşı yapılanları da alkışlamıştır. Son olarak Körfez gazetesini gerçekleri tahrif etmekle suçlamış ve yazısının haftaya devam

[274] "Hadisenin görünüşü", *Türk Dili*, 5 Aralık 1948.
[275] "Hesaplarını Bize Değil Kanunun Mümessillerine Versinler", *Körfez*, 13 Aralık 948.

edeceğini belirtmiştir.[276]

Vacit Asena Ayvalık gazetesinin 23 Aralık tarihli sayısındaki devam yazısında tartışması yapılmayacak kadar basit olaylar üzerinde durmanın ve bu olaylardan istifade etmeye kalkışmanın acziyet içinde bulunanlara özgü bir hareket olduğunu savunmuştur. DP'nin kuruluşundan beri demokrasi adı altında DP'ye karşı taktikler uygulandığını ve halkın iradesini gasp etmekle suçladığı CHP'nin buna devam ederse yaşanacaklardan kendilerinin sorumlu olmayacağı uyarısında bulunmuştur. CHP, bu demokrasi sınavında milletin sağduyusunun yıkılmaz ve aşılmaz bir kale olduğunu anlayıp gidişatını değiştirirse o zaman hep beraber feraha kavuşulacağını belirtmiştir. Son olarak Körfez gazetesinin "Mahut, Donkişot, Yardakçı, Mecnun" vb. gibi sıfatları DP'ye karşı kullanmasını eleştirerek yazısına son vermiştir.[277]

Altınova hadisesinde yaşananlar sonrası karakol komutanını dövmek ve beyanname vermeksizin içtimaatı umumiye kanununa aykırı hareket etmekten mahkemeye verilen Sıtkı Yırcalı, Muharrem Tuncay, Vacit Asena, Avni Baskın ve DP Bucak Başkanı Mehmet'in ilk duruşması 27 Aralık 1948'de yapılmıştır. İlk duruşmada birçok davacı vekili dinlenmiş, mahkemeye katılmayan diğer şahitlerin gelmesi için mahkeme 17 Ocak 1949'a ertelenmiştir.[278]

d. 1949 Yılındaki İlişkiler

1949 yılında da mahkeme devam etmiştir. 17 Ocak'ta yapılan ikinci duruşmada salon oldukça kalabalık olmuştur. Duruşmanın başlamasından sonra söz alan Sıtkı Yırcalı, kendisine kamu davasının açıldığına dair savcılıktan iddianamenin tebliğ ve duruşma gününden de haberdar edilmediğini, duruşmaya dışarıdan öğrenerek geldiğini belirtmiştir. Bu yüzden de kanuni tebligatın ifası ve önceki duruşmada dinlenen şahitlerin ifadelerinin iptal edilerek yeniden dinlenmelerini talep etmiştir. Bu talepler doğrultusunda mahkeme 11 Şubat 1949'a ertelenmiştir. Duruşmanın ardından kalabalığın arasından zorlukla geçerek dışarı çıkan Sıtkı Yırcalı bu esnada Çamoba Köyü'ndeki DP kongresinde Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle Karakol Komutanı Mehmet Gölgeli tarafından hakkında zabıt tutulan ve 1948 yılının son günü tevkif edilen Avni Baskın'la karşılaşmış[279] ve

[276] Vacit Asena, "Körfez'in Hezeyanları", *Ayvalık*, 16 Aralık 1948.
[277] Asena, "Körfezin Hezeyanları", *Ayvalık*, 23 Aralık 1948.
[278] "D.P. lilerin Muhakemesi", *Ayvalık*, 30 Aralık 1948.
[279] "İzmir, Bergama, Balıkesir Avukatları Avni Baskının Davası İçin Gelecekler", *Ayvalık*, 20 Ocak 1949; "Gazetemiz Müessisi H. Avni Baskının muhakemesi 1 Martta", Ayvalık, 24 Şubat 1949.

birbirleriyle kucaklaşmışlardır. Halk da bu sahne üzerine alkışlamaya başlayarak "Yaşasın adalet!" diye bağırmıştır.[280]

Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği gerekçesiyle 1948 yılının son günü tutuklanan Avni Baskın'ı ziyaret etmek için DP İzmir teşkilat adına Demokrat İzmir gazetesinden İhsan Karasu, Bergama'dan Avukat Haluk Ökeren, Dikili DP İlçe Başkanı Yakup Afyon ve Balıkesir İl Başkanı Sıtkı Yırcalı 17-18 Ocak'ta Ayvalık'ta bulunmuşlardır. Ayrıca İzmir'den Osman Kapani, Muhittin Erener ve Rauf Onursal, Bergama'dan Haluk Ökeren, Balıkesir'den Sıtkı Yırcalı ve Esat Budakoğlu'nun Avni Baskın'ın müdafaasını yapacaklarını Ayvalık gazetesine bildirmişlerdir.[281]

Avni Baskın da partililer tarafından kendisine gösterilen ilgiye teşekkür etmek amacıyla kısa bir mektup göndermiştir. Bu mektup Ayvalık gazetesinin 20 Ocak tarihli sayısında yayımlanmıştır. Mektubun başında, ya Avni Baskın tarafından yazılan ya da Ayvalık gazetesi tarafından eklenmiş "Zulmün topu var, güllesi var, kalası varsa, Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır." cümlesi yer almıştır. Avni Baskın mektubunda, DP'nin faal unsurlarını olumlu ve verimli faaliyetlerinden men etmek için, amacına ulaşamayacak ve hayalden ibaret olan bir iftira ve isnat sonucunda haksız yere tutuklandığını belirtmiştir. Bu haksızlığa inanan İzmir, Bergama, Dikilili partililer ve mektupla üzüntülerini bildiren Balıkesir ve Edremitli partililere teşekkür etmiştir.[282]

Avni Baskın'ın ilk duruşması 1 Mart Salı günü Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlanmıştır. Sanık avukatı olarak Haluk Ökeren, Esat Budakoğlu, Vacit Asena ve Ömer Lütfi Bozcalı'nın hazır bulunduğu mahkemede salon, Burhaniye ve civar kazalardan gelenler tarafından doldurulmuştur. Avni Baskın'ın kimlik tespitiyle başlayan duruşmada dava evrakının okunmasının ardından sıra şahitlerin dinlenmesine gelmiştir. İlk olarak CHP'li üç şahit ve Altınova Jandarma Karakolu'nda Gedikli Çavuş olan Mehmet Gölgeli dinlenmiş, sonra diğer şahitler dinlenmiştir. Şahitlerin ifadesinin birbirini tutmaması salondakilerin şaşırmasına ve gülümsemelere yol açmıştır. Saat 13.00'da sona eren ilk celse 3,5 saat sürmüş, ikinci celse saat 14.30'da başlamıştır.[283]

Celse arasında jandarma gediklisinin şahitler üzerinde tesir yapmak için

[280] "Altınova Hadisesi", *Ayvalık*, 20 Ocak 1949.
[281] "İzmir, Bergama, Balıkesir Avukatları Avni Baskının Davası İçin Gelecekler", *Ayvalık*, 20 Ocak 1949.
[282] Avni Askın, "Teşekkür", *Ayvalık*, 20 Ocak 1949.
[283] "Bu Memlekette Adalet Vardır", *Ayvalık*, 1 Mart 1949.

onların yanında olması ve gizlice konuştukları görülünce durum ikinci celsede mahkemeye bildirilmiştir. Kamu şahidi olarak dinlenen bazı şahısların ifadelerinin birbirini tutmadığı görülmüş, bazıları daha önce söylediklerinin tam tersini söylemiş, özellikle bir şahit üç defa sorulan soruya birincisinde duymadığını, ikincisinde birkaç kelime duyduğunu, üçüncüsünde ise hepsini duyduğunu söylemiştir. Olayın 7 Kasım 1948'de gerçekleştiği belirtildiği halde 23 Şubat 1949'da gedikli çavuşun Çamoba Köyü'ne giderek muhtara başka bir ihbar varakası yazdırdığı tespit edilmiştir. Bu durum anlaşılınca gedikli çavuş olayı muhtarın üzerine yıkmaya çalışmış fakat muhtar olayı anlatınca gerçek meydana çıkmıştır. Bazı savunma şahitlerinin dinlenmesinin ardından savunma avukatları, Gedikli Çavuş Mehmet Gölgeli'nin Çamoba Köyü'nde üç senedir açık olan DP ocak binasının tabelasını sökerek mühürlediğini belirterek çavuşun DP'ye karşı olumsuz hareketlerinden bahsetmişlerdir. Avukatlar ayrıca bu olaya ilişkin delillerin toplanmasını, hiçbir delil olmadan müvekkillerinin suçlandığını bu yüzden tutukluluk halinin kaldırılmasını talep etmişlerdir.[284]

Mahkeme heyeti Savcı'nın mütalaasını aldıktan sonra aralarında kısa bir müzakere yapmış ve Avni Baskın'ın tahliyesine, savunma şahitlerine celp gönderilmesine ve sanık avukatlarının Mehmet Gölgeli hakkındaki iddialarının soruşturulmasına karar vermiştir. Kararın açıklanmasının ardından salondan "Yaşasın adalet!" sesleri yükselmiş ve alkış tufanı kopmuştur. Tahliye edildikten sonra Avni Baskın DP Burhaniye ilçe binasına gelmiş, buradan kalabalık bir topluluk tarafından Ayvalık'a uğurlanmıştır.[285]

Avni Baskın'ın yargılandığı davanın ikinci duruşması 5 Nisan'da yapılmıştır. Mehmet Gölgeli tarafından Çamoba Köyü Muhtarı'na yazdırılan varakada adı geçenlerin dinlenmesi ile duruşmaya başlanmıştır. Şahitlerin hemen hemen hepsi olayla ilgili bilgileri olmadıklarını söylemişlerdir. Ancak şahitlerden CHP Çamoba Köyü Başkanı'nın damadı olan Halil Terzi, ifadesini heyecan içinde, asabi bir tavırla okumuş, söz konusu zabtın doğru olduğunu söylemiştir. Ardından sorulan sorular karşısında zabıttan haberi olmadığını söyleyerek önceki ifadesiyle çelişmiştir. Mahkeme Halil Terzi'ye ifadesinin teyit edilmesi için beklemesini söylemesine rağmen kendisi beklemeyerek mahkemeden ayrılmıştır. Duruşma, tezatlığın çözülmesi için Halil Terzi ve diğer şahitlerin hazır bulunması ve Mehmet Gölgeli'ye

[284] "Bu Memlekette Adalet Vardır", *Ayvalık*, 1 Mart 1949.
[285] "Bu Memlekette Adalet Vardır", *Ayvalık*, 1 Mart 1949.

ait evrakın kaymakamlıktan henüz gönderilmemesi sebebiyle 26 Nisan 1949'a ertelenmiştir.[286]

26 Nisan'daki üçüncü duruşmada kamu şahitlerinden ve CHP mensubu Halil Terzioğlu (Ayvalık gazetesinin konuyla ilgili önceki haberlerinde Halil Terzi olarak geçmiştir), Ali Çakmak ve DP'den çıkarılınca CHP'ye geçtiğini söyleyen Murat Özdamar'ın ifadeleri arasındaki tutarsızlığın ortadan kaldırılması için üçünün de duruşmada hazır bulunmaları sağlanmıştır. Üçü de eski ifadelerinde ısrar etmişler, sanık avukatları bu üç kişinin tutuklanmasını istemiş, savcı ise üç tanığın da yalancı şahitlikten haklarında soruşturma açılması için ifadelerinin onaylı örneklerini talep etmiştir. Mehmet Gölgeli'nin Çamoba Köyü DP Ocağı'nı kanunlara aykırı olarak kapatması hakkında parti ile Ayvalık Kaymakamlığı arasında geçen yazışmaların gönderilmemesi üzerine tekrar talep edilmesi ve savunma şahitlerinin dinlenmesi için mahkeme 17 Mayıs 1949'a ertelenmiştir.[287]

Mehmet Gölgeli, mahkemedeki ifadesine Avni Baskın ve Vacit Asena'nın itiraz ederken kendisine hakaret ettiklerini ileri sürerek haklarında bir dava açmış, bu davanın görülmesine kısa bir süre sonra Burhaniye Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlanacağı bilgisi Ayvalık gazetesi tarafından öğrenilmiştir.[288]

Sıtkı Yırcalı aleyhine açılan davaya ise ertelendiği tarih olan 10 Mayıs günü bakılmış, bazı savunma şahitleri dinlenmiş, gelmeyen bazı şahitlere ise tebligat gönderilmesine karar verilerek mahkeme 8 Haziran 1949'a ertelenmiştir.[289] Yaklaşık bir sene devam eden mahkeme 4 Kasım'da karara bağlanmış ve savcı Sıtkı Yırcalı'nın ceza almasını talep etmişse de hakim Yırcalı'nın beraatine karar vermiştir. Yine aynı olaydan içtimaat-ı umumiye kanununa muhalif hareket ettikleri için Vacit Asena, Avni Baskın, Sıtkı Yırcalı ve Muharrem Tuncay hakkında açılan davada sanıklar beraat etmiştir.[290] 1950 yılının nisan ayında ise Avni Baskın Mehmet Gölgeli aleyhine dava açmıştır. Mehmet Gölgeli'nin tutuklu olarak yargılanabileceği davada şayet ceza alırsa 1 ile 5 yıl arasına mahkum olabileceği Ayvalık gazetesi tarafından bildirilmiştir.[291]

Ayvalık gazetesi 20 Ocak 1949'daki sayısında, CHP'nin parti bozgunculuğu ve ihtirası amacıyla köylüleri toprak dağıtma vaadiyle kandırdığını iddia etmiştir.

[286] "Avni Baskının Muhakemesi", *Ayvalık*, 7 Nisan 1949.
[287] "Avni Baskının muhakemesi", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[288] "Yeni bir dava", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[289] "Sıtkı Yırcalı Davası", *Ayvalık*, 12 Mayıs 1949.
[290] "Altınova Dayak Hadisesi", *Balıkesir Postası*, 5 Kasım 1949.
[291] "Avni Baskının davası", *Ayvalık*, 20 Nisan 950.

Köylülerin fotoğraflarını çekerek partiye kaydetmek isteyen Halk Partililerin topraksız ya da az toprağı olan köylülere toprak verme vaadinde bulunduklarını öne sürmüştür. CHP'nin bütün işlerinin fiyasko olduğunu, kedilerini değil milleti düşünmeleri gerektiği, köylünün CHP'ye inanmaması gerektiğini belirtmiştir.[292]

Nejat Sarlıcalı'nın da 24 Ocak 1949 tarihli Körfez gazetesinde Ayvalık gazetesinin bu yazısına cevap mahiyetinde bir yazısı çıkmıştır. Sarlıcalı'ya göre; muhalefet, bilhassa CHP'nin toprak meselesinde lakayt bir tavır takınarak cephe almıştır. Sarlıcalı, DP'yi kuranların tek parti döneminde Toprak Kanunu'na karşı çıkmalarını Türkiye'nin çok partili hayatının tarihi yazılırken kaydedileceğini ifade etmiştir. Toprak Kanunu yürürlükte olduğu için köylüye toprak dağıtılmasını vaat etmenin mümkün olmadığını belirten Sarlıcalı, Ayvalık gazetesinin biraz daha dikkatli olsa pek çok bölgede toprak dağıtma komisyonlarının faaliyette olduğunu göreceklerini dile getirmiştir. Fotoğraflar ise parti kayıtlarında fotoğrafı eksik olan partililerin istekleri doğrultusunda çekilmiştir. Son olarak Sarlıcalı DP'ye, CHP'nin hizmetlerini eleştirmek için fırsat kollamak yerine kendi çalışmalarını verimli konularda yapmaları tavsiyesinde bulunmuştur.[293]

Ayvalık gazetesi 10 Mart 1949'daki sayısında, CHP'nin isteği doğrultusunda sekiz sene önce Halk Partisi başkanı olan bir zatın parti binasında belediye meclisi üyeliklerine seçilmiş 24 kişiye verilen bir tebliğ "fetvasıyla" Ayvalık'a hakim olduğunu öne sürmüştür. Sekiz sene boyunca sekiz adımını esirgeyen bu kişi (Muharrem Onursal kastediliyor) partisinden hiçbir şeyi esirgememiştir. Ayvalık'ta su olmadığını, temizlik yapılmadığı için sokakların hastalık yuvası olduğunu, en işlek caddelerde ise hala 1944 depreminin hasarlarının olduğunu belirten gazete, merkeze uzak sokakları Afrika vahşilerinin bile oturmayacağı yerlere benzetmiştir. Buna sebep olarak da ilçeyi değil partiyi önemseyen CHP'nin emirlerini göstermiştir.[294]

"Vas" takma adıyla Ayvalık gazetesinde yazılar yazan Vacit Asena, 7 Nisan'daki yazısında Körfez gazetesini hedef almıştır. Körfez gazetesini müsvedde olarak değerlendirmiş, gazetenin sahibini de CHP müfritlerinden biri olarak göstermiştir. Asena, "Neşriyatımızı terbiyenin dışında, hezeyanvari küçük, berbad, çekiştirici ve gayrihüm göstermek gibi sahif düşüncelere kapılarak hadiseleri tahrif

[292] Dian, "Fiyasko", *Ayvalık*, 20 Ocak 949.
[293] Nejat Sarlıcalı, "Mecburi Bir Cevap", *Körfez*, 24 Ocak 1949.
[294] "Orta Çağ İnsanları Gibi", *Ayvalık*, 10 Mart 1949.

ediyor (…)" diyerek Körfez gazetesinin DP'den söz edip, boyundan büyük işler karıştırdığını savunmuştur. Asena'ya göre, gazete DP'ye karşı "kudurgan ve bulaşık" yazılar yazmakta, yalancı pehlivanlar gibi ortaya atılıp ne kadar kir ve pas varsa DP'ye bulaştırmaya çalışmaktadır. Ayvalık gazetesi şimdiye kadar ıslah olurlar diye düşünerek müsamaha göstermiş ancak artık bardağı taşırmışlardır.[295]

R. Tanju, Ayvalık gazetesinde "Vas" imzasıyla çıkan, yukarıda bahsi geçen yazıya 11 Nisan'da Körfez gazetesi aracılığıyla yanıt vermiştir. Tanju, Ayvalık gazetesinin 7 Nisan'daki nüshasının dördüncü sayfasının "Vas imzasıyla yazı yazan gafilin zembereği boşanmış hırıltılı bir sesle küfür ve hezeyanlarıyla süslü" olduğunu ifade etmiştir. İhtirasın bu "gafil Vas" ın iliklerine kadar işlediğini öne süren Tanju, kendisinin hem sağa sola çatarak şahsiyat konuları hakkında konuştuğunu bir yandan da şahsiyata saygılı olduğunu iddia ettiğini belirtmiştir. Tanju yazısında Körfez gazetesinin sahibinin CHP'li, yazı işleri müdürünün de CHP ilçe başkanı olmasının normal olduğunu, ama kendilerinin "Vas" gibi Ayvalık gazetesi sahibinin hala meçhul olan partisini ve yazarı "Vas" ın muhalefet partisi başkanı olmasını eleştirmediklerini ifade etmiştir. Nejat Sarlıcalı'yı hem CHP hem DP'den herkesin sevdiğini, buna karşılık Vacit Asena'yı ise her iki taraftan da kimsenin sevmediğini ileri sürmüştür. Yazar, Körfez gazetesinin hiçbir yazısında ve CHP'nin hiçbir toplantısında ne DP ne de DP mensupları hakkında olumsuz bir şey söylenmediğini, daima beraberlik duygusunu işlediklerini iddia etmiştir.[296]

R. Tanju'nun yazısına Vacit Asena 14 Nisan'da yine "Vas" takma adını kullanarak karşılık vermiştir. Asena, R. Tanju'nun yazısını eski İstanbul'da kırmızı esvaplarıyla elinde bir nevi balta taşıyan köşklülerin verdiği yangın haberine benzetmiştir. Ardından sözlerine şöyle devam etmiştir:

"Saksağanın nasıl kuyruk salladığı malum. Hele silik beynindeki akislerle sarf ettiği kelimelerin medlul ve manası da onun için muzlim ve meçhul; amma efendisine mutvaatkar ve itaakar ve tıpkı kahve dövücüsünün hık deyicisi gibi öten Körfez hazretleri, bu kadarla kalmayıp onlar tarafından kilyeler vasıtasıyla ıtrah edilmeye müstahak cıvık mahluk olduğun halde, o kuş beyinli kafana sığdırabildiğin (Gafil muhteris) kelimeleriyle siga çekerek iştiha arttırmak için mi böyle kuyruk kaldırıp bekliyorsun (...)

(...) Bu temiz yurd topraklarını kirleten cılız, kadid, iskeletvari laşenin nasıl bir tinet taşıdığını benim işaret etmekliğime lüzum ve ihtiyaç yok…

Bu damgayı sana vuran Ayvalık muhiti ve hatta değil hakikat olarak senin kuyruk salladığın, ağzın atılan kemiğe mukabil müdafaasını yaptığın C.H.P. nin başkanı, bizzat senin mes'ul müdürün olan zattır (...)

[295] Vas, "Halep orada ise Arşın burada", *Ayvalık*, 7 Nisan 1949.
[296] R. Tanju, "Hey gidi gafil hey!..", *Körfez*, 11 Nisan 1949.

(...) Demokrasi ve icapları hakkında Körfez gazetesiyle münazaraya girmek, ona isyan sayılır ve o mukaddes mevzu beni değil herkesi mahkum eder. Sen kim milli ruhtan in'ikas eden demokrasi ne? Hele bak dinleyiver:

(Meşhur abalı) – (Meşhur hürriyet misakı) – (Bedbaht zümre) gibi hezeyanı mürteiş halindeki saldırışları yapmadan evvel dön arkana bak. Bizim nede olsa zavallılığına acımak aklımızdan belki geçer. Gel gelelim efendilerinin seni teşni' kahkahaları, laubalilik ve istihfafla teşyi' ettiklerini gördüğün an, halinin nice olacağını kestiriver. Maddeten pejmürde, manen silik hüviyetin, demokrasi kervanı yürüdükçe eski itiyad ve alışkanlıkla yine de ciyak ciyak bağırırsa, biz de sana (HOŞ) görünmek için ona bir (T) takar, armağan ederiz. Dehşet içinde gözlerin ucunda akını göstererek bakar, nasibin olan çöreklenmeye hazırlanırsın.. Zelzele kahramanı, demokrasi mürtecii Körfez gazetesi."[297]

Vacit Asena'nın 14 Nisan'daki yazısına cevap Nejat Sarlıcalı'dan gelmiştir. Sarlıcalı yazısına "Aziz Dostum" hitabıyla başlamış, 20 gündür Ayvalık'ta yokken yazı aleminde bir hayli gelişmeler olduğunu, adının niçin geçtiği anlayabilmek için Vacit Asena'nın yazısını iki kere okumak zorunda kaldığını ve aslında bunu hiç istemediğini belirtmiştir. Ancak kendisine atılan iftira sebebiyle yazıyı okumak ve cevap vermek zorunda kaldığını dile getirdikten sonra Vacit Asena'ya şu cevabı vermiştir:[298]

"Muhterem (Vas)!

Yazınızdan zorlukla çıkarabildiği mana; Körfez gazetesinde hücumlarınız için hedef ittihaz ettiğiniz şahsa ve bizatihi gazeteye sıraladığınız ve terbiye sınırı içinde yer verilemeyecek olan ifadeleri, hulasa kötü damgaları yar ve ağyar önünde bizzat benim vurmuş olmamdır. Bu kerre hemen ilave edeyim ki, yazınızın kirli satırları arasında sıkıştırdığınız küfür parçalarını ağzıma almaktan çekinirim ve sövmek hususundaki kabiliyetsizliğimi her zaman takdir ederim.

İkincisi bu güne kadar şehrimizin ve Körfez bölgesinin dertlerini gerek idare makamlarına, gerekse hükümet merkezine aksettirmekle enerji ve başarısına yakinen şahit olduğum, halk bilgileri ve bölge haberleri ile bir ihtiyaca cevap verdiğine şüphe etmediğim Körfez gazetesinin yayın alanına atılmış bir gazete olarak yaşamasında vazife almak için yazı işleri müdürlüğünü kabul ettim. Körfezin bu vadide şimdiye kadar geçen hizmetleri inkar edilmiyeceği gibi bundan sonra zararlı olacağı da tahmin edilemez.

Ancak buyurduğunuz gibi müdürü bulunduğum gazeteyi ve istihdaf ettiğiniz şahsı nerede ve hangi yar ve ağyar önünde baştan savmak üzere ifşa ve itham ettiğimi size sormak en tabii hakkım, sizin de bunları ispat etmeniz en basit bir şeref borcunuzdur. Saygılarımla."[299]

Vacit Asena 28 Nisan tarihli Ayvalık gazetesinde Nejat Sarlıcalı'nın yazısına karşılık vermiştir. Asena, Nejat Sarlıcalı'ya zaafa düşüp acze mi saplandığını sormuş, aslında bu sorunun hakikati ifşa etmekten öte bir anlam taşımadığını belirtmiştir.

[297] Vas, "Derkenar (I)", *Ayvalık*, 14 Nisan 1949.
[298] Nejat Sarlıcalı, "Ayvalık gazetesinin 14/Nisan/949 tarih ve 1179 sayılı nüshasında (Vas) imzasiyle çıkan yazının sahibine", *Körfez*, 22 Nisan 1949.
[299] Sarlıcalı, "Ayvalık gazetesinin 14/Nisan/949 tarih ve 1179 sayılı nüshasında (Vas) imzasiyle çıkan yazının sahibine", *Körfez*, 22 Nisan 1949.

Asena, mücadelelerinin gayesini tek taraflı görüş ve zihniyeti yıkmak ve onu küflü seviyesinden kurtarıp berraklığa kavuşturmak olarak çizmiştir. Sarlıcalı'nın yazısını okurken, mücadele ettikleri zihniyetin temsilcisi olduğuna emin olmuştur. Ve sözlerini şu şekilde sürdürmüştür:[300]

"Vakıaları işte hep bir taraftan görmek sakim itiyadını güden muayyen bir zümrenin fikirlerine tercüman olarak cevabınıza cereyan vermenizin manasını, ben itirazsız bir mutavaat ve inkiyad olarak almaya ve kabul etmeye mecburum. İşte bunun içindir ki, hakikatleri te'vil zemimesi cevabınızda hareket üssü olmuş, onun zararlı nüfuzu altında zebun kalarak ulu orta ve çalakalem siz de şahsan ortaya katılmak cesaretini göstermiş oluyorsunuz (...)

(...) Körfez gazetesi, intişarıyla beraber D.P. ye ve partinin milli irade, hürriyet mevzularının kurtarılması için açtığı davaya samimiyetle bağlı bulunan (Ayvalık) gazetesine karşı siyasi terbiye ve nezahetin tamamen dışında iğrenç ve mezbuhane taarruzlara geçti. Tezvir ve levs çanağına tepeden tırnağa kadar gömülen gazetenin şaklabanlıklarına, zırtapozluklarına karşı sükutu muhafaza etmenizin manasını burada tefsir ve teşrihe lüzum yok değil mi?

Körfezin sütunlarına mütemadi bir saldırış taktiki ile bu hayide fikirler aksederken Ayvalık'ta değil miydiniz? Ve münderecatını neden takip etmediniz? Bunların aksi ve zıddı kabul edilemez, yapılanların hepsi, topyekun tarafınızdan bilinmektedir. O halde siz dahi şahsan ve temsil ettiğiniz parti bakımından suçlu sayılmaz mısınız? (...)

(...) Şeref ve haysiyet mefhumlarında titiz ve asabi olanların söyledikleri sözü, ızhar ettikleri fikri, eğriye ve kötüye karşı beslediği nefreti, hiçbir zaman inkarın zulmetine saptırıp saklayamazlar sanırım (...) Ancak mahrem olarak tevdi edilen bir sırra hürmet de bize düşer. Demokrat Parti'ye verdiğiniz sözü de hatırınızdan çıkarmış ise bu vesileyle onu uyandırmaya acaba hizmet edecek midir? Muhterem, şimdilik bu kadar."[301]

"Arı" takma adı kullanılarak 21 Mayıs'ta Körfez gazetesinde yayımlanan bir yazıda Vacit Asena'nın yazılarında bayat ve iğrenç ifadeler kullandığı ifade edilmiştir. Yazar, Körfez gazetesinin yayım hayatına başladığından beri körfezde ve yurdun çeşitli yerlerinde sevilerek okunduğunu, ancak Vacit Asena'nın bundan gocunarak partisinin hoparlöründen dahi gazeteyi eleştirdiğini iddia etmiştir. Körfez gazetesinin şahsiyatla uğraşmamayı prensip edindiğini belirten yazar, Ayvalık gazetesinin yayıma başladığı tarihten beri neşriyat yönteminin nasıl olduğunu bütün Ayvalıklıların bildiğini savunmuştur. Yazar, Vacit Asena'nın yazılarında argo kullanması ve "öküz, köpek" vb. gibi benzetmeler yapmasını eleştirmiş, demokrasi mucidi geçinen bu zihniyetteki insanların dillerine kilit vurmaya çalıştığını ifade etmiştir.[302]

Ayvalık gazetesinin haberine göre, DP'nin 6 Mayıs'taki toplantısında Vacit

[300] Vas, "Derkenar 2", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[301] Vas, "Derkenar 2", *Ayvalık*, 28 Nisan 1949.
[302] Arı, "Doğrusu hayret!", *Körfez*, 21 Mayıs 1949.

Asena hoparlörle konuşurken dışarıdan CHP'li Seyit Dramalı'nın "Yine bir eşek anırıyor, namussuzun birisi konuşuyor!" dediği duyulmuştur. İdare heyetine bu sözler iletilince Avni Baskın, kötü sözün sahibine ait olduğunu ve DP'lilerin bu hakaretleri kabul edemeyeceğini belirtmiş, olay karşısında heyecana kapılan parti mensuplarını itidale davet etmiştir. Avni Baskın, Seyit Dramalı ile ilgili olarak ise, hükümet zeytinyağı fiyatlarını kısıtladığı zaman hükümete ağız dolusu küfür ettiğini, hükümetin yanı sıra DP'lilere de küfür ettiğini iddia etmiştir. Ardından söz alan Vacit Asena, Halk Partisi'ni Seyit Dramalı gibi üçüncü sınıf insanların idare ettiğini dile getirmiştir. Ayvalık gazetesi de, Seyit Dramalı'ya edepli, terbiyeli ve nezaketli konuşmasını, hakaretten iki mahkemesi varken buna bir diğerini eklememesini tavsiye etmiştir.[303]

Ayvalık gazetesinin 19 Mayıs'taki nüshasında yer alan bir fıkrada DP'nin 29 Mayıs'ta Altınova'da yapacağı mitingde bucaktaki CHP'lilerin dükkanlarını kapatıp bucak merkezini terk edeceklerinden bahsedilerek 1948'deki Altınova hadisesine gönderme yapılmış ve "Yarasalar da güneşten ve rahmetten böyle kaçarlardı." denilmiştir.[304] İşte bu fıkra Nejat Sarlıcalı'nın dikkatini çekmiş ve uzun uzun düşündürmüştür. Sarlıcalı, DP'yi savunan bir gazetede, DP'li biri tarafından yazıldığına süphe duymadığı bir fıkrada Altınovalılar ve yarasaların birbirine benzetilmesini, demokrasinin nasıl bir zihniyetle temsil edildiğinin bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Sarlıcalı'nın iddiasına göre DP Ayvalık'ta kurulduğundan beri Altınovalıların CHP saflarında kalmalarını hazmedememiştir. Mitingler vasıtasıyla Altınovalılara baskı yapılmış, DP kurucularından bir zat Altınova'ya "Habis ova" demiştir. CHP mitinglerine katılanlar 2,5 liraya tutulmakla ya da siyasi vicdanlarını 2,5 liraya satmakla suçlanmıştır. Sarlıcalı'ya göre, demokrasi bir müsamaha rejimidir. Vatandaşlar siyasi fikirlerini diledikleri şekilde gösterebilir ve dilediği partide örgütlenebilir.[305]

Nejat Sarlıcalı'nın yazısına Avni Baskın karşılık vermiştir. Baskın'a göre, dükkanlar kapanmamalı, çeşmelerin suyu kestirilip halk susuz bırakılmamalı, DP'liler Altınova'ya gelirken düşmandan kaçar gibi kaçmamalı ve otomobilleri taşlanmamalıdır. Sarlıcalı'nın bahis konusu ettiği fıkrada geçenleri Altınovalı CHP'lilerin DP'lilere yaptıklarını, CHP İlçe Başkanı olarak Nejat Sarlıcalı'nın da

[303] "El Edebü", *Ayvalık*, 12 Mayıs 1949.
[304] "Doğru mu?", *Ayvalık*, 19 Mayıs 1949.
[305] Nejat Sarlıcalı, "Bu Zihniyet Değişmelidir", *Körfez*, 23 Mayıs 1949.

yaşananlardan sorumlu olduğunu, halkın tahrik edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ardından da dört madde sıralamıştır:[306]

"Bay Nejat;

1-Yazınızın ortalarında (her nedense D.P. bölgemizde kurulduğu günden beri Altınovalı vatandaşların C.H.P. saflarında kalmalarına ve birbirlerine sarılmalarına bir türlü tahammül edememiştir, muhtelif vesilelerle onların görüş ve kanaatlerine tahakküm lüzumu his edilmiş) gibi; mantığa dahil safsatadan da aşağı olan bu mütalaanız, karii bile hicaplandırıyor.

Sayın Celal Bayar'ın elini öptü diye kalaycı bir yurttaş evinden dükkanından atıldı ve nahiyeden de teb'it edildi. Yine bir yurttaş hazırlanan bir kurbanı kesti diye bir ay ceza olarak meccani çalıştırıldı.

2-D.P. kurucularından birisi tarafından C. Bayar aleyh ve lehinde yapılan iki tezahüratı aynen tesbit ettiğinden lehte olan ekseriyeti istihdaf ederek mahbusiyiyeti ifade eden (Hapis) ova sözünü tahrif ve habasete çevirerek (Habis) isnadile mahkemeye verdinizdi. Bu davada ilçe jandarma komutanı da dahil olduğu müsbet şehadetlerle bu iş tashih ve iftira def edilmiş, ilama da bağlanmış iken mahkeme hücretine dayanan bu işi tekrar aynı nakaratla gazete sütunlarına geçirmekle niyetinizin halisliğini iddia edemezsiniz. Bizce isbatı ilamın kendisidir.

3-Genç demokrasimizin memlekette kökleşmesi için lazım olan esaslara dokunulmaması kelimeler içinde ihsas ve ifham edilmek isteniyor ki: Bu konuda C.H.P. mahrutunun kaidesinden zirvesine kadar hiçbir ferdin de, demokrasinin yurtta gelişmesini sağlayacak müsbet fikri ve iyi niyeti yoktur. Berrak niyet, hayide ile değil, fili asariyle tebellür eder. Geri kalanı laf, güzaf olur.

4-Demokrasinin üç seneden beri bu memlekette arpa boyu büyümemesi iktidar partisinin vicdanlara ve kanunlara tasallutundan mütevellit olduğunda yalnız Türk efkarı değil, cihan efkarı umumiyesi de ittifak halindedir. Efal ve amalimiz ortada iken kendinizi ve niyetinizi tahir olarak gösteremezsiniz."[307]

DP'nin 29 Mayıs'ta Altınova'da yapacağı miting dolayısıyla partiler arasındaki ilişki yine gergindir. Ayvalık gazetesi, Altınova mitingi esnasında evlerden kadın ve çocuklar tarafından taş atılacağı söylentilerinin olduğunu dile getirmiştir. Ancak gazeteye göre, derebeylik döneminden arta kalan bir iki döküntüden de başka bir şey beklemek mümkün değildir. Altınova'nın ekseriyetinin DP'li olduğunu ileri süren gazete, bu yüzden müsterih olduklarını ifade etmiştir.[308]

Ayvalık gazetesinin 26 Mayıs tarihli sayısında Altınova Belediye Başkanlığı'na hitaben bir mektup yayımlanmıştır. Gazete mektupta, DP'lilerin 29 Mayıs'ta yapacağı mitingde CHP'lilerin bucaktaki kahvehanelerin, fırınların, lokantaların kapatılması şeklinde tertibat aldığını öğrendiklerini yazmıştır. Belde başkanı olarak siyasi görüşü her ne olursa olsun bu duruma engel olması gerektiğini belirten gazete, şayet buna müsamaha gösterirse sorumlunun belde başkanı olacağı

[306] H. Avni Baskın, "Evet bu zihniyet mutlaka değişmelidir.", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.
[307] Baskın, "Evet bu zihniyet mutlaka değişmelidir.", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.
[308] "Altınovada yapılacak D.P. nin muazzam mitingi", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.

uyarısında bulunmuştur.[309]

Körfez gazetesi, DP'nin mitingi esnasında Demokratlar tarafından Altınova CHP binasının camlarının kırıldığını, çarşıda ise önce başkanın odasıyla toplantı salonunun sonra da kapalı olan bazı kahvehane ve dükkanların taşlandığını iddia etmiştir.[310]

Ayvalık gazetesi bu iddia karşısında 4 CHP'li şahit 4 de DP'li fail bulunarak bu olayın da DP'nin üzerine yıkılabileceğini öne sürmüş ve camları kıran kişilerin CHP'li olduğunu iddia etmiştir. Diğer taraftan CHP'nin lokantaları, dükkanları kapatarak halkı aç ve susuz bıraktığını belirten gazete, bu olayın mesullerinin soruşturulup soruşturulmadığını sormuştur. Gazeteye göre, asıl mesuller vali, kaymakam ve bucak müdürü, failler ise Çoban oğlu Ahmet Bey, Belediye Başkanı Şükrü Şensal ve lokantacı Topal Necati'nin karısı Kadriye'dir.[311]

Ayvalık gazetesi Altınova mitingine dair başka bir olay daha aktarmıştır. DP kafilesi bando ile CHP binası önünden geçerken bir köşede gizlenen 3-5 kişilik gruplar biraz ileride beklemekte olan bir fotoğrafçıya işaret vermiş ve CHP binasını taşlamaya başlamıştır. DP'lilerin müdahalesiyle bu gruplar dağıtılmış, fotoğrafçıda uyarılmıştır. Gazete, memlekette çoğunluğu teşkil eden DP'ye karşı iktidar partisinin bu tertiplerden artık vazgeçmesi gerektiğini belirtmiştir.[312]

Körfez gazetesi 6 Haziran'daki sayısında Altınova olayının ayrıntısını vermiştir. Körfez gazetesinin verdiği rakamlara göre nüfusu 3.000 olan Altınova'da DP'li sayısı sadece 35'tir. Gazeteye göre, DP Ayvalık'ta kuruluşundan beri Altınova'da büyümek istemişse de başarılı olamamıştır. DP idarecilerini sinirlendiren bu olay sebebiyle Altınovalılar milli bayramlar için her Ayvalık'a geliş gidişlerinde DP'liler tarafından arabalarına taş, domates ve patates atılmıştır. Bucak halkının gözünü korkutmak için miting düzenleyen muhalefet partisi Ayvalık halkından katılım göremeyince civar köy ve kasabalardan partili çağırmışlar ve gizli tertibatlar yapmışlardır. Gazete, miting gününde yaşandığını iddia ettiği olayları ise şöyle anlatmıştır:[313]

29 Mayıs Pazar günü Gömeç, Edremit, Havran ve Balıkesir'den gelen DP'lilere Ayvalıklı Demokratlar da katılmış, 22 otobüs ve kamyonla bucak

[309] "Altınova Belediye Başkanlığına", *Ayvalık*, 26 Mayıs 1949.
[310] "D.P. nin Altınova metingi", *Körfez*, 30 Mayıs 1949.
[311] "Cam kırma", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.
[312] "Buna Ne Derler", *Ayvalık*, 2 Haziran 1949.
[313] "D.P. Altınova hadisesinin Tafsilatı", *Körfez*, 6 Haziran 1949.

meydanına gidilmiştir. Bucak halkının tamamı çiftçi olduğu için o gün de halk tarlalarına, esnaf ve bucağın ileri gelenleri de Edremit'teki pehlivan güreşlerine gitmiştir. Bucakta üç kahvehane, bir gazozhane, üç dükkan ve üç fırın da açık olup, beş aşçıdan üçü de o gün çalışmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nın yanındaki okulun tulumbası hariç diğer tulumbaların hepsinde su mevcuttur. İzmir ve çevresinden gelen DP'lilerle kalabalık 1500-1700 kişiye ulaşmış, planın tatbiki için masum kalabalıktan faydalanılmıştır. Eski Bergama yolundan dolaşılarak Ayvalık girişindeki CHP binasının önüne çıkılmış, binanın önündeki altı oklu bayrak gösterilerek "Kahrolsun Halk partisi! Halkçılar nerdesiniz?" diye bağırılmış, küfürler edilmiş, "Şa şa şa D.P. çok yaşa, İnönü tepesi aşa!" sloganları atılırken bir taraftan da binanın camları kırılmıştır. Ardından nahiye müdürü, Mehmet Namlı ve Ahmet Çobanoğlu'nun evlerinin önüne gidilerek "Kahrolsun C.H.P. liler, kahrolsun koca göbekli müdür!" diye bağırılmış ve hakaretler edilmiştir. Daha sonra çarşıya gidilerek Çiftçi Malları Koruma Dairesi'nin camlarından başlanarak kapalı olan dükkan ve kahvehanelerin de camları kırılmıştır. Urla plakalı bir otobüsün üzerine yerleştirilen hoparlörden "Kahrolsun Altınovalılar!" sloganları atılmıştır. Alana varıldıktan sonra ise "Neredesin Fazlı Güleç, neredesin İnönü? Kulaklarınız çınlasın! Gelin görün kalenizi zapt ettik!" denildikten sonra topluca Dikili'ye hareket edilmiştir.[314]

Dikili'den dönüşte bucak çarşısından geçilirken hem dükkanı hem de evinin camları kırılan Necati Durmaz'ın karısının ağlayarak; "Ayıp değil mi? Camlarımı kırdınız. Biz fakiriz. Bunları nasıl taktıracağız?" demesi üzerine kafilenin ortasındaki arabadan iki el ateş edilmiş, arabalardan inen 35-40 kişi ellerinde uçları çivili demir sopalarla ve bıçaklarla kadına saldırmıştır. Ön ve arka kapılardan girdikleri evini de tahrip etmişlerdir. Olaya şahit olan belediye tahsildarı Hakkı Karaş'ın "Yapmayın, bırakın. Günahtır!" demesi üzerine eli sopalı grup "Siz namussuzsunuz. Vurun, gebertin!" denilerek bu sefer de ona saldırmıştır. Kafiledeki diğer grup da gördükleri Altınovalılara "Siz Altınovalıları kazığa oturtacağız, gıcır gıcır keseceğiz!" diyerek saldırmıştır. Ardından kafile bucaktan ayrılmıştır.

Olayı yukarıda özetlediğimiz gibi aktaran Körfez gazetesi, CHP'nin hiçbir zaman DP binalarına saldırmadığını, CHP'lilerin de hiçbir zaman DP'li vatandaşlara kötü gözle bakmadığını öne sürmüştür.[315]

---

[314] "D.P. Altınova hadisesinin Tafsilatı", *Körfez*, 6 Haziran 1949.
[315] "D.P. Altınova hadisesinin Tafsilatı, *Körfez*, 6 Haziran 1949.

Olayla ilgili Nejat Sarlıcalı da 6 Haziran'da bir yazı kaleme almıştır. Altınova'da yaşananlara Altınova mitingi değil Altınova tecavüzü diyeceklerini ifade eden Sarlıcalı, bu olayla genç demokrasimize bir tokat daha atıldığını belirtmiştir. Ardından hadiseyi özetlemiş, vatandaşların dükkanlarını ve kahvehanelerini açıp açmamakta, DP toplantılarında bulunup bulunmamakta özgür olduklarını savunmuştur. Demokratik gelişme için kanun ve vicdan çerçevesinden ayrılmamak, alkış sesleriyle günlük heveslere kapılmadan mantık ve irade ile hareket etmek gerektiğinin altını çizen Sarlıcalı, atılan her taşın Türk istikbali ve bütünlüğüne vurulan bir darbe olduğunu söylemiştir.[316]

DP cephesinden olaya dair Vacit Asena 9 Haziran'da cevap vermiştir. Asena, DP'nin Altınova mitingine karşı gösterilen alakanın büyük olmasının CHP'yi sinirlendirdiğini, ağız kalabalığı, velvele, mugalata ve tezyif yoluna başvurduklarını öne sürmüştür. Altınovalıların medeni seviye ve kabiliyetlerini demokrasi ile birleştirdiklerine inanan Asena, onların hiçbir mütegallibeye boyun eğmeyecek karakterde olduklarını belirtmiştir. Halk, Altınova'da çevrilmek istenen dolaplara büyük bir sabırla göğüs germiştir. DP Başkanı CHP'yi vatandaşları birbirine düşürmekle ve yanlış yol takip etmekle suçlamıştır.[317]

Körfez gazetesi, muhalefet idarecilerinin yaşanan olayların ağırlığını gün geçtikçe hissettiklerini, bu yüzden de kaçamak ve aldatıcı yazı ve beyanatlarla gönül almaya çalıştıklarını belirtmiştir. 13 Haziran'da gazeteye konuşan Altınovalı (ve muhtemelen CHP'li) bir vatandaş; "Bu mazeretlerin kendileri okuyup dinlesinler. Biz her şeyi olduğu gibi biliyoruz. Bucağımıza baskın yaparak elleriyle kırdıkları camları ve yaptıkları tecavüzleri, yine o gün dilleriyle söyledikleri ağır hakaretleri bugün kalemleriyle tashih etmeye uğraşacaklarına, kendi kendilerini ıslah etmeye çalışsalar daha isabet etmiş olurlar." demiştir.

Vacit Asena'nın Altınovalıların mütegallibe baskısı altında olduğunu söylemesi üzerine Körfez gazetesi Cumhuriyet devrinde ve Altınova'da mütegallibe olmadığını, kendilerinin de köle olmadıklarını söylemiştir. Ayvalık sokaklarında kimin daha çok cam kırdığını konuşan insanların olduklarını iddia eden gazete; vatan, bayrak ve namusun kendileri için kutsal olduğunu dile getirmiştir. Tunç devrinin geride kaldığını, bugünkü silahın saygı ve fazilet olduğunu belirterek yazıya

[316] Nejat Sarlıcalı, "Nereye Gidiyoruz?", *Körfez*, 6 Haziran 1949.
[317] Vacit Asena, "Yolumuz", *Ayvalık*, 9 Haziran 1949.

son vermiştir.[318]

Haziran 1949 Ayvalık'ın siyasi hayatında oldukça gergin geçmiştir. Önce DP'nin Altınova mitingi esnasında yaşananlar, daha sonra kolluk kuvvetleri ile DP'yi karşı karşıya getiren bir hadise yaşanmıştır. Vacit Asena başbakanlığa ve DP Genel Başkanlığına gönderdiği telgrafta olayı şöyle anlatmıştır:

"Demokrat parti Ayvalık ilçe merkezine kaymakamlık tarafından daimi surette memur ikame edilmektedir. Memurun vaziyetinin kanun hükümlerine intibak edip etmediğinin tesbiti için 10 Haziran Cuma saat 21 buçukta gelen memurdan yazılı emir istenilmiş on beş ay evvelki 12/Nisan/1948 tarihli fersude ve kanuna aykırı bir vesika ibraz etmiştir. Bu memur 12/Haziran/949 Pazar günü saat 22 de yine partiye gelmiş, kendisine umumi toplantı bulunmadığını söylenerek vaziyetin nezaketi anlatılmış vesikanın ibrazı, suretinin tevdii istenilmiş ise de bu talebimiz de reddolunmuştur. Kaymakamlıktan talimat almak üzere partiden çıkmıştır. Müteakiben komiser Murat partiye üniformasıyla hotbehot girmiş tahkikat yapmaya başlamış ve bağırıp çağırdığından kanunun emrine riayet etmesi musirren tekrar tekrar ihtar olunmuş ve çıkmıştır. Komiser Murat ikinci defa gelmiş, bu hareketinin yolsuzluğu bildirildiği halde partinin camlarını kırmış, parti başkanını sürükleyerek, kakarak dışarı cebren çıkarmak istemiştir. Bunu yapamıyan komiser tabancasıyla partililere taarruz etmiştir. Daha evvelde parti binasının etrafını bütün emniyet dairesi mensupları, bekçiler, süngüleri takılı jandarmalarla muhasara ettirmiş ve düdük çalarak, çaldırarak muhiti heyecana ve asayişsizliğe sevk etmiştir. Partiye iki defa kanunsuz girdiğinden, şiddet gösterdiğinden, silahla taarruz ve hakarette bulunduğundan, cam kırdığından ve parti binasını sebep yok iken silahlı kuvvetlerle muhasara ederek kanuni vazifesini kötüye kullandığından hakkında takibat yapılarak cezalandırılmasını isteriz."[319]

Ayvalık gazetesi 16 Haziran'daki sayısında olay hakkında iki habere yer vermiştir. Bu haberlerden ilki, olayın DP'nin suçu olduğunu kanıtlamak için Komiser Murat ve Memduh Kulaksız'ın bazı kişileri etki altına almaya çalıştığı şeklindedir.[320] İkincisi ise, Nejat Sarlıcalı'nın tertip ve direktifi ile Memduh Kulaksız'ın Komiser Murat'ı olay çıkarmaya teşvik etmesidir. Ayvalık gazetesi, bu söylentileri kanıtlamak mümkün olmasa da Komiser Murat'ın sürekli Memduh Kulaksız'la dolaşması ve eğlenmesi, ayrıca kanunsuz hareketlerine de devam etmesinin bu kanıyı güçlendirdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Komiser Murat'ın Romanya mültecilerinden olup özgeçmişinde soru işaretlerinin olması da gazetenin şüphelerini arttırmıştır.[321]

Körfez gazetesi, yurdun hiçbir yerinde muhalefetin Ayvalık'taki kadar zararlı ve yanlış bir yolda ilerlemediğini, Altınova hadisesinde jandarmanın, Ayvalık

[318] "Dil yarası kolay geçer mi?", *Körfez*, 13 Haziran 1949.
[319] Vacit Asena, "Başbakanlık Makamına", *Ayvalık*, 16 Haziran 1949.
[320] "Yalancı Şahit mi Toplanıyor?", *Ayvalık*, 16 Haziran 1949.
[321] "Hadise mi Çıkarmak İstiyormuş?", *Ayvalık*, 16 Haziran 1949.

hadisesinde de polisin baskı altına alınmaya çalışılarak devletin kolluk kuvvetlerine cephe alındığını öne sürmüştür. Gazetenin yaşananları kendi açısından aktarması şöyle özetlenebilir:

DP kuruluşundan beri her cuma ve pazar akşamı genel toplantı yapmaktadır. CHP'nin de her toplantısında olduğu gibi DP'nin toplantılarında da kaymakamlıktan görevlendirilmiş Polis İbrahim hazır bulunmaktadır. Yaklaşık 150 kişinin olduğu 12 Haziran'daki toplantıda Polis Memuru İbrahim kendisine gösterilen yere oturmuş, salon başkan ve diğer hatiplerin gelmesini beklemeye başlamıştır. Bir süre sonra salona giren Vacit Asena doğruca polise yönelmiş ve vesikasını sormuştur. Polis kaymakamlıktan bu iş için verilen vesikasını göstermiş, Vacit Asena da vesikanın suretini istemiştir. Polis sureti vermeye mecbur olmadığını fakat buna ihtiyaç varsa ertesi gün amirinden alarak getirebileceğini belirtmiştir. DP başkanı bu cevap karşısından sinirlenmiş, polisin parti binasını terk etmesini isteyerek iteklemeye başlamıştır. Ardından diğer partililere "Arkadaşlar bu polis vesika ibraz etmedi değil mi?" diye sormuş, partililer de üç defa "Etmedi!" demiştir. Bu olay üzerine parti binasını terk eden polis memuru durumu kaymakamlığa haber vermiştir. Kaymakamlığın durumu savcılığa haber vermesi üzerine savcılık da toplantıda mutlaka polisin bulunması gerektiğini, bunu da emniyet amirinin sağlamasını istemiştir. DP binasına gelen Emniyet Amiri Vekili Komiser Hüsnü Sezal yanında Polis Memuru İbrahim ile binaya girerek polisin orada bulunmasının kanun gereği olduğunu ve sukunetle hareket edilmesini tavsiye etmiştir. Bu defa ona resmi kıyafet ile partiye giremeyeceği, derhal binadan çıkması söylenmiş ve sivil polis içeride bırakılarak dışarı çıkarılmıştır.[322]

Durum yine savcılığa haber verilmiş, savcı zabıtaya fiilen hakaret ve görevin ifasına direnme suçlarından Vacit Asena'nın karakola götürülerek ifadesinin alınmasını istemiştir. Savcılığın emri üzerine parti binasına giden Komiser Murat aldığı emri anlatarak Asena'nın karakola gelmesi gerektiğini söylemiştir. Vacit Asena da savcının şifahi emriyle karakola gitmeyeceğini yazılı emir istediğini belirtmiş, Komiser Murat da savcıların verdiği yazılı veya şifahi emri zabıtanın uygulamak zorunda olduğu karşılığını vermiştir. Komiser Murat'ın Vacit Asena'dan tekrar karakola gelmesini istemesini müteakiben kalabalık bir grup Komiser Murat'ın üstüne atılarak belinden tabancasını almaya çalışmıştır. Kendisine "Katil komiser,

[322] "Zararlı hareketleri mazur göstermek için atılan sahte örtülerin altından mızrak uçları görünüyor.", *Körfez*, 20 Haziran 1949.

namussuz komiser!" denilerek merdiven başına kadar itilmiş, kapı arasında sıkıştığı için de kapının bir camı kırılmıştır. Olayların bu noktaya gelmesi üzerine savcı gelerek duruma el koymuş, Vacit Asena'yı karakola götürerek ifadesini almıştır.

Gazete olayı anlattıktan sonra kanunun ilgili maddelerini vererek aynı zamanda avukat olan DP Başkanı'nın neden böyle davrandığını anlayamadıklarını belirtmiştir. Körfez gazetesine göre, vesikası dahi olmasa polise bu şekilde davranılamaz. Ayrıca olayda ne Nejat Sarlıcalı'nın ne de Memduh Kulaksız'ın etkisi olmadığını, polis, komiser ve savcının da suçu bulunmadığını belirterek yaşananlar karşısında DP'yi suçlamıştır.[323]

Ayvalık gazetesine göre ise, Komiser Murat'ın yaptığı savcının şifahi emrini yerine getirmek değil asıl maksadını vazife kisvesi altında sergilemektir. Jandarma, polis ve bekçilerle binanın etrafını sarmak, jandarmalara süngü taktırmak, partilileri yerlerde sürüklemek, camları kırmak ve tabanca çekmek vazife icabı değil kasten yapılmıştır. Ayvalık gazetesi, Körfez gazetesinin yine gerçekleri çarpıttığını ancak adalet karşısında her şeyin ortaya çıkacağını belirtmiştir. Komiserin savcıdan binaya girmek için şifahi emir almış olsa da önce DP idarecilerinden izin alması gerektiğini belirten gazete, böyle hareketlerle Ayvalık'ta nefret uyandıran bir komisere nasıl güvenileceğini sormuştur.[324]

Körfez gazetesinin 27 Haziran'daki sayısından edinilen bilgiye göre, Altınova hadisesi dolayısıyla Vacit Asena, Avni Baskın, Şükrü Filat ve İbrahim Keskin'in; DP'lilerle polis arasında yaşanan Ayvalık'taki olaylar sebebiyle de Vacit Asena ve partililerden bazılarının yargılanmasına kısa bir süre sonra Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlanacağı iletilmiştir.[325] Yeni Asır[326], Cumhuriyet, Son Posta[327] ve Hürriyet gazeteleri tamamen yalan ve hurafeden oluşan konu hakkındaki haberleri büyük puntolarla gazetelerine taşıdığı gerekçesiyle Körfez gazetesince eleştirilmiştir.[328] Balıkesir Postası gazetesinin bildirdiğine göre ise söz konusu olayda adı geçen Komiser Murat Erken Ankara Emniyet Müdürlüğü kadrosuna nakledilmiştir.[329]

---

[323] "Zararlı hareketleri mazur göstermek için atılan sahte örtülerin altından mızrak uçları görünüyor", *Körfez*, 20 Haziran 1949.
[324] "Vazife Değil Bu Bir Bakındır!", *Ayvalık*, 23 Haziran 1949.
[325] "Çirkin hadiselerin failleri yakında muhakeme edilecek", *Körfez*, 27 Haziran 1949.
[326] "Ayvalıkta silahlı kuvvetlerle D.P. binasını saran bir Komiser Muavini", *Yeni Asır*, 17 Haziran 1949.
[327] "Bir komiser hayret ve dehşet veren hareketler yaptı", *Son Posta*, 17 Haziran 1949.
[328] "Çirkin hadiselerin failleri yakında muhakeme edilecek", *Körfez*, 27 Haziran 1949.
[329] "Ayvalıkta hadise çıkaran komiser", *Balıkesir Postası*, 27 Temmuz 1949.

Körfez gazetesinin bahis konusu ettiği Vacit Asena, Şefik Erdemir ve Hüseyin Sayraç aleyhine açılan ve uzun bir süredir devam eden davanın son duruşması 14 Kasım'da yapılmıştır. Mahkeme sonucunda Vacit Asena'ya 3 ay 20 gün, Şefik Erdemir'e 35 gün, Hüseyin Sayraç'a 30 gün hapis cezası verilmiştir. Karar hakkında düşüncelerini soran Ayvalık gazetesine konuşan Vacit Asena, kararı temyize götüreceklerini, adaletin tecelli edeceğine inandıklarını söylemiştir.[330]

CHP'nin Ayvalık teşkilatında önemli bir mevkide bulunan bir kişi Sezai Akyüz ile konuşurken kendisine şunları söylemiştir: "Hükümet demek Allah demektir. İsterse iktidarı daha çok seneler elinde tutabilir. Ve tutacaktır da… Sizin çalışmalarınız, bağırıp çağırmalarınızın hepsi beyhudedir. Bütün millet sizden olabilir, fakat iktidar gene hükümetindir. Bizler Serbest Fırka zamanında dört jandarmanın havaya sıktığı bir iki el silahla yüzlerce kişinin kaçacak yer bulamıyarak kendilerini denize attıklarını biliriz."

Sezai Akyüz'e göre bu itiraf CHP'nin nasıl düşündüğüne en açık delildir. Bünyesinde böyle düşünenleri barındıran bir iktidar dünya şartlarına ayak uydurarak bir milleti dahilde ve hariçte idare etmekten uzaktır. Akyüz, 1950 seçimlerinde halkın iktidarı temiz ellere vereceğinden şüphesi olmadığını belirtmiştir.[331]

Ayvalık'ta milli ve mahalli bayramlar çok partili hayata geçildikten sonra partilerin adeta bir gövde gösterisine dönüşmüştür. Geçmişte yaşanmış önemli bir olaya atfen kutlanan bu bayramlar insanların yaşadıkları şehirdeki birlik ve beraberliğini simgelemektedir. Ancak Ayvalık'ta bunun yerini particilik almıştır. Her iki parti de bu tip bayramları kendi güçlerini sergilemek için kullanmış, birbirlerini çeşitli vesilelerle suçlamıştır.

1949 yılında da söz konusu tespiti kanıtlayan olaylar yaşanmıştır. 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle kaymakam vekili başkanlığında toplanan heyet, bayram günü yapılacak törene dair bir program saptamıştır. Ve bu programda partilerin kuruluş tarihi sırasına göre resmigeçit törenine katılmaları da yer almıştır. Ancak sonradan çoğaltılarak dağıtılan programda bu maddenin olmadığı görülmüştür. Yetkililerden konu hakkında bilgi alınmış, programı çoğaltma işini üstlenen belediyenin bu maddeyi programdan çıkardığı öğrenilmiştir. Bu durum DP tarafında tepkiyle karşılanmış, yapılan müzakereler sonucunda törene katılmama kararı alınmıştır. Ayvalık gazetesinin tören meydanından aktardığına göre, meydanın

[330] "D. Parti merkezindeki hadise karara bağlandı", *Ayvalık*, 17 Kasım 949.
[331] Sezai Akyüz, "Hükümet Demek Allah Demekmiş!", *Ayvalık*, 30 Haziran 1949.

bir tarafında 2-3 sıra dizilmiş öğrenciler, bir tarafta 35 memur ve birkaç CHP ileri geleni, bir tarafta 60'a yakın kadın ve çocuk ile bir tarafta da töreni kontrol için gönderilen DP mensupları vardır. Meydan ise bomboş kalmıştır.[332]

30 Ağustos kutlamaları programından çıkarılan madde Ayvalık'ın kurtuluş bayramı olan 15 Eylül'de ise kutlama programında yer almıştır. Böyle olunca DP'de bu kutlamalara katılmıştır. DP yayınladığı bir beyanname ile milli iradeyi hakim kılmak için savaş açan Demokrat Parti saflarında yer alınmasını istemiştir. Ayrıca Altınova ve Alibey Bucak İdare Kurulları'nın da resmigeçide katılmasına karar verilmiştir. Ayvalık gazetesine göre, törendeki DP topluluğu Ayvalık'taki birliğini ispat etmiştir. DP'liler ellerinde flama ve levhalarıyla Cumhuriyet Meydanı'nın dörtte üçünü doldurmuştur. Saat 11.00'da İstiklal Marşı'nın okunmasıyla tören başlamış, DP flaması, rozeti ve kol bağı taşıyan 120 süvari temsili bir akın yaparak bayrağı direğe çekmiştir. Bu süvarilere 11 atlısıyla CHP de katılmıştır.

Ardından Muharrem Onursal bir nutuk vermek istemiş ancak sözleri "İstemeyiz, çekil!" sesleri ve ıslıklarla kesilmiştir. Meydanın bir ucundan başlayan protesto sesleri kesilince bu sefer de diğer ucundan sesler yükselmiştir. Bu durum karşısında Muharrem Onursal nutkunu kısa kesmek zorunda kalmıştır. Belediye Başkanı'ndan sonra Kaymakam Ahmet Akbil kürsüye çıkmış, konuşmasını sürekli alkışlar altında yapmıştır. Ardından muhalefet ve iktidar partisine mensup birer genci kürsüye çıkartarak birbiriyle kucaklaştırmıştır. Konuşmalardan sonra sıra resmigeçide gelmiş, ilk önce CHP 41 kişiden oluşan ve Ayvalık gazetesine göre köylerden zorla getirilen beş kamyon insanla geçiş yapmıştır. Bu geçiş esnasında CHP grubu ne alkışlanmış ne de gruba tezahürat yapılmıştır. Gazeteye göre sıra DP grubuna geldiğinde kalabalık coşan bir okyanus gibi alkışlamış, meydandan "Yaşasın!" sesleri gökyüzünü yırtacak kadar yükselmiştir. Grup, CHP Balıkesir milletvekillerinin önüne geldiğinde "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir!" diye üç defa bağırmış, bu olay karşısında milletvekilleri halkın arasında karışarak meydandan kaybolmuştur. Gece ise DP'liler parti binasında, CHP'liler de Halkevi'nde eğlence tertip etmiş ve konuşmalar yapmıştır.[333]

15 Eylül Kurtuluş Bayramı'yla ilgili Balıkesir Postası'nda çıkan haber üzerine Muharrem Onursal gazeteye bir mektup göndermiştir. Mektup gazetenin 29

[332] "Zafer Bayramı", *Ayvalık*, 1 Eylül 1949.
[333] "15 Eylül kurtuluş gününde Yuha protestoları", *Ayvalık*, 22 Eylül 949; "Ayvalık Kurtuluş Bayramı", *Balıkesir Postası*, 23 Eylül 949.

Eylül'de çıkan sayısında yayınlanmıştır. Onursal mektubunda olayı şöyle izah etmiştir:

"Balıkesir Postası neşriyat müdürlüğüne:

(...) Bir kasdı hakaretle ve şahsımı hedefleyerek başka şekilde teviline çalışılan bu hadise sayın gazetenize bildirildiği gibi değildir. Kurtuluş bayramı programı siyasi partilerin başkanlarının vücuduyla ve muvaffakiyetleriyle tanzim edilmiş ve belde kurtuluşunda belediye başkanının bayramı hemşerileriyle kutlaması her iki tarafça da kabul olunmuştur. Bunu takip eden bir gecede Ayvalık Demokrat partisindeki toplantıda bir hatibin şahsımı ele alarak (güya 30 Ağustos programından siyasi partilerin geçit resmine iştiraki kaydını çıkarttığım için siyasi partilere karşı oynadığım bu oyuna mukabil) 15 Eylül kurtuluş bayramından bana söz söyletilmemesi lazım geldiğini ve şayet söyliyecek olursam yakamdan tutulup kürsüden indirilmemi ve yüzüme tükürtülmesi ve bu vatani vazifeyi mutlak o gün her D.P. linin gelip ifa etmesini telkine çalıştığı hoparlörlerinden dışarıya akseden sesinden herkesçe işitilmiş olduğuna nazaran 15 Eylül'de bana yapılacak hareketi esasen bekliyordum ve bunu bilerek bilhassa kürsüye çıktım. Ben o gün siyasi bir nutuk söylemedim. Hemşerilerime 15 Eylül'ün manasını açıklamak üzere yazdığım kısa bir hitabeyi aynen kağıttan okudum ve Ayvalıklıların bayramlarını kutladım. Benim bu hitabeme yalnız D.P. saflarından milli husumeti tatbike vazifeli olanlar, kendini bilen Demokrat partililerin ayıptır, susun demesine rağmen (dinlemeyiz, istemeyiz ve hatta yuha) dediler. Bağrışmalar kısa sürüyor ve vazifeli üç beş kişi güya onları susturur gibi jestlerle tekrar bağırmalarını teşvik ediyorlardı. İki bin kişinin bulunduğu topluluğa zorbaca tahakküm etmek istiyenlere hükümet teşkilatı da ve hemşerilerim sukunetle mukabele etti ve hoparlörde kuvvetli bir tonla akseden hitabemi sonuna kadar dinliyerek alkışladı. Bu itibarla ne sözüm yarıda kaldı ne de ortada protestoya lüzum gösterecek bir sebep vardı. Seviyesizlik ve terbiyesizlik numunesini teessürle seyreden Balıkesir millet vekilleri başta emekli general Kazım Özalp ve orgeneral İzzettin Çalışlar ve arkadaşlarıyla bütün halkı sözümün yarıda kalmadığına isbat edebilirim.

Yazınızda Halk tabiri bulunmasaydı hakkımda yazılacakların bir tek kelimesine dahi cevap vermiyecektim. Fakat birkaç partici gayretkeşin irtikap ettiği bu saygısızca hareketin Ayvalığın şuurlu halkına atıf ve isnadını görünce doğrusu müteessir oldum ve Ayvalık halkına mal edilmek istenen bu terbiyesizliği sureti katiyede reddi bir vazife bilirim.

Yirmi senedir hiçbir menfaat gözetmeden Ayvalığa ve yedi senedir feragatin ve temiz bir vicdanın beldeye hizmetkar olan naçiz Muharrem Onursal'a karşı Ayvalık halkının böyle bir küçüklüğü irtikap etmediğine herkes gibi Allah da şahittir. Hemşerilerimi –bu kabalığı yapmalarına esasen terbiyeleri müsait olmamakla beraber- her türlü şaibeden tenzih ederim (...)"[334]

15 Eylül Ayvalık'ın kurutuluş gününde yaşananlar mahkemeye intikal etmiştir. Muharrem Onursal DP İkinci Başkanı İbrahim Keskin'i kendi aleyhinde üçüncü bir kişiyle konuştuğu iddiasıyla mahkemeye vermiştir. Ayvalık gazetesine göre bu konuşmalar bir sadakat göstergesi olarak Muharrem Onursal'a iletilmiş ve kendisi özellikle İbrahim Keskin'e karşı kışkırtılmıştır. Hakaret davasının ilk duruşması 17 Ekim'de yapılmış, Muharrem Onursal'ı Osman Kanadolu, İbrahim

[334] "Ayvalık Belediye Başkanının Mektubu", *Balıkesir Postası*, 29 Eylül 1949.

Keskin'i de Vacit Asena temsil etmiştir. Yapılan ilk sorgusunda İbrahim Keskin şunları söylemiştir:[335]

"Çamlı otobüsünde Fahir Heper bana; asker arkadaşımsın bugünkü hal doğru mudur dedi. Bunu tabii bulduğumu, bir şahsın beğenildiği zaman alkışlanması nasıl tabise beğenilmediği zaman da yuha ile karşılanmasının tabii olacağını ve askere çağrıldığı vakit rapor almasının halk nazarında asker kaçağı tanınmasına mevzu ve sebep teşkil ettiğini söyledim ve orada bulunanlardan noter Hilmi Usmanbaş söze karışarak onu halk seçti dedi, ben ise seçmediğini söyledim. Halbuki benim de seçtiğimi iddiaya kalktı ise de ben de attığım reyi kendisinden iyi bildiğimi söyledim. Bunun üzerine yine Hilmi Usmanbaş söze tekrar katıldı ve Cumhurbaşkanı ile meclis reisini de halk seçmedi gibi sözlerle mevzuu uzattı."

İbrahim Keskin'in bu ifadesinden sonra diğer şahitlerin celbi için mahkeme 14 Kasım Pazartesi saat 10.00'a ertelenmiştir.[336]

Sezai Akyüz, 22 Eylül tarihli Ayvalık gazetesinde iktidar partisinin törende konuşma yapan Muharrem Onursal'ı protesto eden halkın bu hareketine karşı hakaretler savurduğunu iddia etmiştir. Ona göre böylece, CHP akıllarında hala şeflik sisteminin olduğunu kanıtlamıştır. Törende ise belediye başkanı yerine genç bir vatandaş ya da askerin konuşma yapmasının daha yerinde olacağını belirtmiştir. Yapılan her yanlış ve yersiz işe vatandaşın itiraz etme hakkı olduğunu belirten Akyüz, 15 Eylül'de de vatandaşın bu hakkını kullanarak belediye başkanına "Aşağıya in, seni dinlemiyoruz. O kürsüye çıkmak senin hakkın değildir!" dediğini ifade etmiştir.[337]

15 Eylül töreni için Ayvalık gazetesi tarafından bazı iddialar gündeme getirilmiştir. Bu iddiaların ilki, Ayvalık Belediyesi'nin iki numaralı kamyonunun Küçükköy, Kerem Köy ve Murateli Köyü'nden CHP'lileri Ayvalık'a getirdiğine dair olandır. Bu olay üzerine Ayvalık gazetesi, belediye kamyonunun partilere tahsis edilip edilemeyeceğini ve CHP'nin bunun karşılığında belediyeye ne kadar para ödediğini sormuştur.[338]

İkinci iddia ise ilkiyle bağlantılıdır. Ayvalık gazetesi, CHP'nin milli ve mahalli bayramlarda çoğunluğun kendi saflarında olduğunu göstermek ve gövde gösterisi yapmak amacıyla ilçe köylerinden kamyonla köylüleri taşıdığını ve dışarıdan para vererek insan topladığını öne sürmüştür. 15 Eylül'de de bazı vatandaşlar köylerinden paldır küldür kamyonlara bindirilerek ilçe merkezine getirilmiştir. Bu kamyonlardan birinin kadınlarla dolu olması dikkat çekmiştir.

[335] "İbrahim Keskin Muharrem Onursal Davası", *Ayvalık*, 22 Ekim 949.
[336] "İbrahim Keskin Muharrem Onursal Davası", *Ayvalık*, 22 Ekim 949.
[337] Sezai Akyüz, "Halkın Sesi ve Gösterisi", *Ayvalık*, 22 Eylül 949.
[338] "İzahını istemek hakkımız değil mi", *Ayvalık*, 22 Eylül 949.

Hacıveliler Köyü'nden getirilen ve 27 kişinden oluşan bu "yengeler", kamyondan iner inmez kendilerini göz hapsine alan CHP'lilerden kurutularak DP binasına gelmişler ve rozet takarak resmigeçide DP'lilerle beraber katılmışladır.[339]

e. 1950 Yılındaki İlişkiler

1950 yılının ocak ayında Ayvalık gazetesi ilçenin Ceza Yargıcı Muzaffer Samyeli ve Cumhuriyet Savcısı Fatih Keçik ile ilgili bir iddiayı dile getirmiştir. Bu iddiaya göre hakim ve savcı çoğu gece sarhoş olmaktadır. Ancak gazete böyle bir duruma daha önce şahit olmadıklarını ifade ederek yine de ateş olmayan yerden duman çıkmayacağını belirtmiştir. Ayrıca bu söylenti akıllarına, Avni Baskın hapisteyken bir gece savcının sarhoş bir şekilde hapishaneye gelmesi, mahkumlardan bazılarını uykusundan kaldırarak nasihatte bulunması olayını getirmiştir. Bu yüzden de gazete bu iddialara ne şekilde tepki vereceğini bilememiştir.[340]

Körfez gazetesi, vatandaşların Ayvalık gazetesinin bu haberini hazmedemediğini, bu haberi protesto etmek için 27 Ocak'ta Halkevi'nde bir toplantı tertip edildiğini bildirmiştir. Toplantıyı açan Muharrem Onursal toplantının hiçbir siyasi manası olmadığını belirttikten sonra Türk adaletine yapılan çirkin tecavüzü protesto etmek için Ayvalıklıların gösterdiği ilgiye teşekkür etmiştir. Ve kısaca şunları söylemiştir:

"Aziz Hemşehrilerim; Yazı hürriyeti demokrasi genişlik içinde sui istimal edilerek Cumhuriyetin ilk temeli atıldıktan sonra her şeyin üstünde tutulan adalet cihazımızda hakimlere haksız isnatlarla geçen hafta (Ayvalık) gazetesinde çıkan yazılar, hiçbir zaman Ayvalığımızın ifadesi, duygusu asla değildir. biz Ayvalıklılar; Mahkemelerimize, kanunlarımıza, hakimlerimize inanmış tek kalp olarak şimdiye kadar her sahada saygı göstermiş, göstermesini bilmiş insanlarız. Bu itibarla o gazetede çıkan o kötü yazıları takbih ediyoruz.

Aziz Kardeşlerim: Kıymetli ve çok temiz iki hakimimiz için çirkin isnatları sıralayan ve bunları düşünenlerin kanun karşısında tiril tiril nasıl titrediklerini ve kaçamaklı yollarda nasıl koşuştuklarını o yazılarda ayan beyan görmüşsünüzdür. Şurasını şükranla ve takdirle teslim ederim ki; o yazılardan duyulan nefretle asabı gerilen, kalpleri kırılan siz Ayvalığın temiz insanları ve buraya yığılan hepiniz, saygı ve sevgi göstermesini bilen asil insanlarsınız (...)

(...) Arkadaşlarım: Vücutlarını bu asil milletin hizmetine vakfetmiş feragatkar hakim, memur ve her sınıftan olan vatandaşlara uzatılan diller, alem şumul milli asaletimize asla yakışmayan ayıp şeylerdir. Aksi inatlar ve hislerle yürüyen çatlak kalemler bu gün hakime, yarın bir idare amirine, ertesi gün bir daire başkanına, daha ertesi gün başka bir memura bühtanlar savururssa; bundan memleket hesabına hizmet beklemek mümkün müdür? (Asla sesleri) Memleket çocuklarını hırpalayacak ve güya gözden düşürmek için türlü desiseler yolunda sarf edilen boş emekler, bu cemiyetin yararına güzel mevzularda harcansa ne olur? (...) Ayvalığımızın kalbi

[339] Pınar, "Baş ve Gövde", *Ayvalık*, 22 Eylül 949.
[340] "Duman Olan Yerde Ateş Vardır", *Ayvalık*, 19 Ocak 950.

olarak bu akşamı şu çatının altında, haksız isnatlara uğrayan masum iki hakimimizi bu isnatlardan tenzih eder, haklarında uydurulan o yazıları takbih ile sahiplerine iade ederiz."[341]

Muharrem Onursal'dan sonra söz alan Enver Alay, 27 Ocak günü toplantıda olan Ayvalıklıların adalet sistemine ve hakimlere dil uzatan, onlara gizli maksatlarla iftira atanları kınamak için toplanmış ve birbirini kucaklamış insanlar olduğunu belirtmiştir. Bu iftiraların kendi duygu ve düşünceleri olmadığını, iftirayı atanların ise kendilerine yakın olmayanlar olduğunu ifade ettikten sonra sözü Nejat Sarlıcalı'ya bırakmıştır. Sarlıcalı da adaletin ve mahkemelerin toplumdaki anlam ve önemini izah ettikten sonra ezcümle şunları söylemiştir:[342]

"(...) Milli emniyetin ana mesnedi olan adalet cihazımızın değil bütünlüğüne, şöyle bir kenarına dokunmak dahi bütün bir milletin emniyetiyle oynamak gibi tehlikeli ve bütünlüğümüz için çok zararlı bir hareket yapmak demektir ki; (Ayvalık) gazetesinde hakimlerimiz için yazılan haksız isnatlarla dolu yazılarla bir zararlı hareket maalesef yapılmıştır, bundan çok üzüntü duymaktayız. İşte bu üzüntü iledir ki; bu akşam Halkevimizin çatısı altında bu ızdırabı aramızda dertleşirken bu dertleşme imkanı sağlayan Halkevi Başkanımıza da bilhassa teşekkür ederim.

Arkadaşlarım: Vazife ve dürüstlüklerinden başka kaç yıllardır aramızda nahoş hareketlerini duymadığımız iki genç hakimimiz için (Ayvalık) gazetesindeki çirkin isnat ve ithamları takbih etmek Ayvalıklılar için içten gelen bir vazife olması itibariyle bu vazifemizi burada yine üzülerek mecburen yapıyoruz. Takdir edersiniz ki; bu vazifenin yapılması mukaddes adalet cihazımız, kanun ve hakimlerimizin korunması umde bildiğimiz mukaddes duygunun icabıdır (...) Binaenaleyh iki hakimimiz için (Ayvalık) gazetesinde yazılan çirkin yazıları takbih eder, onları yazarlarına iade ederken hakimlerimizi de tenzih ederim."

Konuşmaların ardından Muzaffer Samyeli ve Fatih Keçik'e bir heyet gönderilerek Ayvalıklıların kendilerine karşı beslediği sevgi ve saygıyı iletmesine karar verilmiştir Muharrem Onursal, Nejat Sarlıcalı, Basri Akın, Enver Alay, Şükrü Şensal, Faruk Öner, Ali Onay, Lütfü Gören, Abrurrahman Akıncı, Osman Kanatoğlu, Vefik Bartu ve Refik Alay'dan oluşan heyetteki isimlerin çoğunluğunun CHP'li oluşu dikkat çekicidir.[343]

Muzaffer Samyeli ve Fatih Keçik kendilerine karşı verilen destek, gösterilen sevgi ve saygı için Körfez gazetesine bir teşekkür mektubu göndermişlerdir. Bu mektup gazetenin 30 Ocak gününde çıkan sayısında yayınlanmıştır:

"Körfez gazetesi Müdürlüğüne

Şahsımız hedef tutularak adalet cihazına matbuat ve gazetecilik tarihinin henüz kayıt etmediği şekil ve maksatla (Ayvalık) gazetesinin 19/1/950 günlü nüshasında münteşir yazı sebebiyle duydukları infial ve aksülameli,

27/1/950 gecesi Halkevinde bir ayara gelip yekvücut bir kitle halinde izhar

[341] "Hakimlerimize Neşren Yapılan İsnatlar", *Körfez*, 30 Ocak 950.
[342] "Hakimlerimize Neşren Yapılan İsnatlar", *Körfez*, 30 Ocak 950.
[343] "Hakimlerimize Neşren Yapılan İsnatlar", *Körfez*, 30 Ocak 950.

eden ve ertesi gün aynı maksatla bizleri makamlarımızda ziyaret etmek nezaketini gösteren, necip, asil ve münevver Ayvalık ilçesi, bucak ve köylerinde ve yine aynı vasıfları taşıyan müteaddit telgraf ve telefon muhabereleriyle bu toplantıya kalben iştiraklarını öğrendiğimiz vilayetimizde, Edremit ve Burhaniye ilçeleri ve bucaklarında sakin vatandaşlarımıza karşı duyduğumuz minnet ve şükranlarımızı ayrı ayrı duyurmak imkansızlığından muhterem gazeteniz vasıtasile minnettarlık duygularımızın ifadesi olan teşekkürlerimizi arz etmek zorunda kaldık.

Temiz insanlara kudret kaynağı memleket atisi için bir garanti olan bu necip ve asil hareketi karşısında bütün kudretimizi vatandaşlarımıza faydalı olmak hususunda sarf ederek teveccühlerinin devamına layık olmağa çalışmayı bir borç biliriz.

C. Savcısı *Ceza Yargıcı*
Fatih Keçik *Muzaffer Samyeli"*[344]

Ayvalık gazetesi, yaptığı haber üzerine işe siyasi bir renk vererek kraldan çok kralcılık yapan 20. yüzyıldan kalma "dalkavukların" Halkevi'nde bir toplantı tertip ettiğini ifade etmiştir. Gazeteye göre bu toplantı ileride kendilerine menfaat sağlamak isteyenlerin düzenlediği bir toplantıdır. Köylerden zorla insanlar ve reşit olmayan çocuklar getirilmiş, Halkevi'nin umdelerine uymayan hareketler yapılmıştır. Gazetenin iddiasına göre hakim, valinin zorlamasıyla gazeteyi mahkum ettiğini, aksi takdirde valinin kendisini Hakkari'ye süreceğini söyleyerek bazı itiraflarda bulunmuştur.[345]

Körfez gazetesi 20 Şubat'taki sayısında, CHP'ye yeni kaydolan bir köylünün DP hakkında bazı şeyler anlattığını ileri sürmüştür. Köylünün anlattığına göre, DP kendilerini birkaç kez şenlikler için topluca merkeze getirmiştir. İdareciler Ayvalık'ta yemek verecekleri vaadinde bulunmuşlar, ancak bir yudum su bile vermemişlerdir. Köylü devamla, 12 Şubat'ta Ayvalık'tan ismini vermediği bir kişinin köylerinin DP başkanına haber göndererek kendisini görmeye gelmesini istemiştir. İsmi verilmeyen bu kişi DP ocak başkanına şunları söylemiş: *"Önümüzdeki pazar günü kongre var. Delegeler hep gelecek. Sen de köydeki delegeleri noksansız al gel. Ben öteki köylere de söyledim. Yalnız burada idare heyetinden beni istemiyorlar. İstemeyenler de buradaki patronlar. El altından uğraşıyorlar. Buradakilerine itimat edilmez. Dayı, amca bunlar hep hısım akraba.. Patronların sözünden çıkmazlar. Benim itimadım köylüdür. Patronlar beni istemezler. Sebebi fakir fukarayı bedava çalıştırıyorsunuz, ellerinden mallarını alıyorsunuz diye aleme ilan ediyorum. Onun için bana kızıyorlar. Bir taraftan hükümet bir taraftan patronlar bak köylüyü ne hale soktular. Onun için arkadaşlara söyle rey pusulalarına benim adımı her halde*

[344] "Hakimlerimiz teşekkür ediyorlar", *Körfez*, 30 Ocak 950.
[345] "Buna Sükut Derler", *Ayvalık*, 2 Şubat 950.

yazsınlar." demiştir. Olayı anlatan köylü de bu konuşmayı öğrenince düşünmüş taşınmış DP'den istifa ederek CHP'ye kaydolmaya karar vermiştir.[346]

Ayvalık gazetesi, bu haberin Körfez gazetesinin her zamanki üslubunu yansıttığını belirtmiş, "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar." atasözüyle karşılık vermiştir. DP'de bahsedildiği gibi bir olay olduğunu reddetmiş, Körfez gazetesinin CHP'nin parasıyla çıkan bir "varakpare", amacının ise DP'yi kundaklamak olduğunu, yalan söylediği için de söz konusu köylünün adını söyleyemeyeceğini belirtmiştir.[347]

Ayvalık gazetesi DP'yi böyle savunurken bir yandan da Ayvalık'ta CHP'nin yıkıldığını iddia etmiştir. Gazeteye göre, CHP'nin Ayvalık'taki kongresinde "döndürülen dolaplar" partililer arasında nefretle karşılanmıştır. Özellikle savcı ve hakim hakkındaki haber üzerine protesto amacıyla Halkevi'nde yapılan toplantı ve hile ile çektirilen fotoğraflarla CHP üye cüzdanı doldurarak köylülere dağıtmak istemeleri bu nefreti daha da arttırmıştır. Bu olaylar üzerine birçok vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye kaydolmaya başlamıştır.[348]

Ayvalık gazetesi 2 Mart 1950'deki sayısında, Körfez gazetesinin "D.P. Çözülüyor", "D.P. Dağılıyor" başlıkları altında bazı isimler yazarak vatandaşların fikrini ve zihnini bulandırmaya çalıştığını iddia etmiştir. Bu iddialarına, bazı CHP'lilerin köy köy dolaşarak fotoğraf çektiği, bazı yerlerde de muhtarların bir bahane ile köylüye kağıt imzalatarak bu vatandaşları CHP'li ilan ettiğini eklemiştir. Fakat köylüler durumu fark ederek bu cüzdanları yırtmış ve CHP'lilerin suratına fırlatmıştır. İmzaları alınanlar da tekziplerle gerçeği açıklamışlardır. Gazeteye göre, yaptığı hileler ortaya çıkan CHP bu sefer de reşit olmayan çocukların isimlerini DP'den istifa edip CHP'ye geçti diye neşriyata başlamıştır.[349]

Körfez gazetesi, DP'nin Ayvalık'ta bozuk kurulduğunu, ilk önce iki kafadarın partiyi kurmak için ortaya atılarak yalpaladığını, fakat siyasi geçmişlerinin yalnız kalmalarına yol açtığını belirtmiştir. Bu iki kişiyle parti yürümez denilmişse de kimse dinlememiş, haftalarca devam eden müzakereler sonucunda perde önünde ve perde arkasında olmak üzere iki ayrı grup teşekkül etmiştir. Yazıda perde önünde yer alan müteşebbis heyet "çalışkan ve sevimli hemşeriler" olarak değerlendirilmiş, iyi ve temiz çalıştıkları ifade edilmiştir. Kongre gelip çattığında ise iki kafadar bir

[346] "D.P. içinde dönen fırıldakları görünüz!.", *Körfez*, 20 Şubat 1950.
[347] "Yalancının Mumu", *Ayvalık*, 23 Şubat 950.
[348] "C.H. Partisi Kökünden Yıkılıyor", *Ayvalık*, 23 Şubat 950.
[349] "C.H.P Çökerken", *Ayvalık*, 2 Mart 950.

yolunu bulup idare kuruluna girmiştir. Bunun üzerine partiden istifalar başlamış, DP'nin toplantılarının 20 kişi ile yapıldığı görülmüştür. Körfez'e göre, DP bir yandan belediyeye ve CHP'ye, bir yandan hükümete ve hakimlere, diğer yandan emlak sahiplerine sataşmayı adet edinmiştir.[350]

1950 genel seçimleri yaklaştıkça iki parti arasındaki ilişkinin ve çatışmanın merkezi seçimlere kaymıştır. Örneğin Ayvalık gazetesinde, CHP'li bir şahsın "Demokrat parti çığırtkanları birkaç kadeh zıkkımı indirdikten sonra bu millet iğfale kalkışıyorlar." dediği ileri sürülerek "Zıkkımcı" takma adıyla bir yazı kaleme alınmıştır. 23 Mart'taki bu yazıya göre, 25 yıldır Ayvalık'taki CHP'li "işe yaramaz ve serserilerin" uyuşmuş beyinleri DP'den yedikleri şamarlarla biraz kendine gelmiş ve son birkaç gündür bulaşık bülbül gibi ötmeye başlamıştır. Eskiden halkın arasına girmeyi utanılacak bir şey olarak gören bu şahıslar şimdi her yerde konuşur olmuştur. Ancak halk kendilerine itibar etmemiştir.[351]

Partilerin yayın organlarının en büyük propaganda konusu yaptığı ya da psikolojik baskı unsuru yaratmaya çalıştığı alan bir partiden istifa edip diğer partiye kaydolanlar ya da diğer partinin kanunsuz şekilde üye kaydetmesi iddiaları üzerine olmuştur. Her iki gazetede sürekli birbirinin bucak, köy veya mahalle ocak teşkilatlarının çöktüğünü duyurmuştur. Örneğin Körfez gazetesi 27 Mart'ta, Alibey Bucağı'nda vatandaşların gün geçtikçe DP'den istifa ederek CHP'ye kaydolduğunu iddia etmiştir ve isimlerini vermiştir.[352] 3 Nisan'daki sayısında ise DP'nin Ayvalık'ta dağıldığını, idarecilerinin iftira ve hakaretlerinden herkesin tiksindiğini ve DP'den istifa edip CHP'ye kaydolanların yarış halinde olduğunu öne sürmüştür.[353] Ayvalık gazetesi ise 30 Mart'ta, Körfez gazetesinin asılsız propagandalarla halkın aklını bulandırmaya çalıştığını, 14-15 yaşındaki çocukları ve askerde olanları DP'den istifa edip CHP'ye geçti diye gösterdiklerini ileri sürmüştür. Ayrıca bazı vatandaşların da habersiz olarak CHP'ye kaydedildiklerini belirterek, DP'ye kaydolanların isimlerini vermiştir.[354] 13 Nisan'daki bir başka yazıda, CHP'nin mahalle aralarına bazı kişileri göndererek halkı CHP'ye kaydolmaları için hem kışkırttığını hem de tehdit ettiğini ileri sürmüştür. Vatandaşlara eğer CHP'ye kaydolmazlarsa nasıl olsa seçimleri CHP kazanacağı için DP'yi cezalandıracağı, eğer kaydolurlarsa cezadan kurtulacakları

[350] Kulak Misafiri, "Bir Kongrenin Hikayesi", *Körfez*, 6 Mart 1950.
[351] Zıkkımcı, "Allah Versin Deryüz", *Ayvalık*, 23 Mart 950.
[352] "Alibey bucağında Demokrat parti tamamen dağıldı", *Körfez*, 27 Mart 1950.
[353] "Ayvalık'ta D.P. birden sökülmüş, toplanamıyacak derecede dağılmıştır", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[354] "C.h.p. Çöküntü; iflas halini Aldı", *Ayvalık*, 30 Mart 950.

söylenmiştir. Gazeteye göre, Halk Partisi iflas etmeye başladığı için zaten partisine kayıtlı olan isimleri DP'den istifa edip CHP'ye geçti diye göstermiştir. DP milletin partisi olduğu için halk artık CHP'nin hilelerine inanmamakta, her şeyi bütün çıplaklığı ile görmektedir.[355]

Avni Baskın kaymakamın dikkatini çektiği 30 Mart'taki bir yazısında, Alibey Bucağı'ndaki bayrak yırtma hadisesi ve başka bazı fırsatlardan istifade ederek DP'liler aleyhine tertipler yapıldığından partilerinin haberi olduğunu belirtmiştir. DP'lileri tahrik ederek olaylar çıkarılmak istenildiğini ifade ettikten sonra buna örnek olarak üç gün önce meyhanecilik yapan CHP'li Muhtar Hasan ismindeki kişinin sarhoş olduktan sonra DP'lilere küfür ettiğini ileri sürmüştür. Avni Baskın daha kötü olayların meydana gelmemesi ve tedbir alması için kaymakamı uyarma gereği hissetmiştir.[356]

Körfez gazetesinin 3 Nisan'daki sayısında yer verdiği iddia ise oldukça ilginçtir. İddiaya göre DP propagandacıları Küçükköy'e giderek köylülere biri kırmızı biri yeşil olmak üzere iki renk göstermiştir. Seçimlerde CHP oy pusulalarının kırmızı, DP oy pusulalarının yeşil olacağını söylemişlerdir. Kırmızı rengin cehennemin ateşinden alındığını, yeşil rengin ise yeşil sarıklar gibi daima doğruluğu simgelediğini belirterek CHP'ye oy verirlerse cayır cayır yanacakları uyarısında bulunmuşlardır. Körfez gazetesine göre bu tarz propagandalar köylüyü hakir görmek demektir.[357]

16 Nisan'daki sayısında yer alan bir başka iddiada Körfaz gazetesi, DP idarecilerinin milletvekili adaylığı sebebiyle aralarında tartışmalar yaşandığını öne sürmüştür. İddialara göre, kendisinden milletvekili adayı olması istenen Hasan Darmar'a bir oyun oynanarak yerine Vacit Asena aday olmuştur. Bunun üzerine idare heyetinden istifa edenler olmuş, daha sonra bir kısmı istifasını geri almış, bir kısmı ise istifada ısrar etmişlerdir.[358] Partideki bu kötü havayı sezdirmemek için yeni ocaklar açarak 14-15 yaşındaki çocuklar, askerde olanlar, başka bir şehre taşınmış olanlar CHP'den ayrılarak DP'ye geçmiş gibi gösterilmiştir. Körfez gazetesine göre, Muharrem Onursal'ın milletvekili adayı olmasıyla belediye başkanlığı koltuğu açılınca DP'nin bazı önemli üyeleri partisinden istifa ederek CHP'ye geçmiştir.[359]

---

[355] "Yahudi Züğürtleyince", *Ayvalık*, 13 Nisan 950.
[356] H. Avni Baskın, "Sayın Kaymakamımızın dikkatine arz", *Ayvalık*, 30 Mart 950.
[357] "Çocuk mu kandırıyorlar?", *Körfez*, 3 Nisan 1950.
[358] "Ayvalık D.P. idarecileri Birbirine Girdiler", *Körfez*, 16 Nisan 1950.
[359] "İlçemizde D.P. dağılmak üzeredir", *Körfez*, 16 Nisan 1950.

Ayvalık gazetesinin aktardığına göre, 18 Nisan 1950 Salı günü saat 22.00 civarında CHP Zekibey Mahallesi Ocağı'nda kapalı bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda şişelerce içki içilmiş, boş içki şişeleriyle binanın camları kırılmıştır. Aynı saatlerde DP'nin Zeki Bey ve Hamdi Bey mahallelerindeki müşterek ocaklarında yaptığı toplantı kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle toplantıyı düzenleyen Avni Baskın, Fuat Komili ve İbrahim Keskin mahkemeye verilmiş, yapılan duruşma sonucunda hepsi beraat etmiştir. CHP'li aynı kişiler ise sabaha kadar gürültü yapmış, yine içki şişeleriyle kendi evlerinin camlarını kırmışlardır. Bu kişiler hakkında kamu davası açılması gerekirken olayın örtbas edildiğini ve onların yerine DP'lilerin yargılandığını savunan Ayvalık gazetesi savcıyı görevini yapmaya davet emiştir.[360]

Ayvalık gazetesi, bahis konusu ettiği CHP'nin Zeki Bey Ocağı toplantısıyla ilgili ayrıntı da vermiştir. Gazete, toplantıda kanunen yasak olmasına rağmen yaşları 7 ile 12 arasında değişen 10-15 kadar çocuğun bulunduğu bilgisini vermiştir. Duruma müdahale etmesi için olay bekçilere bildirilmişse de bekçiler emniyete haber verdiklerini söylemekle yetinmiştir. CHP Başkanı Nejat Sarlıcalı konuşmasında ise DP'nin fikir ve kanaat partisi olmadığını, bir heyecan partisi olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu yüzden de milli davayı DP değil CHP'nin yürütme kabiliyetine sahiptir. Ayvalık gazetesine göre hatta Nejat Sarlıcalı bu milli davada hayatını feda etmeye hazır olduğunu söylemiştir. Konuşmalardan sonra bir yandan içki içilmiş, bir yandan camlar kırılmıştır. Bu esnada orada bulunan polis memuru Hüseyin Şenay ve iki bekçi olaya müdahale etmemiştir. Nejat Sarlıcalı'nın söyledikleri DP'lilere ulaştırılınca Avni Baskın kendisine cevap vermiştir. Baskın cevabında, Sarlıcalı'yı Sakarya Meydan Muharebesi esnasında Türk namusunu lekelemeye çalışan ve bunun cezası olarak bir kolunu kaybetmiş bir Yunanlıyı ticaret menfaati için evinde aylarca saklamakla suçlamıştır.[361]

Demokrat İzmir gazetesinde ise olay biraz daha farklı verilmiştir. CHP'lilerin toplantısı saat 22.00'da başlamış, bir saat sonra bitmiştir. DP'nin toplantısı CHP'ninki bittikten sonra başlamıştır. Fakat bu esnada aslında kahve olan CHP'lilerin ocak binasından oyun havaları çalınarak hoparlörle dışarıya verilmiştir. Toplantı başladığından beri zaten içki içtikleri için bir süre sonra camları kırmaya ve bağırmaya başlamışlardır. Avni Baskın durumu karakola haber vermişse de olay yerine gelen komiser ve polisler CHP'lilerin kendi binaları içinde gürültü yaptıklarını

[360] "C. Savcısının Dikkatine", *Ayvalık*, 20 Nisan 950.
[361] "C.H.P. Marifetlerinden", *Ayvalık*, 20 Nisan 950.

bu yüzden de yapabilecekleri bir şey olmadığını ifade etmişlerdir. Polislerin ayrılmasından sonra içkili bir CHP grubu DP binası önüne gelerek DP'lilere laf atmaya başlamış ancak Demokrat İzmir gazetesine göre DP'liler itidalli davranarak muhtemel bir kavgayı önlemiştir.[362]

1950 genel seçimlerinden zaferle ayrılan Demokrat Parti Ayvalık'ta da seçimlerde en çok oyu alan parti olmuştur. Gürses gazetesinin verdiği bilgiye göre, Ayvalık'ta da seçimi kazandığını öğrenen DP'liler zaferlerini kutlamak için çalgılı çengili eğlence tertip etmişlerdir. Gece geç saatlerde içkili bazı partililer CHP ilçe binası, belediye binası ve Nejat Sarlıcalı'nın evinin önünde gösteriler yapmış, üç yeri de taşlayarak camlarını kırmışlardır. Yerel idareciler durumun kontrol altına alınabilmesi için vilayete başvurmuş, vilayet de Ayvalık'a alay komutanı eşliğinde 40 kişilik bir jandarma müfrezesi göndermiştir.[363]

Nejat Sarlıcalı 12 Haziran'da Anadolu gazetesine telgrafla gönderdiği bir yazısında Ayvalık Halkevi'nde yaşanan bir olaydan bahsetmiştir. Sarlıcalı'nın bahsettiği olay şu şekilde cereyan etmiştir:

"Şahsi işlerinin tedviri için şehrimize gelen Balıkesir milletvekillerinden avukat Vacit Asena'nın Demokrat Parti ilçe merkezince yapılan bir toplantıdan iki gün sonra, halkın dert ve ihtiyaçlarını dinlemek ve tespit etmek maksadiyle dünkü cumartesi akşamı saat 21.30 da Halkevinde Ayvalıklılarla konuşması arzu edildiğinden ve Halkevinin belirli saatte bu işe tahsisinin Demokrat Parti ilçe iadare kurulu tarafından partimizden rica edilmesi üzerine, Halkevi salonları istenilen saatte bu maksada uyularak hazır ve açık bulundurulmuştur.

Fakat günlerden beri Halkevini işgal etmek ve teslim almak gibi bir propaganda ve jest ile hazırlık yapan Demokrat Partililer, toplantı sırasında, milletvekilinin, halkın dert ve ihtiyaçlarını dinleyeceği yerde siyasi bir nutukla vatanı perişan bir hale getiren şef sisteminin yıkıldığından bahsetmesi ve mutadı veçhile Cumhuriyet Halk Partisine küfür ve itham dolu tecavüzlerde bulunması ve bundan önce bir türlü giremedikleri Halkevini bu gece bu suretle işgal ettiklerini bildirmesi üzerine birlikte hazır bulunan Demokrat Partililer, iki salonda Atatürk'ün büstü ve fotoğraflariyle beraber asılı bulunan İnönü'nün büyük mikyasta yağlı boya ve imzalı iki adet resimlerini masalar üzerine çıkarak indirmişler, camlarını kırıp parçalamışlar ve üzerlerine tükürmüşlerdir. Bu hale, milletvekili Vacit Asena, Demokrat Parti Başkanı ve idare kurulu üyeleri seyirci kalmışlardır. Mütecavizler ayrıca salonun perdelerini, sandalyelerini, muşambalarını yırtarak tahrip etmişlerdir.

On gün önce Halkevi levhasının çalınması ve hala bulunamamasını takip eden bu fiili hareket ve tecavüzlerin ne zaman sona ereceği endişe ile beklenmektedir.

Ayvalık C.H.P. İdare Kurulu Başkanı

[362] "Ayvalıkta Halk Partililer bir hadise çıkarmak istediler", *Demokrat İzmir*, 20 Nisan 1950.
[363] "Yakışıksız bir hadise", *Gürses*, 18 Mayıs 1950.

Nejat Sarlıcalı"[364]

Türk Dili gazetesinin 16 Haziran'daki sayısına göre ise olay şu şekilde cereyan etmiştir: DP idare kurulu Balıkesir Milletvekili Vacit Asena'nın halkın dilek ve ihtiyaçlarını dinlemek istediği, bu iş için de Halkevi binasının 10 Haziran saat 21.30'da kullanılmasını CHP'den rica etmiştir. CHP de bu ricayı kabul etmiş ve binayı DP'ye tahsis etmiştir. Fakat Vacit Asena halkın ihtiyaçlarını dinlemek yerine siyasi bir nutuk vererek vatanı perişan hale getiren şef sisteminin artık yıkıldığını söylemiş, CHP'ye hakaret etmiş ve daha önce giremediklerini belirttiği Halkevi'ni bu gece işgal ettiklerini ifade etmiştir. Bunun üzerine DP'li bazı vatandaşlar İnönü'nün bir yağlı boya resmini ve iki fotoğrafını duvardan indirmiş, fotoğrafların camlarını kırarak hepsini parçalamışlardır. Vacit Asena ve DP idare kurulu üyelerinin olaya ses çıkarmamalarından güç alan partililer bu sefer de binanın pencere ve sandalyelerini kırmış, muşambalarını yırtmışlardır. Yaklaşık 10 gün önce de Halkevi binasının levhası çalınmış ve kimin yaptığı hala bulunamamıştır. Halkevi binasındaki olay hakkında Ayvalık'taki resmi makamlardan bilgi alan Türk Dili gazetesi olayın sorumluları hakkında gerekli işlemlerin başlatıldığını öğrenmiştir.[365]

Ayvalık gazetesi, Anadolu gazetesinde yayınlanan söz konusu yazıyı Nejat Sarlıcalı'nın arzusu ve hayalinin bir ürünü olarak değerlendirmiştir. Gazete konuyu tetkik ettirmiş, İnönü'nün fotoğrafı hariç diğerlerinin uydurma olduğunu öğrenmiştir. İnönü'nün fotoğraflarını kıran kişinin ise zamanında İnönü'ye hakaretten bir yıl hapis yatan ve DP mensubu olmayan birisi olduğunu belirtmiştir. Bu kişinin böyle bir şeyi neden yaptığını bilmediklerini ifade eden Ayvalık gazetesi, DP'nin bu gibi basit ve abes şeyler yapacak karakterde olmadığını tebarüz ettirmiştir. Gazete, Nejat Sarlıcalı'nın Muammer Yasa ile Altınova'da yaptığı bir toplantıda "Üç ay sonra yine hükümeti ve iktidarı Halk partisi eline alacaktır." dediğini öne sürerek bu propagandanın Sarlıcalı'yı ipe götürecek kadar ağır bir suç olduğunu ama DP'lilerin buna önem vermediğini ileri sürmüştür. Aynı şekilde Sarlıcalı'dan da olayları büyütmemesini istemiştir.[366]

DP İlçe Başkanı Avni Baskın da olayla ilgili bir açıklama yayınlamıştır. Açıklamasında söz konusu olayla ilgili yapılan tahkikata göre, partili ve partisiz bütün vatandaşların davetli olduğu toplantıda İnönü'nün fotoğraflarının DP'ye mensup olmayan bir vatandaş tarafından şahsi sebeplerle kırılmış olduğunu ifade

[364] "Ayvalık Demokratlarının çirkin tecavüzleri", *Anadolu*, 13 Mayıs 1950.
[365] "Ayvalık'ta bir tecavüz vakası", *Türk Dili*, 16 Haziran 1950.
[366] "Teessür Uyandıran Bir Yazı", *Ayvalık*, 15 Haziran 950.

etmiştir. Baskın, partilerine karşı atfedilen olayın Nejat Sarlıcalı'nın ihtirasları sonucu gereksiz bir çabayla yapılan bir suçlama olduğunu iddia etmiştir.[367]

Nejat Sarlıcalı 15 Haziran'da Ayvalık gazetesinde çıkan yazıya bir tekzip metni göndermiştir. Bu metin gazetenin bir hafta sonraki sayısında yayınlanmıştır. Sarlıcalı bu metinde şu noktalara değinmiştir:

"1-D.P İlçe idare kurulu başkanlığı 9/6/950 tarihli yazısı ile Millet Vekili Vacit Asena'nın halka temasının sağlanacağından bahsederek Halkevi salonunun o gece kendilerine tahsisini rica etmiş ve parti idare kurulumuzda bunu yerinde görerek halkevini bu maksada ayırmış ve hazırlamıştır.

Fakat maalesef D.P idare kurulunun nizam ve intizamı sağlamasının lazım geldiği bu toplantıda İnönü'ye ait iki adet fotoğraf masalar üzerine çıkılmak suretile indirilmiş ve camları kırılarak resimler parçaları dahi bulunamıyacak şekilde paralanmış, cam ve çerçevelere tükürülmüştür. Bu hadiseye Milletvekili ile diğer idarecilerin seyirci kaldıkları zabıta tahkikatı ile de tespit edilmiştir. Ayrıca toplantı salonundaki pencerelerin perdelerinden iki tanesi çekilerek koparılmış ve yırtılmış ve sandalyelerin muşambaları da jiletle kesilmiştir. Toplantıyı takip eden pazar günü bir kısım vatandaşın huzurunda çektirilen ve bu vaziyetleri tespit eden üç adet fotoğraf ilişik olarak gönderilmiştir. Bunların ibret ve dikkatle mütalaasını rica ederiz.

2-Bu tecavüz hadisesi Anadolu gazetesine bildirilmiş ve gönderilen yazıda Atatürk'ün fotoğrafının yanında asılı bulunan İnönü'nün resimlerinin parçalandığı bildirildiği halde gazete bu yazıdan başlık çıkarırken sehven Atatürk'ün fotoğrafının da parçalandığını yazmıştır. Fakat gazetenin yaptığı bu hata tarafımızdan tavzih edilmiştir. Nitekim gazeteye gönderilen yazı dikkatle mütalaa edilirse orada Atatürk'ün fotoğrafının da yırtıldığı manasının mevcut olmadığı kolayca anlaşılır.

3-Bu tecavüzün şu veya bu vatandaş tarafından yapılmış olması mühim değildir. Çünkü salon o gece D.P ilçe idare kuruluna tahsis ve teslim edilmişti. Orada nizam ve intizamın sağlanmasının bu kurula ait olması lazımdır. Kaldı ki bu hadiseden sonra D.P idare kurulu bir tarziyede bulunmak lütfunu dahi esirgemiştir.

4-Altınova'da Muammer Yasa ile (üç ay sonra yine hükümeti ve iktidarı Halk Partisi eline alacaktır.) şeklinde bir konuşma yaptığımız tamamen yalan ve uydurmadır. Bu yoldaki istihbaratınıza dayanarak hadiseyi adalete ve bizi de bu suç ile ifade ettiğiniz gibi ipe kadar getirmenizi bilhassa rica ederiz. Bu her şeyden evvel sizin bir vatandaşlık borcunuzdur.

5-Yazının Şehir kulübünde kırdığımız tabak ve bardakların tesirile yazılmış olduğu hakkındaki keşfinizde hayalinizin mahsulüdür. Gece cereyan ettiğini ifade ettiniz. Bu hadiseyi bir kişi ile ispat ve işhat etmeniz kafi gelecektir. Kaldı ki yazılan yazı benim değil C.H.P. ilçe idare kurulunun görüş ve kararının mahsulüdür.

Hadiseleri hakikat çerçevesinden çıkararak şahıslara hücum vesilesi yapmak ve şahsiyatla uğraşmak yolundaki itiyatlarınızdan vazgeçmenizi, gazetenizi vatandaşlara küfür ve itham vasıtası olarak değil memlekete ve memleket dertlerine yarıyacak şekilde istimal etmenizi halisane tavsiye ederim."[368]

Ayvalık gazetesi, olay sonrası yapılan polis tahkikatı sonucu İnönü'nün fotoğraflarını kıran kişinin Muharrem Onursal'ın akrabası olduğunun tespit edildiğini

[367] H. Avni Baskın, "Bir Tavzih", *Ayvalık*, 15 Haziran 950.

[368] "Ayvalık Gazetesi müdürlüğüne", *Ayvalık*, 22 Haziran 950; "Halkevindeki fotoğraf yırtma işi ve C.H.P. nin tekzibi", *Ayvalık*, 29 Haziran 950.

ve bu olayı CHP'nin teşvik ettiği iddia etmiştir. Gazeteye göre, Sarlıcalı baloda içki içerken gazetenin mensupları Halkevi'nde olayı tetkik etmişlerdir ve İnönü'nün fotoğraflarından başka bir şeye el sürülmediğine şahit olmuşlardır. Gazete, olayın DP idarecilerinin göz yumması sonucu olduğu iddialarını ise iftira olarak değerlendirmiş, hatta olayı polise DP idarecilerinin haber verdiğini ifade etmiştir. Polis tahkikatı da idarecilerin beyanına istinaden yapılmıştır. Sarlıcalı'nın Altınova'da sarf ettiğini ileri sürdükleri sözlerin zabıtla tespit edildiğini ve ellerinde bulunan bu zabtın gerektiğinde işleme konulacağını öne sürmüştür.[369]

Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer 4 Temmuz 1950'de CHP Genel Sekreterliği'ne "gizlidir" kaydıyla dört sayfalık bir rapor göndermiştir. Özer, bu raporda CHP'ye karşı lüzumundan fazla taşkınca hareket ettiğini ileri sürdüğü Ayvalık havalisinin ve Ayvalık-İzmir arasındaki yerlerin son durumu anlatmıştır. Daktiloya dahi güvenmediği için raporu kendi el yazısıyla kaleme almıştır. Raporunun ilk kısmında CHP'nin 1950'deki kurultayında İnönü'nün yaptığı konuşmanın partililer üzerinde olumlu tesir yaptığı belirtilmiştir. Kore Harbi dolayısıyla İzmir'de telaş olduğunu belirten Özer, 1950 yılı itibariyle tüccar ve üçüncü sınıf tabaka arasında; İnönü'nün asker ve diplomat olarak ülkeyi II. Dünya Savaşı'na sokmamayı başardığı, ancak ne Adnan Menderes'in ne de diğer idarecilerin asker ve diplomat olmadığı için ne yapıp edip İnönü'yü tekrar başa geçirmeleri görüşünün hakim olduğunu belirtmiş, bu görüşün git gide taraftar kazandığını iddia etmiştir. Raporun Ayvalık'taki siyasi durum hakkındaki kısmı şöyledir:[370]

"(...) Ayvalık'ta durum

Ayvalık'ı taşkınlıklara sevk eden şimdi mecliste bulunan Balıkesir D.P. M. Vekili avukat Vacit Asena'dır. Bu adam aslen İstanbul-Aksaraylı, hukukçu çömezidir. Yegane mahareti küfür, sinir, asabiyet ve bağırıp çağırmaktan ibaret bir şarlatandır. Evvelce İzmir ilçelerinden birinde savcı iken hilafı kanun adam hapsetmek suçundan hidematı adliyede kullanılmamak şartıyle ihsas edilmiş ve iki sene de avukatlık yapmaktan men olunmuş ve cezasını da çekmiştir. 938 senesinde C.H.P. başkanı iken C.H.P. manevi şahsiyeti için elzem bir arsayı 50 liraya satın almış, para parti veznesinden çıkmış fakat tapuda doğruca kendi adına tescil ettirmiştir. Vaziyet hala böyle durmaktadır. Yalnız bulunduğu zaman çok korkak, kalabalıktan yüz bulan karıştırıcı bir insandır. Buradaki patronların hepsinin umumi vekilleri idi. D.P. ilçe başkanlığından Millet vekili olup gittikten sonra: Burada D.P. Başkanlığına (Ayvalık gazetesi) nin sahibi Avni Baskın geçti. Bu zat emniyetin gizli kayıtlarında (Komünist) olarak müsecceldir. Daha evvelce de Serbest Fırka reisi idi. Hava Kurumu başkanı iken 400 küsür lirayı ihtilas etmiş ve henüz ödememiş, bir buçuk sene de hapis yatmış

[369] "Halkevindeki fotoğraf yırtma işi ve C.H.P. nin tekzibi", *Ayvalık*, 29 Haziran 950.
[370] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 04.07.1950, s. 1.

çıkmış bir insandır. Bu adam 56 yaşındadır. Münafık, iftiracı, şahsiyatçı ve İnönü düşmanıdır.

Benden başka herkesi yıldırmıştır. Patronların birinci hasmıdır. İt kopuk takımı kendisiyle beraberdir. Patron taraftarları azdır. Patronlar şimdiye kadar C.H.P. kayıtlı oldukları halde seçime kadar hep D.P. yi desteklediler ve binlerce lira para verdiler. Muhtelis Avni D.P. Başkanı olunca patronlara dirsek çevirdi. İlla belediye reisi olacağım patronları ezeceğim diyor. Kopuklarda peşinde gidiyor. Patronlar da bu şerden korunmak için Belediye meclisine girip ekseriyeti almak ümidiyle D.P. ye şimdi kaydolunmak istediler. Avni bu defa olamaz, kaydetsek bile 56 ıncı maddemizin sarahatı karşısında B. Meclisine aza olamazlar demiş ve direnmiş. Patronlar bu defa Avni'yi başkanlıktan atmak için oradaki m. vekili Vacit'e gizli mektup yazmışlar. Yukardan bir emirle Avni'yi attık demişler. Vacit orada uğraşmış fakat muvaffakta olamamış. Patronlar ortada duruyor. Tekrar bize de dönemiyorlar, bizi de seçemiyorlar. Vaziyet bu şekilde hararetini muhafaza etmektedir.

Ulusun burada muhabiri yoktur. İki fotoğrafla hüvviyet kağıdını takdim ediyorum. Muvafık görülürse cüzdanının yollanmasını rica ederim (...)"[371]

Balıkesir Postası gazetesinin 1 Ağustos 1950 tarihli bir haberinde daha önce Altınova hadiselerinde adı geçen Jandarma Gediklisi Mehmet Gölgeli'nin hala bucakta Halk Partisi'nin propagandasını yaptığı belirtilmiştir. Gazetenin aktardığına göre, Kore Harbi'ne asker gönderme kararı aleyhine kahvehanelerde konuşarak halk ile hükümet arasında ikilik yaratmak amacındadır. Başka bir yere tayin edildiğini öğrendikleri Mehmet Gölgeli'nin hala bu gibi siyasi işlerle uğraşması gazeteyi şaşırtmıştır.[372]

1950 yılının ağustos ayında Ayvalık'ta CHP binalarına karşı bazı saldırılar olmuştur. Anadolu gazetesinin 12 Ağustos'ta aktardığına göre, DP iktidara geldikten sonra ilçe merkezinde ve bucaklarda CHP'lilere ve CHP binalarına sözle ve fiziksel olarak saldırılar günden güne artmıştır. Ağustos ayında ise bu saldırılar daha da artmıştır. Bu saldırılara örnek olarak Alibey Bucağı CHP binasındaki parti levhasının meçhul şahıslar tarafından indirilerek kırılmak suretiyle parçalarının denize atılması verilmiştir. Bu olayı takiben ilçe merkezindeki Sakarya Mahallesi CHP Ocağı'nda asılı bulunan parti bayrağı da parçalanmıştır. Kadri isimli bir vatandaş olayın faillerinin hadiseden sonra DP İlçe Başkanı'nın sahibi olduğu Ayvalık gazetesine gittiklerini görmüştür. Olay zabıtaya bildirilmiş ve ocağa yeni bir bayrak asılmıştır. Ancak DP'nin bu işler için kullandığı Salih Ankay ve Mustafa Bilgen isimli şahıslar ocak binasındaki bayrağı tekrar yırtmaya teşebbüs etmiştir. Bu şahıslardan Salih Ankay, kendilerine DP idarecileri tarafından emir verildiğini, işledikleri suçun cezasının 1 lira olduğunu ve bu cezayı da DP'nin ödeyeceğini söylemiştir. Zabıta

[371] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 04.07.1950, s. 2-3.
[372] "Altınova jandarma gediklisi, hala baskı yapıyor", *Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1950.

şahitleri dinlemişse de şahitlerin çoğu şehrin en işlek caddesinde ve gündüz olan bu olayı himaye eden ifadeler vermiştir.[373]

Anadolu gazetesinde yer alan 16 Ağustos'taki bir haberde, bu sefer de Sakarya ve Kazım Paşa mahalleleri ocak binalarındaki parti bayraklarının çalındığı bilgisi verilmiştir. Bu suçların cezası verilmediği için faillerin daha da cesaret bulduğunu belirten gazete, 14 Ağustos gecesi ilçe merkezindeki CHP binasının kapısında asılı bulunan büyük kristal parti levhasının çalındığını bildirmiştir. Çalınan levha doğruca DP binasına götürülmüş, burada DP idarecileri ve parti mensupları önünde kırılarak parçaları denize atılmıştır. Habere göre, bu olay Ayvalık'ta CHP binalarına yapılan saldırıların altıncısıdır. Hadise CHP Genel Başkanlığı'na, Cumhurbaşkanlığı'na ve Başbakanlık'a bildirilmiştir.[374]

Anadolu gazetesinin 12 Ağustos'taki nüshasında yer alan olayda adı geçen Salih Ankay gazeteye bir mektup yollamıştır. 19 Ağustos'ta yayınlanan bu mektupta Salih Ankay kendini şöyle savunmuştur:

"Gazetenizin 12 Ağustos 950 tarihli ve 11465 sayılı nüshasının 4 ncü safihe, üçüncü sütununda Kardeşlik ve Beraberlik bu hale mi düşürülecekti? Başlıklı yazınızı okudum.

Adımın bir iftira neticesi karıştığı bu hadise dolayısiyle verilen haberin aşağıdaki şekilde ve aynı sütunda tavzihini basın kanununun ilgili hükümleri gereğince rica ederim.

1-Adı geçen mahalle ocağı bayrağını ben indirmedim. Yaptığım tahkikata göre bunun Partiye kötü isnatlarda bulunan birkaç bozguncunun eseri olduğu tahakkuk etmiştir. Bunlar vaktile Alibey nahiyesinde aynı şekilde Türk bayrağını da yırtmışlar ve D. Partiye iftira etmek istemişlerdir.

2-Sizin Ayvalık muhabiri olan zat her kimse hadiseleri kendi gözünden tahlil ederek particilik gayreti ile hareket etmektedir. Vicdan sahibi her insan bu kötü isnatlardan azap duymaktadır.

Biz demokrasinin korunması için elden gelen gayreti sarf ediyoruz. Aynı olgunluk ve anlayışı karşı taraftan da beklemekteyiz."[375]

Ağustos ayı sonunda Araplar Köyü bekçisi iken istifa eden Musa isimli şahıs, yerine alınan yeni bekçi tarafından vurulmuştur. Olay yerine gelen kolluk kuvvetleri yaralıyı Edremit Hastanesi'ne göndermiş, faili de yakalamıştır. Körfez gazetesi 1 Eylül'deki nüshasında verdiği bilgiye göre, yeni bekçi DP'li muhtarın tabancasını kullanarak suçu işlemiştir. Suçu işlemesinin sebebi ise, köyün eski CHP'li muhtarı Necati'dir. Necati isimli şahıs muhtar seçimlerini kaybettiği için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hakaret ettiği ileri sürülerek mahkemeye verilmiş ve tutuklanmıştır. İlk

[373] "Kardeşlik ve beraberlik bu hale mi düşürülecekti?", *Anadolu*, 12 Ağustos 1950.
[374] "Ayvalıkta tecavüzlerin rekorları kırılmağa başlandı", *Anadolu*, 16 Ağustos 1950.
[375] "Ayvalık hadiseleri ve bir mektup", *Anadolu*, 19 Ağustos 1950.

duruşmasında birçok DP'li de salonda yerini almıştır. Duruşmada eski muhtarın lehine ifade veren Bekçi Musa'nın konuşması salondaki DP'lilerin hoşuna gitmemiş, duruşma sonunda adliye binasının önünde dövülmüştür. Gazeteye göre, vurulmasının sebebi de budur. Bekçi Musa'yı vuran Necati'nin yargılanması Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılacağı için tutuklunun Burhaniye'ye götürülmesi işini hiçbir şoförün yapmaması DP'liler tarafından şoförlere iletilmiştir. Eğer götürecek bir şoför çıkarsa arabasının parça parça edileceği tehdidinde bulunulmuştur.[376]

Körfez gazetesi 3 Kasım'daki sayısında 1950 belediye seçimlerinde yeni seçilen DP'li belediye meclis üyelerine hitap ederek, kanunsuz ve haksız işlerin düzeltilmesi için muhalefet olarak vazifelerinin ağırlığını takdir etmelerini talep etmiştir. Mecliste ele alınacak her yanlış işi eleştireceğini belirten gazete, meclis üyeleri de bu eleştirileri iyi karşılarsa bir uyum yaratılabileceğine inanmıştır. Karakola kendileriyle alakalı notlar verildiğini bilmelerine rağmen eleştirilerini yapacaklarını ifade ettikten sonra belediye seçimlerinin ardından yeni bir kanun dışı uygulamayla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Gazeteye göre, Belediye Başkanı Avni Baskın her cuma DP binasında toplantı yaparak o hafta belediyenin yaptığı icraatları saydıktan sonra "Kabul ediyor musunuz arkadaşlar?" diye sormakta, salondakilerde "Kabul ediyoruz. Yaşa!" diye karşılık vermektedir. Ardında da bir sonraki hafta yapacaklarını anlatmaktadır. Partililerin belediyede çalışanlarla ilgili talepleri de bu toplantılarda karşılanmıştır. Körfez gazetesi bu kararların kanunsuz olarak, hak ve hukuk gözetilmeden alındığını ve ertesi gün uygulandığını ifade etmiştir. Kanunlara göre halkın seçtiği belediye meclisi dışında bir meclis toplanamayacağı ve belediye başkanının da belediye meclisi dışındaki her hangi bir topluluğun isteklerini gerçekleştiremeyeceği bilgisini verdikten sonra meclis üyelerinin siyasi kazanç peşinde koşarken müşkül duruma düştüklerini belirtmiştir.[377]

17 Kasım'daki Körfez ve 18 Kasım'daki Anadolu gazetelerinde her yıl muhtarların tarafsız tespitinden sonra çiftçilere dağıtılan tohumlukların 1950 yılında Ayvalık ve Altınova'daki idarecilerin baskısıyla sadece DP'lilere verildiğini belirtilmiştir. Gazetelerin araştırması sonucu konu hakkında öğrendikleri şunlardır: 1949 yılının ekim ayı başlarında Altınova DP Başkanlığı tohum ihtiyacı olan çiftçilerin başkanlığa müracaat ederek ihtiyaçlarını tespit ettirmelerini duyurmuştur. Düzenlenen listede çiftçi olmayan birçok DP'linin adı yazılmıştır. Bu olaydan 15 gün

[376] "Araplar köyünde işlenen cinayet", *Körfez*, 1 Eylül 950.
[377] "Belediyede toplanan meclise hitap ediyoruz", *Körfez*, 3 Kasım 950.

sonra Ayvalık Kaymakamlığı Altınova'daki muhtarlardan tohuma ihtiyacı olan çiftçilerin listelerini göndermesini istemiştir. Muhtarlar da tarafsız bir şekilde hazırladıkları listeleri kaymakamlığa göndermiştir. Kasım 1950'de tohum için listelerde adı olanların Ziraat Bankası'na başvurmaları istenmiştir. Bunun üzerine köylüler muhtar ve ihtiyar heyetleriyle bankaya müracaat etmişlerdir. Müracaat esnasında esas alınan listelerin muhtarların hazırladığı listeler değil, DP merkezinde hazırlanan listeler olduğu görülmüştür. Muhtarlar duruma itiraz etmişler ancak kendilerine bu listelerin kabul edilmesi söylenmiştir. Fakat onlar da kendileri tarafından düzenlenen değil de DP'lilerin isimlerinin yazdığı listeleri kabul etmekten çekinmiştir. Bunun üzerine harekete geçen Ayvalık DP İlçe Başkanlığı listeleri bizzat onaylamış, tohumluklar DP'lilere verilmiş, CHP'liler elleri boş geri dönmüşlerdir. Kaymakamlığa yapılan başvurular karşısında kaymakam, yeni bir tahsis olursa muhtarların listesinin dikkate alınacağını belirtmiştir.[378]

Körfez'e göre, olayın en dikkat çekici tarafı Avni Baskın, Fuat Komili ve Ahmet Dağlı'nın müdahaleleriyle DP'li bazı köylüler de tohum alamamıştır. Onlar yerine Tikveşli Mehmet Bey, Şadi Kulaksızoğlu, Nusret Dervent, Muzaffer Dervent ve Fuat Altınova gibi varlıklı, DP'lilerin ileri gelenleri almıştır. Körfez gazetesine göre DP devlet içinde devlet kurma çabasındadır. Askerliğini beraber yapan, vergisini beraber veren vatandaşları bu konuda ayıran bir iktidarın bu memlekete hizmet etmesi mümkün değildir.[379]

Belediye seçimlerinin ardından partilerin rolleri değişse de aralarındaki ilişkide herhangi bir düzelme yaşanmamıştır. Zira bu sefer de muhalefetteki CHP, DP'li belediyeyi icraatları yüzünden suçlamıştır. Bu suçlamaların çoğu Körfez gazetesinde yer bulmuştur. Bu olaylardan birisi 1950 yılının kasım ayında yaşanmıştır.

Gazetenin aktardığına göre, Şehir Kulübü ile Halkevi'nin arasındaki boşluğun bir kısmı Şehir Kulübü'ne, bir kısmı da Halkevi'ne ait olduğu için cadde tarafından baş kısmı kapatılmış ve bir kapı takılmıştır. Sinema binası ile Halkevi arasındaki dere de, cadde kenarından sahile kadar Halkevi tarafından betonla kapatılarak da yaz aylarında geceleri halkın istifade etmesi sağlanmıştır. DP'li yeni belediye başkanı 14 Kasım günü yanında itfaiye ile söz konusu yere giderek duvar ve kapıları

[378] "Devlet içinde devlet mi?", *Körfez*, 17 Kasım 950; "Çiftçiye tohum tevziatında bile işe Particilik karıştırılıyor", *Anadolu*, 18 Kasım 1950.
[379] "Devlet içinde devlet mi?", *Körfez*, 17 Kasım 950.

yıktırmıştır. Bunun üzerine CHP mahkemeye müracaat ederek belediyenin müdahalesinin durdurulması kararı aldırmıştır. Gazetenin verdiği bilgiye göre, CHP mülkiyete zarar vermek ve bu zararın ödenmesi için dava açacaktır. Ayrıca görevi kötüye kullanma sebebiyle de idari dava açacaktır.[380] Kapı ve duvarlar yıkıldıktan sonra belediyenin kapıları yıkım masrafı olarak deposuna götürdüğünü öne süren Körfez gazetesi, mal sahibi olan CHP'nin bütün azamet ve varlığıyla belediyenin karşısında dimdik dururken belediyenin yıkım masrafı için kapıları götürmeye hakkının olmadığını ifade etmiştir. Belediye Başkanı Avni Baskın'ı keyfi idareye doğru hızla yol almakla suçlayan gazete, birilerinin kendisine kanunları hatırlatması gerektiğini belirtmiştir.[381]

Yaşananlar üzerine Ayvalık gazetesi 16 Kasım gününe ait nüshasında olayı DP tarafından aktarmıştır. Gazete, incelemeleri sonucunda Halkevi binasının belediyenin malı olduğunu belirtmiştir. Halkevi'nin ilk binası Basri Akın zamanında, ikinci ve üçüncü binası Şevket Osman Karaca zamanında, son binası da Softazadelere ödenen 2250 lira ile 1947 yılının mayıs ayı içerisinde Muharrem Onursal zamanında alınarak belediyenin malı olmuştur. Halkevi binası olarak inşası planlanmış ve belediyeden her yıl Halkevi'ne ödenmekte olan paradan o gün için elde bulunan 2500 lira ile ilk inşaata başlanmıştır. Vilayetten banka aracılığıyla alınan 6 bin lira da yetmeyince Ayvalıklılardan bağış yoluyla toplanan paralarla Halkevi'nin eşyaları alınmıştır.[382]

Gazeteye göre, CHP'ye ait olduğu iddia edilen ve aslında Türk Ocağı'na aitken maliye yerine CHP'ye geçen eski Türk Ocağı binası CHP tarafından belediyeye devredilmiştir. Bu durum karşısında bir mübadele mevzuu ortaya çıkmıştır. CHP'nin 1950 itibariyle hala kullandığı bina belediyenin mülküdür. Zamanla ele geçen fırsat üzerine bu iki bina mübadeleye tabi kılınmış ve belediye zararına Nejat Sarlıcalı aracılığıyla Mustafa Doğrular'a satıldığı söylenen binadan alınan 2100 lira belediyenin malı olan 100-120 bin liralık binaya karşılık kabul edilmiştir. Son yaşanan Halkevi meselesinde ise Ayvalık gazetesine göre, 14 Mayıs'ta inen darbe CHP'nin merkezden aldığı emirle son kozunu oynamasına engel olmamıştır. Muharrem Onursal el çabukluğu ile Halkevi binasını CHP'nin malı haline getirmiştir. Binanın sağ ve solunda kalan menfez ve tabii yollar da kapatılarak

[380] "Belediye dairesi başkanının tecavüzkar hareketine mahkeme mani oldu", *Körfez*, 17 Kasım 950.
[381] "Belediye halkevinin kapılarını alıp deposuna götüremez", *Körfez*, 24 Kasım 950.
[382] "C.H.P. Marifetlerinden", *Ayvalık*, 16 Kasım 950.

olayın kanuni taraflarının düşünülmesine imkan bırakılmamıştır. Kanunlara aykırı olmasına rağmen CHP bu binayı başka bir şahsa sinema ve kahvehane yapılmak üzere kiraya vermiştir. Gazetenin Muharrem Onursal'ın 30 Ağustos 1950 tarihli bir yazısından öğrendiğine göre 1935 yılından itibaren belediye tarafından Halkevi'ne 37,858 lira verilmiştir. Gazete, başından itibaren kanunlara karşı hareket ettiğini belirttiği Muharrem Onursal'ın döneminin incelenmesi için ya belediye meclisinde bir komisyon kurulmasını ya da bir mülkiye müfettişi gönderilmesi için valilik kanalıyla İç İşleri Bakanlığı'na müracaat edilmesini tavsiye etmiştir. Gazete ayrıca söz konusu binaların tapularının iptali için dava açılacağını öğrenmiştir.[383]

Körfez gazetesi, Ayvalık gazetesindeki bu yazıyı Avni Baskın'ın yazdığını ya da yazdırdığını, bu yazıda gerçeklerin tahrif edildiğini ve CHP düşmanlığının açıkça görüldüğünü öne sürmüştür. Körfez gazetesine göre olayın doğrusu şu şekildedir: 1950 yılı itibariyle Halkevi'nin bulunduğu yerdeki harap vaziyette olan binalar Halkevi yapılmak amacıyla belediye tarafından parça parça ve muhtelif zamanlarda istimlak edilmiştir. Binaların bulunduğu alanın Şehir Kulübü'nden sinemaya kadarki kısmı şehir planında da gösterilmiştir. Bu bağlamda CHP binası ile Halkevi yapılmak için istimlak edilen harap vaziyetteki binalar kanunlara uygun olarak Türk Ocağı'ndan CHP'ye geçen bina ile mübadele edilmiştir. Körfez gazetesi bu açıklamanın ardından şu dört maddeyi sıralamıştır:[384]

"1-Gazetede gösterilen parti binası için 100-120 bin lira kıymeti kim taktir etmiştir?

İzzet Basmacı, sabunhane ve müştemilatıyla zeytinyağı fabrikasını 100-120 bin, Mustafa Özyiğit keza fabrikasını 100 bin liraya Tarım satış kooperatifine teklif etmişlerdir. Bu müesseselerin yanında halk parti binasına 100-120 bin lira verecek aklı başında bir insan bulunabilir mi?

2-Halkevi binasının itmamı inşa ve mefruşatı için teberrü edilmiş, fakat bu temin konser vesilesiyle yapılmış ve halkevinin kendi muhasebesi içinde ceryan etmiştir. Belediyeden geçirilmesi yalandır.

3-Halkevi binaları C.H.P. gönderdiği 37,000 liralık tahsisatiyle yapılmış, belediyeden inşaat için bir para harcanmamıştır.

4-Mustafa Doğrular'a satılan bina da kanun mevzuatı içinde ve açık artırma ile satılmıştır. Kendine yardım edilmeye muhtaç bir belediyenin sırtından müstefit olmak küçüklüğüne ne Mustafa Doğrular ve ne de Nejat Sarlıcalı tenezzül ederler. Bunun aksini isbat edecek aklı selim sahibini tasavvur etmiyoruz."[385]

Körfez gazetesi 24 Kasım'daki nüshasının ilk sayfasını neredeyse farklı konularda DP'yi eleştirmeye ayırmıştır. Yukarıda değinilen Halkevi ile ilgili iki

[383] "C.H.P. Marifetlerinden", *Ayvalık*, 16 Kasım 950.
[384] "Muhalefeti yok etmek gayreti", *Körfez*, 24 Kasım 950.
[385] "Muhalefeti yok etmek gayreti", *Körfez*, 24 Kasım 950.

yazıdan farklı olarak yine belediyeyle alakalı fakat başka konulara değinilmiştir. Bu yazılardan birinde DP'nin belediyeyi devralmasının üzerinden 3 ay geçtiği, üzerine bunu maddi durumu kötü olan halkın geçimini sağladığı 2,5 aylık bir iş devresinin takip ettiği belirtilmiştir. Gazeteye göre, DP belediye seçimlerinde birçok vaatte bulunmuş, bu vaatlerini yerine getirmek için artık imkanı da olmasına rağmen bunları yerine getirmemiştir. Halk da bu vaatleri için kendilerine oy vermiş ve seçim döneminde yaptıkları, "Arkadaşlar! Pirinalar sizin öz malınızken şimdiye kadar gözlerinize birer sürme çekilmiş ve pirinalarınız gasb edilerek üzerine oturulmuş, siz sefalet içinde kıvranıp dururken onlar İstanbul sefahathanelerinde çeşitli zevkleri ile eğlenip durmaktadırlar. Reylerinizi bize verirseniz iktidara gelince pirinalarınızı kurtarıp alacak, sefahatte sarf edilen bu paralarla seni refaha, kasabanı da mamureye ulaştıracağız." ya da "Az işçi masrafiyle iş gördürme zihniyetini yıkacağız, sendikalar kuracağız, yerli işçi dururken taşradan kimseyi getirtmeyeceğiz." tarzında konuşmaları hatırlatmıştır. Körfez gazetesi DP'nin seçim dönemi yaptığı bu vaatleri gerçekleştirmediğini, bir daha kendilerini kandırmalarına izin vermeyeceklerini belirtmiştir.[386]

Körfez gazetesinin bu sayısındaki son yazıda DP'nin belediye seçimlerini kazandıktan sonra CHP'li olduğu gerekçesiyle belediyedeki memurları işten çıkardığı ve yerine Faruk Yücesoy, Niyazi, Reşit, Ahmet Baklacı ve Kemal Gana'nın alındığını iddia etmiştir. Gazeteye göre, bu işlemlerin kanuna aykırı olarak yapılmış, belediye memuru olabilmek için ortaokul mezunu olma şartı varken memur olarak alınanlarda bu şart aranmamış, ortaokul mezunu diğer vatandaşların başvurabilmesi için herhangi bir duyuru yapılmamıştır.[387]

Körfez gazetesi 18 Aralık'taki sayısında DP'nin Halkevi binasının tapusunu alma girişimi sonuç vermeyince bu sefer de Halkevi'nin elektrik kullanım bedeli sebebiyle CHP'yi borçlandırmaya çalıştığını yazmıştır. 3 Kasım 1950'de belediye başkanının encümene sunduğu tezkereye bir hesap listesi eklenerek Halkevi'nin 1946, 1947, 1948, 1949 ve 1950 yıllarında kullandığı elektrik tüketim bedeli olan 446 lirayı yapılan tebligata rağmen ödemediği için tahsil edilmesi hakkında karar alınması istenmiştir. Encümen konuyu müzakere etmiş, 6 Kasım'da verdiği kararda tahsilin emval kanununa göre mi yoksa umumi hükümlere göre icra dairesi aracılığıyla mı yapılmasını gerektiğinin incelenmesi için evrak muhasebe bölümüne

[386] "Halk, İktidarın belediyesinden soyuyor. Haniya?", *Körfez*, 24 Kasım 950.
[387] "Ya buna ne diyelim?", *Körfez*, 24 Kasım 950.

gönderilmiştir. Henüz encümence onaylanmayan evrak muhasebe tarafından imzalanarak Bina ve Arazi Vergileri İtiraz Komisyonu'na sevk edilmiştir. Olayı bu şekilde izah ettikten sonra konunun birçok hukuki sakatlık barındırdığını belirten Körfez gazetesi eleştirilerini şu maddelerle sıralamıştır:[388]

"1-Belediye encümeni 6/11/1950 tarihli kararında tahakkuk ettirilen borcun tahsiline değil hangi kanunla muamele yapacağız diye muhasebeye sormuştur. Mahiyet itibariyle hukuki bir istizah olan bu tetkikin hukuk müşaviri yerine muhasebeye tavdii garip olmakla beraber tahsile dair bir karar değildir.

2-Evvela belediye, yeni meclisin Halkevi'nin meccani ceryandan istifade edemiyeceğine dair yeni kararından önce sarf ettiği elektrik ceryanı için tek bir kuruş alamaz. Zira çok evvelce Şevket Osman Karaca'nın son belediye reisliği zamanında ve bilahare 15/3/1943 tarihinde teyit olunmuş ikinci bir kararla Halkevi elektrik ceryan bedelinden muaf tutulmuştur. Bu kararlara miadı içinde itiraz yapılıp vilayetçe bozulmadığı için daha o zaman kesbi katiyet etmiştir. Bu itibarla o meclislerin karar hükümleri şimdiki meclisin verdiği veya vereceği iptal kararına kadar mabihit tatbiktir. Bir meclisin kararı makabline şamil değildir. (B. kanunu madde 70, fıkra 16 salahiyet kaydı.)

İkincisi; belediye meclisi dilediği yere dilediği miktarda meccanen ceryan vermekte tamamen serbesttir. Çünkü; elektrik ceryanı işi ve bedeli ticari bir mevzudur. Devletçe kabul edilmiş vergi ve resim değil doğruca bir bedeldir. Meccanen ceryan vermeden mütevellit herhangi bir soru belediye meclisine açılamaz ve belediye bu hususta muhatap tutulamaz. (B. kanunu madde 3 belediye idaresi belediye meclisine mevdudur.)

3-Dava bina ve arazi vergileri itiraz komisyonuna açılmakla bilmeyiz kaçıncı hata edilmiştir. Komisyon vergi ve resimlerden mütevellit hususatı müzakere ve tetkike yetkili olup ticari mevzu olan ve belediyenin sattığı ceryan bedelinden münbais bulunan bu konuyu tetkike salahiyeti yoktur. Davanın açılacağı yer İcra dairesi ve icra tetkik merciidir. Eğer vergi veya resim olsaydı yüzde on ceza kaydına tabi olurdu.

4-946 dan 950 ye kadar beş sene için uydurma tahakkuk ettirilen ceryan miktarı pek gülünçtür. Bütün bir kasaba bilir ki, Halkevi binası 946, 947, ve 948 senelerinde yeni inşa bulunmakta idi; değil ceryan, elektrik tesisatının bile mevcut olmadığı o senelerde hangi insan çıkacakta -ben Halkevi'nde elektrik ışığı gördüm- diyecek acaba! (inşaat masrafı evrakı meydandadır.)

5-İtiraz komisyonuna verilen dilekçe cidden enteresandır.

Dilekçenin bir yerinde elektrik muhasebecisi -Evvelki meclislerin verdiği istisnaiyet kararını kastederek- kanun ve nizamlara dayanmayan belediye meclislerinin o kararları hükümsüzdür diyor.

Bir dairenin memuru o dairenin genel meclis kararlarını tenkit etmek salahiyetini nereden buluyor? Bu yazısı ile belediye memur ve müstahdemleri nizamnamesinin 77 inci maddesinin D fıkrası mucibince ceza görmesi lazım geldiğinin farkında değil midir?

Verilen kararı sadece ifaya mecbur durumda olan elektrik muhasibinin şu hadise karşısındaki vaziyetini takdir etmiyor değiliz. Al şu müsveddeyi daktilo et, imzala ver denmiş o da öyle yapıvermiştir.

Politik ihtiraslar için baş vurulmadık çareler kalmıyor. Ne yapalım ellerinden

[388] "Ne yapacaklarını şaşırdılar!", *Körfez*, 18 Aralık 950.

gelen bu kadar…"[389]

CHP'nin belediye üzerinden kendisine yüklenmesi karşısında DP cephesi de devr-i sabık yaratarak belediyenin CHP'li olduğu dönemdeki icraatlarına el atmıştır. Örneğin, Ayvalık gazetesinin 23 Kasım tarihli nüshasında Muharrem Onursal döneminde otobüs işletmesinde büyük çapta yolsuzluklar yapıldığına dair bir haber yer almıştır. Gazetenin yaptığı incelemelere dayandırdığı haberde, otobüs işletmesinden her yıl belediyeye 18 bin lira geldiği, bu tutarın belediye işletmesi adına ve günü gününe bankaya yatırılması gerekirken bir yıllık hasılattan bir kısmının 9 günde ve Mehmet Ali Aküst isimli kişinin hesabına yatırıldığı anlaşılmıştır. Geri kalan miktarın nerede olduğu ve nereye harcandığı resmi kayıtlarda yoktur. Gazete bu olayda muhasip M. Ali Aküst ve Muharrem Onursal'ın suistimallerinin diğer kısımlarının da aydınlatılacağını, hazırlanan evrakın savcılığa verileceğini belirtmiştir.[390]

Otobüs işletmesinde usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle hazırlanan dosya savcılığa gönderilmiştir. 11 Aralık'ta Körfez gazetesinin bildirdiğine göre, dosya savcılık tarafından incelenmiş ve kanuna aykırı herhangi bir durum olmadığı gerekçesiyle takipsizlik kararı vermiştir.[391] Konuyla ilgili Ayvalık gazetesi ise savcının konuyu yetkisi dışında gördüğünü, olayı incelemek için iki mülkiye, bir adliye müfettişinin yakında geleceğini duyurmuştur.[392] Körfez gazetesi de Ayvalık gazetesinin müfettiş gönderileceği haberinin aslı olmadığını, bunun boş bir tehditten ibaret olduğunu ileri sürmüştür.[393]

Ayvalık gazetesi 30 Kasım'daki sayısında, Körfez ve Anadolu gazetelerinde son zamanlarda Ayvalık CHP ileri gelenleri tarafından yazılar yayımlanmaya başlandığını belirtmiştir. Bu yazıların tenkit değil, hırs ve kin içerdiğini belirten gazete, bu yazıların mahiyetini anladıklarını ifade etmiştir. Gazeteye göre, yazıların amacı CHP iktidarı altında yapılan yolsuzlukları kamufle etmek içindir. Muharrem Onursal'ın başkanlığı döneminde belediyede fen ve diğer yapı işlerinde, gazhane hesaplarında, boğaz rüsumunda, Onursal'ın emriyle yapılan ihale ve kira işlerinde suistimaller yapılmıştır. 600 lira değerindeki bir binanın 2700 lira gösterilmesi, Vali Fazlı Güleç onuruna verilen ziyafetin bedelinin taş satın alınması olarak gösterilmesi, Halk Partili misafirlerin kahve hesaplarının üstünün örtülmesi, kaldırım tamiri

[389] "Ne yapacaklarını şaşırdılar!", *Körfez*, 18 Aralık 950.
[390] "Eski Belediye Otobüs işletmesinde sui istimal mi?", *Ayvalık*, 23 Kasım 950.
[391] "M. Onursal hakkında C. savcılığı takipsizlik kararı verdi", *Körfez*, 11 Aralık 950.
[392] "Belediye Otobüs İşletmesi İşi Memurin Muhakemata İntikal Etti", *Ayvalık*, 14 Aralık 950.
[393] "Aslı yoktur", *Körfez*, 18 Aralık 950.

yapılmış gibi gösterilip kadın memur istihdam edilmesi konuları hakkında hazırlanan belgeler savcılığa gönderilmek üzeredir. Gazete kısa bir süre sonra adaletin tecelli edeceğini savunmuştur.[394]

Ayvalık gazetesi CHP yönetimindeki belediyede yapılan yolsuzlukları teşhir etmeleri sebebiyle bu işte parmağı olanların telaşlandığını dile getirmiştir. Eski belediye muhasibi Mehmet Ali Aküst'ün devir teslim evraklarını hazırlarken aldığı gizli bir emirle belediyeye ait ve suistimallerini ortadan kaldıracak belgeleri çaldığını da iddialarına eklemiştir. Gazetenin iddiasına göre, belgeleri çalan M. Ali Aküst CHP binasına gitmiş, burada kendisini bekleyen Muharrem Onursal, Boğaz Rüsum Memuru Kadri Erkal ve Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer ile belgeleri tahrif etmeye başlamıştır. Ancak durumdan haberdar olan Belediye Başkanı Avni Baskın gerekli önlemi alarak adı geçenleri suçüstü yakalamıştır. Haklarında tutulan tutanak kaymakamlığa verilmiştir.[395]

Ayvalık gazetesinin bu iddiası üzerine Muharrem Onursal bir tekzip yazısı göndermiştir. Bu yazıda konuyla ilgili kendini şu şekilde savunmuştur:

"Gazetenizin 1256 sayılı ve 7 Aralık 1950 tarihli nüshasının 3 ve 4 cü sütunlarında -alınlarının açık olduğunu iddia edenler belediyenin resmi evrakını çaldırıp tahrifat yaparken suçüstü yakalandılar- başlığı ile yazdığınız yazıda ismimi vererek ve madde tasrih ederek şahsıma iftirada bulunduğunuzu okudum.

Kafanızda bu kabil suçları yaratmak ve hayal hanenizde beni suçlu mevkiinde görmek arzusunda olduğunuzu zannediyorum.

Böyle bir hadise mevcutsa belediye başkanı aldığı tertibatla suç üstü yakaladığı bu açık gözleri neye kanun pençesine tevdi etmedi. Suçlu olduğunu iddia ettiğiniz kimseler elini kolunu sallayarak alınları açık temiz vicdanlariyle halen Ayvalık'ta dolaşıyorlar.

İş bu yazımın matbuat kanunu hükümlerine göre aynı sütunda aynı punto harflerle yazılmasını isterim. M. Onursal"

Ayvalık gazetesi Muharrem Onursal'ın bu yazısı karşısında kendisini ne yaptığını bilmemekle suçlamıştır. Olayın daha hızlı sonuçlanmasının ilgililerin evrakı hızlı incelemesine bağlayan gazete, kendilerinin tereddüt etmediğini ve Halk Partililerin de üzülmemesi karşılığını vermiştir.[396]

Konu hakkındaki ikinci tekzip mektubu da belediyenin eski boğaz rüsumu memuru olan ve olayda Kadri Erkal tarafından gönderilmiştir. O da mektubunda şunları dile getirmiştir:

---

[394] "Ayvalık Halk partisi ileri gelenlerinin Anadolu ve Körfez gazetelerindeki yaygaralarının sebepleri anlaşıldı", *Ayvalık*, 30 Kasım 950.

[395] "Alınlarının açık olduğunu iddia edenler belediyenin resmi evraklarını çaldırıp tahrifat yaparlarken suçüstü yakalandılar", *Ayvalık*, 7 Aralık 950.

[396] "Ayvalık gazetesi Müdürlüğüne", *Ayvalık*, 14 Aralık 950.

"7.12.1950 tarihli gazetenizde belediyeye ait evrak üzerinde bazı tahrifatı yapmak üzere c.h.p. si binasında teşekkül eden hey'et arasında benim de bulunduğum yazılmakta ise de maalesef ne bu topluluktan bir haberim ve ne de bu işle bir alakam olmadığından ismimin nahak yere böyle gazete sütunlarında karıştırılmamasını ve bu haftaki yazınızda bunun tashihini rica ederim.

Sabık Belediye boğaz Rüsum Memuru
Kadri Erkal"

Ayvalık gazetesi bu yazıya ise Kadri Erkal'ın olay gerçekleşmeden iki dakika önce oradan ayrıldığının şahitlerle sabit olduğu karşılığını vermiştir.[397]

Körfez gazetesi ise 11 Aralık'taki sayısında olayı özetle şöyle anlatmıştır:

Aralık ayının ilk cuma günü belediyedeki işinden çıkarılan eski muhasebeci Mehmet Ali Aküst belediyeden evine giderken elinde şahsına ait bir zarfla CHP'ye uğramış, başkanlık odasında 5-6 kişi otururken kapı vurulmadan ve merdivenler polis, bekçi ve belediye zabıtasına tutturulmak suretiyle Belediye Başkanı Avni Baskın içeriye girmiştir. Ardından Mehmet Ali Aküst abluka altına alınarak belediyeye götürülmüştür. Gazeteye verilen bilgiye göre, kendisine ait bir zarfla belediyeden çıkıp partiye uğrayan Aküst için belediyeden partiye evrak kaçırdığı düşünülmüş, emniyetten polis istenmiş, polise bekçi ve zabıta kuvvetleri eklenerek CHP binasına gidilmiştir. Gazete, bir belediye başkanının arkasına zabıtaları alarak bir parti binasını basmasını ve oradan birini götürmesini kanunlara aykırı bulmuştur. Ve olayın savcılığa intikal ettiğini bildirmiştir.[398]

Körfez gazetesine göre, 1950 belediye seçimlerine kadar parti halinde yapılan mücadeleler belediye seçimlerinden sonra her yerde olduğu gibi Ayvalık'ta da rengini değiştirmiştir. DP içinde belediye seçimleri sırasında oynanan oyunlar ve çevrilen entrikalar gün yüzüne çıkmış, seçimleri kazandıktan sonra vaatlerinden hiçbirini gerçekleştirmemeleri, CHP'lilere çirkin hareketlerde bulunmaları Ayvalıklıların gerçeğin farkına varmalarını sağlamıştır. DP'yi Ayvalık'ta kuranlar hiçbir zaman hemşerilerinin kalbini kırmayı ya da herhangi bir konuyu nefret vesilesi yapmayı aklından geçirmemiştir. Ayvalık'ta kuvvetlenmelerinin ve büyümelerinin verdiği mutluluktan pusuda bekleyen fırsatçıları sezememişler, onların sözlerine kanmışlardır. İktidar alındıktan sonra sadece ezanın Arapça yapılması, belediyelerin başındakilerin de yalnız iktidar ve hırs peşinde koşarak hiçbir icraat yapmamaları karşısında halk partilerden uzaklaşmıştır. Körfez gazetesi, 1950 yılı itibariyle varlığı yokluğu belli olmayan ve dağılmış vaziyette olan Ayvalık DP idare heyetinin tasfiye

[397] "Ayvalık Gazetesi yazı işleri müdürlüğüne", *Ayvalık*, 14 Aralık 950.
[398] "Hangi sıfat ve salahiyetle", *Körfez*, 11 Aralık 950.

edilerek demokrasi anlayışını hakim kılacak yeni bir idare heyetinin oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Gazetenin iddiasına göre DP'li vatandaşlar, "Doğru söylüyorsunuz, kasabamızın hakiki iş adamları ve belediyecileri dışarıda kaldılar. Ah! Aldatıldık ve andandık. Oldu bir kere.. Tövbeler tövbesi olsun bir daha mı!.." demiştir. Ayvalık'taki siyasi mücadele CHP ve DP arasında değildir. Asıl mücadele, DP'yi istismar ederek belediyenin salahiyetli bir mevkisine ulaşıp o mevkiin imkanlarıyla ve sahip oldukları gazeteyle CHP'ye ve mensuplarına saldıran bir zümrenin mücadelesidir. Körfez'e göre muhalefet ise bu zihniyete zerre kadar önem vermemektedir.[399]

C. 1950 Yılına Kadar Ayvalık'ta Seçimler

1. 1946 Belediye Seçimleri

Çok partili hayata geçildikten sonra yapılan ilk seçimler olma özelliğine sahip olan 1946 belediye seçimlerinin aslında Eylül-Ekim 1946 tarihinde yapılması planlanmıştır. Ancak hükümet 26 Nisan'da Belediye Yasası'nın bazı maddelerinin değiştirilmesini öngören bir yasa tasarısı hazırlamıştır. Tasarının gerekçesi olarak belediye seçimlerinin gereğinden fazla uzaması ve oy verme işleminin bütün medeni ülkelerde olduğu gibi bir günde yapılmasının daha uygun olacağının düşünülmesi gösterilmiştir. Ayrıca TBMM'nin milletvekilleri hakkında verebileceği yeni bir seçim kararının yeni seçilecek olan belediye heyetleriyle uygulanmasını istenmiştir. Bu yüzden de eylül ayında başlanacak olan belediye seçimlerine bir defalık ve sadece bu seçime mahsus olarak mayıs ayında başlanması için bu tasarı hazırlanmıştır.[400] Böyle bir tasarının hazırlanması üzerine DP ard arda toplantılar yapmıştır. Ve bu toplantılar neticesinde seçimlerin erkene alınmasına karşı çıkılması fikri benimsenmiştir.[401] Ancak DP belediye seçimleri konusunda nasıl bir politika takip edeceği hususunda ilk başlarda kararsız kalmıştır. Çünkü DP'nin kurucu isimleri seçimlere katılmamayı savunurken partinin yerel örgütleri tam tersini savunmuştur. Bu yüzden bir süre seçimlere katılıp katılmama konusunda tereddüt yaşanmıştır. Fakat nihai karar 8 Mayıs'ta verilmiştir.[402]

DP seçimlere katılmasa da yayımladığı bir bildiri ile partilileri ve taraftarlarını oy kullanıp kullanmama konusunda serbest bırakmıştır. Partinin böyle

[399] "Muhalefet sistemimizi takdir eden hemşehriler", *Körfez*, 11 Aralık 950.
[400] Süleyman İnan, "Muhalefetin İstemediği İlk Erken Seçim: 1946 Belediye Seçimleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 1, Ocak 2004, s. 50-51.
[401] İnan, "Muhalefetin", s. 52.
[402] İnan, "Muhalefetin", s. 57.

bir karar almasında İsmet İnönü'nün seçime katılmamakla vatan hainliğini aynı kefeye koyan tutumu etkili olmuştur. DP böyle bir bildiri yayınlamasına rağmen el altında tüm parti örgütüne seçime katılmamalarını söylemiştir. Diğer muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisi önce seçimlere katılacağını açıklamışken 26 Mayıs'ta seçimlerden çekilmeye karar vermiştir.[403]

Ayvalık Belediyesi yapılacak seçimlerle ilgili bir yazı yayımlamıştır. Yazıda oy kullanmaya ve seçilmeye hakkı olan vatandaşların isimlerini gösteren listenin 8 Mayıs sabahından 14 Mayıs akşam 18.00'a kadar hükümet ve belediye binasıyla mahallelerde asılı kalacağı belirtilmiştir. İsimleri ve bölgeleri yanlış yazılan, tekrar eden veya hiç yazılmayanların listelerin asıldığı tarihten kaldırılacağı tarihe kadar seçim kuruluna başvurmaları gerekmektedir. Başvuru süresi geçtikten sonra yapılan müracaatların kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Belediye meclisi tarafından tespit edilen seçim bürolarının kurulduğu yerler ve bu yerleri kapsayan mahalle ve sokaklar şunlardır:

"1- Sakarya mahallesi : Sanatlar okulu atelyeleri yani eski sakarya cami avlusu

ihtiva ettiği sokaklar :

8 ci sokak mevcudu değirmenler 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve fethiye caddesi 22 ci sokak

2- Sakarya mahallesi : Sanatlar okulu atelyeleri, yani eski Sakarya cami avlusu

ihtiva ettiği sokaklar :

22 ci sokak mevcudu Fethiye caddesi 11 ila 29 ara 1-2 fethiye cad. sokakları

3- Sakarya Mahallesi : Sanatlar okulu atelyeleri, yani eski Sakarya okulu cami avlusu

ihtiva ettiği sokaklar

14 cü sok mevcudu Edremit cad. so 13, 5, 6, 7 ve ismet p. C. 10, 13, 14 ve diğer 5 so.

4- Vehbi bey Mahallesi : belediye dairesinde

İhtiva ettiği sokaklar Mahallenin tamamı

5- Kemal paşa Mahallesi : kemal paşa M. Küçük camiinde, eski askeri depo ihtiva ettiği sokaklar.

Hastahane Cad. so. 4, 5, 7, 8, 9 ara 1, 2, 3, 4 ve diğer beş sokak

6- Kemal Paşa mahallesi : kemal paşa M. Küçük camii, eski askeri depo ihtiva ettiği sokaklar

Sefa cad. Çamlı – sefa mevkii çıkmaz 1-2 fecir sokak ve 25 ci sokak

7- Kazım paşa mahallesi : Gazi okulu avlusundaki eski hayrettin paşa cami önünde

ihtiva ettiği sokaklar

8- Kazım paşa mahallesi : Gazi okulu avlusundaki eski hayrettin paşa cami önünde

[403] İnan, "Muhalefetin", s. 61.

ihtiva ettiği sokaklar

9- Hayrettin paşa mahallesi : gazi okulu avlusundaki eski hayrettin paşa cami önünde

ihtiva ettiği sokaklar

Sefa cad. 1-20 so hastane 1-2 ci hayat, gülbahar, mektep, fecir 14-15 sefa c ve ara.

10- Hayrettin paşa mahallesi : gazi okulu avlusundaki eski hayrettin paşa cami önünde

ihtiva ettiği sokaklar

Altınova cad. so. 16-17-18-19-20 hastahane cad. mektep so. ve diğer 10 so. mevcudu

11- Zeki bey mahallesi: Ali bey camiinde

ihtiva ettiği sokaklar : mahallenin tamamı

12- Hamdi bey mahallesi : Ali bey camiinde

ihtiva ettiği sokaklar : Mahallenin tamamı

13- Fethiye mahallesi : Ali bey camiinde

ihtiva ettiği sokaklar

14- Fethiye mahallesi : Ali bey camiinde

ihtiva ettiği sokaklar

İsmet paşa cad. so 2-3-5-7 ve Fethiye cad. 1-2 so ve 1-2 ara meydan cad 1-2-3-4 so. kır sokak dere boyu ve meydan cad.

Fethiye – 17 ci so mevcudu Fethiye cad. ara değirmenler so. 1-2-3-4-5-6-7-8 ve cami cadde 1-2-3-4 cü sokak ve meydan caddesi

15- İsmet paşa mahallesi : Saatli cami avlusu

ihtiva ettiği sokaklar : mahallenin tamamı

16- Fevzi paşa mahallesi : saatli cami avlusunda

ihtiva ettiği sokaklar : mahallenin tamamı."[404]

Seçimlerin yaklaşması üzerine Şükrü Filat tarafından kaleme alınan bir yazıda memleketin kaderinin dört sene yeni seçilecek kişilerin omuzlarında olacağı, her vatandaşın bu konuyla yakından ilgilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Yazara göre, halkın yıllardan beri alışkanlık haline gelmiş kötü bir özelliği vardır. Bu özellik halkın iyi veya kötü olsun, çalışsın ya da çalışmasın "kalburüstü gelen yalancı şöhretlere" inanmasıdır. Bu kişiler her cemiyette ve teşekkülde yer almaktadırlar. Eğer emirlerine harfiyen uymayacaksa yeni birini aralarına sokmamaktadırlar. Kendilerini çok tecrübeli gördüklerinden yapılan haklı eleştirileri de kabul etmezler. Ancak yazar, artık bu tip şahsiyetler yerine harabeye dönen şehrin imarına ve çalışkan hemşerilere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Babalarından gördüklerini uygulayacak olurlarsa yarı yolda kalacaklarını savunmuştur. Bu yüzden de vazife, işi bilenlere verilmelidir. 20 yıldan beri devam eden aksaklıkların sebebi egoist ruh anlayışının bu işe hakim olmasıdır. Bu egoist ruh anlayışı dolayısıyla kimse yerinde başkasının olmasını istememektedir. Bu yüzden de her gün artmakta olan yüksek

[404] "Ayvalık Belediye Başkanlığından", *Ayvalık*, 9 Mayıs 1946.

tahsilli gençlere ve kendi köşelerine çekilmiş olan değerli kişilere görev verilmemektedir. DP seçimlerde olmayacağına göre CHP'ye büyük görevler düşmektedir.[405]

21 Mayıs'ta CHP ilçe teşkilatının asıl ve yedek üyelerinin katılımıyla 68 kişilik bir partili grubun gizli oy usulü ile verdiği oylar sonucu belediye meclis üyelikleri için adaylar belirlenmiştir. Adayların isimleri şunlardır: Muharrem Onursal (Müstahsil), Enver Alay (Tüccar), Mehmet Ertem (Tüccar), Haydar Sezen (Dava Vekili), Ali Rıza Goral (Sabun İmalatçısı), Rüstem Özkan (Bakkal), İbrahim Keskin (Müstahsil), Necdet Sağun (Tüccar), Nejat Sarlıcalı (Tüccar-Komisyoncu), Hüseyin Hıfzı Vardar (Fabrikatör), Seyit Dramalı (Müstahsil), Rebii Aral (Müstahsil), Mustafa Sipahier (Tüccar), Yahya Akıncı (Komisyoncu), Niyazi Üke (Eczacı), Mustafa Sergin (Doktor), Adnan Özyiğit (Tüccar), Emin Kantarcı (Fabrikatör), Nuri Özer (Tuz İmalatçısı), Hilmi Usmanbaş (Avukat), Mümin Menlikli (Zahireci), Macit Uygur (Müstahsil), Salih Komili (Fabrikatör), Şevket Osman Karaca (Tüccar), Cemal Ağra (Tüccar), Basri Akın (Müstahsil), Remzi Zeytinci (-), Cezmi Uyum (Tüccar), İbrahim Aksoy (Müstahsil), Kemal Yıldızer (Bakkal), Ahmet Dramalı (Müstahsil), İbrahim Aybar (-), Burhan Erçin (Hırdavatçı), Necati Kabasakal (Makinist), Cihat Turgut (Ziraatçi), Hasan Selis (Fabrikatör), Osman Tunay (Sabuncu), Ali Sakallı (Tarım Kredi Kooperatifi Müdürü), Nurettin İnaç (Züccaciyeci), Osman Adi Eren (Kemalpaşa Mahallesi Muhtarı), Fazıl Mutlugil (Devlet Deniz Yolları Acentesi), Mehmet Aykul (Hırdavatçı), Suat Öztolon (Zahireci), Hasan Akkoç (Muhasip), Hakkı Sürmeli (Zahireci), İsa Özturan (Kahveci).[406]

Görüldüğü üzere adayların çoğu tüccar ve müstahsilden oluşmaktadır. Geri kalan adaylar ise fabrikatörden bakkala kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu liste bize Ayvalık'ın o dönemdeki ekonomik hayatına dair ipuçları da vermektedir.

Ayvalık gazetesi yazarı Şükrü Filat, bu liste yayımladıktan sonra başka bir yazı daha kaleme almıştır. Yazısında listenin düşündükleri gibi düzenlendiğini iddia etmiştir. Birkaç kişi hariç listedeki isimler önceki yıllarla aynıdır. Filat zaten Halk Partisi'nden de farklı bir şey beklemediğini ifade etmiştir. Daha önce herhangi bir taraf tutmadan daha iyi bir seçim yapılmasını tavsiye etmesine rağmen artık tek

[405] Şükrü Filat, "Gençliğe ve bilgiye yer verelim", *Ayvalık*, 16 Mayıs 1946.
[406] C.H.P. Başkanlığından, *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.; "Ayvalık Belediye adayları", *Türk Dili*, 24 Mayıs 1946.

dileği yeni seçilecek olanların faydalı bir şekilde çalışmasıdır. Listede çok kıymetli isimler vardır. Ancak ona göre önceki yıllardaki kötü alışkanlıklar tekrarlanmayacak olursa bu isimler iş başına gelerek yararlı olabileceklerdir. Gazetenin yazdıklarından bir kasıt güttüğünü düşünenler vardır. Yaklaşık 25 yıla yakın bir mazisi olan gazetenin takip ettiği siyaset milletin ve yurdun selameti doğrultusundadır. Yazara göre birçok kişi ve gazeteci gibi şahsi menfaatleri peşinde koşmamalarının yanı sıra ne milletvekili ne belediye başkanı ne de herhangi bir teşekkülün üyesi olmak gibi bir düşünceleri de olmamıştır. Senelerden beri halkın dertlerine tercüman olmuşlar, vatandaşın hukukunu her bakımdan desteklemişlerdir. Bu yüzden de gazetenin hiçbir siyasi parti ile alakası yoktur (gazetenin sahibi Avni Baskın 1950 belediye seçimlerinde DP'den aday olarak Belediye Başkanı seçilmiştir).[407]

Ayvalık Belediyesi Seçim Kurulu Başkanlığı seçimden üç gün önce bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiride şu hususlara değinilmiştir:

"1- 1580 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 4878 sayılı kanunun 7 nci maddesi esasları dahilinde seçim günü 26/5/946 Pazar günü olarak kararlaştırılmıştır. Sandığın açık kalacağı kanuni süre saat 8 den 19 a kadardır.

2- Aynı kanunun 3 ncü maddesi gereğince belediye meclisince 500 seçmen adedini geçmeyecek şekilde belediye 16 seçim bürosuna ayrılmıştır. Büroların hangi semtlerde kurulduğunu ve hangi mahalle ve sokakları içine aldığını gösterir cetvel 9.5.946 tarihli Ayvalık gazetesi ile ilan edilmiştir.

3- Sayın seçmenler oturdukları sokak ve mahallelere nazaran oylarını hangi seçim bürosunda ve kaç numaralı sandıkta kullanacaklarını yukarıda sözü geçen Ayvalık gazetesinin ilanından öğrenebilir.

1580 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 4878 sayılı kanunun 3 üncü maddesi gereğince her seçmenin seçim defterlerinde yazılı adı hizasına imzası veya mühürü alındıktan sonra oyunu kullanmasına izin verilecektir. Seçim defterinde ismi olmayanlar oyunu kullanamayacaklardır. Bunun için her seçmenin seçim defterinde isminin olup olmadığını şimdiye kadar öğrenmiş olduğuna nazaran ismi olmıyanların 14.5.946 tarihine kadar itirazını seçim kuruluna sert etmemiş ise mahkeme yoliyle 24.5.946 akşamına kadar hakkını araması ve seçim günü oyunu bu suretle kullanabileceği ilan olunur.

1-1580 sayılı kanunun 21 nci maddesi esaslarına göre belediye meclisi için 24 üyenin seçilmesi gerekmektedir.

2- Yine aynı kanunun 9 uncu maddesi esaslarına göre de her seçmen oy pusulasına seçilecek üye sayısının iki misli ad yazacaktır. Oylar kullanılırken yukarıdaki hususların göz önünde bulundurulması sayın seçmenlerden rica olunur."[408]

26 Mayıs'ta yapılan seçimler hafif yağışlı bir havada ve sukunet içerisinde gerçekleşmiştir.[409] Sandık başlarında DP'den de birer temsilci bulunmuştur. Bando

[407] Şükrü Filat, "Gazetemiz Bitaraftır", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.
[408] "Ayvalık Belediyesi Seçim Kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 23 Mayıs 1946.
[409] "Belediye Başkanlığına bay Muharrem Onursal getirildi", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.

ise oy kullanma süresi boyunca sandık başlarında çalmıştır. Ayvalık merkezde seçmenlerin %51'i, Altınova Bucağı'nda %91'i, Alibey Bucağı'nda ise %52'si oy kullanmıştır.[410] Ayvalık gazetesi ise 3557 kişinin oy kullandığını, CHP'nin oyların yaklaşık %52'sini alarak seçimleri kazandığını belirtmiştir. Seçimi kazanan adayların aldıkları oy sayısı şu şekildedir: Muharrem Onursal-3359 oy, Hayda Sezen-3177 oy, Enver Alay-3152 oy, Mehmet Ertem-3151 oy, Necdet Sağun-3145 oy, Nejat Sarlıcalı-3131 oy, Ali Rıza Goral-3126 oy, Basri Akın-3124 oy, Kemal Yıldızer-3124 oy, Cemal Ağralı-3122 oy, Osman Tunay-3119 oy, Hilmi Usmanbaş-3111 oy, Adna Özyiğit-3105 oy, Rüstem Özkan-3100 oy, Seyit Dramalı-3100 oy, Mümin Menlikli-3098 oy, Hüseyin Hıfız Vardar-3096 oy, Rebi Aral-3088 oy, Yahya Akıncı-3083 oy, Mustafa Serğin-3081 oy, Nuri Özer-3081 oy, İbrahim Aksoy-3080 oy, Necati Kabasakal-3080 oy almıştır.[411]

1 Haziran cumartesi günü ise belediye başkanlığı seçimi yapılmıştır. Erken saatlerden itibaren kimin belediye başkanı olacağı tartışması yapılmaya başlanmıştır. Halkın çoğunluğu Muharrem Onursal'ın tekrar seçileceğini düşünmektedir. Üç günden beri belediye meclisi üyeleri arasına nifak sokulmaya çalışılarak bu sayede farklı kişilerin belediye başkanı seçilebileceği ileri sürülmüştür. 22 üyenin katılımıyla (iki meclis üyesi mazeret göstererek katılmamıştır) kaymakam Şadan Altıok'un başkanlığında saat 10.00'da toplanılmıştır. Seçime geçilmeden önce toplantıyı yöneten en yaşlı üye Hüseyin Hıfzı Vardar bir konuşma yapmıştır. Vardar konuşmasında CHP sayesinde mahçup olmadıklarını bu yüzden de hiçbir şekilde ıstırap çekmediklerini söylemiştir. Ona göre belediye meclisine seçilen üyelerin hepsi Ayvalık halkının birer temsilcisi olarak itimada layıktır. Bu sebeple tecrübeli genç kişileri seçerek Ayvalık'a hizmet edebilme şansları vardır. Hüseyin Hıfzı Vardar'dan sonra söz alan Hilmi Usmanbaş da partili arkadaşlarının istedikleri kişiye oy vermekte özgür olduklarını ancak parti prensibi dolayısıyla müşterek hareket edilirse seçilecek kişinin daha bir şevk ile çalışacağını söylemiştir. Daha sonra yapılan seçim sonucunda Muharrem Onursal 20 oy alarak yeniden belediye başkanı seçilmiştir. Nejat Sarlıcalı ve Nejdet Sagun ise birer oy almıştır. Muharrem Onursal yaptığı konuşmada kısaca şunları söylemiştir:[412]

"(...) Yeni meclisin üçte ikisini eski mesai arkadaşlarım teşkil etmektedir. Aramıza katılan sekiz yeni arkadaşımızla yeniden belde işlerini tetvir etmeğe

[410] "Seçim Nispeti İlimiz çevresinde yüzde 58", *Türk Dili*, 28 Mayıs 1946.
[411] "Belediye Başkanlığına bay Muharrem Onursal getirildi", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.
[412] "Onursal yeniden başkan seçildi", *Türk Dili*, 4 Haziran 1946.

başlamış bulunuyoruz. Hepimiz çok biliyoruz ki naçiz omuzlarıma yükletilen bu vazifenin kutsallığı kadar mesuliyeti ve ağırlığı da o derece mühim ve ehemmiyetlidir. Arkadaşlar bundan üç buçuk sene evvel ayni vazife ile tavzif edilirken arkadaşlarımdan yüksek yardımlarını esirgememesini dilemiş ve her şeyde gösterilecek muvaffakiyetin şahsıma değil belde meclisine ait olacağını tebarüz ettirmiştim (...) En buhranlı zamanların vaziferdarları ben ve arkadaşlarımın birçok zorlukları nasıl yendiğimiz pek hatırlanmıyacak kadar uzak bir maziye ait değildir. Nihayet bizler buna rağmen bir çok işler başardık (...) Misalini başınızı ağrıtmadan arzedeceğim. Su işini yirmi senede kat bir safaya intikal ettiremeyen belediyemiz bugün bu işe artık halledilmiş nazarile bakabilir. Plan işi de ayni şekilde bugün projelerini birtaraf etmiş ikmali kısa bir zaman sonra tahakkuk etmiş bulunacaktır. On sekiz senelik elektrik davasını kökünden kesip atmış belediyeyi bir badireden kurtarmış olduk (...)

(...) Şurasını kabul etmek lazımdır ki her kim olursa olsun belediye başkanlık kaftanını iksa eyledikten sonra tenkide maruz bırakılması bizde maalesef kaide hükmüne girmiş bulunmaktadır... İnsafsız ve haksız münekkitlere cevap verecek işi gözden geçirecek ve karar verecek sizlersiniz. Bir belediye başkanı sıfatile her sahada zaruri en tali işlere kadar meşguliyeti zevk bilen bir prensibim vardır. İtimadınıza layık olduğumu isbata çalışacağım. Bundan emin olabilirsiniz arkadaşlarım."

Türk Dili gazetesine göre, bütün Ayvalık esnafı ve halkı Muharrem Onursal tekrar başkan seçildiği için adeta bir bayram havası içerisindedir. Asker anneleri, ihtiyarlar ve halktan bazıları belediye binasını doldurarak Muharrem Onursal'ı tebrik etmiştir.[413]

Belediye başkanlığı seçimlerinin ardından Mustafa Etkin isimli kişi tarafından Muharrem Onursal'a ithafen bir mektup neşredilmiştir. Etkin mektubuna, ikinci defa başkan seçildiği için Onursal'ı tebrik ederek başlamıştır. Etkin'e göre, Türkiye'de önümüzdeki yıllarda partilerin sayısı artacak ve partilerin çoğalması da fikir çalışmalarına yol açacaktır. Bu süreç yaşanırken de Ayvalık halkının %90'ı, Onursal'ı kişiliğinin asaleti, temizliği ve bilgisi yüzünden sevmektedir. Ayvalık halkı ondan yeni vazifesinde birçok şey beklemektedir. Mustafa Etkin de kendince önemli gördüğü bir noktayı belirtme gereği hissetmiştir.[414]

Etkin'e göre, Ayvalık'ın %50'si işsizdir. Anne ve babaları iş bulamadığı için açlıktan benizleri solan çocuklar vardır. Ayvalık'ın durumu diğer yerlere göre başkadır. Kendisi, kasabaları fakir, orta ve zengin olarak üç sınıfta kategorilendirmiştir. Bu kategorilere göre de, Ayvalık halkının çoğunluğunun fakir, az bir kısmının orta, kısmen de zengin olduğunu iddia etmiştir. Diğer kasabalara göre Ayvalık'ta fakir sınıf daha fazladır. Bu yüzden de belediyenin işsizlere iş bulmak için iş bürosu kurması gerekmektedir. Etkin son olarak, ileride Onursal'ın daha üst

[413] "Onursal yeniden başkan seçildi", *Türk Dili*, 4 Haziran 1946.
[414] Mustafa Etkin, Belediye Başkanına Açık Mektup", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.

mevkilere çıkabileceğinden, ancak hangi görevde olursa olsun Ayvalıklıların zeytin ve tütün toplama işlerinde çalışmanın yetmediğini ve başka iş kollarının yaratılması gerektiğini unutmamasını hatırlatmayı kendisine bir borç bilmiştir.[415]

2. 1946 Genel Seçimleri

27 Nisan 1946'da CHP meclis grubunun dört yılda bir yapılan büyük kurultayının, 1947 yılı yerine bir yıl erkene alınması kararı üzerine kurultay 10 Mayıs 1946'da toplanmıştır. Bu olağanüstü kurultayda tartışılan üç konudan biri de iki dereceli seçim sisteminin değiştirilerek tek dereceli seçim sisteminin benimsenmesi olmuştur.[416] Kurultay sonunda parti nizamnamesi değiştirilerek iki dereceli seçim sistemi yerine tek dereceli sistem benimsenmiştir. Komisyon raporunda ve gerekçede, CHP'nin aslında kuruluşundan beri tek dereceli seçim sistemini istediği, ancak şartlar gereği bunun uygulayamadığından bahsedilmiştir.[417]

Kurultayda bir konuşma yapan İsmet İnönü, seçim sistemi ve 1947'de yapılacak olan seçimlerle ilgili şunları söylemiştir:

"Sayın üyeler, sizleri Türk halk iradesinin yeni bir aşamasına karar vermeniz için çağırdım. Bu tek dereceli seçimdir. Bu seçimi doğal olarak 1947'de düşünüyorduk. Dış ve iç politika gerekleri, ülke yönetimini bir an önce kararlı kılmak zorunluluğu gösterdi. Dünyanın hali, daha bulanık ve karanlık olarak, uzun bir sürünceme yolu tutmuştur. Bu yolda ne gibi ihtimaller karşısında kalacağımızı kestiremiyoruz. Bir yıldan beri memleket içinde Büyük Millet Meclisi'nin otoritesi üzerinde saygılı olmayan tartışmalar olmuştur. İçeride ve dışarıda hiçbir politika, otoritesinden kuşku duyulan bir millet meclisi ile yürütülemez. Bunun doğal sonucu, hızla bir seçime gitmek olacaktır. Bu düşünceler gösteriyor ki, eğer bir iki ay içinde olağanüstü bir engel çıkmazsa, yeni seçime gitmek kararındayız."[418]

Bu doğrultuda, seçim kanununun değiştirilmesi için 31 Mayıs 1946'da meclise yasa tasarısı verilmiştir. Muhalefet, nispi temsil sisteminin düşünülmemiş olması, yasanın oyun gizliliğini ve güvenliğini sağlamaması ve seçimlerin yargı denetimine kapalı olması gibi konularda eleştiriler getirmiş, iktidar ile muhalefet arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. Buna rağmen 5 Haziran 1946'da tek dereceli seçim yasası kanunlaşmıştır. Yeni yasada yer almamış olsa da uygulamada seçimlerin "açık oy, gizli tasnif" usulü ile yapılmasına ve seçimlerden sonra pusulaların yakılmasına karar verilmiştir.[419]

---

[415]Etkin, "Belediye Başkanına Açık Mektup", *Ayvalık*, 6 Haziran 1946.

[416] Ensar Yılmaz, "1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar", *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Yıl: 2010, s. 179.

[417] Hakan Uzun, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 Olağanüstü Kurultayı", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 26, Yıl: Bahar 2013, s. 151.

[418] Yılmaz, "1946", s. 179.

[419] Yılmaz, "1946", s. 180.

Seçim sistemi ile ilgili yapılan değişiklikten sonra bu sefer de 10 Haziran 1946'da, Ekim 1947'de yapılacak olan seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılması CHP oylarıyla mecliste kabul edilmiştir. DP, kendisi henüz daha örgütlenmesini tamamlayamadığı ve zayıf bir konumda bulunduğu bir dönemde seçime gidildiği düşüncesinde olduğu için, kendi içinde seçimlere katılıp katılmama konusunda görüş ayrılıkları yaşamıştır. DP Genel İdare Kurulu seçimlerin boykot edilmesini savunmuştur. Ancak 16 Haziran'da başlayan ve üç gün süren toplantılar sonucunda seçimlere katılma kararı alınmıştır.[420]

Seçim sisteminin değişmesinin ardından 13 Haziran 1946'da Ayvalık gazetesinde bir yazı kaleme alan Şükrü Filat, geri bir zihniyetin tezahürü olan iki dereceli seçimlerin artık maziye karıştığını belirtmiştir. Filat, yıllardır bekledikleri bu medeni hamlenin gerçekleşmesini sağlayan hükümete minnet ve şükranlarını sunmuştur. Ona göre, her ne kadar bu seçim kanunu ileri devletlerin gelişmiş haline ulaşmamış olsa da, içerdiği cezai hükümler sayesinde seçimlerde hile yapılma ihtimalini azalmış olarak görmüştür.[421]

Ayvalık gazetesi yazarı, seçimlerin yaklaşmış olması sebebiyle Ayvalık'tan şimdiye kadar bir milletvekili çıkmamış olmasına hayıflanmıştır. Ayrıca daha önce Halk Partisi'nin mebus listesine girenleri ve milletvekili seçilenleri memleketi tanımayan ve memleketin dertleriyle ilgilenmeyen kişiler olarak değerlendirmiştir. Seçildikten sonra ise bu milletvekillerinin bir veya iki defa gelip, onda da halk ile temas etmeden döndüklerini ifade eden Filat, bu durumun her açıdan zararlı olduğunu dile getirmiştir. Bu duruma çözüm olarak da, her neye mal olursa olsun, herhangi bir şahıs veya parti üzerinde durmadan, Ayvalık'ın dertlerini bilen, bu dertleri anlatabilecek ve bitirebilecek Ayvalık'tan bir milletvekili çıkarmak fikrini öne sürmüştür. Partilerin güvendikleri kişileri seçim listesine yazdırarak, vilayette çoğunluğu kazanabilmesi için tedbirler alabileceğini, bunda başarılı olduğunda her şeyde başarılı olunacağını belirtmiştir.[422]

Neşredilen milletvekili seçim kanununa da gazetede yer verilmiştir. Gazetede yer alan kanunun maddeleri şunlardır:

"Millet Vekilleri seçim kanunu

Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti içinde millet vekili seçimi il itibarile yapılır. Her il seçim çevresidir.

[420] Yılmaz, "1946", s. 180-181.
[421] Şükrü Filat, "Seçimde bir milletvekili çıkarmalıyız", *Ayvalık*, 13 Haziran 1946.
[422] Filat, "Seçimde bir milletvekili çıkarmalıyız", *Ayvalık*, 13 Haziran 1946.

Madde 2: Türkiye Cumhuriyeti hakkında her 40 bin vatandaş için bir millet vekili seçilir. Bir seçim çevresinin nüfusu 40 binden aşağı olsa dahi bir millet vekili seçmek hakkıdır. Nüfusu 40 binden yukarı olan seçim çevreleri için aşağıda gösterilen işlem yapılır:

55 bine kadar bir, 55 binden 95 bine 2, 95 binden 135 bine kadar 3, 135 binden 175 bine kadar 4 millet vekili seçilir.

Nüfus miktarı yükseldikçe millet vekili sayısı bu yolda arttırılır.

Madde 3: Türkiye Büyük Millet Meclisi anayasa ile belirtilen seçim yöntemini tamamlayıcı hallerde o yılın eylül ayının onunda veya aynı kanunun 25 inci maddesine göre seçimin yenilenmesine karar verilmiş bulunuyorsa kararın verildiği tarihten başlıyarak bir hata içinde keyfiyet İçişleri Bakanlığı'nca ilan ve illere tebliği olunur.

Madde 4: Valiler seçime başladığını merkez işleri de dahil olduğu halde her ilçede bulunan erkek ve kadın Türk tebaasını havi birer esas deflerinin yapılmasını idareleri altındaki kaymakamlarla il merkezindeki belediye başkanlığına ve il merkezine bağlı bucak ve köylere tebliğ ederler. Kaymakamlar da ilin bu tebliğini ilçeleri içindeki belediye bucak ve köylere bildirirler."[423]

Milletvekili seçim kanununa göre, Balıkesir dahilinde oluşturulan seçim kurulları 20. madde uyarınca tutanaklar düzenlemişlerdir. İl seçim kurulunun nüfus miktarı üzerinden yaptığı tespit de bu tutanaklarda yer almıştır. Bu tespitte, Balıkesir'den 13 milletvekili çıkacağı belirlenmiştir.[424]

Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığı, seçimlerde oy vermek için nerelerde sandıkların kurulacağını ve bu sandıklara hangi bölgelerin dahil olduğunu gösterir bir liste yayınlamıştır. Bu liste şu şekildedir:

"1-Kemal Paşa Mahallesi: Sefa, Çamlı mevkii ve Kemal Paşa Mahallesi'nin tamamı

2-Biberli Cami Avlusu: Kazım Paşa Mahallesi'nin tamamı

*3-Gazi İlkokulu Avlusu**:** Hayrettin Paşa Mahallesi'nin Altınova Caddesi; Zafer Sokak, Çifte Çeşme Sokak, Servi Sokak, Yıldız Sokak, Ay Sokak, 16, 17, 18, 19 ve 20. Sokak*

Sefa Caddesi; Şafak Sokak, Çifte Mektep Sokak

Hastane Caddesi; 1. Sokak ve Hayat Sokak

4-Gazi İlkokulu Avlusu: Hayrettin Paşa Mahallesi'nin Sefa Caddesi; 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20. Sokak

Hastane Caddesi; 1, 2, 3, 4 ve 6. Sokak, Hastane Sokak, Fecir Sokak, Futbol Sokak, Hayat Sokak, Dereboyu Sokak, Gülbahar Sokak, Mektep Sokak, Macalon çarşı ve fabrikalar aralığı

5-Çiftçi Malları Koruma Dairesi: Vehbi Bey Mahallesi'nin tamamı

6-Eski Sakarya İlkokulu avlusu: Zeki Bey Mahallesi'nin tamamı

7-Alibey Cami Avlusu: Hamdi Bey Mahallesi'nin tamamı

8-Fethiye Mahallesi'nde Bakkal Ali: Fethiye Mahallesi'nin tamamı

9-Saatli Cami avlusu: Fevzi Paşa Mahallesi'nin tamamı

10-Tekel İdaresi avlusu: İsmet Paşa Mahallesi'nin tamamı

11-Sakarya Cami Sanat Okulu atölyeleri avlusu: Sakarya Mah. Edremit

[423] "Milletvekili Seçim Kanunu Neşredildi", *Ayvalık*, 13 Haziran 1946.
[424] "Seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 4 Temmuz 1946.

Caddesi;16. Sokak, Çeşme Çıkmaz Sokak

İsmet Paşa Caddesi; 5, 12, 13, 14 ve 17. Sokak

1 ve 2. Hükümet Caddesi; 8, 15, 16 ve 17. Sokak

Gümrük, 1 ve 2. Fethiye Caddesi; 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 22 ve 24. Sokak Değirmenler, fabrikalar, balıkhane ve çeşme sokak ile caddeleri

12-Sakarya Cami Sanat Okulu atölyeleri avlusu: Sakarya Mah. Fethiye Caddesi; 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 ve 29. Sokak

2. Edremit Caddesi; 19. Sokak

İsmet Paşa Caddesi; 12 ve 14. Sokak

Değirmenler Caddesi; 2, 3, 5 ve 6. Sokak

Hükümet Caddesi; 16. Sokak

Fabrikalar, değirmenler ve çeşme sokakları

13-Altınova Halkodası: Nalpare, Kadı ve Hisar mahallelerinin tamamı

14-Selimiye Mahallesi cami avlusu: Selimiye Mahallesi'nin tamamı

15-Çakmak Köyü yeni okul binası: Çakmak, Üçkabaağaç, Odaburnu, Mezarardı, Bulutçeşme ve Beşiktepe köylerinin tamamı

16-Akçapınar Köyü Okulu: Kararayıt ve Akçapınar köylerinin tamamı

17-Çamoba Köyü Okulu: Çamoba, Kocaaliler, Bektaşdere köylerinin tamamı

18-Türközü Köyü Okulu: Türközü Köyü'nün tamamı

19-Tıfıllar Köyü Okulu: Tıfıllar ve Hacıveliler köylerinin tamamı

20-Bağyüzü Köyü Okulu: Bağyüzü Köyü'nün tamamı

21-Araplar Köyü Camii: Araplar Köyü'nün tamamı

22-Muradeli Köyü Okulu: Muradeli Köyü'nün tamamı

23-Küçük Köy Camii avlusu: Küçük Köy'ün tamamı

24-Alibey Bucağı Belediyesi Dairesi: Mithat Paşa ve Namık Kemal mahallelerinin tamamı

25-Şevket Bey Mahallesi eski okul binası: Şevket Bey ve Özdemir mahallelerinin tamamı"[425]

22 yaşından büyük olup oy kullanacak vatandaşların isim ve adreslerini gösteren seçmen defterleri seçim kanununun 18. ve 19. maddeleri uyarınca aşağıdaki yerlere asılmıştır:

"1-Kemal Paşa Mahallesi: Sefa Caddesi'ndeki Ali Ergenç'in kahvesinin önü

2-Kazım Paşa Mahallesi: Altınova Caddesi'ndeki bakkal Enver Aykut'un dükkanının önü

3-Hayrettin Paşa Mahallesi: Sefa Caddesi'ndeki Hasan Kara'nın dükkanının önü

4-Vehbi Bey Mahallesi: Sefa Caddesi'ndeki Çiftçi Malları Koruma Dairesi'nin önü

5-Zeki Bey Mahallesi: Altınova Caddesi'ndeki Mehmet Meriç'in dükkanının önü

6-Hamdi Bey Mahallesi: Alibey Cami Caddesi'ndeki Avni Yalı'nın dükkanının önü

7-Fethiye Mahallesi: İsmet Paşa Caddesi'ndeki Ahmet Çangırlı'nın dükkanının önü

8-Fevzi Paşa Mahallesi: Pazar yerindeki yoğurtçu Nezir Güney'in dükkanın önü

9-İsmet Paşa Mahallesi: Edremit Caddesi'ndeki Hüseyin Güzey'in dükkanının önü

[425] "Seçim Kurulu Başkanlığından, *Ayvalık*, 4 Temmuz 1946.

10-Sakarya Mahallesi: Edremit Caddesi'ndeki kahvelerin önü

11-Altınova Bucağı: merkezin defterleri Halkodası önünde, Selimiye Mahallesi'ninki kahveler önünde

12-Alibey Bucağı: Belediye dairesi önü

13-Köylerin: Merkeze ve bucaklara bağlı köylerin defterleri de kendi köylerinin köy odalarındadır."[426]

Vatandaşların bu listeleri inceleyerek, isimleri yanlış ya da mükerrer yazılmış veya hiç yazılmamış olan varsa belediye binasındaki seçim kurulu başkanlığına müracaat etmeleri istenmiştir. Bu defterler 1-6 Temmuz arası askıda kalmış, 6 Temmuz saat 18.00'da indirilmiştir. 6 Temmuz'dan sonra yapılacak itiraz ya da müracaatların kabul edilmeyeceği bildirilmiştir.[427]

Türk Dili gazetesinde 23 Haziran'da yer alan bir haberde, DP'nin belediyeye ait oy kağıtlarını partiye üye yazmak amacıyla kullandığından bahsedilmiştir. Habere göre olay şöyle cereyan etmiştir: Milletvekili seçimleri dolayısıyla hazırlanacak olan defterlere esas teşkil etmesi için evlere beyannameler dağıtılmıştır. Aynı günün akşamı DP'li bazı kişiler de beyannamelerin dağıtıldığı evleri dolaşarak DP'ye ait teklif varakalarını "Bunları da belediye gönderdi, doldurup imza edilecek." diyerek okuma yazma bilmeyen halkı DP'ye üye yazmaya çalışmışlardır. Ve 25 kuruş da para toplamışlardır. Ayrıca esnaftan bazı kişileri belediye tarafından tadilatı yaptırılan pazar yerindeki dükkanları size vereceğiz diyerek üye yazmaya çalışmışlardır. Fakat hem belediye adına DP üye kağıtlarını dağıtan hem de pazar yerindeki dükkanları vaat edenlerin yaptıkları ortaya çıkmış, savcılık tarafından da adli takibat başlatılmıştır.[428]

DP, 1946 genel seçimlerinde Balıkesir'den 13 milletvekili adayı çıkarmıştır. Bu adayların isimleri şunlardır: Hasan Basri Çantay (Eski Milletvekili), Vehbi Bolak (Eski Maarif Vekili), Sıtkı Yırcalı (Hukuk Doktoru), Esat Budakoğlu (Avukat), Hulusi Zarplı (Eski Milletvekili), Dr. Fazıl Doğan (Fabrikatör), Dr. Ulvi Çanlı (Doktor), Mustafa Sutüven (Tüccar), Enver Güreli (Devlet İktisadi Teşekkülleri Müşaviri), Ahmet Kocabıyıkoğlu (Çiftçi), Dr. Ali Rıza Tezel (Operatör, Eski Başhekim), Dr. Faik Gürbaş (Doktor), Yahya Pehlivan (Tarih Öğretmeni).[429] Bu isimlerden Fazıl Doğan ve Hulusi Zarplı Ayvalık'tandır.

21 Temmuz 1946'da Türkiye'deki ilk çok partili seçimler yapılmıştır. Türk Dili gazetesinin 22 Temmuz gecesine kadar elde ettiği sonuçlara göre Ayvalık'ta

[426] "Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 4 Temmuz 1946.
[427] "Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 4 Temmuz 1946.
[428] "Demokrat Parti Ayvalıkta neler yapmış?", *Türk Dili*, 23 Haziran 1946.
[429] "Demokrat Parti Balıkesir ili millet vekilleri adayları", *Ayvalık*, 18 Temmuz1946.

CHP 5770 oy, DP 2557 oy almıştır.[430] Muharrem Onursal'ın verdiği bilgilere göre, Ayvalık dahilinde 9347 seçmen oya iştirak etmiş, merkezde CHP 2884 oy, DP 2079 oy almıştır. Bucak ve köylerde ise CHP 2890 oy, DP de 1476 oy almıştır. Ayvalık genelinde CHP toplam 5774 oy, DP ise 3555 oy almıştır.[431]

Ayvalık'tan Demokrat İzmir gazetesine bildirildiğine göre, seçimlerin DP lehine gittiğinin farkına varıldığı anda kanunlara aykırı bir şekilde sandıklar belediye binasına götürülmüştür. Burada iki saat bekletildikten sonra sayım yapılmış ve sonuç DP aleyhine çıkmıştır. İddiaya göre, sandıklardaki oyların DP lehine olması karşısında oylar çalınarak yerine CHP adaylarına ait oyların konulduğu kolayca delillerle ispat edilebileceği öne sürülmüştür. Son olarak ise oyları çalınan seçmenlerin haklarını arayarak olayı protesto edecekleri belirtilmiştir.[432]

O dönemin tanıklarından Salim Ezer'in aktardığına göre, oy kullanma işlemi sona erdikten sonra sandıkları belediye binasına götürmüşler, ancak belediye binasında DP'nin kazanmaması için CHP tarafından hile yapılmıştır.[433] İbrahim Karayıldız'ın verdiği bilgiye göre ise, sandıklar belediye binasına götürüldükten sonra o zamanki zabıta amiri DP'nin oy pusulalarını sandıklardan çıkartarak yerine CHP'ninkileri koymuştur.[434]

Seçimlerin ardından DP İlçe Başkanı Vacit Asena, Ayvalık'taki seçimlerle ilgili bir protesto metnini Ayvalık gazetesinin 1044 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Ancak gazetenin bu nüshası elimizde mevcut değildir. Fakat aynı metin Yeni Asır gazetesinde de yer almıştır. DP'nin Ayvalık'taki seçimler hakkında hile yapıldığına dair iddialarına ayrıntılı bir biçimde yer verdiği için Vacit Asena'nın bu beyannamesine tamamen yer vermek daha doğru olacaktır. Asena'nın beyannamesi şu şekildedir:[435]

"Seçimin hitamından sonra her komisyonun seçim kanununun 27 nci maddesinin sarahatine uyarak seçmen defterlerindeki imza, mühür, parmak işaretlerine göre oylarını kullananların sayısı bir tutanakla bildirerek sandığı derhal açması, tasnifin yapılması ve tasnif neticesinin de ayrıca bir tutanakla tesbiti ve bütün bu evrakın komisyon tarafından mühürlenmiş bir zarfa konularak umumi tasnif yapılmak üzere belediyede müteşekkil seçim kuruluna tevdi edilmesi gerektiği halde bunlardan hiç biri yapılmamış ve bilakis bütün defterler komisyon başkanları tarafından açık olarak belediye dairesine getirilmiştir. Sandıklar da komisyon

[430] "Oy farkı ne kadar?", *Türk Dili*, 23 Temmuz 1946.
[431] Muharrem Onursal, "Yersiz İsnatlara Cevap", *Ayvalık*, 1 Ağustos 1946.
[432] "Ayvalık'ta yolsuzluklar", *Demokrat İzmir*, 23 Temmuz 1946.
[433] Salim Ezer ile söyleşi, 12.11.2013.
[434] İbrahim Karayıldız ile söyleşi, 13.11.2013.
[435] "Seçim garabetlerinden", *Yeni Asır*, 30 Temmuz 1946.

azalarından bir kısmı marifetile aynı yere taşınmıştır. Yukarıda tasvir edilen durumun kanuna uymadığı hakkındaki itirazımıza kaymakamlık makamı umumi nezaret ve murakabe hakkı olduğunu ileri sürerek ehemmiyet vermemiş ve hiçbir teklif vaki olmadan iki saatlik yemek tatili yapılmasında ısrar etmiştir. Bu hususta ileri sürdüğümüz itirazlar da dikkate alınmamıştır.

Oy sandıklarının neden bu odaya konulduğu sualimize cevaben de sandıkların yukarıda hazırlanan bir mahalde muhafaza edileceği çok şüpheli ve manidar olan bu tedbirin seçim kurulu ve kaymakamın haiz bulunduğu salahiyetler meyanına girmiyeceği bildirilmiş ve kanuna uymayan bu hareket tarzından vazgeçilmesi istenmiştir.

Cevaben, "Olmaz. Bize ait haklara ve salahiyetlere el süremez, dil uzatamazsınız." denilmiştir.

Bunun üzerine sandıklar belediye dairesinin üst katına çıkarılmış ve fen memurunun odasına istif edilmiştir.

Oda kilitlenmiş ise de, aynı katta mevcut odalardan birinin hususi bir kapısından dam ve çatı kısımlarına merdivenle çıkılmakta olup bu gizli kapaklı ve ivicaclı yere bir çok kişinin saklanabileceği bu kısmın her türlü emniyet telkini için aranması teklif edilmiş fakat daha fazla ince eletip sık dokumağa lüzum olmadığı cevabı verilmiştir.

Sandıkların bulunduğu odanın ve bu katın her tarafa irtibatı olan balkona bakan pençeresinin inzibat altına alınması ve burada alakalıların bekletilmesi isteğine de sed çekilerek kuvvei cebriye istimal edileceği tehdidile bu kat tahliye ettirilmiş ve bu katın merdiven başındaki kırmızı bal mumu konularak mühürlenmiş ve süngülü nöbetçiler ikame edilerek yukarı kata çıkılmaması için mürettep tedbirler alınmıştır. Bundan sonra göya her hangi suretle şüpheyi mucip olmaması için belediyenin methal kısmında siyasi partilerin üçer kişilik birer heyet bırakabilecekleri bildirilmiştir. Bu garip ve kanuna uymıyan durum hakkında itiraz hakkımızı muhafaza ettiğimizi söyliyerek ve mahza merakımızı defetmek için orada üç arkadaş bıraktık.

Müteakiben belediye dairesi boşaltıldı. Polisler, jandarmalar, erler etrafı çevirdiler. Belediye mensupları bu kafileye dahil bulunuyordu. Belediye dairesinden ancak methalde elektrik yanmakta idi. Belediye dairesinin hemen arkasındaki belediyenin malı olup C. H. Partisi tarafından fuzulen işgal ve intifa edegelmekte bulunan binadaki vasi mikyastaki donanma tertibatı derhal söndürülmüş ve belediye dairesi korkunç bir zulmet içinde bırakılmıştır.

Belediyenin dışında yaratılan hava ise basit bir ifade ile korkunçtu. Kimseyi belediye binasına yaklaştırmıyorlardı. Bu tertibatın seçim kanununa hiçbir suretle uymadığı ve her türlü hileye ve yolsuzluğa yol açacağı cihetle muteriz bulunduğumuz tekrarlanmış ve buna karşı kanun asla itiraz hakkı vermemiştir. Kendileri ne yolda hareket ederlerse, bizim onu kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu bildirmişlerdir.

Bu beyanın seçim kanununun 27 ve 28 ci maddelerine muhalefeti tebarüz ettirilmiş ve cevap alınamamıştır.

Tatbik edilen bu külfetli merasimin zaman ve hak gaip ettirmekte olduğu ve geç olarak bir buçuk saat zarfında bitirilmesi mümkün olan sayım ve tasnif işlerinin yapılması seçimin sıhhat ve selametinin muhafazasını yine istedik. Şüphesiz ki her nokta ve itirazda olduğu gibi nazara alınmadı. Durum bütün çıplaklığı ve bütün hatları ile daha ziyade meydana çıkmış bulunuyordu. Belediye dairesinin methalinde ve her suretle mahsur durumda kalan temsilcilerimiz, sandıkların serbestçe ve kanunsuzca konulduğu odada gürültülerin ve ayrıca ağır bir cismin düşmesinden

hasıl olan kalın bir sesin etrafa aksettiğini işitmişler ve kendilerile bekliyen erlere ve zabıta memurlarına söylemişlerse de belediye mensupları etrafa yayılarak gürültü gelen odanın altındaki odaya girmişler ve kapattıktan sonra sandalyaları harekete getirerek, yukarıdan her hangi bir ihtiyatsızlıkla sızan akisleri boğmağa ve yukarıya işaret vermeğe kalkmışlardır. Temsilcilerimiz bekledikleri methalden birini gönderip haber vermek ve işe müdahale etmek istemişlerse de, belediyeden ayrılmıyacakları tefhim edilmiş ve muhakkak ki kapalı odada işlenen faciadan sonra başta kaymakam olmak üzere seçim kurulu ve bazı selahiyetsiz ve vazifesiz kimseler belediyeye girmişlerdir. Bu muhtelit grup güya muhafaza altında bulunan defterler ve bilhassa sandıkları yerlerinden merasimle çıkarmışlardır. Bizim de huzurumuzda yapılan bu merasimde, sandıkların mevzu bulunduğu odanın vaziyeti gözden geçirildi.

Duvar irtifaına doğru istif edilen sandıkların yerlerini ve sıralarını değiştirdiği hayretle müşahede olundu.

Bu karşılığın sebebi, illeti sorulmuş, dikkati nazarı çekilmiş, fakat dinliyen veya dinliyecek kimse bulunamamış ve itirazımız akissiz kalmıştır. Bundan sonra sandıklar seçim komisyonlarına dağıtılmış ve seçim kanununun yukarıda bahsettiğimiz 27 maddesinde tesbit kılınan sayım ve tasnif yapılmasına başlanmıştır."[436]

Vacit Asena'nın seçimlerle ilgili bu iddialarına Muharrem Onursal da, kendi iddialarının yer aldığı cevabi bir yazıyla karşılık vermiştir. Onursal yazısında seçim günü yaşananları şöyle anlatmıştır:

"(...) Evvela tek bir kelime ile şunu izah etmek isteriz ki, Ayvalıkta millet vekili seçimi tam bir serbesti ve hürriyet havası içinde ve halkın içtimai ve siyasi vazifesini idrak etmiş bir vaziyette cereyan etmiştir.

Öyle ki, ne idari makamların ne partilerin, ne de halkın bu hususta resmi veya gayri resmi bir tek itirazı vaki olmamıştır. Seçim günü seçim bürolarında herkes oyunu tam bir serbestlikle kullanmış ne kimse tekmelenmiş ne tehdit olunmuş ve ne de kimseye oyunu şuraya buraya at diye kaymakam veya kimseler tarafından bir şey söylenmemiştir (...)

(...) Elektrik santralinin canavar düdüğünün çalınması seçim sandıklarının mahallerine vasıl olduğunu ve seçim komisyonlarının partiler mümessillerile birlikte törenle ve bando ile belediye dairesine getirilmesi için verilmiş, kafilenin hareketine ait bir işaretten ibarettir. Seçim hitamından sonra tasnifin belediye binasında yapılması zarureti, seçim bürolarının bulunduğu mahallerin sokak ortası, bahçeler ve cami avlularında ışıktan mahrum bir halde bulunması hasebiyledir. Bittabi seçim komisyonlarını bütün bir gün 12 saat günün sıcağı, tozu ve toprağı içerisinde fasılasız ve mütemadi vazife görmüş olmaları ve tasnife başladıkları takdirde bunun beş on saat sürmesi ihtimaline binaen yemek tatili verilmesi suretile istirahatlarını icab ettirmiş ve bu müddet zarfında defterler ve seçim sandıkları yine partilerin müşahitleri müvacehesinde onların da rıza ve muvafakatlerinin inzimamile odalara konarak, kilitlenerek, mühürlenerek ve belediye binası aranarak, taranarak ve tamamen tahliye edilerek zabıta ve partiler mümessillerinin yedi emanetine ve seçim kurulu mührü de demokrat parti başkanına teslim edilmiştir.

Bu müddet zarfında belediye dairesinde zabıta ve partiler mümessillerinden başka kimse olmadığı halde sandıkların bulunduğu odada gürültü olduğu ve bunu duyurmamak için belediyecilerin sandalyeleri takırdattıkları işin en komik tarafıdır. Gerek sandıkların hiçbir taraftan içerisine girilmesine imkan bulunmıyan fen

[436] "Seçim garabetlerinden", *Yeni Asır*, 30 Temmuz 1946.

memurluğu odasına konarak kilitlenmiş olması gerekse diğer oda kapularınının tamamen yersiz olduğuna bariz bir delili olduğu gibi ne Demokrat parti başkanı ne de temsilcileri –gazetede işaret ettiklerinin aksine- bu hususun en küçük bir noktasına dahi itiraz etmemişlerdir. Her yeri bizzat kendileri aramışlar, kapuların kilitlenmesinde ve mühürlenmesinde bizzat meşgul olmuşlar ve seçim kurulu mührünü ceplerine koyarak ve mühürlü kapuların önüne üç temsilci bırakarak gayet neşeli çıkıp gitmişlerdir. Bina dahilindeki parti temsilcilerinden mada şehir kulübü pencerelerinden belediye binasının üst katı göz hapsine alınmış, denizden motörler içerisinde belediye binası ve balkonları nazaret edilmiş ve hiçbir suretle bu hareketlere ve belediye binasındaki temsilcilerin en küçük hareketine dahi müdahele edilmediği gibi kimse ihtilattan men olunmamıştır. Bilhare seçim kurulu ve bütün seçim komisyonlarının ve parti mümessillerinin müvacehesinde kapuların mühürleri C. Savcısının teklifi üzerine Demokrat Parti Başkanı tarafından muayene ve kontrol edilerek ve kesilerek ve kapuları açılarak defter ve sandıkların yerli yerinde olduğu görülerek ve en küçük bir itiraz dahi serdedilmeyerek sandık ve defterler seçim komisyonlarına teslim edilmiş ve her birine ayrılan odalarda tasnife başlanmıştır.

Tasnif anında bilhassa Demokrat Parti müşahitleri tamamen seçim komisyonları üyesinden imişler gibi masalara oturarak zarfları açıp oy pusulalarını tadatta ve oyları tespitte bizzat alakadar olmuşlar ve kimse bu hareketlerine en küçük müdahalede bulunmamış ne zarfların istif şekline ne rengine ne de sandıkların kilitlerine kimsenin küçük bir şekilde söz veya yazı ile itirazda bulunmamış zarfların etüvlü veya etüvsüz olduğuna işaret etmemiştir. Tutanakların seçim kuruluna tevdi ve teslimi sona erince derhal umumi tutanağın hazırlanmasına geçilmiş ve yine partiler mümessillerinin bu huzuru ile hatta bizzat yardımlarile bu çalışma da sabahın sekizinde sona erdirilmiş ve herkes tam bir arkadaşlık havası için de partiler mümessilleri de dahil yekdiğerine veda ve birbirlerini tebrik ederek ayrılmışlardır.

Seçim esnasında oy pusulası dağıtanlarla propaganda yapanların zabıtaca tesbit edilmiş olması ve seçim kanununun cezai müeyyidelerile takibe tabi tutulması zabıtaya seçim kanunu ile verilmiş haklardır (...)

(...) Hülasa şunu arz etmek isteriz ki, Ayvalık'taki millet vekili seçimi tam bir dürüstlükle en küçük bir hile ve hurdaya istinat ettirilmiyerek geniş müsamahalarla daima hüsnüniyete matuf hareketlerle icra kılınmıştır. Hatta seçimlerin çok dürüst ve tam bir serbestlik havası içinde devam eylemesi sebebile Demokrat Parti Başkanı Şehir Kulübü'nde Kaymakam, C. savcısı, C.H.P. Başkanı ile seçim kurulu üyeleri hazır olduğu halde bir öğle ziyafeti vermiş ve bu suretle seçim günü bu kadar samimi ve güzel bir hava içinde geçmiştir. Binaenaleyh Demokrat Parti Başkanı'nın seçimlerin neticesi alındıktan ve oyların çoğunluğunun C.H.P. si lehine tecelli ettikten sonra kendisinde hasıl olan bu aksi tesirin manasını yine kendisinin izah edebileceği kanaatindeyiz.

Her şey mazur görülebilir, yalnız hakikatleri tahrif vicdanların kabul etmiyeceği bir keyfiyet olduğunu sözlerimize ilave ederek iş bu yazımızın cevap mahiyetinde dercini rica eder ve saygılarımızı sunarız."[437]

Vacit Asena'nın seçimi protesto eden yazısı karşısında Muharrem Onursal'ın cevabi yazısıyla -Ayvalık gazetesi aracılığıyla- başlayan ikili arasındaki atışma niteliği taşıyan bu yazı dizisi savaşı, Vacit Asena'nın karşı yazısıyla devam etmiştir. 5 maddeden oluşan yazısında Asena şu noktalara değinmiştir:

[437]Muharrem Onursal, "Yersiz İsnatlara Cevap", *Ayvalık*, 1 Ağustos 1946.

"1- Millet vekilleri seçiminin cereyan suretini ve neticesini protesto etmek ve umumi efkarı aydınlatmak için D.P. adına yazılan hususların kanun hükümleri ve suç unsurları bakımından mahiyetini takdir edemiyeceğiniz bedihidir. Sizi bu mevridde mazur görebilirim.

Yalnız, konuda size ilham verdiği sezilen kıdemli meslektaşımın yazısı, aynı zamanda neşredilmiş olsaydı, okuyanlar bu ilhamın menba ve masdarını kolayca kestirebileceklerdi.

Bu yazılarımla şu ciheti tebarüz ettirmek isterim ki, memleket muvacehesinde her hangi bir hesabı müsbet delilleriyle vermeye amadeyiz. Ancak bizimle muarazada bulunmaktan muhataplarımız kaçınmamalıdır. Yine hatırlatmak gerekir ki, seçim kanunu işlenen suçlar hakkında altı aylık bir zaman aşımı kabul etmiştir. Bu sürenin henüz birinci ayı içinde bulunuyoruz. Fırsat, zaman ve imkan henüz gaip olmamıştır (...)

(...) 2- Maddi olaylara mütealik olarak verilen cevaplara karşılık hazırlamaktan tevekki edilmiştir. Çünkü hepsi bir tekrardan ibaret kalacaktır. Ancak müdafaa saydığınız ve nefyettiğiniz hususlar, bütün Ayvalıklılar huzurunda geçen, olan biten şeylerin aksini ifade etmeleri bakımlarından üzerlerinde durulmaya değer: Hitaplarınızı şahsıma değil, seçmenlere, memleketin mukadderatına cidden bağlı Ayvalıklılara ve hatta doğruyu gören munsif C.H.P. mensuplarına karşı yapmış ve durumu bütün illetlerile teşrih etmiş bulunsaydınız ve hatta onlardan cevap istenilmesi gibi bir büyüklüğe saplanmış olsaydınız, en doğru bir hareket olurdu.

Fakat siz bunu yapmadınız çünkü alınacak cevap açık ve sert olacaktı.

3- Cevabınızın başlıca kayda değer kısımları da çoktur.

Biz bunu inkar edemeyiz ve bize verilen fırsat hasebiyle candan müteşekkiriz. Zira, verdiğiniz cevapların müstenidatı bulunmaması ve tarafımızdan izah olunan vakıaların, bütün Ayvalıklılar önünde geçmesi ve netice hakkında bizzat memleket umumi efkarının birleşip hüküm vermesi gibi keyfiyetlerle karşı kaşıya değil miyiz? Sizin yersiz isnat diye tevsif ettiğiniz durumların, halkın vicdan ve kanaatinde şuurlu olarak yer almış olması, cevabınızın en sakat ve iddialarımızın en kuvvetli unsur ve farklarını göstermektedir.

4- Yazılarınız arasında bir kelime, (beşuş) kelimesi gözüme ilişti. İnsanların haleti ruhiyelerini incelersek, çeşitli tezahürlere ve sahnelere müşahid oluruz. Nitekim, bu sözünüz bana milli seciyelerimizden birini hatırlattı. Biz Türkler mizahı severiz. Mizah bir nevi ihtar ve teşhir değil midir? Anahtarın teslimi hikayesindeki beşaşeti sima, rol ve mevkiimi bu suretle herkese teşhire yardım edip sağladığınızdan ötürü hepimizin yüzü hakikaten beşuş ve mütebessimdir.

5- Ziyafet babındaki arif tecahülü de kısa bir notla izah edeyim:

Bilmem okudunuz mu? (Eflatun) un (Devlet) adında, dünyaca meşhur klasik bir eseri vardır. Bunda demokrasi mevzuu çok güzel açıklanmıştır. Bugün biz de demokrasi yolunda bir inkılap geçirmekteyiz.

Ve şüphe yok ki bu inkılap yerini bulacak, verimli olacaktır. Bunu kabul ettiğimiz takdirde, topluluk hayatında insanların münasebetleri daima girgin ve mütekabil hürmet olacaktır. Çünkü fikir mücadelesi nihayet karşılıklı münasebetlerle kazanılır. Sizinle küs olduktan sonra yürütülecek davayı geriletir. Kazanılacak işi elimizden kaçırırız. Bizim için başarı gerektir.

Ben şahsi münasebetlerde mutlak bir serbesti taraftarıyım (...) İşte bu sebepledir ki yapılan teklif üzerine (ziyafeti) imsak edemezdim. Şu noktayı da hatırlatmak yerinde olacak sanırım. Bildiğiniz gibi ziyafet iki saat sürdü.

Bu müddet içinde seçim sandıkları başlarındaki darlık dağılmış ve yerine küşayiş kaim olmuştu. Bize bu kadar kazanç temin edecek ziyafetlere her zaman

hazırız. Bunu geç anladığınızdan dolayı bana kızmazsınız değil mi? Yakın ve uzak tarihlerimizde nice ziyafetler hep bu gaye uğrunda esirgenmiştir. Yazılarımı tıpkı sizin gibi bitireceğim. Evet her şey maruz görülebilir. Hakikatleri tahrif vicdanlara ağır gelir.

Bir farkla siz bana hitap ediyorsunuz, bilakis ben geniş bir halk kütlesine istinaden söylüyorum, saygılarımla."[438]

Muharrem Onursal'ın ikinci cevap yazısına geçmeden önce bir parantez açarak, Fahrettin Katrinli'nin Muharrem Onursal'ın "Yersiz İsnatlara Cevap" yazısı karşısında kaleme aldığı yazıya değinmek faydalı olacaktır.

Katrinli, Türk milletinin 21 Temmuz'da resmi adıyla serbest ve tek dereceli seçim imtihanı verdiğini, ancak gerçekte seçimlerin ne serbest ne de tek dereceli olduğunu belirterek yazısına başlamıştır. Bu imtihanın asıl ağır basan tarafının, "Her ne pahasına olursa olsun, elinden iktidarı bırakmamaya azmetmiş görünen Halk Partisi'nin, hükümet kuvvetlerile desteklenen gizli kuvvetlerine rağmen, millet arzusunu belirtebilecek mi?" sorusu olduğunu belirtmiştir. Ve tüm tehditlere, tedhişlere, baskıya rağmen milletin arzusunun kesin bir şekilde belirerek, seçimlerin tüm yurtta CHP aleyhine sonuçlandığını ifade etmiştir. Ona göre, ne zorla attırılan oylar ne de el çabukluğu ve yumruk zoruyla değiştirilen mazbatalar seçmenleri kandırmaya yetmemiştir. Bu gerçeği de İzmir, Bursa, Balıkesir ve Ankara gibi büyük şehirlerde seçmenler haykırmıştır.[439]

Ardından Katrinli, Türklerin asırlarca Avrupa'nın kapısını zorladığını, fethettiği yerlerde medeniyetin izlerini bıraktığını ve Türk iradesinin son şeklini Misak-ı Milli ile aldığını ifade etmiştir. Ve bu durumu, medeni haklara sahip olan Türklerin ağır ağır fakat gerilemeden adımlar atarak vardığı son durak olarak göstermiştir. Yazının Ayvalık'taki seçimlerle ilgili kısmı ise şu şekildedir:[440]

" (...) Kazamızda, göz önünde yapılan bir sürü yolsuzlukları halkımız namına D. P. Başkanı protesto etti. Kullanılan ifadede ne mübalağa ne de şiddet vardır. Hatta bu yazı bir protestodan ziyade, şuurlu ve mutedil bir hukukçunun, hadiseleri ehemmiyetlerine göre, olduğu gibi aksettiren raporunu andırmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki kalem sahibi, bu hazin vesileyle hemşehrilerinin yaralarını eşmekten, dertlerini tahrik edip heyecan yaratmaktan kaçınmış. Sadece alakadarlara olup biten manevralardan gafil bulunmadığımızı anlatmak ihtiyaç ve gayesile hareket etmiştir. Hepimizin, reylerimizi emanet ettiğimiz bakir sandıklar ne ana baba mesabesinde olan bizlerin ve ne de bizim velilik hakkımızı sıyanet eden kanunun rızası olmadan, bando refakatile, belediye dairesinde zoraki bir zifafa sürüklenirken belediye binası içinde değildim. Onun için kız sandıklarımız, itimat edilen safdil damatla baş başa bırakılmak üzere belediye binasının dört bucağında yapıldığı, belediye başkanımızca

[438] Vacit Asena, "Sayın Bay Muharrem Onursal", *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946.
[439] Fahrettin Katrinli", D. P. Protestosuna verilen cevap münasebetile", *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946.
[440] Katrinli, "D. P. Protestosuna verilen cevap münasebetile", *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946.

haber verilen heyecanlı araştırmalarda hazır bulunmadım. Yalnız karşımda, içinde cinayet işleniyormuşçasına karanlık bir belediye binası, bu muhayyel cinayetin faillerini halk arasında arıyormuşçasına sert bakışlardan, haşin tavırlardan ve şaşkın halkı vakit vakit tarıyan ışık huzmelerinden müteşekkil bir tarassut cihazı gördüm. Dairesi durmadan genişleyen bir polis kordonu önünde, emniyeti suiistimale uğrayan hemşehrilerimin, yeis ve nevmidi ile sararan yüzlerini, zavallılığımıza için için ağlayan matemli gözlerini gördüm. Çaresizlik içinde çırpındığı halde iradesini emanet ettiği sandıktan bir türlü ayrılamıyan ve onun karşısında, elinde silahı, yalnız ona hakaret etmekle vazifeli irade cihazını gördüm. Daha fazla görmemek ve pek ala tahmin ettiğim neticeyi mümkün mertebe geç işitmiş olmak için de şehirden dışarı, medeni hakların payimal edildiği bu alemden çok uzaklara kaçtım.

Fakat bu seçim kanununu yapanlar da tuhaf kimseler doğrusu. Rey sandıklarının mahallinde açılacağını, zabıtların mahallinde tutulup imza edileceğini kestirip atarken, sandıkların karanlık sokaklar ortasında veyahut cami avlularında seçmenler arz edilmiş olabileceğini hiç mi düşünmemişler; seçimin bir günde ikmalini emrederken, seçim komisyonlarında iş görenlerin yemek içmek, yatıp istirahat etmek gibi tabii ihtiyaçlarını hiç mi hesaba katmamışlar. Ya bu ciheti mahalli makamlar idrak etmeseydi, sabahtan akşama kadar güneşin alnında, toz toprak içinde vazife gören seçim heyetleri tam seçimi bitirip koskoca deveyi yutmuşken kuyruğunu da yutkunamazlardı ya, evet bu iş içinde bir garabet var, var amma, bunu seçim kanununda veyahut kanunu yapanlarda aramaktansa, onu tatbik etmesini beceremeyenlerde veyahut kasten yanlış tatbik edenlerde aramak çok daha yerinde olur. Meğer, milletin tek dereceli seçime ilk defa iştirak ettiği böyle bir günde, koskoca bir şehir içinde, seçim sandıklarını barındıracak birer çatı altını vakti zamanile arayıp bulmak varmış; farzı muhal bulunamadıysa, sandıkları sokağın ortasına koymaktansa kenarlarındaki umumi tenvirat lambalarının altına yerleştirmek varmış; bu da olamadıysa, en tabii ihtiyaçlarını defetmek için dahi, uzun gün yerinden ayrılamayan komisyon azalarına bakkaldan birer mum alıp üleştirmekte mi olamamış (...)

(...) Kalmış ki, iradesinin tecelli ettiği günü görmek için asırlarca uğraşıp bekleyen bir milletin efradı, bu aziz gayeye resmen ulaştığı bir günde, yemeği içmeyi ve ne de başka şeyi düşünecek durumdan değildir. Saatlerce çalıştıktan sonra, tam rey pusulalarını sayıp neticeyi zapt ve imza edecekleri sırada, yemek tatili bahş olunmak suretile, bu vatandaşlar için gösterilen dikkati alaka, yersiz olduğu kadar kanunsuzdur da. Sandıkların kapanması için seçim kanunu saat tayin etmiştir. Eğer bu sürenin hitamında, herhangi bir sandık başında, reyini kullanmak üzere bekleyenler varsa, bu reyler kullanılıncaya kadar yalnız o sandık açık kalır. Fakat bu hal diğer sandıkların kapanmasına hiçbir veçhile mani olamaz. Binaenaleyh sandıkların kapanışını düdük öttürmek suretile umumi bir işarete bağlamak seçim kanununa aykırıdır (...)

(...) Hem de bilir misiniz, rey sandıklarının, bu bando gürültüleri arasında aşırılıp, araştırma ve uzaklaştırma manevralarile, belediye dairesinde bir odaya hapsedilmesi, bana, eski sünnet düğünlerinden bir intibahın acıklı bir naziresi gibi göründü. Sünnet olacak çocuğun etrafında bir ara, davullu zurnalı müthiş bir feryat kopar, ortada ne fol ne yumurta yok iken etraftakiler hep bir ağızdan: "Oldu oldu!" diye bağrışırlar ve bu hercü merc ararsında, şaşkınlığından istifade edilen zavallı çocuk tam o esnada bir yoklanma ve en nazik yerinde keskin bir acı duyuyor. Artık hakikaten her şey olup bitmiştir (...)

(...) Ne Nihat Erimlerin allı morlu şallı ve ne de propaganda

kahramanlarının istikbale ait parlak vaatleri, 21 Temmuz'da yüreğimizi burkan acıyı bize unutturmaya kafi gelmekten uzaktır. Türk milletinin kalbi kırılmış, darılmıştır. Bu da C.H. P. si için ufak bir kayıp değildir.

Belediye Başkanı'nın protestomuza verdiği cevaba gelince, biz ciddi bir cevap olarak karşılamıyoruz da, seçim günü yapılan yolsuzlukları kısmen olsun itiraf eden sapa sağlam bir vesika olarak elimizde alıkoyuyoruz."[441]

Fahretttin Katrinli'nin seçimlerle ilgili görüşlerinden bahsettikten sonra parantezi kapatarak, Muharrem Onursal'ın cevabına geçebiliriz. Ayvalık Seçim Kurulu Başkanı'nın bu son yazısı da tıpkı Vacit Asena'nınki gibi 5 madde olarak kaleme alınmıştır. Bu yazıda şunlardan bahsedilmiştir:[442]

"1- Millet vekilleri seçim münasebetile Ayvalık gazetesinde neşrettiğiniz seçim protestonuzdaki yersiz isnatları seçim kurulu başkanı sıfatile reddetmiş olmama mukabil zevahiri kurtarmak için olsa gerek adıma bir açık mektup yayınlamak lüzumunu duymuş bulunuyor ve efkarı umumiye muvacehesinde bir şeyler yapmış olmak düşüncesile güya kendinizi müdafaaya çalışıyorsunuz.

Münakaşa hususunda zerre kadar yılmayan ve çekinmiyen bir tab'a malik olduğum halde bu kabil münakaşaları gazete sütunlarında yaymayı prensibime muhalif bulmama rağmen bu suretle hareket etmeye sizin sebep olduğunuzu söylerken bu konuda tamamen haksız bulunduğunuzu bir kere daha izah düşüncesile aynen sizin jestinizle ben de cevap vermeyi lüzumlu buldum.

Millet vekilleri seçiminin cereyan suretini ve neticesini protesto ve umumi efkarı aydınlatmak için D.P. adına vaki hareketiniz ne kadar sizin için mecburi bir vazife olsa bile Ayvalık'taki millet vekili seçimini baştan sona kadar gayri kanuni bir şekle büründürerek ortaya vukuu gayri melhuz bir takım mevhum meseleler atmanız, cidden kanun hükümlerinin ve suç unsurlarının, alakadar makamları ilgilendirmesi bakımından sizin de takdir edemediğiniz ve edemeyeceğiniz bir keyfiyettir (...)

(...) 2- maddi olaylara mütealik verilen cevaplarımızda her şey açıkça izah edilmiş ve hiçbir şeyden tevekki olunmamıştır. Müdafaadan ziyade seçimin tarzı cereyanını tamamen açıklayan yazımız tabirinizce saydıklarımız bütün Ayvalıklılar muvacehesinde olan biten şeylerin hakiki birer ifadesi olmaktan başka bir şey değildir. Ayvalıklılar ve C. H. Partisine hakikaten bağlı Halk Partililer bu noktai nazarımızı teyit ve tasdik etmektedirler. Eğer Halk Partisi maskesi altında muhalefet taraftarlığı yapmak lüzumunu duyanları munsif birer Halk Partili tabirile ortaya çıkarmak istiyorsanız hiçbir zaman buna ve o gibilere inananlardan değiliz. Onlar açık ve sert konuşmasını da bilmezler.

3- Verdiğiniz cevapların her noktası müstenidatı mevcut bir vakıadır. Seçim bütün Ayvalıklıların gözü önünde kanun çerçevesi dahilinde cereyan etmiş ve memleket umumi efkarı C. H. Partisinin kazandığını görmüş ve hatta onun kazanmasını sağlamıştır. Halkın vicdan ve kanaatinde yersiz isnatların yer bulmaması ve şuurlu olarak reddetmesi cevabımızın en doğru ve iddialarınızın en zayıf unsur ve farklarını işte bu suretle göstermektedir.

4- Bundan evvelki yersiz isnatlara cevap başlıklı yazımda (Beşuş) diye bir kelime kullanmış değilim.

Görülüyor ki bu kelimeyi de yazımın arasına sokmak suretile hayalhanenize müracaat etmiş bulunuyorsunuz. Ben yazımda kapıları mühürledikten sonra Demokrat Parti Başkanı mührü alarak neşeli çıkıp gitmişlerdir dedim. Beşuş

[441] Katrinli, "D. P. Protestosuna verine cevap münasebetile", *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946.
[442] "Muharrem Onursal, "Sayın, Bay Vacit Asena", *Ayvalık*, 15 Ağustos 1946.

kelimesile neşeli kelimesi arasında mana itibarile fark vardır.

Beşuş güler yüzlü adam demektir. Neşe ise keyif ve sevinci ifade eder. İhtimal işinizi bitirdikten sonra neşeli çıkıp giderken beşuş imişsiniz. Ancak orada beş on vazifeli ben de dahil olduğum halde sizin bu beşaşetinizin farkında olmadığımız gibi kimse de orada bulunmadığınızdan bittabi farkında olamazdı.

Yüzünüzdeki tebessüm neşenizi ifade etmişse bu beşaşet vazifesini ikmal etmiş olmaktan mütevellit kalp huzurile husule gelen sevinç hasebiledir. Ve ona alamettir. Yok acı gülüyordu iseniz onu da o günün yorgunluğu hasebile sinir bozukluğuna hamlediniz.

5- Eflatun'un Devlet adındaki klasik eserini kütüphanemin yardımı ile mütalaa buyurduğunuzu iyi biliyorum. Eserin ihtiva ettiği mevzu üzerinde cidden tenevvür etmesi lazım birçok kimselerimiz vardır.

Sizin onlardan birisi olduğunuzu kabul etmek istemem. Nitekim seçim günü verdiğiniz ziyafet hakikaten sizin o eser hükümlerinize uygun tam bir serbest düşünce ve samimi muhalefet taraftarı olduğunuzun delilidir. Ancak bu ziyafetle sabahtan beri sandık başlarında vukua gelen darlığı dağıtmış olduğunuz iddiası diğer iddialarınız gibi gibidir. Çünkü herkes bu işin öyle şahididir ki seçim günü sandık başlarında bir darlık görmemiştir. Bunda da ziyafet meselesi hasebile zevahiri kurtarmak istediğiniz anlaşılıyor. Bilakis biz bu ziyafetinizle sizin mütemadi propaganda ve direktif faaliyetinizin önüne geçilmesini sağladık ve onunla müteselli olduk. Ziyafetinizin tam arzu ve istekle ve hiçbir maksada yarayacak tarafı düşünülmeden lütfedilmiş olması tevil ve tefsire ne hacet. Bizim bunu daha evvel izah edişimiz seçim gününde partilerin ne mükemmel bir kardeşlik havası içinde seçimin cereyan ettiğini göstermekten ibaretti. Yazınızın sonuna yanlışlıkla olsa gerek kullandığınız bir tabir var.

Geniş bir halk kitlesine dayandığınızı söylemek hatasına düşmüş bulunuyorsunuz. Bir parti başkanı ancak kendi partili mensuplarını hesaba katarak konuşur. Ne yapalım ki mesleki bakımdan itiyat hükmün de olsa bile bütün Ayvalık'ın umumi vekili değilsiniz. Her rakam ve teşbihte mübalağayı seviyor ve mübalağa yapıyorsunuz. Bunu da tabiatınıza bağışlıyoruz. Son sözlerimi daima tekrarlamaktan zevk aldığınızı anlıyorum. Binaenaleyh şunları ben son olarak yazayım siz de tekrarlayınız. Güzel Ayvalık'ın güzel huylu sakinleri daima neşeyi ve samimiyeti seven kimselerdir.

Onları parti muhalefetinde ahenksizliğe düşürmeyelim. Çünkü hakikatleri tahrif vicdanların kabul etmiyeceği bir keyfiyet olmakla beraber fena tesir ve tefsirlere yol açar ve ahenksizliğe sebep olur. Halisane tavsiyem budur. Saygılarımla."[443]

Konuya dair son yazı Vacit Asena'ya aittir. Asena yazısına, yazılarının altına "İktibas hakkı mahfuzdur." ibaresi koymadığı için Muharrem Onursal'ın kendisine, yazılarından intihal yaparak cevap vermeye çalıştığını söyleyerek başlamıştır. Ardından da Onursal'ın bir hayli ter döktüğünü ve bu kadar yorulduğu için ona acıdığını belirtmiştir. Bir yazıdan intihal yapmanın manevi bir intihar demek olduğunu, bu tip şeylerin de dalgınlığa ve taklide gelmeyeceğini ifade ettikten sonra şöyle devam etmiştir:[444]

[443] Onursal, "Sayın, Bay Vacit Asena", *Ayvalık*, 15 Ağustos 1946.
[444] Vacit Asena, "S.O.S.", *Ayvalık*, 22 Ağustos 1946.

" (...) Buyurduğunuz gibi münakaşadan yılmayan yaradılışlar, (Bu hasleti adeta nefsinize garip bir zihniyetle mal ediyorsunuz) başkasının karihasında yer bulan hitaplarla geçinmezler, kendiler özde bulurlar ve ortaya atılırlar. Mamafih, bu hakkıma tecavüzde, şahsınız namına bir zaaf hissettiğimden rahim ve şefik davranmayı daha uygun buldum. Bir daha başkalarından aldığınızı kendinize mal ederek, bilhassa umum muvacehesinde böbürlenmeyiniz. Belki kendi dergahınızda müritlerinize karşı bu tabiyeyi bol bol israf edebilirsiniz. Benim fikirlerimle, kelime ve cümlelerimle bana değil, yabancı olanlara dahi hitaba kalkışmaktan sizi men ederim B. Muharrem Onursal.

Cevabımın serlevhasına bakarken, kafanızda bir sual işaretinin kıvrılması muhtemel? Bunu derhal çözeyim: Milletler arası (İmdad) talebini ifade eden bu tertip, benim yazılarımda sizin hesabınıza hususi bir işaret ve remiz taşımaktadır. O yazılar size ulaşmamış olsaydı, dağarcığınızın perişan halini tasavvur pek güç olmuyor. Fakat, itiraf ederim, son yazılarınız (S.O.S.) diye haykırıyor…

Satırlarınızı takip ederken, gözlerime çarpıp zihnimde akisler yapan bir yerinde duruyorum, bir sual sormaklığıma müsaade edecek misiniz?

Kendi rivayetinizden menkul içtimai ve siyasi metotlarınızı, rıhlei tedrisinizden yetişen talebelerinizi öğrendiğimden dolayı hayretim arttı ve aynı zamanda da inkisara uğradım (...)

(...) Çeşitli konularda başlı başına ilham menbaı olan kafanıza güveniyormuşsunuz ve ben de buna (İman) ediyormuşum, ne kadar gaflet ve batıl hayal. Asri tabiriyle (Atmosfer) den gelen bu beyanınız bana at ve nal hikayesini hatırlattı, ama sizde henüz bir tek mıh var galiba? Dedelerimizin ruhu şad olsun. Bu aziz varlıkların (Kırk fırın ekmek yemek gerek) sözünü de size armağan ediyorum ve hem de ayrıca (Maşallah) muskasiyle ilham menbaı olan kafanızın beni bu kadar dedikoduya sevk etmesi kendinize verdiğiniz vasfın ancak bu sahaya maksur delilidir. Sizi takdir etmemek hata olur (...)

(...) Ben geniş bir hak kütlesine dayanarak söz söylediğimi iddia etmedim. Bu ifade ile D. P. mensuplarını ve partimizin gayesini destekleyen vatandaşları kastettim. İstisnasız Ayvalıklılar adına hitap ve hareket olmıyacağını, bizim iyi düşüncelerimizden tenzil edilecek azlık mevcut olduğunu yakinen biliyoruz.

Buna mukabil, siz cevabınızda Ayvalıklıları kayıtsız şartsız vicdan hürriyetine ve benliklerine tahakküm ve müdahale kuvvetini nereden alarak pervasız söz söylemekten çekinmiyorsunuz. Doğruyu görenlere, vicdanlarının sesini duyanlara inkiyat ve hürmet etmek mecburiyetindesiniz (...)

(...) Ayvalıklılar, güler yüzlü ve uysal insanlardır hakikaten. Şunu da hatırdan çıkarmayınız ki, iyi huyluların suiistimal edilmesine, oyuncak yapılmasına pek tahammülleri yoktur. Bu takdirde çetin ve amansız olurlar.

İşte o zaman hakikat kadar sert ve dik olan şahsiyetimiz de her zaman olduğu gibi onların safındadır. Bu katılma, bozgun ruh ve hareketini değil, bilakis keyfi emrivakilerin uyandırdığı akisleri yatıştırmak ve haklarını bilhassa meşru yollardan, kanun emirlerinden aramak için çalışmaktadır. Hükmü umumi efkar verecektir.

Bize artık susmak düşüyor.

NOT:

Kütüphanenizden temeddühle bahsediyorsunuz.

Ben size zümrüdü anka kuşu sormadım. Demokrasi babında naçiz bilgim hakkında lütufkarlığınıza diyecek yok. Devlet adındaki eserin üç kısımda iki cilt üzerinden basıldığını ifşa edersem, bunun siz de olmadığını ve yukarıda bahsettiğim kuşun kanadında uçmuş olduğunu anlarsınız.

Şu aklıma geldi:

Biri, ötekine sormuş, feneri nerede söndürdün? Aldığı cevap malum: Senin fenerinin yanmaya başladığı yerde.

Ama ben size demokrasi adına, feneri yakmaya çalışırken titreyen ellerinizden kibritin düştüğünü de söyleyebilirim."[445]

İkili arasındaki tartışma bu yazıyla son bulmuştur. 21 Temmuz 1946'daki seçimlerle ilgili Ayvalık gazetesine yansıyanlar, 1946 seçimlerinin tüm Türkiye'de olduğu gibi Ayvalık'ta da seçimlerde hile yapıldığı tartışmalarına yol açtığını göstermektedir. İki tarafında ilk yazıları seçimlere dair isnatlar ve iddialar içermekteyken, sonraki yazılar ise birbirlerine yönelik zaman zaman alaycı eleştiriler de içeren daha kişisel yazılar olmuştur.

1946 seçimlerinde yargı denetimi olmaması, seçim kurullarının başında belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin bulunması, oyların açık bir şekilde verilmesi ama sayımın gizli yapılması gibi sebeplerden ötürü 1946 seçimleri demokratik bir seçim olmamıştır.

21 Temmuz'da yapılan genel seçimlerin sonrasında, İl Genel Meclisi Üyeliği seçimleri için bütün hazırlıkların ağustos ayında tamamlanarak seçimlerin 1 Eylül 1946 Pazar günü yapılacağı ve bir gün içerisinde tamamlanacağı Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığı'ndan duyurulmuştur. İlçenin nüfusuna göre de Ayvalık'tan iki meclis üyesi seçileceği belirtilerek, seçmenlerin oylarını kullanırken oy pusulalarına üye sayısının bir misli fazla isim yazmaları istenmiştir.[446]

Düzenlenen seçmen defterleri 13 Ağustos sabahından itibaren asılmış ve altı gün askıda kalması planlanmıştır. İsmi listede bulunmayan ya da yanlış yazılan seçmenlerin bu altı günlük süre içerisinde belediye binasında bulunan seçim kuruluna başvurmaları istenmiştir. Altı günlük süreden sonra yapılacak müracaat ve itirazların ise kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.[447]

İl Genel Meclisi Üyeliği seçimlerine katılma kararı alan DP'nin adayları; İbrahim Keskin, Mehmet Cömert, Fazıl Yanyalı ve Enver Uysal'dır. CHP'nin adayları ise; Nejat Sarlıcalı, Hamit Kulaksız ve Rüstem Özkan'dır.[448]

Ayvalık gazetesi, 1 Eylül'de yapılan İl Genel Meclis Üyeliği seçimleri sonuçları hakkında görüşlerini almak için Ayvalık DP İlçe Başkanı Vacit Asena ile röportaj yapmıştır. Seçimlerin nasıl geçtiği sorusuna Vacit Asena'nın cevabı; seçimin sukunet içerisinde geçtiği, seçimi tanımlamak için seçimlerin ders olarak

[445] Asena, "S.O.S.", *Ayvalık*, 22 Ağustos 1946.
[446] "Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık,* 18 Ağustos 1946.
[447] "Seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 18 Ağustos 1946.
[448] "Demokrat Parti Seçimlere iştirak ediyor", Ayvalık, 29 Ağustos 1946; "il genel meclis üyelikleri adayları", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946.

nitelendirilebileceğini belirtmiştir. Çünkü Asena'ya göre, halkın seçimlere iştirak etmesi siyasi terbiyesinin ve içtimai olgunluğunun bir tezahürüdür. DP İlçe Başkanı, merkez ve köylerin aynı ruh hali içinde bir nevi boykot yaptıkları bilgisini almıştır.[449]

Asena, CHP'ye atılan oyların 20'yi bulmamasına rağmen, usulsüz ve gizlice oy zarfları arttırılarak merkezde oyların sayısının 1532'ye çıkartıldığını iddia etmiştir. Ona göre, gerçekte CHP'ye atılan oyların sayısı 500 küsurdur. Bu yüzden de genel seçimlerde 5000 küsur oy aldığını iddia eden CHP'nin, İl Genel Meclisi Üyeliği seçimlerinde aldığı oyla övünemeyeceğini dile getirmiştir.[450]

Tablo 75: 1946 Yılı İl Genel Meclis Üyeliği Seçimleri İçin Ayvalık'ta Kurulan Seçim Büroları Ve Kapsadığı Yerler[451]

Sıra No.	Kurulduğu Yer	Kapsadığı Mahalle ve Köyler
1	Kemal Paşa Mah. Eski Camii	Sefa ve Çamlı Mevkiileri ile Kemal Paşa Mah. Tamamı
2	Biberli Camii Avlusu	Kazım Paşa Mah. Tamamı
3	Gazi İlkokulu Avlusu	Hayrettin Paşa Mah. Tamamı
4	Çiftçi Malları koruma Dairesi	Vehbi Bey Mah. Tamamı
5	Eski Sakarya İlkokulu Avlusu	Zeki Bey Mah. Tamamı
6	Alibey Camii Avlusu	Hamdi Bey Mah. Tamamı
7	Bakkal Ali Sözer'in Dükkanı	Fevzi Paşa Mah. Tamamı
8	Saatli Camii Avlusu	Fevzi Paşa Mah. Tamamı
9	Tekel İdaresi Avlusu	İsmet Paşa Mah. Tamamı
10	Sakarya Camii Avlusu	Sakarya Mah. Tamamı
11	Altınova Bucağı Halkodası	Bucak Merkez Mahalleleri
12	Altınova B. Selimiye Mah. Camii Avlusu	Selimiye Mah.Tamamı
13	Çakmak Köyü Okulu	Çakmak Köyü'nün Tamamı
14	Akçapınar Köyü Okulu	Akçapınar ve Karaayıt Köyü'nün Tamamı
15	Çamoba Köyü Okulu	Çamoba ve Kocaaliler Köyü'nün Tamamı
16	Türközü Köyü Okulu	Tüközü Köy'nün Tamamı
17	Tıfıllar Köyü Okulu	Tıfıllar Köyü'nün Tamamı
18	Bağyüzü Köyü Okulu	Bağyüzü Köyü'nün Tamamı
19	Araplar Köyü Okulu	Araplar Köyü'nün Tamamı
20	Murateli Köyü Okulu	Murateli Köyü'nün Tamamı
21	Küçükköy Camii Avlusu	Küçükköy'ün Tamamı
22	Odaburnu Köyü Odası	Odaburnu, Üçkabaağaç ve Mezarardı Köyü'nün Tamamı
23	Bulutçeşme Köyü Odası	Bulutçeşme ve Beşiktepe Köyü'nün Tamamı
24	Bektaşdere Köyü Odası	Bektaşdere Köyü'nün Tamamı
25	Hacıveliler Köyü Odası	Hacıveliler Köyü'nün Tamamı
26	Alibey Bucağı Belediye Binası	Alibey Bucağı'nın Tamamı

[449] "il genel meclisi seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.
[450] "il genel meclisi seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.
[451] "İlçemizde Kurulan 26 Seçim Bürosuna Dahil Köy ve Mahalleleri Gösterir Liste", *Ayvalık*, 18 Ağustos 1946.

Asena, itirazı ve şikayetleri olup olmadıklarına dair soruya şu cevabı vermiştir:

"(...) Partimiz adaylarını kanun ve usulüne uygun olarak yetkili mercie bildirdiği halde 4925 no. kanunla değişen idarei umumiyei vilayet kanununun 104 üncü maddesinin 7 fırkasına göre, bir hafta evvelinden müracaat edilmesi lazım geldiği ileri sürülerek bu talebimizin kabul edilmeyeceği büyük bir süratle müracaatımızdan sonra beşinci günü akşamı bildirilmiş ve hoparlör duvarlara el ilanı yapıştırılmak suretiyle partimizin seçime iştirak hakkını kaybettiği mütemadiyen yayınlanmış ve bu propaganda 31 Ağustos, gece yarısına kadar sürmüştür.

Bu propagandalardan anlayamadığımız cihet, bunu yapan makamın kim olduğu ve ne gibi salahiyetle mücehhez olarak hareket ettiği keyfiyetidir.

Bu konuda C. H. Partisi mensupları da ferden propagandaya koyulmuşlardır, ki buna fazla diyeceğimiz tabii yoktur. Buna mukabil milletin ve memleketin kültürel ve tarafsız mevkide bulunması lazım gelen halk evi hoparlörü vasıtasıyla siyasi maksatlara alet ittihaz edilmiştir.

Gariptir ki, bu yerden ve afişlerle aleyhe propaganda yapan seçim kurulu manevi şahsiyetidir. Bu kanuna tamamen aykırıdır. Bu yüzden D. P. mensupları ve partimize sempati gösteren Ayvalıklılar seçime iştirak etmemişlerdir."[452]

"DP mensuplarının ve taraftarlarının bu tavrı, en medeni bir protesto tarzı mıdır?" sorusuna ise şu karşılığı vermiştir:

"Temsilcilerimizin sandık başlarına hotbehot kabul edilmediği sebebini biz normal bir anlayışın fevkinde ve kasda makrun olarak buluyoruz. Daha evvel izah edeyim ki, temsilci bahsinde idarei umumiyei vilayet kanununun 104 üncü maddesinin 14 bendi vazıhtır. Teşkilatı olan siyasi partiler seçim kurulu tarafından yazı ile davet edilir diye hükmü ihtiva etmektedir. Bu davete munzam olarak ve hatta tarihte zikretmek suretiyle bizden temsilcilerin hüviyetleri istenildi. Münakaşaya yol açmamak için cevap verdik. Bu cevapta kendilerine belge dahi verildiği ilave edilmişti. Seçim sabahı, gerek merkezde, gerekse köylerde temsilcilerimizin kabul edilmedikleri haberi geldi. Çünkü seçim kurulu verilen listedeki sıra itibariyle temsilcileri düşündüğü gibi tevzie sevk etmiş ve seçim bürolarına o yolda tebligat yapmıştır. Halbuki biz yukarıda da belirttiğimiz gibi istenilen 27 temsilci ismini bildirdik, bunların hangi sandık başında bulunabilecekleri bize ait olduğu cihetle, keyfiyet bu dairede seçim kuruluna yazılmış ve mahallelerde temsil imkanı bahşedilmemesi gibi durumlar yüzünden köy sandık başları boş kalmıştır ki neticenin ne olduğunu kestirmek abes sayılmaz zannederim. Fakat her şeye rağmen temsilcilerimiz köylerde kalmış, olup bitenleri takip ve tutanaklar ile tevsik eylemiştir. Mesela bir köyde ancak 11 kimse oya iştirak ettiği halde bu sandıktan iki yüze yakın oy pusulası elde edilmiştir.

Merkezde C. H. Partisi adayları listesini taşıyan kapalı ve mühürlü zarflar dağıtılmıştır. Dalgınlık o dereceye kadar varmıştır ki, bizzat parti müteşebbis heyetinden bir kısmına bu piyangolardan sunulmuştur. Bu konuda tespit edilen durumlar da vardır (...)"[453]

Son olarak Vacit Asena'ya sonuç hakkındaki düşüncesi sorulmuş, o da; İl Genel Meclisi seçimlerinin 1946 yılı ağustos ayı içerisinde yapılmasını öngören 4928

[452] "il genel meclisi seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.
[453] "il genel meclisi seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.

sayılı kanunun geçici maddesine ters bir şekilde hareket edilmesi sebebiyle öncelikle şikayet ve itirazlarını önce İl Genel Meclisi'ne bildireceklerini, oradan olumlu bir karar çıkmassa Danıştay'a başvuracaklarını ve yaptıkları başvuru metnini halka da arz edeceklerini ifade etmiştir.[454]

3. 1950 Genel Seçimleri

Körfez gazetesinin bildirdiğine göre, DP'nin 21 Temmuz 1949 akşamı yaptığı toplantıya gündüz "sağa sola koşturan davetçilere" rağmen ilgi ve katılım çok düşük olmuştur. Yaklaşık 100 kişinin katıldığı belirtilen toplantıda konuşan hatiplerin sesi hoparlörle dışarıya da verilmiştir.[455]

Gazete, bir hatibin Milli Husumet Andı'nı açıkladıktan sonra 1950 seçimleriyle ilgili şunları söylediğini belirtmiştir:

"(...) 1946 seçimlerinde maruz kaldığımız haksızlığa 1950 seçimlerinde meydan vermiyeceğiz. Elimizde anayasa ile Türk Ceza Kanunu vardır. Hakkımızı bu kanunlara göre, cana, ırza yapılacak tecavüz karşısında ferdin müdafai nefsi uğrunda yapacağı hareket nasıl meşru ise, bizim reylerimiz de birer namus olduğundan jandarmanın süngüsüne, polisin tabancasına asla ehemmiyet vermiyerek bunları müdafaa edeceğiz. Bizim bu müdafaamız bu suretle kanuni ve meşru olacaktır. Evvela kanunsuz hareketi ihtar edeceğiz, dinletemezsek icabına bakacağız."[456]

Diğer bir hatip de aynı şekilde konuştuktan sonra sanki cihada gider gibi -1950 seçimlerini kastederek- "Ya hep beraber öleceğiz, ya hep beraber kalacağız. Şehit olacakların çocukları daha iyi günler görecektir." demiştir.[457]

Bunun üzerine Körfez gazetesi de hukukçu bir arkadaşlarının konuyla ilgili görüşlerine başvurmuştur. Bu hukukçu şahıs, Türk Ceza Kanunu'ndaki yasanın asıl amacının mutlak olan can ve ırzın korunması olduğunu, bunun için de bazı şartlar ve zaruretlerin gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu hukukçuya göre, oy pusulası ne candır, ne de ırzdır. Hukukçu, DP'li hatibin kastettiği müdafaanın nicelik açısından ne için ve neye karşı, hangi şartların tekamülü neticesinde, özellikle kanun kuvvetleri de orada bulunurken nasıl olacağını merak etmiştir. Son olarak ise, uydurma tefsirlerle propagandalar arasında kanunların yorumlanamayacağını, masum insanları felakete sürükleyerek canlarıyla oynanamayacağını, artık Cumhuriyet devrinde olduklarını ve efelik döneminin çoktan geçtiğini ifade etmiştir.[458]

Gazete, -muhtemelen CHP taraftarı olan- bir başka kişiyle daha konu

[454] "il genel meclisi seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946.
[455] "D.P. nin 21 Temmuzu", *Körfez*, 25 Temmuz 949.
[456] "D.P. nin 21 Temmuzu", *Körfez*, 25 Temmuz 949.
[457] "D.P. nin 21 Temmuzu", *Körfez*, 25 Temmuz 949.
[458] "D.P. nin 21 Temmuzu", *Körfez*, 25 Temmuz 949.

hakkında konuşmuştur. İsmi verilmeyen bu zat da, DP'nin toplantılarında söylenenlerin CHP'lileri korkutmak ve seçimlerde görev alacak kişilere şimdiden baskı yapmak amacıyla atılan palavralar olduğunu iddia etmiştir. Bu zata göre, seçimlerin aleyhlerinde sonuçlanacağını daha şimdiden anlayan DP'li ihtirasçı ve şahsiyatçılar, adeta balonu patlamış çocuklar gibidir.[459]

Ayvalık gazetesi yazarı Cimtur, 16 Şubat 1950'de kaleme aldığı yazısında, başbakandan parti başkanına, belediye başkanından itfaiye başkanına kadar herkesin CHP'nin seçimleri kazanacağından emin olduğunu belirtmiştir. Marshall Planı kapsamında alınan "dolarcıklarla" parti binalarını yaptırdıklarını, "60 senelik acuzeyi 18 yaşındaki genç kıza" benzettiklerini ifade etmiştir. Yazara göre, bu kadar özenle yapılan makyaja rağmen bir türlü kapanmayan kırışıklıklar ve buruşukluklar iskelet kafası gibi sırıtmaktadır. Yazının devamında alaycı ve mizahi benzetmelerine devam eden yazar, 40 yaşını aşmış dedikoducu kadınlar gibi, tamir gören parti binası mensuplarının hatalarının farkına varıp susmayı da bilmediklerini, hiç değilse 25 yıldır yaptıkları hatalarını hatırlatmamak için kaçamak konuşmalarda dahi bulunmadıklarını dile getirmiştir.[460]

CHP'lilerin yeni yaptırdıkları hoparlör tesisatını seçimi kazanmak için propaganda aracı olarak kullanacaklarını iddia eden yazar, CHP'lilerin söyleyecekleri şeylerin "bir yığın cakcak" olacağını belirtmiştir. CHP'lilerin söyleyeceği "bir yığın cakcak" ın ise şu olacağını öne sürmüştür:

"25 yıldır Ayvalık'ı suya kavuşturamayanlar demokratlardır. Biz bunu evelallah başardık, başaracağız.

Elektriğe kavuşmamız gün meselesidir. Yeni yollar ve asfaltlar kasabanın göbeğinden geçecek, köylüye tohum, hastaya ilaç muhtaca yardım programımızda yer alan maddeler arasındadır.

Şimdiye kadar muvaffak olamayışımızın sebebi demokratlarla uğraşmaktan vakit bulamayışımızdır. Muhalifler bizi rahat bırakırlarsa bu gün mevcut olan altı oku yarın on ikiye, öbür gün kırk ikiye çıkaracağız.

Bakanlarımıza, millet vekillerimize rahat koltuk, bol tahsilat, kendimize mevki temin edip taraftarsız olan sayın yurttaşlara Allahtan mağrifet dileyeceğiz. Ne olur oylarınızı bize verin, biz de hileye başvurup zarfları değiştirmek zorunda kalmayalım. Seçim yaklaştıkça dış tehlike de artmıya başlamıştır. Amerika'yı daraltmaya gelmez. Oradan buğday gelmezse aç kalırız."[461]

Yazar, 25 yıldır susmaktan başka bir marifeti olmayan altı oklu bülbüllerin şakımasını izlemenin çok zevkli olacağını belirterek yazısını bitirmiştir.[462]

---

[459] "D.P. nin 21 Temmuzu", *Körfez*, 25 Temmuz 949.
[460]Cimtur, "Islahat", *Ayvalık*, 16 Şubat 950.
[461] Cimtur, "Islahat", *Ayvalık*, 16 Şubat 950.
[462] Cimtur, "Islahat", *Ayvalık*, 16 Şubat 950.

Ayvalık gazetesi, seçimler için 2 Mart itibariyle seçmen kütüklerinin düzenlenmesine başlandığı bilgisini vermiştir. Seçmen kaydı hususunda DP'nin de yetkili temsilcileri olduğunu belirten gazete, 22 yaşını dolduran her vatandaşın ismini yazdırmasını, hiçbir tehditten korkmamalarını, CHP'nin propagandasına inanmamalarını, onlara kimsenin bir şey diyemeyeceğini ve yapamayacağını belirtmiştir. Şayet isimleri yazılmazsa muhtara ve partisine başvurmasını tavsiye etmiştir. Kayıt işlemleri 5 Mart'ta bitirileceği için Ayvalıklıların mutlaka evinde bulunmasını salık vermiştir.[463]

Konuyla ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar şu başlıklar altında toplanmıştır:

1-Seçmen kaydını mahalle ve köy muhtarları parti temsilcileriyle birlikte yapacaktır.

2-22 yaşını dolduran kadın ve erkeklerin oy verme hakkı olduğu için 1928 yılı ve daha öncesinde doğanlar kaydedilecektir.

3-Seçmen kütükleri düzenlendikten sonra listeler, mahalle veya köylerde, halkın rahatça görüp inceleyebileceği yerlere asılacaktır.

4-Seçmen listelerinin askıda kalma süresi yedi gündür. Bu süre içersinde adı hiç yazılmamış ya da adı, soyadı, doğum tarihi, işi vb. gibi bilgileri yanlış veya eksik yazılmış olanlar varsa bu yedi günlük sürede muhtara başvurmalıdır. Bu değişiklik talepleri yazılı veya muhtarda bulunan konuyla alakalı deftere zabıt tutulmak suretiyle yapılır. Muhtar, seçmenin bu talebine iki gün içerisinde yazılı olarak cevap vermek zorundadır. Şayet iki gün içerisinde muhtar cevap vermez veyahut talebi kabul etmezse, seçmenlerin Sulh Mahkemesi'ne başvurma hakları vardır. Mahkeme, konuyu inceleyerek kesin kararı verir. Gerek muhtara gerekse mahkemeye başvurular ücrete tabi değildir.

5-Yukarıda belirtilen hususları her vatandaş şahsen yapmak hakkına sahiptir. Ancak herhangi bir sebeple kendisi yapamayacak olursa mensup olduğu partinin ocak, bucak ve ilçe başkanlıklarına müracaat etmesi yeterlidir. Zira siyasi parti teşkilatları da bu hakka sahiptir.

6-Seçmen kaydını yaptırmayanlar seçim günü oy kullanamayacaktır.

7-Nüfus cüzdanı olmayanlar hemen yenisini almalıdır.[464]

Ayvalık gazetesinin bir başka iddiası da CHP İlçe Başkanı ve bazı partililerin

[463] "Vatandaş Dikkat Et", *Ayvalık*, 2 Mart 950.
[464] "Vatandaş Dikkat Et", *Ayvalık*, 2 Mart 950.

seçmen kütüklerinin düzenlenmesi hakkında bütün köy muhtarlarını toplayarak talimatlar verdiği yönündedir. Gazeteye göre, Halk Partisi'nin köy muhtarlarına emir vermeye ve işine karışmaya hakkı yoktur. Kanunlar, seçmen kütüğünün düzenlenmesi için köyde veya mahallede teşkilatı olsun ya da olmasın siyasi partilere temsilci gönderme hakkı tanımıştır. Gazete, konu hakkında kaymakamlığın dikkatini çekmiş, CHP yöneticilerine milletin vasisi olmadıklarını hatırlatarak çizmeyi aşmamaları uyarısında bulunmuş ve köylülere de uyanık olmalarını tavsiye etmiştir.[465]

Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığı'ndan yayınlanan bildiride, yürürlüğe giren 5545 sayılı milletvekili seçim kanununun 68. maddesi gereğince, il genel meclisi ve belediye meclislerinden seçim kuruluna seçilecek üyelerin seçiminin 6 Mart saat 14.30'da kura yoluyla yapılacağı bildirilmiştir. Seçime katılmak isteyenlerin belirtilen gün ve saatte Ayvalık Adliye Binası'nın Hukuk Mahkemesi Salonu'nda hazır bulunmaları ilan edilmiştir.[466]

Ayvalık gazetesi, mart ayında seçim devresine girilmesiyle beraber Ayvalık'ta CHP'nin görülmemiş bir durgunluk ve inkisar yaşadığını öne sürmüştür. Partide kimsenin kimseye güveni kalmamış, herkes birbirine şüpheyle bakmaya başlamıştır. Gazeteye göre, "pöh" denilecek olsa CHP tabanlarını ensesine vurarak kaçacak kadar perişan bir haldedir. Propaganda için gittikleri hiçbir yerde yüz bulamayan parti mensupları yorgun gözlerle ve somurtkan suratlarla endişe saçmıştır. Gazete iddiasına devamla, son günlerde partinin kıpırdanış içinde olduğunu, bunun sebebinin de ellerindeki 35.000 lira olduğunu ve bu parayla oy satın almaya çalıştıklarını belirtmiştir. Ancak oy istedikleri vatandaşlar, hürriyet ve vicdan kavramlarının para ile satın alınamayacağını, şimdiye kadar yapılan hesapsızca harcamaların ve milleti haraca bağlamanın hesabını verip vermeyeceklerini oy isteyenlere sormuştur.[467]

Gazete CHP ile ilgili bu iddialarda bulunduktan sonra, CHP'ye seçimlerde oy satın alması için 35.000 lira verildiğini, bu konunun hikayesinin daha sonra verileceğini, ancak bu işe 1944 depreminde Kızılay'a gelen on binlerce lirayı "güya" dağıtan Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer'in memur edildiği bilgisini CHP

[465] "Kaymakamlığın dikkat nazarına ve köylü kardeşlerimize", *Ayvalık*, 2 Mart 950.
[466] "Ayvalık ilçesi seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 2 Mart 950.; "ayvalık ilçesi seçim kurulu Başkanlığından", *Körfez*, 6 Mart 1950.
[467] "Peh-Peh-Çöküyor", *Ayvalık*, 9 Mart 1950.

saflarından öğrenmiştir.[468]

Ayvalık gazetesi seçimler yaklaştıkça CHP ile alakalı yeni iddialar ortaya atmaya devam etmiştir. Böylece seçimlerden önce psikolojik olarak CHP'yi yıpratmayı ve CHP seçmeninin kafasını karıştırmayı hedeflemiştir. CHP'nin koltuk kavgası yüzünden Ayvalık'ta dağılmak üzere olduğu haberi de işte bu iddialardan birisidir. Gazete, seçimlere bir ay kala CHP'de milletvekilliği için koltuk kavgası yaşandığı ve bu durumun partide bir bozgun havası yarattığını öne sürmüştür. Parti bu olumsuz havayı dağıtmak ve partililerin durumu sezmemesi için 14-15 yaşındaki çocukları, askerde olanları ve artık Ayvalık'ta yaşamayanları DP'den istifa edip CHP'ye geçti gibi göstermiştir. Ancak buna rağmen partideki kaynaşma hat safhaya gelmiş ve yalan neşriyat partililerin bile tepkisini çekmiştir. Gazete bu durumdan başka, Muharrem Onursal'ın milletvekili adayı olmasından sonra yerine kimin belediye başkanı olacağı konusunun partiyi ikinci bir iç kavgaya sürüklediğini belirtmiştir. Yaşananlardan dolayı CHP'li bazı önemli üyelerin istifa edeceği bilgisini alan gazete, CHP'nin Ayvalık'ta bütün teşkilatı ile çökeceğini savunmuştur.[469]

Ayvalık gazetesinin mart ayının başında bildirdiğine göre, seçimlerde milletvekili olabilmek için Ayvalık'ın meşhur CHP'li simaları arasında rekabet başlamıştır. Öne çıkan isimler, Belediye Başkanı Muharrem Onursal ve İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı'dır. Ancak aralarında ihtilafa düştükleri için Nejat Sarlıcalı konuyu kendi lehine çözmek amacıyla Ankara'ya kadar gitmiştir.[470]

Ayvalık gazetesi, olayın saklanmaya çalışıldığını, buna rağmen CHP'li kaynaklardan öğrenildiğine göre, Muharrem Onursal'a milli bankalardan birinin idare meclis başkanlığı ya da üyeliği, Nejat Sarlıcalı'ya da çok miktarda ihracat izni verileceğini iddia etmiştir. Milletvekilliği adayı olarak ise, Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer, eski CHP'li Rüstem Özkan, herkesçe tanınan emlak sahibi Seyit Dramalı ve Halkevi Kıdemli Katibi Bisikletçi İbrahim Aybar'ın düşünüldüğünü, bu adaylardan birinin de kura sonucu Balıkesir milletvekili adayı gösterileceğini öğrenmiştir.[471] Bu haberden bir ay sonra Bandırma'nın yerel gazetesi olan Gürses'te, Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer başkanlığında bir heyetin Bandırma'ya geldiği bilgisi verilmiştir. Bu heyette milletvekili adayları Muharrem Onursal ve Nejat

[468] "Peh-Peh-Çöküyor", *Ayvalık*, 9 Mart 950.
[469] "İlçemizde C.H.P. dağılmak üzeredir", *Ayvalık*, 6 Nisan 950.
[470] "C.H.P. Milletvekili Adayları", *Ayvalık*, 2 Mart 950.
[471] "C.H.P. Milletvekili Adayları", *Ayvalık*, 2 Mart 950.

Sarlıcalı vardır. İki isim de Bandırma'nın kuvvetli gördükleri şahsiyetleriyle kendilerini desteklemeleri için görüşmelerde bulunmuştur.[472]

Körfez gazetesi de, bazı seçmenlerin aldatıcı bir propagandadan bahsetmesi üzerine işin doğrusunu bildirerek seçmenleri uyarmak istemiştir. Yapılan propagandaya; DP'li bir vatandaşın partisinden verilen oy pusulasında yazan isimlerden herhangi birini silerek yerine başka bir isim yazamayacağı, eğer yazarsa pusulanın hiçbir hükmünün kalmayacağı örneği verilmiştir. Gazete de, bu propagandanın seçmeni aldatmak için kulaktan kulağa fısıldanan uydurma bir söylenti olduğunu ifade etmiştir.[473]

Körfez gazetesi, örneğin DP'li bir seçmenin oy kullanacağı bölmeye girdikten sonra kendisine verilen oy pusulasında yer alan isimlerden istediğini çizerek yerine CHP adayının adını yazabileceğini, yeni seçim kanununun da bunun için çıkartıldığını belirtmiştir. El altından bu propagandayı yapanların, bu konunun parti işi olduğu için gazete aracılığıyla yapılamayacağını söylemelerini, seçmenin kararını baltalamaya yönelik bir hareket olarak değerlendiren gazete, böyle söylemelerinin gerçek sebebinin kanunun kendilerini mahkum edeceğinden korkmaları olduğunu öne sürmüştür.[474]

Nisan ayının ortası itibariyle seçimde oy kullanacak seçmenlerin isme özel olarak hazırlanan seçim kartları muhtarlar tarafından dağıtılmaya başlanmıştır. Bu seçmen kartları, oy verme günü görevlilere gösterilerek beklemeden defterden isimlerinin bulunmasını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca bu kartların genel seçimler sonrasında yapılacak muhtarlık ve belediye seçimleri için de gerekli olduğu belirtilmiştir.[475]

Nisan ayının sonları yaklaşırken CHP ve DP'nin seçimler için Balıkesir milletvekili adayları belirlenmiştir. CHP adayları şu isimlerdir: Abdi Ağabeyoğlu (Balıkesir Milletvekili, Eczacı), Esat Altan (Balıkesir Milletvekili, Erzurum Bölge Müfettişi), Süreyya Örgeevren (Balıkesir Milletvekili, Manisa Bölge Müdürü), Muzaffer Akpınar (Balıkesir Milletvekili, Ankara Bölge Müfettişi), Hasan Cemil Çambel (Bolu Milletvekili), Muammer Yasa (İl Başkanı, Doktor), Nejat Sarlıcalı (CHP Ayvalık İlçe Başkanı, Müstahsil ve Tüccar), Mustafa Çakıroğlu (CHP Burhaniye İlçe Başkanı, Eczacı), Niyazi Gürer (Gönen Halkevi Başkanı, Yüksek

[472] "Bir Ayvalık aday heyeti geldi", *Gürses,* 7 Nisan 1950.
[473] "Seçmenleri şimdiden aldatmak için el altından koyverilen propaganda…", *Körfez*, 17 Nisan 1950.
[474] "Seçmenleri şimdiden aldatmak için el altından koyverilen propaganda", *Körfez*, 17 Nisan 1950.
[475] "Seçmen kartları", *Körfez*, 17 Nisan 1950.

Orman Mühendisi), Sami Duyum (Avukat), Cemil Topçu (Bandırma Osmanlı Bankası Saymanı), Esat Baykal (Doktor), Tuğrul Tamer (Avukat).[476]

CHP'nin 13 kişilik bu aday listesinin yarısına yakını milletvekillerinden oluşmaktadır. Listenin geri kalanında ise tüccar, doktor, bankacı, mühendis, avukat gibi çeşitli mesleklerden kişiler şans bulmuştur. Adaylar, Balıkesir'in yanı sıra vilayete bağlı kazalardan da gösterilmiştir. Adaylar arasında Ayvalık'tan CHP İlçe Başkanı Nejat Sarlıcalı yer almıştır.

Gürses gazetesi yazarı Vedat Örüç, her iki partinin milletvekili adaylarının belirlenmesinden sonra adaylarla ilgili düşüncesini yazmıştır. Yazar, Nejat Sarlıcalı'nın her şeyini partisi uğruna feda eden biri olduğunu öğrenmiş, Sarlıcalı'yı hitabet yönü kuvvetli biri olarak görmesine rağmen şahsi düşünceleriyle partinin sıkı disiplin bağları arasında nasıl bir uyum sağlayacağının meçhul olduğunu belirtmiştir. Adaylar arasında kritik durumunu koruyan Sarlıcalı, Balıkesir'deki yoklamalar arasında yazara sempatik görünmüştür. Ancak yazar, Sarlıcalı hakkındaki hislerinde yanılmış olma payını saklı tutarak kesin bir hükümde bulunmaktan kaçınmıştır.[477]

DP'nin aday listesi ise şu isimlerden oluşmaktadır: Refik Koraltan (İçel Milletvekili), Sıtkı Yırcalı (Genel Kurul Üyesi, Avukat), Esat Budakoğlu (İl Başkanı, Avukat), Muharrem Tuncay (DP Edremit İlçe Başkanı, Doktor), Enver Güreli (Ticaret Ofisi Genel Müdürü), Selahattin Baskan (Matbaacı), Arif Kalıpsızoğlu (DP Erdek İlçe Başkanı), Muzaffer Emiroğlu (DP Bigadiç İlçe Başkanı), Ahmet Kocabıyıkoğlu (Çiftçi), Yahya Pehlivan (Manisa Lisesi Tarih Öğretmeni), Vacit Asena (DP Ayvalık İlçe Başkanı, Avukat), Müfit Erkuyumcu (İstanbul İkinci Ticaret Mahkemesi Başkanı), Ali Fahri İşeri (Tüccar).[478]

DP'nin listesinde milletvekili olarak bir kişi yer alırken, partinin ilçe başkanları ve çeşitli meslekten kişiler çoğunluğu oluşturmuştur. DP listesinde Ayvalık'tan İlçe Başkanı Vacit Asena yer almıştır.

Vedat Örüç, Vacit Asena'yla ilgili daha olumsuz yorumlarda bulunmuştur. Kendisini şahsen tanımadığını, DP'nin milletvekili adaylarını tanıtmak için Bandırma'da düzenlediği mitingde dinlediğini ifade etmiştir. Ancak hitabet tarzını ve konuştuğu konuları sevmemiştir. Vacit Asena'yı Serbest Fırka zamanında muhalefet saflarında hatırlayan yazar, şayet Asena'nın Ayvalık'ta bir ağırlığı varsa her taşın

[476] "M. Vekili adaylarımız", *Körfez*, 24 Nisan 1950.; "İlimiz Adaylarının Tam Listesini Veriyoruz", *Ateş*, 25 Nisan 1950.
[477] Vedat Örüç, "Partili ve partisiz adayları nasıl buluyoruz?", *Gürses*, 2 Mayıs 1950.
[478] "İlimiz Adaylarının Tam Listesini Veriyoruz", *Ateş*, 25 Nisan 1950.

yerinde ağır olduğunu, bu yüzden de milletvekilliğinin onu yıpratacağını ileri sürmüştür.[479]

Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığı mayıs ayı başında sandıkların nerede kurulacağına dair bir liste yayımlamıştır. Listeye göre sandıkların kurulacağı yerler Tablo 76'da gösterilmiştir.

Tablo 76: 1950 Genel Seçimlerinde Ayvalık'ta Seçim Sandıklarının Kurulacağı Yerler[480]

Köy/Mahalle	**Sandıkların Kurulacağı Yerler**
Akçapınar Köyü	Akçapınar Köy Okulu
Araplar Köyü	Araplar Köy Okulu
Bağyüzü Köyü	Bağyüzü Köyü Yeni Okul
Karaayıt ve Bektaşdere Köyü	Karaayıt Camii
Beşiktepe Köyü	Beşiktepe Camii
Bulutçeşme Köyü	Bulutçeşme Camii
Çakmak ve Mezarardı Köyü	Çakmak Köyü Okulu
Çamoba Köyü	Çamoba Köyü Okulu
Fethiye Mahallesi	Alibey (Çınarlı) Camii
Fevzi Paşa Mahallesi	Saatli Camii
Tıfillar ve Hacıveliler Köyü	Tıfillar Köyü Okulu
Hamdi Bey Mahallesi	İstiklal İlkokulu
Hayrettin Paşa Mahallesi	Gazi İlkokulu ve Camii
İsmet Paşa Mahallesi	Saatli Camii
Kazım Paşa Mahallesi	Biberli Camii
Kemal Paşa Mahallesi	Orta Okul
Küçükköy	Küçükköy Eski Okulu
Altınova Merkez	Ulu Camii
Namık Kemal Mahallesi (Alibey)	Emin Süner'in Evi Karşısındaki Camii
Odaburnu Köyü	Odaburnu Köyü Camii
Sakarya Mahallesi	Cumhuriyet İlkokulu
Selimiye Mahallesi (Altınova)	Selimiye Camii
Özdemir ve Şevket Bey Mahallesi (Alibey)	Emin Süner'in Evi Karşısındaki Camii
Türközü Köyü	Türközü Köyü Okulu
Üçkabaağaç Köyü	Üçkabaağaç Köyü Okulu
Vehbi Bey Mahallesi	Saatli Camii
Zeki Bey Mahallesi	İstiklal İlkokulu

Seçim günü sandık başkanlığı yapacak kişiler, seçim kurulu tarafından her sandık için iki kişiden oluşan listelerden kura yöntemi ile belirlenmiştir.

[479]Vedat Örüç, "Partili ve partisiz adayları nasıl buluyoruz?", *Gürses*, 7 Mayıs 1950.
[480] "Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 4 Mayıs 950.

Tablo 77: 1950 Genel Seçimleri'nde Ayvalık'ta Sandıkların Kurulduğu Bölgeler, Sandık Başkanları Ve Üyeleri[481]

Sandık No.	Köy/Mahalle	Sandık Başkanı	Sandık Kurulu Üyeleri
1	Akçapınar Köyü	Hikmet Başol	Binnaz Korucu, Osman Karabülbülü, Fevzi Nemli, Nasuh Karabacak
2	Araplar Köyü	Hasan Fırıncıoğlu	Sezai Sayıcı, Adil Engin, Mustafa Selek, Mehmet Sarı
3	Bağyüzü Köyü	Mehmet İmren	Mustafa Küçük, Niyazi Korkut, Nedim Can, Şükrü Koral
4	Bağyüzü Köyü	Ali Öztekin	Yusuf İzcan, Mehmet Özdemir, Aydın Albayrak, Osman Can
5	Karaayıt ve Bektaşdere Köyü	Selahattin Erdağ	Hasan Mutlu, Saki Rumeli, Mustafa Doğrucu, Mehmet Aydoğan
6	Beşiktepe Köyü	Mustafa Akıncı	Hulusi Esen, Hasan Akyıl, Mehmet Arpacı, Mustafa Şen
7	Bulutçeşme Köyü	Nihat Ezer	Nihat Soykan, Eşref Yoğurtçu, İhsan Alper, İrfan Doğan
8	Çakmak ve Mezarardı Köyü	Nuri Betoncu	Şakir Güngör, İmam İbrahim, Mustafa Ateş, Mahmut Yumuk
9	Çamoba Köyü	Şakir Öztoprak	Cahit Dombalak, Himmet Aytekin, Hasan Şişman, Bayram Çakır
10	Fethiye Mahallesi	Osman Kanatoğlu	Hasan Oğuz, Apti Ünsönmez, Hüseyin Sargın, İbrahim Aksoy
11	Fethiye Mahallesi	Mehmet Vardar	Mustafa Seçer, Mehmet Cömert, Fehmi Baygın, Halim Kasaboğlu
12	Fevzi Paşa Mahallesi	Sabit Irmak	Bahri Gündemir, Hüseyin Sakallı, Tahsin Bağıdır, Mehmet Aykul
13	Tıfıllar ve Hacıveliler Köyü	Dr. Alparslan	Ali İnanç, Hasan Bağder, Abdullah Gökalp, Ahmet Ermiş
14	Hamdi Bey Mahallesi	Atıf Menlikli	Zeki Karakaya, Enver Örnek, Mustafa Akyurt, Faik Bıçakçıoğlu
15	Hamdi Bey Mahallesi	Besim Akyüz	Rıfat Vidin, Mustafa Tağan, Reşat Üstünsoy, Avni Yalın
16	Hayrettin Paşa Mahallesi	Vefik Bartu	Rıza Akturan, Osman Akgüreşen, Fehmi Nerkiz, Basri Külçe
17	Hayrettin Paşa Mahallesi	Behçet Sezen	Ali Coşkun, Hüsnü Büyüközcan, Osman Çiftçioğlu, Mehmet Ertem
18	Hayrettin Paşa Mahallesi	Şerafettin Tunay	Ali Kandiye, Ramiz Çağlar, Nuri Özer, Rebi'i Aral
19	İsmet Paşa Mahallesi	Ertuğrul Karakaya	Burhan Erçin, Kemal Süral, Ekrem Akbil, Ali Koçoğlu
20	İsmet Paşa Mahallesi	Refik Alay	Hüseyin Güzey, Mehmet Öngen, Hasan Akkoç, Saffet Akay
21	Kazım Paşa Mahallesi	Mehmet Ali Aküst	Muzaffer Sansür, Bekir Berk, Hüsnü İlgün, Ali Kıran
22	Kazım Paşa Mahallesi	Hüseyin Şentay	Ali Gençel, Sezai Akyüz, Mustafa Kaldırımcı, Ahmet Bozkurt
23	Kemal Paşa Mahallesi	Mustafa Sönmez	Nurettin İnanç, Halil Urup, İbrahim Özlale, Macit Uygur
24	Kemal Paşa Mahallesi	Suat Özyiğit	Necdet Sagun, Yusuf Çakan, Mustafa Levent, Ali Vuran
25	Küçükköy	Mümin Menlikli	Elmaz Akıncı, Yaşar Eral, Hüseyin Uzunlar, Haydar Sakarya

[481] "Seçim Sandıkları Başkanları Seçildi", *Körfez*, 24.04.1950; "İlçemizde Seçim Günü Sandıkların Ait Olduğu Yer ve Sandık Heyetlerini Gösterir Listeyi Halkımıza Bildiriyoruz", *Ayvalık*, 10.05.1950.

26	Küçükköy	Salih Cantürk	Cem Madra, Zeynel Şahin, Fazıl Yanyalı, Ahmet Sayın
27	Merkez (Altınova)	Cevat Tuncel	Şefik Gürhan, Mehmet Ünlü, Necdet Şener, Şevket Erdem
28	Merkez (Altınova)	Halil Uncu	Ali Varlı, Ali Kayhan, Mehemt Bacaksız, Ali Özkan
29	Mithat Paşa Mahallesi (Alibey)	Ahmet Yereli	Necmi Bursalıoğlu, Cevdet Baskın, Hüsnü İlman, Hasan Başaran
30	Murateli Köyü	Seyit Çalık	Yusuf Levent, Kemal Erhanoğlu, Halim Başkurt, Muharrem Avcı
31	Namık Kemal Mahallesi (Alibey)	Cemal Ağra	Hüsnü Onay, Mehmet Darmar, İbrahim Erdoğmuş, Halil Sezen
32	Odaburnu Köyü	Yusuf Ömür	Garip Girat, Çorapçı Hadi, Rehmi Seçer, Ahmet Kızıltan
33	Sakarya Mahallesi	Basri Akın	Ali Samur, Talip Onur, Hüseyin Kasaboğlu, İsmail Uran
34	Sakarya Mahallesi	Seyfi Akkılınç	Rüstem Özkan, Saffet Günoğlu, Ziya Keskiner, Mehmet Karal
35	Sakarya Mahallesi	Ali Rıza Goral	Rıfat Özkan, Kenan Alatur, Mümtaz Yereli, Mahmut Işık
36	Selimiye Mahallesi (Altınova)	Halim Murat Bayramoğlu	Ahmet Mıtık, Faruk Yücesoy, Mehmöe Yazıcıoğlu, İsmail Ediz
37	Selimiye Mahallesi (Altınova)	Rıza Taşçıoğlu	İdirs Ural, Nusret Dervent, Şükrü Şensal, Ömer Kamçılı
38	Selimiye Mahallesi (Altınova)	Mustafa Toros	Ali Özen, Hasan Usta, Muzaffer Dervent, Nazif Ünal
39	Özdemir ve Şevket Bey Mahallesi	Fahrettin Katrinli	Emin Süner, Celal Akman, Mustafa Aydemir, Ali Bolgel
40	Türközü Köyü	Şükrü Şanlı	Musa Ertürk, Halil Darcan, Hüseyin ataç, İbrahim Altay
41	Üçkabaağaç Köyü	Ahmet Nejat Uysal	Hüsnü Bilgiç, Halil Bilmedik, Bayram Akman, Emin Şahin
42	Vehbi Bey Mahallesi	Mithat Diril	Ali Sakallı, Rıfat Molo, Hasan Özkaya, İsa Özturan
43	Vehbi Bey Mahallesi	Remzi Zeytinci	H. H. Vardar, Emin Sena Sonat, Tahir Karaer, Süleyman Gencel
44	Zeki Bey Mahallesi	İhsan Göksel	Ali Herseli, Abdullah Arıcı, Mehmet Sungun, Kemal Yıldızer

Körfez gazetesi seçimlerde nasıl oy kullanılacağını ve nelere uyulması gerektiğini izah eden bir yazı yayımlamıştır. Gazete, oy verecek vatandaşlara ilk olarak oyun kutsal olduğunu ve oy vermenin vatan vazifesi olduğunu hatırlatmıştır. Gazeteye göre oy; seçmenin milletin idaresi, vatan ve milletin korunması için iyi düşünerek beğendiği ve vicdanıyla da onayladığı kararının küçük bir pusulayla ifadesi demektir. Bu pusulanın kendisi küçük, taşıdığı mana ise çok büyüktür. Ancak kimse oy kullanmak zorunda değildir ve buna zorlanamaz.[482]

Seçimleri hangi partinin kazanacağının başka şey, oy vermenin başka şey olduğunu ifade eden gazete, "Vatandaş dikkat et! Dost, düşman bize bakıyor.

[482] "Millet Vekili seçimi günü oyumuzu nasıl kullanacağız ve nelere dikkat edeceğiz?", *Körfez*, 24 Nisan 1950.

Seçimde hep birden oy kullanalım ve yüksek dereceyi tutalım." diyerek seçimlerde ne kadar çok kişi oy kullanırsa toplumun olgunlaşma seviyesinin de o derece artacağını belirtmiştir.[483]

Oyların nasıl kullanılması gerektiği konusunda ilk olarak, sandıkların saat 17.00'da kapanacağı için geç kalınmamasına, şayet geç kalınırsa milli ve vatani hizmet için medeni hakların kaybedileceğine dikkat çekmiştir. Seçimlere CHP, DP, Millet Partisi ve birkaç bağımsız aday katılacağı için oy kullanmaya gitmeden önce evde kime oy verileceğinin düşünülmesini tavsiye etmiştir. Körfez gazetesi Ayvalık'ta CHP'nin yayın organı konumunda bulunduğu için doğal olarak bu düşünme işine önce CHP'den başlanılmasını istemiştir. Ve CHP'nin propagandasını yapmıştır. 26 senelik bir mazisi olduğunu söylediği Halk Partisi'nin bu süre boyunca kara ve demir yolları yaptığını, okuma-yazma oranını yükselttiğini, giyim tarzını modernleştirdiğini, asayişin nasıl tesis ettiğini, mühendis ve mimar gibi daha birçok genç yetiştirdiğini daha başka örneklerle öne sürmüştür. Ardından seçmenlerden, daha dört sene önce kurulan muhalefet partilerini düşünerek kimin devleti yönetmede daha mahir olduğuna karar vermelerini öğütlemiştir.[484]

Son olarak gazete, oy kullanmaya giderken yolda karşılarına oy vermeye gitmemelerini söyleyen kişilerin çıkabileceği, bu kişilerin "kızıl düşmana" çalışan ve seçime katılım oranını düşürmeyi amaçlayan "aptallar" olduğunu unutmamaları tavsiyesinde bulunmuştur.[485]

CHP'nin Balıkesir milletvekili adayları seçimler dolayısıyla çıktıkları seçim turu kapsamında 24 Nisan'da Ayvalık'a gelmişlerdir. Gelenler arasında; Esat Baykal, Niyazi Görer, Tuğrul Tamer, Mustafa Çakıroğlu, Sami Duyum, Cemil Topçuoğlu vardır. Bu vesileyle yapılan toplantı Halkevi binasında saat 21.00'da yapılmış ve partili olan ya da olmayan herkes davet edilmiştir. Bu kıymetli ve genç milletvekili adayları dinlemek için vatandaşların salonu doldurduğunu belirten Körfez gazetesi, konuşmacıların ayrı ayrı konularda yaptıkları konuşmaları tarihe dayanan esaslarla, mukayeseli bir biçimde ve ilmi tahlillere dayanarak yaptıklarını ifade etmiştir. Adayların bu konuşmaları, CHP'lilerin güvenini bir kat daha arttırmış, Balıkesir'i ve

[483] "Millet Vekili seçimi günü oyumuzu nasıl kullanacağız ve nelere dikkat edeceğiz?", *Körfez*, 24 Nisan 1950.
[484] "Millet Vekili seçimi günü oyumuzu nasıl kullanacağız ve nelere dikkat edeceğiz?", *Körfez*, 24 Nisan 1950.
[485] "Millet Vekili seçimi günü oyumuzu nasıl kullanacağız ve nelere dikkat edeceğiz?", *Körfez*, 24 Nisan 1950.

memleketi her yönden çok iyi temsil edecekleri düşüncesini uyandırmıştır.[486] Toplantı gece saat 01.00'a kadar devam etmiştir. Ertesi gün adaylar Altınova Bucağı'na, Çakmak Köyü, Türközü Köyü, Bağyüzü Köyü ve Küçükköy'e gitmiş, buralarda halkla görüşmüştür.[487]

Seçimlere günler kala Şemsettin Sarıeren Ayvalık gazetesinde Ayvalıklılara seslenerek seçimler için DP'nin propagandasını yapmıştır. Sarıeren Ayvalıklılara, dört sene önce herhangi bir kahvede veya topluluk içinde rahatça konuşamadığı günleri, etrafını saran hükümetin hafiyelerini, karakolda gördüğü işkenceyi ve 1946 seçimlerinin acısını hala unutamadılarsa seçimlerde oyunu DP'ye vermesini salık vermiştir. Yazar, "25 senelik esaretten, 25 senelik hakaret, işkence ve hayvanca muamele görmekten usanmadı isen, Halk partisinin diktatör idaresinden ruhun dehşet ve ıstırap hissetmediyse vebal ve günah senin üzerinedir." diyerek oldukça sert kelimeler kullanmıştır. 14 Mayıs'ı ölüm kalım günü olarak gören yazar, Amerika, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin gözlerinin seçimler dolayısıyla Türkiye'de olduğunu söylemiştir. CHP'nin 27 senedir halkın isteği ile değil, zorla iktidarda olduğunu, 14 Mayıs'ta ilk defa milletin iradesinin tecelli edeceğini ifade etmiştir. Türk gençlerine de seslenen yazar, geçmişin utanç verici karanlığı ile geleceğin nurlu ışıklarını düşünerek oy vermesini istemiştir.[488]

14 Mayıs Pazar günü yapılan genel seçimlere Ayvalık'ta katılım oranı %91.8 olmuştur. 1946 seçimlerinde yaşananlar bu seçimde tekrarlanmamış, herhangi bir olumsuz durum meydana gelmemiştir.[489] Oy kullanmak için yaşlı ve hastalar, yakınları tarafından taşınarak oy kullanmaya getirilmişlerdir. Herkes oyunu herhangi bir taşkınlık yapmadan bir an önce kullanmak için sabırsızlanmıştır. Saat 17.00'da canavar düdüğünün çalmasıyla oy verme işlemi sona ermiştir. Oylar sayılırken vatandaşlardan bir kısmı sayımı takip etmiştir.[490]

Ülke genelinde olduğu gibi Ayvalık'ta da seçimlerden DP galip ayrılmıştır. Türk Dili gazetesinde yer alan sonuçlara göre Ayvalık'ta DP 7037 oy, CHP 5101 oy almıştır.[491] Ateş gazetesinin verdiği rakamlarda DP 6952 oy, CHP 4994 oy almıştır.[492] Ayvalık gazetesi ise DP'nin 7021, CHP'nin 4976 oy aldığını yazmıştır.[493]

---

[486] "Millet Vekili adaylarımız Ayvalık'ta çok takdir edildi", *Körfez*, 1 Mayıs 950.
[487] "C.H.P. si Adaylarının Körfez bölgesinde yaptıkları konuşma", *Türk Dili*, 28 Nisan 1950.
[488] "Vatandaş", *Ayvalık*, 10 Mayıs 950.
[489] "Ayvalıkta", *Ayvalık*, 18 Mayıs 950.
[490] Selçuk Darcan, "Seçim müşahedeleri", *Ayvalık*, 18 Mayıs 950.
[491] "Her iki partinin aldığı oylar", *Ayvalık*, 16 Mayıs 950.
[492] "Kazanan Adaylar", *Ateş*, 16 Mayıs 1950.

Üç gazete de farklı rakamlar vermiştir. Bu üç gazeteden Ayvalık gazetesinin verdiği rakamları doğru olarak kabul etmek gerekmektedir. Zira bunun iki sebebi vardır. Birinci sebep, bir ilçedeki seçimlerin nabzını en iyi o ilçede çıkan gazetenin tutmasıdır. İkinci sebep ise, Ayvalık gazetesinin köy ve mahalle bazında net rakamlar vermesidir. Ayvalık'ta DP ve CHP'nin köyler ve mahallelerde aldığı oyların sayısı şu şekildedir:

Tablo 78: 1950 Genel Seçimlerinde Ayvalık'taki Köy Ve Mahallelerin Partilere Verdiği Oyların Sayısı[494]

Köy/Mahalle	CHP	DP
Akçapınar Köyü	163	33
Araplar Köyü	88	60
Bağyüzü Köyü	290	218
Karaayıt ve Bektaşdere Köyü	141	36
Beşiktepe Köyü	62	18
Bulutçeşme Köyü	23	49
Çakmak ve Mezarardı Köyü	113	183
Çamoba Köyü	100	129
Tıfıllar ve Hacıveliler Köyü	91	74
Küçükköy	304	328
Merkez (Altınova)	579	235
Selimiye Mahallesi (Altınova)	810	283
Murateli Köyü	65	26
Odaburnu Köyü	57	11
Türközü Köyü	60	80
Üçkabaağaç Köyü	64	47
Alibey Bucağı	315	708
Fethiye Mahallesi	284	496
Fevzi Paşa Mahallesi	42	119
Hamdi Bey Mahallesi	140	357
Hayrettin Paşa Mahallesi	227	827
İsmet Paşa Mahallesi	115	368
Kazım Paşa Mahallesi	191	368
Kemal Paşa Mahallesi	126	460
Sakarya Mahallesi	274	851
Vehbi Bey Mahallesi	135	275
Zeki Bey Mahallesi	127	392

Tablo incelendiğinde görülmektedir ki köylerin bazılarında ve özellikle Altınova Bucağı'nda CHP daha fazla oy almıştır. DP ise Alibey Bucağı ve Ayvalık'ın merkez mahallelerinde daha fazla oy almıştır. Merkez mahallelerin köylere göre daha kalabalık olması DP'nin Ayvalık'ta seçimi kazanmasında etkili olmuştur.

DP'nin Ayvalık ve tüm ülkedeki bu zaferi ilçedeki partilileri adeta bir bayram

[493] "Ayvalıktaki seçim neticelerini aynen veriyoruz", *Ayvalık*, 18 Mayıs 950.
[494] "Ayvalıktaki seçim neticelerini aynen veriyoruz", *Ayvalık*, 18 Mayıs 950.

havasına sokmuştur. Seçimlerden ertesinde önce ilçe merkezinde, 16 Mayıs'ta da Altınova ve Küçükköy'de toplantılar yapılmış, eğlenceler tertip edilmiştir.[495]

Seçimleri DP'nin kazanmasıyla beraber partinin Balıkesir'den aday gösterdiği 13 aday da milletvekili seçilmiştir. Bu adaylar arasında olan Ayvalık'tan Vacit Asena da 141920 oy alarak milletvekili seçilmiştir.[496] Asena, yeni meclisin açılışı vesilesiyle başkente hareket ederken Ayvalıklılara bir veda notu yayımlamıştır. Bu notta millet iradesinin yansıması olan Büyük Millet Meclisi'nde vazife almak için Ayvalık'tan ayrıldığını belirtmiştir. Hemşerilerinden gördüğü teveccüh ve itimada karşı duyduğu şükranı ifade etmiş, Tanrı'dan Türk milletine daima yardımcı olması dileğinde bulunmuştur.[497]

Seçimlerden bir ay sonra Körfez gazetesinde bir haber yer almıştır. Habere göre, seçim zaferi münasebetiyle Vacit Asena, gece yarısı yanında iki bin kişi ile CHP'li bazı kişilerin yazıhaneleri ve dükkanları ile belediye binasının camlarını kırmış, kapılarını tekmeletmiştir. Kendisini yanındakilerin omuzlarına aldıran milletvekili, CHP İlçe Başkanı'nın evinin önünde gösteri yaptırmıştır. Bu olayın haberini alan Cumhurbaşkanı Celal Bayar üzüntülerini bildirerek demokrasinin kimsenin kalbini kırmadan sevgi içinde hürriyetlerin geliştirilmesi demek olduğunu ifade etmiştir.[498]

4. 1950 Belediye Seçimleri

Eylül ayındaki belediye seçimlerinden önce 13 Ağustos'ta muhtarlık seçimleri yapılmıştır. Muhtarlık seçimleri münasebetiyle partinin yol haritasını belirlemek için DP ilçe başkanları temmuz ayı sonunda Balıkesir İl Başkanı Mücteba Iştın başkanlığında toplanmıştır. Ayvalık İlçe Başkanı Avni Baskın da toplantıya katılanlar arasındadır. Ayvalık gazetesi toplantıda önemli kararlar alındığını ve DP'nin muhtarlık seçimlerinde çok hassas hareket edeceğini belirtmiştir.[499] Ayvalık'ta ise DP'liler başlarında DP Balıkesir Milletvekili Vacit Asena hazır bulunduğu halde parti ocaklarında toplantılar yapmıştır.[500] CHP de 26 Temmuz'da muhtarlık seçimleri dolayısıyla parti binasında toplantı yapmıştır. Partililerin

[495] "Demokratlar bayram yapıyor", *Ayvalık*, 18 Mayıs 950.
[496] "Belediye Başkanlığından", *Ateş*, 23 Mayıs 1950.
[497] "Sayın Ayvalıklı Hemşehrilerime", *Ayvalık*, 18 Mayıs 1950.
[498] "Ayvalıktaki hadiseden dolayı Sayın Celal Bayar teessürlerini bildirmişlerdir", *Körfez*, 9 Haziran 950.
[499] "D.P. İlçe Başkanları Toplandı", *Ayvalık*, 27 Temmuz 950.
[500] "ilçemizde partilerin faaliyetleri", *Körfez*, 28 Temmuz 950.

katıldığı bu toplantıda seçim konusu üzerine konuşulmuştur.[501]

Ayvalık Kaymakamlığı, muhtarlık seçimleri için seçmen kütüklerini gösteren listenin 22 Temmuz saat 08.00 itibariyle askıya çıkartıldığını, 29 Temmuz'da da indirileceğini ilan etmiştir. 18 yaşından itibaren seçmen olma yeterliliğine sahip vatandaşların isimlerini bu listelerden kontrol ederek herhangi bir yanlışlık olması durumunda bağlı bulundukları mahallelerin muhtarlarına başvurmaları bildirilmiştir.[502]

Ayvalık İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı yayımladığı ilanda seçimler için oluşturulacak seçim kuruluna üye seçileceğini belirtmiştir. Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi üyeleri arasından birer asil ve birer yedek üyenin 29 Temmuz saat 11.00'da adliye binasındaki seçim kurulu salonunda kura ile belirlenmesi kararlaştırılmıştır.[503] Sandık kurulu üyeliği için de 4 Ağustos saat 15.00'da, adliye binasındaki seçim kurulu salonunda kura ile partilerden bir asil üye, sandıkların bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti üyeleri arasından da bir asil ve bir yedek üyenin seçilmesi kararlaştırılmıştır.[504]

Muhtarlık ve ihtiyar heyeti üyeliği seçimleri için kurulacak sandıkların numarası, kapsadığı bölge ve kurulacağı yeri gösteren liste seçim kurulu tarafından neşredilmiştir. Bu bilgiler Tablo 79'da gösterilmiştir:[505]

Tablo 79: Ayvalık'ta 1950 Yılındaki Muhtarlık Ve İhtiyar Heyeti Seçimleri İçin Kurulacak Sandıkların Numarası, Kapsadığı Bölge Ve Yeri[506]

Sandık No	Bölge	Kurulduğu Yer
1	Sakarya Mah.	Cumhuriyet İlkokulu
2	Sakarya Mah.	Cumhuriyet İlkokulu
3	Sakarya Mah.	Cumhuriyet İlkokulu
4	İsmet Paşa Mah.	Saatli Camii
5	İsmet Paşa Mah.	Saatli Camii
6	Fethiye Mah.	Alibey Camii
7	Fethiye Mah.	Alibey Camii
8	Fevzi Paşa Mah.	Saatli Camii
9	Hamdi Bey Mah.	İstiklal İlkokulu
10	Hamdi Bey Mah.	İstiklal İlkokulu

[501] "ilçemizde partilerin faaliyetleri", *Körfez*, 28.07.1950.
[502] "Ayvalık Kaymakamlığından", *Ayvalık*, 27.07.1950.
[503] "Ayvalık İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 27.07.1950.
[504] "İlçe seçim kurulu bşk. dan", *Ayvalık*, 03.08.1950.
[505] "İlçe seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 03.08.1950.; "Ayvalık ilçe seçim kurulu Başkanlığından", *Körfez*, 04.08.1950.
[506] "İlçe seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 03.08.1950.; "Ayvalık ilçe seçim kurulu Başkanlığından", *Körfez*, 04.08.1950.

11	Vehbi Bey Mah.	Saatli Camii
12	Vehbi Bey Mah.	Saatli Camii
13	Zeki Bey Mah.	İstiklal İlkokulu
14	Zeki Bey Mah.	İstiklal İlkokulu
15	Kazım Paşa Mah.	Biberli Camii
16	Kazım Paşa Mah.	Biberli Camii
17	Hayrettin Paşa Mah.	Gazi İlkokulu
18	Hayrettin Paşa Mah.	Gazi İlkokulu
19	Hayrettin Paşa Mah.	Gazi İlkokulu
20	Kemal Paşa Mah.	Orta Okul
21	Kemal Paşa Mah.	Orta Okul
22	Merkez Mah. (Altınova)	Ulu Camii
23	Merkez Mah. (Altınova)	Ulu Camii
24	Selimiye Mah. (Altınova)	Selimiye Camii
25	Selimiye Mah. (Altınova)	Selimiye Camii
26	Selimiye Mah. (Altınova)	Selimiye Camii
27	Mithat Paşa Mah. (Alibey)	Yeni Okul
28	Namık Kemal Mah. (Alibey)	Emin Süner'in Evinin Karşısındaki Cami
29	Özdemir ve Şevket Bey Mah. (Alibey)	Emin Süner'in Evinin Karşısındaki Cami
30	Küçükköy	Camii Okulu
31	Murateli Köyü	Murateli Köyü Okulu
32	Araplar Köyü	Araplar Köyü Okulu
33	Tıfıllar Köyü	Tıfıllar Köyü Okulu
34	Hacıveliler Köyü	Köy Camii
35	Bağyüzü Köyü	Yeni Okul
36	Çakmak Köyü	Çakmak Köyü Okulu
37	Çamoba Köyü	Çamoba Köyü Okulu
38	Türközü Köyü	Türközü Köyü Okulu
39	Mezarardı Köyü	Mezarardı Camii
40	Bulutçeşme Köyü	Köy Camii
41	Beşiktepe Köyü	Köy Camii
42	Üçkabaağaç Köyü	Köy Camii
43	Odaburnu Köyü	Köy Camii
44	Bektaşdere Köyü	Köy Camii
45	Karaayıt Köyü	Köy Camii
46	Akçapınar Köyü	Köy Camii

13 Ağustos Pazar günü yapılan muhtarlık seçimlerinde DP %90'lık bir oranla seçimleri kazanmıştır. Seçimlere katılım Ayvalık merkezinde %45, bucak ve köylerde ise %25, %80 ve %90 oranlarında çeşitlilik göstermiştir. Genel olarak ortalama oran ise %51'dir. Ayvalık gazetesine göre, seçimlerin sonuna kadar neşeli ve ümitli olan CHP, oyların sayılmasından sonra "ateş denizde balmumu gemi gibi" çökmüştür. CHP sadece Altınova Bucağı, Bağyüzü ve Üçkabaağaç Köyü'nde seçimi

kazanabilmiştir.[507]

Körfez gazetesi sahibi Nuri Özer "gizlidir" kaydıyla CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği dört sayfalık raporda yaklaşan belediye seçimlerine değinmiştir. Nuri Özer'in iddiasına göre; DP, belediye başkanlığı ödeneğini kendi aralarında güya ihtilaf mevzuu yaparak parçalara ayırmak suretiyle CHP'yi atlatmaya çalışmıştır. Belediye seçimlerinin öne alınışı ise Ayvalık'taki CHP'liler arasında infiale yol açmış, Özer'in tahminine göre çoğu partili oy kullanmaya gitmemeye karar vermiştir. Nuri Özer, CHP'nin belediye seçimlerine ya hiç girmemesi, girilmesi gerekiyorsa da Ayvalık'taki partililerin moralinin kuvvetlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayvalık ve çevresinde Nihat Erim'e karşı sempati olduğu için belediye seçimlerinden önce Balıkesir, Edremit, Burhaniye ve Ayvalık'ta birer konuşma yaparak İzmir'e geçmesinin yerinde olacağı ifade edilmiştir.[508]

Belediye seçimleri yaklaşırken iki parti arasındaki ilişki Ayvalık Belediyesi üzerinden sertleşmeye başlamıştır. Bu tartışmalar aynı zamanda her iki tarafında seçim propagandası niteliğini taşımaktadır. Ayvalık gazetesi ile belediye başkanı arasında geçen bu tartışma gazetenin bir haberi üzerine başlamıştır. Gazete, 13 Temmuz'daki bir haberinde havanın çok sıcak olmasına rağmen Ayvalık sokaklarının sulanmadığını iddia etmiştir. Belediye arazözünün sadece Çamlı'yı suladığını belirten gazete, belediyenin faaliyet ve hizmet sahasının yalnızca Çamlı mı olduğu sorusunu sormuştur. "Ayvalık'taki çıplaklar Bulgar çocukları, Çamlı'dakiler Türk vatandaşı!" diyerek ayrım yapılmasının sebebinin belediye başkanının saygısızlığı yüzünden olduğunu öne sürmüştür.[509]

Belediye Başkanı Muharrem Onursal da Ayvalık gazetesinin bu suçlamasına Körfez gazetesi aracılığıyla cevap vermiştir. Onursal, Ayvalık gazetesinin 4 senedir partizanlık maksadıyla hakkında "saçma sapan" sözler söylediğini, belediye seçimleri kampanyasında ise demogoji sevdasına düştüğünü belirtmiştir. Ayvalık'ın sulanması işi itfaiyenin görevi olup bu görevin de iş defterine kayıtlı olduğunu ifade eden başkan, bu kayıtlara dayanarak 13 Nisan'dan 15 Temmuz'a kadar Cumhuriyet Meydanı, kordon boyu, Dere Boyu, Gümrük Caddesi, pazar yerleri, çarşı, Palabahçe Mevkii, Alibey Camii civarı, Edremit Caddesi ve Hükümet caddelerinin sırasıyla birçok defa sulandığı, Çamlı'nın ise yolun kumlu şose olan kısmının 11, 13 ve 15

[507] "Muhtar Seçimlerini De D.Parti yüzde 90 çoğunlukla kazandı", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[508] BCA, Fon No: 490.1-0-0, Kutu No: 1315, Dosya No: 363, Sıra No: 2, 04.07.1950, s. 1-2.
[509] "Sokaklar sulanmıyor", *Ayvalık*, 13 Temmuz 950.

Temmuz olmak üzere sadece üç defa sulandığı bilgisini vermiştir.[510]

Muharrem Onursal, Çamlı yollarının sulanmasının sebebi olarak, kumların zamanla incelmesi sonucu imbat ve poyrazdan dolayı dağılmasını engellemek amacıyla yolun ıslatılarak kumların muhafaza edilmesini göstermiştir. Onursal devamla, "Sefa'da sefa süren" Ayvalık gazetesi sahibinin Çamlı'da oturanların bağışlarıyla beton yola kavuştuğundan habersiz bir şekilde hayatından memnun yaşadığını ifade etmiştir. Gazetenin sahibinin evinin önü geçen sene kaldırım yapılmış, bahçe duvarlarının hendeği beton duvarlarla kapatılmıştır. O zaman menfaati gereği buna itiraz etmemiştir.[511]

Muharrem Onursal'ın gözünde bütün Ayvalıklılar azizdir, Türkoğlu Türk hemşerisidir. Bütün hemşerilerinin dertleriyle ilgilenmekte olup insanları Rum, Yahudi, Ermeni diye ayırmadığını dile getirmiştir. Ayvalık'ın artık yol, su ve elektrik problemi kalmamasına rağmen hizmetlerinin inkar edilmesinin sebebi Avni Baskın'ın belediye seçimlerindeki gizli ve şahsi maksadıdır. Son olarak Muharrem Onursal, Avni Baskın'ın "Belediye Başkanlık sandalyesine kurulmak, pişirilmiş aş sofrasına çöküvermek" amacında olduğunu iddia etmiştir.[512]

Ayvalık gazetesi, Ayvalık sokaklarının sulanmaması konusunda yazdıkları yazının Muharrem Onursal'ın havadan maaş almak ve rahatına düşkünlüğüne dokunduğu için "Don Kişotvari" bir cevapla hakikat güneşini balçıkla sıvamaya çalıştığını öne sürmüştür. Gazete, belediye seçim çalışmalarının başlamasına çok az kalmasıyla birlikte demogoji yapabilmek için halkın isteklerine tercüman olan yazıları fırsat görerek taktik hazırlıkları yapmakla suçladığı Onursal'a, altı başlıkla bu imkanı vermeyeceklerini açıklamıştır. Bu altı başlık şunlardır:[513]

"1- İtfaiyenin yevmi iş defterinin kaydına göre sokakların muntazaman sulandığını (!) yazıyorsunuz. Bu sizin etrafı tozpembe gösteren siyasi terbiyenizin mahsulü olduğundan hayret etmiyoruz. Hangi kaydınız medarı ihticac ki itfaiye defterine itimat edelim. Sokakların sulanmadığı halkın görgü ve şahadetiyle sabit iken itfaiye defterini iddianızı müsbit vesaik olarak kabul ettirmeye çalışmakla şehir halkını açıkça tekzibe yelteniyorsunuz.

2- İşi şahsiyata dökerek Sefanın sefasını sürdüğümüzü ve Çamlı sakinlerinin teberruları ile asfalt yola kavuştuğumuzu yazıyorsunuz. Siz de Çamlı sakinisiniz. Mevzuu bahis yol için teberru miktarınız nedir? Biz o yola 200 lira teberruda bulunduk ayrıca taş da verdik.

3- Biz vatandaşlar arasında tefrik yapmıyoruz. Tefriki yapan bizatihi sizsiniz.

---

[510] Muharrem Onursal, "B. Başkanımızın cevabı", *Körfez*, 21 Temmuz 950.
[511] Onursal, "B. Başkanımızın cevabı", *Körfez*, 21 Temmuz 950.
[512] Onursal, "B. Başkanımızın cevabı", *Körfez*, 21 Temmuz 950.
[513] Ayvalık Belediye Başkanına cevabımız", *Ayvalık,* 27 Temmuz 950.

4- Ayvalıklıların dertleriyle hemdert olduğunuzu söylüyorsunuz. Bu sözünüzü efaliniz her zaman tekzib etmektedir (...)

5- (...) İtimat ve sevgilerine mazhar olduğunuzu iftiharla kaydettiğiniz muhterem Ayvalıklılar, 15 Eylül 1949'da Ayvalık'ın kurtuluş merasiminde kürsüde siz iradı nutkederken size şöyle hitap etmişlerdi: (İn aşağı asker kaçağı, yuha, yuha ..., seni istemiyoruz.) saatlerce süren bu sözler yurttaşların ittifaka yakın tasvip sesleriyle yer yer teyit ediliyordu. Bu açık, yüze vurulan suçu teşvik ettik diye merkezinizi sahte raporla iğfale teşebbüs ettiğinizi de haber almıştık (...)

(...) Halkın sizi sevip sevmediğini aleyhinize vaki ve tekerrür eden buna benzer birçok tezahüratla isbat etmesi karşısında kendi kendinizi methetmeniz İspanya'da şato kurmaya benzer. 3 Eylül 1950 tarihinde Ayvalıklı yurttaşların sağduyusu istismar edilmeyecek ve fakat netice muhakkak şu ki: Sizin hesabınıza çok acı olacaktır.

Halk durbindir. 4 senelik hak ve hürriyet mücadelesinde bu millet temiz, hamiyetli, millet ve memleket ve vatansever evladını seçmiş ve anlamıştır. Bu hususta muhterem halkımıza iftira edemezsiniz.

6- Külah kapmaya yeltendiğimiz 27 senelik mazi hayatımızla sabittir. Sizin milletvekili olmak için namzetliğinizi vazınız bu suretle belediye riyasetinden istifanızı ve sinesinde yer aldığınız halkın menfi sevgisine uğramakla milletvekili külahını kapamamaktan mütevellit yeisle Balıkesir sokaklarında sokak adamları gibi Nejat Sarlıcalı ile ölüyü ve diriyi zikrederek söz düellosunda bulunduğunuz ve tekrar belediye reisliğine seçilmek için el etek öpmeniz gibi tenezzülden tenezzüle yuvarlanmanız kimin külah kapma sevdasında olduğunu ispat etmiştir (...)[514]

Muharrem Onursal ile Ayvalık gazetesi arasındaki tartışmaya Cevdet Baskın da 27 Temmuz'da Ayvalık gazetesinde çıkan yazısıyla dahil olmuştur. Cevdet Baskın, Ayvalık Belediyesi'nin çok kötü durumda olduğunu, memurlarına maaşlarını verecek parası bulunmadığını, ancak belediye başkanının ne olursa olsun maaşını mutlaka aldığını ve gerisini düşünmediğini iddia etmiştir. Çeşmeler kurumuş, şehir pislik içinde kalmış, asker aileleri parasını alamıyor olsa da belediye başkanı Çamlı'nın temiz havasını solurken su sıkıntısı çekmemekte ve akrabaları paralarını düzenli olarak almaktadır. Baskın, bu suçlamalarına; Muharrem Onursal'ın başkan seçildiği günden beri keyfinden başka bir şey düşünmediği, işe adam değil adama iş bulduğunu, belediyenin parasını usulsüz ve gereksiz yerlere harcadığını eklemiştir.[515]

Cevdet Baskın yazısının sonunda, Muharrem Onursal'ın bu makam için uygun olmadığını, bu görevi ehil kişilere bırakması gerektiğini, kendisinin takip ettiği zihniyetin Ayvalık'ta bir daha hortlamayacağını ve bu konuda tüm Ayvalıklıların birleştiğini hatırlatmıştır.[516]

Muharrem Onursal, Ayvalık gazetesindeki yayınların belediye seçimleri yaklaşırken Avni Baskın'ı seçtirmek için epey gayretli olduğunu, halkın oyuyla

[514] "Ayvalık Belediye Başkanına cevabımız", *Ayvalık*, 27 Temmuz 950.
[515] Cevdet Baskın, "Belediye ve Halk", *Ayvalık*, 27 Temmuz 950.
[516] Baskın, "Belediye ve Halk", *Ayvalık*, 27 Temmuz 950.

belirlenecek bir belediye başkanlığı seçimi için oldukça saldırgan ve oldukça endişeli gözüktüklerini, ancak bu saldırışlara paçasını kaptıranlardan olmadığını belirtmiştir. Ayvalık için hem maddi hem de manevi olarak belediye başkanlığı yaptığı dönem öncesinde de çalıştığını Ayvalık gazetesi hariç herkesin bildiğini ifade ederek birkaç örnekle kendini savunmuştur.[517]

Sonrasında, kendisi de tıpkı Ayvalık gazetesi gibi altı maddeyle savunmasını ve suçlamalarını sürdürmüştür. Bu savunma ve suçlamalar kısaca şunlardır:[518]

"(...) 1- Sokakların sulanması işi, itfaiyenin yevmiye defterine onların iddiası gibi yalan yazılsa bile sağduyulu her vatandaşın gözü önünde cereyan etmiştir. Biz beldeyi her gün suluyoruz demedik. Yalnız kasaba dahilini, Çamlı şosesinden daha fazla suladığımızı iddia ettik. Bu iddiamızda da tozpembe rengi aramış değiliz. Esasen B. Başkanı olduğumdan beri Ayvalık'ın daima kara bahtıyla uğraştığımdan etrafı tozpembe görmek bana nasip olmadı (...) Koltuğa kurulabilmek için elden gelen gayret bugün sarf edile ve yaldızlı haplar yutturula dursun (...) Biz geçen ki iddiamızda şehir halkının hissiyatına tercüman ve Ayvalık gazetesini tekzip etmiş olduk.

2- Ayvalık gazetesi nedense bir Çamlı düşmanlığı nefislerinde yaratmak azmindedir. Bundan bekledikleri bir nimet olsa gerek... Kendileri de Çamlı'nın yanında beton yollu Sefa Mevkii'nde ikamet ediyorlar. Amma bunu halka pek açıklamıyorlar. Çamlı'da oturanların paralarıyla Sefa'nın beton yolu yapıldığı halde Çamlı'dakiler şosenin tozundan muzdariptirler. Kendilerinin verdiklerini iddia ettikleri 200 lira ile bu yolun yapılamayacağı pek tabii bulunduğuna nazaran kimlerin ne teberru ettiği meydandadır. Onlar Sefa'nın sefasını sürüyorlar.

3- Bundan evvelki yazılarında Ayvalık ve Çamlı diye orada oturanlara bir takım isimler vererek tefrik yapmışlardır. Biz Ayvalık'ı belde hudutları dahilinde daima bir bütün olarak mütalaa ettik ve öylece kabul etmekteyiz.

4- Ayvalık'ın derdiyle hemdert olan Muharrem Onursal ikinci cihan harbi badiresi günlerinden bu yana; kasabanın birçok ızdıraplarını yek başına gidermeye çalışmış bir insandır. İaşe sıkıntıları, akaryakıt yokluğu, yer depremi felaketli günlerinde Ayvalık'ın yegane istihsal maddesi zeytinyağı konularında didişen, uğraşan Onursal'ın Ayvalık'a olan bu hizmetlerinde acaba Ayvalık gazetecisi Ayvalık'ta değiller miydi? Ayvalık'ın ızdıraplı günlerinde hangi ana davayı ele alıp da müdafaa ettiler, bugünkü celadetleriyle dünkü durumları arasında mühim bir tezat müşahede ediyoruz.

5- İtimat ve sevgisine mazhar olduğum Ayvalık halkı için 15 Eylül gününü bana hatırlatıyorlar. Ben o gün yapılan hadisede bütün hemşehrilerimi –birkaç kişi müstesna- tenzih eylediğimi daha o zaman Balıkesir Postası'ndaki bir yazımla belirtmiştim. O gün –dinlemeyiz, istemeyiz- diye bağıranların 2000 kişinin arasında 50 kişiyi geçmediğine ve bu kimselerin bazı çocuklarla kasabamızdan olmayanlardan ibaret bulunduğu herkesçe malum olduğu için misal vermeye çalışmayacağım (...)

(...) Ben 3 Eylül 1950 için iyi şanslar temenni ettim. Ve Ayvalıklı hemşehrilerimin layık olduğu B. Başkanını bulacaktır dedim. Ve bu hususta kendi hesabıma bir arzu ve emelim olmamakla beraber 8 sene bu kasabanın acısını çeken

[517]Muharrem Onursal, "Belediye Başkanı Ayvalık gazetesine tekrar cevap veriyor", *Körfez*, 4 Ağustos 950.

[518]Onursal, "Belediye Başkanı Ayvalık gazetesine tekrar cevap veriyor", *Körfez*, 4 Ağustos 950.

bir insan olarak 3 Eylül'de bayram yapacağım. Muhterem bey pederleri için belediye sandalyesini temine çalışan Ayvalık gazetesi iftira ve herzelerle halkın sağduyusunu istismarda muvafık olamazsa, asıl onlar için matem günü 3 Eylül olacağı muhakkaktır (...)

(...) Benim yeniden B. Başkanı oluveririm korku ve heyecanı içinde bana çatan bu sivri akıllılara şunu söylemek isterim ki; inkar etsinler. Ben unvan budalası değilim. Yeni elektrik malzemesi gelmiş ve santral inşaatı başlamak üzeredir. Su kuyuları açılmış, pompaj dairesi isale hattı ve deposu müteahhite ihale edilmiştir. Bu hizmetlerimle daha birçok hizmetlerimi alsınlar. 3 Eylül'de B. Başkanlığına seçilmesini arzuladıkları mehterem bey pederlerine mal ediversinler. Anamın ak sütü gibi helal olsun.

6- Bu gibilerin bir belediye reisine karşı bu şekilde tecavüzü, külah kapmak istemelerinin bariz bir delilidir. Mugalatalara saparak kardeşim Nejat Sarlıcalı ile adaylık meselesinde hayal mahsulü bir takım uydurmalara tevessül etmiş olmalarına ayrıca gülünç ve zavallılıklarının bir ifadesi el etek öpmek benim değil onların hısletlerinden biridir. Esasen kendilerini ilgilendirmeyen bir partinin iç alemine, hususiyetine burunlarını sokmuş olmaları da çizmeden yukarıya çıkmalarını ifade eder. O zaman B. Reisliğine seçilmiş olmam halihazır B. Meclisinin ısrarı ve tam ittifakıyladır (...)"[519]

Gazeteler aracılığıyla devam eden tartışma Fehmi Baskın'ın 10 Ağustos'taki yazısıyla sürmüştür. Fehmi Baskın, Muharrem Onursal'ın yaratılışı itibariyle paça kaptırmaktan ziyade paçalarına saldırmalarının daha hoş olduğunu, bu durumu "hoşt" gördüklerini ve bu duruma güldükleri belirterek oldukça sert bir ifade kullanmıştır. Çalıntı oylarla belediye başkanı seçildiği suçlamasının yanı sıra, belediye bütçesi, yol tamiri, boğaz rüsumları, gazhane tamiri, Halkevi inşaatı gibi konularda çeşitli rakamlar vererek bu miktarların hesabını yapması gerekirken kendilerine saldırdığını dile getirmiştir. Belediyenin 20 milyon değerindeki servetine "kara kartallar" gibi çöken ve Muharrem Onursal gibilerin vasıtasıyla saltanat sürenlerin zümre saltanatının değil halkın mutluluğunun alınyazısı olduğunu idrak edip edemeyeceklerini merak eden Fehmi Baskın, "Kartallar leş peşinden ayrılmazlar, yarasalar da nurlu yoldan gidemezler. Gayeleri bellidir. Onların vatanı izbe ormanlar, güneş görmez galerilerdir." diyerek yazısını bitirmiştir.[520]

Fehmi Baskın'ın bu yazısına Muharrem Onursal herhangi bir cevap vermemiştir. Fakat Fehmi Baskın Ayvalık gazetesinin bir hafta sonraki sayısında önceki yazısından devamla bir yazı daha kaleme almıştır. Baskın'a göre, muhtarlık seçimleri bir kez daha millete tepeden bakan adi soysuzların akıbetininin hüsran olduğunu göstermiştir. Ayvalık'ta kazanılan paraların İstanbul kumarhanelerinde harcandığına emin olan yazar, 27 senedir Ayvalık'ta tek bir fakirin giydirilmediğini

[519] Onursal, "Belediye Başkanı Ayvalık gazetesine tekrar cevap veriyor", *Körfez*, 4 Ağustos 950.
[520] H. Fehmi Baskın, "Belediye Başkanına zaruri cevap", *Ayvalık*, 10 Ağustos 950.

ve iş verilmediğini öne sürerek Atatürk dönemini de kapsayan suçlamalarda bulunmuştur. Muharrem Onursal'ın askerliğini yapmadığı konusundaki iddialara da değindikten sonra Enver Alay'ın "Bırak! Allah aşkına bırak!" sözünü hatırlatarak yazısını bitirmiştir.[521]

Muharrem Onursal bu tartışmayı sürdürmemeye karar vermiş olmalı ki Fehmi Baskın'ın bu yazısına da cevap vermemiştir. Ancak Fehmi Baskın bu kez gazetenin 24 Ağustos tarihli sayısında üçüncü bir yazı daha yayımlamıştır. Bu yazıda, Muharrem Onursal ve onun savunduklarının hiçbir zaman hakikat yolunda yürüyemeyeceğini, çünkü o yolun vicdanen hür, demokrat ideale sahip aklıselim vatandaşların yolu olduğundan bahsetmiştir. Baskın, Muharrem Onursal ve arkadaşlarının DP'yi içten yıkmak için vatandaşlar arasında nifak tohumları ekmeye çalıştığının farkında, bu durumun farkında olduğu için demokratların kazanacağından da emindir.[522]

Baskın; CHP iktidarı zamanında Nuri Özer, Seyit Dramalı, Rüstem Özkan, Hilmi Usmanbaş ve bir diğer kişi tarafından daha çevrilen entrikalarla bazı kararlar alınarak üstlerine suç atıldığını hatırlatmış, artık bu yalanlara kimsenin inanmadığını çünkü o zaman o kararları aldıranların kendilerine çıkar elde etmek amacıyla tehlikeli yollara saptıkları ispat edildiğini açıklamıştır. Yazar, yazısına haftaya kaldığı yerden devam edeceğini belirterek son vermiştir.[523] Fakat araya belediye seçimleri girdiği için ve seçimleri de DP kazandığı için devam etme gereği hissetmemiş olacak ki yazının devamı gelmemiştir.

Seçim yaklaştıkça her iki parti de diğer partinin ve taraftarlarının moralini bozarak veya birbirlerini kötüleyerek kendisine avantaj sağlama taktiğini benimsemiştir. Bu durumun örneklerinden biri Körfez gazetesinin 25 Ağustos'taki sayısında yer almıştır. Gazete, belediye seçimleri için yurdun her tarafında sert tartışmalar yapıldığını ama üstünlüğün CHP'de olduğunu öne sürmüştür. DP'nin muhtarlık seçimlerini kaybettiği için şaşkına döndüğünü, bu yüzden de başvurmadığı çare kalmadığını iddia etmiştir. Gazeteye göre, millet DP'den yüz çevirmiş, yaptıklarına biraz dahi olsa önem vermemeye başlamıştır. 7887 muhtarlıktan 5841'i CHP'nindir. İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirler de koşarak CHP'ye

[521] Baskın, "Belediye Başkanına zaruri cevap", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[522] Baskın, "Belediye Başkanına zaruri cevap", *Ayvalık*, 24 Ağustos 950.
[523] Baskın, "Belediye Başkanına zaruri cevap", *Ayvalık*, 24 Ağustos 950.

dönmüştür.[524]

Gazete, vatandaşa belediye seçimleri için hazır olmaları, davul zurna havaları içinde kasabalarının ve şehirlerinin kaderini geçici heveslere kaptırmamaları uyarısında bulunmuş, doğru yolu bulan muhtarlardan sonra sıranın kasabalı ve şehirliye geldiğini ifade etmiştir. Seçmene, oy kullanılan kabinde vicdanıyla baş başa olduğu için başka hislere kapılıp CHP'ye oy vermezse yaşadığı yeri çıkmaz sokağa sokacağından köylerden gelen seslere kulak vermesi tavsiye edilmiştir.[525]

DP cephesinden ise Ayvalık gazetesinden iki örnek vermek mümkündür. 10 Ağustos 1950'deki sayısında gazeteye göre, CHP Ayvalık teşkilatı şaşkınlık içerisindedir. Zira seçimlerde meclis üyeliği için aday gösterecek isim bulamamıştır. Birçok kişi listeden adının çıkartılması için seçim kuruluna başvurmuştur.[526]

24 Ağustos 1950'deki sayıda ise, vatandaşların hükümetten beklediklerini ancak seçimlerde oyunu DP'ye verirse elde edebileceğini yazarak açıkça muhalefet partisine oy verirseniz herhangi bir hizmet vs. alamazsınız denmiştir. Gazete, vatandaşın sefalete düşmesini bekleyen vurguncuların ortaya çıktığını, amaçlarının hükümetin icraatlarını baltalamak olduğunu ve vatandaşın vicdanını para ile satın almak istediklerini öne sürmüştür. Şahsi menfaatleri için toplanan bir grubun daktilo ile yazılmış listeleri evlere dağıtacağını haber alan gazete, bu listeleri dağıtanların hemen partiye bildirilmesini salık vermiştir.[527]

Her iki partinin de Ayvalık, Altınova ve Alibey Bucağı'ndan belediye meclisi üyelikleri için aday listeleri İlçe Seçim Kurulu tarafından neşredilmiştir. CHP'nin Ayvalık Belediye Meclisi üyeliği için adayları şu isimlerden oluşmaktadır:[528]

1-Cem Madra (Tüccar), 2-Mehmet Ertem (Tüccar), 3-Saffet Erhanoğlu (Komisyoncu), 4-Vefik Bartu (Avukat), 5-Reşit Ertekin (Doktor), 6-Zühtü Çelenk (Emekli İskan Memuru), 7-Atıf Menlikli (Zahireci), 8-Mustafa Namık K. (Yoğurtçu), 9-Hami Aral (Eczacı), 10-Bayram Emen (İnşaat K.), 11-Emin Süner (Müstahsil, Tüccar), 12-Nejat Sarlıcalı (Tüccar), 13-Mustafa Levent (Tuhafiyeci), 14-Cemal Ağra (Müstahsil), 15-Necati Kabasakal (Makinist), 16-Ali Gencel (Süngerci), 17-Enver Alay (Tüccar), 18-Ali Kemal Sabuncugil (Fabrikatör), 19-

[524] "Vatandaş uyanık ol! Hücrede vicdanınla başbaşasın. Alayişe kapılıp vicdanının boynunu bükme!", *Körfez*, 25 Ağustos 950.
[525] "Vatandaş uyanık ol! Hücrede vicdanınla başbaşasın. Alayişe kapılıp vicdanının boynunu bükme!", *Körfez*, 25 Ağustos 950.
[526] "Ayvalık H. Partisinin acıklı durumu", *Ayvalık*, 10 Ağustos 950.
[527] "Vatandaş Dikkat! Belediye seçimlerine on gün kaldı", *Ayvalık*, 24 Ağustos 950.
[528] "İlçe seçim kurulu baş. dan", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.

Hasan Taş (Kahveci), 20-Basri Akın (Müstahsil), 21-Muzaffer Alatur (Doktor), 22-Behçet Sezen (Avukat), 23-Osman Sayraç (Kabzımal), 24-Muharrem Onursal Müstahsil), 25-Necdet Sagun (Müstahsil), 26-Osman Kanadoğlu (Dava Vekili), 27-H. Hıfzı Vardar (Fabrikacı), 28-Mustafa Sipahier (Zahireci), 29-Ali Sakallı (Kooperatif Müdürü), 30-Mustafa Doğrular (Tüccar), 31-Macit Uygur (Girit Mübadili), 32-Hüsnü Karşın (Tüccar), 33-Fahrettin Ergenç (Tüccar), 34-Memduh Kulaksızoğlu (Müstahsil), 35-Mustafa Cömert (Müstahsil), 36-Hilmi Usmanbaş (Avukat), 37-Mustafa Demirağ (Büyük Han Sahibi), 38-Hasan Selis (Zeytin İşletmesi Sahibi), 39-Hüsnü Kazaz (Komisyoncu, Tüccar), 40-Mustafa Lütfü Kaptan (Fabrikacı), 41-Mehmet İzgüller (Döşemeci, Şöför), 42-Mehmet Katerinli (Müstahsil), 43-Ali Kandemir (Sabuncu Ustası), 44-Mehmet Aykul (Tuhafiyeci), 45-Ahmet Mithat Yazgan (Müstahsil), 46-Enver Aykut (Bakkal), 47-Ali Rıza Taşçıoğlu (Tatlıcı), 47-Mustafa Orman (Sebzeci).[529]

DP'nin Ayvalık Belediye Meclisi üyeliği için adayları şu isimlerdir:

1-Avni Baskın (Matbaacı), 2-H. Arslan Berktay (Doktor), 3-Ali Ülgen (Tüccar), 4-Abdullah Ağan (Muhasip), 5-Ali Ruşen (Kahveci), 6-Ali Kayhan (Zeytinci), 7-Ahmet Andard (Makinist), 8-Bekir Berk (Zahireci), 9-Cihat Turgut (Ziraatçı), 10-Cemal Arhanoğlu (Tüccar), 11-Emin Sena Sonat (Tüccar), 12-Ekrem Akbil (Çorap Amili), 13-Faruk Saylam (Tüccar), 14-Faruk Yücesoy (Zahireci), 15-Fahrettin Katrinli (Mimar), 16-Fehmi Vural (Garaj Sahibi), 17-Fazıl Yanyalı (Tüccar), 18-Fuat Komili (Müstahsil), 19-Hakkı Kaptan (Fabrikatör), 20-Hüseyin Ülker, 21-Hüsnü Büyüközcan (Fırıncı), 22-Hüseyin Güzey (Müstahsil), 23-Hüseyin Sayraç (Bakkal), 24-Hasan Zaro (Celep), 25-İbrahim Keskin (Müstahsil), 26-İbrahim Dönmez (Tüccar), 27-Mehmet Cömert (Müstahsil), 28-Mehmet Darmar (Tüccar), 29-Mustafa Barlas (Tüccar), 30-Mahmut Tahtalı (Komisyoncu), 31-Mümtaz Yereli (Müstahsil), 32-Nuri Betoncu (İnşaat Kalfası), 33-Nafiz Çelebi (Müstahsil), 34-Nuri Özibrişim (Fotoğrafçı), 35-Osman Akgüreşen (Müstahsil), 36-Rıza Önol (Muhasip), 37-Rıfat Molo (Marangoz), 38-Salih Cantürk (Muhasip), 39-Saffet Günoğlu (Müstahsil), 40-Şemsettin Sarıeren (Doktor), 41-Şevket Osman Karaca (Tüccar), 42-Şükrü Filat (Tüccar), 43-Şefik Erdemir (Fabrikatör), 44-Tahir Karaer (Tüccar), 45-Talip Onur (Müstahsil), 46-Talat Serdaroğlu (Peynirci), 47-Yaşar Eral (Tüccar), 48-Mehmet Öngen (Tüccar).[530]

[529] "İlçe seçim kurulu baş. dan", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[530] "İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.

CHP'nin Altınova Bucağı Belediye Meclisi üyeliği için gösterdiği adaylar şu isimlerden mürekkeptir:

1-Hamit Kulaksızoğlu, 2-Necdet Şener, 3-Şakir Güngör, 4-İsmail Ediz, 5-Ali Özen, 6-İbrahim Erdem, 7-Şefik Gürhan, 8-Süleyman Gürel, 9-Ahmet Mıtık, 10-Übeyd Bastırmacı, 11-Hasan Yazıcıoğlu, 12-Hasan Çetintav, 13-Recep Kural, 14-Mehmet Uncu, 15-Raşit Gürsoy, 16-Mehmet Bozkurt, 17-Faruk Aydın, 18-Ali Varlı, 19-Mehmet Bacaksız, 20-Turgut Sivas, 21-Emin Çebelel, 22-Mehmet Küçükova, 23-Adil Ekici, 24-İbrahim Güler, 25-Recep Ak, 26-İsmail Yaman.[531]

Altınova Bucağı Belediye Meclisi üyelikleri için DP'nin adayları arasında şu isimler vardır:

1-Emin Şadi Kulaksızoğlu, 2-Ahmet Dağlı, 3-Bahattin Arabacı, 4- Sadi Şen, 5-Mustafa Çobanoğlu, 6-Ali Gürsoy, 7-Ahmet Ünlü, 8-Refik Balık, 9-Suat Şen, 10-Mustafa Sarı, 11-Kazım Bayraktar, 12-Emin Toprak, 13-Nusret Dervent, 14-Hasan Baltalı, 15-Süleyman Türker, 16-Osman Dikici, 17-Ali Yatmaz, 18-İbrahim Boz, 19-Nihat Altınova, 20-Halil Tavşanlı, 21-Celal Gürhan, 22-Feyzullah Tuna, 23-Nihat Soydan, 24-Tevfik Karaday, 25-Kamil Evren, 26-Ahmet Çekin.[532]

CHP Alibey Bucağı'nda seçime girmeme kararı aldığı için buradan meclis üyeliği adayı da belirlememiştir.[533] DP'nin aday listesinde ise şu isimler yer almıştır:

1-Ali Ertem, 2-İsmail Hortaç, 3-Yakup Akuğur, 4-Mustafa Demiray, 5-Osman Tunçer, 6-Hasan Kesebir, 7-Mustafa Eden, 8-Hüseyin Ezer, 9-Hüsnü Ulun, 10-Mehmet Degenel, 11-Hüsnü Annaç, 12-Halil Çetinel, 13-Hasan İlter, 14-Mustafa Akyüz, 15-Ali Bodur, 16-Mehmet Sarı, 17-Halil Balcı, 18-Hüseyin Yapıcı, 19-Aziz Kesebir, 20-Aziz Gürer, 21-Hasan Olman, 22-Hasan Tuna, 23-Hüsnü Erozan, 24-Mehmet Sezer.[534]

Belediye seçimlerinde de muhtarlık seçimleri için belirlenen sandık yerleri geçerli olmuştur. Sadece, Fevzi Paşa Mahallesi için kurulacak sandığın yeri Saatli Camii'nden Alibey Camii'ne nakledilmiştir.[535]

İhsan Ateşdağlı isimli bir zat belediye seçimlerinden bir hafta önce bir davet üzerine Ayvalık'a gelmiştir. Ayvalıklı olduğu fakat başka bir şehirde yaşadığı anlaşılan İhsan Ateşdağlı'nın ilçeye geldiğinde ilk dikkatini çeken şey, İzmir'de bile

[531] "İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[532] "İlçe seçim kurulu baş. dan", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[533] "Alibey Bucağında", *Ayvalık*, 7 Eylül 950.
[534] "İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 17 Ağustos 950.
[535] "Ayvalık İlçe seçim kurulu başkanlığından", *Ayvalık*, 24 Ağustos 1950.

rastlanmayacak bir seçim heyecanı ve hareketliliğini Ayvalık'ta görmesi olmuştur. Bir yandan partilerin hoparlörleri aracılığıyla yayın yapması bir yandan da partililerin vatandaşlarla konuşması yazara göre Ayvalık'ın siyasi olgunluğunun göstergesidir. Bu da onun göğsünü kabartmıştır.[536]

Fakat seçim günü yaklaştıkça propagandanın şahsiyete dökülmesi fikrini değiştirmiştir. Yaşadığı bir olay ise seçim çekişmesinin nasıl cereyan ettiğini daha iyi anlamasına yol açmıştır. Seçime dört gün kala hoparlörler propagandaya devam ederken CHP hoparlörü, İsmet İnönü'nün iki gün önce verdiği nutku plaktan yayınlayacağını duyurmuştur. Bu sırada oradan geçmekte olan bir kişi "Allah senin bin kere belanı versin İsmet!" demiştir. Bu sözleri duyan İhsan Ateşdağlı, "idraktan aciz ve tarihten bihaber" olarak nitelendirdiği kişiyi Tanrı'nın lanetlere gark edeceğini, çünkü bu kişinin sinesi temiz memleketine ve alnı pak olan hemşerilerine kara bir leke sürmek istediğini dile getirmiştir.[537]

Ayvalık gazetesinin verdiği bilgiye göre, 3 Eylül Pazar günü yapılan seçimler hiçbir olay yaşanmadan, sukunet içerisinde gerçekleşmiştir. CHP'lilerin bütün iddialarına rağmen çok çetin geçen seçimler sonucunda DP seçimi kazanmıştır. Seçimlere katılım oranı %75 olmuş, DP seçimleri %95 gibi bir oranla kazanmıştır. Gazete, böylece milletin İsmet İnönü'ye ya da puta tapanlara değil, hakikat yolunda yürüyenlerin saflarında olduğunu bir kere daha ilan ettiğini belirtmiştir.[538]

Körfez gazetesinin verdiği bilgiye göre ise, seçime 7880 seçmenden 4888'i iştirak etmiştir. DP 3813 oy, CHP 1075 oy almıştır. Belediye Meclisi'ne seçilenler ve aldıkları oylar ise şu şekildedir: Mehmet Darmar (3813 oy), Şemsettin Sarıeren (3791 oy), Arslan Berktay (3770 oy), Yaşar Eral (3764 oy), Tahir Karaer (3757 oy), Mümtaz Yereli (3700 oy), Ali Ülgen (3691 oy), Ali Kayhan (3683 oy), Hüseyin Sayraç (3609 oy), Salih Cantürk (3607 oy), Saffet Günoğlu (3598 oy), Fazıl Yanyalı (3596 oy), Fuat Komili (3571 oy), Nuri Betoncu (3560 oy), Şefik Erdemir (3555 oy), Şükrü Filat (3553 oy), Faruk Yücesoy (3536 oy), Mahmut Tahtalı (3485 oy), Hüseyin Ülker (3442 oy), Hüsnü Büyüközcan (3439 oy), Şevket Osman Karaca (3309 oy), Fahrettin Katrinli (3292 oy), Mustafa Barlas (2240 oy).[539]

---

[536] İhsan Ateşdağlı, "Belediye seçimleri arifesinde Ayvalıkta gördüklerim ve duyduklarım", *Körfez*, 6 Ekim 950.

[537] Ateşdağlı, "Belediye seçimleri arifesinde Ayvalıkta gördüklerim ve duyduklarım", *Körfez*, 6 Ekim 950.

[538] "C.H.P. lilerin Bütün İddialarına Rağmen D.P. Belediye Seçimlerini De Ezici Bir Ekseriyetle Kazanmıştır", *Ayvalık*, 7 Eylül 950.

[539] "İlçemiz Belediye seçimi", *Körfez*, 8 Eylül 950.

Altınova Bucağı'ndaki seçimlerde katılım %95 oranında olmuş, burada seçimleri CHP %60'lık bir oran ile kazanmıştır.[540] Alibey Bucağı'nda ise CHP seçimlere katılmadığı için DP'nin adayları seçilmiştir.[541] Ancak başkan seçimi ve vazife paylaştırılması aşamasında üyeler arasında ihtilaf çıkmış, bu yüzden meclis toplanamamış ve başkan seçilememiştir.[542]

6 Eylül'de yeni belediye meclisi toplanarak görev dağılımı yapılmıştır. Toplantıda daimi encümen, hukuk encümeni, bütçe encümeni, tarife ve imar encümenleri belirlenmiştir.[543] Üyeler belediye başkanının seçilmesi işine geçtikleri esnada dışarıda yaklaşık 3-4 bin kişi toplanmış ve sabırsızlıkla sonucu beklemeye başlamıştır. Yapılan seçim sonucunda 2 çekimser oya karşılık 19 oyla meclis dışından Avni Baskın belediye başkanlığına seçilmiştir.[544]

Körfez gazetesi, seçimde oynanan gizli bir oyun sonucu DP'nin ikiye bölündüğünü ve gerginliğin gün geçtikçe arttığını iddia etmiştir. Gazetenin iddiasına göre olay, belediye meclisi adayları için hazırlanan 46 kişilik listeye göre bastırılan oy pusulalarında DP'nin kanuna aykırı şekilde değişiklik yapmasıyla başlamıştır. Oy pusulaları seçmene verilmeden önce pusulaları dağıtmakla görevli kişilere listedeki bazı isimlerin silinmesi ve seçmene öyle dağıtılması talimatı verilmiştir. 46 kişilik listeden ismi silinenler arasında; Fahrettin Katrinli, Faruk Saylam, Cihat Turgut, Mehmet Cömert, Bekir Berk, İbrahim Keskin ve Emin Sena Sonat vardır. Kanuna göre vatandaşın 46 kişiye kadar seçme hakkı olduğu için bu 7 kişinin isminin silinmesi ve bunun seçim kuruluna haber verilmemesi yasalara aykırıdır. Gazeteye göre seçim ilk olarak bu noktadan şaibelidir.[545]

İkinci şaibeli nokta ise, seçim günü seçmenlere 23 kişiden oluşan ve DP arması taşıyan başka bir listenin dağıtılmasıyla meydana gelmiştir. Ki bu liste yeni seçilen belediye meclisini oluşturmuştur. Bundan sonra Körfez gazetesi bu ikinci noktayla ilgili usulsüz gördüğü husuları şöyle sıralamıştır:[546]

"1- Yirmi üç ismi ihtiva eden oy pusulası şayet seçmenler tarafından tanzim edilmiş bir pusula olsa idi mesele yoktu (Madde 110). Fakat matbu olarak içindeki isimlerin aynı sırayı takip etmesi ve muhtelif sandıklardan çıkması ve bilhassa tepesinde 46 lık oy pusulalarında bulunan D.P. nin tıpatıp, aynı armasını taşıması,

[540] "Altınova Bucağı", *Ayvalık*, 7 Eylül 950.
[541] "Alibey Bucağında", *Ayvalık*, 7 Eylül 950.
[542] "Alibey Belediye Başkanı seçilemiyor", *Körfez*, 8 Eylül 950.
[543] "İlçemiz Belediye seçimi", *Körfez*, 8 Eylül 950.
[544] "Belediye başkanlığına D.Parti başkanı H. Avni Baskın seçildi", *Ayvalık*, 7 Eylül 950.
[545] "Seçime fesat karışan Belediye meclisi şehrimizi temsil etmekten uzaktır", *Körfez*, 15 Eylül 950.
[546] "Seçime fesat karışan Belediye meclisi şehrimizi temsil etmekten uzaktır", *Körfez*, 15 Eylül 950.

pusulaların partiden tanzim edilmiş olduğunu teyit eder. Halbuki kanuna göre partiler daha evvel seçim kuruluna müddeti içinde aday listelerini 46 isimli olarak verdiklerine göre: Bu partilerden birisinin bu listeden başka başına armasını koyarak ikinci bir oy pusulası tanzim etmesi ve seçmene vermesi usulsüzdür. Bu pusulalar seçim kuruluna verilmiş adayların isimlerini ihtiva dahi etse yine hükümsüzdür. Zira kanun gereğince seçim kuruluna ve sandık başkanlarına zamanında verilmiş ve tasdik edilerek kurulca hücrede seçmenin gözü önünde asılmış değildir.

2- Bu pusulalar vatandaşı 46 isim seçmekten alıkoyan ve vatandaşın hürriyetini kaldıran bir pusuladır.

3- Bu pusula ile partiler tüzüğü hiçe sayılmış ve partili diğer adayların izzeti nefisleri kırılmıştır."[547]

Gazete bu maddeleri sıraladıktan sonra seçim kurulu dosyalarında bulunan bu vesikaların, seçim kanunu ve vatandaş hürriyeti gasp edilerek yapıldığının en kuvvetli delili olarak göstermiştir. Aralarında Türkçe okuma-yazma bilmeyen üç de asil üyenin olduğu bu meclisi hukuken sakat olarak nitelendiren gazete, meclisin Ayvalık'ı temsil etmekten uzak olduğunu belirtmiştir.[548]

Körfez gazetesi konuyla ilgili yazılarına 22 Eylül'deki sayısında da devam etmiştir. 23 kişilik oy pusulaları diğer adayların onurunu zedelemiş, parti içinde sert tartışmalara yol açmıştır. Gazeteye göre en ilginç olan ise, hayal dahi etmedikleri halde bazı partililerin bu olaydan sonra belediye meclisi asil üyesi olmuş olmalarıdır.[549]

Körfez gazetesi, şahsi menfaatleri için parti tüzüğünü ihlal ederek partili adayların arkasından iş çeviren DP Başkanı Avni Baskın yüzünden partiden istifalar yaşandığı ifade etmiştir.[550] Anadolu gazetesi ise, Avni Baskın'ın seçilme yeterliliği taşımadığı halde ve İl Seçim Kurulu tarafından adaylığı reddedilmesine karşın kendisini dışarıdan belediye başkanı seçtirmek için DP oy pusulalarında yaptığı tahrifat sonucunda şikayet edilmesine rağmen hakkında hiçbir takibat yapılmaması sebebiyle partinin önemli isimlerinin istifa ettiğini belirtmiştir.[551] İstifa eden isimler şunlardır: DP İdare Heyeti Üyesi ve Ayvalık Gazetesi Başyazarı Şemsettin Sarıeren hem belediye meclisinden hem DP'den, DP İdare Kurulu Üyesi Abidin Kılınç DP'den, DP İkinci Başkanı İbrahim Keskin DP'den, Cihat Turgut ve Faruk Saylam ise idare kurulundan istifa etmiştir.[552] Bu istifalardan sonra partinin ilçe idare

[547] "Seçime fesat karışan Belediye meclisi şehrimizi temsil etmekten uzaktır", *Körfez*, 15 Eylül 950.
[548] "Seçime fesat karışanBelediye meclisi şehrimizi temsil etmekten uzaktır", *Körfez*, 15 Eylül 950.
[549] "Bir oyunun neticesi bir partinin parçalanmasına mal oldu", *Körfez*, 22 Eylül 950.
[550] "D.P. den ve Belediye meclisinden istifalar", *Körfez*, 22 Eylül 950.
[551] "Ayvalık'ta Demokrat Partiden istifalar devam ediyor", *Anadolu*, 20 Eylül 1950.
[552] "D.P. den ve Belediye meclisinden istifalar", *Körfez*, 22 Eylül 950.

kurulunda yalnızca iki üye kalmıştır.[553]

Gazetenin iddiasına göre 12 Eylül akşamına kadar istifa edenlerin sayısı 73'ü bulmuştur. DP'li bir zat, bu olaylar karşısında 30-35 kişilik bir gruptan sonra başka grupların da partiden istifa etmeye hazırlandıkları bilgisini gazeteyle paylaşmıştır. Bu durum karşısında oldukça şaşıran Avni Baskın ise sokaklarda gönüllü toplanmaya çalışmıştır.[554] Yaşanan istifalardan sonra DP İlçe İdare Kurulu yeniden belirlenmiştir. Yeni idare kurulu; Avni Baskın, Şükrü Filat, Şevket Osman Karaca, Fahrettin Katrinli, Alp Arslan, Fazıl Yanyalı ve Fuat Komili'den oluşmuştur. İlk toplantının ardından başkanlığa Avni Baskın, ikinci başkanlığa Fahrettin Katrinli, muhasipliğe Şükrü Filat, katipliğe Alp Aslan seçilmiştir.[555]

7 Kasım'da Anadolu gazetesinde yayımlanan bir mektup ise seçimin üzerinden 2 ay geçmesine rağmen hala yankılarının sürdüğünü göstermektedir. Daha önce bahsi geçmeyen bazı bilgilerin de yer aldığı mektupta yaşananlar şöyle anlatılmıştır:

"Neye mal olursa olsun aylardan beri kendi tertiplediği listelerinin başına kendini koyan Ayvalık D.P. Başkanı Avni Baskın'ın Burhaniye Ağır Cezaevi'nde geçen bir mahkumiyeti sebebiyle belediye kanununa göre aday olamıyacağı ilçe seçim kuruluna yazıldı. Bu kurul adaylığında mahzur yoktur şeklinde cevap verdi. Hemen müddetinde Balıkesir İl Seçim Kurulu'na başvuruldu. Son kararı vermeye yetkili bu kurul, Avni Baskın'ın belediye üyeliği adaylık kanuni vasıflarından mahrum olduğu için adının listeden çıkarıldığını kendisine ve itiraz eden yönetim kuruluna tebliğine karar verdi ve yapıldı.

Avni Baskın, ilçe seçim kurulu başkanlığınca bu yetkili makamın kararında sandık başkanlarının haberdar edilmediğini veya bunlara tebligat yapılmadığını görüp anlayınca, D.P. İlçe Başkanı sıfatiyle temsil ettiği D.P. nin nizamnamesine aykırı olarak daha evvelden tasbit ve ilan edilmiş bulunan 46 isimli aday listesi yerine D.P. nin hükümetçe müseccel alameti farikasından başka bir (işaret) ve alameti farikalı olarak tabedilen ve yine başta kendi adını taşıyan 23 kişilik yeni bir listeyi dağıtma imkanlarını buldu. Her nedense ilçe seçim kurulu başkanlığı bu listenin kanuna aykırı olduğunu ilan etmedi ve sandık başkanlarına da bildirmedi. Bir kısım seçmenler başta Avni Baskın adını gördükleri için bu 23 kişilik pusulayı sandığa attılar. Kendi partisinin listesinden başka liste çıkaran Avni Baskın'ın gerçi oyların sayılması sonunda aday olarak listeye girmediği anlaşıldı. Fakat o emrindeki ve kazandığına emin olduğu 23 kişilik listenin belediye üyelerine kendisini belediye kanununun 89 uncu maddesine göre (hariçten belediye başkanı) seçtirmesini becerdi. Şöyle ki:

O günlerde Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe Ayvalık'a gelmişti. İzmir Valisi Osman Sabri Adal Balıkesir ili hududuna kadar teşyi, Balıkesir Valisi Sıddık Sami Tümerkan da vilayeti hududunda bakanı karşılamak için (Ayvalık'ta) idiler. Misafirlerimizin Çamlı gazinosunda yemek yedikleri sırada Avni Baskın'ın

[553] "Ayvalıkta Demokrat Parti tasfiye halinde", *Gürses*, 21 Eylül 950.
[554] "D.P. den ve Belediye meclisinden istifalar", *Körfez*, 22 Eylül 950.
[555] "D.P. İdare Kurulu", *Ayvalık*, 21 Eylül 950.

tertip ettiği arkadaşları gazinoyu sarmışlar ve (…. bundan sonra bakanlara anafor ziyafet yok, artık anafordan lüp yok, köfteci Hasan'ın dükkanı çok bile…..) (Biz Avni Baskın'ı belediye başkanı isteriz…) diyen mırıltılar olmıya başladı.

Bir ara, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Velibeşe bu topluluğu kendisine yapılan sevgi ve saygı tezahürü zannederek teşekkür bile etmeye hazırlanırken Balıkesir Valisi durumu pek müşkilatla sayın Velibeşe'ye arz edebilmiş ve bu mürettep kalabalık Avni Baskın'ın yardımı ile dağıtılmıştır. Bu kalabalık kasabaya dönerken evi yol üstünde bulunan eski belediye başkanı Muharrem Onursal'ın evine yakışıksız tecavüzlerde bulunmuşlar, bakanın ve valilerin de duyduğu silah sesleri üzerine Balıkesir Valisi Sıddık Tümerkan'ın emriyle Kaymakam Ahmet Akbil Muharrem Onursal'ı bir nezaket ve teselli ziyaretinde bulunmuştur.

Avni Baskın kendisinin dahil olmadığı yeni belediye üyelerini D.P. binasından alarak belediyeye getirmiş, önceden hazırlanan ve belediyeyi C.H.P. den kurtarmış olma şerefine ve hürmetine kapısında kurban kesilmiş ve müftü efendiye (tahliye duası) nı okutturmuş, içeriye girip toplantılarını yapmışlar ve bu sırada dinleyici mevkiinde olan ve fakat kanunen aday olma vasfını haiz bulunmıyan Avni Baskın'ı alkışlar ve tebrikler arasında belediye başkanı seçmişlerdir.

Müteakip günü bu tebrik edenler arasında Başbakan Adnan Menderes'in de telgrafla tebrik eyliyenlerin başında gelmekte olduğunu yine Avni Baskın'ın Ayvalık gazetesi neşriyatından anlıyoruz. Belediye kanununun bir maddesinin aday olarak bile kabul etmediği bir şahıs gene aynı kanunun 89 uncu maddesine göre hariçten reis seçilenin 15 gün zarfında vilayet makamınca başkanlığı tasdik edilmezse otomatik olarak (başkanlık) meydana gelmiş olur hükmünden faydalanması bilinmiştir. Nitekim öyle de oldu. (İşte kanun ve hukuk) iktidarının Ayvalık belediye seçiminin kısaca hikayesi budur."

Anadolu gazetesi bu mektup karşısında diyecek bir söz bulamadığını belirtmiş, Balıkesir Valisi'nin de bu tarz olayları engelleyemediği için istifa ettiğini öne sürmüştür.[556]

Bu mektuptan bir hafta sonra Avni Baskın'ın belediye başkanlığını onaylayan Balıkesir Valisi Saddık Tümerkan hakkında bazı Ayvalıklılar tarafından belde ve hemşehrilik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle Danıştay'a dava açılmıştır.[557]

Ayvalık gazetesi, Anadolu gazetesinde çıkan yazıyı kimin yazdığını bütün Ayvalık'ın bildiğini ileri sürmüştür. CHP idaresindeki belediyede yapılan suistimallerin sorumlularının kısa bir süre sonra adalet karşısında hesap vereceğini ifade eden gazete, bu korkudan kurtulmak için bu kişilerin hezeyanlara başladığını öne sürmüştür.[558]

Muhtarlık ve belediye seçimlerinin ardından son olarak 15 Ekim'de İl Genel Meclisi seçimleri yapılmıştır. Pazar günü yapılan seçimlere ilçe merkezinde katılım oranı %95 iken, bucak ve köylerde bu oran %71'e düşmüştür. Genel itibariyle %50

[556] "Bir seçimin numunelik hikayesi", *Anadolu*, 7 Kasım 1950.
[557] "Balıkesir Valiliğini C.H.P. liler dava ettiler", *Anadolu*, 15 Kasım 1950.
[558] "Namus Borcunu Ödemiyenler, Sabık Belediyeyi idare edenlerin büyük mikyastaki vazife suistimallerini kapatmak için hangi yollardan gidiyorlar ve nelere baş vuruyorlar?", *Ayvalık*, 9 Kasım 950.

katılım görülmüştür. Sabah saat 08.00'da başlayan seçimler hiçbir olay yaşanmadan saat 17.00'da sona ermiştir. Seçime katılanların %80'i DP'ye, %20'si CHP'ye oy vermiştir.[559] İl Genel Meclisi üyeliklerine Ayvalık'tan Fahrettin Katrinli, Şükrü Filat, Ali Kayhan ve Ahmet Dağlı seçilmiştir.[560]

[559] "İl Genel Meclisi Seçimi De D.P. nin Zaferiyle Sona Erdi", *Ayvalık*, 19 Ekim 950.
[560] "İl genel meclisi üyeleri", *Ayvalık*, 19 Ekim 950.

SONUÇ

Ayvalık, 18. ve 19. yüzyılda Ege Bölgesi'nin en önemli ticari ve sanayi merkezlerinden birisi olmuştur. Sahip olduğu konum ve coğrafi özellikler bu gelişmenin önemli etkenlerini oluşturmuştur. Doğal yapısının getirdiği özellikler sebebiyle zeytin yetiştiriciliğiyle ön plan çıkmış, o tarihlerden günümüze kadar halkın en önemli geçim kaynağını zeytin teşkil etmiştir. Zeytinyağı, sabun ve prina gibi zeytin ürünlerinin ticareti sayesinde oldukça zengin bir şehir haline gelmiştir. Bu ekonomik zenginlik sosyal ve kültürel refahı da beraberinde getirmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde oldukça parlak devirler yaşayan Ayvalık'ın nüfusunun tamamının Rumlardan meydana gelmesi ve konumu gereği Midilli'ye çok yakın olması milliyetçilik akımıyla beraber siyasi çalkantılar yaşanmasına ve adeta kaynayan bir kazan haline gelmesine yol açmıştır. Yabancı ülkelerle ticari ilişkiler de şehri olumlu olduğu kadar olumsuz etkilere açık hale getirmiştir. Tüm bu özellikleri "Megali İdea"nın vazgeçilmez yerlerinden biri olmasına sebebiyet vermiştir. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilgiye uğramasının ardından başlayan işgal sürecinde İzmir'in işgalinden kısa bir süre sonra 29 Mayıs 1919'da, Rumları Türk saldırılarından korumak bahanesiyle Ayvalık da işgal edilmiştir. Ancak Ayvalık'ta bulunan 172. Alay'ın kumandanı Yarbay Ali (Çetinkaya) Bey ve emrindeki askerlerin teslim olmak yerine karşı koymayı ve savaşmayı tercih etmesi, Ayvalık'ın hatta belki de tüm ülkenin kaderinde rol oynamıştır. Zira emir-komuta zinciri içinde ve düzenli birliklerin ilk direniş hareketi burada başlamış, buradan yanan kıvılcım diğer bölgeleri de işgallere karşı koyma bakımından cesaretlendirmiştir.

3 yıldan fazla bir süre işgal altında kalan Ayvalık, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla bu sefer İzmir'in işgalden kurtarılmasından kısa bir süre sonra 15 Eylül 1922'de Türklerin hakimiyetine geçmiştir. Mustafa Kemal'in önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri ulus yapısına dayandığı için Lozan Konferansı'nda Yunanistan ile Türkiye arasında nüfus mübadelesi yapılması kararlaştırılmıştır. Alınan bu karar ile Ayvalık'ın tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Mübadele ile Ayvalık'ın Rum olan tüm halkı başta Midilli olmak üzere Yunanistan'ın diğer yerlerine gönderilmiş, yine başta Midilli olmak üzere Girit ve diğer bölgelerden Türkler buraya yerleştirilmiştir. Böylece Ayvalık da yaşanan bu zorunlu göçün bir parçası olmuştur. Yeni gelenlerin yerleştirilmesinde birçok sıkıntı

yaşanmış, 1930'ların ortalarına kadar mübadele işleri devam etmiştir. Mübadele ile gelen Türkler, geldikleri yerlerin adet ve kültürlerini de beraberlerinde getirmişler, şehrin tamamının Rumlardan oluşmasından dolayı mübadeleye tabi tutulan diğer yerlerin aksine bomboş bir şehirle karşılaşmışlardır.

Ayvalık'ın yeni halkı Atatürk'ün çizdiği yol ve gösterdiği hedef doğrultusunda ilerlemiş, yeni Türkiye'nin prototiplerinden birisi olmuştur. Bir yandan savaşın ve mübadelenin yaralarını sarmaya çalışırken bir yandan da modern bir devletin modern bir şehri haline gelmeye çalışmıştır. Ancak dünyayı paylaşma hırsından vazgeçmeyen devletlerin ikinci bir dünya savaşı başlatması sonucu Ayvalık'ta da yeni bir dönem başlamıştır.

Türkiye her ne kadar II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmasa da savaşın getirdiği etkileri neredeyse savaşan ülkelerden daha fazla hissetmiştir. Elindeki kısıtlı imkanlarla ekonomisini geliştirmeye çalışırken ikinci bir dünya savaşının patlak vermesi başta ekonomik alanda olmak üzere savaşın etkilerini birebir yaşamasına sebep olmuştur. Ayvalık'ı da bu etkilerin dışında düşünmek doğal olarak mümkün değildir. Ayvalıklılar, mübadele ile miras olarak zeytini devralmış ve onu "milli servet" olarak görmüştür. En önemli geçim kaynaklarının zeytin olduğunun farkına vararak işlerine dört elle sarılmış, ticari hayatlarını yavaş yavaş canlandırmaya başlamışlardır. Savaştan önceki yıllarda başta zeytinyağı olmak üzere diğer zeytin ürünlerinin hem yurtiçinde ticareti hem de yurtdışına ihracı yapılırken II. Dünya Savaşı ile ticari hayatları sekteye uğramıştır. Ülkenin geri kalanıyla benzer ekonomik sıkıntıları ve yoklukları yaşamasının yanı sıra en önemli geçim kaynağı olan zeytinyağının savaş sebebiyle ihracının yasaklanmasıyla Ayvalık özelinde yaşanan ekonomik sıkıntılar daha da artmıştır. Savaşın devam ettiği yıllarda birçok ürün gibi zeytinyağı da karaborsaya düşmüş, özellikle İstanbul basını Ayvalıklı müstahsil ve tüccarları karaborsacılık yapmakla suçlamıştır. Bu suçlamaları, zeytinyağına başka tür yağlar karıştırılarak piyasaya sürülmesi takip etmiş, Ayvalık uzun bir süre ülke gündemini işgal etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın bitişiyle yaşanan ekonomik sıkıntılar tamamen ortadan kalkmasa da zeytinyağı ihracı üzerindeki yasağın kalkmasıyla kısmi bir rahatlama olmuştur. Marshall Planı kapsamında özellikle ziraatte daha modern aletlerin kullanılması için yapılan yardımlardan Ayvalıklı çiftçiler de faydalanmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra tarafını seçerek Batılı devletlerin safında yer alan Türkiye, İsmet İnönü'nün hem iç hem dış koşulların uygun olduğunu düşünmesi

sonucu tek partili hayattan çok partili hayata geçiş yapmıştır. Çok partili rejime geçildiği yıl olan 1945'e kadar Ayvalık'ın siyasi hayatı da Türkiye'nin geri kalan yerlerindeki gibi oldukça durağan geçmiştir. Ancak yeri geldiğinde (özellikle zeytinyağı meselesinde) Ayvalık'taki CHP'li yöneticiler hükümeti eleştirmekten de çekinmemişlerdir. Genel olarak tek parti sisteminin durağanlığı ve tekdüzeliği çok partili hayata geçildikten sonra yerini daha hareketli bir siyasi ortama bırakmıştır. Çok partili hayatla birlikte birçok siyasi parti kurulmuşsa da DP kitleleri peşinden sürekleyebilen tek parti olmuştur.

DP'nin Ayvalık'ta örgütlenmesi 1946 yılı mayıs ayında gerçekleşmiştir. Kısa sürede Ayvalık'ta hatrı sayılır bir kitleyi etrafına toplayan DP, şehrin siyasi hayatına yeni bir soluk getirmiştir. Demokrasinin getirdiği siyasi mücadele Ayvalık'ta yeni yüzlerin sahneye çıkmasını ve politika sahnesinde sivrilmelerini sağlamıştır. DP'nin ilk kurulduğu dönemde iki parti arasındaki "bekle-gör" politikası ve kısmen dostane ilişkiler, ilerleyen yıllarda yerini kutuplaşmalara bırakmıştır. Zamanla Ayvalık'ta siyaset sertleşmiş, taraftar birbirini çoğu zaman hakarete varan bir dille eleştirmekten kaçınmamıştır. Siyasi havadaki gerginlik, Ayvalık gibi hemen hemen herkesin birbirini tanıdığı küçük bir kasabada ikili ilişkilerin de bozulmasına yol açmıştır. Gerek mitinglerde gerek çeşitli vesilelerle yapılan toplantılarda gerekse basın yoluyla yapılan tartışmalar zaman zaman kavga boyutuna ulaşmıştır. Taraflar birçok defa soluğu mahkemede almış, yaşanan olaylardan dolayı hapis cezası alan muhalefete mensup partililer dahi olmuştur. Yapıcı bir siyaset yerine yıkıcı bir muhalefet örneği sergileyen Ayvalık DP yöneticileri ve ileri gelenleri her fırsatta CHP'ye saldırmaktan geri kalmamıştır. CHP yöneticileri ve ileri gelenleri de uzun zamandır tek parti ve iktidar olmanın verdiği özgüven ve rahatlıkla, ayrıca parti ve devlet ayrımı çok partili hayata geçildikten sonra da yapıl(a)madığı için muhalefete baskı uygulamıştır. Baskı aracı olarak öncelikle kolluk kuvvetleri olmak üzere, çeşitli devlet aygıtları kullanılmıştır. 1950'li yıllara kadar tansiyon neredeyse hiç düşmemiş, milli bayramların kutlandığı törenlerde bile tarafların düşmanca tutumu devam etmiştir. Seçim dönemlerinde ise tansiyon daha da yükselmiştir. Bugün artık herkes tarafından şaibeli olarak kabul edilen 1946 genel seçimlerinde Ayvalık'ta da benzer hadiseler yaşanmıştır. Nihayet, çok partili hayata geçildikten sonra ilk demokratik seçim olma özelliğini taşıyan 1950 genel seçimlerinde Ayvalık oyunu DP'den yana kullanmış, böylece Ayvalık'ın siyasi hayatında yeni bir sayfa daha açılmıştır. Ancak bu yeni sayfa birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Zira 1950 belediye seçimlerinde

ve sonrasında bu sefer de DP eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir. Ayvalık'ın söz konusu tarihler arasındaki siyasi hayatı incelediğinde görülmüştür ki, henüz yeni emeklemeye başlayan bir demokrasiye sahip olan ülkenin yaşadığı sıkıntılar Ayvalık'ta da yaşanmıştır. Ancak sahip olduğu siyasi arka plan bu emeklemenin sancılı geçmesine neden olmuştur.

Ayvalık'ın ekonomik ve siyasi alandaki geçmişinin yanı sıra sosyal ve kültürel alandaki gelişmişliği de oldukça yüksektir. Osmanlı döneminden devraldığı bu kültürel ve sosyal mirası Cumhuriyet döneminde, Atatürk'ün inkılapları doğrultusunda ve bünyesinde barındırdığı spesifik özellikleriyle değiştirerek ve geliştirerek devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ayvalık'ın bu görünüme kavuşmasına Türk Ocağı öncülük etmişken, 1935 yılından 1951 yılına kadar bu görevi Halkevi üstlenmiştir. Yeni Türk Devleti'nin kurulmasından dört yıl, Cumhuriyet'in ilan edilmesinden yalnızca bir yıl sonra çıkmaya başlayan ve 1990'lı yıllara kadar yayın hayatında kalan bir gazeteye sahip olması, ilk sinemanın 1924'te kurulması vb. örnekler, bu alandaki gelişmişliğinin en iyi örneklerinden bazılarıdır.

Gerek Osmanlı döneminde gerek Cumhuriyet döneminde, gerekse 1940'lı yıllar boyunca sahip olduğu öneme rağmen Ayvalık ile alakalı yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Ağırlıklı olarak Osmanlı yönetimi altında kaldığı yıllarla ilgili çalışmalar yapılmış, Cumhuriyet dönemi ve sonrası daha bakir kalmıştır. Ayvalık örneğinde olduğu gibi yerel tarih alanından yapılacak çalışmalarla hem söz konusu bölgenin karanlıkta kalmış dönemleri aydınlatılırken hem de tümevarım yöntemi ile ülkenin genel durumu hakkında sonuçlar elde edilebilir.

Bir toplumun ya da bir bölgenin halkının gelişmişliği tarihsel birikiminden ayrı değerlendirilemez. 1940-1950 yılları arasındaki sosyal, ekonomik ve siyasi alanlardaki tablosunu çizmeye çalıştığımız Ayvalık; parlak, çalkantılı ve yüzyıllar öncesine dayanan bir maziye sahip olan, isyanlar, savaşlar ve göçler yaşamış bir tarihe sahiptir. Sahip olduğu bu geçmiş, benzerlerinden farklı olarak onu tarih sahnesinden silmek yerine önemini günümüze kadar sürdürmesini sağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

A. Arşivler

Ayvalık Belediyesi Arşivi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

İçişleri Bakanlığı Arşivi

Sosyal Güvenlik Kurumu Arşivi

B. Süreli Yayınlar

1. Gazeteler

Akşam (1944).

Anadolu (1944, 1945, 1947, 1948, 1949, 1950).

Ateş (1950).

Ayvalık (1934, 1939, 1940, 1941, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1956, 1963).

Balıkesir Postası (1943, 1948, 1949, 1950).

Cumhuriyet (1944, 1947).

Demokrat İzmir (1946, 1947, 1948, 1950).

Gürses (1950).

Körfez (1948, 1949, 1950).

Milliyet (1958, 1968).

Resmi Gazete (1938, 1940, 1941, 1943, 1944, 1945, 1947, 1948, 1952, 1953, 1954, 1956, 1958, 1960, 1961, 1962, 1964, 1969).

Son Posta (1949).

Tanin (1945).

Tarsus (1950).

Türk Dili (1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950).

Türkiye Salon Ve İlanat Gazetesi (1925).

Ulus (1945, 1947).

Vakit (1944).

Vatan (1946, 1948).

Yeni Asır (1941, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949).

Yeni Ayvalık (1972).

Yeni Sabah (1946).

2. Dergiler

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1997, 2001.

Atatürk Üniveristesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2011.

Atatürk Yolu Dergisi, 1990.

Belleten, 1984, 1988.

Büyük Doğu Dergisi, 1947.

Cumhuriyet Araştırmaları Dergisi, 2010.

Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 2004.

İdare Dergisi, 1947, 1950.

Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2010.

ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Araştırmaları Dergisi, 2010.

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2015.

Polis Dergisi, 2004.

Sosyoloji Dergisi, 2011.

Türk Dünyası Tarih Dergisi, 1990.

Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 2010.

C. Kitaplar

Aka, Doğan, *Ayvalık İktisadi Coğrafyası*, Ülkü Matbaası, İstanbul 1944.

Aka, İsmail-Günay, Vehbi-Telci, Cahit, *Türk İstiklal Harbi Başında Milli Mücadele*, Akademi Kitabevi, İzmir 1993.

Akın, Berrin, *Kentli Ayvalık*, Graphis Matbaası, İstanbul 2005.

Akıncı, İbrahim Ethem, *Demirci Akıncıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

Atilla, A. Nedim-Öztüre, Nedim, *Adabeyi*, Öztüre A.Ş. Kültür Yayını, İzmir 2004.

Bacık, Şerif, *İlk Kurşun'dan Bugüne Ayvalık*, Ayvalık İlköğretim Okulu Kültür Yayını, Ayvalık 1996.

Balıkesir İl Yıllığı 1967, Çelikcilt Matbaası, Balıkesir 1969.

Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi 1926, Hüsn-ü Tabiat Matbaası, İstanbul 1926.

Bayraktar, Bayram, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998.

Bektaş, Cengiz, *Aiolya'nın Başkenti: Ayvalık*, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir 2009.

Belediyeler Yıllığı Cilt 1, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara 1949.

Bilgi, Nejdet, *Dr. Mehmed Reşid Şahingiray'ın Hayatı ve Hatıraları*, Akademi Kitabevi, İzmir 1997.

Çınar, Menderes, *Türk Parlamento Tarihi XIII. Dönem*, IV. Cilt, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2012.

Eliot, Charles, *Turkey in Europe*, Edward Arnold Publishers, London 1908.

Erim, Hıfzı, *Ayvalık Tarihi*, Güney Matbaacılık, Ankara 1948.

Gücü, Remzi, *Geçmişten Geleceğe Edremit Körfezi Tarihi*, Burhaniye Ticaret Odası Kültür Yayınları, Balıkesir 2011.

Karaca, Mehmet N., *Osman N. Karaca*, İstanbul 2016.

Koçak, Cemil, *Rejim Krizi Cilt: 3*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Köylerimiz, Ankara 1928.

Mağmumi, Şerafeddin, *Bir Osmanlı Doktorunun Anıları Yüzyıl Önce Anadolu Ve Suriye*, Boyut Kitapları, İstanbul 2008.

Manizade, Derviş, *65 Yıl Boyunca Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, İstanbul 1993.

Mutaf, Abdülmecid, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2003.

Mücellidoğlu, Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C.4, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969.

Mücellidoğlu, Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C.5, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969.

Orak, Hüseyin, *Türkiye Kılavuzu-Balıkesir İli*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946.

Özdemir, Zekeriya, *Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleri*, Kanomat Ltd. Şti., Ankara 2001.

Özkaya, Yücel, XVIII. *Yüzyılda Osmanlı Kurumları Ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.

Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi X. Dönem*, II. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2000.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Balıkesir Vilayeti Cilt: 8-20 İlkTeşrin 1935*, Hüsnü Tabitat Basımevi, İstanbul 1936.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı*.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Genel Nüfus Sayımı 21-10-1945*.

T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı*.

TBMM Albümü (1920-2010), C.2, Ed.: Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

Tezeren, Ziver, *Atatürk İlke ve İnkılaplarının Benimsenmesinde Önde Gelen Örnek Bir İlçe Ayvalık*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul 1986.

Tolga, Osman, *Ziya Gökalp ve İktisadi Fikirleri*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1949.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Balıkesir Vilayeti 20 İlkTeşrin 1935*, Hüsn-ü Tabiat Matbaası, İstanbul 1935.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1928-1929, Devlet Matbaası, İstanbul 1929.

Umumi Nüfus Tahriri 28 Teşrinievvel 1927, Ankara 1927.

Veznedaroğlu, Muhterem Vefa, *Cumhuriyet İdarecileri 1946*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1946.

Yorulmaz, Ahmet, Ayvalık, *Bitek Kent: Balıkesir* (ed. Filiz Özdem), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

Yorulmaz, Ahmet, *Ayvalık'ı Gezerken*, Dünya Kitapları, İstanbul 2004.

Yorulmaz, Ahmet, *Ayvalık'ta İz Bırakanlar*, Geylan Kitabevi, İzmir 1998.

Yorulmaz, Ahmet, *Ayvalık'tan Cunda'dan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.

D. Makale ve Bildiriler

"Balıkesir", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: 2, Anadolu Yayıncılık A.Ş., 1982.

"Sultan Hamid'in Ruhaniyetinden İstimdat", *Büyük Doğu Dergisi*, 1947, S. 65, s. 2.

Akbil, Ahmet, "İdari Coğrafya: Ayvalık İlçesi", *İdare Dergisi*, 1950, S. 206, s. 158-171.

Akın, Berrin, "19 Yüzyıl Uluslararası Deniz Ticaretinin Batı Anadolu Yerleşimlerine Sosyo Ekonomik Ve Mekansal Yansımaları Ayvalık Örneği", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2015, S. 12, s. 7-23.

Akın, Berrin, "Bir Kentin Kimliği: Ayvalık Zeytinyağı ve Sabun Fabrikaları", *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı-I*, İlmi Etüdler Derneği Yayınları, İstanbul 2015, s. 217-234.

Arıkan, Zeki, "1821 Ayvalık İsyanı", *Belleten*, 1988, C. 52, S. 203, s. 571-601.

Ayhan, Aydın, "Milli Mücadele'de Ayvalık Cephesi II", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 1990, S. 39, s. 29-33.

Balcı Akova, Süheyla, "Ayvalık Şehrinin Nüfus Özellikleri", *Sosyoloji Dergisi*, 2011, S. 22, s. 59-87.

Balcıoğlu, Mustafa, "İlk Kurşun Ve Ali Çetinkaya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1997, C. 13, S. 39, s. 925-928.

Bayram, Atilla, "1923-2004 Dönemi Emniyet Genel Müdürleri Biyografileri", *Polis Dergisi*, 2004, S. 39, s. 63-73.

Darkot, Besim, "Balıkesir İli Coğrafyası", *Aylık Ansiklopedi*, 1945, S. 11, s. 329-331.

Ergeneli, A. Hilmi, "1919'da Ayvalık Savunması İle İlgili Anılar", *Belleten*, 1984, C. 48, S. 189-190, s. 167-239.

İnan, Süleyman, "Muhalefetin İstemediği İlk Erken Seçim: 1946 Belediye Seçimleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2004, C. 13, S. 1, s. 50-66.

Kurtiz, Vala, Amerika'da Gezi", *İdare Dergisi*, 1947, S. 189, s. 18-22.

Kurtiz, Vala, "Amerika'da Gezi Notları", *İdare Dergisi*, 1947, S. 188, s. 14-24.

Özdemir, Yavuz, Aktaş, Elif, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniveristesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2011, S. 45, s. 235-262.

Selvi, Haluk, "Ayvalık'ın İşgali Ve Belediye Çeşmesi Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2001, C. 17, S. 51, s. 843-862.

Taşdemir, Serap, "Ayvalık Halkının Türk Tayyare Cemiyeti'ne Desteği: Güzel Ayvalık Tayyaresi", *Cumhuriyet Araştırmaları Dergisi*, 2010, S. 11, s. 65-84.

Taşdemir Serap, "Ayvalık Türk Ocağı Ve Faaliyetleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 2010, S. 28, s. 341-362.

Taşdemir, Serap, "Tek Parti Döneminde Ayvalık'ta Eğitim Faaliyetleri (1923-1950)", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2010, C. 7, S. 2, s. 218-241.

Turan, Mustafa, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları Ve Tedbirler", *Atatürk Yolu Dergisi*, 1990, S. 6, s. 349-360.

Yaman Kocadağlı, Aylin, "Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Ayvalık", *Sosyoloji Dergisi*, 2011, C. 3, S. 22, s. 89-131.

Yılmaz, Elif, "Demirden Leblebi: Girit-Ayvalık'a Yerleşen Girit

Mübadilleri", *Sosyoloji Dergisi*, 2011, S. 22, s. 157-189.

Yılmaz, Ensar, "1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar", *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 2010, C. 1, S. 1, s. 177-188.

E. Tezler

Demir, Nafia, *H. 1322 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

Doğan, Faruk, *Osmanlı Devleti'nde Zeytinyağı (1800-1920)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

Gergüy, Turhan, *Hicri 1313-1314 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

Karaca, Gamze Nur, *H. 1313 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

Oğuz, İsmail, *Kuva-yı Milliyecilikten Valiliğe: İbrahim Ethem Akıncı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Manisa 2014.

Şahin, Hakan, *Salname-i Vilayet-i Hüdavendigar Sene 1320/1902-1903*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniveristesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

Turan, Gönenç, *Mübadelede Ayvalık*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniveristesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 2008.

Türk, Mehtap, *H. 1314 Tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yaımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniveristesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

Usta, Emine, *H. 1311-H. 1312 Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (Karesi Sancağı)*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2007.

F. İnternet Kaynakları

Bildirici,Faruk,"Tuncel Kurtiz",www.farukbildirici.com/index.php?Did=250, Erişim Tarihi: 09.01.2016.

kivancsarlicaliilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/10/02/814788/icerikler/tarihcemiz_766903.htlm, Erişim Tarihi: 20.09.2016.

Özyurt, Olkan, "Ne hayırlı bir evlat oldum ne de iyi bir baba", www.sabah.com.tr/pazar/2013/02/10/ne-hayirli-bir-evlat-oldum-ne-de-iyi-bir-baba, Erişim Tarihi: 09.01.2016.

tr.wikipedia.org/wiki/Gafur_Soylu, Erişim Tarihi: 07.01.2016.

G. Sözlü Tarih Kaynakları

Cihat Teker İle Yapılan Söyleşi, (1950, Ayvalık), Söyleşi Tarihi: 11.11.2013.

Engin Aksel İle Yapılan Söyleşi, (1927, Ayvalık), Söyleşi Tarihi: 02.05.2016.

Fethi Namlı İle Yapılan Söyleşi, (1931, Ayvalık), Söyleşi Tarihi: 13.11.2013.

Hasan Kumcuoğlu İle Yapılan Söyleşi, (1929, Ayvalık), Söyleşi Tarihi: 14.11.2013.

İbrahim Karayıldız İle Yapılan Söyleşi, (1920, Midilli), Söyleşi Tarihi: 13.11.2013.

Mehmet N. Karaca İle Yapılan Söyleşi, (1962, İstanbul), Söyleşi Tarihi: 12.04.2016.

Salim Ezer İle Yapılan Söyleşi, (1917, Midilli), Söyleşi Tarihi: 12.11.2013.

EKLER

EK 1: 1910'lu Yıllarda Ayvalık'ın Genel Görünümü

Kaynak: Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.

EK 2: 1906 Yılında Cafe Kanelo (solda) ve Ayvalık Belediye Binası (sağda)

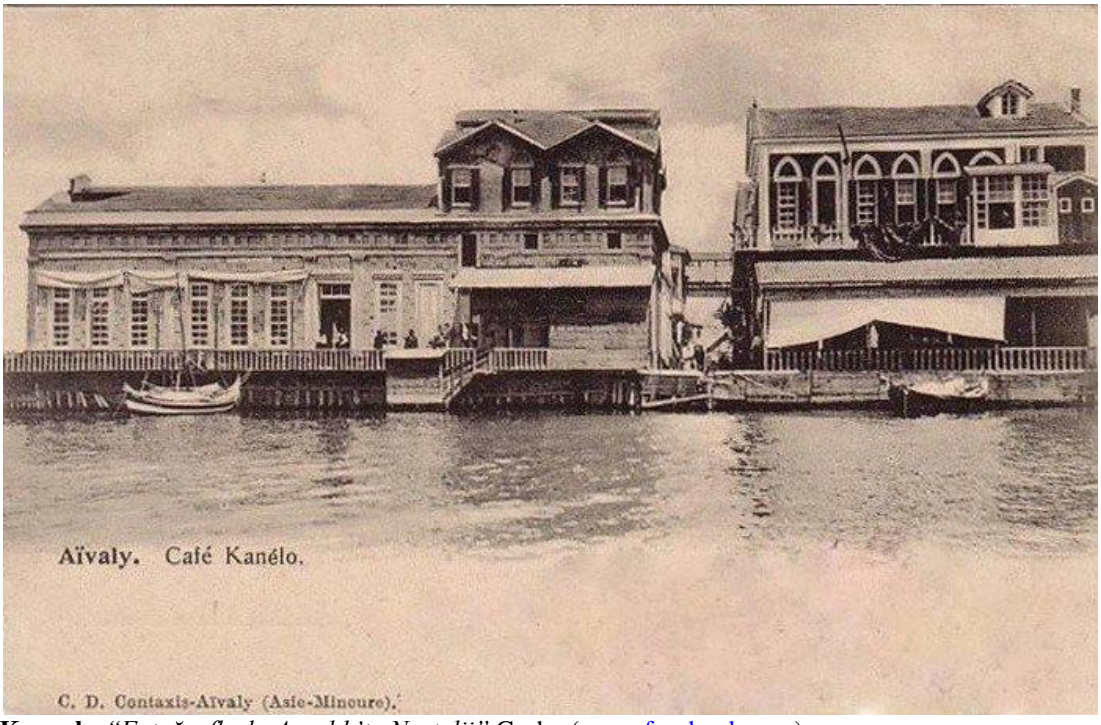

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 3: 1950 Yılı Öncesi Ayvalık'ın Genel Görünümü

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 4: Ayvalık Şehir Kulübü, 1936 Yılındaki Bir Bayram Kutlaması

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 5: Ayvalık Şehir Kulübü'nde Düzenlenen 1948 Yılındaki Bir Kıyafet Balosu

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 6: 1943 Yılında Ayvalık Halkevi Binası

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 7: 1942 Yılındaki 23 Nisan Kutlaması

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 8: 1948 Yılındaki Cumhuriyet Bayramı Töreni

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 9: 1949 Yılındaki Cumhuriyet Bayramı Töreni

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 10: 1944 Yılındaki Deprem Sonrası Ayvalık Cumhuriyet Meydanı'nda Kurulan Kızılay Çadırları

Kaynak: Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.

EK 11: 1944 Yılındaki Depremde Yıkılan Evlerden Biri

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 12: Ayvalık'taki Bir Sabun Fabrikasının 1923-1928 Yılları Arasındaki Görünümü

Kaynak: *"Fotoğraflarla Ayvalık'ta Nostalji"* Grubu (www.facebook.com)

EK 13: Ayvalık Belediye Başkanlarından Şevket Osman Karaca

Kaynak: Mehmet N. Karaca, *Osman N. Karaca*.

EK 14: Eylül 1924'te Ali (Çetinkaya) Bey (soldan dördüncü) ve Şevket Osman Bey (sağdan üçüncü)

Kaynak: Mehmet N. Karaca, *Osman N. Karaca*.

EK 15: Ayvalık Belediye Başkanlarından Muharrem Onursal 1956 Yılına Giriş Balosundayken

Kaynak: Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'tan Cunda'dan*.

EK 16: Ayvalık Belediye Başkanı Seçildikten Sonra Hüseyin Avni Baskın'ın 5 Eylül 1950'deki İlk Belediye Meclisi Toplantısı

Kaynak: Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ı Gezerken*.

EK 17: Hüseyin Avni Baskın Bir Bayram Töreninde Konuşurken

Kaynak: Ahmet Yorulmaz, *Ayvalık'ta İz Bırakanlar*.